

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 -
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 1000, 6ամս. 500 ֆր. Արտասահման 10 Տոլար

Dimanche 1 Septembre 1946 Կիրակի 1 Սեպտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4790 – Նոր շրջան թիւ 429 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր.

Խաղաղաժողովի պալատին մէջ

21 ԱԶԳ, 21 ՏԵՍԱԿԷՏ

Զարմազանց նշանակալից է որ քանի մը օրէ ի վեր կարգ մը թերթեր սկսած են չակերտել հաշտութիւն բառը երբ կը նկարագրեն Խորհրդաժողովին աշխատանքները։

Շատեր զաւեշտի գոյն տալ կ'ուզեն Լիւքսէնպուրկի պալատին ամուլ վիճաբանութեանց։ Ոմանք, աւելի յոռետես կամ յուսախաբ, ողբերգական կը գտնեն որ 21 ազգեր իրարու լեզու չեն հասկնար եւ ջուր կը ծեծեն, ի հարկէ միշտ յանուն խաղաղութեան եւ արդարութեան։

Քաջալերական չէր արդէն մթնոլորտը անցեալ ամիս, երբ Խորհրդաժողովը կը բացուէր այս պալատին մէջ «ի ձայն փողոյ եւ թմբկի»։

Տասնըեօթը պզտիկ ազգեր Փարիզ կը հրաւիրուէին իրենց տեսակէտները յայտնելու նախապէս խմբագրուած հինգ դաշնագիրներու մասին։

Փոքր պետութիւնները արտայայտուեցան ազատօրէն, երբեմն նոյնիսկ շատ յանդուգն եւ ինքնավստահ կեցուածքով, ինչպէս Աւստրալիան, Նոր Զելանտան, Յունաստանը կամ Եուկոսլաւիան, եւ առաջարկեցին շարք մը բարեփոխումներ։ Տեսակ մը փորձ էր կատարուածը՝ չէզոքացնելու, կամ գոնէ «չափաւորելու համար գլխաւոր պետութեանց վեհապետական» իրաւասութիւնները Խորհրդաժողովին վրայ։

Եւ սակայն դիւանագիտական այս մենամարտին մէջ պարտուողները բնականաբար Մեծերը չէին, հակառակ անոր որ այս վերջիններն ալ միացեալ ճակատ չունէին որեւէ կենսական հարցի մէջ։

Այս պայմաններուն մէջ էր անհաւասարկ որ գումարուեցաւ Զորսերու Ժողովը անցեալ Հինգշաբթի, բրիտանական կառավարութեան նախաձեռնութեամբ՝ ո՛չ միայն Խորհրդաժողովին աշխատանքները կերպով մը արագացնելու եւ սկզբնական բանալէճերը կրճատելու մտահոգութեամբ, այլ և փափկօրէն յիշեցնելու համար երկրորդական պետութեանց թէ Մեծերը՝ որքան ալ բարեացակամ երեւան ու յարգեն հաւասարութեան սկզբունքը՝ ի վերջոյ իրենք են որ պիտի վճռեն նախկին թշնամիներուն ապագան կամ մարդկութեան ճակատագիրը իրենց կենսական շահերուն համապատասխան կարգադրութեամբ։ Քնարեր ճառերը չեն որ պիտի ժխտեն այս անվիճելի ճշմարտութիւնը։ Կարելի է նոյնիսկ աւելցնել որ եթէ Մեծերը համաձայնած ըլլային Յուլիսէն առաջ, թերեւս անհրաժեշտ չնկատուէր գումարել ներկայ Խորհրդաժողովը, որ երբեք չարդարացուց լաւատեսներուն ակնկալութիւնները։ Ընդհակառակն աւելի սրեց արեւմտեան ու արեւելեան խմբակցութեանց պայքարը քաղաքական ու տնտեսական հարցերու մէջ։ Շահերու եւ տեսակէտներու աններդաշնակութիւնը, ակներեւ Յուլ. 29էն առաջ, աւելի ցեցուեցաւ վերջին հինգ շաբաթուան խորհրդակցութեանց ընթացքին, լուրջ կասկածներ արթնցնելով շատերուն մտքին մէջ խաղաղութեան պահպանումին մասին։

Օտար մամուլը կը պնդէ թէ «պզտիկներուն» իրաւունքները կաշկանդելու համար չէր որ Զորսերը յանկարծ սարքեցին իրենց մտերմական զրոյցը եւ մենատիրական որեւէ ձգտում չկայ անոնց մօտ։ Անհրաժեշտ էր կարճ կապել վէճերն ու ճառերը եւ ժամավաճառ չըլլալ, որովհետեւ շատ աւելի կենսական — ու վտանգաւոր — հարցեր տակաւին անլուծելի կը մնան։

Հինգշաբթի օրուան զրոյցին յաջող ելքը ատրճան մը փարատած էր քաղաքական շրջանակներու վախերը։ Քսանըչորս ժամ չանցած պայթեցաւ նոր փոթորիկ մը Լիւքսէնպուրկի լիագումար ժողովին մէջ։

Ինչո՞ւ այս անվախճան կագ ու կռիւը։ Որովհետեւ 1918ին «արեւելեան վտանգ» չկար ու մարդիկ կը խօսէին համատարած զինաթափութեան մասին։ Իսկ այսօր Մեծ պետութիւնները, աւելի իրատես, կռթնած են իրենց թնդանօթներուն, օդանաւերուն, եւ հիւլէական ռումբին ու կարծես ապարէզ կը կարդան իրարու։

— Ի՞նչ է կարծիքդ այս ողբերգութեան մասին, հարց տուի Ամերիկացի թղթակիցի մը։ Պատասխանեց.

— Կանանչ սեղանին բոլորտիքը ունինք 21 ազգեր՝ մէկը միւսին չի նմանիր. սեղանին վրայ ունինք 21 հանելուկ՝ մէկը միւսէն անլուծելի. օդին մէջ կան 21 տեսակ վարդապետութիւններ՝ մէկը միւսին հակոտնեայ. ուրիշ ի՞նչ կը սպասէք որ պատահէր։

ԺԻՐԱՅՐ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի ՓԱՌՍ ԿԱՂԱՄԲԻՆ

Վերջերս «Հայրենիք»ի մէջ տեսայ Քէսիրիկցիներու դաշտահանդէսին ծանուցումը։ Ծանուցումին մեծութենէն աւելի, ինծի զարմանք պատճառեց... կաղամբի մը պատկերը նոյն այդ ծանուցման մէջ։ Տեղեկութիւն չունիմ թէ կաղամբը ի՛նչ աւանդութիւններով և յիշատակներով կապուած է Քէսիրիկցիներուն։ Գիտեմ միայն, որ ընդհանրապէս շատ արհամարհուած բանջարեղէն մըն է, թէեւ Քէսիրիկցիները զայն կը համարին «թագուհի բանջարեղէններու»։ Իրաւունք կուտամ Քէսիրիկցիներուն, — Փարիզի մէջ, գերմանական գրաւման շրջանին, ռութապակա ուտող մեր հայրենակիցներուն համար՝ իրա՛ւ որ թագուհի էր կաղամբը։ Դեռ աւելին, — Հռովմայեցիներն ալ կը սիրէին կաղամբը, եւ Կատոն իր De re rustica աշխատութեան մէջ գովասանքով կը խօսի կաղամբին մասին, զայն համարելով առաջնակարգ սնունդ, հրաշալի ախորժաբեր եւ տիեղերական դեղ։ Արդարեւ Կատոն կաղամբով կը բուժէր իր ընտանիքի անդամներուն բոլոր հիւանդութիւնները։ Նոյնիսկ կը յանձնարարէ, ախորժակո՛վ սեղան նստելու եւ առատօրէն գինի խմելու համար, նախ ուտել քիչ մը կաղամբ, չեփած, քացախի մէջ դրած (թուրշու)։

Իմ մատենադարանիս մէջ ունիմ տուրիշ գիրք մը, կաղամբին նուիրուած։ Հեղինակն է Տոքթ. Ա. Գլան, — գիրքը, որ հրատարակուած է 1887ին Ռոմանի մէջ (Տրոմ), արժանացած է հինգ տպագրութեան, — (Notice sur les propriétés médicinales de la famille de chou), *203 էջ։ Ըստ Տոքթ. Ա. Գլանի, կաղամբը այն էրժշկութեան մէջ, ինչ որ է հացը սնդառութեան մէջ, — կաղամբը ամենաբո՛յժ։*

Զարմանալի չէ, ուրեմն, եթէ Ֆրանսացի հողագործ մը կ'ըսէ թէ կաղամբը աղքատներուն բժիշկն է։

Իպն-ալ-Ավամն ալ, իր անուանի գիրքին մէջ, կը փառաբանէ կաղամբը.— Երբ մէկը ծոմ բերնով կաղամբի տերեւ ծամէ, յետոյ գինի խմէ, ա՛լ չի գինովնար, որքան ալ շատ խմէ։ (Մեր վաստակաց փիրէը *ես կը հաստատէ այս պարագան, անշուշտ որովհետեւ թարգմանութիւն)։*

Ինչպէս կը տեսնէք իրաւունք ունին Քէսիրիկցիները։ Մանաւանդ որ կաղամբը ծանօթ է նոյնիսկ մեր ոսկեդարեան մատենագիրներուն։ Անունն ալ, կաղամբ, (մեր բնաշխարհին մէջ կոչուած է նաեւ քալամ), հին է մեր լեզուին պէս, ծագումով սանսկրիտերէնի խնամի։ Թուրքերէնը, լահանա, *յունարէն բառ մըն է որ կը նշանակէ պարզապէս բանջարեղէն։*

Թուրքերէն ըսի եւ միտքս ինկաւ։

Մենք կաղամբը Տաճկին գլուխին կ'ըսէինք։ Իրաւ որ ի՛նչ Մէհմէտ հօճաներ կան, ի՛նչ հօճա Մուսթաֆաներ կան, որոնք երբ ապարօշը փաթթեն իրենց գլուխին շուրջ, հաւատա որ կը խարուիս եւ կաղամբ կը կարծես։ Ահմէտ աղաներն ալ երբ վար առնեն ճարպոտ ֆէսը, իրենց ճաղատ գլուխով պատրանք կուտան կաղամբին։ Մանաւանդ գնդակաղամբի, զոր Ֆրանսացին chou cabus *կ'անուանէ, իսկ Թուրքը՝* կէօպէքլի լահանա։

Ես կը ճանչնամ այդպիսի գնդակաղամբ մը, զոր թերեւս դուք ալ կը ճանչնաք։

Մահմուտ փաշայի շուկային մէջ ջրագլուխ մը կար, Հասան պէյ անունով։ Ի՛նչ գլուխ էր, պարտապանաց բան մը։ Մանաւանդ երբ փաթթոցն ալ փաթթէր, կը դառնար խայկին։ Զէ՛, կէօպէքլի լահանա։

Եւ այս Թուրք գնդակաղամբը, իր կարճլիկ ոտքերով, ամէն օր վար կ'իջնէր Մահմուտ փաշայի շուկայէն, մասնաւոր արարողութեամբ մը բարեւելով առեւտրականները, որոնք իրենց խանութին սեմին վրայ՝ կը սպասէին գնդակաղամբին անցքին, եւ կարգով գանտիլլի բէմէննահ *մը կ'ընէին,* ուղուր *խնդրելով.*

— Հա՛յր օլա, *Հասան պէյ...*

Եւ Թուրք գնդակաղամբը, փաշայի ժպիտով, օրհնութիւն եւ ուղուր *ցանէր կարծես, կ'ըսէր.*

— Ուղո՛ւր օլա, ուղո՛ւր օլա...

Ականջիս այնպէս մը կուգայ, որ արեւմտեան կարգ մը պետութիւններ, ուղուր *խնդրելու ձեւով, այս օրերուս՝* գանտիլլի բէմէննահներ *կ'ընեն արեւելքի մեր պարտէզին մէջ բուսած գնդակաղամբին առջեւ. —* Հա՛յր օլա...

Տեսնէ՛նք այն օրը, երբ հիւսիսային ահարկու եւ երկնադղորդ ձայն մը պիտի ըսէ նոյն այդ գնդակաղամբին գլխուն.

— Գա՛իր օլա...։

ԱՐԱՋ

Ռուսիա հաշիւ կը պահանջէ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՄԷՋ

Կարգ մը երկիրներու անդամակցութեան շուրջ ծագած վիճաբանութեանց ընթացքին խորհ. պատուիրակը՝ Կրոմիքօ առաջարկեց յանկարծ որ յառաջիկայ երկու շաբթուան մէջ Դաշնակիցները հաշիւ տան թէ զինուորական կամ ծովային ինչ ուժեր ունին ոչ-թշնամի երկիրներուն մէջ։ Բրիտ. պատուիրակութիւնը անմիջապէս զգացուց թէ Կրոմիքօ կ'ակնարկէր Յունաստանի եւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ անգլիական ուժերուն ներկայութեան, իսկ Ամերիկացիները կռահեցին թէ խնդրոյ առարկայ էին Չինաստանի կամ աշխարհի ուրիշ կեդրոններուն մէջ իրենց ունեցած ուժերը։ Բացատրուեցաւ անմիջապէս որ կարելի չէր երեւան հանել այդ տեսակ գաղտնիքներ։ Ժողովը նախապէս մերժած էր Ալպանիոյ եւ Մոնկոլիոյ անդամակցութիւնը։ Անդրյորդանանի, Փորթուգալի եւ Իրլանտայի դիմումները օրինական 7 քուէով ընդունուեցան, բայց վերջին պահուն Կրոմիքոյի վեթոյով յետաձգուեցաւ անոնց անդամակցութիւնը մէկ տարի։

Հաշտութեան ժողովին մէջ

Խորհրդաժողովին Ուրբաթ օրուան լիագումար նիստին մէջ փոթորկալից վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան։ Յունաստան առաջարկեց Զորսերու ժողովին յանձնել ալպանական վէճը։ Մոլոթով բողոքեց եւ բուռն կերպով յարձակեցաւ Յունաստանի վրայ։ «Մենք այստեղ եկած չենք նախկին թշնամիներուն հողերը մեր մէջ բաժնելու նպատակով», ըսաւ ան։ Հելլէն կառավարութիւնը կ'ուզէ ազգային խնդիր յարուցանել Յունաստանի մէջ, հանրաքուէին երկու օր մնացած։ Շատ ծանր կացութիւն կը տիրէ այդ երկրին մէջ։ Ահաբեկում ամէն կողմ։ Այն օտար ուժերը որ Յունաստանը գրաւած են պատասխանատու են այս կացութեան։ Ո՛չ, Զորսերու Ժողովը չի կրնար նկատի առնել այս վէճը և առաջարկը պէտք է մերժուի»։ Ամերիկայի պատուիրակը, Պըրնզ դիտել տուաւ թէ անհաւատալի է որ Խորհրդաժողովը կաշկանդէ դաշնակից երկրի մը ազատութիւնը երբ այս վերջինը կը թելադրէ Մեծերու քննութեան յանձնել վէճը շահագրգռող խնդիր մը։ Եթէ լիագումար ժողովը յարմար դատէ նկատի առնել այդ վէճը, այն ատեն քուէարկութիւն պէտք է կատարուի։ Պէվին բացակայ ըլլալով, Անգլիոյ կողմէ խօսեցաւ ծովային նախարարը՝ Ալեքսանտր որ պաշտպանեց յունական առաջարկը։ Ասպարէզ մի՛ կարդաք ըսաւ ան. Ներկայացուած առաջարկը կապ չունի հանրաքուէին հետ։ Մոլոթով դարձեալ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

Յուսաբերի մէջ կը կարդանք.—

Օգոստոս 5ին, Եգիպտոսի Առաջնորդ Մամբրէ Արք. Սիրունեան, ընկերակցութեամբ Գահիրէի Քաղաք. Ժողովի Ատենապետին, այցելեց Ներքին գործոց փոխ-նախարար Հասան Րիֆաթ փաշայի, որուն հաղորդեց ներգաղթել փափաքող Հայոց պարագան։

Րիֆաթ փաշա սիրալիր ընդունելութեամբ պատուեց Սրբազանը եւ Ատենապետը եւ լսելէ վերջ կարգ մը մանրամասնութիւններ ներգաղթի աշխատանքներուն եւ կատարուելիք արձանագրութեանց մասին՝ խոստացաւ անմիջապէս խնդիրը ենթարկել Ն. Վսեմութիւն վարչապետ Իսմայիլ Սըտքի փաշայի եւ ապա հաղորդել մեզի կառավարութեան պատասխանը։

Ուրախ ենք յայտնելու, թէ երէկ ստացուած է կառավարութեան պատասխանը, որ կը յայտնէ թէ կառավարութիւնը ոչ մէկ առարկութիւն ունի Եգիպտահայոց հայրենիք մեկնումին դէմ։

★ Պէյրութէն Օգոստ. 13ին գրուած թղթակցութիւն մը մանրամասնութիւններ կը հաղորդէ Դ. կարաւանին մեկնումի մասին.— Օգոստ. 7ին հասաւ ռուսական «Փապետա» (յաղթանակ) Նաւը, որ կիսով արդէն բեռնաւորուած, 1000 ներգաղթող միայն կրցաւ ընդունիլ հոսկէ։ Այս կարաւանով մեկնելու պատրաստ էին 672 հոգի Դամասկոսէն եւ 350 հոգի Պէյրութէն։

Ինչպէս նախորդ անգամներուն, Ներգաղթի Կոմիտէն եւ Հայ Արիները օգնեցին Դամասկոսէն եկող հայրենակիցներուն, զանոնք տեղաւորելով նախ զարանթինայի մէջ եւ երկու օր վերջ օգնելով անոնց դոյքերուն չոգենաւ փոխադրութեան։

Նաւը մեկնեցաւ Ուրբաթ երեկոյ։ Պէյրութէն երեք օր կը հաշուէին նուազագոյն Պաթում հասնելու համար։ Աւելի մեծ թիւով հայրենակիցներու փոխադրութեան համար կը սպասուի Ռուսիա Նաւուն, որ 18 Օգոստ. պիտի հասնի հոս՝՝ նախատեսուածին համաձայն։

ՄԵՐ ԳՈՐԾԱԿԱՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Յառաջ Սեպտ. 1էն սկսեալ պիտի ծախուի հատը 4 ֆրանքէն, ինչպէս բոլոր օրաթերթերը։
Բաժանորդագրութիւն՝ տարեկան **1000 ֆր.**, վեցամսեայ՝ **500**։ Արտասահման՝ **10 տոլար**։

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐԷՆ

ՈՐԿՈՐԱՑԻՆ

Մամնաւոր գործով մը «չորրորդ կարգի» ճաշարան մը կը մտնեմ, կանխապէս երկու բակլայ նետելով բերանս, աքաղաղի երկուորեքէն խոշոր եւ աւելի՛ համով:

Փա՛ռք Աստուծոյ, արտաւերով չեմ տառապիր. փառաւոր աղօրիքներ ունիմ ու թրծուած ստամոքս:

Այս սովի օրերուն՝ այսքան մեծահարուստ ժառանգութեան մը համար կ'օրհնեմ Նուէ — բաղան յիշատակը եօթը պորտ ծնողքիս: Եւ կերածիս համար մեղրածոր համակրանքի հոսանուտովը կ'ողողուիմ՝ գետեզերքի երկու հաստափոր հնտավաճառանոցներու հանդէպ, որոնք իրենց ամբողջ մթերքը սպառեցին, եւ մէկ հատիկն իսկ ծիլ չարձակեց ոեւէ հողի մէջ, որովհետեւ ժողովուրդը «գիւտ» մը ըրած էր սերմնցուի անուան տակ կը գնէր ինչոր գտնէր ի խնդիր որկորի: Որուն ես ալ մասնակից եղայ: Եթէ՝ թշուառութիւնը չահագործող այդ վաճառորդները միլիոններ դիզեցին եւ բազմահազար սովեալներ ալ փրկեցին, հակառակ չեմ, եւ կ'առաջարկեմ «սեւ շուկայի» անուան արձան մը կանգնել ի պատիւ իրենց: Շատ անգամ ապերախտութիւն է շնորհակալ չըլլալ օձին որ չի խայթեր:

Ինչպէս որ երախտագիտութեամբ բոլորուած են անշուշտ հոս, այս սեղաններուն շուրջ նստողները, գոհացում տալու համար իրենց անյագ ախորժին, լափելով համեմուած զանազան համեղ կերակուրներ:

Ճաշարանը փոքր է եւ դժուար չէ մէկ ակնարկով չափել: Սակայն ճիշդ դրան եռեւի անկիւնը բաց լրագիր մը միայն կը տեսնեմ: Երբ թերթին մէկ անկիւնը կը ծալլուի, ինքնաբերաբար երեւան կուգայ բարեկամ Նախկին խմբագրի մը գլուխը. մշտամժպիտ ու մաշած մէկը. աշխարհի ամենադժբախտ մարդը որ գոյութիւն ունի: Բայց զարմանալի դիմակ մը ունի. երեսը արեւով ծեծած են. այնպէս որ տեսնողը կը կարծէ թէ աշխարհի ամէնէն երջանիկ մարդն է որ կայ ու կը մնայ: Աղուոր ծիծաղ մը կայ երեսին ու սեղանին վրայ գաւաթ մը ջուր, կտոր մը հացով, քանի մը հատ ձիթապտուղ:

Անոր դիմաց կուգայ տեղաւորուիլ Մայրիլ Ուսանի Քեթը նստուած Մարդուն պէս մէկը, ճենոտած ու դժգոհ տպաւորութիւնով յաճախորդ մը: Խոհարար-ճաշարանատէրը անոր քով կը վազէ, «խըդոտ» տեսակէն ըլլալուն համար անշուշտ: Քիչ վերջ կը ներկայացնէ ցորենի պէս կարմրած ամբողջ հնդկահաւ մը նիհար: Սակարկութեան կը յաջորդէ հինգ հարիւր Ֆրանքի համապատասխան ջարդը խեղճ թռչունին կէսին համար: Մինչդեռ ես կը կարծէի թէ՝ փոխադրութեան համար կը գնէ մարդը, այն փոխադրեց իր Տարայի որկորին մէջ, մատները լզելով, վրայէն ալ քանի մը ուրիշ ամաններու բովանդակութիւնը: Ի զարմացումն իմ եւ խմբագրին, եւ պօռալի պէս զալարելով փորը, «օ՜խ, Ալլահ շիւքիւր» մը հեւաց:

Բարեկամս ձիթապտուղի կուտը բերնէն չէր ուզեր հանել ու ես բակլայ մը կը սահեցնէի բերանս, մաղմաղ կրակի վրայ եփուած սունկի պէս համեղ:

— Նստէ՛, ըսաւ բարեկամս, ու աւելցուց — այս բոլորը լաւ նիւթ կ'ըլլայ, երբ թերթս վերահրատարակեմ:

Խնդացի չլալու համար:

— Բարեկամս, ըսի մտովի, ես քու տեղդ կը գրէի գիրք մը, որ կարդացողը դադրէր մտածելէ, նոյնիսկ ապրելէ, գիրք մը որ երբեք գրուած չէ: Կամ կը կտրէի գրիչս, մարդ Աստուծոյ: Դուն որ աշխարհի ամէնէն ապերջանիկ մարդն ես փնտռումներես: Տարերը քու զուարթութիւնը տեսնելով պիտի չփոթեն մարմնացած բախտաւորութեան հետ: Դուն որ կորսնցուցիր չափահաս տղադ, «առտուն՝ գնաց ու չեկաւ»: Ուրիշ մէկ զաւակդ «կորսնցուց իր խելքը», ու երրորդ մը իր ոտքը՝ ծնած օրէն ի վեր:

Կը բաժնուիմ երջանիկ ! բարեկամէս եւ սովալլուկ յաճախորդներով ճաշարանէն:

Ասեն կ'ըլլայ որ մարդու մը մէկ զգայարանքը միայն կը գործէ և միւսները կը քնանան. ես քիմքի դերազրկութիւն ունիմ այսօր եւ եթէ երկինքէն մերկ հրեշտակներ վար իջնեն, պիտի չտեսնեմ վստահաբար:

Փողոցներուն մէջ աղբամաններուն վրայ ճանճերէն աւելի շատ մարդիկ կան, որոնք շուներու հետ կը մրցին ուտելիք ճարելու համար, եւ գոհունակութեամբ ու զուարթութեամբ կը շոյեն փտած պտուղներ, հացի փշրանքներ, զանազան աւելցուքները կլանելով ու գրպանելով:

Ներքնուղին կը մտնեմ: Բազմութեան մէջ կը նշմարեմ մէկը, որ եգիպտացորենի հատիկներ կ'ուտէ:

Մեր մէջ հրապարակաւ ուտելը կամ կերածը մանաւորապէս ցուցնելը ամօթ կը համարուի: Մեր նախնիքները աւելի մարդ էին: Մեր մայրերը ափով, հարսները լաչակով կը ծածկէին ծամող ծնօտները, ուզելով աւելի մարդկային երեւալ, որոճալու անասնային ձեւը թաքցնելով: Մինչդեռ հոս կարծես մամնաւոր միտում մը կայ դիմացինին ցուցադրելու իր կերածը ախորժագրգիռ ձեւերով: Եգիպտացորենի հատիկները երկու մատով բերանը դնողին քով կին մը չի դիմանար. մանաւանդ քովն ի վեր երկու նիհար աղջիկներու փառաւոր երեւակայական ընթրիքի մը նկարագրութիւնը իր բերնի ջուրերը կը վազեցնէ:

— .... Հետաքրքիր եմ, ուրկէ՞ գնեցիր, կը հարցնէ:

— Եգիպտացորեն է, իրիկունը ջուրը կը դնես կը թրջի, քանի որ կրակ ալ չկայ, շատ խնայողական է: Կ'ուզե՞ս համտեսել:

Կինը (որուն հարցումին պատճառն ալ այդ էր), շատ համեղ կը գտնէ ու աւելի կը մօտենայ անծանօթին: Մտերիմ խօսակցութեան կը բռնուի. հացէն կ'առնէ ծախողին. պատրաստելու եղանակով շատ կը հետաքրքրուի, բայց յանկարծ կը հարցնէ.

— Բոլորն ալ նոյն համ մը ունին: Այդպիսով քանի մը հատ ալ կը փրցնէ:

«Հէյ անցա՜ծ օրեր, երազի նման ալ չէք դառնալու...»: Երբ կար ժամանակ մը, ուր փողոցները մեծատան մը սեղանին պէս կը յորդէին: Երբ շատախօսի մը բերնին թուքը կը չորնար եւ ստիպուած էր տուրմի ծրարիկներ ցրուել, մնացածը ծախելու համար:

Երբ աղամաթուղը ողկոյզներով համտեսի կը ծառայէին, հրապարակներու վրայ:

Երբ կարագի ծրարիկներ, պանիրի չերտիկներ, ու այլազան ուտելիքներու նմոյշներ կը բաժնուէին ձրի, ի խնդիր ծախելու մրցակցութեան: Փողով ու թմբուկով ի գայթակղութիւն սովահար երկիրներու:

Մէթրոյէն դուրս կ'ելլեմ աճապարանքով. պէտք է գործիս հասնիմ:

Անկիւնը, փողոցին մէջ երկար «պոչ» մը կայ: Երկու կիներ ածուխ դտեր են եւ «պարենաւորման յատկացուած նիւթերէն դուրս» դեռ «ալիւր» եւ կլոր թիթեղի մը վրայ քրէփ կ'եփեն: Ես ալ կը գնեմ ուրիշներու պէս, բայց կարելի չէ կլլել. այս սեւ գզկուրի պէս նիւթէն չոր խոտի համ կուգայ, լեղի ու կծու:

Դիմացի պատին տակ ֆլօշար մը ոսկոր մը կը կրծէ ու քոսոտ շուն մը ոտքերուն քով ագահութեամբ անոր կը սպասէ:

Քիչ մը վար զինուորներ իրենց կերակուրի աւելցուքը ...կը նախընտրեն կոյուղիի ծակէն ներս թափել՝ ամաններ ու տուփեր երկարող ձեռքերու վրայ զարնելով:

Տեսածներս ծարաւ կուտան ինծի: Տարիներ առաջ ամէն կողմ աղբիւր կար ու գոնէ ծարաւ մարդիկ չկային. արդեօ՞ք գետի ջուրը ցամքեցաւ, թէ մենաշնորհի ընկերութիւնը աղքատանալէ վախցաւ: Երջանի՛կ քաղաքակրթութիւն, որ աղբիւրներու պաշտամունքը վերածած է դրամապաշտութեան: Սրճարան պէտք է մտնես և բան մը խմես, եթէ ծարաւիս. չէ որ տուրք կը վճարուի:

Բայց ի՞նչ խմես. սաքարինով սեւ ջո՞ւր: Եւ քսել որ ատեն մը սաքարին գործածելը մահացու մեղք էր. անկէ ոեւէ բան պատրաստողը կը համարուէր հասարակութեան թշնամի՝ մեզ թունաւորելուն համար: Բոլոր երկիրներու անտէր ու խեղճ ժողովուրդ, որ ամէն բանի կը հաւատաս:

Կը շարունակեմ քալել. դեռ շատ հեռու է այն նոր մեծահարուստին տունը, ուր պիտի երթամ աշխատելու՝ պէտք եղած նիւթերը ճարելէ վերջ: Լայն պողոտա կը մտնեմ: Օդը մեղմ է այս առտու եւ բազմութիւնները կը դեգերին աննպատակ: Խուռներամ հետաքրքիրներ դէպի մօտակայ ճաշարանը կը խուժեն: Ցործանքին հետ կ'երթամ դիտել անօրինակ տեսարան մը:

Լուսազարդ սրահի մը մէջ զուարճացող եւ դրսի սովալլուկ գայլերու նայուածքէն անտարբեր բազմութիւն մը կայ: Սպիտակ հագուած ծառաներ անոնց կը սպասարկեն աշխոյժ ու պարկեշտ: Սեղանները լեցուած են առատ ուտելիքներով ու ըմպելիներով: Ներսը հազար ու մէկ գիշեր: Անոնց եւ մեր միջեւ ապակիէ պատ մը, հոն է հետաքրքիրներու զարմանք պատճառող գայթակղելի տեսարանը:

Փամփայի տափաստանները անկիւն մը, Հընդիկներու կողմէ պատրաստուած ճաշ մըն է այս:

Ամբողջ ոչխար մը հորիզոնական ինքն իր վրայ կը դառնայ, խոշոր կոնաձեւ ամանի վրայ առկախ, երեք կողմէ ելեկտրական բոցարձակներ կան եւ ոչխարի միսը տապկուելով տակի ամանին մէջ կը քամուի դանդաղօրէն:

Դուրսը շատեր իրենց լեզուները կը ծծեն, ու առատ թուք կը կլլեն, իսկ ներսը մանաւոր կարմրած չերտեր կտրելով դէպի սեղանները կը տարուին պատուական գինիի շիշերուն մօտ: Զայն կլլողները հազիւ երբեմն կը բարեհաճին դէպի դուրս նայիլ ու զուարճալի կը գտնեն տեսարանը,

Իսկոյն շոգին հետզհետէ անթափանցելի կը դարձնէ ապակին. աւելի լաւ.... Որովհետեւ երբեք միտք չունիմ ախորժակ գրգռելու: Մեղք է ուրիշը դէմդ մաշեցնելը. սպասեցէք, երբ կը վերադառնանք մեր լեռները... Հոն մեր հաշւոյն կը պարարտանան վայրի քարայծեր, եղջերուներ, վարազներ, եղնիկներու երամակներ: Ճարտարօրէն որսալով անոնցմէ երինջի չափ երէ մը կը պատրաստենք պապենական նախընթրիք մը, վաղուան դափով թմբուկով ու նուագով:

Փորեցէք մարդահասակ փոսը եւ կաղնեփայտի խարոյկին ողջ կրակը մէջը լեցուցէք. խնձորի կեղեւ բռնած կիսեփ որսին մարմինը ծակեցէք երկու մասն սեր բռնած մածունով՝ զգոյշ իջեցուցէք կրակին վրայ, մէկ ծայրէն միւսը շիշ մը անցուցած ու ծածկեցէք թոնիրը մինչեւ առտու, մշկաբոյր ճիւղերով: Առտուն սեղան չակելէ վերջ, ես պատրաստ եմ. կապեցէք ոտքերս հաստ փոկերով, ինչպէս նաեւ ձեր ձեռքերը, եթէ կը հաճիք!!! Հրամեցէք, վաղը. վաղը գառնուկներու ձայնէն անտառները կը տեղափոխուին կարծես: Եւ այն ատեն վստահ եմ թէ միսը տեսնելով ջերմի բըռնուողներ պիտի չգտնուին մեր մէջ: Դեղարաններու մէջ «սիսեռի ալիւր» գնելու համար իրարու գլուխ պիտի չկոտրեն:

Մանաւանդ սա նոր «մեծատան» սիրտը թանգարան պիտի դրուի, ի քննութիւն, հասկնալու համար թէ ո՞ւրկէ ժառանգած է այս անբացատրելի քարոտութիւնը: Ինչո՞ւ փակած է իր փեղկերը գերեզմանի պէս ինքն իր վրայ՝ մինակը ըմբոշխնելու պատահական առատութեան եղջիւրէն վայելած անհամար բարիքները:

Թող ցամքին ակերը, եթէ կաթիլով մը պիտի չյագեցնեն պապակը անիրաւուած մարդոց: Թող խանձեն արտերը ոսկեհուռ ցորեններու, եթէ դեռ մարդիկ անօթի պիտի զալարուին:

.... Որովհետեւ անօթի «խենթերն» ալ որկոր ունին:

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

ՀԱՅ ՈՒԽՏԱՒՈՐ

Գնաս բարո՛վ, հայ Ուխտաւոր,
Երանի՜ քեզ, ա՜յ Ուխտաւոր,
Որ կարօտով ու սիրատառ
Ուխտ ես գնում դէպ՝ Այրարատ:

Ձիւնիւններով, ծաղկանց բոյրով,
Ինչպէս ծընող սիրագորով,
Քեզ կ'ողջունեն զմրուխտ հագած՝
Գեղամ Սարերն ու Արագած.

Ու խաբագառ աչքի նըման՝
Քեզ կը ժպտայ վըճիտ Սեւան,
Որ լեռների շուքերի հետ
Խաղ է անում, խայտում վէտ-վէտ,

Փայլփըլում է ծըփանքներով,
Ցոլճում է լոյսերի ծով,
Եւ մերթ վշտով ու տխրութեամբ
Սեւանում է ինչպէս Սեւ Ամպ...

Իսկ Մասիսը, է՛ն սար երկան,
էն Սարերի Սարն ու արքան,
Լազուարթ երկնի ծոցը մըտած,
Ճերմակ գլուխն ամպեր փաթթած,

Քու առաջին եւ քու սըրտում...
Գնաս բարո՛վ, հայ Ուխտաւոր,
Երանի՜ քեզ, ա՜յ Ուխտաւոր:

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Հատուած մը համանուն Պօէմէն)

Հայաստա՛ն,
Ձեռագիր հին երգարան,
Մեր աղքատիկ տան սեղանին վրայ ցած
Եւ ճրագի լոյսին ներքեւ պլպլուն
Ինկած իբրեւ հայրենական հսկայ գանձ,
Եւ ձայնեղէն ուրուական,
Որ էջ առ էջ թեւաբաց՝
Կը սաւառնէր պաշտամունքով գլխահակ
Շարքին վերեւ սիրելեաց.
Եւ կ'ըլլար ողբ, սիրաթախիծ հեկեկանք,
Մութ անտառէն անցնող վաշտի փառ ռազմերգ,
Վարդակարմիր արեան շիթ,
Կամ ներսի կուրծքին բացուած խորունկ վէրք,
Խաւարին մէջ ջահի նման այրող սիրտ,
Աւերակաց վրայ փչող ցուրտ հովիկ
Եւ ծովերու շղթայազերծ փոթորիկ,
Կ'ըլլար երկինքն ու գետին,
Ուր կը ճախրէր Անդրանիկի ճերմակ ձին,
Կ'ըլլար աղբիւր կարկաչահոս ու պայծառ՝
Մարգարիտներ թաւալող,
Ցեռոյ յանկարծ դրախտավայր անգին հող,
Որուն պիտի տայի ես կեանքս պարգեւ
Եւ դառնայի մեծ հերոս,
Ուր կը տենչար հանգչիլ մեծ հայրս պաքրեւ,
Բայց չունեցաւ նոյնիսկ անշուք մահուան փառ...

Մ. ԻՇԽԱՆ

ԳԼՈՒԽ ՍԽԱԼԸ

Բ.— ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ

Ըսուած է թէ կարելի չէ մինչեւ յաջողիլ փիլիսոփայական (ինչպէս գիտական) բարդ հարցեր ժողովրդականացնելու փորձին մէջ՝ առանց մեղանչելու փիլիսոփայութեան (կամ գիտութեան) դէմ: Հակառակ մեղանչումի այդ վտանգին՝ պիտի փորձեմ աւելի պարզ դարձնել «անգիր տախտակի» տեսութիւնը(1), աշխատելով մնալ ճշգրիտ,— այսինքն հարազատ՝ ժողովուրդին, հաւատարիմ՝ փիլիսոփայութեան:

Մարդկային հոգին կը նմանցնեմ պարապ եւ անշուք սենեակի մը, որ տակաւ առ տակաւ կահաւորուելով կը դառնայ հարուստ ու շքեղ, ինչպէս արքունի դահլիճ մը: Անշուշտ այդ է, որ կը հաստատէ Արիստոտէլ, երբ կը գրէ թէ գիտակցութիւնը յաւիտենական կերպով փոփոխման մէջ է, կամ իր իսկ բառով՝ entéléchie-ի մէջ, դէպի կատարելութիւն իր ձգտումով: Բայց ի՞նչպէս meublé կը դառնայ այդ սենեակը: Նախ զգայութիւններն են, որ գիրար կը հալածեն սենեակ-հոգիին մէջ,— նոր զգայութիւն մը կը վանէ հինը: Օրինակ, ծաղիկը, զոր քիչ առաջ տեսայ պարտէզին մէջ, չեմ տեսներ այլեւս՝ հիմակ որ տուն վերադարձած եմ: Ի՞նչ եղաւ ծաղիկին դոյութիւնը. նոր եւ ուրիշ զգայութիւններ սրբեցի՞ն «անգիր տախտակ»ին վրայէն, դո՞ւրս վանեցին սենեակէն: Ծաղիկին զգայութիւնը անշուշտ չանհետացաւ բոլորովին, այլ միայն տկարացաւ աստիճան առ աստիճան,— այդ տկար վիճակը կը կոչուի պատկեր (image): Հէրպըրթ Սփէնսըր, մեկնելով այս իրողութենէն, զգայութիւնը կը կոչէ զօրաւոր վիճակ, պատկերը՝ տկար վիճակ: Առաջին առթիւ կը կորսուին ծաղիկին նկարագրական մանրամասնութիւնները,— ատոր համար թէն պատկերը կը կոչէ մնացորդ (résidu):

Այսպէս, զգայութիւնները ոչ միայն կ'օժտեն հոգին զգայնութեամբ(1), այլ և կը մարզեն գիտակցութիւնը, իմացականութիւնը: Անշուշտ առանց յաջողելու բոլոր հոգիներուն մէջ հաւասարապէս: Ախտաբանական, բնախօսական եւ կենսաբանական բազմաթիւ արգելիչ ազդակներ մէկ կողմ ձգելով, կ'ուզեմ առաջին կարգի վրայ դնել ժառանգականութեան օրէնքները: Պէտք չէ կարծել թէ մարդիկ կը ժառանգեն իրենց ծնողքներէն հոգւոյն ամբողջ meuble-ը,— ո՛չ, բայց եթէ «հոգիները հոգիներ» չեն, այսինքն չունին նոյն կահաւորումը կամ հարստութիւնը, պատճառն այն է որ հոգեկան պաստառը (écran) կը տարբերի անհատէ անհատ, ըստ իր ժառանգականութեան (եւ այլ ազդակներու): Ժառանգականութիւնը, օրհնեալ պայմաններու մէջ, կը սրէ, կը նրբացնէ, կը քաղաքակրթէ հոգեկան պաստառը, աւելի ընդունակ դարձնելով տպաւորուելու եւ ծաղկելու, իւրացնելու եւ ճոխանալու: Ահա թէ ինչո՛ւ, Պոլիսէն մինչեւ Փարիզ վարունգները միեւնոյն վարունգներն են բոլո՛ր պարտէզներուն մէջ, բայց մարդկային պարտէզին մէջ՝ հոգիները միեւնոյն հոգիները չեն երբեք,— մին օժտուած է արտակարգ զգայնութեամբ մը, միւսը՝ պայծառ իմացականութեամբ մը, մին՝ հարուստ ներքնաշխարհով մը, միւսը՝ աղքատ մտածումներով: Հոգիները հարկատու են իրենց ապրած կեանքին, դարաշրջանի քաղաքակրթութեան, ազգային դաստիարակութեան եւ միաժամանակ ախտաբանական, կենսաբանական ու բնախօսական պայմաններու:

Երբ կը պարզէի «ամբողջական գրականութեան» տեսութիւնը, յատկապէս կանգ առի մտային տարիք (âge mental) բացատրութեան վրայ, որ գլխաւոր լծակն էր այդ տեսութեան,— ով որ ծանօթ է այդ երկու բառերուն իմաստին՝ պիտի հասկնայ անշուշտ թէ ինչո՛ւ, հին և նոր սերունդներու պայքարին մէջ, մասնաւոր կարեւորութիւն մը կ'ընծայեմ մտային տարիքին: Անհատները, ինչպէս ժողովուրդները, ունին իրենց մտային տարիքը, որ ցոյց կուտայ քաղաքակրթութեան նպաստը, ցեղին համադրող եւ ստեղծագործող ոգիին բարեշրջումը, ազգային դաստիարակութեան տուրքը, դարաշրջանի կնիքը՝ մինչեւ ժամանակէն առաջ: Ձեզի ծանօթ են, ապահովաբար, պատանիներ, որոնք, հակառակ իրենց տարիքին (ֆիզիքական կազմութեան), մտային պատրաստութեան տեսակէտով զարմանք պատճառելու աստիճան évolué, կը գերազանցեն տարեկիցները (եւ մեծերը) իրենց հասունութեամբ:

Ուրեմն սխալ է ըսել որ «հոգիները հոգիներ են, ուր որ ալ ըլլան անոնք»:

Գալով «նուազ քաղաքակրթուած միջավայրի մը(3) մէջ ապրող իրենց տառապանքով մեծ հոգիներու» հարուստ ներքնաշխարհին, պէտք է դիտել տալ, թէեւ առանձին նիւթ, թէ սխալ է նաեւ մեր զգայնութեամբ չափել նուազ քաղաքակրթուած միջավայրերու մէջ ապրող հոգիներու «մեծ» տառապանքը: Հոգեբանութեան մէջ ընդարձակ գլուխ մը կը կազմէ, եւ այս՝ Արիստոտէլէն ի վեր, տառապանքի եւ հաճոյքի տեսութիւնը(4): Շատ երկար հարց է այդ, այնքանը միայն կ'ուզեմ ըսել

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

Կոնդակամարտ

Երջանի՛կ պոլսահայ թերթեր: Կերեւայ թէ դարդ ու ցաւ չունին, որ ելեր Հայրապետական Անդրանիկ Կոնդակին ծայրէն բռնած հա կը քաշեն – կը քաշեն:

Հայ եկեղեցւոյ ընդհանրական Հայրապետը, ամբողջական աշխարհի հայ եկեղեցիներուն միջոցով իր ցիրուցան ժողովուրդին Տիրաւանդ ողջոյնով օրհնաբեր գիր մը ղրկած է «սէր եւ խաղաղութիւն» մաղթելով բոլորիս:

Պոլսահայ մամուլը, այդ «սէր եւ խաղաղութիւն» աւետաբանական բառերը, թրքօրէն՝ թշնամանք եւ խռովութիւն թարգմանելով հրապարակը աղմուկի կուտայ, յիշեցնելով Սկիւտարի նաւամատոյցի ճամբուն վրայի մաղադոսներու դիմառնական կռիւը՝ գունաւոր եւ նկարուն ոճակումներով: Եթէ ողջ են այս մարդիկը, ականջները խօսին:

Թուրքը, մեր գոյք ու կայքը հաշուեյարդարի ենթարկելէ վերջը, ձեռք զարկած է հիմա մեր ինններուն հոգիներն ալ լուծարքի ենթարկելու...

Այդ ճիւղին համար, իրեն փոխանորդ ընտրած է երմէնի պաշ-փափազ վէքիլի եուրմէթլու փիսքոփոս Ասլանեան Գէորգ էֆէնտին:

Սրբազան Կաթողիկոսը, իր Անդրանիկ Կոնդակով, պզտիկ մը մշտեր է այս «չնորհալին», կարգի բերելու համար զայն: Հապա՛ր:

— Առի՞ր, Ասլանեան սրբազան, Կաթողիկոսը քեզ աղուոր մը վկայեր է: Մենք չէի՞նք ըսեր որ արժանի չես այդ դիրքին:

— Ծօ՛, «նոյին ստափաութիւն»,— կ'երեւայ Պոլսոյ մէջ, տախտակութիւնը փառքի կամ փաշայութեան աստիճան տուած է...— Կոնդակին մէջ այս տեսակ բան չկայ: Մեր Ասլանեան սրբազանին անունը յարգանքով յիշատակուած է հոն:

— Ահա բնագրին լուսանկարը, որուն մէջ բացայայտ կերպով գրուած է, «մաղթում ենք Ամենակարողէն ձեզ հոգի իմաստութեան եւ խոհեմութեան, հոգի հանճարոյ...» Այս տողերը հայերէն ե՞ն թէ ոչ: Եթէ հայերէն չէք հասկնար, սա քովի պախալէն սորվեցէք:

— Ահա մենք ալ ունինք այդ կոնդակին լուսանկարը, կարդացէք եւ եթէ ամչնալ չէք գիտեր, քովի մանրավաճառէն քիչ մը կարմիր ներկ գնեցէք...

— Խոկակոնը մերինն է:

— Ո՛չ, մերինն է: Տեսէք միւռոն կը հոտի, իսկ ձերիններէն լավանտայի հոտ կուգայ:

Այս կոնդակամարտը այնքան տաքցած է, որ սկսած են գրաւի դնել անոր իսկական ըլլալ – չըլլալու պարագան:

— Մենք 3000 ոսկի գրաւի կուգանք:

— Մենք ալ 3000 ոսկի եւ մէկ դրուշ ալ աւելի կը դնենք: ...

Այսպէս, այդ նուիրական թուղթը, լքեալ գոյքի մը պէս աճուրդի հանած են հրապարակաւ:

Փէշերուն ծայրերը մէջքերը խոթած՝ կեցած դէմ դիմաց, կուտան կ'առնեն իրարու հետ:

Վէճին առանցքը կազմող բուն կոնդակը մէջտեղ չկայ: Կրնայ ըլլալ որ Ասլանեան սրբազան, այդ կոնդակն ալ, Նարոյեանի կտակագրին պէս, թիած է իր անյատակ գրպանը:

Ան ժամանակ չունի այս չպիտոյ խնդրով զբաղելու: Սեթմին քղանցքը վեր քաշած, խանութէ խանութ կը վազէ, Պոլսոյ եկեղեցիներու «աւելորդ» եւ կտապաշտական անօթները դրամի վերածելու համար: Անկէ աւելցած ժամանակն ալ յատկացնելով՝ թաղերու մատաղօրհնութեան կամ ջոջերու սեղաններուն նախագահելու աստուածահաճոյ գործերուն...

Ազգօգուտ գործ մը կատարած կ'ըլլար Վեհ. Հայրապետը, եթէ վար դնէր էջմիածնայ մէջ այս ժիր և ճարպիկ մարդը՝ իբր գործակատար և բարեկարգիչ:

Ան, նախ վանքը լիկվիդացիայի ենթարկելով, կարեւոր գումար մը ձեռք պիտի բերէր, որուն մէկ մասը թերեւս, իբր բազա յատկացնէր Ճեմարանին:

Երուսաղէմի Ս. Յակոբայ վանքն ալ կրնայ յաճախորդ ներկայանալ: Հոն ալ պէտք կայ կարող հաշուեյարդարի մը: Ասլանեան սրբազան, վանքին պատերուն վրայէն սպունգ քաշելէ ետքը՝ անոր անօթները եւ կալուածներն ալ դրամի կը վերածէր: Իսկ վանքն ալ ճգնաւորական անապատի փոխակերպելով՝ իսկական քրիստոնէական վայր կը դարձնէր զայն:

Պոլսոյ հայ լրագրողներն ալ, վէճի նիւթ չգտնելով, թերթերուն սիւնակները պիտի լեցնեն մատաղօրհնութեան նկարագրութիւններով եւ իբր ազգային պարտականութիւն՝ «տեղատարափ»ի ծանուցումներով...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

հոս թէ տառապանքը կամ ցաւը մեր «քաղաքակրթութեան ծաղիկն» է,— ցեղեր կան, որոնք լուր իսկ չունին թէ ի՛նչ է ցաւը, կրնաս չերտ մը միս կտրել իրենց թիկնոսկրին վրայէն առանց դոյզն ցաւ պատճառելու:

Վասնզի «հոգիները հոգիներ» չեն:

Եզրակացնելով, — Յ. Օշականի խօսքը, թէ «դարաւո՛ր սարկութեամբ մը ապաղնուացած» հասարակ հոգիներու զանգուածէ մը կարելի չէ առնել մեծ տիպարներ, «հոգեբանութեան հակառակ վարկած մը» չէ, այլ՝ միայն վիճելի տեսակէտ մը: Հոգեբանութեան հակառակ խօսողը Պարսամեանն է:

Սխալներու այս գլուխը չաւարտած (դեռ պիտի խօսինք քերականութեան և հասկացողութեան սխալներու մասին), յաջորդով կը բանամ փակագիծ մը: Մեր այս յօդուածաշարքին յաջորդական գլուխները պիտի կազմեն հետեւեալ հարցերը. 1— Անձը գրականութեան մէջ (Պարսամեան, նեղը մնացած, շատ կը գրագի իմ անձովս,— այդ գլուխով շատ մը բաներ կը սորվի եւ կը սրբագրէ իր գիտցածը). 2 — Ցիւղը գրականութեան մէջ. 3 — Դասընթացք գրական քննադատութեան. 4 — Գրական հին եւ նոր սերունդներու վերագնահատութիւնը: Իւրաքանչիւր գլուխ պիտի բաղկանայ քանի մը յօդուածներէ:

Մինչ այդ՝ կը յուսամ թէ կը պատրաստուին անոնք որ «զգաւոր եւ բերանացի համակրանք» յայտնած են Պարսամեանի, եւ չեն պահեր այլեւս իրենց գլուխը, մինակ եւ անպաշտպան չձգելու համար մեր պատուական ընդդիմախօսը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

---

(1) Դժբախտաբար կարելի չէ ներկայացնել, այստեղ, «անգիր տախտակ»ի տեսութեան համե-բաշխութիւնը փիլիսոփայական եւ գեղագիտական զանազան վարդապետութեանց հետ: Հետաքրքրական է, օրինակ, ներշնչման ներքնական տեսութեան հետ կապը: «Անգիր տախտակ»ը համեմատ չէ, սակայն, hypostase-ի քրիստոնէական վարդապետութեան հետ,— «բանն (logos) էր ի սկզբանէ առ Աստուած» եւ cohumain, ինչպէս եւ արտաքնակ («յիւրսն եկն, եւ իւրքն զնա ոչ ընկալան»):

(2) Զգայնութիւն կը թարգմանեմ sensibilité-ն (Թորգոմ կը թարգմանէ զգացողութիւն), իսկ զգայնոտութիւն՝ sensitivité-ն, զոր կերտած է Փըրատին: Երկուքն ալ հոգեբանական բառեր են, բայց sensiblerie հոգեբանական բառ չէ, այլ գրական:

(3) Այս «նուազ» բառը որոշ չափով կը դարմանէ Պարսամեանի սխալը: Վասնզի բարձրագոյն հոգիները, իրենց զգացական նրբութեամբ եւ իմացական շնորհներով, հարկատու են բարձր քաղաքակրթութեանց: Ո՛չ զգացումի, ո՛չ զգայութեանց, ո՛չ ալ իմացական կարողութեանց տեսակէտով՝ հասարակ հոգի մը չի կրնար ապրումներ ունենալ կամ մտածման մարզանքներ կատարել այնքան նրբութեամբ կամ խորութեամբ, որքան բարձր քաղաքակրթութեանց հետ հաղորդ հոգի մը: Հոգէ-ախտաբանութեան մէջ եւս երեւոյթներ կան, նոյնքան հետաքրքրական,— օրինակ՝ սիֆիլիզը հանճար կը ստեղծէ երբեմն եւ հիւծախտը՝ արուեստագէտ,— բայց ատոնք նիւթեր են, որոնց ուսումնասիրութիւնը չի կրնար կատարուիլ օրաթերթի մէջ:

(4) Թորգոմ «վիշտ եւ հաճոյք» կը թարգմանէ: Հոգեբանութեան հին գիրքերու մէջ, արդարեւ, peine կը գրեն ինչ որ հիմակ սովորութիւն է գրել douleur,— հայերէնը կը նախընտրեմ ըսել տառապանք, թէեւ սխալ չէ ըսել նաեւ ցաւ:

ՊԵՐՃ ԹԻՒՐՔԷՐԻ ԿԱՐԾԻՔԸ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՄԱՍԻՆ

«Ժամանակ» կը հրատարակէ Աթէնքի նախորդ երեսփոխան Պերճ Թիւրքէրի ուշագրաւ յայտարարութիւնները Հայերու ներգաղթի մասին: Ստորեւ կուտանք այդ յայտարարութիւնը, արտատպուած այդ թերթէն.

— Այս խնդիրը միայն Իսթանպուլի Հայերուն յատուկ չէ. Ուստի աշխարհի միւս երկիրներու Հայերն ալ կ'ուզեն օգտագործել: Այս խնդիրներուն գործիք դարձողները սապէս կարելի է յորջորջել.

1) Անոնք հայրենասէր մարդիկ չեն:

2) Իբրեւ մարդ ալ արժէք մը չեն ներկայացներ, որովհետեւ թափառական մարդիկ են:

3) Օտար քարոզութենէ տարուած խեղճեր են. հետեւաբար չարժեր անոնց կարեւորութիւն ընծայել. միայն թէ խապէ «ոչ» պիտի պատասխանենք եթէ պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալու հետամուտ կարգ մը յոռետես թերթեր գրեն թէ «Իսթանպուլի բոլոր Հայերը սովետ հիւպատոսարան դիմած են»:

խօսք առնելով երկարօրէն բացատրեց թէ ինչու պէտք է մերժել առաջարկը։ Աթէնքի կառավարութեան այս դիմումը կը նշանակէ անգլեւամերիկեան միջամտութիւն մը յառաջիկայ ընտրութեանց մէջ։ Եթէ Յունաստան կ'ուզէ այս Խորհրդաժողովին համակրութիւնը շահիլ, ինչպէս իր դատին, կրնայ քարոզութիւն կատարել Նրբանցքներուն մէջ։ Ֆրանսա առաջարկին դէմ արտայայտուեցաւ քանի որ ան Խորհրդաժողովին անմիջական օրակարգին հետ կապ չունի։ Վէճը քուէի դրուելով 7ի դէմ 12 քուէով (2 ձեռնպահ) ընդունուեցաւ յունական բանաձեւը։

Քաղաքական եւ տնտեսական յանձնաժողովները շարունակեցին իրենց աշխատանքները։

Ընկերվարական համաժողովը

Ֆրանսայի Ընկերվարականներու Ազգ. Համագումարը Ուրբաթ օր եւս շարունակեց իր վիճաբանութիւնները օրակարգի հարցերուն մասին՝ նոյն լրջութեամբ և անկեղծութեամբ, բայց միշտ տաք, առանց մէկուն կամ միւսին խնայելու։

Ուրբաթ օրուան վիճաբանութեան նիւթերն էին կուսակցութեան պաշտօնաթերթը (Փօփիւլէր) և ընկերվարական քարոզչութիւնը, ընկերվարական բանուորներու կազմակերպութիւնը, կնոջական հարցը, ընկերվարական երիտասարդութեան կազմակերպութիւնը, կուսակցութեան եկմտական դեկոյցը, կուսակցական ներքին վէճերու յանձնաժողովին դեկոյցը, կուսակցութեան ընդհ. քաղաքականութիւնը։

Լուարի պատգամաւորը, Բագալէ, խստիւ քննադատեց Ընկերվարական կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, որ մարտունակ չէ, պայքարէ կը խուսափի։ Պահանջեց որ լուրերը խմբագրուին քաղաքական ոգիով եւ համապատասխան կուսակցութեան գաղափարներուն։ «Փոփիւլէր»ը մեղկ է խառնուածքով, չի գիտեր օգտագործել դէպքերը եւ միջադէպերը։

Լանտի պատգամաւորը, Լամարք–Քանտօ ըսաւ թէ կուսակցութեան մը թերթը պէտք է ունենայ պայքարի ոգի եւ քարոզչական խառնուածք։ Այդ տեսակէտով «Փոփիւլէր» կատարեալ ֆիասքօ մըն է։ Զկրցաւ արժեցնել Աւստրիոյ ընտրութեանց մէջ ընկերվարական յաջողութիւնները, Հանրային ուղղութեան չի յանձներ ընկերվարական երեսփոխաններու ճառերը, չի հրատարակեր կուսակցական մեծ դէմքերու նկարները, եւ կ'ապաւինի սրամտութիւններու եռեւ՝ առանց զարնելու չէզոքին։ Սնոտիզմով խմբագրութիւն չըլլար,— մենք կը պահանջենք պայքար եւ պայքար, եւ «Փոփիւլէր»ը պէտք է դառնայ մեր զէնքերէն մին։ Հարուածին պատասխանելու համար հարուածով, եւ ոչ թէ ղարղալուն եւ խայտաճամուկ զէնքեր ցուցադրելով։

Էնի պատգամաւորը, Ֆիշէ, նոյն ձեւով քննադատեց «Փոփիւլէր»ը, պահանջելով որ դառնայ յարձակողական, — Ընկերվարութեան ահարկու զէնքը։ Ցետոյ ցանկալի գտաւ որ Լէոն Պլում անցնի թերթին գլուխը։

Թէլիէ քննադատեց թերթին վարչական մեքենան։ Իսկ Քուրէ պահանջեց պատրաստուած խմբագիրներ ճարել և զօրացնել խմբագրական կազմը։ Պալօ քննադատեց լուրերու խմբագրութիւնը, — հասարակ լրագրութիւն է որ կը կատարէ «Փոփիւլէր», լուր կուտայ, չէզոք եւ անբովանդակ լուրեր միայն։ Ընկերվարական ոգի չկայ լուրերուն մէջ։

Ի վերջոյ ամէնուն պատասխանեց Լէոն Պլում. — «Կուսակցական թերթ խմբագրելու երեք ձեւեր կան։ Առաջին ձեւն է դաստիարակչական,— տալ դէպքերու ընկերվարական նշանակութիւնը։ Երկրորդ ձեւն է քարոզչական,— տարածել ընկերվարութեան տեսակէտները զանգուածին մէջ՝ որ հեռու կը մնայ մեր հաւաքոյթներէն։ Երրորդ ձեւն է ներքին,— տալ կուսակցական աշխատանքներուն դեկոյցը, առօրեայ քարոզչութեան նիւթերը, ևն։ «Փոփիւլէր» մինչեւ հիմա աշխատած է միացնել երեք ձեւերը։ Եթէ նիւթական լայն միջոցներ ունենար, կը գոհացնէր երեք ձեւերն ալ։ Եթէ ինծի ձգէիք ընտրութիւնը, պիտի նախընտրէի առաջինը։ Երեք ձեւերը մէկ թերթով լրացնելու համար՝ անհրաժեշտ է ունենալ ոչ թէ չորս էջ, այլ բազմաթիւ էջեր։ Շատ խիստ դրիք ձեր պահանջները։ Երբ դուք անցնիք գործին գլուխը, կը տեսնէք դժուարութիւնները։

«Փոփիւլէր»ին խմբագրապետն էր Ռոզէնֆէլտ, օգնականը՝ Մարսէլ Պիտու։ Խմբագրապետը կողմնակից էր քարոզչական խմբագրութեան ձեւին,— նախորդ համագումարը տարբեր ձեւ պահանջած ըլլալով՝ հրաժարեցաւ։ Պիտու եւս հրաժարեցաւ անձնական պատճառներով։ Այժմ Անրի Նոկէրի յանձնուած է խմբագրապետութիւնը։

Գալով վարչութեան, կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն է որ կ'ընտրէ թերթին «վարչապետը», բայց կան նաեւ թերթին եկմտական վարչութեան ծախսած արժեթուղթերուն տէրերը։ Լէոն Պլում բոլոր յայտնեց որ շուտով կը բարելաւուի ամէն բան։

Քուէարկութեան դրուեցաւ և «Փոփիւլէր»թերթին գործունէութիւնը դատապարտուեցաւ 2491 ձայնով, (թեր քուէարկած էին 1745 ձայն,— 142 հոգի բացակայ էին, 207 հոգի ձեռնպահ մնացին)։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ հանրաքուէն տեղի պիտի ունենայ այսօր։ Քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը տիրէ այն համոզումը թէ արդիւնքը պիտի ըլլայ արքայականներու ջախջախիչ յաղթանակը։ Ծորճ Թագաւորը արդէն կը պատրաստուի ճամբայ ելլել եւ Պիրէոս կը սպասուի Սեպտ. 14ին՝ հելլէնական մարտանաւով մը, որուն պիտի ընկերանան ամերիկեան եւ անգլիական երկու նաւաթաժիններ։ Մանր խռովութիւններ պատահեցան այս շաբթու Աթէնքի մէջ։ Ուրբաթ օր 21 անձեր սպաննուեցան։ Համայնավարները կը ձերբակալուին։ Գաւառներուն մէջ ալ տեղի կ'ունենան արիւնալի դէպքեր 2 ընդդիմադիր հատուածներուն միջեւ։ Անգլիացիներն ու Ամերիկացիները իրենց հսկողութեան տակ պիտի առնեն քուէատուփերը։ Աթէնքի մէջ զրոյց կը շրջի թէ «կռիւ մը սկսած է հիւս. Յունաստանի սահմաններուն վրայ»։

ՀՌԵՆՈՍԵԱՆ պետութիւն մը պիտի ստեղծուի Գերմանիոյ Ֆրանսական գրաւման գօտիին մէջ, մայրաքաղաքը՝ Մայանս։ Զօր. Քէօնիկ պաշտօնապէս հաղորդեց այս որոշումը Պերլինի դաշնակից իշխանութեանց ներկայացուցչական մարմինին։ Ռուսերը բոլորովին հակառակ արտայայտուեցան։

ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՆ կարեւոր կազմակերպութիւն մը դիմակազերծ եղաւ շնորհիւ ամերիկեան իշխանութեան գաղտնի ոստիկանութեան հետապնդումներուն։ Լրտեսական այս կազմակերպութիւնը ստեղծուած էր Մոսկուայի մէջ եւ նպատակ ունէր սովետ իշխանութեանց հաւատարիմ մարդիկ տեղաւորել դաշնակից զինուորական մարմիններուն մէջ։ Լրտեսական կազմակերպութեան պետը, Վալթէր Քազմարէք, խոստովանեցաւ որ անցեալ տարի կարեւոր լուրեր հաղորդեց Շթութկարտի ռուս զինուորական ներկայացուցիչներուն, ամերիկեան բանակի շարժումներուն մասին՝ Գերմանիոյ մէջ, եւ ստացաւ 5,000 մարք։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Զինուորական Գերագոյն Ատեանը մահուան դատապարտեց Զօր. Սէմէնովը՝ կախաղանով, զօրավարներ՝ Պաքշիեւը, Ռատիեւսքին, Վլասիեւսքին, Շիփունովը եւ Միխայլովը՝ գնդակահարութեամբ։ Իշխան Ուխթոմսքին դատապարտուեցաւ քսան տարի թիապարտութեան։ Բոլորն ալ ամբաստանուած էին թէ դաւ մը սարքած էին տապալելու համար խորհ. իշխանութիւնը։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ անդամալուծութեան բազմաթիւ դէպքեր պատահեցան, Օգոստոսի ընթացքին, Ֆրանսայի մէջ։ Պատկան մարմինները կը յայտարարեն թէ համաճարակ չկայ, բայց երեք նահանգներ, Լուարէ, Շէր եւ Քոթ տ'Օր մեծ թիւով զոհեր տուին։ Զգուշութիւն կը յանձնարարուի լողալու սիրահարներուն։

ԽՍԱՆՍԻ գինը, ըստ պաշտօնաթերթին, լիթրը 20 Ֆր. 05 է Փարիզի մէջ։

ԱՐԱԲՆԵՐԸ կը մերժեն մասնակցիլ Լոնտոնի Խորհրդաժողովին, նկատելով որ անգլիական կառավարութիւնը մերժած է ընդունիլ Մեծ Միւֆթին իբրեւ պատուիրակ։

ՍՈՖԻԱՅԻ Թուրք դեսպանը Սայիք Զինէ Աքպիր Մոսկուայի դեսպան պիտի նշանակուի։ Սէլիմ Սարփէր պիտի յաջորդէ Ճէմալ Հիւսնիին Հռոմի մէջ, իսկ Թրքական մամուլի գրասենեակի տնօրէնը Նէտիմ Վէվսէլ Իլքին պիտի երթայ Սոֆիա։

ՀՐԵԱՅ ահաբեկիչներ անցեալ Յուլիս 22ին օդը կը հանէին Երուսաղէմի Քինկ Տէյվիտ պանդոկը, հիմնայատակ կործանելով շէնքը։ Կ'իմացուի որ մեռեալներուն մէջ կան երկու Հայեր — Կարապետ Բարազանեան 27 տարեկան՝ մեքենավար եւ Օր. Խօժէնի Մարգարեան 22 տարեկան՝ մեքենագիր։ Վիրաւորուած է Օր. Վիքթորիա Յովսէփեան։

ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՈՒՄ.— Այսօրուընէ սկսեալ կարագի բաշխում տեղի կ'ունենայ Սէն նահանգին մէջ 200 կրամ E. J1, J2 եւ J3 փոխանակութեամբ Սեպտեմբերի GA և GC կտրոններուն 75 կրամ, իսկ GD կտրոնով 50 կրամ։ M. C. V. 150 կր. Սեպտեմբերի GA և GC կտրօններուն փոխարէն։ III եւ IV թիւ ըէժիմները Սեպտեմբեր 1էն պիտի ունենան իրենց ճարպեղէնի յաւելուածը իբրեւ կարագ։ Պանիր.— Այսօրուընէ սկսեալ 60 կր. իւղոտ պանիր ամէն դասակարգի համար, Սեպտեմբերի FA կտրօնի փոխարէն։ Իսկ J2 եւ J3ներուն 200 կրամ Սեպտեմբերի FB կտրօններուն փոխարէն Սեպտեմբերի թիւ 1 կտրօնով 20 կրամ իւղոտ պանիր՝ ամէն դասակարգի համար։

ԱՅՍՕՐ, Սեպտեմբեր 1, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ պիտի պատարագէ Կաթողիկոսական Պատուիրակ՝ Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեան։ Պատարագը կը սկսի ժամը ճիշդ 10ին։

Կը փնտռուին ՄՈՄՃԵԱՆ քոյրեր Մշեցի, որոնք Փարիզ ըլլալ կը կարծուի։ Տեղեկացնել Տիկին Զապէլ Մեսրիկեանի Յառաջի միջոցաւ։

Անդրիկեան եւ Գաբրիէլեան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց սիրելի մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՇԱՀԻՆ ԱՆԴՐԻԿԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ 29 Օգոստ. հինգշաբթի օր, Նիս իր բնակարանին մէջ։

Տէր եւ Տիկ. Յովհաննէս Տօպուռեան (Յունաստան), Այրի Տիկ. Սիրանոյշ Քէօսէեան խոր կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց զաւկին եւ քեռորդւոյն

ՕՐ. ԳԵՂՈՒՀԻ ՏՕՊՌՈՒԵԱՆԻ

(Զէնկիլէրցի)

որ տեղի ունեցաւ 24 տարեկան հասակին մէջ։ Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Սեպտեմբեր 2ին, երկուշաբթի, ժամը 10.30ին, Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցին։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի իբր այդ նկատել ներկայս։

Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Միսաքեան փոխան ծաղկեպսակի 1000 ֆրանք կը նուիրեն Ֆր. Կապոյտ Խաչին Այրի Տիկին Շահին Անդրիկեանի մահուան առթիւ։ Ստանալ Յառաջէն։

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 1000, 6ամս. 500 ֆր. Արտասահման 10 Տոլար

Mardi 3 Septembre 1946 Երեքշաբթի 3 Սեպտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4791 - Նոր շրջան թիւ 430 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր.

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1939, ՍԵՊՏ. 1946

Կարելի՞ է մոռնալ ։

Եօթը տարի առաջ Սեպտեմբեր 1ին, Գերմանիոյ սպառազէն բանակները կը յարձակէին Լեհաստանի վրայ՝ առանց պատճառի եւ առանց ազդարարութեան ։

Երեք օր վերջ, Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա կ՚ընդունէին գերագրական խելագարի մը մարտահրաւէրը ու պատերազմ կը հռչակէին Գերմանիոյ դէմ՝ Լեհաստանի անկախութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը պահպանելու մտահոգութեամբ։ Բռնկած էր պատմութեան ամէնէն ահաւոր պատերազմը որ համատարած արիւն ու աւեր պիտի սփռէր աշխարհի չորս ծագերուն վրայ։

Առածի կարգ անցած է այլեւս որ պատերազմը ոչ մէկ խնդիր կը լուծէ. ընդհակառակը նոր բարդութիւններ յառաջ կը բերէ, երբեմն նոյնիսկ իրարու դէմ հանելով նախկին դաշնակիցները ։

Եւ ի՜նչ չարագուշակ զուգադիպութիւն։ Աշխարհատարած այնկոծութենէն եօթը տարի վերջ, նոյն ամիսը, նոյն օրերուն քաղաքակիրթ ազգերը կը գտնուին ահաւոր սպառնալիքի մը տակ եւ մարդիկ կը հարցնեն իրարու.

— Նորէ՞ն ...

Հաւանական Աշխարհամարտի մը հեռանկարը դարձեր է տեսակ մը մղձաւանջ հասարակ մահկանացուին թէ օրուան երեւելի ղեկավարներուն համար։ Շողշողուն հաւաստիքներն ու բաղձանքները որոնք կը բանաձեւուին ամէն օր, ամէն առիթով չեն կրնար փարատել այս վախը։ Կարդացէք Կրոմիքոյի բառերը.

— Եթէ խիստ միջոցներ ձեռք չ'առնուին յունական և ալպան. վէճը կարգադրելու համար, պիտի վտանգուի ոչ միայն պալքաններու այլեւ աշխարհի խաղաղութիւնը ...

Կարդացէք նաեւ Լոնտոնի «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ին ազդարարութիւնը.

— Յառաջիկայ վեց ամսուան ընթացքին վըճռական աշխատանք պէտք է կատարուի համերաշխութիւն ստեղծելու համար Ռուսիոյ եւ արեւմտեան պետութեանց միջեւ։։ Եթէ այդ աշխատանքը վիժի, ժողովրդավար ազգերը որոնց գլխաւոր նպատակն է պահպանել կենցաղի իրենց պայմանները եւ ազատութիւնը, աւելի իրարու պիտի մօտենան։ Հաշտարար քաղաքականութիւն առանց ողնայարի՝ յիմարութիւն է։

Նմանութեան որոշ գիծեր կան 1939ի քաղաքական կացութեան եւ այսօրուան անստոյգ վիճակին միջեւ։

Լեհաստանի արշաւանքը համաշխարհային պատերազմին անմիջական շարժառիթն էր, բայց կային աւելի հիմնական պատճառներ որոնք հող պատրաստեցին ապագայ արիւնահեղութեանց համար։

Առաջին պատերազմին յաջորդող տարիներուն՝ յաղթականները շատ մեծ յոյսեր դրին Վէրսայլի մէջ մշակուած դաշնագիրներու ուժին եւ գործադրութեան վրայ։ Գաղափարապաշտ Ուիլսընի «տասնաբանեան» ինչպէս նաեւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ զինաթափութեան ծրագիրը բաւական նկատուեցան խաղաղութիւնը ամրապնդելու համար։ Կը թուի թէ ազգերը աստիճանաբար լքեցին իրատես քաղաքականութիւնը եւ հիմնական քայլեր ձեռք չառին Գերմանիան հակակշիռի տակ պահելու համար։ Ամերիկան հեռացաւ Եւրոպայէն։

Ժընեւի Արիսպագոսը յանդուգն ձեռնարկ մըն էր, բայց անոր հիմնադիրներուն մօտ պակսեցաւ անհրաժեշտ յանդգնութիւնը՝ առաջադրուած նպատակները իրագործելու։ Տարիներու ընթացքին Արիսպագոսը եղաւ տեսակ մը կրկէս քաղաքական ու տնտեսական մրցակցութեանց եւ շատ բան կորսնցուց իր հեղինակութենէն։

Արեւմտեան պետութիւնները չկրցան որ եւ է ձեւ գտնել հասկացողութեան գալու համար Խ. Միութեան հետ ։

1933ին իշխանութեան գլուխ կուգար Հիթլէրը որ միջոցներու մէջ խտրութիւն պիտի չդնէր իր սեւ թաթին մէջ առնելու համար ամբողջ Եւրոպան եւ աւելի հեռուները։

Եւրոպան խնդաց ու շարունակեց զինաթափուիլ... Պիտի սթափէր 1939ի օգոստոս 23ին երբ Գերմանիա եւ Խ. Միութիւնը կը ստորագրէին ծանօթ համաձայնութիւնը .

Այսօ՞ր։

Հետեւեցէք օրուան լուրերուն։ Ամեհի պայքար մը մէկ կողմէն Ամերիկայի եւ Անգլիոյ, միւս կողմէն Խ. Միութեան միջեւ։ Վէճ՝ կանանչ սեղաններուն բոլորտիքը՝ Լոնտոն, Փարիզ, Նիւ Եորք ։

Ու նաեւ զինուորական պատրաստութիւններ ցամաքի թէ ծովու վրայ։ — Ամերիկա 50.000 օդանաւ պատրաստած է... Ռուսիա զէնքի տակ ունի հինգ միլիոն զինուոր... Անգլիոյ զինարանները կը բանին օրն ի բուն... հիւլէական նոր ռումբեր կը պատրաստուին ...

Պիտի կրնա՞ն համաձայնիլ։։ Մեծերը պիտի զոհե՞ն իրենց «կենսական» շահերէն փշուր մը՝ յանուն այն շողշողուն իտէալներուն որոնց համար ծով մը արիւն թափեցին ամբողջ վեց տարի։

Պատասխանը պիտի տան անոնք որոնց ափին մէջ է ազգերու ճակատագիրը ։

Ամէն պարագայի չափազանց անստոյգ է կացութիւնը այսօր, եթէ ոչ վտանգաւոր։

ԺԻՐԱՅՐ

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

«ԲԱՆԵ՞Ր, ԲԱՆԵ՞Ր, Ի՞ՆՉ ԲԱՆԵՐ»

Անշուշտ չէք սպասեր, որ ոտքով ձեռքով ես ալ մէջ մտնեմ Նարդունի-Գարսամեան ծանօթ վէճին, պարզ այն պատճառով որ ինքզինքս ոչ իսկ կարող կը զգամ բացատրելու փոխ առած խորագրիս իմաստը։ Կը կարծէք թերեւս որ դուք հասկցած էք այդ «բաներ բաները» որոնց կը հանդիպիք ամէն օր նպարավաճառներուն խանութներուն մէջ ։ Է՜հ, ես գոնէ ձենէ աւելին կրնամ ըսել, այսինքն ճշդել թէ Նարդունին բնաւ չի հանդիպիր նպարավաճառին խանութը եւ հետեւաբար ու բնականաբար...

« Դառնանք մեր ոչխարներուն»։ Ձեր սիրտը դող ելաւ, գիտեմ, վախցաք որ առ նուազն երկու էջ կը գրեմ սա վերի ասացուածքին վրայ à la Նարդունի։ Ձեմ կարող, ճշմարիտ կ՚ըսեմ, հազիւ կըրնամ յիշել հեղինակին ո՛վ ըլլալը, ո՛ւրկէ ուր պիտի գիտնամ նոյն հեղինակին ծագումը, ծնունդը, ցեղը, հագած հագուստը՝ այդ տողերը գրած ատեն, կամ կօշիկին ձեւը,

Հեգնական ժպիտով մը կ՚ընդունիք ասոնք, մտածելով որ ձեզի ի՞նչ մարդուն կօշիկին կամ շապիկին գոյնը։ Կարեւորը նպարավաճառին խանութին «բաներն են»։ Ի՜նչ ըսեմ, դուք ալ կրնաք իրաւունք ունենալ, բայց ո՞վ ըսաւ որ բժիշկները զերծ են այս կարգի հիւանդութիւններէ։ Մեր գրագէտ բժիշկն ալ իրաւունք ունի մանաւանդ դրական հիւանդութիւններէ տառապելու։

Եւ ի՜նչ տառապանք, Աստուա՜ծ իմ, կը մտածես ձեռքէն առնել գիրքերը եւ գրիչը, զինքը նետել պտղատու ծառերով բոլորուած պարտէզ մը ։

Կը կարծէք որ դարմա՞ն է։ Ծիրան մը կամ դեղձ մը բռնած՝ ժամ մը պիտի խօսի ձեզի անոնց կուտին, միջուկին կամ վրայի փայտին ծագումին ու զարգացումին մասին։ Կամ պիտի սպառնայ մեռնիլ երթալ թաղուիլ գիրքով, գրիչով, թուղթով մելանով լեցուած փորի մը մէջ, Ուշագլեանենց պարտէզին պտղատու ծառերուն շուքին տակ։

Ես միջին ճամբայ մը գտած եմ հետեւելու համար այս կռիւին։ Ձեզի ալ կը յանձնարարեմ, վստահ եմ որ գոհ պիտի մնաք եւ նուազ պիտի յոգնի ձեր ուղեղը։ Երբեք մի յիշէք որ վէճ մը գոյութիւն ունի, եւ մի չարչարուիք թելը գտնել, իրար կապել։ Ճիգ ալ մի ընէք յիշելու նախորդ յօդուածներով ըսուածները։ Կարդացէք ուշի ուշով իւրաքանչիւրը իբր բոլորովին առանձին համարուած, պիտի տեսնէք որ ամէն մէկը ինքն իր մէջ ամբողջ է։

— Ի՞նչ եղաւ խորագիրդ, պիտի հարցնէք, իրաւ որ ես ալ չեմ գիտեր թէ ինչո՞ւ փոխ առած էի զայն։

ՍՕՍԻ

ՆԻՒՐԸՄՊԷՐԿԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պատերազմի ոճրագործներու դատավարութիւնը, որ տեղի կ՚ունենար Նիւրըմպէրկի մէջ երեք ամիսէ ի վեր, վերջ գտաւ Շաբաթ օր, 402րդ նիստըն էր այս ։

Ամբաստանեալները մէկիկ մէկիկ ոտքի ելան և իրենց վերջին յայտարարութիւնն ըրին։ Գրեթէ բոլորը մերժեցին որ եւ է պատասխանատուութիւն։ Միայն Քայթըլն էր որ յայտարարեց թէ խաբուած է։

Իրենց յայտարարութիւնները համառօտակի պիտի տանք վաղուան թիւով։

Վճիռը պիտի տրուի Սեպտեմբեր 23ին։

Նորգաղթը Պուլկարիայէն

Պուլկարիայէն ստացուած անհատական նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.

— Օգոստոս 20ին, Երեքշաբթի, Կըըլեռն նաւով 600 Հայեր մեկնեցան դէպի Հայաստան։

Ասով՝ Պուլկարիայէն Հայաստան մեկնած են հինգ կարաւաններ, Ա. 783 հոգի, Բ. 681, Գ. 793, Դ. 822, Ե. 600, ընդամէնը 3679 հոգի։

Նամակը ուրիշ մանրամասնութիւններ ալ կուտայ,— կը հրատարակենք վաղուան թիւով։։

Հաշտութեան ժողովին մէջ

Մոլոթով, Խորհ. Միութեան արտաքին նախարարը, շաբաթ առաւօտ կանուխ օդանաւով Մոսկուա վերադարձաւ՝ իր կառավարութեան հետ խորհրդակցելու համար։ Քաղաքական շրջանակներուն մէջ կ՚ենթադրուի թէ այս անակնկալ ճամբորդութիւնը բացառիկ նշանակութիւն մը չունի եւ չապացուցաներ թէ Խորհ. պատուիրակութիւնը պիտի հիմնովին փոխէ իր ուղեգիծը ներկայ սանակցութեանց մէջ։ Դիտել կը տրուի նաեւ թէ անիկա բողոքի ցոյց մը չէ Մոլոթովի կողմէ՝ իբր հետեւանք այն փոթորկալից բանավէճին որ ստեղծուեցաւ անցեալ շաբթու Յունաստանի հարցին շուրջ։

Խորհրդաժողովին քաղաքական եւ տնտեսական յանձնաժողովները շարունակեցին իրենց աշխատանքները շաբաթ օր աւելի խաղաղ մթնոլորտի մը մէջ եւ միաձայնութեամբ որոշուեցաւ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ սահմանավէճը կարգադրել՝՝ գոհացում տալով Ֆրանսական պահանջներուն, ստիպել Ռումանիան որ 300 միլիոն տոլարի հատուցում մը ընէ Ռուսիոյ եւ զինաթափ ընել Իտալիան։ Հունգարիոյ պահանջը Թրանսիլվանիոյ մէկ մասին վրայ, քննութեան պիտի առնուի այս շաբթուան ընթացքին։ Յետաձգուեցաւ նոյնպէս ռումանական քարիւղին գինը աշխարհի բոլոր շուկաներուն քարիւղին արժէքին հաւասարեցնելու համար Հարաւ. Ափրիկէի բանաձեւը որովհետեւ այդ խնդիրը սերտօրէն առնչութիւն ունի Ռուսիոյ Պալքաններու մէջ հետապնդած տնտեսական քաղաքականութեան աւելի կենսական հարցին հետ։

★ Ամերիկացի ծերակուտական մը կ՚առաջարկէ որ Երեք Մեծերը — Թրումըն, Էթլի եւ Սթալին — հանդիպում մը ունենան, իրենց մէջ կարգադրելու համար ներկայ «միջազգային աքլորամարտը»։ «Ո՛չ Ռուսիան իրաւունք ունի մեզ իր ուզած կողմը քաշելու, ո՛չ ալ մենք պէտք է փորձենք այդ երկիրը մեր առջին կապել. շատ մը թիւրիմացութիւններէ պիտի խուսափէինք եթէ Ռուզվէլթը ողջ ըլլար»։

Ապահովութեան Խորհուրդին շաբաթ օրուան ժողովին Ռուսիոյ ներկայացուցիչը յայտարարեց, առանց բառերը ծամծմելու, որ եթէ դաշնակիցները խիստ միջոցներ ձեռք չառնեն յունական եւ ալպանական վէճը կարգադրելու համար, ստեղծուելիք կացութիւնը կրնայ վտանգել ոչ միայն Պալքաններու այլեւ աշխարհի խաղաղութիւնը։ Բանավէճը սկսաւ երբ կը քննուէր Ուկրայնայի անցեալ շաբթուան բողոքը Յունաստանի դէմ։ Մթնոլորտը այնքան տաքցաւ որ պատուիրակները չհամաձայնեցան օրակարգին մասին։ Բուռն բանավէճ ունեցան Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ ներկայացուցիչները։ Որոշում չտրուեցաւ։ Վիճաբանութիւնները պիտի շարունակուին այսօր ։

Ի՞նչ կը պահանջեն Իտալիայէն

Ալպանիա, Պելճիքա, Եգիպտոս, Հապէշիստան, Ֆրանսա, Յունաստան, Մեքսիկա եւ Ռուսիա ահագին գումարներ կը պահանջեն Իտալիայէն իբրեւ պատերազմական հատուցում։ Եթէ խորհրդաժողովը հաւանութիւն տայ ներկայացուած հաշիւներուն, այն ատեն Իտալիա պիտի կորսնցնէ իր բոլոր գաղթավայրերը, ինչպէս նաեւ իր առնելիքները արտասահմանի մէջ եւ պիտի վճարէ ոչ նուազ քան 3750 միլիոն սթերլին։ Ահաւասիկ պահանջուած գումարները.— Հապէշիստան 1875 միլիոն սթերլին, Յունաստան՝ 1500, Եուկոսլավիա՝ 325, Ռուսիա՝ 25, (ընդունուած է), Պելճիքա՝ 150, Մեքսիքա՝ 1ուկէս, Եգիպտոս եւ Ալպանիա — երկուքը միասին—250։ Ամերիկա եւ Անգլիա հատուցում չեն պահանջեր, բայց կը սպասեն որ Իտալիա փոխարինէ իրենց հպատակներուն անհատական վնասները ։

ՌՈՒՍԻԱ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ԲԱՆԱԼ ՃԻՊՐԱԼԹԱՐՆ ՈՒ ՊԱՆԱՄԱՆ

Լաւատեղեակ աղբիւրէ կը տեղեկացնեն թէ Խորհ. Միութիւնը Տարտանէլի մասին իր ներկայացուցած յուշագրին մէջ խօսած է նաեւ Փանամայի ջրանցքին եւ Ճիպրալթարի մասին պահանջելով որ անոնք բաց ըլլան բոլոր ազգերուն առջեւ եւ մեղմանայ անոնց վրայ դրուած ամերիկեան եւ անգլիական հակակշիռը։ Դիտել տրուած է որ այդ երկու «ճամբաները» շատ աւելի կարեւոր են քան Տարտանէլը որ կը շահագրգռէ միայն Սեւծովեան պետութիւնները ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Գ.

Իբրեւ ծրագիր, ասիկա շատ աւելի յանդուգն էր քան անցեալ ամիս Երուսաղէմի մէջ «Դաւիթ Թագաւոր» պանդոկին օդը հանուիլը Հրեայ ահաբեկիչներու կողմէ: Այս վերջին եղեռնագործին զոհ գացին բազմաթիւ անմեղներ, որոնք ոեւէ կերպով պատասխանատու չէին Հրեաներուն հանդէպ գործուած անիրաւութեանց համար: Արդիւնքը եղաւ ընդհանուր դժգոհութիւն եւ դաւադրական կազմակերպութեանց դէմ խիստ հալածանք:

Պանքան գրաւող հայդուկները ո՛չ ոքի վնաս հասցուցին, ո՛չ մէկ անմեղի արիւնը մտան: Դրամատան մէջ անոնք դրամներուն եւ պաշտօնէութեան հետ վարուեցան իբրեւ իսկական «ճէնթըլմէն»ներ, բոլորին յարգանքը հրաւիրելով իրենց վրայ: Սեղանի մը վրայ 10,000 հնչուն ոսկի մոռցուած էր, իրարանցումի պահուն: Յեղափոխականները ապահով արկղի մէջ դնել տուին զանոնք: Թղթադրամներու դէզեր կային զանազան տեղեր. զանոնք ալ մատնանիշ ըրին պաշտօնեաներուն: Իսկ երբ Մաքսիմով յաջողեցաւ համոզել, տղաքը որ պարպեն Դրամատունը, անոնք առաջարկեցին մեկնելէ առաջ քննել դրամատան ամէն կողմերը եւ հաստատել թէ մէկ փարայի ձեռք չէ տրուած, ինչ որ կատարուեցաւ:

Երբ մէկ կողմէ տենդագին աշխատանքներ կը տարուէին ձեռնարկին զինուորական–ռազմական պատրաստութիւնները լրացնելու համար, միւս կողմէ Հ. Յ. Դ. Պոլսոյ Կեդր. Կոմիտէն կը խմբագրէր հայկական պահանջները ներկայացնող գրութիւն մը (Ֆրանսերէն, հայերէն եւ Թուրքերէն լեզուներով), մեծ պետութեանց դեսպաններուն ներկայացնելու համար զայն՝ Պանքայի գրաւումէն վերջ:

Այս գրութիւնը, որ ներկայացուեցաւ ճիշտ ժամանակին, առ որ անկ է, շատ համեստ էր բովանդակութեամբ եւ շատ տարրական իրաւունքներ կը պահանջէր Թրքահայ ժողովուրդին համար:

Ահա՛ թէ ինչ կ'ուզէին հայ յեղափոխականները՝ Պերլինի դաշնագիրը ստորագրող վեց մեծ պետութիւններէն.—

«Մենք անդուլ բողոքեցինք Եւրոպային թուրք բռնապետութեան դէմ, բայց մեր բողոքները որ օրինական էին, սիստեմաբար մերժուեցան: Սուլթան Համիտ արիւնահեղ վրէժխնդրութեամբ պատասխանեց մեզ:

«Տեսաւ Եւրոպան այս ահռելի ոճիրը և լռեց: Ո՛չ միայն դահճի ձեռքը չբռնեց, այլ եւ մեզ լքբաբար համակերպութեան հարկադրեց:

«Մեզ նախատեցին՝ մեր մարդկային իրաւունքը զլանալով մեզ եւ մեր ազգային պատիւը ցմահ խոցեցին, մեր արեան մէջ մեր բողոքի ձայնը խեղդել ջանալով:

«Մեր արիւնով սրբագործուած մեր պահանջներուն կուգայ հիմա միանալու եւ սրբազան վրէժի սեւեռուն գաղափարը, որ սեւ ուրուականի պէս արձանացած է մեր աչքերուն առջեւ: «Իրաւունքը զօրաւորինն է» բսաւ մեծ Եւրոպան իր մահաբեր անտարբերութեամբ, եւ մենք, տկարներս, հարկադրուած ենք գիտութեան դիմելու՝ որոնելով ամէն միջոց, փշրելու համար սուլթանի զարշելի լուծը. ա՛լ չենք կրնար հանդուրժել:

«Դիւանագիտական խաղերու ժամանակը ա՛լ անցած է:

«Մեր հայրիւր հազար նահատակներուն թափած արիւնը մեզի իրաւունք կուտայ ազատութիւն պահանջելու:

«Մեր թշնամիներուն տարածած բոլոր ենթադրութիւններուն հակառակ՝ մենք խնդրած ենք և հիմա ալ կը խնդրենք միմիայն անհրաժեշտը, այսինքն՝

1. Նշանակել ծագումով եւ ազգութեամբ եւրոպացի բարձրագոյն կոմիսար մը Հայաստանի համար, ընտրուած վեց մեծ պետութիւններուն կողմէն:

2. Վալիները, միւթեսարրֆները եւ գայմագամները պիտի նշանակէ բարձր կոմիսարը եւ սուլթանը պիտի վաւերացնէ:

3. Եւրոպացի սպաներու հրամանատարութեան ներքեւ պիտի կազմակերպուի տեղական ազգերէն միլիցիա, ժանտարմա եւ ոստիկանութիւն:

4. Դատական բարեկարգումներ՝ եւրոպական սիստեմով:

5. Կրօնի, կրթութեան եւ մամուլի կատարեալ ազատութիւն:

6. Երկրի հասոյթներու երեք քառորդ մասը պիտի յատկացուի տեղական պէտքերուն:

7. Ցետնեալ հարկերը ջնջել:

8. Հինգ տարի հարկէ ազատել եւ հետեւեալ հինգ տարիներու ընթացքին վճարելիք հարկը գործածել վերջին խռովութեանց պատճառած վնասները փոխարինելու:

9. Հայերէն գրաւուած անշարժ գոյքերը անմիջապէս վերադարձնել տէրերուն:

10. Բոլոր հայ գաղթականներուն ազատ վերադարձ:

11. Ընդհանուր ներում հայ քաղաքական յանցաւորներուն:

12. Եւրոպական տէրութիւններու ներկայացուցիչներէն առժամեայ յանձնաժողով մը կազմել, որ Հայաստանի գլխաւոր քաղաքներէն մէկուն մէջ հաստատուելով՝ պիտի հսկէ վերոյիշեալ յօդուածներու գործադրութեան:

«Կը կրկնենք, ո՛չ մէկ զոհողութեան առջեւ կանգ պիտի առնենք մեր նպատակին հասնելու համար:

«Այսուհետեւ ազատ կը համարենք ինքզինքնիս ամէն պատասխանատուութենէ:

«Կանխաւ կ'ողբանք ամէն անոնց կորուստը — տեղացի թէ օտարական, որոնք զոհ պիտի ըլլան ընդհանուր շփոթութեան: Կը ցաւինք, սակայն, ընդհանուր դժբախտութեան առջեւ մասնաւոր սուգը իմաստ չունի:

«Մենք կը մեռնինք, փտենք, բայց յեղափոխութիւնը, որ հայ ժողովուրդի մինչեւ ոսկորները թափանցած է, պիտի շարունակէ սպառնալ Սուլթաններու գահին, ցորչափ մեր մարդկային իրաւունքները ձեռք չբերենք եւ ցորչափ կենդանի մնայ վերջին Հայը:

Հ.Յ.Դ. ՊՈԼՍՈՅ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷ»:

Այս տարրական պահանջներուն պոհացում չտուին դեսպանները: Ժարբրայ խոստումներով կործանումէ փրկեցին եւրոպական դրամատիրութեան միջնաբերդը: Ու երբ յեղափոխականները միամտօրէն հաւատալով Մաքսիմովի խօսքերուն, պարպեցին Պանքան, այս նոյն Մաքսիմովը փութաց Սուլթան Համիտի մօտ, իր ձեռք բերած յաղթանակ»ին աւետիսը տալու համար Եըլտըզի մեծմարդասպանին, ու, ըստ շատ հաւաստի փաստերու, անոր ականջին ի վար փսփսաց. «massacrez, Majesté, massacrez»:

Արդիւնքը յայտնի է: Պոլիսը ողողուեցաւ արեան մէջ...: Մաքսիմով ուրախ էր: Լոպանովի ցարական դիւանագիտութիւնը կը յաղթէր: Իսկ միւս մեծ պետութիւնները Պիղատոսի նման իրենց ձեռքերը կը լուային:

Բայց նոյն Օգոստոս 14/26ի պատմական օրը, ուրիշ յեղափոխական գործողութիւն մը տեղի կ'ունենար Պոլսոյ հեռաւոր մէկ թաղին մէջ — Սամաթիոյ դէպքը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԴԷՊՔԸ

Նիւ Եորք Հէրըլտի երէկուան թիւէն.—

Օգոստ. **31. 1896.** — *Թուրքերու եւ Հայերու խռովութիւնները կը շարունակուին Պոլսոյ մէջ: Անգլիացի նաւաստիներ ցամաք ելան, խուժանը զսպելու համար: Մինչեւ հիմա 2—3000 Հայեր ջարդուած են:*

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
Հանքային հարստութիւնները

Հայաստանի երկրաբանական կազմութիւնը երկար պատմութիւն ունի: Միլիոնաւոր տարիներ անցեր են այն օրէն ասդին, երբ Ատլանտեան ովկիանոսէն Հարաւային Եւրոպայի, Փոքր Ասիոյ, Լիբանանի, Կովկասի, Միջին Ասիոյ, Իրանի, Աֆղանիստանի, Հնդկաչինի ու Մալաեան կղզեխումբին վրայով մինչեւ Խաղաղական ովկիանոսը երկարող հին ծովուն մէջէն հետզհետէ վեր բարձրացան ցամաքի առաջին շերտերը: Հազարաւոր դարերու ընթացքին ծովը կրկին ու կրկին ջրամոյն ըրած է զանոնք, բայց ամէն անգամ ցամաքը վեր բարձրացած է ջուրէն, ի վերջոյ տեւականօրէն կազմելու համար երկիրը որ ծանօթ է մեզի: Երկրաբանական այս դիմայեղութեանց ամենէն երիտասարդ կազմաւորումներու շրջանին է, որ կերպարանք առած է նաեւ Հայաստանի երկրամասը:

Ցամաքի կազմաւորումը խաղաղ ընթացք չունէր անշուշտ: Ամէն անգամ, որ երկրագունդին ներքին եւ արտաքին ուժերու անընդհատ պայքարին հետեւանքով կը մեծնար կամ կը պզտիկնար, կը ճեղքուէր կամ կը միաձուլուէր, կը բարձրանար կամ կը ցածնար ցամաքը, երկրային կեղեւին մէջ կազմուած ճեղքերու, խարխուլ ու թոյլ շերտերու մէջէն դուրս կը ցայտէր հրահեղուկ զանգուածը եւ կը փռուէր երկրին մակերեսին վրայ, ու սառելով լաւային դաշտեր կը կազմէր, կամ մնալով տրոշ խորութեան մէջ՝ կը ստեղծէր լաւային միջուկներ, որոնցմէ ժամանակի ընթացքին, բնագիտական–տարրաբանական բարդ գործողութիւններու հետեւանքով, յառաջ կուգային տեսակ տեսակ հանքային մարմիններ:

Յետագայ հազարամեակներու ընթացքին, արեւի, ջուրի եւ հովի աշխատանքով, քայքայուեցան կամ անհետացան հանքային այդ միջուկները ծածկող շերտերը, եւ այսպէս լոյս աշխարհ եկան երկրի ընդերքին մէջ պահուած բնական հարստութիւնները:

Հայաստանի մէջ, որու հողին կեդրոնական մասը ծածկուած է երկրային կեղեւի բազմաթիւ ճեղքերէն ու հարիւրաւոր հրաբխային բերաններէն արտավիժած երիտասարդ լաւաներու հզօր շերտերով, գլխաւորաբար հիւսիսային եւ հարաւային շրջաններուն մէջ է որ կը մերկանան օգտակար հանածոներու օջախները,— ահա այդ շրջաններուն մէջ կը գտնուին մեծ մասամբ այն հանքավայրերը, որոնք ծանօթ են մեզի կամ արդէն իսկ կը շահագործուին:

Հազարամեակներու ընթացքին շահագործուած են ու կը շահագործուին տակաւին այդ հանքերը: Սկիզբները, օգտագործուած են հանքային այն նիւթերը միայն, որոնք դիւրին էին դուրս հանել հողէն՝ առանց մեծ աշխատանքի: Յետագային, Անդրկովկասի դրամատիրութեան զարգացման զուգընթաց, հետզհետէ աւելի լայն ծաւալ կը ստանայ հանքավայրերու շահագործումը: Սակայն կը շահագործուէին միայն ամենահարուստ հանքավայրերը, այնպէս որ հետախուզական աշխատանքներու վրայ ուշադրութիւն դարձնող չկար գրեթէ: Աննշան աշխատանքներ կը կատարուէին նոր հանքավայրեր որոնելու համար, որովհետեւ կ'ենթադրուէր թէ Հայաստանի մէջ պղնձաձոյլ գունաւոր մետաղներէ եւ դուստ պղինձէ զատ ուրիշ մետաղային օգտակար հանածոներ չկան:

Խորհրդային իշխանութեան օրով՝ հաստատուեցաւ որ սխալ են այդ կարծիքները:

Ու հսկայական վարկեր դրուեցան պատկան մարմիններու տրամադրութեան տակ՝ կանոնաւորելու համար հանքավայրերու շահագործումը, ճշտելու համար հանքային նիւթերու պաշարը, երեւան հանելու համար նոր հանքավայրեր եւ հանքային նոր տեսակներ, այդ ամէնը ի սպաս դնելու համար ժողովուրդին վերելքին: Այս ծաւալուն աշխատանքներուն հետեւանքով, Հայաստանի մէջ ներկայիս կը շահագործուին ոչ միայն պղնձի հանքավայրերը, որոնցմէ զատ ուրիշ հանքավայրեր ծանօթ չէին առաջ, այլ եւ բազմամետաղ հանքերու, գունաքարի (chromite), ծծմբաքարի, ածուխի եւ այլ հանքավայրեր:

●

Հայաստանի հանքային հարստութիւնները կարելի է բաժնել հետեւեալ խումբերուն.— 1) Մետաղային հանքավայրեր, 2) Քիմիական նիւթերու հանքավայրեր, 3) Հրակայուն նիւթերու հանքավայրեր, 4) Վառելանիւթի հանքավայրեր, 5) Հանքային աղբիւրներ:

Մետաղային հանքավայրեր. — *Հայաստանի մէջ ներկայիս ծանօթ են պղինձի, արճճահանքի, բազմամետաղ հանքի, գունաքարի, երկաթի, հազուագիւտ մետաղներու, արգնիկի (alumine), մարգանեցի հանքավայրեր: Բոլոր այս հանքավայրերը երեւան հանուած են մասնաւորաբար վերջին տասը տարիներու ընթացքին:*

Հայաստանի պղինձի հանքավայրերը կը գտնուին երկրին հիւսիսային եւ հարաւ–արեւելեան շրջաններուն մէջ: Խորհ. իշխանութեան հաստատումէն առաջ՝ ծանօթ էին և կը շահագործուէին միայն Ալավերդիի եւ Ղափանի հանքավայրերը,— այդ հանքավայրերու պաշարը կը հաշուէին ընդամէնը մէկ քանի տասնեակ հազար թոն: Ներկայիս, ոչ միայն գտնուած են նոր հանքավայրեր, այլ եւ համաձայն նոր գնահատութեանց՝ հանքային պաշարը եւս աւելի կը հաշուուի: Պղինձի հանքի պաշարին 95 առհարիւրը կը գտնուի նոր գտնուած երկու հանքավայրերու, Քաջարանի եւ Ագարակի պղինձի եւ արճիճի հանքավայրերուն մէջ:

Պղինձի նո՛ր գտնուած հանքավայրերը լայն հեռանկարներ կը բանան Հայաստանի պղնձարդիւնաբերութեան առջեւ:

Խորհ. իշխանութեան հաստատումէն առաջ արճիճի հանքավայրեր ծանօթ չէին մեզի: Շնորհիւ կատարուած հետախուզութեանց, Քաջարանի եւ Ագարակի հանքավայրերը, պղինձի եւ արճիճի հանքանիւթի տեսակէտով, Հայաստանի կուտան համամիութենական արժէքով հանքային աշխարհի կարեւորութիւն:

Բազմամետաղներու (զինկ, կապար, արծաթ եւ ոսկի) հանքավայրերը Հայաստանի մէջ կը գտնուին պղինձի հանքավայրերուն մէջ: Այսպէս, ներկայիս շահագործուող պղինձի հանքավայրերէն շատերու մէջ պղինձի հանքաքարի հետ միասին կ'արտադրուի նաեւ բազմամետաղներու խառնուրդ,— ադկէ՝ մշակումով կը ստացուին յիշեալ մետաղները:

Գունաքարի հանքավայրերը կը գտնուին Սեւանայ լճին հիւսիս–արեւելեան ափերուն երկայնութեամբ: Վերջին տարիներս կատարուեցան անհրաժեշտ հետազօտութիւնները, բայց շահագործումը կը կատարուի միայն մէկ հանքավայրի մէջ,— Շորժայի հանքավայրը, որ հում նիւթ կը մատակարարէ Երեւանի քրոմպիկի գործարանին:

Ա. ՈՍԿԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Ո՞վ է Քեազիմ Քարապէքիր

La Libre Belgique (27 Օգոստ.)ի մէկ աշխատակիցը այսպէս կը ներկայացնէ թուրք զօրավարը.—

Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովի նախագահը, զօր. Քեազիմ Գարապէքիրը, Թրքական նոր բանակին ամէնէն ականաւոր պետերէն մէկն է, եւ ճանչցուած է իբրեւ հերոս մը իր երկրին մէջ: Ան էր որ Ռուսերուն եւ Հայերուն ձեռքէն առաւ Կարսի, Արտահանի եւ Արդուինի նահանգները, Խ. Միութեան, Հայաստանի եւ Վրաստանի հետ 1920ին եւ 1921ին կնքեց Կարսի եւ Աղեքսանդրապոլի դաշնագիրները:

Այսօր հեռացած է բանակէն եւ նուիրուած քաղաքական գործերու եւ Ազգ. Ժողովին երեսփոխանի իր հանգամանքով, կը պատկանի ժողովրդական կուսակցութեան (Հալքի): Այդ ժողովին մէջն էր որ անցեալ Դեկտեմբերին խօսեցաւ իր նշանաւոր ճառը Արեւելեան Նահանգներուն եւ ռուսական պահանջներուն մասին, զգայացունց ճառ մը, որուն մէջ ըսաւ թէ Թուրքերը, կը նախընտրեն մինչեւ իրենց վերջին մարդը, մեռնիլ քան թէ զիջիլ Կարսը, Արտահանը եւ Արդուինը:

Թղթակիցին հետ իր ունեցած տեսակցութեան ընթացքին, Գարապէքիր ըսած է,— «Կէլիպօլուի ճակատամարտէն վերջ՝ նշանակուեցայ Թրքական սպայակոյտի պետ Պաղտատի մէջ, աւելի վերջն ալ բանակի մը հրամանատար:1918ի վերջերը կռուեցայ Հայերուն եւ Վրացիներուն դէմ Երզրումի, Երզնկայի եւ Կարսի մէջ, իսկ Թոփրուքի մէջ ալ Անգլիացիներուն դէմ: 1919ին Էրզրումի բանակին հրամանատարն էի: 1920ին արեւելեան ճակատին հրամանատար նշանակուելով, գրաւեցի Կարսը, Արտահանը եւ Արդուինը եւ դաշնագիրներ կնքեցի Ռուսերուն, Հայերուն եւ Վրացիներուն հետ:

Զինուորական տեսակէտէն բացառիկ կարեւորութիւն ունին այդ շրջանները մեզի համար: Կարսը Թուրքիոյ ողնայարն է. Բարոյական թէ ռազմական տեսակէտով,անընդունելի է թողուլ զայն: Հանրապետութեան ստեղծումին առեն, Թուրքիա հրաժարեցաւ նախկին Օսմ.կայսրութեան այն նահանգներէն, որոնք խնդրոյ առարկայ էին: Ինչ որ կը մնայ մեզի երբեք շատ չէ, եւ զանոնք կը պահենք մեր բոլոր դրացիներուն հետ բարեկամական համաձայնութեամբ»:

Գարապէքիր յետոյ անցնելով այս հողերուն պատմականին կը շարունակէ.— «Հազար տարիէ ի վեր Կարսը, Արտահանը, Արդուինը, Իգդիրը եւ Տրապիզոնը կը պատկանին Թուրքիոյ: Ցեղագրական տեսակէտով քառասուն տարուան գրաւումի շրջանին, Ռուսերը չկրցան նոյնիսկ ռուսացնել վայրերու անունները, որոնք քանի մը բացառութիւններէ զատ, Թրքական են, ոչ ալ կրցած են ազդել լեզուին եւ ժողովուրդին բարքերուն վրայ: Այսօր հոն չէք գտներ նոյնիսկ հարիւրին 5 ազգային փոքրամասնութիւններ:

Յետոյ յօդուածագիրը կը հարցնէ թէ ճի՞շտ է որ Ռուսերը ստիպուած՝ էին կնքելու Աղեքսանդրապոլի, Մոսկուայի եւ Կարսի դաշնագիրները, թէ այդ շրջանին շատ տկար ըլլալով չէին կրնար ուրիշ կերպ վարուիլ:

«Սխալ է», կը պատասխանէ Գարապէքիր: Ես վարեցի բանակցութիւնները և ինքս ստորագրեցի Աղեքսանդրապոլի եւ Կարսի համաձայնութիւնները, եւ հաստատեցի որ բանակցութեան համար մթնոլորտը բարեկամական էր: Այդ թուականին Պաթումը մեր ձեռքն էր և բարեկամաբար Ռուսերուն տուինք: 1921ին, Մոսկուայի մէջ, միասին հաստատեցինք որ Թուրքեստան Թշնամութիւնը ցարերու եւ սուլթաններու շրջանին կը պատկանէր և կրնանք յաւիտենապէս թաղել զայն: Թրքական ճնշումի մասին խօսք չի կրնար ըլլալ, քանի որ դաշինքները ստորագրելէ վերջ, երկար տարիներ Ռուսիա անկեղծ բարեկամութիւն ցոյց կուտար եւ մինչեւ 1945 ռուսական պահանջի խօսք չկար մէջտեղը:

ՀԱՅ ՄԸ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԶԻՆՈՒՈՐ կրնա՞յ նկատուիլ: Այս հարցումը եղած է Թուլուզի դատարանին մէջ, ուր Ստեփան Մարգարեան անունով Հայու մը պարագան կը քննուէր: Ցիշեալը կամաւոր կ'արձանագրուի հպատակութիւն ձեռք բերելու համար: Կը խոստանան, բայց խոստումը չի յարգուիր: Տղան բանակէն կը փախչի 1944ին: Կը ձերբակալեն եւ կ'ամբաստանեն թէ դասալքութիւն քարոզած է շուրջիններուն:Դատարանին մէջ կ'արդարացնէ իր արարքը — քանի որ զիս ֆրանսացի չէք նկատեր, ուրեմն ես դասալիք զինուոր չեմ: Ազատ արձակուած է:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆԱՀԻՏ, *հանդէս մտածման եւ արուեստի, խմբագիր Ա. Չօպանեան, թիւ 4—6 (1940) եւ թիւ 1 (1946) միացեալ:*

Անահիտ, *որ դադրած էր պատերազմին սկիզբը, պիտի վերհրատարակուի այսուհետեւ տարեկան երկու անգամ միացեալ թիւերով: Դիմել՝* A. Tchobanian, 9, Rue Say, Paris.

Թուրք թերթերուն պատասխան

Ստորեւ ճոյնութեամբ կ'արտատպենք «Սոն Փոսթա»յի լրաքեր Մարտիրոս Գօչի խմբագրականը, որ հրատարակուած է «Ժամանակ»ի մէջ.—

«Քանի մը օրէ ի վեր մեր թուրք պաշտօնակիցները վերստին արձագանգ կուտան կարգ մը լուրերու, որոնց համաձայն Իսթանպուլաբնակ բոլոր Հայերը դիմում կատարած են խորհրդային հիւպատոսարանը, Հայաստան ներգաղթելու մտօք արձանագրուելու համար:

Ինչպէս յայտնի է հինգ-վեց ամիս առաջ եւս մեր թուրք պաշտօնակիցները իրենց սիւնակներուն մէջ, մերթ կշտամբանքի, մերթ ալ զուտ տարակայական շեշտով անդրադարձան այս հարցին եւ նոյնիսկ Ներքին Գործավարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, յայտարարելով թէ մեկնիլ փափաքողները կրնան դիմել պատկան իշխանութեանց, ստանալու համար անցագիր:

Եթէ չենք սխալիր, այդ թուականներուն եւ ոչ ալ անկէ յետոյ, ոչ անցագիր ստանալու համար դիմում կատարող Հայ գտնուեցաւ եւ ոչ ալ մեր երկրէն դէպի Խ. Հայաստան գաղթող գոյութիւն ունեցաւ:

Այս կերպով վերջ գտան նաեւ թուրք թերթերու տեղի եւ անտեղի հրատարակութիւնները ի մասին Թրքահայութեան, որ շատ դառն եւ անախորժ դրութեան մը մատնուած էր այդ հրատարակութիւններուն հետեւանքով:

Թուրքիոյ մէջ այլեւս, ամէն ոք պաշտօնական մարմինները թէ նոյն ինքն հայութիւնը, այս հարցը փակուած կը նկատէին: Բայց ահա մեր թուրք պաշտօնակիցները վերստին կ'արծարծեն զայն, յայտնելով թէ հինգ հարիւրի չափ Հայեր նորէն նոր խորհ. հիւպատոսարան դիմած են արձանագրուելու համար: Չենք գիտեր թէ որքան ճիշտ է այս լուրը: Բայց գիտենք բան մը որ կատարելապէս ճիշտ է: Ասիկա Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետին պատուէրն է զոր կը քաղենք իր անդրանիկ Կոնդակէն եւ որուն վրայ կ'արժէ կանգ առնել:

«Պատուէր տամք նաեւ պանդխտեալ Հայոց որ ի սփիւռս, լինել հաւատարիմ Պետութեանց, յորոց գտեալ է նոցա ապաստանութիւն եղբայրական»:

Ինչպէս կը տեսնուի այս տողերէն Վեհ. Հայ- [illegible] Հայերուն, որ հաւատարիմ ըլլան բոլոր այն պետութեանց, որոնք եղբայրական ապաստանութիւն ընծայած են իրենց:

Արդ, Թրքահայերը, որ դարերէ ի վեր այս երկրին բարօրութեան համար նիւթական թէ բարոյական ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ ընկրկած են, ինչո՞ւ համար հաւատարիմ չմնան այս երկրին:

Առենին ըսած ենք,բայց կը կրկնենք դարձեալ թէ՝ հայ նկարագրին մէջ կեղծաւորութիւնն ու քծնանքը տեղ չունին: Վեհ. Հայրապետը իր պատուէրով կուգայ հաստատել մեր այս խօսքը:

Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ բոլոր հարազատ զաւակներուն վրայ պարտականութիւն կը ծանրանայ անսալ Վեհ. Հայրապետին պատուէրին»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴՊՐՈՑԸ ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ

ՏԷՍԻՆ.— *Տր. Կապոյտ Խաչի Մասնաճիւղը ստանձնած է վերաբանալ դպրոցը: Արձանագրութիւնները սկսուած են: Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց երախաներուն արձանագրութեանց համար դիմել ամէն օր Տէր եւ Տիկին Փափազեաններուն:*

Կը յուսանք թէ ինչպէս նախորդ տարեշրջանին, այս տարի եւս բոլորը անխտիր պիտի քաջալերեն դպրոցը նոր սերունդի փրկութեան համար:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԱԼԱՆՍ.—*Խանասորի Արշաւանքի 49րդ տարեդարձը տօնեցինք անցեալ շաբաթ երեկոյ, Քլօ-Ֆիւզէնի ընդարձակ եւ օդասուն պարտէզին մէջ:*

Այս տարի նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը, մասնակցութեամբ Ռոմանի Կապ. Խաչի Մասնաճիւղերուն եւ հովանաւորութեամբ Քրիստափոր Կոմիտէին:

Օրուան նախագահը ընկ. Արսէն Տէր Սարգիսեանի բացման խօսքէն ետքը սկսաւ գեղարուեստական բաժինը: Յաջողութեամբ մեներգեցին Օր. Եղիկեան, Օր. Գրիգորեան (Ռոմանէն), Օր. Խաչերեան, Օր. Ալաչահին, Պ. Սէվլեան, ընկ. Զ. Գասեան եւ Տիկ. Բէրչիկեան:

Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս մեր յարգելի բարեկամուհին՝ Տիկ. Օտէթ Միքայէլեան բեմ հրաւիրուեցաւ եւ ֆրանսերէն ուղերձով մը բացատրեց օրուան նշանակութիւնը:

Ապա խօսեցաւ ընկ. Գ. Քիրէճճեան, հակիրճ նկարագրելով 200 Արմէնականներու սպանութիւնը եւ Կարօ Զօրեանի կատարած դերը Խանասորի Արշաւանքի ընթացքին: Եւ այս բոլորը ազատատենչ հայ ժողովուրդի ծոցէն բխած մարտական կուսակցութեան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ղեկավարութեամբ: Յաջորդաբար արտասանեցին ընկ. Վ. Գասեան, ընկ. Շահպալեան, ընկ. Յ. Մաթէոսեան (Վիէնէն): Փարիզէն Պ. Խաչիկ Պալեան երգեց Օմար Խայեամէն, յետոյ «Խորհ. Հայաստան»ը: Հանդէսին խանդավառութիւնը կրկնապատկուեցաւ, երբ մեր մէջ գտնուող Փարիզի Հայ Արիներու փոքրիկ խումբը իր մասնակցութիւնը բերաւ ու պարեց «Թամզարան»:

Պ. Աղասի Ջութակով նուագեց հայերէն եւ եւրոպական կտորներ: Ահա երիտասարդ արուեստագէտ մը, քաջալերութեան արժանի:

Ընկ. Յակոբ Տէր Սարգիսեան Արտէշէն կաթնտու այծ մը բերած ըլլալով նուիրեց տեղի ունենալիք աճուրդին: Կնքահայրութիւնը ստանձնեց Պ. Յ. Սէվլեան 3000 ֆրանքով: Աճուրդէն գոյացաւ 8,000 ֆրանք եւ շահեցաւ Օր. Կըկըզեան, որ իր կարգին նուիրեց 200 ֆրանք:

Կէս գիշերը վաղուց անցեր էր, երբ խուռն բազմութիւնը շատ ուրախ եւ գոհ տրամադրութեամբ մեկնեցաւ սրահէն: Թղթակից

ՔՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Քղիի Հայր. Միութեան դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ Օգոստ. 25ին Սէն-Լուի Եօթնեղբայրեան պարտէզը մեծ խանդավառութեամբ եւ չնախատեսուած բազմութեամբ:*

Առաւօտուն կանուխ հայրենակիցները իրենց կերակուրներով սեղանները գրաւած էին, հայկական երգերով և պարերով ժամանակ կ'անցընէին: Հանդէսին պաշտօնական բաժինը սկսաւ կէսօրէ ետքը: Օրուան նախագահ Պ. Անդիկեան բեմ հրաւիրեց Սէն-Լուի Նոր Սերունդի երգչախումբը, որ յաջող կերպով երգեց «Ծաղկիր ազատ իմ Հայրենիք» եւ «Մարսէյեզը»: Ապա Պ. Կոփոյեան կարդաց զեկոյց մը տալու Միութեանս գործունէութեան մասին: Մարսիլիոյ մասնաճիւղը կազմուած է 1924ին: Այժմ ունի 60է աւելի անդամներ: Յունիս 22 եւ 23 Քանատայի Պրանֆիլտ քաղաքին մէջ տեղի ունեցաւ Միութեանս 12րդ Պատգ. Ժողովը մասնակցութեամբ 9 մասնաճիւղերու, որոնց մէջ եւ Մարսէյլը: Ժողովը տուած է կարգ մը կարե- Քղեցի չքաւորներուն: Օգնել Հայաստանի մէջ Քղիաւանին շինութեան: Օգնել արտասահմանի մէջ կարօտ հայրենակիցներու եւ անոնց զաւակներուն հայեցի կրթութեան: Հայրեն. Միութիւնը պիտի մնայ, ինչպէս միշտ, բացարձակապէս չէզոք եւ անկախ»:

Օրուան բանախօսը, հայրենակից Պ. Գ. Թուրիկեան նախ կարգ մը խրատական խօսքեր ըրաւ, ետքը անցաւ Քղիի պատմութեան: Հայրենակիցները պահ մը փոխադրուեցան մեր բնագաւառը, թէ եւ թռիչք տալով անոնց երեւակայութեան և մաղթեց որ համերաշխ ոգիով շարունակեն Միութեան շինարար գործունէութիւնը: Խօսք տրուեցաւ նաեւ Փարիզէն հայրենակից Մ. Ամիրխանեանի, որ յուզուած մաղթեց մօտ ատենէն բոլոր Քեղցիներս հաւաքուած տեսնել մայր հայրենիքին մէջ, վերաշինելով մեր Նոր Քղին: Նոյնպէս Փարիզէն գրաւոր ուղերձ մը ղրկած էր հայրենակից Յարութիւն Փափազեան:

Գեղարուեստական բաժնին փայլ տուաւ հայրենակից Գեղամ Շերեբեան՝ երգելով «Ծիրանի ծառ» եւ կտոր մը Սայեաթ Նովայէն: Սէն-Լուի «Նոր-Սերունդի» անդամներէն օրիորդներ Մարգարիտ եւ Զարդուհի Գաբրիէլեանները իրենց երգերով ժողովուրդէն ծափեր խլեցին: Երգչախումբը իր «Աղջի Նազօ» երգով, Կ. Մելոյեան իր ջութակով, Խ. Գալուստեան իր փանդիռով, օր. Ծ. Գաֆլիկեան իր արտասանութեամբ, Սէն-Ժեռոմէն Կարպիս Յարութիւնեան ծիծաղաշարժ երգերով եւ հայրենակից Ա. Յարութիւնեան անակնկալով մը ծափերու արժանացան:

Նոր Սերունդի անդամները, ղեկավարութեամբ Ն. Սարգիսեանի եւ մասնակցութեամբ օրիորդներ Զ. Գաբրիէլեանի, Մ. Համբարձումեանի եւ Տիգրան Հուրոյեանի, յաջող կերպով ներկայացուցին «Սամաթիացի Աբիկ Աղա»ն:

Աճուրդի դրուեցաւ մէկ ափսէ թերթանուշ, որ Միութեանս նուիրած էին Տէր եւ Տիկ. Քանտոյեան: Կարճ ժամանակուան մէջ գումարը բարձրացաւ 8300 ֆրանքի: Շահեցաւ Պ. Գրիգոր Աւետեան, նուիրելով 200 ֆրանք եւս:

Գեղարուեստական բաժինը երկար ըլլալով հայկական եւ եւրոպական պարերը մնացին գիշերուան: Ժողովուրդը խանդավառած՝ չէր ուզեր մեկնիլ:

Վիճակահանութենէն շահուած պարգեւներն են 136, 728, 831, 833, 781, 563, 500, 360: *Ստանալու համար դիմել վարչութեան:*

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Ի ՊԱՏԻՒ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՆԵՐՈՒՆ

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան տարեկան համագումարէն վերջ, կիրակի օր հաւաքոյթ մը տրուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կեդրոնական կոմիտէին կողմէ ի պատիւ Պուշ տիւ Ռոն նահանգի ընկերվարական պատուիրակներուն: Ներկայ էին Մարսիլիոյ երեսփոխաններէն Gaston Defferre (նախկին նախարար), Francis Leenhardt, ինչպէս նաեւ Տիկին Irène Laure (Aubagneի պատուիրակ, որ նոր Comité Directeurին անդամ ընտրուած է), Տիկիններ Madeleine Malacrida (Aix) Manon Bessières (Marseille), Jean Vaccerizzi (Marseille), Henri Malacrida (Marseille), Paul Honnorat (Arles), Claude Delorme (Marseille), Paul Friedèrich (Aubagne), Charles Privat (Arles), Jean Masse (Conseiller général) եւ ընկերվարական կուսակցութեան Պուշ տիւ Ռոնի ընդհ. քարտուղար Isombard: Հ. Յ. Դ. կողմէ ներկայ էին ընկերներ Հրանտ Սամուէլ, Հայկ Զրուանդեան, Ժիրայր Միսաքեան (Լոնտոնէն), Պերճ Մավեան (Նոր Սերունդէն) եւ Արամ Պետիկեան (Մարսիլիոյ շրջանէն): Սեղանապետն էր ընկեր Հրանտ Սամուէլ որ ամէնէն առաջ խօսք առնելով բացատրեց հիւրերուն թէ Հայերը ինչ կապեր ունեցած են Մարսիլիոյ հետ՝ Կիլիկիան Հայաստանի անկումէն ետք: Յետոյ անդրադառնալով նոր օրերու պատմութեան, շահեկան տեղեկութիւններ տուաւ թէ ինչ փուլերէ անցած էր մեր քաղաքական պայքարը: «Մենք առաջին ազգն ենք աշխարհի մէջ որ ընկերվարական կառավարութիւն ունեցանք 1918—20, բայց քաղաքական դէպքերը թոյլ չտուին որ յառաջ տանէինք մեր ծրագիրները: Այսօր, մեր հայրենիքէն հեռու, այս հիւրընկալ երկրին մէջ թէ ուրիշ ազատ ժողովուրդներու կողքին, մենք չենք կորսնցուցած մեր կորովը եւ կը հաւատանք որ ընկերվարութիւնը պիտի յաղթանակէ եւ ամրապնդէ արդարութեան իրագործումը ամէն տեղ: Երախտապարտ ենք Ֆրանսային՝ անոր մեզի ընծայած ծառայութեանց համար»: Ընկեր Պետիկեան յայտնեց թէ հայ ժողովուրդը որքան բան կը պարտի այս սպետական հայրենիքին որ 70000 Հայերու երկրորդ հայրենիքն է, կեցցէ՛ Ֆրանսան: Պ. Gaston Defferre շնորհակալութիւն յայտնեց յանուն իր ընկերներուն եւ գնահատական բառերով արտայայտուեցաւ մեր ժողովուրդին հանդէպ:

Ամե[illegible]

Ամերիկեան ծերակոյտին պատերազմական յանձնաժողովին նախագահը, Ճէյմս Իյս յայտարարեց թէ խաղաղութեան շրջանի ամերիկեան կառավարութեան «ազգ. ապահովութեան ծրագիրը» կը նախատեսէ ստեղծել ռազմական այնպիսի ուժ մը որ գերազանցապէս սպառազինուած ըլլայ եւ ճարտարարուեստական զօրաշարժի եղանակ մը որ մէկ օրէն միւսը կարենայ գործել՝ երբ հարկ տեսնուի:

Նոյն յանձնախումբին տեղեկագիրը կ'աւելցնէ. «Ներկայ պայմաններուն մէջ, խաղաղութիւն վայելելու միակ ապահովութիւնն այն է որ ամէն նախայարձակ պետութիւն գիտնայ թէ մենք կրնանք մեզ պաշտպանել ամէն ժամանակ»:

★ «Իզվեստիա» խիստ մեղադրանքներ կ'ուղղէ ամերիկեան կառավարութեան՝ Միջերկրականի ղրկուած ամերիկեան նաւատորմին մասին խօսելով, զոր կը համարի «գրգռիչ ցոյց մը»:

«Իզվեստիա» միաժամանակ կը հրատարակէ հեռագիր մը, Տէլհիէն առաքուած, որ կը հաստատէ թէ ամերիկացի զինուորական ճարտարագէտներ մեծ փութկոտութեամբ ճամբաներ կը շինեն, կամուրջներ, ձայնասփիւռի կայաններ եւ հեռախօսի գիծեր, այսպէս գործադրելով «ընդհանուր ծրագիր մը, որուն նպատակն է Խորհ. Միութիւնը պաշարել ռազմագիտական խարիսխներով»:

Ընկերվարականներու համագումարը

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան ազգ. համագումարը վերջացուց իր աշխատանքները կիրակի երեկոյ:

Կուսակցութեան ընդհ. քաղաքականութեան մասին վիճաբանութիւնները որոշ մեղմութիւն մը ցոյց կուտային շաբաթ օր: Ձախ հոսանքը բարեխառնութեան հով մը ունէր: Այս պարագան կը բացատրուի անով, որ ընտրութեանց նախօրեակին կուսակցութեան ընդհանուր քաղաքականութեան փոփոխութիւնը, ինչպէս կը պահանջէին «ձախ»երը, կրնար վտանգել կուսակցութեան դիրքը, — առանց թէ ինչո՛ւ քննադատութեանց ոգին հաշտարար դարձաւ յանկարծ:

Շաբաթ օր գլխաւոր խօսողներն էին Ժիւլ Մոք, Անտրէ Ֆիլիփ, Կի Մոլէ, Էօժէն Թոմա: Բոլորին ճառերն ալ կուգային հետեւեալ եզրակացութեան, — ներքին կարգապահութիւն, համերաշխ՝ արտաքին ճակատի վրայ, վերապահութիւն համայնավարներու հետ գործակցութեան հարցին մէջ: (Համագումարին մէջ արծարծուած բոլոր այս հարցերուն մասին պիտի հրատարակենք մասնաւոր յօդուածաշարք մը՝ մանրամասն ներկայացնելու նոր ընկերվարական կուսակցութիւնը յուզող միտքերը):

Կուսակցութեան նոր վարիչ քարտուղարը պիտի ընտրուի չորեքշաբթի օր:

Ամերիկացիները գաղտնի զէ՞նք կը փոխադրեն

Գրած էինք թէ ամերիկեան նաւարաժին մը ճամբայ ելած է դէպի Թրքական ջուրերը՝ պահ մը նաւանք թափելով Միջերկրականի կապոյտին վրայ, «ողջունելով» իտալական եւ յունական նաւահանգիստները: Նաւարաժնին հրամանատարը, երբ ամերիկեան դրօշը, շաբաթ օր, պահ մը կանգ առած էր ու կը ծածանէր Նափոլիի դիմաց, ընդունելով իտալացի լրագրողները, յայտարարեց թէ ամերիկեան նաւարաժինը «բարեկամական այցելութիւն» մը կը կատարէ Թագուհի Միջերկրականի:

Լրագրող մը, որ ոչ «բարեկամական այցելութիւններու» իմաստը կը հասկնայ, ոչ ալ բանաստեղծական պտոյտներու ճաշակն ունի, աւելի իրապաշտ՝ կը հարցնէ թէ ճի՞շդ է որ ամերիկեան Ֆրանքլէն Ռուզվէլթ օդանաւաբարձը գաղտնի զէնքեր կը փոխադրէ:

Ծովակալը հաստատական պատասխան տուաւ:

Լրագրողը, աւելի հետաքրքրուած, կը հարցնէ թէ հիւլէական ռո՞ւմբ են այդ գաղտնի զէնքերը:

— Գիտէի որ այդ հարցումը պիտի ընէք, բայց կը ցաւիմ որ պիտի չկարենամ պատասխանել:

Երբ հարցումը այսքան լրջութիւն կը ստանայ, ծովակալը այս անգամ կ'աւելցնէ թէ օդանաւաբարձին մէջ արտակարգ բան մը չկայ, — կայ միայն 123 օդանաւերու տորմիղ մը, բոլորն ալ անմիջապէս թռիչք առնելու պատրաստ վիճակի մէջ:

Եթէ լրագրողը Հայ ըլլար, պիտի աւելցնէր թէ անշուշտ բոլոր այդ օդանաւերը ճամբայ հանուած են, թիթեռնիկի պէս թօցնելու համար Թուրքերուն աչքին առջեւ եւ յանուն արեւմտեան քաղաքակրթութեան՝ զուարճացնելու համար զանոնք, ի վարձատրութիւն Թուրքերուն կատարած «բարւոք ծառայութեան» եւ ի գնահատութիւն Թրքական մե՜ծ քաղաքակրթութեան:

[illegible]րը կը հա[illegible] Սեպտեմբեր 5ին, — ուրեմն յունական ընտրութիւններէն չորս օր ետքը: Երբ յունական ջուրերուն մէջ մտնէ, 123 օդանաւերը թռիչք պիտի առնեն եւ պտոյտ մը պիտի ընեն Աթէնքի վրայ, ամբողջ կէս ժամ, երկինքին մէջ գծելով F. D. R. տառերը (Նախագահ Ռուզըվէլթի անունին սկզբնատառերը): Այս «օդային տեսարանը» տեղի պիտի ունենայ յունական կառավարութեան խնդրանքով, «առանց կապ ունենալու յունական ընտրութեանց հետ»:

Ծովակալը յայտարարած է նաեւ թէ անձնապէս կը փափաքի այցելութիւն մը տալ Թուրքիոյ, բայց պաշտօնական հրահանգ չունի տակաւին: Թերեւս այցելէ Թրիէսթէ եւ Տարանթէլ: Վիթխարի օդանաւաբարձը, բնաւ, կը ճամբորդէ սպառազինուած այնպէս ինչպէս պատերազմական վիճակի մէջ, ամէն տեսակ ռազմամթերքով եւ «գաղտնի զէնքերով»:

ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԴԷՊՔԸ

Սեպտեմբեր 1 1896 — «Նիւ Եորք Հէրըլտ»էն. — Սուլթանին գահակալութեան տարեդարձին առթիւ մեծ տօնախմբութիւն կատարուեցաւ Պոլսոյ եւ Կրետէի մէջ: Վեհափառը ներում շնորհեց հայ եւ կրետացի քաղաքական բանտարկեալներուն:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ դաշնակցութեան վարչական խորհուրդը Սեպտ. 8ին պիտի քննէ բանաձեւ մը որ կ'առաջարկէ Ռուսիոյ օժանդակութիւնը խնդրել՝ Միացեալ Ազգերու համագումարին մէջ կարգադրելու համար իսլամներու եւ Հնդիկներու միջեւ ծագած վէճը: «Անգլիան մեզ լքեց», կ'ըսէ բանաձեւը. Խորհրդային Միութիւնը կրնայ վստահութիւն ներշնչել մեզի եւ միջազգային ժողովի մը ներկայացնել մեր խնդիրը»:

★ Ամերիկեան աղբիւրէ կը տեղեկացնեն թէ Մարաջախտ Ստալին ստորագրած է հրամանագիր մը որուն համաձայն խորհրդային ճարտարարուեստն ու գիտութիւնը պէտք է ամէն ճիգ ի գործ դնեն յառաջիկայ 25 տարուան մէջ՝ ստեղծելու համար Ամերիկայի այս օրուան զօրութեան հաւասար զինուորական ուժ մը: 1970ին Ռուսիա պիտի ունենայ 22 միլիոն այրեր՝ 20էն 29 տարեկան:

ԴԱՒԱՃԱՆԱԿԱՆ ԱՐԱՐՔՈՎ ամբաստանուած վեց Ռուսերու մահապատիժը գործադրուեցաւ շաբաթ օր՝ Մոսկուայի մէջ:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԱՐԱԲՆԵՐԸ որոշեցին չմասնակցիլ Սեպտ. 9ի Լոնտոնի խորհրդաժողովին «որովհետեւ Անգլիա մերժած է հաւանիլ Միւֆթիին ներկայութեան: Զրոյց կը շրջի թէ Հրեաներն ալ պիտի մերժեն հրաւէրը նկատի ունենալով որ օրակարգի վրայ դրուած է Պաղեստինի բաժանումին հարցը որուն բացարձակօրէն հակառակ են:

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԸ կարգ մը կարեւոր փոփոխութիւններ պիտի կրէ այս շաբթու: Հակառակ բոլոր զրոյցներուն, Պէվին պիտի շարունակէ վարել արտաքին նախարարութիւնը: Հէքթըր Մըքնիլ, անդամ Փարիզի պատուիրակութեան, նախարար պիտի նշանակուի: Ֆիլիփ Նօէլ – Պէյքըր ներկայիս անպաշտօն նախարար եւ կուսակցութեան վարչական խորհուրդին անդամ, պաշտօնի բարձրացում պիտի ունենայ: Ալէքսանդր, ծովային նախարարը, պիտի ստանձնէ Հնդկաստանի նախարարութիւնը:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ՎՆԱՍՈՒՑ հատուցում պիտի պահանջեն Պելկրատի կառավարութենէն այն երկու օդանաւերուն համար որոնք վար առնուեցան Օգոստոս 9ին Լուպլիանայի մէջ: Բայց պահանջը ներկայացնելէ առաջ ամերիկեան կառավարութիւնը պիտի լսէ օդանաւին ճամբորդներուն նկարագրութիւնը միջադէպին մասին:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՔՈՒԷՆ տեղի ունեցաւ կիրակի օր: Վերջնական արդիւնքը տակաւին յայտնի չէ, բայց երկուշաբթի առտուան լուրերուն համաձայն արքայականները Աթէնքի մէջ շահած են քուէներուն հարիւրին եօթանասունը, իսկ գաւառներուն մէջ հարիւրին ութսունը:

ՍՊԱՆԻԱ ԿԸ ՄԵՐԺԷ փնտռտուք կատարել գտնելու համար հետքը Լէոն Տկըրէլի — Պելճիքացի ֆաշիստներուն նախկին պետը — որ տասը օրէ ի վեր «կորսուած» է: Տկրէլ Սպանիա ապաստանած էր Գերմանիոյ պարտութենէն յետոյ:

ՀԱՄԱՁԱՅՆ ՆԻՒ ԵՈՐՔ «ԹԱՅՄԶ»Ի տեղեկութեանց, Խորհրդային Միութիւնը ներկայիս զէնքի տակ ունի հինգ միլիոն զինուոր — երկու միլիոնը իր սահմաններէն դուրս: «Ռուսերը կը պնդեն թէ այդ զինուորները կը գտնուին թշնամի երկիրներու մէջ, բայց ինչ գործ ունին անոնք Լեհաստանի, Եուկոսլաւիոյ կամ Չեխոսլովաքիոյ մէջ, կը հարցնէ թերթը: «Լաւատեղեակ աղբիւրէ կը լսենք թէ Ռուսերը սկսած են շահագործել Սոֆիայի հիւսիս արեւելեան կողմը ինչպէս նաեւ Չեխոսլովաքիոյ Եօաքիմսոլ քաղաքին մօտերը գտնուող ուրանիումի հանքերը»:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ Թրքական մեծաղ ոսկին կ'արժէ 3180 [illegible] 443 դրուշ, անգլիական մեծաղ ոսկին 3910 դրուշ, զուիցերիական 20 ֆրանքնոցը 3205 դրուշ, հոլանտական կուլտընը 3145:

ԱՇԽԱՐՀԻ ամէնէն մեծ ռատարը որ քանի մը շաբաթէն շինուիլ պիտի սկսի բրիտանացի մասնագէտներու կողմէ, պիտի ունենայ պաստառ մը 10 քառ. ոտք մեծութեամբ: Մինչեւ հիմակուանը մէկ քառակուսի ոտք էր: Աշխարհի բոլոր իշխանութիւնները կը հետաքրքրուին այս ծրագրով: Այս գործիքը հնարաւորութիւն պիտի տայ նաւաստիներուն առաջնորդուելու մշուշին մէջէն ալ:

ՍԷՆԻ ՆԱՀԱՆԳԻ բնակարանները բարելաւելու համար կազմուեցաւ նոր յանձնախումբ մը, որ նպատակ ունի նիւթապէս օժանդակելու այն տանտէրերուն որոնք կը փափաքին կատարել նորոգութիւններ կամ բնակարանները օժտել առողջապահական պայմաններով:

ՀԱՄԱՍԵՐԱՍՏԱՑԻԱԿԱՆ Շին. Միութեան Սենեքերիմեան Մարսէյլի Մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ՝ յայտնի արուեստագէտ Տիգրան Նշանեանի 35ամեայ բեմական գործունէութեան յոբելեանը կը տօնուի, Մարսէյլի Քազա տ'Իթալիա թատրոնին մէջ, 7 Սեպտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս: Կը ներկայացուի Յ. Պարոնեանի ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ, 4 արար, մասնակցութեամբ «Շիրվանզադէ» եւ «Փարամազ» թատերախումբերուն: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Dameme – 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 1000, 6ամս. 500 ֆր. Արտասահման 10 Տոլար

Mercredi 4 Septembre 1946 Չորեքշաբթի 4 Սեպտեմ.

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4792 - Նոր շրջան թիւ 431 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԴԱՏԸ ԵՒ ՕՏԱՐՆԵՐԸ

Վերջերս, հայկական խնդիրներու շուրջ, կարգ մը լաւատեղեակ անձնաւորութեանց հետ մեր ունեցած տեսակցութիւնները հրատարակեցինք այս սիւնակներուն մէջ:

Անգլիացի քաղաքագէտ մը կը քննադատէր մեր վերջին յիսնամեակի քաղաքական ուղեգիծը եւ լրջութեան ու քաղաքական իմաստութեան դասեր կուտար մեզի՝ ձաղկելով մեր անցեալի սխալմունքները:

Ուրիշ մը, ռուսական ծանօթ մեր դատին, արդար կը գտնէր մեր հողային պահանջները եւ կ'ամբաստանէր հայ ժողովուրդը իբրեւ գործակից կամ գործակալ Խորհրդային Միութեան:

Սրտցաւ հայրենակիցներ կը հարցնեն հիմա թէ «մենք ի՞նչ ըրեր ենք Անգլիացիներուն որ այսպէս թշնամաբար կը վարուին մեզի հետ եւ անդադար կը պաշտպանեն Թուրքը որուն ոճիրները կը դատապարտէին տարիներ առաջ»:

Միամիտ բարեկամ մը կ'ուզէ նոյնիսկ հասկնալ թէ «ԻՆԿԼԻԶը վերջ ի վերջոյ Ուիլսընեան նահանգները մեզի պիտի տա՞յ թէ ոչ»:

Այս հարցումներուն որոշ կերպով կրնային պատասխանել անշուշտ արեւմուտքի երկու մեծ-խաւոր դաշնակիցներուն ղեկավար շրջանակները քանի որ անոնց կարգադրութենէն կախուած է Հայկական նահանգներուն ճակատագիրը:

Մենք՝ Հայերս, որքան ալ մօտէն հետեւինք օրուան քաղաքական անցուդարձին կամ Մեծն Բրիտանիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու քաղաքական մարզանքներուն, չենք կրնար նախատեսել այն ապագան որ վիճակուած է մեր Դատին: Կրնայի նոյնիսկ աւելցնել որ շարք մը հեղինակաւոր քաղաքագէտներ — մասնաւորաբար Անգլիոյ մէջ— չեն գիտեր թէ ինչ անիմանալի երեւոյթներ տեղի կ'ունենան հիմա դիւանատուներէն ներս եւ ինչ ծրագիրներ կը մշակուին կասեցնելու համար Խորհրդային Միութեան արշաւը դէպի Միջերկրական:

Հայկական Դատը, հայկական է միայն մեզի համար: Մեծ պետութեանց համար անիկա վէճ մըն է երկու վիթխարի կայսրութեանց միջեւ — Բրիտանական եւ Ռուսական:

Այդ էր մեր Դատին յատկանիշը 1878ին, այդպէս ալ մնացած է մինչեւ այսօր::

Բրիտանական կառավարութիւնը մեր աչուոր աչքերուն համար չէր որ ստորագրեց Սէվրի դաշնագիրը:

Այդ թանկագին փաստաթուղթին ստորագրութիւնը զօրաւոր ընդդիմութիւն առեղծեց նոյնիսկ այն օրերուն երբ Լոյտ Ճորճ խորհրդարանին մէջ կը յայտարարէր թէ «Մուսթաֆա Քէմալը ապստամբ զինուոր մըն է, ուրիշ ոչինչ» (Դեկտ. 1920):

Պետութիւնները հայ ժողովուրդը վարձատրելու ո՛չ պէտք ունին ո՛չ ալ տրամադրութիւն: Մեր տառապանքը, մեր հաւատարմութիւնը Դաշնակիցներու դատին ու մեր զոհաբերութիւնները, քաղաքական նիւթեր չեն օրուան միահեծան իշխանաւորներուն համար: Պետութիւնները կ'առաջնորդուին միմիայն իրենց կենսական շահերէն: Մարդասիրական — դուք ըսէք, հայասիրական — զգացումները տեղ չունին իրենց հաշիւներուն մէջ:

Կոպիտ իրականութիւնը այն է որ օրուան այս ժամուն հայկական դատին արծարծումը, իր ամբողջ տարողութեամբ, կը նկատուի հակաբրիտանական շարժում մը մեր կողմէ: Անգլիա չուզեր որ եւ է ձեւով քաջալերել մեր բաղձանքները

Ուրեմն հրաժարի՞նք մեր պահանջներէն, պատռե՞նք Սէվրի դաշնագիրը որ միակ փաստաթուղթն է մեր ձեռքին մէջ, մեր անառարկելի իրաւունքները նուիրագործող:

Հազար անգամ ո՛չ:

Սէվրի դաշնագիրը կը մնայ մեր Ուխտը, մեր Աւետարանը: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կառչեցաւ անոր քսանըհինգ տարի:: Իր հակառակորդները դեռ նոր արթնցան: Հող չէ՛, համազգային է մեր պահանջը::

Օտարներուն յորդորները կ'արձանագրենք: Բայց այդ խրատականները չեն կրնար փոխել մեր ճամբան կամ լուսալքել մեզ:

Կը կորսնցնենք մեր Դատը միայն այն օրը երբ կորսնցնելով մեր հաւատքն ու կորովը, սպասենք որ ուրիշները բարեհաճին գոհացնել մեր պահանջները եւ ինքնաբերաբար յարգեն իրենց խոստումները:

Մեզի կը մնայ միշտ արթուն մնալ ու աշխատիլ բոլոր ճակատներուն վրայ:

ԺԻՐԱՅՐ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՎԵՐՄԱԿԸ ԵՒ...

Ու կ'ըսեն որ բախտաւոր չեն մեր երբեմնի «եարՆւաՆՆերՆ»ը: Ինչե՞ր չեն պատմեր անոնց դըժբախտութիւններուն մասին: Ո՞ւր էին երբեմնի այդ կտրիճները: Վիէննայէն մինչեւ բուրգերու աշխարհը, Ափրիկեան ծովափէն մինչեւ Գանգեսի հովիտը իսկ հիմա եկեր կծկուեր են կատուի պէս ուրիշին տանին մէջ, *մինտէրի* մը վրայ:

Ցանցառնէր իրենց մարգարէնն է անշուշտ, որ ժամանակին չէ գուշակած թէ մինչեւ ո՞ւր պէտք է երկարին իր յաղթապանծ զաւակներուն ֆղանցֆները:

Միտքս պատմութիւն մը կայ այդ հին օրերէն մնացած: Այնքան կը չարչարէ զիս, որ պէտք է անպատճառ ձեզի ալ պատմեմ եւ հանգստանամ: Թերեւս փուշակեցիք, որովհետեւ բոլորդ ալ գիտէք:

Թագաւորին եւ վերմակին առասպելը:

Թագաւորը երբեք իր հասակին չափով չի գտներ իրեն համար շինուած վերմակները, եւ վերմակ գործողները կրարու ետեւէ մահուան կը դատապարտուին՝ չկարենալով թագաւորին«ոտ»յինյարմարցնել իրենց շինածը:

Վերջապէս կուգայ արեւելքի մեծ իմաստուն վերմակագործը՝ երկաթէ *արշընը* ձեռքին: Ինչ խելօք է ծերունին, հիմակ ասեղին տեղ *արշընն* է գործի լծուած: Հատ մը տուր, ուժով, թագաւորին ներբաններուն, եւ արդէն շինուածը ասիլի երկար է անոր վեր փախած ոտքերէն, կը մտածէ ան: Եւ թագաւորը այլեւս իրեն յարմար կը գտնէ բոլոր վերմակները: Սպասենք որ մեր արեւելքի մեծ վերմակագործը իր *մինտէր*ին վրայ ծալապատիկ նստողու հրաւիրէ... ո՞վ, չէ՞ք գիտեր...:

ՍՕՍԻ

Յունաստան եւ կը կանչէ իր թագաւորը

Կիրակի օրուան ընտրութեանց մէջ Արքայականները ջախջախիչ յաղթանակ մը շահած ըլլալով, այլեւս տարակոյս չկայ որ Ճորճ Բ. Թագաւորը երկրորդ անգամ ըլլալով դահ պիտի բարձրանայ հինգ տարուան տարագրութենէ ետք:Լոնտոնի հելլէնական շրջանակները կը հաստատեն այն գրոյցը թէ Թագաւորը Աթէնք պիտի վերադառնայ այս ամսուան ընթացքին եւ պատրաստութիւններ կը տեսնուին իր ընդունելութեան համար: Մինչեւ երկուշաբթի իրիկուն ուշ ատեն համրուած էին 907737 քուէներ որոնց 649705ը շահած են Արքայականները այսինքն ընդհանուր քուէներուն հարիւրին եօթանասունը: Թագաւորին վերադարձին ի նպաստ արտայայտուած են մասնաւորաբար գաւառական շրջանները: Քաղաքներուն մէջ ընդհանրապէս շահած են հանրապետականներ ու ձախակողմեան հոսանքները:Այս վերջիններըըուանկերպով կը բողոքեն կառավարութեանդէմ «որ ամէն խարդախ միջոցի դիմած է ընտրութիւնը շահելու համար եւ շատ մը շրջաններու մէջ ընտրողներու ցանկէն սրբած է ձախակողմեաններուն անունները»: Կ'ըսուի նաեւ թէ զինուորներուն հրահանգուած էր իրենց քուէները տալ ի նպաստ Ճորճ Թագաւորին: Համայնավարները դիտել կուտան թէ շատեր երեք անգամ քուէարկած են: Կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է որպէսզի խռովութիւններ չպատահին: Հաւանական կը թուի որ վեհապետը խառն կառավարութիւն մը կազմէ: Եթէ ձախողի այդ ծրագիրը, այն ատեն ներկայ վարչապետը պաշտօնի վրայ պիտի մնայ միայն քանի մը շաբաթ եւ իրեն պիտի յաջորդէ զինուորական մը: Քաղաքական եւ կուսակցական շրջանակները — նոյնիսկ ո՛չ - համայնավար ձախակողմեանները — պիտի աշխատին չէզոքացնել Խորհ. Միութեան միջամտութիւնը Յունաստանի ներքին գործերուն եւ ամէն միջոցի պիտի դիմեն այդ ծրագիրը յաջողցնելու համար: Դժգոհութիւն կը տիրէ նաեւ Անգլիոյ դէմ: Բրիտանական նաւաբաժին մը սեպտեմբեր 18էն սկսեալ վեց շաբաթ «զօրայոյներ» պիտի կատարէ յունական ջուրերուն մէջ, ինչպէս կը հաստատէ բրիտ. ծովակալութիւնը:

ՍԵՒ ՇՈՒԿԱՅԻՆ դէմ պայքարելու եւ առկէ ծագած կռիւներուն վերջ դնելու նպատակով, պատերազմական վիճակ յայտարարուեցաւ Պրազիլիոյ մայրաքաղաքին մէջ:

Անգլիա զէնք կուտայ Թուրքերուն ?

Խորհրդային ձայնասփիւռին խօսնակը զգայացունց յայտնութիւն մը ընելով կիրակի օր ըսաւ թէ «կասկած չկայ որ Անգլիան եւ Ամերիկան զէնք եւ ռազմանիւթ կուտան Թուրքերուն»: Յետոյ մասնաւորաբար շեշտելով Անգլիոյ օժանդակութեան վրայ, բացատրեց թէ անգլիացի մասնագէտներ Թուրքիա կ'երթան վերջերս կազմակերպելու համար Թուրքիոյ օդային ուժը, օդակայաններ կը շինեն զանազան ռազմագիտական կէտերու վրայ եւ Թուրքերուն յանձնած են տասնըմէկ թեթեւ մարտանաւեր, հարիւր յիսուն օդանաւ, կարեւոր քանակութեամբ հակօդային թնդանօթներ, ինչպէս նաեւ ձայնասփիւռի գործիքներ, անկարգելներ եւ ականներ: «Անգլիացիք կրնան հերքել մեր այն տեղեկութիւնները թէ իրենք զինուորական խորհրդականներ հաստատած են Տարտանէլի շրջանը, բայց այդ հերքումները պարզապէս ծիծաղելի են» աւելցուց խօսնակը:

Մոլոթով ինչո՞ւ վերադարձաւ Մոսկուա

Լոնտոնի թերթերը տակաւին կը զբաղին Մոլոթովի յանկարծական վերադարձով եւ զանազան մեկնութիւններ կուտան: Ոմանք կը կարծեն թէ տարակարծութիւններ կան Մոլոթովի եւ Սթալինի միջեւ,—իբրեւ թէ այս վերջինը կ'ուզէ քիչ մը մեղմ քաղաքականութիւն վարել Խաղաղութեան Խորհրդաժողովին մէջ, դէթ Եուկոսլաւիոյ հարցին մասին: Ասոր ապացոյց այն որ Մոլոթով կը մեկնի Թրիէսթէի հարցին վիճաբանութեանց նախօրեակին,— ասոր վրայ աւելցուցէք նաեւ յունական ընտրութեանց պարագան եւ Պուլկարիոյ մէջ ընդդիմադիրներու կենսունակութիւնը:

Ճիշդ է թէ բուրջ յեղաշրջում մը կը կատարուի հարաւ - արեւելեան Եւրոպայի մէջ, այնպէս որ Խորհ. Միութիւնը ստիպուած է վերադնահատութեան ենթարկել իր Միջերկրականեան քաղաքականութիւնը:

Յատկանշական է որ, Եուկոսլաւիոյ մէջ, գիւղացիական կուսակցութիւնը ընդդիմութիւն ցոյց կուտայ Թիթոյի հաւաքական գիւղատնտեսութեան (կոլխոզ) ծրագիրներուն, այնքան որ մարաջախտը ակսեր է հրապարակային սպառնալիք ուղղել «ներքին յետադիմականներու»: Միւս կողմէ, Յունաստանի մէջ ընտրութիւնները տեղի ունեցան այնպիսի ձեւով մը, որ դժգոհութիւն պատճառեց Մոսկուայի եւ Պելկրատի, որոնք ետ կանչեցին իրենց դեսպանները: Մոսկուա տեսաւ որ ի դերեւ ելան յոյսերը զորս դրած էր Պալքաններուն վրայ: Անհրաժեշտ է, այս պայմաններուն մէջ, զօրացնել Սովետներու դիրքը Միջերկրականի արեւելեան եզերքներուն վրայ: Ահա թէ ինչու Խորհ. Միութիւնը ժամանակն է կարծեց ճնշում բանեցնելու Թուրքիոյ վրայ, Տարտանէլի նեղուցներուն հարցով: Արդարեւ, եթէ Խորհ. Միութիւնը կորսնցնէ իր ոտքը Միջերկրականի արեւելեան աւազանին մէջ, պիտի ճեղքուի պալքանեան երկիրներու մէջ հաստատած իր համայնավար վարչաձեւը:

Այս մտահոգութեանց հետ կապուած են, կ'ըսէ թերթ մը, ոչ միայն Խորհ. Միութեան ճնշումը Թուրքիոյ վրայ, այլեւ հետաքրքրութիւնը յունական ընտրութեանց մասին, դիւանագիտական հակայարձակումը բրիտանական զինուորներու գոյութեան դէմ Յունաստանի մէջ, առեւտրական նաւերու չինութեանց ապսպրանքները Տանըմարքայէն եւ Իտալիայէն:

Ահա հարցեր որոնք նիւթ պիտի ծառայեն անշուշտ Սթալին - Մոլոթով խօսակցութեանց::

Հաշտութեան ժողովին մէջ

Իտալիոյ քաղաքական եւ հողային յանձնաժողովը երկուշաբթի օր սկսաւ քննել Թրիէսթէի խնդիրը: Իտալացի պատուիրակը, Պոնոմի, պատմական տեղեկութիւններ տուաւ այդ շրջանին մասին եւ պահանջեց որ Թրիէսթէի ազատ հողամասին կցուին նաեւ Իսթրիոյ արեւմտեան եւ հարաւային շրջանները: Վէճը մանրամասնօրէն պիտի քննուի այս շաբթու: Ռումանական յանձնաժողովին մէջ Թաթարէսքու հակառակ արտայայտուեցաւ նախորդ նիստերէն մէկուն մէջ Հունգարիոյ կողմէ ներկայացուած պահանջներուն (Թրանսիլվանիա): Բացատրեց թէ 1920ին սահմանագիծը պատրաստուած էր մասնագէտներու կողմէ եւ նկատի առնուած էին տեղացիներուն ցեղային բաժանումները: Տնտեսական յանձնաժողովին մէջ միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ որ Ռումանիա դաշնակիցներուն վերադարձնէ այս վերջիններուն Ռումանիոյ մէջ ունեցած բոլոր հարստութիւնները: Եւ սակայն վերջին պահուն Խորհ. պատուիրակը կուզէվ դիտել տուաւ թէ«Ռումանիան նախկին թշնամի մը ըլլալով հանդերձ, աւելի հաւատարիմ եղած է Դաշնակիցներուն քան Աւստրալիան»: Աւստրալիոյ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ...

Բառն հմայիչ է, սակայն իրականութիւնը փոթորկալից: Խաղաղութիւնը՝ անխաղաղ, աշխարհավարութիւնը՝ միակողմանի: Երկու հաստարմատ կողմեր կան, որ կը գործեն յանուն խաղաղութեան, առանց խաղաղ տեսնելու աշխարհն ու իրենքզիրենք: Բոլոր փոքր ազգերն ու ճնշուած ժողովուրդները, Գերմանիոյ ճարճատող պարտութենէն եւ Ճափոնի դիտապաստ զգետնումէն վերջ, կը հաւատային, կը կարծէին, թէ խաղաղութիւնը վիրաւոր սրունքներով արագօրէն ոտքի պիտի կանգնի: Եւ ահա, յոյսեր, տենչեր, առաջարկներ ու պահանջներ շղթայ կազմած կը սպասեն Արիսպագոսի դրան առջեւ: Եւ դեռ շա՜տ պիտի սպասեն:

Ուզենք թէ չուզենք, գերմանական զինադադարին պայմաններուն ստորագրութենէն անմիջապէս ետքը, առեղծուած են երկու հզօր ճակատներ,— ռուսական եւ անգլօ-սաքսոն ճակատ, արեւելեան եւ Արեւմտեան պլոք: Որակումները բան չեն փոխեր իմաստէն: Այն բոլոր ժողովուրդները, որոնք կը գտնուին Ամերիկայի եւ Անգլիոյ թեւարկութեան տակ — հեռաւոր եւ մօտաւոր չափերով — կը գործեն անոնց թելադրութեամբ և անոնց ցուցմունքներով, մէջն ըլլալով «ժողովրդավար» Թուրքիան: Իսկ այն բոլոր ժողովուրդները, որոնք սլաւական ծագում ունին կամ սլաւական ազդեցութեանց ենթարկուած են, իրենց հրահանգները կը սպասեն Մոսկուայէն: Արդեօք, համասլաւ շարժում գոյութիւն ունի՞: Անտարակոյս: Այդ մասին շուտով կ'անդրադառնանք մասնաւոր յօդուածաշարքով մը: Արդեօք, յանուն դասական ժողովրդավար կարգերու, անգլեւսաքսոն ամբարտաւան աշխարհակալութիւն գոյութիւն ունի՞: Ի հարկէ, եւ կասկածէ վեր է:

Սակայն, ժողովուրդ մը կայ, որ բոլոր ազգերէն ծաղկեփունջեր ստացած, կ'ուզէ հաւասարակշռել այս անիրաւ աշխարհը: Այդ՝ Ամերիկան է: Անգլիոյ հաւասարակշռութեան դարաւոր քաղաքականութեան գործադրութիւնը, ներկայիս, փոխանցած է Ամերիկայի: Մոնրոյի վարդապետութիւնը մէկ կողմ նետած, Արեւելքէն Արեւմուտք, Ամերիկա մխրճուած է քաղաքական ալեծուփ հոսանքներու մէջ: Պաղեստին, արաբական երկիրներ, Թուրքիա, Իրան, Ճափոն, Պալքանեան երկիրներ, հիւանդ Եւրոպա եւ Չինաստան դարձած են իր քաղաքական աշխարհակալութեան դաշտավայրերը: Իր ըմբռնումներուն չափերը մերթ նոր են, մե՛րթ հին: Եւ ասկէ կը ծնին խմբակցութիւններն ու ճակատները:

Սակայն ի՞նչ կը մտածէ Ամերիկացին: Այնտեղ գոյութիւն ունի կարծիք մը, որ միշտ իր դատավճիռը կ'արձակէ: Ան կը սարսափի ապագայէն: Իր պատմութեան ընթացքին երբեք այնքան խռովիչ պահեր չէ ապրած, որքան 1946 Օգոստոս ամսուն: Բազմապիսի հոգեր արգելք են դարձած անխառն ուրախութեամբ տօնելու յաղթութեան առաջին տարեդարձը, որուն ամենամեծ ճարտարապետներէն մէկն է եղած: Ճիշդ տարի մըն է, որ Հիրոշիմայի վրայ նետուած հիւլէական ռումբը վերջ դրաւ ճափոնական պատերազմին: Եւ այսօր, այդ ռումբին դժոխային ձայներն ու աւերները խաղաղութեան հանդիստն են խանգարած:

Անդունդ մըն է բացուած Ամերիկայի եւ Խ. Միութեան միջեւ: Սան-Ֆրանչիսկոյի Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան անդրանիկ նստաշրջանը «խաղաղութեան կարօտ» ժողովուրդներու յուսատու հանդրուան մըն էր, ուրկէ հեռացաւ Կրոմիքօն Իրանեան հարցին քննութեան պատճառաւ: Առաջին միջադէպ: Յանկարծ մէջտեղ ելաւ Օթավայի կնճիռը: Ռուս լրտեսական ցանցը կ'ուզէր տիրանալ հիւլէական ռումբին գաղտնիքներուն: Երկրորդ միջադէպ: Փարիզի Չորս Մեծերու արտաքին նախարարներու հանդիպումին եւ 21 ազգերու ներկայ խորհրդաժողովին մէջ, դարձեալ Պըրնզ ու Մոլոթով շարունակաբար կը բախին իրարու, նոյնիսկ երկրորդական խնդիրներու շուրջ: Երրորդ միջադէպ: Չորրորդ եւ հինգերորդ միջադէպերը ի՞նչպէս և ո՞ւր պիտի ծագին, անյայտ կը մնան մեզի: Խօսքը տանք Էնսթիթիւ Կալլուփին, որ ամերիկեան հանրային կարծիքը ջերմաչափի պէս ցոյց կուտայ եւ անվարան կը հրատարակէ «հանրաքուէ»ին արդիւնքները եւ կ'ըսէ.— Ամերիկացիներու 60 առ հարիւրը պատերազմն անխուսափելի կը գտնէ Ռուսիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ: Ո՞վ է պատասխանատուն: Խաղաղութեան ապագան կախուած է որքան Ամերիկայէն, նոյնքան Ռուսաստանէն,— կ'ըլլայ պատասխանը:

Էնսթիթիւ Կալլուփ դարձեալ կը դիմէ Ամերիկացիներուն:

Հիւլէական ռումբը կրնա՞յ նպաստել խաղաղութեան վերահաստատման: Պատասխանը կ'ըլլայ՝ Ոչ: Այս ոչը շատ յատկանշական է:

Պիքինիի փորձերը քիչ մը յուսալքեցին Ամերիկացիներն ու Եւրոպացիները: Շատեր կ'ենթադրէին, որ երկրաշարժ տեղի պիտի ունենայ եւ զարհուրելի արդիւնքներ պիտի տայ: Սակայն ատոնցմէ ոչ մէկը տեղի ունեցաւ: Նաւերը ամէնքն ալ չոչնչացան, բացի մուկերէն ու խոզերէն, որոնց համար, կարծեմ, հոգեհանգիստ ալ կատարուեցաւ... Երկրորդ փորձ մըն ալ տեղի ունեցաւ: Արդիւնքը՝ ոչ զգայացունց, որովհետեւ գաղտնապահութիւնը շատ մը յապաւումներ ըրաւ: Շուտով երրորդ փորձ մըն ալ տեղի պիտի ունենայ, եւ կ'ըսեն, այս անգամ աշխարհի վերջը պիտի գայ...:

Երբ Փարիզի խորհրդաժողովը կը վիճի խաղաղութեան կազմակերպութեան մասին, Նիւ Եորքի թերթերը ընդարձակ յօդուածներ կը նուիրեն գաղտնի մէկ ուրիշ զէնքի մը, որ կը կոչուի մանրէական ռումբ: Համաձայն Մորկընի, որ այս նոր ռումբին կնքահայրերէն է, մէկ հատ ռումբ բաւական է ոչնչացնելու Ճափոնի չափ երկրամաս մը, առուննով ու անասունով միասին: Եւ առանց ծամելու բառերը կ'ըսէ.— «Հետեւակ զինուորներուն պիտի փոխարինէ մանրէներու բանակը եւ Նիւ Եորքի փողոցներուն մէջ, փոխանակ յաղթական զինուորները տողանցք կատարելու, ճերմակ շապիկով եւ ձգախէժէ ձեռնոցներով գիտնականներն է որ թափօր պիտի կազմեն, իրենց հետ բերելով խաղաղութեան չիճուկը ...»:

Անշուշտ, վառ երեւակայութիւնն ալ իր դերն ունի: Բայց փաստ է, որ զինեալ խաղաղութիւնը կ'ապրի իր ամէնէն տագնապալի օրերը: Կը զինուին ամէն օր, կը փորձուին նորանոր զէնքեր եւ մղձաւանջի տակ կը պահեն ամբողջ մարդկութիւնը: Ոչ մէկը կրնայ բռնել միւսին թեւէն եւ կեցնել զինարշաւը: Զինադուլ եւ զինաթափութիւն պիտի յաջորդեն իրարու, արեան դաշտի վաղեմի գործակիցներուն համար: Ընդհակառակն, այսօր, անդունդն օրէց օր կը խորանայ եւ չենք գիտեր թէ մինչեւ ո՞ւր պիտի յանգի:

Յոռետես չենք, բայց լաւատես ըլլալու պատճառներ քիչ կը գտնենք: Խաղաղութի՞ւն: Խաղաղութիւն ոչ ամենեցուն:

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
Հանքային հարստութիւնները

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հազուագիւտ մետաղներու հետախուզութեան համար կարեւոր աշխատանքներ կատարուած են վերջին 10—15 տարիներու ընթացքին: Շնորհիւ այդ հետախուզութեանց՝ երեւան հանուած են անագի, ոսկիի, մկնդեղի եւ ծարիրի շարք մը հանքավայրեր, որոնց մանրազննական քննութիւնը կը շարունակուին տակաւին: Քանի մը հանքավայրերու մէջ երեւան ելած են (թէեւ շատ քիչ քանակով) indium, gallium եւ cadmium հազուագիւտ մետաղները:

Արգիլի (alumine) ստանալու համար հում նիւթի դեր կը կատարեն լանակաւը (kaolin) եւ boxiteը, որոնցմէ զուրկ կը թուի Հայաստան: Սակայն գտնուած է հում նիւթի տարբեր տեսակ մը, նեֆելինային սիէնիտներու հանք մը, հսկայական պաշարով՝ այնքան որ մեր երկրի արգիլի արդիւնաբերութեան կրնայ նպաստել մեծապէս:

Երկար տարիներ այն կարծիքը կը տիրէր թէ Հայաստանի մէջ երկաթի հանքավայրեր չկան, այնպէս որ որոնումը աւելորդ եւ ապարդիւն կը համարուէր: Սակայն հայրենական պատերազմի տարիներուն՝ երիտասարդ երկրաբաններու կատարած ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուին, որ մեր երկրին մէջ գոյութիւն ունին երկաթի հանքավայրեր, որոնք կրնան մօտ ապագային՝ Անդրկովկասի սեւ մետաղագործութեան համար դառնալ հում նիւթի օժանդակ աղբիւր:

Երկաթի հանքավայրերու մասին ըսուածը կը վերաբերի նաեւ մարգանեցի հանքավայրերուն, որոնք երեւան հանուած եւ մասամբ հետախուզուած են վերջին մէկ քանի տարիներու ընթացքին:

Քիմիական հում նիւթերու հանքավայրերու խումբին կը պատկանին ծծմբաքարի և հրաքարի հանքերը: Ատոնցմէ հրաքար կը հանուի շահագործուող պղնձահանքերու մեծ մասին մէջ: Ունինք նաեւ ծանրաքարի, հանքային ներկերու, travertinի, talcի եւ դիւարզի հանքաղբիւրներ:

Քիմիական նիւթերու հանքային այս հիմնական տեսակներէն՝ մեր երկիրը շատ հարուստ է նաեւ կրաքարերով, որոնք հում նիւթ կը ծառայեն կարբիդի եւ արուեստական ձգախէժի համար: Վերջերս երեւան հանուած են նաեւ փոսփորաքարի համեմատաբար փոքր մէկ քանի հանքավայրեր:

Հրակայուն հում նիւթի հանքավայրեր են Թումանեան գիւղի հրակայուն կաւերը եւ Արզաքանի մագնէզիտներն ու դոլոմիտները: Թումանեանի հրակայուն կաւերու հանքավայրերը կը շահագործուին ներկայիս եւ երկրին կուտան սեւ մետաղաձուլութեան համար անհրաժեշտ հրակայուն աղիւս ու կաւ, իսկ Արզաքանի հանքավայրը մեծ հեռանկար ունի թէ հրակայուն նիւթերու, թէ մագնեզիումի արտադրութեան տեսակէտէն: Այս հանքավայրին շահագործումը եւ մասնաւորաբար մագնեզիումի արտադրութիւնը հնարաւոր կը դառնան Սեւան - Զանգու ջրվէժին Գիւմիւշի ջրաելեկտրակայանին շինութենէն վերջ:

Հանքային վառելանիւթի տեսակէտով հարուստ չէ Հայաստան: Նաւթի հանքավայրեր չունի: Քարածուխ գտնուած է միայն երկու հետ,— Ջաջուռ եւ Ջերմանիս: Առաջինը կը շահագործուի արդէն: Տորֆի կարեւոր պաշարներ կան Սեւանայ լճին աւազանին եւ մասնաւորաբար հարաւ-արեւելեան մասին մէջ, Ստեփանաւանի, Կալինինոյի, Ապարանի, Կիրովականի, Ամասիոյ շրջաններուն մէջ: Երեւան հանուած են նաեւ այրուող թերթաքարեր: Ինչպէս ածուխը, նոյնպէս տորֆը ունին միայն տեղական նշանակութիւն:

Հանքային աղբիւրները բազմաթիւ եւ բազմատեսակ են մեր երկրին մէջ: Այսպէս ծանօթ են մօտ 200 հանքային աղբիւրներ, տարբեր որակի ջուրերով: Կան ծծմբային, երկաթային, ածխաթթուային, ալքալային, կրային-ածխաթթուային, աղային եւ բնաշողով հարուստ (radio-activité ունեցող) աղբիւրներ: Այդ աղբիւրներէն երկուքը, Արզնի եւ Ջերմուկ (Իսթի-Սու), կ'օգտագործուին ներկայիս սանատորիումներու մէջ: Արզնիի ջուրը նման է Կիսսենգենի, Վիսպատէնի եւ Նաուհէյմի հռչակաւոր աղբիւրներու ջուրին, իսկ Ջերմուկի ջուրը՝ ծանօթ Կարլսբադի ջուրին:

Հայաստանի երկրաբանութեան մեծ մասնագէտ, Հայաստանի գիտութեանց Ակադեմիայի անդամ ակադեմիկոս Գաֆֆէնհոլց իր մէկ աշխատութեան մէջ կը գրէ, թէ Հայաստան իր հանքային ջուրի եւ կլիմայական հարստութիւններու տեսակէտով կը համարուի աշխարհիս ամէնէն հարուստ երկիրներէն մէկը

Ա. ՈՍԿԱՆԵԱՆ

(Սովետ. Հայաստան)

Պուլկարիոյ Հայոց Ներգաղթը

Անհատական նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (Օգոստոս 20).—

Այսօր, երեքշաբթի, Կրիլեոն նաւով 600ի մօտ Հայեր, բոլորն ալ Սոֆիայէն, մեկնեցան դէպի մայր հայրենիք:

Ներգաղթողները կիրակի առաւօտ Վառնա հասան Գուսան վարդապետին առաջնորդութեամբ, Աստուածածնայ հանդիսաւոր օրուան առթիւ: Վառնա դարձեալ հայութեամբ ողողուեցաւ, ամէնուրեք խանդավառութիւն, հանդէս ու պար: Առաւօտուն պատարագեց վարդապետը, քարոզով մը վեր հանեց օրուան պատմական նշանակութիւնը, ներկայացուց հայրենի հողին ոգին, դարերու պայքարի երկունքէն ծնած: Յորդորեց սիրել զայն օգնել եւ ծառայել անոր մեծութեան, յառաջդիմութեան եւ շինարարական վերելքը:

Երկու գիշեր հայկական վարժարանին պարտէզը յանպատրաստից հանդիսութեանց վայր դարձաւ, ուր տեղացին եւ ներգաղթողը քով քովի, սիրտ սրտի, երգեցին, նուագեցին պարեցին եւ փառաբանեցին վերածնուող հայրենիքը:

Այս առաւօտ ժամը հինգին, տեղացի երիտասարդութիւնը իր պաշտօնին գլուխն անցած էր արդէն: Կատարեալ եւ անթերի սպասարկութեամբ մը ներգաղթողներուն գոյքերը կառքերով փոխադրեցին նաւահանգիստը: Այս աշխատանքը տեւեց մինչեւ ժամը 12.30:

Ցորեկին, ներգաղթողներու յանձնախումբին առաջնորդութեամբ, Հայոց դպրոցէն մեկնելով, մեծատառ վերտառութիւններով ժողովուրդը ուղղուեցաւ նաւամատոյց: Ժամը մէկին [illegible] թոյլ տրուեցաւ ամէն մարդու, ազատօրէն մտնել նաւամատոյց: Ռուսական երկծխանի Կրիլեոն շոգենաւին առջեւ, տեղի ունեցան պատշաճ ձեւականութիւնները, ողջերթի եւ ցտեսութիւններու յուզիչ շարքը:

Կառավարութեան, զինուորականութեան եւ Պուլկարիոյ Օ. Ֆ.ի ներկայացուցիչներուն կողմէ եղան աւուր պատշաճի խօսքեր, գոհունակութեան եւ երախտագիտութեան արտայայտութիւններ հայ եւ պուլկար մտերիմ կապերու մասին:

Ամէնէն յուզիչն էր առաջնորդին «Հուսկբանք»ը, զոր Գուսան վարդ. ուղղեց ներգաղթողներուն, «Եղէք լաւ քաղաքացիներ, ժրաջան, աշխատող եւ օգտակար ազգին եւ հայրենիքին համար: Ձեր հովիւը ձեզ կը յանձնէ Մայր - Հայրենիքին, ապրեցէք ազատ, երջանիկ եւ հայրենատէր»:

Ամէն պատրաստութիւն վերջացած է այլեւս: Ժամը երկուքն է: Երկրորդ անգամ ըլլալով շոգենաւին սուլիչին ձայնը կը լսուի: Պահը յուզիչ է: Իրարանցում, հրմշտուք: Շոգենաւը յամրաբար կը հեռանայ քարափէն: Լացեր և արցունքներ: Հառաչներ: Խանդավառ բացագանչութիւններ: Ռուս ու պուլկար ազգային քայլերգներով՝ նաւամատոյցէն կը բաժնուինք մենք ալ մեր կարգին, ուրախութեան արցունքով, հեռուն հորիզոնին վրայ ձգելով հետզհետէ պզտիկցող հայրենադարձի նաւը, որ 600 Հայեր կը փոխադրէր մեր երազներու երկիրը: Պուլկարիայէն ցարդ մեկնած են հետեւեալ կարաւանները.—

Ա. կարաւանով Վառնայէն 783 հոգի, Բ. կարաւանով Պուրկազէն 681 հոգի: Գ. կարաւանով

Գուրկաղէն 793 հոգի: Դ. կարաւանով Գուրկաղէն 822 հոգի: Ե. կարաւանով Վառնայէն մօտ 600 հոգի:

Իսկ 6րդ կարաւանը պիտի մեկնի Սեպտեմբերի կէսին, փոխադրելու համար բացառաբար յունահայ գաղթականները, որոնք, Գերմանիոյ պարտութենէն ետքը, Յունաստանէն փախչելով ապաստան գտած էին Պուլկարիա: Զ. կարաւանին մաս պիտի կազմեն նաեւ արհեստակցական միութեանց անդամներ; դերձակներ; կօշկակարներ; ատաղձագործներ, ձուլածոներ (տէօքմէճի), որոնք վերջերս հոս կազմակերպուելով կ'ուզեն ներգաղթել խմբովին:

★ Յուլիսի կիսուն, Պուլկարիայէն Հայաստան մեկնած են Վառնայի ճամբով՝ 300 հոգի Ռուսճուքէն, 300 հոգի Վառնայէն, 50ական հոգի Տոպրիչէն, Շումէնէն, Սիլիստրայէն, Սթ. Զակորայէն: Գուրկաղի ճամբով՝ 250 հոգի Խասքովոյէն, 150 հոգի Եամպոլէն, 50ական հոգի Փազարճըքէն, Քրճալիէն, Գազանլըքէն, Հարմանլըէն; Նովա — Զակորայէն, Այթոսէն:

Պուլկարիոյ ներգաղթի կեդր. կոմիտէին հաշուական զեկոյցէն կը տեղեկանանք, որ մինչեւ 1946 յուլիս 25, Ներգաղթի համար ծախսուած է 6.999-455 լեվա, որմէ 6.591.266 լեվան չոգենաւերուն համար: Իսկ Ներգաղթի հանգանակութենէն գոյացած է մօտ 6,5 միլիոն լեվա, ներգաղթողներէն գանձուած՝ 3,372,256, հարցարաններէն՝ 219.897, «Երեւան» կազմակերպութեան ձեռնարկներէն՝ 2957463:

Գանձապահը Վ. Սարգիսով կը յայտարարէ թէ ամէն Հայ, որ կ'անդամակցի «Երեւան» կազմակերպութեան, կրնայ քննել այս հաշիւները:

Տր. Կ. Խաչի օդափոխութեան կայաններ

Այլեւս աւանդութիւն'է, մեր Միութեան համար ունենալ իր կայանը ամէն ամառ: Հայ Մանուկներու խումբեր տանիլ լեռ կամ ծով, տալ անոնց մաքուր օդին ու արեւին հետ, առողջ սնունդ ու հայ ոգի: Պատերազմը ընդմիջած էր զայն, վերջինը եղաւ 1939ին երբ Ռուայեանի գեղածիծաղ ափերուն վրայ իր սեփական կարգուսարքով ու կահաւորումով յատուկ շէնքի մը մէջ, 120 երախաներ երեք-խումբերով վայելեցին բնութեան բարիքները: Ափսոս որ ծովեզերեայ ռմբակոծումները կործանեցին Ռուայեանը եւ մեր շէնքը, փոշիի վերածելով ամէն բան:

Պէտք էր սակայն ստեղծել նորը եւ շարունակել աւանդութիւնը: Ի՞նչպէս կարելի է լռութեամբ անցնիլ այդքան դիմումներու վրայէն: Ընթացք պէտք էր տրուէր գործին որքան ալ դժուար ըլլային պայմանները, փորձով գիտէինք գլխաւոր խոչընդոտը շէնքը, գտնելու անյաղթելի արգելքները, մանաւանդ որ պէտք չէր պատահականութեան ձգել այսքան մեծ պատասխանատուութիւն մը: Ուզեցինք երկու բաժնել խմբաւորումը, Ա. Մարսէյլ իր շրջականերով, Բ. Փարիզ իր արուարձաններով:

Շնորհակալութեամբ պէտք է յիշենք Ֆրանսական արձակուրդի ազգ. կոմիտէին ընծայած դիւրութիւնները, որոնց շնորհիւ կարելի եղաւ լաւագոյն պայմաններով գտնել երկու հաստատութիւն մանչերու և աղջիկներու համար, զատ զատ, Փարիզ - Օրլէան գիծին վրայ՝ Մոնլերի գեղեցիկ բարձունքին: Երկու խումբեր 65 երախայ 25ական օր, մի միայն Փարիզէն եւ արուարձաններէն վայելեցին Տ. Կ. Խաչի խնամքը, անմիջական հսկողութեանը տակ Օր. Ա. Զէյթունլեանի եւ Պ. Քէչեանի որոնք մեծ նուիրումով շրջապատեցին տղաքը եւ զբաղեցան առաւելապէս անոնց ներշնչել Հայ ըլլալու հպարտութիւնը, խօսիլ իրենց գեղեցիկ լեզուն եւ երգել այն սիրուն երգերը որոնք օտարներուն իսկ հիացում պատճառեցին:

Սեպտեմբ. 2ին վերադարձաւ վերջին խումբը կազդուրուած, չէնչող իրենց առաջնորդին ընկերակցութեամբ: Տր. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան անդամուհիներ, ծնողքներ եւ բարեկամներ ընդունեցին զիրենք Austerlitz կայարանին մէջ, այնպիսի գոհունակութեամբ որ յատուկ է լաւ գործ մը կատարած ըլլալու վստահութիւնը, ունեցողին: Ա. խումբը եւս Օգոստ.ի առաջին շաբաթը նոյն ձեւով դիմաւորուած էին, բոլորն ալ առողջ ու կայտառ: Ոչ մէկ անախորժ հիւանդութիւն կամ արկած չէր խանգարած կայաններու ներդաշնակութիւնը:

Տր. Կապոյտ Խաչը մի միայն այս ձեռնարկին վրայ ծախսեց 150.000 ֆրանք:

★ Բ. կայանը կազմուեցաւ աւելի ուշ, Օգոս-21ին Մարսէյլէն, Տինեըի մօտ (Պաս Ալփ) 1250 մէթր սարձրութեան վրայ, լեռնային գեղեցիկ դիրքի մը մէջ: Փոքրիկ գիւղակի մը պետական դպրոցը տրամադրուած էր մեզի Պ. Ե. Քոչունեանի ջանքերով, որ իր կարելին չխնայեց օգտակար ըլլալու մեր Միութեան այս ձեռնարկին յաջողութեան համար:

Շէնքը երեսուն տղու համար բնակելի դարձաւ անմիջապէս: Մեր ընկերուհիները լծուեցան աշխատանքի ամէնէն համեստ գործը կատարելով իրենց սեփական ձեռքերով: Պէտք չէ մոռնար ընկ. Ա. Պետրիկեանը սակայն որ իր լաւագոյնը ըրաւ տղոց ճամբորդութեան, տեղաւորման եւ անոնց սնունդի հայթայթման համար: Ուրեմն հոն ալ աւ հա արեւը կեանք կուտայ մեր հայորդիներուն, երգ՝ անոնց շրթունքին: Հայ բարբառը կը հնչէ լեռ ու ձոր, տղաք վառվռուն և ուրախ կը ցատկռտեն ուլերու նման, երջանիկ: Երջանիկ են նաեւ Կ. Խաչուհիները տեսնելով իրենց աշխատանքին արդիւնքը, երջանիկ են մանաւանդ անոր համար որ իրենց անձնուէր ջանքերը գնահատողներ պիտի չպակսին գաղութին մէջ, որ գիտցած է միշտ իր արժանի տեղը տալ Տր. Կապոյտ Խաչին: Ա. Ա.

Ի՛նչ կ'ըսեն Հիթլերի ընկերները

Իբրեւ պատմութեան համար նիւթ՝ կը հրատարակենք այն յայտարարութիւնները, զորս ըրած են Նիւրըմպէրկի դատարանին առջեւ՝ Գերմանիոյ երբեմնի միահեծան տէրերը, այսօր պատերազմի ոճրագործի աթոռին վրայ:

Կէօրինկ.— Պարտք կը զգամ յայտարարելու որ խստօրէն կը դատապարտեմ այն զարհուրելի ջարդերը որոնք պատահած են: Ես ոչ մէկ ժամանակ, ոչ ոքի մարդ սպաննելու հրաման չեմ տըւած: Երբեք հրամայած կամ թոյլատրած չեմ որ խժդժութիւններ կատարուին: Ամէն ջանք թափած եմ արգիլելու համար այն կոտորածները, որոնց մասին տեղեկութիւն ունեցած եմ: Եթէ այն բոլոր բաները զորս յաղթականները ի գործ կը դնեն այսօր Գերմանիոյ մէջ թոյլատրուած են միջազգային օրէնքով այն հիման վրայ թէ այդ պետութիւնները տակաւին պատերազմի մէջ են Գերմանիոյ հետ եւ այս վերջինին անձնատուութիւնը պարզապէս զինադադար մըն է, ուրեմն այն ատեն Գերմանիան ալ կը գտնուէր միեւնոյն դիրքին մէջ — պատերազմի ընթացքին — Ֆրանսայի, Հոլանտայի, Պելճիքայի, Նորվեկիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Յունաստանի հանդէպ: Եթէ այսօր Ժընեւի պայմանագիրը ի զօրու չէ Գերմանիոյ համար, եթէ այսօր Գերմանիոյ արդիւնաբերական միջոցները գրաւուած են, եթէ միլիոնաւոր Գերմաններու հարստութիւնը անոնց ձեռքէն կը խլուի, եթէ ամէն արժէքաւոր առարկայ կը փոխադրուի յաղթական երկիրները, եթէ ազատութիւնն ու սեփականութիւնը բռնաբարուած են ուրեմն Գերմանիոյ կողմէ գրաւեալ երկիրներու մէջ, ձեռք՝առնուած միջոցները չեն կրնար ճիշտ նկատուիլ միջազգ. տեսակէտէն: Գերման ժողովուրդը անմեղ է: Ես պատերազմ չուզեցի: Ամէն ինչ ըրի պատերազմը հեռացնելու համար: Եւ սակայն երբ պատերազմը սկըսաւ, ամէն միջոց ձեռք առի որ իմ հայրենիքս յաղթէր: Իմ միակ շարժառիթներս էին իմ հայրենիքիս սէրը, անոր երջանկութիւնը, անոր ազատութիւնը եւ անոր վերապրումը: Այս խօսքերուս վկայ թող ըլլան Աստուած ու գերման ժողովուրդը:

Ռուտոլֆ Հէս.— Այս դատաւարութեան սկիզբէն ի վեր, նոյնիսկ աւելի առաջ, գիտէի թէ ինչ պիտի պատահէր: Գիտէի թէ այն վկաները որոնք ճշմարտութիւնը ըսին, իբրեւ ստախօս պիտի ամբաստանուէին եւ պաշտօնապէս վաւերացուած գրաւոր յայտարարութիւններու հաւատք պիտի չընծայուէր: Օտարները իրաւունք չունին Գերմանիոյ ներքին գործերուն միջամտելու: Ես Ֆիւրէրի ամէնէն անձնուէր ծառան էի: Հիթլէր գերման ժողովուրդին պատմութեան ամէնէն արտակարգ դէմքն էր: Ես երբեք պիտի չուրանամ կեանքիս այդ շրջանը: Ձեմ ցաւիր, բնաւ երբեք, եթէ կախաղան բարձրացնէք զիս, գիտեմ որ Ֆիւրէրին ներկայութեան պիտի ելլեմ: Եթէ կեանքը վերսկսէի, նորէն պիտի ընէի միեւնոյն բանը:

Ռիպպէնթրոփ.— Ամբողջ չարիքը ծնաւ Վէրսայլի մէջ: Քսան տարի շարունակ աշխատեցայ վտանգը հեռացնել: Պատասխանատու կը նկատուիմ Հիթլէրի արտաքին քաղաքականութեան: Մեր նպատակը աշխարհը գրաւել չէր, այլ ջնջել տալ Վէրսայլի դաշնագիրը: Երբ Մոսկուա գացի, Սթալին ինծի հետ չխօսեցաւ գերմանեւլեհ վէճը հաշտարար ձեւով կարգադրելու մասին. ընդհակառակն հասկցուց որ եթէ չհաւանէինք Լեհաստանի կէսը իրեն տալու, կրնայի վերադառնալ: Անգլիան եւ Ամերիկան այսօր միեւնոյն կացութեան մէջ կը գտնուին՝ Ռուսիոյ հանդէպ: Կը մաղթեմ որ այս երկու երկիրները աւելի բախտաւոր ըլլան քան մենք: Կը ցաւիմ մէկ բանի համար — որ իմ արտաքին քաղաքականութիւնս ձախողեցաւ:

Քայթէլ.— Կ'ընդունիմ պատասխանատուութիւններս:

Փափէն.— Եթէ 1933ին հաւանեցայ գործակցիլ նոր վարչաձեւին հետ, պատճառը այն է, որ ես պարտականութիւն կը նկատէի ազգային-ընկերվարական շարժումը բնականոն ճամբու մէջ պահել: Յոյս ունէի թէ քրիստոնէական սկզբունքները պիտի կրնային լաւագոյնս հակազդել արմատական քաղաքականութեան մը դէմ ու երկիրը պիտի յառաջդիմէր խաղաղ միջոցներով: Մեր նպատակին չհասանք: Ասիկա պատճա՞ռ մըն է որ դատապարտէք այն մարդիկը, որոնք վեր բարձրացուցին հաւատքի դրօշը եւ պայքարեցան անհաւատութեան դէմ:

Զայս Ինքուարթ.— Հիթլէր չկրցաւ ըմբռնել օրուան կացութիւնը: Եւ սակայն, ինծի համար, Հիթլէր այն մարդն է որ ստեղծեց Մեծ Գերմանիան: Ես իրեն հետեւեցայ:

Եոտլ.— Ճակատս բարձր դուրս պիտի ելնեմ այս դատարանէն: Ով որ զիս դատապարտէ կ'ամբաստանէ, ինքն է որ կը դատապարտէ ճշմարտութեան դէմ: Հպարտ եմ որ ծառայեցի իմ հայրենիքիս:

Շախթ.— Իմ սխալս այն եղաւ, որ ուշ հասկցայ թէ Հիթլէր ոճրագործ մըն էր:

Տէօնից.— Սուզանաւերու կռիւը օրինաւոր էր եւ արդարանալի: Ես հետեւեցայ իմ խղճիս: Միեւնոյն բանը պիտի ընէի այսօր ալ:

Րատէր.— Դաշնակիցներու ծովակալութիւնները զիս կը հասկնան եւ անոնք գիտեն որ ոճրագործի մը դէմ չէ որ կը կռուէին: Միայն Աստուած կրնայ դատել զիս:

Շթրայխէր.— Զանգուածային ջարդերու հրամանը արձակեց Հիթլէր:

Ֆունք.— Ես իմ պարտականութիւնս կատարեցի: Այստեղ էր որ իմացայ թէ ջարդեր տեղի ունեցեր են: Ցանցաւոր եմ:

Շփէր.— Տասը տարիէն մէկ հիւլէական ռումբ մը մէկ միլիոն մարդ պիտի սպաննէ Նիւ Եորքի մէջ: Իմ վերջին պարտքս է յիշեցնել որ ահաւոր պատերազմ մը քարուքանդ պիտի ընէ աշխարհը:

Ֆրանք.— Աստուծմէ հեռացանք եւ պատժուեցանք: Միայն զէնքերու կամ միջոցներու նըւազութեան պատճառաւ չէր որ կորսնցուցինք: Աստուած էր որ իր վճիռը արձակեց Հիթլէրի եւ իր վարչաձեւին դէմ: Հիթլէր ուրացաւ Աստուածն ալ, Յիսուսն ալ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ զանգուածային գաղթը կը խախտէ Գերմաններու կրօնական կառուցուածքը: Թիւրինկէն, որ 50000 կաթոլիկ ունէր պատերազմէն առաջ, հիմա ունի 730.000: Սաքսոնիոյ մէջ (Լայփցիկ եւայլն) անոնց թիւը 250.000էն բարձրացած է 500.000ի: Հոլշտահայմի թեմը որ 300.000 կաթոլիկ ունէր հիմա մէկ միլիոնէն աւելի ունի, եւ այլն: Վերոյիշեալ շրջանները ռուսական գօտիին մէջ են, կ'ըսէ անգլերէն կաթոլիկ պարբերաթերթը «Թէյպլէթ»: Կրօնական տեսակէտով «տեղափոխուած անձերու» հոսանքը միեւնոյն արդիւնքը տուած է ամերիկեան եւ անգլիական գօտիներուն մէջ ալ:

Լեհաստան եւ Չեխոսլովաքիոյ մէջ կան տակաւին կաթոլիկ համայնքներ որ կը սպասեն մեկնելու: Հիմակուընէ յայտնի է որ գերմանական այն գաւառները որ ամբողջովին բողոքական էին, ապագային շատ կարեւոր թիւ մը կաթոլիկ փոքրամասնութիւն պիտի ունենան:

«ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ» ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԸ

Երեւանի արուեստի վաստակաւոր գործիչներէն երգահան Աշոտ Սաթեան, «Դաւիթ Բէկ» անունով երաժշտական տրամ մը պատրաստելու վրայ է համերգային նուագախումբի, երգեցիկ խումբի եւ սոլիստներու համար: Նիւթը խմբագրած է բանաստեղծ Աւետիք Իսահակեան:

Երաժշտական տրամը 4 մասէ բաղկացած է.— Նախաբան, առաջին եւ երկրորդ մասեր ու վերջաբան: Իւրաքանչիւր մասը բաղկացած է երեք հատուածէ: Նախաբանին մէջ հայ ժողովուրդին ծանր վիճակը եւ տառապանքը կը ներկայացուի՝ պարսկական տիրապետութեան շրջանին: Առաջին հատուածը կը ներկայացնէ հերոս Ստեփաննոս Շահումեանի հարսնցու Գայիանէի սպառողական վիճակը: Երկրորդ հատուածը՝ Դաւիթ Բէկի երգումն է եւ երրորդ հատուածը՝ քայլերգ, Դաւիթ Բէկը կը շարժի դէպի Զէվու ամրոցը: Երաժշտական տրամին երկրորդ մասին առաջին հատուածը կ'արտայայտէ Վարդավառ, երկրորդ հատուածը՝ Թամարայի առեանը:: Անիկա Թիֆլիս, Դաւիթ Բէկի վերադարձին կը սպասէ, եւ երրորդ հատուածը՝ գրոհը Զէվու ամրոցին վրայ ու Դաւիթ Բէկի յաղթանակը: Վերջաբանը պիտի արտայայտէ հայ ժողովուրդին կամքը՝ ամրապնդել Դաւիթ Բէկի ձեռք բերած յաղթանակը:

Սաթեան արդէն աւարտած է իր այս գործին առաջին եւ երկրորդ մասերը: Այժմ Նախաբանը կը գրէ. շուտով կ'աւարտէ նաեւ վերջաբանը::

ՄԵՐ ՇՐՋԱՆԱԻԱՐՏՆԵՐԸ

Գրիգոր Տիրխան Տէօյլ (S. et O.) աւարտած է Institut de Chimie de Parisի տարեշրջանը, առաջին մրցանակով: Իբր յառաջադէմ ուսանող արժանացած է Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ Bourseի մը, Սթրազպուրկի համալսարանի քարիւղի մասնագիտութեան ճիւղին հետեւելու համար:

ներկայացուցիչը բուռն կերպով բողոքեց այս ամբաստանութեան դէմ եւ պահանջեց որ «վերջ տրբրուին այդ կարգի անիմաստ յայտարարութեանց» :

★ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարները, տեսակցութիւն մը ունեցան երկուշաբթի օր քննելու համար ներկայ միջազգային կացութիւնը եւ խորհրդաժողովին աշխատանքները: Սակայն լաւատեղեակ շրջանակներու մէջ դրոյց կը շրջի թէ անոնք խօսած են «շատ աւելի անմիջական եւ կենսական խնդիրներու մասին»: Կը հերքուի թէ խօսած են նաեւ Գաղեստինի մասին: Եթէ Մոլոթով Փարիզ վերադառնայ, Զօրաժողովը պիտի գումարեն յառաջիկայ հինգշաբթի օր։

★ Հակառակ մինչեւ հիմա եղած ենթադրութեանց, բրիտանական կայսրութիւնը 2880 միլիոն սթերլինի հատուցում կը պահանջէ Իտալիայէն եւ ներկայացուցած է հետեւեալ հաշիւները — 70 միլիոն նաւային կորուստ, 29 միլիոն Մալթայի վնասներուն համար, մէկ միլիոն գաղութներու կրած վնասներուն ի հաշիւ եւ 2780 միլիոն միմիայն Անգլիոյ վնասներուն համար: Անգլիա եւ գաղութները իտալական պատերազմին մէջ կորսնցուցած են 35000 զինուոր, բայց մարդկային զոհերու համար հատուցում պիտի չպահանջուի: Պատերազմական ընդհանուր ծախքերուն հարիւրին 14ը յատկացուած էր Իտալիոյ դէմ մղուած պատերազմին, կ՚ըսէ անգլիական յուշագիր մը ::

Ընկերվար. կուսակցութեան դիմագիծը

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան ազգային համագումարէն վերջ, կուսակցութեան նորընտիր Վերին Մարմինը օրուան նիւթ դարձած է խորհրդածութիւններու համար, քաղաքական թերթերու մէջ:

Ընկերվարական կուսակցութիւնը, արդարեւ, համագումարէ մը չէ որ դուրս կ՚ելլէ, այլ խաղաղ երկունքէ մը: Լուծուեցա՞ւ տագնապը, անշուշտ ոչ տակաւին: Բայց եւ այնպէս ընկերվարականները եւ իրենց հակառակորդները տեսան թէ ֆրանսական քաղաքական միտքը որոնումներու մէջ է եւ ճամբայ կը փնտռէ :

«Ձախութիւնը» տիրապետող միտքն էր համագումարին մէջ, բայց ձախե՛րն էին ամէնէն աւելի, որ անվստահութիւն ցոյց կուտային համայնավարներուն հանդէպ,— այսպէս ուրեմն ընկերվարութեան Վերին Մարմինը ձախ քալեց, բայց կը մերժէ ձեռք երկարել համայնավարներուն: Ճիշդ է թէ դէպի աջ իր ակնարկը աւելի արհամարհանք ցոյց կուտայ, որովհետեւ «խոստովանահայրերու» կուսակցութեան մօտենալ պիտի նշանակէր խրիլ մանր - քաղքենիութեան միջակութեան մէջ:

Համագումարը որոշեց պահել համայնավարներու հետ յարաբերութեան յանձնախումբը, առով ցոյց տալու համար թէ ընկերվարականները, գաղափարական գետնի վրայ, կը մերժեն քալել դէպի խզում, բայց ընտրութեանց ժամանակ աշխատեցան որ Վերին Մարմինին մէջ չմտնեն համայնավար - ընկերվարական միացեալ կուսակցութեան մը կողմնակիցները :

Կը նշանակէ թէ ընկերվարական կուսակցութիւնը կը մնայ դարձեալ երկու հոսանքներու միջնաեղը, ուրեմն միշտ համակիր եռաթեւ կառավարութեան, որովհետեւ մէկ կուսակցութեամբ կառավարութիւն կազմել այնքան դժուար է, որքան ճամբորդել... լուսինին մէջ: Վարդապետական տեսակէտով, սակայն, ընկերվարութիւնը ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ դրամատիրութեան դէմ,— ահա յամրաբար դրամատիրութիւնը կը մեռնի Ֆրանսայի մէջ, պետութիւնն է որ հետզհետէ կ՚ազգայնացնէ եւ կը գրաւէ երկրին տնտեսական երակները եւ արտադրութեան գործիքները: Ընկերվարականները պիտի ընդունի՞ն հաւաքական տնտեսութեան դրութիւնը, որ զիրենք պիտի առաջնորդէր միահեծան վարչութեան սկզբունքին :

Բոլոր այս հարցերուն առջեւ, Ֆրանսայի ընկերվարականները ցոյց կուտան դիրքը այն տիկնոջ, որ կը սպասէ խմորին հասուննալուն՝ հացը թրելէ առաջ: Ասոր ակնարկելով՝ համայնավարները կը հեգնեն, որ ընկերվարականները եթէ ոչ կամազրկութիւն, բայց անպայման անվճռականութիւն ցոյց կուտան, միշտ վախ մը ունին թէ ի՞նչ պիտի ըսեն հակառակորդները, ի՞նչ պիտի խորհին համայնավարները :

Ի՛նչ ալ ըսեն համայնավարները եւ ուրիշներ, Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը մեծ դեր ունի կատարելիք, այս երկրին մէջ,— նժարը իր ձեռքն է, ինչպէս կ՚ըսեն :

Այսօր ընկերվարական կուսակցութեան Վարիչ Մարմինը պիտի ընտրէ ընդհ. քարտուղարը :

Վարիչ Մարմինին անդամ ընտրուած են 31 հոգի,— որոնց 10ը երեսփոխան: Նախորդ Վարիչ Մարմինին անդամներէն 13 հոգի կրկին ընտրուած են, - Ֆիլիփ, Տանիէլ Մէյէր, Կրումպախ, Տիկին Ռընէ Պլում, Շարլ Տիմա, Էտուար Տըփրէօ (ներքին նախարար), Օ. Լօրան, Ռ. Վէրտիէ, Թանկի-Փրիժան (հողագործական նախարար), Վ. Փրօվօ, Փրիու - Վալժան, Ա. Նէժըլէն (կրթական նախարար), Տիկին Է. Մօրօ: Նոր անդամներ՝ Կի Մոլէ, Արէս - Լափոք, Փիէր Պլոք, Լէոն Պուրպիէն, Գրիսթէլ, Քափոչի, Քոմէն, Քուրթուա, Տէշըղէլ, Ֆէրատ, Լամին - Կէ, Լանոէլ, Տիկին Իրէն Լօր եւ Տիկին Շարփի, Ժան Ռու, Մալաքրիտա, Ռուժըրոն, Թէքսիէ :

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ խռովութիւնները կը շարունակուին, հակառակ նոր կառավարութեան կազմութեան: Պոմպէյի մէջ սպաննուեցան 37 հոգի եւ վիրաւորուեցան 179 հոգի: Իսլամական ընկերակցութիւնը կը շարունակէ իր ընդդիմութիւնը սեւ դրօշ պարզելով ամէն կողմ, իբրեւ «լուռ արհամարհանք»: Նէհրու, յանուն առժամեայ կառավարութեան, յայտարարեց թէ օտար պաշտօնատարները պիտի հեռացուին, եւ այսուհետեւ Հնդիկնե՛րն են որ պիտի կառավարեն իրենքզիրենք, Հնդիկնե՛րն են որ պիտի հսկեն վարչական մեքենային վրայ:

ՍԱՔՍՈՆԻՈՅ մէջ, որ ռուսական գօտիին մէջ հաստատուած գերման փոքրիկ պետութիւն մըն է, քաղաքապետական ընտրութիւններ կատարուեցան կիրակի օր: Կը մասնակցէին աւելի քան 3 միլիոն հոգի, այր թէ կին: Ընտրութիւնները խանդավառութիւն չստեղծեցին: Մեծամասնութիւնը շահեցան ընկերվարական - համայնավար միացեալ կուսակցութեան թեկնածուները :

ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ, կը գրէ բրիտանական զեկոյց մը, անգլեւռուս պահակազօրքին կողմէ սպաննուեցաւ ռուս սպայ մը իր կնոջ հետ՝ երբ կառքով կը սուրար կ՚անցնէր փողոցներէն: Նոյն զեկոյցը կ՚ըսէ թէ ռուս զինուորները ռուսերէն լեզուով հրամայած են կենալ, բայց սպան մտիկ չէ ըրած:

ՍԹԱԼԻՆԻ ՀԵՏ, Մինսքի մէջ, շաբաթ օր հանդիպում մը ունեցան Լեհաստանի հանրապետութեան նախագահն ու վարչապետը, որոնց կ՚ընկերանային լեհ բանուորական եւ ընկերվարական երկու կուսակցութեանց ներկայացուցիչները, — այս վերջինները Սթալինի հետ տեսակցութիւն մը ունեցած էին արդէն, աւելի առաջ, Մոսկուայի մէջ: Խօսակցութիւնը, կ՚ըսեն թերթերը, կատարուած է լեհական ներքին կացութեան շուրջ: Խօսք եղած է նաեւ լեհական բոլոր կուսակցութիւնները մէկի վերածելու մասին:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն թէ զատական նախարարութեան արձանագրութիւններուն համաձայն՝ Միացեալ Նահանգներէն ներս ընդունուած են 45.557 կիներ եւ երախաներ, բանակէն վերադարձող ամերիկացի զինուորներու հետ՝ իբրեւ պատերազմի «արմաղան»: Կիներուն թիւն է 44.775, երախաներուն թիւը՝ 721: Կիներուն ազգութեանց մասին յիշատակութիւն չկայ, բայց գաղթային վարչութեան արձանագրութեանց համաձայն՝ Անգլիայէն մեկնած կիները մեծամասնութիւն կը կազմեն, յետոյ կուգան Իրլանտացի կիները: Ֆրանսացի, Պելճիքացի եւ Հոլանտացի կիներուն թիւն է 8000, Իտալացի կիներու թիւը՝ 2000: Նորվեկիացի եւ Ալճերիացի կիներու թիւը՝ աւելի քիչ :

ՓԱՐԻԶԻ կին մը, առջի օր, Սէն- Լուի հիւանդանոցին մէջ աշխարհ բերաւ չորս աղջիկ: Մայրը 39 տարեկան է եւ ունի 19 տարեկան աղջիկ մը: «Զորսէն մէկը գէթ մա՛նչ ըլլար» կ՚ափսոսայ հայրը: Մայրը եւ չորս երախաները առողջ են,— առաջին քառորեակներն են որ ողջ կը մնան: Ասկէ առաջ քառորեակներ ծնած են մայր մը Քանատայի մէջ, ուրիշ մայր մը Արճէնթինայի մէջ, բայց բոլոր երախաներն ալ մեռած են 48 ժամ ետքը

Հայ - Բոյժ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի հինգ տարուան հաւաքածոն սպառած է, պակասաւոր հաւաքածոն (10 թիւ պակաս), անկազմ, կը ծախուի 1000 ֆրանք։։

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի հետեւեալ թիւերը կը պակսին մեզի,— թիւ 2, 20, 24, 39, 46: Անոնք որ մեզի կը հայթայթեն այս թիւերը, կը ստանան հատոր մը մեր հրատարակութիւններէն (կանանչ բաժակով) կամ մէկ տարեկան ՀԱՅ - ԲՈՅԺ նոր շրջանէն:

ՀԱՅ ԲՈՅԺի ընթերցողներէն անոնք որ հաւաքածոյ չեն կազմեր՝ կը խնդրուի մեզի վերադարձնել թիւ 60ը, փոխարէն կը տրուի երկու թիւ յառաջիկայ թիւերէն:

ԴՊՐՈՑԸ ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ

ՏԷՍԻՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Մասնաճիւղը ստանձնած է վերաբանալ դպրոցը: Արձանագրութիւնները սկսուած են: Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց երախաներուն արձանագրութեանց համար դիմել ամէն օր Տէր եւ Տիկին Փափազեաններուն:

Կը յուսանք թէ ինչպէս նախորդ տարեշրջանին, այս տարի եւս բոլորը անխտիր պիտի քաջալերեն դպրոցը նոր սերունդի փրկութեան համար:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Համախարբերդցիական Միութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8ին, Cours Lafayette, 217: Կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին Խարբերդ նահանգի բոլոր հայրենակիցները :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի ընդհանուր վարչութիւններու ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 7ին Սալ Մազընոյի մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի բոլոր վարչական անդամներէ որ ներկայ գտնուին այս խիստ կարեւոր ժողովին :

Տիար Բ. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Հիւսեան, Այրի Տիկին Հ. Հիւսեան եւ զաւակունք (Մարսէյլ), Տիար Ա. Հիւսեան եւ զաւակունք (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Խ. եւ Յ. Հիւսեաններ (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Հիւսեան (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Զուլֆեան եւ զաւակունք (Շաւանէ), Այրի Տիկին Զ. Մաքուրեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին J. Jaum (Կիյէօթր), Տէր եւ Տիկին Ա. Կոստանեան (Սէն Մօրիս), Տէր եւ Տիկ. Բ. Գապայեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Բ. Բարսեղեան (Վիէն), Տէր եւ Տիկին Ս. եւ Հ. Բարսեղեաններ (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Մ. Գարթեւեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Ե. Մկրտիչեան (Տէսին), սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց կնոջ, աղջկան, հօրեղբօր աղջկան, հարսին, սանամօր, քրոջ աղջկան, եղբօր աղջկան եւ ազգականին

ՏԻԿԻՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Հիւսեան)

որ տեղի ունեցաւ 31 Օգոստոս 1946, շաբաթ առաւօտեան ժամը 8.30ին, իր 24 տարեկան հասակին, իր բնակարանին մէջ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԽՆՋՈՅՔ .— Հայ. Կամ. եւ Մարտիկներու Միութեան Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ, Սեպտ. 7ին, շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, վինակից Պետրոսեանի սրճարանը: Գեղարուեստական ճոխ բաժին, առատ խմիչք, պատուական «ղըյմա» եւ թերթանուշ, ի նպաստ Ներգաղթի ֆոնտին :

ՎԻԷՆ .— Ֆր. Բանակի Հայ Ռազմիկներու Միութեան վարչութիւնը, իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր նախագահին Բիւզանդ Թաղէոսեանի ընտանիքին եւ իր պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ փոքրիկին դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՎԱԼԱՆՍ .— Պ. Թ. Լուսինեանի որդւոյն մկրտութեան առթիւ, կնքահայրութեամբ Պ. Լուսաւորոնեանի (Փարիզէն), Վալանսի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին նուէր տրուած է 1500 ֆրանք :

ՀԱՄԱՍԵԲԱՍՏԱՑԻԱԿԱՆ Շին. Միութեան Սենեքերիմեան Մարսէյլի Մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ՝ յայտնի արուեստագէտ Տրդատ Նշանեանի 35ամեայ բեմական գործունէութեան յոբելեանը կը տօնուի, Մարսէյլի Քազա տ՚Իթալիա թատրոնին մէջ, 7 Սեպտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս: Կը ներկայացուի Յ. Պարոնեանի ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ, 4 արար, մասնակցութեամբ «Շիրվանզատէ» եւ «Փարամազ» թատերախումբերուն: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

ՈՒՍՈՒՑԻՉ կամ ուսուցչուհի կ՚ուզուի Իսի լէ Մուլինոյի Խրիմեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքին համար հինգշաբթի օրերը ժամը 9—17: Դիմել Հ. Բ. Ը. Մ. կեդրոնը, Square Alboni, Paris (16):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Պ. Սարգիս Օտապաշեան (Ատանացի) որուն հայրը, մայրը եւ երեք քոյրերը կը գտնուին Պէյրութ: Կը խնդրուի իմացնել իր աներձագին Պ. Գրիգոր Պետրոսեանի, 19 ave. Gabriel Peri, Sévran (S. et O.) :

ԷՐԶՐՈՒՄՑԻ Դանիէլ Գալայճեան, հօրը անունը Հմայեակ, մօրը անունը Մարիամ, կը փնտռէ մօրեղբօր կինը եւ աղջիկը Տիգրանուհի Քըրդըրեաններ, որ 1920ին Պէյրութի որբանոցը եղած են: Տեղեկացնել Դանիէլ Գալայճեանի 16 Ave. Vittel, Bois-Colombes (Seine), France:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
ԲԱԺՆ. Տար. 1000, 6ամս. 500 ֆր. Արտասահման 10 Տոլար
Jeudi 5 Septembre 1946 Հինգշաբթի 5 Սեպտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4793–Նր շրջան թիւ 432 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր.

«ՎԷՐՄԷՅԻԶ...»

Թուրք մամուլը նորէն կրակ կը տեղայ։ Խորհրդային Միութեան Օգոստոսի 8ի ծանուցագիրը Նեղուցներու վերաքննութեան մասին, մեծ իրարանցում ստեղծած է եւ օրուան ամբոխավարները — Հիւսէյին Ճահիտ Եալչընի գլխաւորութեամբ — կը բողոքեն, կը հայհոյեն եւ կը սպառնան։

— Խարխուլ տալ Ռուսերուն կը նշանակէ երկրին բանալիները իրենց յանձնել, կը գրէ «Ճիւմհուրիէթ»։

— Մոնթրէօյի դաշնագրին վերաքննութիւնը պահանջելով, Մոսկուա Պոլիսն է որ կը պահանջէ, կ'եզրակացնէ «Թանին»։

«Սօն Թէլէկրաֆ», քիչ մը Թուրքերան, դիտել կու տայ թէ «մեր մերժողական պատասխանին կ'ընկերանան անգլիական եւ ամերիկեան տեսակէտները»։

Ի հարկէ մեր երբեմնի վաթանտաշներուն թերթերը աչքէ անցնելու պէտք չունէինք իմանալու համար որ Անգլիան ու Ամերիկան են որ բարեկամական ձեռք կը կարկառեն հին օրերու «արիւնարբու բարբարոսին» եւ նորագոյն շրջանի «ազնուական դաշնակիցին» — աս զոյգ որակումները իրենց գրիչով գրուած ու իրենց շրթունքներով արտասանուած։

Մոսկուայի ձայնասփիւռն ու մամուլը զգայացունց յայտնութիւններ կ'ընեն այն զինուորական առաքումներուն մասին զորս երկու գլխաւոր Դաշնակիցները կը կատարեն վերջերս՝ Թուրքիոյ բանակն ու օդային ուժը կազմ եւ պատրաստ վիճակի մէջ պահելու համար։

Շինծո՞ւ են այս լուրերը, ճշմարտութի՞ւն է եղածը, չենք գիտեր։

Սակայն որոշ կերպով գիտենք որ Մեծն Բրիտանիան եւ Միացեալ Նահանգները պիտի չհաճանին երբ Նեղուցներու խնդիրը ինչպէս նաեւ Կարսի եւ Արտահանի վէճը — օրակարգի վրայ դրուին՝ յառաջիկայ քանի մը ամիսներու ընթացքին։

Պիտի չհաճանին եւ պիտի շարունակեն տնտեսական ու զինուորական օգնութիւն հասցնել իրենց մեծասաններորդ դաշնակիցին որ, չմոռնանք, կաթիլ մը արիւն իսկ չթափեց յանուն այն իտէալներուն որոնց անունով «երդում — պատառ» կ'ըլլայ վերջերս Ջան Գայայի ապարանքին մէջ թէ Պապը Ալիի պողոտային վրայ։

Այս պայմանները աչքի առջեւ ունենալով, պէտք չէ անշուշտ զարմանալ թէ ինչու եւ ի՛նչ յանդգնութեամբ Թուրք վարիչներն ու մամուլը միաբերան ասպարէզ կը կարդան դրացի վիթխարի պետութեան։

— Վէրմէյի՛զ...

Եօթանասուն տարի կրկնեցին այս յանկերգը։ Պատմութիւնը վկայ թէ ինչ կորսնցուցին եօթանասուն տարուան մէջ։

Եւ սակայն այս անգամ Թուրքիա իր բարեկամներու շարքին կը համրէ նաեւ Ամերիկան — նորեկ մը Մերձաւոր Արեւելքի հորիզոնին վրայ — որ, ինչպէս կ'երեւայ, իր զինուորական եւ տնտեսական աջակցութիւնը դրած է ի սպաս Թրքական դատին։

Տարտանէլի խնդիրը մեծապէս կը շահագրգռէ Անգլիան եւ Ամերիկան։

Առաջինին գլխաւոր մտահոգութիւնն է չվտանգել իր կայսրութեան ճամբաներուն ապահովութիւնը, իսկ երկրորդը նոր շուկաներ — եւ քարիւղ — կը փնտռէ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։ Երկուքին համար ալ Ռուսիոյ յառաջխաղացումը անըղձալի է։

Թուրքիա որ շատ հմուտ է պետութիւնները իրարու դէմ հանելու արուեստին մէջ, երկու չուանի վրայ կը խաղայ։ Մէկ կողմէ խոստումներ կը շռայլէ իր մեծ դաշնակիցներուն՝ առաւելագոյն նպաստը ստանալով անոնցմէ — տակաւին անցեալ շաբթու հինգ հարիւր միլիոն տոլարի վարկ մը ուզէր Ամերիկայէն — միւս կողմէ յարձակելով հանդերձ Խորհրդային Միութեան վրայ, անճարակ փորձեր կ'ընէ ժողովրդավար կարգուսարք հաստատելու համար երկրին մէջ Ռուսիոյ համակրութիւնը գրաւելու նպատակով։ Այս վերջին մարզանքը կրնա՞յ սակայն, մերձեցում յառաջ բերել երկու դրացիներուն միջեւ։ Թուրքերը կը յիշեն 1920ի սիրուըտուքը, բայց այս անգամ շատ լաւատես չեն։

ԺԻՐԱՅՐ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԻՄԱՑԿՈՒՆ ԵՆՔ

Որքա՜ն իրաւունք ունինք պարծենալու մեր տոկունութեամբ։ Դիմացեր ենք դարե՛ր ու դարե՛ր, կուրծք ենք տուեր մոնկոլ — թաթար փոթորիկներուն, Դարեհներու հայրենիքէն փչած հովերուն, բիւզանդական փայփայանքներուն ?, հռովմէական սիրաբանութեանց։ Դէմ դրած ենք տասնեւինը - քսան տարին անգամ մը Հայաստանի աշխարհը աւերող ի՞նչ համաճարակներու եւ ի՞նչ խորշակներ չեն կրցած չորցնել մեր արմատը։

Ճիշդ են բոլորը, չէ՞։ Ու գիտէք ինչի՞ կը պարտինք աս փրանսական կաշիին չափ ամուր մեր շինուածքը։ Մեր մշակոյթի՞ն, ո՛չ։ Մեր դարաւոր պատմութեա՞ն, ո՛չ։ Ոչ իսկ մեր ճարպիկութեան եւ զանազան այս կարգի յատկութիւններու։

Բացէք Ամերիկահայ թերթերը եւ անմիջապէս կը հասկնաք, կը պարտինք պարզապէս չիյ քէօֆթէին, փիլաֆին, լէհմաճունին, խըյմային, շիշլիկին կամ տոլմային։

Թերեւս չափազանցութիւն է մտածէք, չափազանց կը սխալիք։ Չէ՞ որ իրարու քով, խումբ խումբ ապրիլը, հայկական հաւաքոյթներէ չբացակայիլը, խարբերդի հայրենակցականին խաթրը չկոտրելը, եւ Այնթապի Վերաշինացին դաշտահանդէսը պատուելը ազդակներ են Հայը Հայ պահելու, իսկ այդ բոլոր հաւաքոյթներուն համն ու հոտը աղն ու պղպեղը եւ յաջողութեան գլխաւոր պատճառը խըյման է։ Վերցուր խըյման ու քէօֆթէն այդ հանդէսներէն, մարդ պիտի չերթայ, անոնց, կ'ըսեն։

Ես չեմ ըսողը, այլ Ամերիկահայ թերթերը։

Ուրեմն միաբերան գոչենք կեցցէ մեր հանդէսներու մէջ հրամցուած խ....։ — Չէ՛, չեղաւ, քիչ մը վայելչութի՞ւն, պիտի ըսէր հանգուցեալ Սիպիլ։

Կեցցեն ուրեմն մեր հանդէսներուն փայլը եւ զարդը կազմող խարբերդցին, Այնթապցին, Կիլիկեցին ու Ուրֆացին։

ՍՕՍԻ

Յունաստանի ընտրութիւնները

Համաձայն վերջին տեղեկութեանց, կիրակի օրուան քուէարկութեան մէջ միապետականները շահած են ընդհանուր քուէներուն հարիւրին 72ը։ 1.394.677 քուէարկողներէն 1.019.801ը քուէարկած են Թագաւորին ի նպաստ, ձեռնպահ մնացած են 374.876։։ Եօրկիոս Թագաւորը որ այժմ Լոնտոն կը գտնուի, Աթէնք պիտի վերադառնայ քանի մը շաբթէն։ Վարչապետ Ցալտարիս երեքշաբթի իրիկուն Լոնտոն գնաց պաշտօնապէս իրեն յայտնելու համար ընտրութեանց արդիւնքը։ Բրիտանական նաւարաժին մը պիտի ընկերանայ այն մարտանաւին որուն վրայ Թագաւորը պիտի կատարէ իր ճամբորդութիւնը։ Բազմաթիւ շնորհաւորական հեռագիրներ ուղարկուած են Թագաւորին, մէկը Անգլիոյ վարչապետէն։

★ Կիրակի խռովութիւններ ծագեցան Աթէնքի մէջ, քսան հոգի սպաննուեցան։ Համայնավար օրաթերթ մը «Րիզօփասթիս» կը նախատեսէ քաղաքացիական կռիւներ Յունաստանի մէջ։

★ Ամերիկեան Ֆրէնքլին Ռուզվէլթ օդանաւակիրը երեքշաբթի օր Նափոլիէն ճամբայ ելաւ՝ յունական ջուրերը մտնելու համար։ Իրեն կ'ընկերանայ նաւարաժին մը։ Յունական եւ ամերիկեան շրջանակներէ կը հերքուի այն զրոյցը թէ Աթէնքի կառավարութիւնն է որ խնդրած է Ամերիկայէն որ նաւարաժին մը ուղարկուի Յունաստան։

★ Համաձայն Մոսկուայի ձայնասփիւռին յունական հանրաքուէն ապօրինի էր եւ երբեք չ'արտայայտէր հելլէն ժողովուրդին իրական բաղձանքները։ Բրիտանական իշխանութիւնները միջամտած են Յունաստանի ներքին գործերուն։ «Աթէնքի կառավարութեան յետադիմական քաղաքականութիւնը երկրին մէջ շատ կը նմանի անոր արտաքին քաղաքականութեան որ ուղղակի սպառնալիք մըն է Պալքաններու ապահովութեան դէմ։ Վտանգաւոր կացութիւն մը ստեղծուած է պալքանեան թերակղզիին մէջ։ Ցալտարիս արեւմտեան պետութեանց գործիքն է»։

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Երեքշաբթի օր իտալական յանձնաժողովին նիստին մէջ Եուկոսլաւիոյ պատուիրակը պատասխանելով Թրիէսթէի մասին Իտալիոյ ներկայացուցիչ Պոնոմիի նախորդ օրուան յայտարարութեանց, պահանջեց որ յանձնաժողովը վերստին քննէ չորս արտաքին նախարարներուն որոշումը այս շրջանին մասին։ Պատուիրակը դիտել տուաւ թէ Ֆրանսացիներու կողմէ առաջարկուած սահմանագիծը երբեք նկատի առած չէ Թրիէսթէի ցեղային բաժանումը։ Փոխանակ տեղայիններու ծագումով հետաքրքրուելու Չորսերը աշխատած են հաւասարակշռութիւնը պահել, զոհելով հարիւր հազարաւոր Սլովէններու բաղձանքները, ըսաւ ան։ «Ամերիկայի մէջ ալ եօթուկէս միլիոն Իտալացիներ կան, ինչո՞ւ, նոյն սկզբունքէն առաջնորդուելով, գաղութներ չէք տար իրենց» հարցուց հեգնելով։ Եթէ Թրիէսթէի խնդիրը արդարութեամբ չի լուծուի, անիկա պատճառ պիտի ըլլայ ապագայ պատերազմի մը։

Իտալիոյ զինուորական յանձնաժողովին մէջ ընդունուեցան հետեւեալ առաջարկները — Իտալիա պիտի ունենայ 250.000 զինուոր խաղաղութեան ատեն, 22.500 նաւազ եւ 25000 օդանաւորդ։ Իտալիա իրաւունք պիտի չունենայ օդանաւաբարձ, սուզանաւ եւ ռմբարձակ օդանաւեր պահելու։ Կրնայ ունենալ 200 ռազմիկ եւ 150 փոխադրական օդանաւեր։ Յանձնաժողովը մերժեց այն որոշումը որուն համաձայն իտալական նաւատորմը պիտի յանձնուի Չորս Մեծերուն բացի քանի մը յածանաւերէ։ Իտալիա խոշոր մարտանաւեր շինելու իրաւունք չունի։

★ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը՝ Պըրնզ, կարեւոր ճառ մը պիտի արտասանէ վաղը՝ Ուրբաթ, Շթութկարտի մէջ։ Ներկայ պիտի ըլլան Գերմանիոյ ռուսական, Ֆրանսական եւ բրիտանական գօտիներու զինուորական կառավարիչները։ Պըրնզ պիտի խօսի գերմանական հարցին մասին եւ պիտի անդրադառնայ Գերմանիոյ գրաւեալ շրջանները միացնելու ծրագրին մասին։ Կ'ըսուի թէ երկրին տնտեսական կացութիւնը տագնապալի է ու եթէ վճռական միջոցներ ձեռք չառնեն, Գերմանիան պիտի ունենայ երկու խոշոր բաժանումներ — արեւմտեան նահանգները՝ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի ժողովրդավար վարչաձեւին ենթակայ, եւ արեւելեան նահանգները՝ ուր վարչութիւնը համայնավարական է իր բոլոր երեւոյթներով։ Ամիսներ առաջ Ամերիկեան կառավարութիւնը, Անգլիոյ հետ խորհրդակցաբար առաջարկած էր եթէ ոչ վարչական գոնէ տնտեսական միութիւն մը ստեղծել Գերմանիոյ մէջ։ Մոսկուա հակառակեցաւ այդ առաջարկին դէմ։ Հաւանաբար Պըրնզ նոր ձեւ մը պիտի առաջարկէ կացութիւնը փրկելու համար եւ պիտի յայտնէ թէ իր կառավարութիւնը պիտի յարգէ Փոցտամի մէջ Գերմանիոյ մասին տրուած որոշումները։ Եթէ համաձայնութիւն չգոյանայ, այն ատեն Ամերիկա պիտի փոխէ իր ճամբան։

★ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի արտաքին նախարարները առանձին խօսակցութիւններ կ'ունենան երկու օրէ ի վեր։

★ Պուլկարական յանձնաժողովին մէջ Պուլկարիոյ գլխաւոր պատուիրակը ներկայացուց կարգ մը հողային պահանջներ Յունաստանէն։ «Եուկոսլաւիոյ հետ մեր ունեցած հողային վէճերը բարեկամաբար կարգադրեցինք, բայց նոյնը չեմ կրնար ըսել Յունաստանի մասին» ըսաւ պատուիրակը։ «Պուքրէշի, Նէօյյիի եւ Լոզանի դաշնագիրներուն մէջ Պուլկարիա ընդունեցաւ Յունաստանի պահանջները։ Այսօր Յունաստան կ'աշխատի իր հիւսիսային սահմանները ընդլայնել ի վնաս մեզի»։ Ներկայացուցիչը պատմական կարգ մը տեղեկութիւններ տալէ յետոյ, պահանջեց որ Պուլկարիա ունենայ ելք մը Եգէականի վրայ։

Ֆրանսայի նոր սահմանադրութիւնը

Երեքշաբթի, Սահմանադիր Ժողովը քննութեան առաւ Ֆրանսայի Դ. Հանրապետութեան Սահմանադրութեան առաջին յօդուածները, որոնք տեղի տուին ակադեմական վիճաբանութիւններու։

Սահմանադրութեան առաջին յօդուածը խմբագրուած է այս ձեւով — «Ֆրանսա հանրապետութիւն մըն է անբաժանելի, ժողովրդավար, աշխարհական եւ ընկերային»։

Առաջին անգամ խօսք առաւ Մորիս Շուման եւ յանուն իր կուսակցութեան՝ ուզեց սահմանել աշխարհականութիւնը։ Իր կարծիքով՝ աշխարհականութիւնը կը կայանայ ճշմարտութեան յարգանքին մէջ։ Այնպէս որ ճշմարտութիւնը չեն յարգեր անոնք որ կը շփոթեն հերոսական ուսուցիչները անարժան հովիւներուն հետ, որոնք հակազինուորականութիւն քարոզեցին, ինչպէս ճշմարտութիւնը չեն յարգեր անոնք որ կ'ամբաստանեն բոլոր Ֆրանսացի կրօնաւորները իբրեւ Գերմաններուն գործակից։ Մորիս Շուման, յետոյ, թիւերով հաստատեց թէ Գերմանները ձերբակա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍԵՎՐԸ, ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻՐ ՀԱԿԱՌԱԿՈՐԴՆԵՐԸ

Հայաստանի հողային պահանջները բոլոր հայ հոսանքներու կողմէ միջազգային խորհրդաժողովներու մօտ արծարծուելու, ինչպէս եւ հայ մամուլին մէջ այդ հարցը քննելու ատեն, հիմ կ'ընդունուի Սեւրի դաշնագրով սահմանուած հայրենիքը՝ նախագահ Ուիլսընի կողմէ գծուած սահմաններով:

Կուսակցական սնափառութեան պէտք չէ վերագրել, եթէ դարձեալ վերյիշենք թէ պարզ զուգադիպութեան մը հետեւանքով չէր որ Սեւրի դաշնագրին համաձայն հողային առաջին պահանջը Սան Ֆրանչիսքոյի խորհրդաժողովին, 1945 Մայիս 7ին, ներկայացուց Դաշնակցութեան հովանաւորութեան ներքեւ Ամերիկայի մէջ կազմուած Հայ Դատի Յանձնախումբը, եւ որուն ի նպաստ աւելի կանուխէն մեր ընկերները եւ համակիրները հաւաքած էին 165 հազար տոլարի գումար մը:

Վերջերս հակառակորդ մամուլը՝ համայնավար, հնչակ, ռամկավար՝ չենք գիտեր ի՞նչ նկատումներով եւ որո՞ւ թելադրանքով զզուելի պայքար մը բացած է Դաշնակցութեան դէմ, մասնաւորապէս Միջին Արեւելքի մէջ, ուրկէ այս պահուն կը մեկնին ներգաղթի կարաւանները:

Փոխանակ իրենց նման թոյն սրսկելու կամ սոփեստութիւններ ընելու, պատմական իրողութիւններ թուելով ցոյց տանք Դաշնակցութեան անկեղծութիւնը ու հետեւողականութիւնը՝ Թուրքիայէն մեր ունեցած պահանջներուն եւ մասնաւորապէս Սեւրի նկատմամբ:

Նախ ճշտենք որ Սեւրը երկինքէն չիյնկաւ: Դաշնակցութեան ղեկավարութեամբ մղուած ազատագրական պայքարը իր երեսնամեակին հասաւ յաղթանակի պսակումին, երբ 1920 Օգոստոս 10ին Խաղաղութեան Վեհաժողովին մասնակցեցաւ հայ ժողովուրդի ազնուագոյն մէկ զաւակը եւ Դաշնակցութեան յայտնի դէմքերէն Աւետիս Ահարոնեան, եւ ստորագրեց Սեւրը, Դաշնակիցներու շարքին, եւ զոր ստորագրեցին Թուրքիոյ պաշտօնական ներկայացուցիչները:

Դաշնագիրը յստակօրէն ընդունեց հայկական պահանջները. ինչ որ պատմութեան մէջ երբեք պատահած չէր: Յօդ. 88ը կ'ըսէ — «Թուրքիա կը յայտարարէ թէ ինք կը ճանչնայ Հայաստանը իբր ազատ եւ անկախ պետութիւն մը, ինչպէս ըրած էին ասկէ առաջ Դաշնակից պետութիւնները»: Յօդ. 89.— «Թուրքիա եւ Հայաստան, ինչպէս նաեւ միւս պայմանագիր կողմերը կը հաւանին Մ. Նահանգներու Նախագահին յանձնելու Էրզրումի, Տրապիզոնի, Վանի եւ Բիթլիսի նահանգներուն մէջ Թուրքիոյ եւ Հայաստանի սահմանին որոշման խնդիրը եւ ընդունիլ նախագահին որոշումով Հայաստանի ծով իջնելուն եւ վերոյիշեալ սահմանին յարակից բոլոր օսմ. հողերուն ապազինման մասին պատրաստուած բոլոր տրամադրութիւնները»: Յաջորդ Յօդ. 90, 91, 92, 93 կը ճշդեն այլ մանրամասնութիւններ Հայաստանի նկատմամբ:

Սակայն, 1918 Մայիս 28ին կազմուած ու 1920 Օգոստոս 10ին Սեւրով ճանչցուած Հայաստանը թատր դարձաւ նոր արիւնհեղութիւններու, շնորհիւ ռուսեւթուրք բարեկամութեան: Սովետներու զինակից քեմալական Թուրքիան գրաւեց մանուկ Հայաստանէն մօտ 25 հազար քառ. քիլոմեթր, իսկ մնացեալ 30 հազար քառ. քիլոմեթրը ենթարկուեցաւ խորհրդային իշխանութեան:

Այժմ տեսնենք թէ այդ օրերուն համայնավարները ինչ վերաբերմունք ունէին Սեւրի հանդէպ: Հայաստանի խորհրդայնացումը յայտարարուեցաւ նախքան Երեւանի գրաւումը, 1920 Նոյ. 29ին Ղազախ - Քարվանսարա (Ազրպէյճանի սահմանին մօտ) Յեղափոխական Կոմիտէ անունով կազմուած նոր կառավարութեան կողմէ, ինչպէս կ'ըսեն իրենք համայնավարները: Այս առթիւ հրատարակուեցաւ «Դեկլարացիա» (յայտարարութիւն մը), որ Սովետներուն համար ունի այն արժէքը ինչ որ Մայիս 28ը Դաշնակցութեան համար:

Ահա թէ այդ նշանաւոր «Դեկլարացիան» ինչպէս կը յայտարարէր Հայաստանի խորհրդայնացումը եւ ի՛նչ կ'ըսէր Թուրքիոյ եւ Սեւրի նկատմամբ:

« Հաւատում ենք, որ իմպերիալիստական լծից ազատագրուող ժողովրդական Տաճկաստանը մեզ եւս իր հետ Սեւրի դաշնագրի հակառակորդ համարելով, մեզ եղբայրական ձեռք է մեկնելու այժմ, երբ մենք թշնամու եւ նրա հետ միասին կռիւ ենք մղում Անտանտայի գիշատիչների դէմ»:

Այս «Դեկլարացիան» ստորագրած են « Հայաստանի Սոցիալիստական Խորհ. Հանրապետութեան Յեղափոխական Կոմիտէ»ի նախագահ՝ Ս. Կասեան, անդամներ՝ Աւ. Նուրիջանեան, Ալեքսանդր Բէքզադեան, Իսահակ Դովլաթեան, Աշքանազ Մռաւեան, Իսահակ Տէր-Գաբրիէլեան:

Թուրքիոյ հանդէպ բարեկամութիւն եւ Սեւրի հանդէպ թշնամանք Մոսկուայի քաղաքականութիւնն էր եւ որու հաւատարմօրէն հետեւեցաւ Հայաստան, սեղմելով Տաճկաստանի երկարած ձեռքը»:

Այս կէտէն մեկնելով է որ Հայաստանի վարչապետ եւ հայ պոլշեւիկներու ամէնէն ականաւոր դէմքը՝ Ալ. Միասնիկեան, իր «Եռամեայ Խորհ. Հայաստանի առօրեայ խնդիրները» տպագրուած գրքոյկին մէջ, կ'ըսէ.

«Մենք շատ լաւ գիտենք, որ արտասահմանում պատսպարուած մարտական կուսակցութեան չարաբաստիկ զինակիցները պատրաստ են գոչելու՝ ո՛չ, հայկական հարց կայ, Թիւրքահայաստանի խնդիրը մնում է ...»:

«...Տաճկաստանի խնդիրը, կ'աւելցնէ Ալ. Միասնիկեան, լուծուած է: ... Մեզ համար գոյութիւն չունի եւ սահմանների հարց...»:

Երկու տասնամեակ այս տեսակէտը արծարծեցին խորհ. մամուլը եւ գրականութիւնը, թէ Հայաստանի խորհրդայնացումով լուծուած է Հայկ. Դատը, չկայ Թրքահայ հողերու պահանջ, մանաւանդ գաղութներու հայութիւնը ոչ մէկ իրաւունք ունի նման խնդիրներով զբաղելու:

Ռամկավար, հնչակ յօդուածագիրներ ինքնաժխտումի եւ ուրացումի գինով ի՜նչքան մելան սպառեցին ապացուցանելու համար՝ թէ գաղութները եկեղեցիով եւ դպրոցով միայն հետաքրքրուելու են, իսկ քաղաքական խնդիրներ մենաշնորհը կը նկատուէին Խ. Հայաստանի կառավարութեան:

Բ. Համաշխարհային Պատերազմին վերջերը Ամերիկայի մէջ մեր հակառակորդները կազմեցին «Ազգային Խորհուրդ» մը, որ իր պաշտօնական յայտագրին չորս կէտերուն մէջ չհամարձակեցաւ Հայկ. Դատին կամ Թրքահայ հողերու անունն իսկ յիշատակել: Իսկ այդ մարմինին բերանը 1944 Փետ. 24ի խմբագրականին մէջ գրեց. «Անոնք (Դաշնակցականները) այսօր նոր դաւադրութիւն մը կը սարքեն, որուն անունը դրած են «թրքահայ գաւառներու կցում Սովետ Հայաստանին»:»

Նշանաբանները փոխուեցան, փակուած բերանները բացուեցան, երբ խորհ. իշխանութիւնը 1945 Մարտ 19ին չուզեց վերանորոգել իր բարեկամութեան դաշինքը Թուրքիոյ հետ:

Ի՞նչ ըրաւ Դաշնակցութիւնը ռուսեւթուրք բարեկամութեան երկու տասնամեակին ընթացքին, երբ օրուան կարգախօսը պարտուողական ոգիէն կը բխէր եւ առնուազն անտեսումն էր Թուրքիայէն որեւէ պահանջի:

Հայ քաղաքական կեանքին լքումի եւ յուսահատութեան այդ օրերուն, Դաշնակցութեան դիւանագիտական ներկայացուցիչները, մտաւորականները, գործիչները միակն էին, որ Ամերիկայի եւ Եւրոպայի բազմաթիւ կեդրոններուն մէջ դիմումներով կ'արծարծէին Հայկ. Դատը տէր կանգնելով մեր պահանջներուն Թուրքիայէն, եւ անհանգիստ կ'ընէին Թուրքիան՝ աջակցելով քրտական շարժումին, վերջապէս վառ պահեցին մեր ժողովուրդի հաւատքը իր քաղաքական իտէալին հանդէպ՝ դպրոցէն ու եկեղեցիէն աւելի կարեւորութիւն տալով անոր:

Դաշնակցութիւնը պայքարեցաւ նաեւ Համայնավար քարոզչութեան դէմ, որովհետեւ ան իմպերիալիստներու մէկ խաղը կը նկատէր հայ ազատագրական պայքարը ու կ'անդիտանար Թրքահայ հողերու պահանջը: Մինչ Դաշնակցութիւնը բազմութիւններու մէջ Միացեալ Հայաստանի գաղափարը միս ու ոսկոր դարձուց, հաւատաւոր այդ շունչով վարակեց Սփիւռքի ամենահեռաւոր անկիւնները: Օտարացումը ի՛նչ աւերներ պիտի գործէր եթէ գոյութիւն չունենար Դաշնակցութեան գաղափարապաշտ գիր ու գրականութիւնը, տարածուն եւ որակեալ մամուլը:

Իսկ այսօր Խորհ. Միութեան արտաքին քաղաքականութեան փոփոխութեան հետեւանքով, երբ թոյլ կը տրուի Հայաստանի վարիչներուն եւ արտասահմանեան գաղափարակիցներուն, որպէսզի արծարծեն Թրքահայ հողերու պահանջը եւ նոյն ատեն ներգաղթ կազմակերպուի, ամէնէն առաջ Դաշնակցութիւնը գոհունակութիւն կը զգայ, որովհետեւ իր 56 տարուան պայքարը կ'արդիւնաւորուի, հայ ժողովուրդը աստիճանաբար կը մօտենայ իր երազներու իրականացումին, ամբողջացումին: Ի զուր չէ որ թուրք մամուլը Սան-Ֆրանչիսկոյէն ի վեր Հայկ. Դատի մասին խօսելու ատեն չի մոռնար Դաշնակ քոմիթաճիները:

Մենք միայն գոհունակութիւն կրնանք զգալ, երբ Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Գրիգոր Յարութիւնեան 1946 Փետր. 3ի կարեւոր մէկ ճառին մէջ, հերքելով Թուրք մամուլին վերագրումները ռուս աշխարհակալական ծրագիրներու մասին կ'աւելցնէր. «... Թուրքիայի կողմից զաւթուած (գրաւուած) հայկական մարզերի վերադարձի հարցը դրուած է բուն հայ ժողովուրդի կողմից, ինչպէս Սովետ. Հայաստանի բնակչութեան, այնպէս էլ Եւրոպա-յի, Ամերիկայի, Մերձաւոր եւ Միջին Արեւելքի երկրներում ապրող Հայերի կողմից»:

Այժմ Մոսկուան եւ թէ Երեւանը շատ լաւ կը գիտակցին՝ թէ միջազգային խորհրդաժողովներու առջեւ Հայաստանի հողային իրաւունքները պաշտպանելու համար արեւմտահայութիւնը քաղաքական արժէքաւոր ազդակ մըն է, որովհետեւ ան իրաւատէրն է հայրենի այն հողերուն, ուր հինգ հազար տարիներ բնակելէ ետք, տեղահանուեցաւ Գերմանիոյ զինակից Թուրքիոյ կողմէ այնքան վայրագօրէն:

Դաշնակցութիւնը՝ ինչպէս անցեալին, նաեւ ներկայիս հայ ժողովուրդի սեփական շահերէն բխած քաղաքական նոյն պահանջները կը ձեւակերպէ, առանց նկատի առնելու թէ մեծ պետութիւններէն ո՛ր մէկուն շահերուն համապատասխան եւ որո՛ւ դէմ է: Օտար պետութիւններէն ոչ մէկը ուրիշի մը համար զոհողութիւններ չըներ, եթէ չունենայ իր սեփական շահերը: Այսքան ծանր հարուածներու ենթարկուած մեր ժողովուրդը եւ անոր ազգային ձգտումներուն արտայայտիչ եղող կուսակցութիւնը եւս շատ բնականօրէն պիտի հետեւէր նման ուղիի մը, անոր ալ կ'ապահովէ վերադարձը իր կորսուած հայրենի հողերուն: Զինք չեն հետաքրքրեր ո՛չ միջազգային յեղափոխութեան նշանաբանները եւ ոչ ալ ՄԱԿի գեղեցիկ խօսքերը համաշխարհային խաղաղութեան ի նպաստ, ինչքան ատեն որ այնքան մեծ անիրաւութեան մը ենթարկուած կը մնայ հայ ժողովուրդը ու հայրենիքը:

Դաշնակցութիւնը անկեղծ է ներկայիս իր հետապնդած քաղաքականութեան մէջ, որովհետեւ Սեւրի դաշնագրով Հայաստանի տրուած իրաւունքներէն երբեք հրաժարած չէր: Եւ իր պահանջները պարզապէս զուգադիպեցան Խ. Միութեան Թուրքիոյ հետ դեռ նոր ունեցած վէճերուն, որոնք ուղղակի առնչութիւն չունին հայ ժողովուրդին անկորնչելի իրաւունքներուն հետ:

Գ. ԼԱՉԵԱՆ

Տարակարծութիւն հիւլէական ռումբի շուրջ

Միացեալ Ազգերու հիւլէական յանձնախումբին անդամները հարցաքննութեան էին ենթարկած Խորհ. Միութեան ներկայացուցիչ Ա. Կրոմիքոն՝ ուզելով հասկնալ, թէ իրական ի՞նչ երաշխիքներ կ'առաջարկէ խորհ. կառավարութիւնը՝ հիւլէական ռումբի գործածութիւնը կանխելու կամ անհնար դարձնելու համար:

Ինչպէս յայտնի է, ասկէ քանի մը շաբաթ առաջ Խորհրդային կառավարութիւնը, միանգամայն անտեսելով ամերիկեան ծրագիրը, իր սեփական ծրագիրն առաջարկեց այդ մասին: Բայց այդ ծրագիրը այնքան անգոհացուցիչ էր, որ Հիւլէական Յանձնախումբի անդամները որոշած էին լրացուցիչ բացատրութիւններ ստանալ Խորհրդային ներկայացուցիչէն:

Դատելով ամերիկեան մամուլի մէջ տրուած տեղեկութիւններէն՝ անոնք մասնաւորապէս ուզած են իմանալ թէ՝ ըստ Խորհրդային ծրագրին՝ ի՞նչպէս կարելի պիտի ըլլայ ապահովութիւն ձեռք բերել, որ պետութիւնները, դաշնագրով խոստում տալէ յետոյ, գաղտնի կերպով հիւլէական ռումբ պիտի չպատրաստեն իրենց սահմաններուն մէջ եւ ո՛վ է որ պիտի հսկէ ատոր վրայ:

Դժբախտաբար, Ա. Կրոմիքոյի տուած լրացուցիչ բացատրութիւններն ալ աւելի բան մը չեն պարզած, քան իր առաջարկած սկզբնական ծրագիրը, որ կը պարտաւորեցնէր բոլոր պետութիւնները՝

ա) Ոչնչացնել իրենց մօտ եղած հիւլէական ռումբերը ու դադրիլ նորեր պատրաստելէ.

բ) Խիստ պատիժներ սահմանել իրենց քաղաքացիներուն համար, եթէ անոնք գաղտնի կերպով զբաղին հիւլէական ռումբի պատրաստութեամբ եւ

գ) Խօսք տալ, որ ո եւ է ատեն պիտի չգործածեն հիւլէական ռումբը իրարու դէմ:

Եւ այս բոլոր խոստումները պէտք է ըլլան միջազգային յատուկ դաշինքի մը միջոցով:

Հետաքրքրական է, որ երբ Հիւլէական Յանձնախումբի անդամները ուզած են հասկնալ, թէ խորհրդային կառավարութիւնը ի՞նչ վերաբերում ունի դէպի յատուկ միջազգային հսկիչ մարմնի մը ստեղծումը, Ա. Կրոմիքօ կրկին հաստատած է թէ իր կառավարութիւնը որեւէ պարագայի տակ պիտի չընդունի որեւէ միջազգային մարմնի հսկողութիւն Խորհրդային Միութեան սահմաններուն մէջ, եթէ նոյնիսկ ատիկա ըլլայ հիւլէական ռումբի գաղտնի պատրաստութեան առաջքն առնելու համար: Կրոմիքօ միանգամայն բաւարար յայտարարած է իւրաքանչիւր կառավարութեան հսկողութիւնը իր սահմաններուն մէջ: Իսկ յաւելեալ ապահովութիւն, ան առաջարկած է Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին ձգել հսկողութեան ուրիշ միջոցներու որոշումն ու կիրարկումը:

Երբ դիտել տրուած է թէ Կրոմիքոյի առաջարկած դաշինքի նման ուրիշ միջազգային դաշինքներ ասկէ առաջ կնքուած, բայց խախտուած են բռնօրէն, ան պատասխանած է, թէ խախտողներն եղած են ֆաշական Իտալիան, նացիական Գերմանիան եւ անոնց արբանեակները եւ թէ այժմ Միացեալ Ազգերու միջոցով միջազգային յարաբերութիւնները դրուած են աւելի հաստատուն գետնի մը

Գիտական ասուղիս

Անդր - մանիշակագոյն ճառագայթները իսկական անտեսանելի լոյսեր են, որոնց ալիքներուն երկայնութիւնը աւելի կարճ է քան թէ գունաւոր լոյսերուն ալիքները եւ ընդունակ տպաւորելու մեր աչքի ցանցենին: Նախապէս կը կարծուէր թէ բոլոր ճառագայթումները հաւասարապէս գործօն ազդեցութիւն չունին կենդանի էակներու վրայ, բայց որովհետեւ այն ատեն միայն գունաւոր ճառագայթումները ծանօթ էին, կատարուած քանի մը փորձերը աննշան չափով լուսաբանեցին խնդիրը :

Ֆրանսացի բուսաբան Պօննիէ առաջին անգամ ըլլալով բոյսերու մշակումը փորձեց անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով: Ժան Փոնիէ իր կարգին կենսաբաններուն ուշադրութիւնը հրաւիրեց արեւին քիմիական ճառագայթումներուն ունեցած կարեւորութիւնը բոյսերու աճումին վրայ, այսինքն՝ անոնց առաջ բերած կապոյտ, լեղակի կապոյտ, մանիշակագոյն եւ անդրմանիշակագոյն գոյները, եւ յաջողեցաւ քիչ ժամանակէն հասունցնել եւ անուշահոտ վիճակի վերածել կանանչ վանիլի պատեանները, զանոնք ենթարկելով քուարցէ փքուռոյց անդիկի շոգիէ լամբարի մը ազդեցութեան; Այդպիսի լամբար մը հարուստ աղբիւր մը կազմէ կարճ ալիք ունեցող ճառագայթումներուն, որոնց ազդեցութեան տակ աղամաթուզերը եւ արքայախնձորները խիստ արագօրէն կը հասուննան:

Հետեւաբար, բոյսերը արագ եւ ուժգնօրէն աճելու համար պէտք է ստանան քիմիական ճառագայթներ, սակայն անոնց չափազանցութիւնը վնասակար է բոյսերուն: Արդարեւ, բուսաբանները դիտած են թէ լեռներու վրայ աճող բոյսերը, որոնք դաշտային բոյսերէն աւելի շատ անդրմանիշակագոյն ճառագայթումներ կ'ընդունին, հետզհետէ կ'անօսրանան, մինչդեռ անոնց ծաղիկները աւելի աչքառու կերպով կը գունաւորուին քան իրենցհամազգի տունկերը, որոնք ցած հողամասերու վրայ կ'աճին :

Գիտնականներու կարծիքով, եթէ երկիրը շրջապատող մթնոլորտը այնքան ուժգնօրէն չծծէր արեւին կարճալիք ճառագայթումները, երկար ատենէ ի վեր ամէն կեանք պիտի դադրէր երկրիս մակերեսէն :

Մէսսաչուսէցի (Միացեալ Նահանգներ) արհեստագիտական կաճառի մաս կազմող քանի մը դիտնականներ մօտերս պիտի բարձրանան անդրմթնոլորտի մէջ, մասնաւոր կազմածներով օժտուած բերդ-օդանաւով մը, քննելու համար աստեղային ճառագայթները, մասնաւորապէս «mesons» կոչուած ոյժերը :

Ցիշեալ գիտնականներուն նպատակն է քննել այն տեսութիւնը, որուն համաձայն «meson» կոչուած խորհրդաւոր ոյժը կարելի՞ է առաջ բերել համադրապէս, եւ թէ այդ ոյժը ընդունա՞կ է արտադրելու այնպիսի զօրութիւն մը, որ հարիւր անգամ աւելի զօրաւոր ըլլայ քան հիւլէռումբը :

Պօսթընի մէջ Ժանինա Մօշէլլա անուն երեք տարեկան աղջնակ մը լեարդի ուռ մը ունի: Բոլ հէրց անուն մասնագէտ մը տեսնելով որ իր բոլոր պաշտօնակիցներուն կողմէ դատապարտուած է հիւանդը, որոշեց վերջին փորձ մը կատարել Աղջնակին որովայնին մէջ ներարկեց ճառագայթագործօն ֆօսֆոր, յուսալով որ այդ ճառագայթումները Ք. ճառագայթներու նման ազդեցութիւններ պիտի ներգործեն, հարուածելով խլրդային բջիջները :

Հիմա Պօսթընի բժիշկները անհամբեր կը սպասեն հիւլէական այդ նորօրինակ դարմանումի արդիւնքին :

Միլան քաղաքէն Քառլօ Ցէմինի անուն արուեստագէտ մը շարժանկարի կալուածին մէջ հնարած է նոր գիւտ մը, որուն համաձայն բոլորաձեւ լամբարի տեղ կը գործածէ անդիկի շոգիէ լամբարներ, ինչ որ պաստառի վրայ երեւցած պատկերներուն կուտայ աւելի լուսաւորութիւն եւ կատարեալ համադրութիւն մը: Մասնագէտներու կարծիքով, այդ գիւտը պիտի նպաստէ շարժանկարի արուեստին յառաջդիմութեան:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

վրայ, ուստի պէտք չէ ղեկավարուիլ անցեալի տխուր օրինակով ;

Սակայն, ինչպէս յայտնի է, Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան մէջ ոչինչ կայ, որ արդելք ըլլայ հինգ մեծ պետութիւններն է ո եւ է մէկուն անպատիժ կերպով ոտնակոխ ընելու միջազգային ամէն դաշինք եւ յանձնառութիւն: Ուստի, այն, ինչ որ Խորհրդային կառավարութիւնը կ'առաջարկէ այժմ հիւլէական ռումբին դէմ, ուրիշ բան չէ, բայց եթէ այն, ինչ որ 1928ին ըրին աշխարհի գրեթէ բոլոր պետութիւնները՝ կնքելով Քելլօկ Պրիանի նշանաւոր դաշինքը, որով բոլորն ալ կը պարտաւորուէին իրարու դէմ պատերազմ չմղել եւ ոճիր կը յայտարարէին պատերազմը: Բայց ո՞վ չի յիշեր, որ տարի մը չանցած՝ Խորհրդային կառավարութիւնը յարձակեցաւ հիւսիսային Մանչուրիոյ վրայ, երեք տարի յետոյ Ճափոնը յարձակեցաւ հարաւային եւ ապա հիւսիսային Մանչուրիոյ վրայ, քանի մը տարի ետքն ալ Չինաստանի վրայ: 1935ին Իտալիա յարձակեցաւ Հապէշիստանի վրայ և 1936ին Գերմանիոյ հետ միասին քաղաքացիական պատերազմ սկսաւ Սպանիոյ մէջ: Եւ այսպէս շարունակուեցան պետութեանց յարձակումները իրարու վրայ, մինչեւ որ Քելլօկ Պրիանի դաշնագրի . այդ ազդարարող խախտումները յանգեցան Համաշխարհային Երկրորդ Պատերազմին:

Ահա թէ ինչո՛ւ Խորհրդային կառավարութեան այժմ առաջարկած միջազգային դաշինքը հիւլէական ռումբի դէմ չի կրնար գոհացնել ոեւէ մէկը, մանաւանդ որ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնն ալ այժմ աւելի զօրաւոր չէ, քան էր Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որպէսզի կարենայ յարգել տալ միջազգային յանձնառութիւնները:

Նիւրըմպէրկի դատէն վերջ

Անկլիքան Եկեղեցիին ականաւոր դէմքերէն մէկը եւ Ս. Պօղոս Մայր Եկեղեցիին նախկին աւագերէցը Տօքթ. Ինկ որ կանոնաւորաբար կ'աշխատակցի Լոնտոնի «Իվընինկ Սթենտըրտ»ին, տարօրինակ յօդուած մը ստորագրած է այդ թերթին Սեպտեմբեր 2ի թիւին մէջ պահանջելով որ «ազատ արձակուին նացի ոճրագործները, նոյնիսկ Նիւրըմպէրկի ամբաստանեալները: Կը քաղենք յօդուածին գլխաւոր մասերը . .

«Նիւրըմպէրկի ամբաստանեալները արդէն խիստ պատիժի մը ենթարկուած են քանի որ, տակաւին չդատապարտուած, ոճրագործ յայտարարուեցան: Ասիկա հակառակ է անգլիական արդարադատութեան հիմնական սկզբունքներուն: Շատ տգեղ երեւոյթ է որ ամիսներով խցարգելութեան դատապարտեցինք ղեկավարները երկրի մը որուն հետ այլեւս պատերազմ չունինք, եւ մտային ու բարոյական չարչարանքի մատնեցինք զանոնք: Անշուշտ դատավարութիւնը «արդարօրէն» տեղի ունեցաւ — քանի որ նախագահը Անգլիացի դատաւոր մըն էր: Բայց չենք կրնար ուրանալ որ ամբաստանեալները արդէն իրենց պատիժը կրած են: Կը յուսամ որ նացիական հակումներ չեն վերագրուիր ինծի եթէ առաջարկեմ որ դատարանը փաստացի յայտարարութիւն մը հրատարակէ գործուած ոճիրներուն մասին եւ ազատ ձգէ ամբաստանեալները Կայէնի նշանը իրենց ճակտին: Թերեւս Հրեաներուն հալածանքները կազմակերպողը եւ քանի մը ուրիշներ պէտք է մահուան դատապարտել, բայց ո՛չ մեծամասնութիւնը: Պէտք է ընդհանուր ներում շնորհել ոչ միայն անոնց այլեւ շատ մը ուրիշ գործակիցներու որոնք օգնած են Գերմաններուն՝ գրաւեալ երկիրներու մէջ: Կը բաւեն մինչեւ հիմա գործադրուած մահավճիռները : Եթէ ամբաստանեալներէն ոմանք մահուան դատապարտուին, այն ատեն անոնք նահատակ պիտի նկատուին: Բայց եթէ ազատ արձակուին, Գերմանացի ժողովուրդը պիտի հասկնայ որ անոնք աւեր ու անպատուութիւն բերած են իրենցհայրենիքին»:

Խօսելով նացի վարդապետութեան մասին , յայտնի կղերականը կը շարունակէ —

«Մեր առջեւ ունինք հիւանդութիւն մը որ, ինչպէս փորձառութիւնն ալ ցոյց կուտայ, ո՛չ անդարմանելի է ո՛չ ալ տեւական: Անմիջական հարցը հետեւեալն է— կ'արժէ՞ այս աւազակները դրկել իրենց զոհերուն ետեւէն, չեմ կարծեր որ անհրաժեշտ է: Անոնք այլեւս վտանգաւոր չեն կրնար ըլլալ եւ իրենցմէ ոմանք, ինչպէս Տօքթ. Շախթը, կրնայ օգտակար դեր մը կատարել Գերմանիոյ վերականգնումին մէջ: Կը վախնամ որ ետ երթանք դէպի այն օրերը ուր վիժած քաղաքագէտ մը իր գլուխը կը կորսնցնէր: Այս կարգի մահավճիռներ շատ քիչ պարագաներու մէջ բարիք կը խոստանան, ընդհակառակը մարդկային կեանքը կ'աժանցնեն: Ներում շնորհել չի նշանակեր յանցանքէ ազատ կացուցանել: Ընդհակառակն անոնք յաւիտեան դատավարութեան սիւնին գամուած պիտի ըլլան իրենց գործած ոճիրներուն համար եւ դատարանը հաստատած պիտի ըլլայ թէ կան շատ մը արարքներ որոնք հակառակ են քաղաքակրթութեան պատերազմի օրէնքներուն :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Նոր սերունդին փրկութեան համար քանի մը ամիսներ առաջ մեր գաղութին մէջ ալ կազմեցինք Հ. Յ. Դ. Վարդգէս խումբը տասնեակ մը վառվռուն ու հայրենասէր պատանիներով :

Մեր առաջին գործը եղաւ դժբախտ Ահարոնեանին 80ամեայ յոբելեանը տօնել, որ շատ փառաւոր անցաւ :

Նոր սերունդին կրակոտ տղաքը, ամէն բանէ առաջ կ'ուզեն հայերէն լեզուին տիրանալ, որպէսզի կարողանան մեր անհման պատմութիւնը թղթատել էջ առ էջ: Ամէն ջանք կը թափուի զուտ հայկական դաստիարակութեամբ ներշնչելու համար երիտասարդութիւնը, Քրիստափորներու վարդապետութիւնը սորվեցնելու համար անոնց :

Վերջերս, մեր կեդրոնի ընկերներէն Լորիս Բաբանեան Ս. Շամոն եկած էր: Ընկերոջ ներկայութենէն օգտուելով, խառն ժողով մը գումարեցինք, մեր քոյր Սանուհիներու Միութեան հետ: Ամբողջ մէկ ժամ խանդավառ մթնոլորտ մը: Լսեցինք նոր սերունդի ընդհ. գործունէութեան զեկոյցը:

Հպարտութիւն զգացինք որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդին մաս կը կազմենք :

Ընկեր Լորիս Բաբանեան թելադրեց ըլլալ հայրենասէր ու կարգապահ, ու մանաւանդ սիրել մեր եզուն ու պատմութիւնը:

Մթնոլորտը այնքան ջերմ էր, որ չէինք ուզեր բաժնուիլ իրարմէ ու գիշերը ուշ ատեն միայն «Մըշակ բանուորով» փակեցինք:— Խաչօ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ.— Տասնեւութ տարի վերջ կրկին անգամ կը տեսնեմ Լա Սիոթա քաղաքը: Գեղեցիկ է ծովափը: Մակոյկներուն կարգը: Մեծ ու փոքր նաւերով հսկայ նաւարանը բերնէ բերան լեցուն : Ուր մեծ նաւերու կարգին նաեւ «Ճէպէլ Մուսա»ն :

Ահա մեր հայրենակիցներուն մեծամասնութիւնը այստեղ կ'աշխատին, այս հսկայ նաւագործարանին մէջ իրենց օրապահիկը շահելու համար: Կամաց կամաց ծովեզերքէն կը յառաջանամ, սրճարաններուն առջեւ մօտ երկու Հայորդիներ հայերէն կը խօսին: Կապո՛յտ հագած նստած են նըստարաններուն վրայ: Աստծու բարեւը տալով կը կենամ իրենց մօտ: Կը խօսինք:

Այս տարի, ըսին, այնչափ հայութիւն եկած է Փարիզէն, որ կարծես թէ Փարիզ պարպուած է: Տեղւոյն Հայերը կը կազմեն 120 տուներ, պէտք է հինգ հարիւրէ աւելի անձ հաշուել բոլորը :

Արհեստաւոր մէկ - երկու հոգի: Երկու դերձակ, երկու սափրիչ, երեք նպարավաճառ եւ երկու կօշկակար: Քանի մը հայրենակիցներ պարտէզ ունին, բանջարեղէն եւ պտուղ կը բերեն կը վաճառեն:

Եկեղեցի եւ դպրոց չունին: Բոլորը դրուած են ներգաղթին, եւ պիտի երթան Հայաստան:

Մանուկ Անտօնեան

×

ԼԻՈՆ.— Օգոստոս 28ին մեր Նոր Սերունդ «Սիամանթօ» խումբը ունեցաւ իր նոր շրջանի առաջին հաւաքոյթը: Ներկայ էր Նոր Սերունդի կեդր. վարչութեան քարտուղար ընկեր Լորիս Բաբանեանը եւ Սէնթ Էթիէնի «Բարկէն Սիւնի» խումբէն ընկեր Մանուկ Մանուկեան :

«Յառաջ Նահատակ»ով ժողովը բացուեցաւ ; Ընկեր Լ. Բաբանեան հակիրճ կերպով տուաւ իր զեկուցումը, պարզելով «Նոր Սերունդ»ին մէկ տարուան կատարած աշխատանքը, ունեցած յաջողութիւնը եւ ապագայ ընելիքները :

Զեկուցումէն ետքը սկսաւ գեղարուեստական բաժինը եւ Նոր սերունդի անդամները երգեցին եւ արտասանեցին հայկական արեւահամ բարբառով:

Շատ յաջող երգեց ընկեր Մ. Փափազեան «Ձայն մը հնչեց»ը եւ արտասանեց ընկ. Խրիմեանի «Աւարայր»ը :

Ժողովը փակուեցաւ «Մշակ բանուոր» քայլերգով եւ ժողովականները մեկնեցան իրենց հետ տանելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան ոգին :—Մկրտիչ

ՍԷՕԼԷՋՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Տեղւոյս Սէօլէօզցիները անցեալ կիրակի ունեցանք մեր առաջին ժողովը ներկայութեամբ 12 հայրենակիցներու վերակազմելու համար Միութիւնը: Այս առթիւ նախկին քարտուղարը քանի մը հայրենասիրական խօսքեր ըսելէ ետք կոչ ըրաւ անդամագրուելու , ուժ տալու համար ներգաղթին եւ օգնելու համար տեղւոյն աղքատներուն: Բոլորն ալ սիրայօժար անդամագրուեցան, յետոյ ընտրուեցաւ առժամեայ վարչութիւն մը.— Պ. Մ. Սարըգասապեան, Ն. Թոփաքալեան եւ Գ. Հայրապետեան: Առժամեայ վարչութեան առաջին պարտականութիւնը պիտի ըլլայ անդամագրել այն բոլոր հայրենակիցները, որոնք ներկայ չէին ժողովին : Ներկայ կոչով կը հրաւիրենք մեր հայրենակիցները անդամագրուիլ միութեան: Կոչ կ'ընենք նաեւ Փարիզաբնակ Սէօլէօզցիներուն՝ վերակազմել Միութիւնը, Լիոնի, Վալանսի եւ Մարսէյլի պէս, եւ ձեռք ձեռքի տալով օժանդակել ներգաղթին: — Վարչութիւն

ՍՏԱՑԱՆՔ

Հ.Մ.Ը.Մ.—ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏ, ամսաթերթին 3րդ թիւը, 48 էջ, պատկերազարդ: Տպ. Տէր-Յակոբեան: Հասցէ՝ 34, Rue St. Lazare, Paris (9e):

ՀԵՄ, օրկան Պաղեստինի Հայ Երիտասարդաց Միութեան, գրական - գեղարուեստական բովանդակութեամբ: Հասցէ P. O. B. 4015, Երուսաղէմ:

TRIESTE **clef de Voute de la Paix**, հեղինակ G. Gratton. 45 նկարներով եւ ուրուագիծերով: Հրատ. **Lepratի**, 5, Rue des Grands Augustins, Paris.

լեցին 490 եկեղեցականներ, 359ը աքսորեցին Գերմանիա եւ 206ը գնդակահարեցին կամ մեռցուցին տարագրութեան մէջ։ Աշխարհականութիւնը, ուրեմն, պէտք է սահմանել՝ բառին տալով սա իմաստը թէ՝ կը նշանակէ խղճի ազատութիւն եւ կրթական ուղղութեան ազատ ընտրութիւն։։

Մօրիս Շումանի այս բացատրութիւնները պատճառ դարձան, որ կուսակցութեանց ներկայացուցիչները կարգով բեմ բարձրանան՝ պարզելու համար իրենց տեսակէտները ։

Անտրէ Ֆիլիփ, ընկերվարական, յայտարարեց թէ պիտի չաշխատի քննութեան առնել «աշխարհականութիւն» բառը, այլ կ՚ուզէ միայն յիշեցնել որ այդ բառին տրուած են, բոլոր հանրապետականներուն կողմէ, երեք յատկանիշեր,— Պետութիւնը բաժնել Եկեղեցիէն, կատարեալ չէզոքութեան մէջ պահել դպրոցը, աշխարհականացնել կուսակցութիւնները ։

Համայնավարներուն կողմէ բեմ բարձրացաւ Ֆաժոն եւ նախ ուզեց սրբագրել Անտրէ Ֆիլիփի մէկ յայտարարութիւնը, որով ընկերվարական երեսփոխանը կը թելադրէր հրաժարիլ այլեւս, տեղի կամ անտեղի, ամէն վիճաբանութեան մէջ, յիշատակել ազատագրութեան զոհերը, — այլեւս չենք ուզեր լսել «գնդակահարուածներու կուսակցութիւն» կամ «գնդակահարուածներու եկեղեցի» բացատրութիւնները ։ Ֆաժոն կը կարծէ թէ Անտրէ Ֆիլիփի թելադրանքը հարուած մըն է որ կ՚ուղղուի իր կուսակցութեան։ Յետոյ ըսաւ թէ աշխարհականութիւնը բառ մըն է որ կը ճշդէ հանրային կրթութեան ազատ ուսուցումը։

Արմատականները եւս շարժեցան, եւ Էռիօ բեմ բարձրացաւ յայտարարելու համար թէ ուրախ է որ առիթ կ՚ունենայ խօսելու այս հարցին մասին,— որովհետեւ արմատական կուսակցութիւնն է եղած, որ պետական օրէնքներուն մէջ ներմուծած է աշխարհականութիւնը, բառ մը որուն նշանակութեան մասին պէտք չունի դաս առնելու ուրիշներէ, ուստի հաւատարիմ կը մնայ աշխարհականութեան ։

Ի վերջոյ քուէի դրուեցաւ յօդուածը, պահելով «աշխարհական» բառը, որու իմաստին մասին թէեւ տարակարծիք՝ բոլորն ալ սակայն կ՚ընդունէին որ աշխարհականութիւնը կը ներշնչէ ազատականութիւն ։

Միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ առաջին յօդուածը։ Միաձայնութեամբ անցաւ նաեւ երկրորդ յօդուածը, որ կը նուիրականացնէ եռագոյն դրօշը՝ կապոյտ, ճերմակ եւ կարմիր ուղղահայեաց գոյներով, իբրեւ խորհրդանշան Հայրենիքին, եւ Մարսէյեզը իբրեւ ազգային երգ։։

Պաստիտ քննութեան առաւ սահմանադրութեան մէջ «ժողովուրդին գերիշխանութիւնը» եւ «ազգային գերիշխանութիւն» բառերուն իմաստը։ Եւ փոխանակ ըսելու «ազգային գերիշխանութիւնը կը պատկանի Ֆրանսական ժողովուրդին», ըսել «գերիշխանութիւնը կը պատկանի ազգին, որ զայն կը գործադրէ իր ընտրած ներկայացուցիչներով » ։ Այս առաջարկած փոփոխութեան իբրեւ բացատրութիւն, ըսաւ թէ ժողովուրդը անցողականն է, իսկ ազգը՝ տեւականը։ «Ժողովուրդին գերիշխանութիւնը», որ գործածուած է 1793ի վաղամեռիկ Սահմանադրութեան մէջ, շատ վտանգաւոր տեսութիւն մըն է, մանաւանդ երբ մեծամասնութիւն կարծուածը փոքրամասնութիւն մըն է իրականին մէջ ։

Պաստիտ դէմ արտայայտուեցաւ նաեւ «բացարձակ լիազօրագրին կամ քուէին», բայց ժողովը մտիկ չըրաւ ։

Սահմանադիր ժողովը յետոյ զբաղեցաւ համայնավարներու մէկ առաջարկով՝ բնակարանային վարձքերու յաւելման դէմ,— զրկուեցաւ յանձնաժողովին։ Յետոյ հարցապնդում մը կատարուեցաւ Նանթի մէջ պատահած դէպքերու մասին,— ժողովուրդը, կեանքի սղութեան դէմ բողոքելու պատրուակով, թափօր կը կազմէ եւ յանկարծ կը յարձակի խանութներուն վրայ, կը կոտրէ կը թափէ, կը կողոպտէ, նոյնիսկ ոստիկաններուն դէմ ցոյցով՝ կը խոչընդոտէ կարգ մը զբօսաշրջիկներ։ Ներքին նախարարը յայտարարեց թէ միջոցներ ձեռք առնուած են, որպէսզի չկրկնուին նման դէպքեր։ Այս առթիւ փափաք յայտնուեցաւ աւելցնել ոստիկանական ուժերը եւ պայքարիլ սեւ շուկային դէմ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ նոր յուշագիր մը յանձնեց Մ. Նահանգներուն բողոքելով որ ամերիկեան օդանաւեր տակաւին կը շարունակեն թռչիլ Եուկոսլաւիոյ վրայ հակառակ վերջերս կատարուած ազդարարութեանց։ Յուշագիրը կը շեշտէ որ այս բռնաբարումը կրնայ յառաջ բերել «ցաւալի միջադէպեր» եւ միջոցներ պէտք է ձեռք առնուին արգիլելու համար այդ թռիչքները ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ օդանաւ մը, որ Քոփէնհակէն ճամբայ ելած՝ Փարիզ կուգար, վար ինկաւ Դանիոյ մայրաքաղաքին շրջակայքը։ Օդանաւին մէջ կը գտնուէին 27 հոգի։ Բոլորը մեռած ։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ, կը գրեն ամերիկեան թերթերը, որոշած է վերահաստատել գերմանեւլեհական 1939ի սահմանները, Գերմանիոյ վերադարձնելով Շիլեզեան (հանքածուխի եւ ճարտարարուեստի շրջան), փոխարէն Լեհաստանի վերադարձնելով Գալիցիան ։

ՊԵԼԺ գաղտնի ոստիկանութիւնը բազմաթիւ Ռուսեր ձերբակալեց Պրիւքսէլի մէջ։ Պատճառը գաղտնի կը պահուի։ Այս առթիւ Պրիւքսէլի թերթերը կը գրեն թէ անցեալ ամիսներ կատարուեցան նման ձերբակալութիւններ,— ձերբակալուածները բարձրաստիճան սպաներ են ցարական բանակէն ։ Այսպէս, ձերբակալուածներուն մէջ կը գտնուէին Զօր. Արխանկէլսքի, որ նախագահն է Ա. Համաշխարհային պատերազմի ռուս մարտիկներու միութեան, Զօր. Հարթման, Զօր. Օրլանով։ Պրիւքսէլի Le Soir թերթը կը գրէ թէ այս ձերբակալութեանց մէջ մաս ունի սովետական դեսպանատունը։ Ուրիշ թերթեր կը գրեն թէ ձերբակալեալները սեւ շուկայ կ՚ընէին, թէ կարմիր բանակէն դասալիքներ կը պահէին,— զրոյցներ բոլորը։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն թէ միջազգային հիմնադրամներու Միութեան տնօրէնը, Կաթ, դիմելով 39 պետութեանց, որոնք անդամ են այս կազմակերպութեան, պիտի խնդրէ որ պաշտօնական նոր տեղեկութիւններ տրուին իրենց դրամին արժէքին մասին, երեք ամսուան ընթացքին։ Միջազգային Հիմնադրամներու Միութեան այս առաջին եւ շատ կարեւոր ձեռնարկին նպատակն է ապահովել դրամական արժէքներու կայունութեան։

ՏԸԿՐԷԼԻ փախուստին համար, պելժ կառավարութիւնը պատասխանատու կը համարի Ֆրանքոյի կառավարութիւնը եւ խնդիրը որոշած է ներկայացնել Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան, ամբաստանելով Սպանիան՝ իբրեւ մեղսակից ռէքսիստ Տըկրէլի փախուստին։

Գերմանական «Կնայզէնաու» մարտանաւը, զոր Գերմանները 1945ին խորտակեցին Կտինիա նաւահանգիստին առջեւ, Ռուսերը կ՚աշխատին դուրս հանել ջուրէն ու նորոգել։ Գերման նաւատորմին ամէնէն գեղեցիկ մարտանաւերէն մէկն էր այս ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ որոշած է արգիլել Եւրոպայէն գաղթողներուն մուտքը ։ Խորհրդարանը մերժեց հետեւանք տալ 50.000 Հրեաներ ներս առնելու համար նախագահին կողմէ եղած առաջարկը ։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐԸՆՏԻՐ առժամեայ կառավարութեան պետը Նեհրու յայտարարեց երեքշաբթի օրը թէ խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին եթէ Իսլամները շարունակեն ներկայ խռովութիւնները որոնք ծանր կացութիւն մը ստեղծած են երկրին մէջ եւ պիտի ձերբակալուին իսլամական դաշնակցութեան ղեկավարները։

ՖԵՐՄԱՆԵԱՆ եղբայրները (Նէօյեի) ցաւով կը ծանուցանեն մահը՝ Պ. ԱՐԹԱՔԻ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆի, որ տեղի ունեցած է Մոնաքոյի իր բնակարանին մէջ, Օգոստոս 11ին, ուր եւ կատարուած է յուղարկաւորութիւնը։ Հանգուցեալը, որ Տնօրէն եւ բաժնեկիցը եղած է Եգիպտոսի Մելքոնեան ծխախոտի գործարանին, սիրուած եւ յարգուած էր թէ հայ եւ թէ Մոնաքոյի համայնքէն որուն յարգուած հիւրն էր ։

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՆՈՅՇ ՔԷՕՍԷԵԱՆ եւ պարագաները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց քեռորդւոյն եւ ազգականին Օր. ԳԵՂՈՒՀԻ ՏՕՊՌՈՒԵԱՆի մահուան առթիւ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համախարբերդցիական Միութեան վիճակահանութենէն շահած թիւերը. — Թիւ 448 (զոյգ մը կօշիկ), 821 (երեք մեթր կերպաս), 927 (շիշ մը Օ տը Քոլոներ), 862 (շիշ մը խմիչք ախորժաբեր), 142 «նապաստակ մը), 547 (շիշ մը մուսքօ), 798 (հաւ մը), 686 (քիլօ մը օճառ), 512 (տուփ մը անուշ), 574 չորս տուփ գլանիկ), 17 (երկու զոյգ գուլպայ)։ Ստանալու համար դիմել 17 rue des Petites Maries, Bar Massis, Marseille ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Համախարբերդցիական Միութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8ին, Cours Lafayette, 217։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին Խարբերդ նահանգի բոլոր հայրենակիցները ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի ընդհանուր վարչութիւններու ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 7ին Սալ Մազընոյի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր վարչական անդամներէ որ ներկայ գտնուին այս խիստ կարեւոր ժողովին ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԽՆՋՈՅՔ .— Հայ. Կամ. եւ Մարտիկներու Միութեան Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ, Սեպտ. 7ին, շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, վինակից Պետրոսեանի սրճարանը։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին, առատ խմիչք, պատուական «ըլյմա» եւ թերթանուշ, ի նպաստ Ներգաղթի ֆոնտին ։

ՎԿԱՅՈՒԱԾ դաստիարակ - ուսուցիչ մը տրամադրելի ժամեր ունի դասաւանդելու հայերէն լեզուն, հինգշաբթի եւ կիրակի օրերը ամբողջ, ինչպէս նաեւ իրիկունները, անհատներու կամ խումբերու համար։ Դիմել գրաւորապէս «Յառաջ»ի խմբագրութեան մինչեւ ամսոյս վերջ։

ՅԱՌԱՋ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Մարսէյլէն Տիկին Արշալոյս Անդրիկեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Սարգիս Սարգիսեանի, Տիթրոյթ ։

Մարսէյլէն Պ. Վահան Շամլեան մէկ տարեկան «Յառաջ » կը նուիրէ իր քրոջը Տիկին Վիքթորիա Թէքսուն, Ամերիկա։

ՈՒՍՈՒՑԻՉ կամ ուսուցչուհի կ՚ուզուի Իսի լէ Մուլինոյի Երեմեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքին համար հինգշաբթի օրերը ժամը 9—17։ Դիմել Հ. Բ. Ը. Մ. կեդրոնը, Square Alboni, Paris (16):

Կը փնտռուին ՄՈՄՃԵԱՆ քոյրեր Մշեցի, որոնք Փարիզ ըլլալ կը կարծուին։ Տեղեկացնել Տիկին Զապէլ Մեսրիկեանի Յառաջի միջոցաւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Մարաշցի Սամուէլեաններ, Արշակ, Թուրֆանտա եւ Սեդրաք, որոնք պատերազմէն առաջ Մարսիլիա կը բնակէին ։ Տեղեկացնել Աստուր Գարեանի 1246 Calle P. Bustamente, Montevideo, Uruguey:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Պ. Սարգիս Օտապաշեան (Ատանացի) որուն հայրը, մայրը եւ երեք քոյրերը կը գտնուին Պէյրութ։ Կը խնդրուի իմացնել իր աներձագին Պ. Գրիգոր Պետրոսեանի, 19 ave. Gabriel Peri, Sévran (S. et O.) ։

ԷՐԶՐՈՒՄՑԻ Դանիէլ Գալայճեան, հօրը անունը Համայեակ, մօրը անունը Մարիամ, կը փնտռէ մօրեղբօր կինը եւ աղջիկը Տիգրանուհի Քըրգրեաններ, որ 1920ին Պէյրութի որբանոցը եղած են։ Տեղեկացնել Դանիէլ Գալայճեանի 16 Ave. Vittel, Bois-Colombes (Seine), France :

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 -
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Բաժ. Տար. 1000, 6ամս. 500 ֆր. Արտասահման 10 Տոլար

Vendredi 6 Septembre 1946 Ուրբաթ 6 Սեպտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4794–Նոր շրջան թիւ 433 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր.

JE SUIS - DONC TU N'ES PAS

Քսանըհինգ տարուան պատմութիւն ունի Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ բացուած խաչակրութիւնը։

Քսանըհինգ տարի է գոյնզգոյն — շատ անգամ անգոյն — մարդիկ Դաշնակցութեան յուղարկաւորութիւնը կը կատարեն առատ – երիկուն, մե՛ծ շուքով ու աղմուկով։

Բայց այս ի՛նչ անվախճան արարողութիւն է եւ ի՛նչ մահամատոյց «ի վերին Երուսաղէմ» որուն արձագանգը կը տեւէ քառորդ դար։

«Ցանձ էր հասաւ, խնձոր էր կարմրեցաւ» պիտի ըսէին մեր մամիկները։

Եւ այս ի՛նչ անիմանալի հանելուկ որ մեր հակառակորդները մէկ կողմէն «Դաշնակցութիւնը քայքայուեցա՛ւ, մեռա՛ւ» կը պոռչտան, երբ ուրիշ ընելիք չունին, միւս կողմէ՝ ամէն կենսական աշխատանք երեսի վրայ ձգած, այսքան աղմուկ ու հետաքրքրութիւն կը ստեղծեն մեր կազմակերպութեան շուրջ։

Մեր անմահ հակառակորդներէն քանի՞ հոգի խելապէս կը հաւատան թէ ննջեցեալի մը հետ է իրենց գործը։

Ո՛չ մէկը, այլապէս չատոնց դադրեցուցած պիտի ըլլային իրենց ապերեխ պայքարը որուն գոյութիւնն իսկ տրամաբանօրէն կ'ապացուցանէ իրենց տեսակէտներուն եւ ուղղութեան ջախջախիչ պարտութիւնը բոլոր ճակատներուն վրայ։

Դաշնակցութիւնը ո՛չ միայն չէ քայքայուած այլ, ընդհակառակն, ան առաւել քան երբեք կը պահէ իր ուժն ու հմայքը ժողովրդական խաւերուն մէջ։

Դաշնակցութիւնը, ամէն բանէ առաջ, պարտականութեան, աշխատանքի, նուիրումի եւ պայքարի կուսակցութիւն է։

Դաշնակցութիւնը սալոնի կուսակցութիւն չէ, ո՛չ ալ ակադեմական ամուլ բանավէճերու կրկէս։

Դաշնակցութիւնը ծնած է հայ ժողովուրդէն, կ'արտայայտէ հայ ժողովուրդին հարազատ թափանցքները եւ իր վարդապետութեան եւ իտէալներուն մէջ միայն հայ ժողովուրդին շահերն են որ տեղ ունին։

Դաշնակցութիւնը, իբրեւ քաղաքական կազմակերպութիւն, նպատակ չէ ինքն իր մէջ, այլ ճամբայ մը որ մեր նպատակներուն իրագործման կ'առաջնորդէ։

Հայոց ազգին «այծերն ու կապիկները» կրնան տարբեր տեսակէտ ունենալ։ Իրենց գիտնալիք գործն է, մենք չենք հետաքրքրուիր եւ չենք վիճիր որովհետեւ մենք գծած ենք այն ճամբան որուն հաւատարմօրէն հետեւեցանք յիսունըվեց տարի ու պիտի շարունակենք հետեւիլ հակառակ բոլոր բամբասանքներուն եւ զրպարտութեանց։

Օտարները աւելի լաւ կը ճանչնան մեր կուսակցութիւնը։

Պատերազմի ընթացքին այս տողերը ստորագրողը բազմաթիւ առիթներ ունեցաւ Լոնտոնի մէջ՝ արտայայտուելու Դաշնակցութեան մասին կամ Դաշնակցութեան անունով։ Կը յիշեմ շահագրգռուող պետութեան մը ականաւոր ներկայացուցիչին բառերը՝ համատարած արիւնահեղութեան ամէնէն ահաւոր օրերուն։

— Մի՛ զարմանաք եթէ այսքան կը հետաքրքրուինք ձեզմով. հայ ժողովուրդին ամէնէն հզօր, ամէնէն գործօն, ամէնէն հայրենասէր կազմակերպութիւնն էք. ձեր ժողովուրդը պէտք է երախտապարտ ըլլայ ձեր կուսակցութեան.

Մեր հակառակորդները ինչե՞ր պիտի չտային իմանալու համար այս բառերը արտասանողին անունը։

Տարբեր չէ Երեւանի կարծիքը։

Ահաւասիկ իր ներկայացուցիչներէն մէկուն գնահատութիւնը՝ արտասանուած տակաւին քանի մը շաբաթ առաջ։

— Հակառակ ենք ձեր ուղղութեան թէ անցեալին եւ թէ ներկային. բայց պէտք է խոստովանիմ որ քաղաքական կազմակերպութիւն էք վերջ ի վերջոյ եւ շատ ուժեղ. մտաւորականութիւն ունիք, զանգուած ունիք, տեսակէտ ունիք եւ մանաւանդ քաջութիւն եւ աշխատելու ընդունակութիւն. արտասահմանի մէջ չկան ուրիշ կուսակցութիւններ, մենքատոր համոզուած ենք....

Անո՞ւնը. օր մը կ'իմանաք։

Դաշնակցութիւնը ծանր նստած է հայ աշխատաւորին, հայ մտաւորականին սրտին, հոգիին ու մտքին մէջ։ Ուրքան ատեն որ Դաշնակցութիւնը կայ — եւ ան միշտ պիտի ըլլայ — ուրիշներ տեղ չունին այդ սրտին, այդ հոգիին ու այդ մտքին մէջ։

Je suis - donc tu n'es pas.

ԺԻՐԱՅՐ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ՅԱՆՑԱՒՈՐԸ ԵՍ ԵՄ »

— Մի վրդովուի՛ր, եղբայր, ես չեմ այդ բողոքը։ Ո՞վ բսաւ որ չեմ կարդացեր կամ չեմ կարդար, քեզէ առաջ կը ստանամ թերթ ալ, թղթակցութիւն ալ, լուրն ալ։ Դուն, հասարակ մահկանացու, առ նուազն քանի չորս ժամ վերջը կը տեսնես ատոնք։

— Հապա ինչո՞ւ կը պոռաս որ դէմ էք ներգաղթի, մեր թաղմութիւններուն հայրենիք վերադարձին դէմ գրող թերթ մը կը դնէ՞ք վերջին անգամ Պուլկարիայէն ստացուած նամակը, ուր մեծ խանդավառութեամբ կը նկարագրուի ներգաղթողներուն վառնայէն մեկնումը։ Կրնայիք չդնել, եթէ դէմ էիք, չէ՞, ո՞վ կը ստիպէր։

.. Մի եզրակացներ այդքան շուտ, ատոր ալ պատասխան կը գտնեն մարդիկը. ի՞նչ, չեմ գիտեր։ Բայց վստահ եմ որ ուղեղներ կան մասնաւոր կազմախօսութեամբ, որ խեղաթիւրելու, խառնակելու, զրպարտելու, ներմակին սեւ ըսելու չարամտութեամբ կ'եփին կարծես։ Խեղճերը անհանգիստ կ'ըլլան, հիւանդ կ'ըլլան, եթէ օրն ի բուն ծամելիք չունենան։ Դիւրին չէ, մի մեղադրեր։ Աթէնքի թանգարանը այրող խելագարին պատմութիւնը չե՞ս գիտեր։ Երբ պատճառը հարցուցած են, անվրդով պատասխանած է.

— Կ'ուզէի որ անունս պատմութեան անցնէր։

Հիմա մեր մարդուկներն ալ կ'ուզեն որ եթէ ոչ իրական արժէքով, գոնէ խեղկատակութեամբ աչքի զարնեն հայ հանրային կեանքի մէջ։

Քանի որ խնդիրը ներգաղթի մասին է, քեզի ուրիշ պատմութիւն մըն ալ պատմեմ։ Այնքան եռանդով կը փնտռեն ներգաղթի կազմակերպութեան մէջ մատնանշուած թերութիւնները արդարացնող լուրեր, որ սխալ նամակներ ալ կը տպեն երբեմն։ Տեսած ըլլալու ես հայրենակցին ստորագրածը, ուր խեղճ մարդը վերէն վար կրնկարագրէ «Հայաստանի բժիշկի» թերթերուն մատնանշած սխալները եւ միամտօրէն կ'եզրակացնէ.«յանցաւորը ես եմ»։

— Միտքս ի՜նչ ինկաւ գիտե՞ս, ժամանակին մեզ անապատները քշողներն ալ մեզ յանցաւոր կը գտնէին... շուտ մեռնելնուս համար։

ՍՕՍԻ

Ընկերվար. կուսակցութեան վարիչ մարմինը

Ինչպէս գրած էինք, Զորեքշաբթի երեկոյ նիստ գումարեց Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան Վարիչ Մարմինը, որ ընտրուած էր 38րդ համագումարին կողմէ։

Այս նիստին մէջ Կի Մոլէ ընտրուեցաւ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար, իբրեւ իրեն օգնական՝ փոփոխականի քարտուղար ընտրուեցաւ Արթ– Լափոք, վարչական քարտուղար՝ Իվ Տէշըզէլ, ընդհ. գանձապահ՝ Վիքթոր Փրովօ, օգնական գանձապահ Լէոն Պութպիէն։

Կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակին հետ յարաբերութիւնը պիտի պահէ Կի Մոլէ։ Իսկ ընկերվարական երիտասարդական կազմակերպութեանց հետ՝ իբրեւ չափահաս քարտուղար Քուրթուա։ Միջազգայինի ներկայացուցիչ՝ Պրաք, Կրումպախ, Լուի Լէվի, Վէնսան Օրիոլ, Լէոն Պութպիէն։ Դիմադրական ճակատին մօտ ներկայացուցիչ՝ Կի Մոլէ եւ Պութպիէն։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ կառավարութիւնը ծանուցագիր մը յանձնեց Եուկոսլաւիոյ հաստուցում պահանջելով վերջին միջադէպին մէջ սպաննուած Ամերիկացիներուն կեանքին համար։ Ծանուցագիրը կը հերքէ մարաջախտ Թիթոյի յայտարարութիւնը թէ Յուլիս 16էն մինչեւ Օգոստոս 29 ամերիկեան օդանաւեր 278 անգամ թռած են Եուկոսլաւիոյ վրայ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ պատերազմական նախարարը Րոպըրթ Փէթըրսըն հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է մամուլին.— Մեր բանակը պէտք է զօրաւոր ըլլայ քանի որ խաղաղութիւնը տակաւին վերահաստատուած չէ։ Աշխարհի ներկայ կացութեան մէջ Ամերիկա զինուելու պէտք չունի։ Եթէ անհրաժեշտութիւն ծագի, տասը ամիսը բաւական է նորէն երեւան հանելու համար այն ուժը զոր ունէինք անկէ տարի մը առաջ։

ՌԱԶՄԱՓՈՐՁ ԵԳԷԱԿԱՆԻ ՄԷՋ?

Թրքական աղբիւրէ կը տեղեկացնեն թէ ի մօտոյ ռազմափորձեր պիտի կատարուին Միջերկրականի մէջ՝ բրիտանական, ամերիկեան եւ Թրքական նաւատորմերու մասնակցութեամբ։

Ամերիկեան նաւաբաժին մը տասնըութ մարտանաւերէ բաղկացած, առաջնորդութեամբ օդանաւաբարձ Ֆրանքլէն Ռուզըվէլթի, Եգէական հասած է արդէն։

★ *Հանգուցեալ նախագահ Ռուզըվէլթի նախկին քարտուղարը Տէնիըլս չորեքշաբթի օր ուժգնօրէն քննադատեց յունական ջուրերուն մէջ կատարուող նաւային ցոյցը։ «Մեր նախագահը երբեք պիտի չառնէր այդ տեսակ քայլ մը» ըսաւ ան։ Ան միշտ կ'աշխատէր հեռու մնալ Խորհրդային Ռուսիոյ ծրագիրներէն, ինչպէս նաեւ Մեծն Բրիտանիոյ կայսերական քաղաքականութենէն»։*

★ *Ռուսական «Նովոյէ Վրէմիա» թերթին աշխատակիցը, ծովակալ Պէլլի խօսելով «Միջերկրականը անգլիական լիճի մը» վերածելու բրիտանական ծրագրին մասին, հետեւեալ միտքերը արտայայտած է — «Առաջին մեծ պատերազմէն առաջ Միջերկրականը կը կառավարէին երեք մեծ պետութիւններ — Անգլիա, Ֆրանսա եւ Իտալիա։ Այս վերջինը ամէն բան կորսնցուց, Ֆրանսան տկարացած է, իսկ Անգլիոյ հակակշիռը այդ շրջաններուն վրայ հետզհետէ կը զօրանայ։*

Անգլիա ուժ կուտայ Ֆրանքոյին որպէսզի չկորսնցնէ Ճիպրալթարը եւ միեւնոյն ատեն կ'աշխատի Մեծ Լիբիա մը ստեղծել միշտ, ապահովելու համար իր դիրքը Միջերկրականի աւազանին մէջ։ Նոյն բանը կարելի է ըսել Թրիէսթէի հարցին մէջ Անգլիոյ հետեւած քաղաքականութեան»։

★ *Ամերիկեան իշխանութիւնները չորեքշաբթի օր յանկարծ որոշեցին յետաձգել կամ բոլորովին ջնջել օդանաւային այն ցոյցերը որ տեղի պիտի ունենային երէկ Աթէնքի վրայ։*

Հաշտութեան ժողովին մէջ

Վիշինսքի, որ Մոլոթովի բացակայութեան Խորհրդային Միութեան գլխաւոր պատուիրակի դերը կը կատարէ խորհրդաժողովին մէջ, Զորեքշաբթի օր մեծ իրարանցում ստեղծեց քաղաքական շրջանակներուն մէջ առաջարկելով Նոյեմբերին յետաձգել Միացեալ Ազգերու ժողովը որ համաձայն նախապէս եղած կարգադրութեանց՝ տեղի պիտի ունենայ Սեպտ. 23ին, կամ փոխադրել զայն Փարիզ կամ Ժընեւ։ Պէվին եւ Պըրնզ բացարձակօրէն հակառակեցան այդ առաջարկին եւ դիտել տուին թէ Միացեալ Ազգերու համագումարին յետաձգումին որոշումը կրնայ տալ միայն ընդհանուր քարտուղարը՝ յիսունըչորս անդամ–պետութեանց հաւանութիւնը ստանալէ ետք։ Պէվին առաջարկեց որ Նիւ Եորքի ժողովը չյետաձգուի բայց կրճատուի անոր օրակարգը։

Զորս գլխաւոր պետութեանց ներկայացուցիչները ամբողջ երեք ժամ վիճաբանեցան այս հարցին շուրջ, բայց չկրցան եզրակացութեան մը յանգիլ։ Ի վերջոյ Պիտօ առաջարկեց Զորսերու ժողովին հրաւիրել Զինաստանի պատուիրակը, որոշումը փութացնելու համար։ Քաղաքական շրջանակները զանազան մեկնութիւններ կուտան Ռուսիոյ այս անակնկալ բանաձեւին մասին, որ շատեր կը խոստովանին, մեծ յուզում յառաջ բերած է։ Փարիզի ժողովը ճակատագրական օրեր կ'անցընէ։ Ռուսիա Միացեալ Ազգերէն պիտի հրաժարի՞. իրա՞ւ է որ Մոսկուա ծրագիրներ կը մշակէ այդ ուղղութեամբ։ Այս հարցումները մտահոգութիւն կը պատճառեն շահագրգռուող պետութեանց։ Դիտել կը տրուի թէ Ռուսիոյ համայնավար կուսակցութիւնը բոլորովին հակառակ է արեւմտեան պետութեանց հետ գործակցելու քաղաքականութեան եւ չի հետաքրքրուիր թէ ինչեր կ'անցնին կը դառնան Փարիզի մէջ։ Հաւանական կը թուի որ Մոսկուա Միացեալ Ազգերէն հեռանալով, առանձին կազմակերպութիւն մը ստեղծէ՝ խաղաղութիւնը իր ըմբռնած ձեւով վերահաստատելու համար։

Այդ ձեւով Ռուսիա կրնայ իր թեւարկութեան տակ առնել սահմանակից երկիրները եւ վարել անոնց տնտեսական քաղաքականութիւնը։ Ֆուէտի հետ անցեալ շաբթու կնքուած առեւտրական դաշնագիրը կը հաստատէ այս ենթադրութիւնը։ Խորհրդաժողովը հասած է տեղ մը ուր հակամարտ տեսակէտներ կրնան վտանգել իր աշխատանքներուն շարունակութիւնը։ Քաղաքական եւ տնտեսական յանձնաժողովը չորեքշաբթի օր զբաղեցաւ իտալական դաշնագրին քննութեամբ եւ մասնաւորաբար Թրիէսթէի խնդրով։ Զեխոսլովաքիոյ ներկայացուցիչը՝ Մազարիք շեշտելով այդ նաւահանգիստին կարեւորութիւնը, համաձայն գտնուեցաւ այդ հողամասը Եուկոսլաւիոյ յանձնելու առաջարկին։

★ *Ապահովութեան Խորհուրդը չորեքշաբթի օր 2ի դէմ 7 քուէով որոշեց իր օրակարգին վրայ դնել Յունաստանի դէմ Ուկրայնայի կառավարութեան ներկայացուցած բողոքագիրը։ Ամերիկա, Ֆրանսա, Եգիպտոս, Մեքսիքա, Լեհաստան,*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

ՍԱՄԱԹԻՈՅ ԴԷՊՔԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պոլսոյ Կեդրոնական Կոմիտէն, բացի Պանք Օթոմանի գրաւումէն, ծրագրած էր զինեալ ցոյցեր կատարել մայրաքաղաքի զանազան թաղամասերուն մէջ, միեւնոյն օրը եւ միեւնոյն ժամուն, շփոթութեան մատնելու համար Թուրք կառավարութիւնը։

Այսպէս, մինչ առաջին խումբը Պանքան պիտի գրաւէր, երկրորդը Պապը Ալին օդը պիտի հանէր ռումբերով, երրորդը Պոլսոյ կամուրջին գլուխի Թրքական պահականոցը, չորրորդը Բերա-Կալաթա Սէրայի ոստիկանատունը, հինգերորդը Ղալաթիոյ Վոյվոտա փողոցի (ուր կը գտնուի Պանք Օթոմանը) պահականոցը պիտի գրաւէր, վեցերորդը Սամաթիոյ մէջ գործի պիտի անցնէր։

Մատնութիւններ կատարուած ըլլալով, Թուրք ոստիկանութիւնը օրեր առաջ զանազան մարդիկ ձերբակալած էր, այսպէս արգելք ըլլալով ծրագրուած ցոյցերու երկու երրորդին գործադրութեան։

Պատմեցինք Պանքայի դէպքը։ Երկրորդ շարժումը տեղի ունեցաւ Սամաթիոյ մէջ ուր նոյն 1896ի Օգոստոս 14/26ի չորեքշաբթի օրը խումբ մը կարիճ յեղափոխականներ, գլխաւորութեամբ Գնունիի, Արտաշէս Միսաքեանի եւ Արտաշէս Անդրէասեանի (Սուրէն) ծրագրած էին մեծ յարձակողական մը կատարել։ Ահա՛ թէ ինչ էր այդ ծրագիրը՝ համաձայն ականատես ընկերոջ մը պատմութեան։

« Ռազմական ծրագիր մը կազմուած էր։ Մեծ քանակութեամբ ռումբեր, 154 կտոր, ամէն տեսակէն, ցրուած էին զանազան տեղեր... Քանի մը ահաբեկիչներ, զինուած լաւ զէնքերով, պիտի յարձակէին տեղական զօրանոցին վրայ։ Սպաննելով զօրքերէն մէկ քանին, փախչելով պիտի ապաստանէին այն կէտին վրայ, որուն շրջակայքի տուներուն մէջ նախապէս ամէն տեսակ ռազմամթերքով զինուած արիասիրտ երիտասարդներ, սպասողական դիրքի մէջ պիտի մնային, այնպէս որ մեր տէրորիստները կարող պիտի ըլլային այդ տուներուն մէջ ապաստանիլ, մինչ զօրանոցի ամբողջ զօրքերը, ոստիկանական ամբոխը տէրորիստները հետապնդելով պիտի հասնէր նոյն կեդրոնին վրայ։ Այդ պահուն մեր դժոխային մեքենաները պատուհաններէն փողոց նետուելով, պիտի կոտորէին զօրքերը։ Երբ աղէտն Սամաթիոյ գլխաւոր զինուորական ուժը կը ջախջախուէր, անդին շատ մը ընկերներ պիտի հաւաքուէին եկեղեցին, ուր կամաց կամաց պիտի կեդրոնանային մնացած բոլոր ուժերը »։

Սակայն այս ծրագիրը կարելի չեղաւ գործադրել։ Գաղտնիքը չէր պահուած այնպէս՝ ինչպէս Պանք Օթոմանի գրաւման համար։ Շատ մը հայ ընտանիքներ, նախապէս տեղեկանալով պատահելիքի մասին, առաւօտուն կանուխէն շոգեկառքով փախած էին Սան Սթէֆանոյի կողմերը։ Ընդհանուր եռուզեռ կը տիրէր գիւղին մէջ։ Զանազան շշուկներ կը շրջէին։ Թուրք ոստիկանութիւնն ու համիտեան լրտեսները, որոնք արդէն օրեր առաջ որոշ կասկածներ ունեցած էին, մատնութեան մը շնորհիւ անկասկած, անմիջապէս զինուորական շղթայի տակ առին ամբողջ Սամաթիան։ Բոլոր փողոցներու անկիւնները պահակներ դրուած էին եւ անցորդները մանրակրկիտ հարցաքննութեան եւ խուզարկութեան կ'ենթարկուէին։ Կը խուզարկուէին նաեւ կասկածելի Հայերու տուները։

Ամէնէն առաջ ոստիկաններն ու զինուորները կը պաշարեն Գնունիի տունը, սակայն զինքը հոն չգտնելով կը ձերբակալեն տանտէրը։ Գնունին նախորդ օրուընէ արդէն գացած էր Միսաքեաններու տունը՝ յաջորդ օրուան համար վերջին կարգադրութիւններն ընելու նպատակով։

Ոստիկանները այս անգամ կը պաշարեն Միսաքեաններու տունը, կը պահանջեն որ Գնունին անձնատուր ըլլայ, իսկ Արտաշէս Միսաքեանը կը հրաւիրեն ներկայանալ զօրանոց։ Ժամը 3ն էր դեռ (ըստ Թրքաց)։ Ծրագրուած էր շարժումը սկսիլ ժամը 6ին, այսինքն Պանք Օթոմանը գրաւելու համար որոշուած ժամուն։ Չէին կրնար առաւօտուան այդ ժամուն յարձակողականի անցնիլ, առանց վտանգելու Պանք Օթոմանի եւ միւս թաղերու համար ծրագրուած շարժումները։ Պաշարող ոստիկաններու եւ Գնունիի միջեւ կը սկսին բանակցութիւնները։ Գնունին տան վերի յարկէն կը պատասխանէ թէ լաւ կ'ըլլայ որ կէսօրէ վերջ ժամը 6ին գան, առ այժմ ո՛չ ինք անձնատուր կ'ըլլայ, ո՛չ ալ Արտաշէսը կրնայ յանձնել, որ զօրանոց տանին։

Դիմացի տան մէջ գտնուող ընկերներէն մէկը կը յաջողի իջնել քաղաք եւ լուր տանիլ Կեդր. Կոմիտէին Սամաթիոյ անցուդարձերու մասին։ Մինչեւ այս սուրհանդակին վերադարձը, դէպքերը կը գահավիժին արդէն եւ կը պաշարուի նաեւ մանչերու վարժարանը։

Որոշեալ ժամուն, ճիշդ 6.30ին զանազան տուներէ միաժամանակ կը սկսի յարձակումը։ Առաջին ռումբը կ'արձակէ կին մը, իրարու ետեւէ ռումբերը կը նետուին փողոցներու մէջ հաւաքուած զինուորներու վրայ, որոնք կը պատասխանեն տուներու դէմ ուղղուած անդադար հրացանաձգութեամբ։ Քանի մը հայդուկներ զօրանոցին վրայ խուժելով, կը սպաննեն պահակները եւ շփոթ առաջ բերելով կը յաջողին փախչիլ։ Ուժանակներու պայթումը մեծ աւերներ կը գործէ եւ Թուրք զինուորները կը ստիպուին նահանջել, բազմաթիւ զոհեր ձգելով Միսաքեաններու տան եւ վարժարանին առջեւ։ Քաշուող զինուորները իրենց ճամբուն վրայ հանդիպած անզէն մարդոց վրայ կը կրակեն։ Ընդհանուր ահուսարսափ կը տիրէ ամբողջ Սամաթիոյ մէջ։

Հինգուկէս ժամուան կռիւէ վերջ իրիկուան ժամը 12ին (Ը. Թ.) խաղաղութիւն կը տիրէ, տեսակ մը զինադուլ, որ կը տեւէ չորս ժամ եւ որու ընթացքին երկուստեք նոր պատրաստութիւններ կը տեսնուին։ Հայերը կ'ամրացնեն իրենց դիրքերը։ Գիշերուան ժամը 4ին կռիւները կը վերսկսին, սակայն մերիններուն նետած ռումբերը երկրորդ անգամ կը ստիպեն զինուորները նահանջել շուտով։ Կրկին զինադադար։ Մինչեւ այդ վայրկեանը դպրոցին մէջ եւ Միսաքեանենց տան մէջ կռուողները ո՛չ մէկ զոհ տուած էին։

Թուրքերը նոր օգնական ուժեր կ'ընդունին շատ մեծ թիւով, բացի հրացաններէ՝ զինուած նաեւ կացիններով։ Ժամը 7ին կռիւը կը վերսկսի սոսկալի որոտումներով։ Հայերու ռումբերն ու գնդակները պակսած ըլլալով, պաշտպանողական կռիւ կը մղէին։ Դուրսէն կարելի չէր ոեւէ օգնութիւն ստանալ։ Զինուորները նախ կը յարձակին վարժարանին վրայ, որուն դուռը կը խորտակեն կացիններով եւ ներս կը խուժեն։ Առաջին զոհը կ'ըլլայ երիտասարդ Սողոմոնը, որ քաջաբար կռուած էր եւ սուղ ծախած էր մորթը։ Թուրքերը կը սկսին խուզարկել դասարանները, բայց մարդ չեն գտներ, որովհետեւ Սողոմոնի միւս երկու ընկերները յաջողած էին պատուհանէն փողոց ցատքել, մէկը կը սպաննուի, իսկ միւսը կ'ազատի հրաշքով։

Վարժարանի գրաւումէն վերջ, զինուորները իրենց ամբողջ ուժով կը թափին Միսաքեաններու տան վրայ, ուր վեց հոգի կային, — Գնունին, Սուրէնը, Միսաքեան եղբայրները, Տիկին Միսաքեան եւ Հայկ Արապեան։ Կը զգային թէ օրհասական ու հերոսական կռիւի ժամը հասած է։ Հրաժեշտի համբոյրներ փոխանակելէ եւ զիրար սրտապնդելու համար քաջալերական յուզիչ խօսքեր արտասանելէ վերջ, կը սկսին վերջին գրոհին։ Գնունին եւ Արտաշէսը տունը կը պաշտպանեն փողոցի կողմէն, իսկ Սուրէնն ու Հայկը՝ պարտէզի կողմէն։ Կը սկսի անհաւասար կռիւը։ Նոր զինուորներ կը հասնին՝ ռազմական շեփորները հնչեցնելով գիշերուան մութին մէջ։ Ռումբերն ու հրացանները կը շարունակեն պայթիլ մինչեւ լուսաբաց, երբ զինուորները կատաղի յարձակում մը կը գործեն տան վրայ, կացիններով կը կոտրեն դուռը եւ վայրենի աղաղակներով ներս կը խուժեն՝ սպաննելով Միսաքեան եղբայրներն ու Հայկ Արապեանը։ Գնունին ու Սուրէնը կը շարունակեն դեռ դիմադրել եւ գետին կը փռեն քանի մը զինուորներ եւս։ Ու երբ կը տեսնեն թէ ամէն յոյս կորած է այլեւս եւ կարելի չէ կռիւը շարունակել, կը վճռեն վերջ տալ իրենց կեանքին, ողջ չիյնալու համար թշնամիին ձեռքը։ Երկուքն ալ անձնասպան կ'ըլլան իրենց վերջին գնդակով եւ իրենց հերոսական մահով Հայոց ժամանակակից պատմութեան մէջ անմահ անուն կը ձգեն, ինչպէս բոլոր հայ հերոսները։

Տասնեւութ ժամ տեւած էր կռիւը։

Պանքայի հերոսները հինգ ժամ առաջ ձգած էին արդէն դրամատունը։

Հակառակ անոր որ Պանքայի եւ Սամաթիոյ դէպքերը պայթած էին նոյն ժամուն եւ կը ղեկավարուէին նոյն կեդրոնին կողմէ, կատարուած զոհողութիւնները կարելի չէր եղած արժեցնել պէտք եղածին պէս։

Պանքայի յաղթականները, ինչպէս կ'երեւի, բնաւ չէին մտածած Սամաթիոյ իրենց ընկերներուն վրայ, այլապէս բանակցութեանց ընթացքին պիտի պահանջէին անոնց ալ ազատ հեռացումը երկրէն։ Եւ կամ պէտք է ենթադրել թէ կեդրոնը գաղտնի պահած էր երկու գործողութիւնները եւ մէկուն համար նշանակուած հայդուկները տեղեկութիւն չունէին միւսէն։

Յիսուն տարի վերջ, այսօր մեծ յուզումով կ'ոգեկոչենք դիւցազնական արարքները այս հերոսներուն, որոնք իրենց արիւնը տուին՝ որպէսզի ազատ ապրի հայ ժողովուրդը։ Յարգա՛նք իրենց յիշատակին։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը մօտ ատենէն պիտի պարպէ Յունաստանը։ 30.000 Անգլիացի զինուորներ կան Աթէնքի եւ ուրիշ կարեւոր շրջաններու մէջ անդորրութեան հսկելու պաշտօնով։

ՄՍԱԳՈՐԾՆԵՐՆ ՈՒ ՍԳԱՆԴԱՆՈՑԻ աշխատաւորները գործադուլ հռչակած են Անգլիոյ մէջ։

Մեր վերջին ուսուցիչը

Միջահասակ, պզտիկ մօրուքով, թխադէմ, տարիքոտ չէր մեր վերջին ուսուցիչը։ Իր բարի սիրտն ու նկարագիրը այնչափ ազդեր էին գիւղացիներուն վրայ, որ այդ օրուընէ սկսեալ, որոշեր էին յառաջիկայ տարի եւս պաշտօնի կոչել զինքը։

Պարոն Վարդան սիրած ըլլալով գիւղին կեանքը, անհուն ուրախութեամբ մը յայտարարեց.

— Ես կը սիրեմ գիւղին օդն ու ջուրը, ցածլիկ տուներն ու փողոցները, դաշտերն ու պարտէզները։ Կ'ընդունիմ։

Այդ օրուընէ սկսեալ, մեր ուսուցիչը ջերմ եռանդով մը փարեցաւ դպրոցին։ Առաջին օրերուն այնպիսի փոփոխութիւններ մտցուց դասարանին մէջ, որ հողաբարձութիւնը անգամ զարմացաւ։ Աշակերտներն աւելի մօտեցան իրեն։ Կը սիրէին զայն այնպէս, ինչպէս իրենց ծնողքը։

Սակայն, գարնան առաջին օրերուն, յանկարծ փոխուեցաւ այս շարժումը։ Աշխարհ տարբեր երեւոյթ մը ստացաւ։ Զարաշուք լուրեր, որոնք իրար կը հակասէին, դարձան իրականութիւն։

Այս լուրերը շուտով խուժեցին դասարանէն ներս։ Լուրը մեր սիրտերն ալ խամրեցուց։ Դարձանք լուռ եւ զգայուն։ Ոչ ոք սիրտ կ'ընէր բան սորվելու։ Ամէն խանդ ու եռանդ մարեցաւ մեր մէջ։

Ապրիլեան առաւօտ մը, երբ դեռ հազիւ բացեր էինք մեր դասագիրքերը, Պարոն Վարդան յուզուած՝ ոտքի ելլելով ըսաւ.

— Հաւաքեցէք գործերնիդ։

Քանի մը վայրկեանէն ամբողջ դասարանը պատրաստ, կը սպասէր վարժապետին հրահանգին։

Եւ ահա, պարոն Վարդան կը խօսի.

— «Սիրելի աշակերտներս, բնաւ չէի ակնկալեր, թէ աշխարհ այսքան նենգ եւ մարդիկ այսքան ապերախտ կրնան ըլլալ։ Նայեցէք սա արեւին, Աստուած պայծառ զայն բաժնած է ամէնուս հաւասար։ Բայց կան մարդիկ, որ մղուած անձնասիրութեան ոգիէն, կ'ուզեն միայն իրենցը դարձնել այդ երկնային պարգեւը։

Կառավարութեան հրամանով, այսօրուընէ սկսեալ, մեր դպրոցները փակ պիտի ըլլան։ Դուք այլեւս պիտի չկրնաք գալ հոս ու ձեր դասերը կարդալ։ Բակը պիտի ողբայ ձեր բացակայութիւնը։ Ձեր ձայները պիտի չլսուին այլեւս։ Ամէն ինչ պիտի կորսուի։

Բայց երբ Աստուած պահէ ձեզ, եւ օր մը, դուք ձեզ գտնէք օտար երկինքներուն տակ, մի մոռնաք որ, պարտականութիւն մը ունիք կատարելիք։ Սորվիլ եւ սորվեցնել միշտ լաւը, գեղեցիկը եւ ազնիւը, բարին ու օգտակարը։ Այն ատեն, աշխարհ ամչնալով ձեզի հանդէպ գործած չարիքներէն, պիտի խոնարհի ձեր տաղանդին առջեւ »։

Ու յանկարծ լռեց։

Ինչո՞ւ։ Մարդ չհասկցաւ։ Երբ դպրոցէն դուրս կ'ելլէինք, տեսանք որ կուլար։

Փոքր Ասիոյ մէկ ծայրէն միւսը, փոթորիկ մը կը դառնար։ Այդ փոթորիկը, օրէ օր աճեցաւ, եղաւ պատուհաս մարդկութեան։ Աւերեց գիւղեր ու քաղաքներ, վանքեր ու մատուռներ։ Յետոյ, կատաղօրէն խոյանալով ազնիւ, շինական ժողովուրդի մը վրայ, հողմացրիւ ըրաւ....։

Հեռուն, անծանօթ երկինքի մը տակ, երկու անճանաչելի խլեակներ կանգ առին։ Այս խեղճերը, ոչ հագուստ ունէին եւ ոչ ալ կօշիկ։ Մազերը խանձած եւ տխուր, կը մտմտային։

— Ո՞ւր երթանք, ըսաւ Գիսակ շուարած։

— Հո՛ն՝ ուր որ կը տանի այն ճամբան, պատասխանեց ընկերուհին։

Ու քալեցին մինչեւ իրիկուն։ Քաղաք մը գտան իրենց դէմ։ Մտան փողոցներուն մէջ ու կորսուեցան։

Անցան տարիներ։ Գիսակ եւ ընկերուհին աշխատեցան ու դիզեցին։ Ունեցան տուներ եւ զաւակներ։ Ճիշդ այնպէս, ինչպէս իրենց ծնողքը, հայրենի երկրին մէջ։

Կիրակի մը, Գիսակ բռնած էր տղուն ձեռքէն՝ կը քալէր մայթին վրայէն։ Պզտիկը, քաշեց ձեռքը հօրը քրտնած ափէն, ու վազեց պատին տակ կեցող մանրավաճառի մը մօտ։ Ծերունին իր դողդղացող մատներովը վերցուց փայլուն խաղալիկ մը ու սկսաւ ճօճել օդին մէջ։ Մանչը ուրախութեամբ գնաց, բռնեց հօրը ձեռքէն ու ըսաւ.

— Եկուր հայրիկ, հոս աղուոր խաղալիկներ կան։

Գիսակ հազիւ մօտեցեր էր, յանկարծ ինքզինքը գտաւ անակնկալի մը առջեւ։ Աչքերն անմիջապէս դամուեցան մանրավաճառին դէմքին։ Ծանօթ թուեցաւ։ Բայց ո՞ւր, ի՞նչպէս։ Չկրցաւ ճշդել։

Մինչ ծերունի մանրավաճառը կը զբաղէր պզտիկով, Գիսակ, մտացի, իր քալած ճամբաներուն շրջանը ըրաւ։ Ու յանկարծ, այդ պզտիկ մօրուքը, որ հիմա այնքան ճերմկեր էր, պատանեկան օրերէն անոյշ յիշատակ մը արթնցուց կուրծքին տակ։ Ճանչցաւ։ Ուզեց արտայայտուիլ։ Բայց քաջութիւն չունեցաւ։ Ելք մը կը մտածէր։

Օտարները Հայոց ներգաղթին մասին

«Իրան Մա» պարսկերէն թերթը, որ կը հրատարակուի Թէհրանի մէջ, յօդուած մը նուիրած է Հայոց Ներգաղթին, եւ շեշտելով այն բուռն ցանկութիւնը, զոր ցոյց կուտան, Ներգաղթի պաշտօնական թոյլտուութենէն ի վեր, աշխարհի չորս ծագերուն վրայ ցրուած հայ բազմութիւնները՝ ժամ առաջ վերադառնալու համար իրենց հարազատ հայրենիքը, կը յիշէ նախ Սուրիայէն եւ Լիբանանէն մեկնած կարաւանները ։

Հայ փոքրամասնութիւն ունեցող միւս երկիրներուն մէջ ալ (Ֆրանսա, Ամերիկա, Եգիպտոս, Թուրքիա, Պալքանները), Հայերը անհամբեր կը սպասեն իրենց հերթին՝ վերադառնալու համար հայրենիք։ Ամէն կողմ ստեղծուած են «Ներգաղթի օժանդակ մարմիններ։ Ամբողջ հայութիւնը գործի լծուած է օժանդակելու համար Ներգաղթին ։

Անշուշտ օտար երկիրներու մէջ ապրող Հայերը բոլորը մէկ անգամէն չեն մեկնիր, այլ յաջորդական խումբերով, կամ ինչպէս Հայերը՝ իրենք կ'ըսեն, «կարաւաններով»։ Մեկնողներուն առաջին կարաւանը կը կազմեն անոնք որ արձանագրուած են առաջուց։ Ներգաղթի մարմինները, սակայն, կ'աշխատին առաջին կարաւանով ղրկել գիւղացիները, երկրագործները, աշխատաւորները, արհեստաւորները, վերջապէս բոլոր անոնք որ կրնան հոգալ իրենց ապրուստը։

Եթէ Հայերը մեծ խանդավառութիւն ցոյց տուին Ներգաղթին, պատճառն այն է որ արտասահմանի հայութեան մեծամասնութիւնը կը բաղկանայ բանուորներէ եւ աշխատաւորներէ, որոնց համար ընկերվարական իրենց հայրենիքին մէջ կեանքը աւելի հեշտ է։

Խորհ. Հայաստանի կառավարութիւնն ալ իր կարգին ամէն աշխատանք կը թափէ տեղաւորելու համար ներգաղթողները, որոնց համար բնակարաններ շինած եւ ապրուստի յարմարութիւններ ստեղծած են այնպէս մը որ հասնողը կարենայ անմիջապէս աշխատանք գտնել։

Ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, Հայաստան հասնող Հայերը կը տեղաւորուին կառավարութեան կողմէ իրենց ցոյց տրուած պատրաստ բնակարաններու մէջ եւ առաջին օրէն իսկ գործի կը մտնեն՝ համաձայն իրենց մասնագիտութեան կամ ընդունակութեան։

Պաթում հասնող Հայերը ընդունուած են ուրախութեան աղաղակներով,— ծերունիները լացած են եւ դողդոջուն ձայնով պատմած թէ ի՜նչ տառապանքներ են կրած։ Անոնք նկարագրած են թէ ի՛նչպէս, Ա. Համաշխարհային պատերազմին մէջ, Թուրքերը աններեւակայելի բռնութիւններ գործադրած են եւ համատարած ջարդեր կազմակերպած, կամ զիրենք տարագրած։ Ծերունիները դառնութեամբ յիշած են այն տառապանքները, զորս կրած է տեղահան հայութիւնը Արաբիոյ հրակէզ անապատներուն մէջ։ Յետոյ 25 տարի, օտար երկիրներու մէջ, ամէն կարգի տանջանքներու դիմանալէ ետքը, բախտը կ'ունենան վերադառնալու հայրենիք։ Վերադարձողները յոյս կը յայտնեն, որ Խորհ. Միութիւնը պիտի յաջողի ետ առնել Հայաստանի այն հողերը, զորս Թուրքերը ապօրէն կերպով գրաւած էին համաշխարհային պատերազմի ընթացքին։

Շատ հասկնալի են Հայոց այս անկեղծ ուրախութիւններն ու հրճուանքը, երբ նկատի ունենանք որ 25—30 տարի հարկադրուեր են հեռու ապրիլ իրենց հայրենիքէն, իրենց ազգականներէն, իրենց ծննդավայրէն։ Ոմանց համար անհասկնալի կը թուի հայրենիքէն հեռու տարագրի կեանքը։ Թերեւս կարծեն թէ այս ներգաղթն ալ կը նմանի անոնց, որոնք իրենց կամքով կամ զբօսանքի համար ժամանակ մը հեռանալէ ետքը իրենց հայրենիքէն՝ կը վերադառնան այսօր։ Ո՛չ, ընթերցողը պէտք է խորհի որ այս հայ բազմութիւնները 30 տարի առաջ, ենթարկուելով պատմութեան մէջ աննախընթաց բռնութիւններու եւ վայրենութիւններու, մէկ միլիոն զոհ տուած են, յետոյ վտարուած իրենց ծննդավայրէն՝ ղեղերած են անօթի ծարաւ կիզիչ անապատներուն մէջ եւ այսպէս թափառական՝ մինչեւ որ յաջողած են ապաստան գտնել օտար երկիրներու մէջ, տոկալով կեանքի ծայրայեղ դժուարութիւններուն։Այդ ամբողջ ժամանակամիջոցին,— որ հաւասար է սերունդի մը կեանքին,— հայ տարագիրները ապրած են զրկուած իրենց մայրենի լեզուն խօսելու հնարաւորութենէն, խորական վերաբերմունքի հանդիպած են, դառնութիւններ կրած են, մինչ Խորհ. Հայաստան կը բարգաւաճէր եւ կը զարգանար։ Այսօր ամէն յարմարութիւն ունի Խորհ. Հայաստանի բնակչութիւնը, կը սորվի իր մայրենի լեզուն, կը մշակէ իր դարաւոր գրականութիւնը եւ քաղաքակրթութիւնը։Կառավարութիւնն ալ աշխատանքի եւ հանգստութեան ամէն յարմարութիւն կ'ընծայէ իր ժողովուրդին։

Այս ամբողջը նկատի ունենալով միայն կարելի է ըմբռնել այն արտակարգ ցանկութիւնը, զոր հայ ժողովուրդը ցոյց կուտայ վերադառնալու համար հայրենիք։

Ուստի թող բարեկամները չմեղադրեն երբեք Հայերը, որոնք պիտի չմոռնան իրենց ցոյց տրըուած հիւրասիրութիւնը եւ մարդասիրութիւնը։

★ «Նովոստի Դնէյ» թերթը, որ լոյս կը տեսնէ Թէհրանի մէջ, կը գրէ (Յուլիս 23) թէ Սուլթանաբադի շրջանէն Հայաստան մեկնած են 1500 հոգի։ Թաւրիզէն մեկնած են 200 հոգի։

— Հայրիկ, սա խաղալիկը կ'ուզեմ, անոյշ ժպիտով մը, ըսաւ մանչը։

Մանրավաճառը պատասխանեց հօրը տեղը.

— Գնեցէք, պարոն, թող պզտիկին սիրտը չէն մնայ ։

Գիսակ հրաման ըրաւ, եւ պզտիկը ընտրեց իր խաղալիկները ։

— Քանի՞ կ'արժեն, ըսաւ յետոյ յուզուած ձայնով մը։

Ծերունին բան չհասկցաւ այդ յուզումնալից ձայնէն։ Ըսաւ.

— 10 դահեկան ։

Գիսակ, լուռ, կարմիր ոսկի մը սահեցուց ափին մէջ։

Մանրավաճառը, պզտաած աչքերը վեր առնելով նայեցաւ յաճախորդին։

— Մանրուք չունիմ, պարոն ։

— Գիտեմ, սիրելի ուսուցիչս, արցունքները կուլ տալով պատասխանեց Գիսակ, մնացածն ալ ձեր աշակերտին կողմէն՝ ընդունեցէք իբրեւ նուէր ։

— Աշակե՞րտս։

— Այո, Գիսակը...

Ուսուցիչը յուզումնալից պահ մը ապրեցաւ ։ Դողաց ամբողջ մարմնովը։ Խանութը փոքրին, աչքերը մթնելու պէս բան մը եղան։ Գիսակ զգաց դառնութիւնը։ Բռնեց ու Ծառեցուց պատին տակ ։

Երբ ինքզինքը գտաւ ծերունին, Գիսակ այցետոմս մը երկարելով՝ ըսաւ.

— Առէք, պարոն Վարդան, հասցէս է։ Երբ որ կ'ուզէք՝ հրամեցէք։ Դուռս միշտ բաց է ձեզի համար ։

Ու հեղ մը եւս գլուխը խոնարհելով ուսուցիչին առջեւ, Գիսակ գնաց ու կորսուեցաւ ամբոխին մէջ։

ԾԱՏՈՒՐ ԳԷՐԳԷՐԵԱՆ

Ռուզվէլթի տղան կը խօսի

Գնդ. Էլլիըթ Ռուզվէլթ, Մ. Նահանգներու հանգուցեալ նախագահին որդին, որ վերջերս կատաղի կերպով կը յարձակի Չըրչիլի վրայ, շարունակելով իր յուշերը, նոր յայտնութիւններ կ'ընէ «Լուք» շաբաթաթերթին մէջ։ Կը պատմէ թէ իր հայրը եւ Չըրչիլ ինչ վէճեր ունեցած են միասին, որովհետեւ «Անգլիա կը պնդէր թէ ինք կը պատերազմի կայսրութիւնը ամուր պահելու համար»։Գնդապետը, որ ներկայ գտնուած է Քազապլանքայի խօսակցութեանց կ'ըսէ որ իր հօրմէն լսած էր թէ «Անգլիացիք Խաղաղականի պատերազմով սկսած են հետաքրքրուիլ միայն այն օրը երբ Պուրմայի վերագրաւումին համար պատրաստութիւններ կը տեսնուէին»։ Պուրմայի խնդիրը ըսած է նախագահը, սերտ կապ ունի Հնդկաչինի, Ճավայի եւ Հնդկաստանի խնդիրներուն հետ. երբ այս երկիրներէն մէկը ազատուի, միւսներն ալ պիտի օգտուին, «այդ է պատճառը որ Չըրչիլ կ'ուզէ իր տեղը պահել Տը Կոլը։ Ոչ Ֆրանսան կ'ուզէ իր կայսրութիւնը կորսնցնել, ո՛չ ալ Չըրչիլ»։ Գնդապետը կը յայտնէ թէ Նախագահին պնդումներուն վրայ էր, որ Չըրչիլ հաւանեցաւ Տը Կոլի ներկայութեան՝ Քազապլանքայի խորհրդակցութեանց։

Երրորդ պատերազմի մը հաւանականութեանց անդրադառնալով նախագահը ըսած է. «Գիտէ՞ք, ես բնաւ համոզուած չեմ թէ պէտք է Ֆրանսայի վերադարձնենք իր գաղթավայրերը, առանց նախապէս իմանալու թէ Ֆրանսա ի՞նչ պիտի ընէ այդ երկիրներով։ Խօսքս կը վերաբերի երրորդ պատերազմի մը։ Ըսել կ'ուզեմ թէ ի՞նչ պիտի պատահի եթէ միլիոնաւոր մարդիկ նորէն գերութեան վերադարձնենք։ Երբեք ձեր մտքէն չանցընէք թէ մենք, Ամերիկացիներս պիտի մեռնինք Խաղաղականի մէջ այս գիշեր իսկ, եթէ չըլլային Ֆրանսացիները, Անգլիացիները եւ Հոլանտացիները»։ Նախագահը յետոյ կը յայտնէ թէ ինչ ծրագիրներ կը մշակուէին Ֆրանսան վերականգնելու համար՝ իբրեւ մեծ պետութիւն։ Պարտք պիտի դրուէր Ֆրանսայի վրայ, որպէսզի ամէն տարի տեղեկագիր մը յանձնէ Միացեալ Ազգերուն թէ ինչպէս կը կառավարուին իր գաղթավայրերը։ Ռուզվէլթ աւելցուցած է.— Այս անգամ փորձեցի հասկցնել Չըրչիլին թէ մենք դաշնակիցներ ըլլալով հանդերձ, պէտք չէ իրենց մտքին մէջ արմատանայ այն գաղափարը թէ մենք այս պատերազմին մէջ մտած ենք, որպէսզի օգնենք իրենց որ ամուր կառչած մնան կայսրութեան մասին իրենց ունեցած միջնադարեան տեսակէտներուն։ Յոյս ունիմ որ անոնք կը հասկնան թէ յաղթանակէն վերջ մենք մեր թեւերը ծալլած պիտի չնստինք եւ դիտենք Ասիոյ եւ Եւրոպայի երկիրներուն բարգաւաճումը չէզոքացնող իրենց սխտեմը »։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ ՍԷՆ ՍԻՐԻ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Սիր Մարսէյլէն 45 քիլոմեթր հեռու, ծառաստանով գեղեցիկ ծովափով եւ զբօսաշրջիկներու ժամադրավայր մըն է, ուր հրաշքներ, թէ ազքատ յարած են իրենց վրաններ։ Մարսէյլի Հ.Մ.Ը.Մ.ի Սկաուտները եւս այս տարի իրենց բանակավայրը ընտրած են բնութեան այս գեղեցիկ անկիւնը։

Ի՛նչ գեղեցիկ տեսարան, ահաւասիկ ոսկեզօծ ծովափը, ուր մարգարիտէ ալիքներ հազարումէկ պարերով կուգան փշրուիլ աւազներուն վրայ։Քիչ հեռուն Սկաուտներուն բանակավայրը, մաքուր և կոկիկ վրաններ։ Կայտերը, գայլիկները եւ սկաուտները կ'աշխատին մեղուներու պէս, կը շինեն, կը մաքրեն։ Ահաւասիկ պատասխանատու վարիչները՝ եղբայր Փափազեանը, Ֆէրհատեանը եւ Այանեանը եռուզեռի մէջ։ Դէպի աջ՝ խոհանոցը եւ շտեմարանը,— խաղող, ձմերուկ եւ սեխ։ Դեռ ի՛նչ տեսնեմ, մեծ ոչխար մը մաքրուած կախուած։ Կը ծանօթանամ պատասխանատու խոհարարին, Պ. Գալուստ Ահարոնեանի եւ իւր ազնիւ տիկնոջ, որոնք սկաուտական ծնողական խորհուրդին պատասխանատու վարիչները ըլլալով՝ ընկերացած էին եւ կերակուրները պատրաստելու աշխատանքը ստանձնած։ «Խուրպան Հ.Մ.Ը.Մ.ին, 15 օրէ ի վեր կարծես հայրենիքին մէջ կը գտնուինք», կ'ըսեն։

Ահաւասիկ կայտերու վրանը, Սէնթ–Աննի եւ Սէնթ Մարկրիթի վրանները, — ի՛նչ մաքրութիւն եւ կարգապահութիւն, փունջ փունջ ծաղիկներով։ Նախ աղօթքը Սկաուտական դրօշակին շուրջ։Լեցուն են սեղանները պէսպիսի կերակուրներով։

Հոս փոքրիկ տեղեկութիւն մը Սկաուտական վարիչներու եւ ծնողական խորհուրդին տնտեսութեան մասին։ Ամէն սկաուտ 18 օրուան բանակումի ուտելիքի դրամ գանձուած է 800 Ֆր.։

Ժամը 4 է։Ժողովուրդը հաւաքուած է վրաններուն շուրջ, կը սպասէ սկաուտական երեկոյթին։ Արտասանութիւններ, երգեր։ Ինչ գեղեցիկ մանկական ձայներ։ Գայլիկները, կայտերը իրենց սրտաբուխ արտասանութիւններով եւ երգերով մագնիսացուցին ներկաները։ Ահա կը տեղան նուէրները՝ Փարիզէն Պ.Ունճեան 1000 Ֆրանք՝ Սկաուտներուն պտոյտի համար։Պ.Ահարոնեան Եղիա, Մարսէյլէն մէկ մնտուկ խաղող։ Պ. Աֆարեան Արամ՝ 300 Ֆրանք։

Հոս ալ փոքրիկ տեղեկութիւն մը։ Այս բոլոր յաջողութիւնները արդիւնք են հազիւ 8 ամսուան աշխատութեան, երբ Հ.Մ.Ը.Մ.ի 1945—1946ի վարչութիւնը յատկացուց 80.000 Ֆրանքի գումար մը սկաուտական վերածնունդին։ Երեկոյթը վերջացած ըլլալով, ներկաները կը հրաւիրուին բանակավայրը։ Այսօր պողոտաներուն բացումը պիտի կատարուի եւ ի՛նչ պողոտաներ, կայտերու եւ գայլիկներու շինարար ձեռքերով։ Քարերով շրջապատուած փոքրիկ ճամբաներ։ Ահա հրամանը.— Պատիւ առ։ Պողոտայ Սուրբ Սահակ, Ս. Մեսրոպ, Մեծն Տրդատ, Մեծն Տիգրան, Զօրավար Անդրանիկ, իսկ ամենագեղեցիկը Կոմիտաս Վարդապետի հրապարակն է, ուր կը ծածանի Սկաուտական դրօշը։ Ժամը հինգն է։ Մէկ ժամ դասաւանդութիւն։ Հայերէն խօսիլ չգիտցող պզտիկները հայերէն կարդալ գրել սորված են եւ հայերէն կ'աղօթեն։

Ժամանակը ուշ ըլլալուն կը մեկնիմ այս արքավայրէն։ Վերջին անգամ կը լսեմ «Հայր մեր» կը բարեւէ եւ կարծես կ'ըսէ.— Ի զուր կը ջանան կը սարեւէ եւ կարծես կ'ըսէ.— Ի զուր կը ջանան մրոտել զիս, ես կը մնամ միշտ բարձր և մաքուր։

Վահան Շամլեան

Կ. ԻՒԼԻՒՊԷՅԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Հալէպի «Արեւելք»էն (8 Օգոստոս) ցաւով կը տեղեկանանք ընկեր Կարապետ Իւլիւպէյեանի յանկարծական մահը, սրտի տագնապէ։ Հանգուցեալը յառաջացեալ տարիքի մէջ, բայց աշխոյժ էր դեռ եւ կը շարունակէր իր ուսուցչական պաշտօնը։ Գաղափարապաշտ եւ նուիրուած դաշնակցական մը եւ կրթական բազմարդիւն գործիչ մըն էր, 40 տարուան վաստակով։ Յարգուած դէմք մը, որ սերունդներ հասցուցած էր, հայրենասիրական ջերմ շունչով ։

ԼԻՈՆԷՆ Տիկին Ռօզա Թորոսեան, Խանասորի արշաւանքի տօնակատարութեան առթիւ սարքուած դաշտահանդէսին ներկայ ըլլալով, ազդուած տիրող մթնոլորտէն եւ յարգելու համար իր ամուսնոյն յիշատակը՝ կ'անդամագրուի Հ.Յ.Դ. շարքերուն եւ այդ առթիւ կը նուիրէ 1000 Ֆր. «Յառաջ»ի, ուխտելով ծառայել իր պաշտած կուսակցութեան ։

Խորհ. Միութիւնը եւ Չինաստան ի նպաստ քուէ տուին։ Անգլիա եւ Հոլանտա հակառակ արտայայտուեցան, իսկ Աւստրալիա եւ Պրազիլիա ձեռնպահ մնացին ։

★ Արտաքին նախարար Պըրնզ երէկ օդանաւով Պերլին գնաց։ Այսօր կարեւոր ճառ մը պիտի արտասանէ այնտեղ։ Անհամբերութեամբ կը սպասուի Շթութկարթի ճառին որուն մէջ նախարարը պիտի բանաձեւէ Ամերիկայի քաղաքականութիւնը ներկայ կացութեան եւ մասնաւորաբար Գերմանիոյ ապագային մասին։

Ֆրանսայի Սահմանադիր Ժողովը

Ֆրանսայի Սահմանադիր Ժողովը, շարունակելով իր վիճաբանութիւնները՝ յօդուած առ յօդուած վաւերացուց սահմանադրութեան նոր նախագիծը մինչեւ 30րդ յօդուածը, գրեթէ առանց քաշքշուքի կամ ակադեմական նրբութիւններ ցոյց տալու ։

Չորեքշաբթի, սակայն, վիճաբանութիւններր կանգ առին վարչապետին ընտրութեան վերաբերեալ յօդուածին վրայ։ Տարակարծութիւնները այնքան մեծ էին, որ փորձուեցաւ միջին տարազ մը գտնել, — այսպէս, Հանրապետութեան Նախագահը կը նշանակէ վարչապետը, որ դահլիճը չկազմած՝ պարտաւոր է ներկայանալ խորհրդարանին եւ ստանալ անոր վստահութիւնը։ Յետոյ, վարչապետը պարտաւոր է իր դահլիճին անդամները եւ կառավարական ծրագիրը ներկայացնել խորհրդարանին ։

Դահլիճ կազմելու «երեք գործողութեամբ» այս եղանակին դէմ կարգ մը դիտողութիւններ ըրին արմատականները, որոնք կը պահանջէին եւ «երկու գործողութեան» կ'ուզէին վերածել, բայց մեծամասնութիւնը մերժեց։

Արմատականները, Հանրապետութեան Նախագահին վերաբերեալ յօդուածներու խմբագրութեան մէջ, ուզեցին որ ներում շնորհելու իրաւասութիւններ տրուին նախագահին,— ընկերվարական եւ համայնավար երեսփոխանները հակառակեցան, այդ իրաւասութիւնը վերապահելու համար միայն խորհրդարանին, առարկելով որ արմատականներու առաջարկը կը տկարացնէ խորհրդարանին գերիշխանութիւնը ։

Արեւելեան Թրակիան եւ Իզմիրը Յոյներուն ?

Աթէնքէն կը տեղեկացնեն թէ խորհրդային կառավարութիւնը ուժ պիտի տայ Յունաստանի ձախակողմեան հատուածներուն, եթէ այս վերջինները՝ արեւելեան Թրակիոյ եւ Փոքր Ասիոյ կարգ մը հողամասերուն վրայ հելլենական դաւութններ հաստատելու պահանջներ ներկայացնեն։ Այս տեսակ ծրագիր մը առաջին անգամ մէջտեղ դրաւ Սան Ֆրանչիսքոյի խորհրդաժողովին առեն յունական պատուիրակութեան ձախակողմեան հատուածը։Բայց աջակողմեանխմբակցութիւններն ալ համակարծիք են այդ ծրագրին։ Մոսկուա պիտի աշխատի, կ'ըսեն, որ Յունաստան հողեր ստանայ Փոքր Ասիոյ մէջ, մասնաւորաբար Իզմիրի շուրջը եւ ամէն ջանք ի գործ պիտի դնէ որպէսզի Միացեալ Ազգերը իրենց հոգատարութեան տակ առնեն հելլենական գաղութները ։ Խորհրդային Միութիւնը այս ձեւով պիտի տկարացնէ Թուրքիան որուն վրայ մեծ ճնշում կը բանեցնէ այս օրերս։ Բայց, ի հարկէ Մոսկուա պիտի քաջալերէ միայն տեղաւորումը այնպիսի գաղութներու որոնք բարեկամութիւն ցոյց կուտան իրեն։ Ձախակողմեանները շատ խանդավառուած չեն այս վերջին պայմանով եւ կը սպասեն դէպքերուն՝ տեսնելու համար թէ ինչ արդիւնք պիտի տայ Պուլկարիոյ եւՅունաստանի միջեւ ստեղծուած սահմանավէճը։ Ռուսերը կը բացատրեն որ եթէ Յունաստանի կառավարութիւնը ներկայացնէ ժողովրդական բոլոր խաւերը, իրենք կրնան ուժ տալ Պուլկարիոյ ներկայացուած յունական պահանջներուն։

ՕԴԱՆԱՒԱՑԻՆ ԱՀՌԵԼԻ ԱՐԿԱԾ մը պատահեցաւ չորեքշաբթի օր, երբ Փարիզ – Լոնտոն օդանաւը կայանէն ճամբայ ելլելէն քանի մը վայրկեան վերջ՝ Պլան Մէնիլի վրայ տանիքի մը զարնուեցաւ եւ խակոյն փշուր փշուր եղաւ։ 19 հոգի ածխացան եւ վեց հոգի վիրաւորուեցան ։

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ - ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ 38րդ տարեկան համագումարը բացուեցաւ երէկ։ Էրիօ կարեւոր ճառ մը պիտի արտասանէ ։

ՔՈՓԷՆՀԱԿԻ պարենաւորման խորհրդաժողովը միջոցներ ձեռք պիտի առնէ մարդ գլուխ նուազագոյն 2500 գոլի սնունդ ապահովելու համար այն երկիրներուն մէջ ուր պարենաւորման դժուարութիւններ կան։ Ժողովին կը մասնակցին 42 ազգեր, բացակայ են Խորհ. Միութիւնը եւ Արժանթինը ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ սակարանին մէջ գիները այնպիսի անկում մը կրեցին,— 1938 յունուարէն ի վեր այսպիսի մեծ անկում տեսնուած չէր,— որ չորսուկէս միլիար տոլարի վնաս պատճառեց։ Սակարանային այս երկրաշարժը կը կարծուի թէ ծագած է այն վախէն թէ տոլարը պիտի արժեզրկուի մօտերս։ Ամերիկեան գանձային նախարարին մեկնութեանց համաձայն, տագնապը կը ծագի այն յուսահատութենէն, զոր ստեղծած է միջազգային քաղաքական կացութիւնը ։

100.000 ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐ գործադուլ յայտարարեցին, Չորեքշաբթի, Նիւ Եորքի մէջ։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ արուարձաններուն մէջ, Սէնթ Անթուան, հանրակառք մը ուժգնօրէն բախեցաւ բեռնատար կառքի մը։ 13 հոգի, ծանրապէս վիրաւորուած, փոխադրուեցան հիւանդանոց ։

ԱՀՌԵԼԻ ՓՈԹՈՐԻԿ մը պայթեցաւ չորեքշաբթի Անգլիոյ մէջ։ Հունձքերը վնասուած են ։

ԱՆԳԼԻԱՑԻ աւագերէց Ինկի պաշտպանողականը ի նպաստ Նիւրըմպէրկի ամբաստանեալներուն (տես երէկուան «Յառաջ»ը) մեծ դժգոհութիւն ստեղծած է։ Բազմաթիւ նամակներ ղրկուած են Իվընինկ Սթէնտըրտի խմբագրութեան բողոքելու համար այս 86 տարեկան ծերունի մտաւորականին յօդուածին դէմ ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ «Նորմանտի» շոգենաւը որ Ամերիկայի յանձնուած էր, աճուրդի հանուած է ։ Անգործածելի վիճակի մէջ է այժմ։

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ընդ առաջ երթալով լեհական կառավարութեան խնդրանքին, հրահանգ տուած է մամուլին եւ ձայնասփիւռին վարչութեան, Լեհաստանի ներքին խնդիրներուն մասին եղած խորհրդածութիւնները Թռուցիկի ձեւով չրածնուին Լեհաստանի մէջ։ Վարշաւայի կառավարութիւնը յայտնած է Բրիտ. իշխանութեանց որ եթէ դեսպանատունը ցրուէ անգլիական մամուլին յօդուածներն ու խմբագրականները, անոնց ստորագրողները պիտի ձերբակալուին։ Բացատրուած է իրենց որ անտովոր չէր մինչեւ հիմա եղածը եւ անգլ. կառավարութիւնը հեռեւած է Ռուսերուն որոնք ազատօրէն կը ցրուեն իրենց թռուցիկներն ու թերթերը Անգլիոյ մէջ։ Այս միջադէպին առիթ տուած է այն բողոքը զոր լեհ կառավարութիւնը ըրած էր քանի մը շաբաթ առաջ երբ բրիտանական դեսպանատունը Վարշաւայի մէջ ցրուած էր անգլիամանակ լեհ եպիսկոպոսի մը մէկ քննադատականը ներկայ վարչաձեւին դէմ ։

ՌԸՆՍԺԻ (Իզէռ) հայ գաղութը ցաւով կ'ողբայ մահը իր անդամներէն Պ. ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՇԱԼՎԱՐՃԵԱՆի որ տեղի ունեցած է Օգոստոս 29ին, հինգշաբթի Թուլէնի հիւանդանոցը։ Հանգուցեալը իր ետին կը թողու այրին եւ զաւակները ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԽՆՋՈՅՔ .— Հայ. Կամ. եւ Մարտիկներու Միութեան Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ, Սեպտ. 7ին, շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, ընկերակից Պետրոսեանի սրճարանը։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին, առատ խմիչք, պատուական «ըլյմա» եւ թերթանուշ, ի նպաստ ներգաղթի ֆոնտին ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Գրիգոր Ջատիկեան, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Ջատիկեան, Պ. Պ. Սարգիս Ջատիկեան (Պոլիս), Յարութիւն Ջատիկեան (Վիէն), Խաչեր Պէրպէրեան (Պէյրութ), Միսաք Ջատիկեան (Պէյրութ), Այրի Տիկին Սօլաքեան եւ զաւակները Սահակ եւ Աբրահամ, Տէր եւ Տիկին Տինիճեան, Տէր եւ Տիկին Սօլաքեան, Այրի Տիկին Սէմէրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նէվշէհիրլեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ՋԱՏԻԿԵԱՆի մահուան առթիւ, 35 տարեկան հասակին մէջ։

ՏԷՐ ՄԵՍՐՈՊ ՔԱՀԱՆԱՅ ԱՒԵՏԵԱՆ, զաւակներն ու պարագաները, խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն Մարսէյլի Քահանայից Դասուն, Ազգ. Կեդր. Վարչութեան, Պօմոնի Թաղականութեան, Դպրաց Դասուն, Ազգ. Միութեան մասնաճիւղին, Աղքատախնամին, Պուլվար Օտտոյի Թաղականութեան, Մայր եկեղեցւոյ Դպրաց Դասուն, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ եւ հեռագրով, ցաւակցութիւն յայտնեցին ողբացեալ ԵՐԻՑՈՒՀԻ ԱՐԱՔՍԻ ԱՒԵՏԵԱՆի մահուան առթիւ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՋԷՅԹՈՒՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Գ. ՏԷՕՎԼԷԹԻ, ՀԱՏՈՐ Բ., ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Մարկրիթ Հ. Յ. Դ. Համազասպ ենթակոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս շաբաթ, 7 Սեպտեմբեր, երեկոյեան ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՎԿԱՅՈՒԱԾ դաստիարակ - ուսուցիչ մը տրամադրելի ժամեր ունի դասաւանդելու հայերէն լեզուն, Ճինգշաբթի եւ Կիրակի օրերը ամբողջ, ինչպէս նաեւ իրիկունները, անհատներու կամ խումբերու համար։ Դիմել գրաւորապէս «Յառաջ»ի խմբագրութեան մինչեւ ամսոյս վերջ։

ՈՒՍՈՒՑԻՉ կամ ուսուցչուհի կ'ուզուի Իսի լէ Մուլինոյի Խրիմեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքին համար հինգշաբթի օրերը ժամը 9—17։ Դիմել Հ. Բ. Ը. Մ. կեդրոնը, Square Alboni, Paris (16)։

Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ կոմիտէն եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութիւնը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկեր Վահան Հիւսեանի եւ իր ազգականներուն, իր սիրելի աղջկան ՏԻԿԻՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆի վաղահաս մահուան առթիւ ։

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը կ'ողբայ մահը ընկերուհի ՍՐԲՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆի, իր ծաղիկ հասակին մէջ եւ ցաւակցութիւններ կը յայտնէ իր ամուսնոյն եւ Հիւսեան ընտանիքին ։

ԴՊՐՈՑԸ ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ

ՏԷՍԻՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Մասնաճիւղը ստանձնած է վերաբանալ դպրոցը։ Արձանագրութիւնները սկսուած են։ Ծնողներէն կը խնդրուի իրենց երախաներուն արձանագրութեանց համար դիմել ամէն օր Տէր եւ Տիկին Փափազեաններուն ։

Կը յուսանք թէ ինչպէս նախորդ տարեշրջանին, այս տարի եւս բոլորը անխտիր պիտի քաջալերեն դպրոցը նոր սերունդի փրկութեան համար ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Պ. Սարգիս Օտապաշեան (Ատանացի) որուն հայրը, մայրը եւ երեք քոյրերը կը գտնուին Պէյրութ։ Կը խնդրուի իմացնել իր աներձագին Պ. Գրիգոր Պետրոսեանի, 19 ave. Gabriel Peri, Sévran (S. et O.) ։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 1000, 6ամս. 500 Ֆր. Արտասահման 10 Տոլար

Samedi 7 Septembre 1946 Շաբաթ 7 Սեպտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année Nº 4795-Նոր շրջան թիւ 434 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր.

Խորհրդաժողովի պալատին մէջ

ՀԵԼԼԷՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄՕՏ

Կիսկատար պիտի ըլլար մեր համեստ աշխատանքը եթէ տեսակցութիւններ ունենայինք միայն օտար մամուլի ներկայացուցիչներուն հետ։ Լրագրող մը որքան ալ ծանօթ ըլլայ օրուան անցուդարձին, դիւանագէտ կամ քաղաքական անձնաւորութիւն չէ։ Շատերը նոյնիսկ անտեղեակ են քաղաքական շատ մը հարցերու, ի շարս այլոց մեր հարցին որուն մասին, ինչպէս տեսանք, կարգ մը երկիրներու թղթակիցները ոչ մէկ բան գիտեն։

Ուրեմն անհրաժեշտ էր մօտենալ խորհրդաժողովին պատուիրակութեանց։ Միջանկեալ ըսեմ որ այս վերջիններուն հետ իմ ունեցած — կամ ունենալիք — բոլոր տեսակցութիւններս այս սիւնակներուն մէջ հրապարակելու տրամադրութիւն չունիմ։ Մնաց որ տեսակցութիւնը տուող անձերն ալ ընդհանրապէս իրաւունք չեն տար՝ մեր քաղաքական դատին մասին իրենց յայտնած մտերմական կարծիքները մամուլին յանձնելու։

Հելլէն պատուիրակը որուն հետ նախապէս ժամադրուած էի այդքան բծախնդիր չէ, թէեւ չթոյլատրեց որ իր անունը կապէի մեր խօսակցութեան։

— Որքա՞ն բան գիտէք մեր պահանջներուն մասին եւ ի՞նչ են ձեր կառավարութեան տրամադրութիւնները հայ ժողովուրդին քաղաքական դատին հանդէպ, հարցուցի, (տեսակցութեան ներկայ էր նաեւ ամերիկեան պատուիրակութեան մէկ անդամը)։

— Մանրամասնութեանց ծանօթ չեմ անշուշտ, բայց գիտեմ որ քաղաքական խոշոր վէճ մը ունիք Թուրքերուն հետ։ Կարսի եւ Արտահանի նահանգներէն զատ կը պահանջէք որ ներկայ Հայաստանին կցուին Սեւրի Դաշնագրով ձեզի յատկացուած հողերը։

— Այո՛, փոքր ճշդում մը միայն — այդ հողերը Սեւրի դաշնագրին մէջ յիշատակուած չեն. 89րդ յօդուածով խնդրին լուծումը յանձնուած էր Մ. Նահանգներու նախագահին իրաւարարութեան։

— Շատ բարի, ուրեմն այդ իրաւարարութեան հիման վրայ ճշդուած սահմաններն են որ կը պահանջէք այսօր։ Թոյլ տուէք որ կարգ մը անախորժ ճշմարտութիւններ ըսեմ։ Հայաստանի խնդիրը սերտօրէն կապուած է Թուրքիոյ եւ Խորհրդային Միութեան յարաբերութեանց խնդրին։ Ըսել չեմ ուզեր անշուշտ որ միայն այդ երկու երկիրները շահագրգռող պատմութիւն մըն է, ընդհակառակն, այդ հարցով կը հետաքրքրուին Անգլիան եւ Ամերիկան. համաձա՞յն էք ...

— Բոլորովին համաձայն ...

— Աւելին. Հայաստանի խնդիրը կարելի չէ անջատել Տարտանէլի կամ Պալքաններու հարցէն որովհետեւ այս վերջինն ալ իր կարգին սերտօրէն կը շօշափէ Թրքական հանգոյցը։ Հետեւաբար այս երեւոյթը աչքի առջեւ ունենալով, դուք չէք կրնար հայկական հարցին տալ անկախ ու ինքնորոյն քաղաքական դատի մը նկարագիրը։ Ըսել կ'ուզեմ որ Պալքաններու եւ Տարտանէլի խնդիրներուն կարգադրութենէն կախուած է ձեր դատին լուծումը։

— Շատ ճիշդ է ձեր տեսակէտը, կրնա՞յի հետեւցնել թէ ձեր կառավարութիւնն ալ նոյն կարծիքը ունի մեր հարցին մասին.

— Հաւանաբար. ինչ կը վերաբերի մեր «տրամադրութեանց», շատ դժուար է պատասխանել. գիտէ՛ք որ ինչ դժուարութիւններու մէջ ենք ներկայիս. Թուրքիան բարեկամ պետութիւն, Խորհրդային Միութիւնը մեզի դէմ եւ... Բայց անշուշտ որ եւ է տարակոյս պէտք չէ ունենաք մեր զգացումներուն մասին. բախտակից եղած ենք և կը հասկնանք... կանխահաս է ըսել թէ որքան օգտակար կրնանք ըլլալ ձեզի ...

— Այդքանն ալ խոստում մըն է...

— Զմոռնամ ուրիշ կարեւոր պարագայ մը — ձեր խնդիրը այս խորհրդաժողովին օրակարգին վրայ երբեք չկրնար գալ. դուք խորհրդաժողովներուն չէ որ պէտք է դիմէք, այլ Միացեալ Ազգերուն, ան է Գերագոյն Մարմինը... Աւելցնեմ նաեւ որ Միջազգային այդ ատեանն ալ վճռական որոշում չկրնար տալ... Զօրս Մեծերէն կախուած է ձեր ճակատագիրը ...

—... Եւ մնացեալներուն ճակատագիրը ...

— Խնդրեմ, անմիջապէս կարգ մը մանրամասն տեղեկութիւններ տուէք ինծի՝ գրաւոր ...

— Հարցում մը եւս. ճի՞շդ է որ հելլէն կառավարութիւնը վերջերս խիստ միջոցներ առած է Հայերուն դէմ.

— Սխալ են ձեր տեղեկութիւնները։ Յունաստանի մէջ ունինք 23000 Հայեր (ոչ թէ 30000 ինչպէս յիշեցիք) եւ մենք շատ գոհ ենք իրենցմէ. յիմարներ գտնուեցան, բայց մեր մէջ ալ յիմարի պակաս չկար. ո՛չ, մտահոգ մի ըլլաք... եթէ որ եւ է օժանդակութեան պէտք ունենաք, եկէ՛ք մեզի... կը սպասեմ ձեր ղրկելիք գիրքերուն, թռուցիկներուն, չմոռնա՛ք...

ԺԻՐԱՅՐ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՐՁԵ՞Լ ...

Դարձեալ մեղաւոր ենք, որովհետեւ Հայաստանի թերթերէն քաղուած յօդուածները մեր հայերէնին կը վերածենք եւ վրան ալ այդպէս կը գրենք: Դուք բարեմիտ մարդիկդ անշուշտ շնորհակալ կ'ըլլաք ատոր համար, որովհետեւ կը տեսնէք որ աշխատանք կը տանինք շատերուն մատչելի ըլլան այդ յօդուածները եւ մեր գործաւոր զանգուածները աչք մը պտտցնելով չգոհանան, այլ ծայրէ ծայր կարդան: Եկուր տես որ մարդկային ի՛նչ ճմոյշներ ունինք մենք...

« Վուրտուն ապալըեա», կ'ըսեն մեր թրքախօսները. այդ կոնակը հաստ «ապալըն» Դաշնակցութիւնն է անշուշտ, որուն տուր որ կուտաս, աջէն թէ ձախէն, որքան որ ուժդ կը ներէ: Է՛հ, որո՞ւ կրնաս հաւատացել քու տեսակէտիդ օգտակարութիւնը: Քսան տարի թարգմաներ ես մէկ մտահոգութեամբ, քսան տարի կրկներ ես լեզուի հարստութեան եւ գեղեցկութեան պահանջքը, քսան տարի ձաղկեր ես անճոռնի օտարաբանութիւնները, քսան տարի աշխատեր ես գաղութները կապել մայրենիքին եւ անոր տրամադրութեան տակ դնել հարազատ, ճոխ եւ պարզ բայց գեղեցիկ աշխարհաբար մը: Ի՛նչ փոյթ այդ բոլորը, մարդիկ միականի ու բութ՝ «հաւատքիս եայհայեց»ը եղանակաւորեցին եւ կ'երգեն օրն ի բուն :

— Իրաւունք ունիս պատասխանեց բարեմիտ դրացիս, բայց բոլորս պիտի երթանք հոն, մեր երկիր: Այնտեղ, կը խօսին ու կը գրեն այն լեզուն զոր իրենց թերթերուն մէջ կը կարդանք այսօր : Պէտք է ուրեմն հոսկէ վարժուինք, որպէսզի հոն նեղութիւն չքաշենք:

Ես ալ իրաւունք տայի՞ արդեօք. եթէ ներգաղթը զանգուածային չըլլար, թերեւս: Հիմա որ մեծ թիւով արտասահմանէն կ'երթանք հայրենիք, կարելի չէ՞ր արդեօք մեր գեղեցիկ բարբառը անաղարտ տանիլ միասին հոն, քշել հրապարակէն խորթ եւ օտար բառերը, հրմշտկել այդ թարգմանուելիք հայերէնը եւ տեղ բանալ մեր մեծասքանչին որ ինչ ալ ըսէք եւ ինչ ալ ընէք պիտի չմեռնի, վստահ եմ:

ՍՕՍԻ

Մոլոթով վերադարձաւ

Հինգշաբթի իրիկուն Խորհ. Միութեան արտաքին նախարարը, Մոլոթով, Փարիզ վերադարձաւ Մոսկուայէն ուր գացած էր անցեալ շաբաթ օր, տեսակցելու համար Սթալինի հետ: Իր վերադարձէն անմիջապէս ետք, Մոլոթով շատ կարեւոր խորհրդակցութիւններ ունեցաւ իր պաշտօնակիցներուն հետ: Դեսպանատուն հրաւիրուեցան պալքանեան կարգ մը երկիրներու ներկայացուցիչները:

Փարիզի խորհրդաժողովը անհամբերութեամբ կը սպասէ իմանալու համար թէ Մոլոթով ինչ քաղաքականութեան պիտի հետեւի հիմա երբ Զօրսերու ժողովը (որուն երկրորդ նիստին ներկայ էր իր փոխանորդը Վիշինսկի) չկրցաւ համաձայնիլ Միացեալ Ազգերու համագումարը յետաձգելու առաջարկին մասին: Այս առթիւ դիտել կը տրուի թէ բացարձակօրէն անկարելի է Միացեալ Ազգերու պաշտօնէութիւնը Փարիզ կամ Ժընեւ փոխադրել: Հետեւաբար Մեծերը միջին ճամբայ մը պիտի գտնեն հանգոյցը լուծելու համար: Խորհրդաժողովին շրջանակներուն մէջ կը հարցնեն միեւնոյն հարցումը քանի մը օրէ ի վեր — Ռուսիա պիտի լքէ՞ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը: Պիտի հաւա՞նի Երեք Մեծերու հանդիպումին (Թրումըն, Էթլի, Սթալին) եւ մասնաւորաբար ի՞նչ պիտի ըլլայ իր քաղաքականութիւնը Գերմանիոյ մասին :

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ ՃԱՄԲԱՅ Կ'ԵԼԼԷ

Թրքական նաւաբաժին մը հրամանատար Եաւուզ (նախկին Կէօպէնը) յածանաւին առաջնորդութեամբ ճամբայ ելաւ չորեքշաբթի գիշեր դէպի Իզմիր: Կ'ըսուի թէ ան «ժամադրուած» է բրիտանական նաւաբաժինի մը հետ երբ այս վերջինը հասնի Եգէականի ջուրերը :

Գերմանիոյ ամերիկեան եւ բրիտանական գօտիները կը միանան

Պերլինէն կը տեղեկացնեն թէ ամերիկեան եւ անգլիական գօտիներու զինուորական կառավարիչները համաձայնութիւն մը ստորագրեցին հինգշաբթի մը՝ տնտեսական միօրինակ վարչութիւն ստեղծելու համար իրենց գօտիներուն մէջ: Բանակցութիւնները կը շարունակուէին քանի մը շաբաթէ ի վեր: Այս համաձայնութեան հիմնական կէտերն են հետեւեալները.— Ա.— Երկու շրջաններուն մէջ Գերմանացիներուն պիտի տրուին կենցաղի միեւնոյն պայմանները. պարէնաւորումը պիտի ըլլայ միեւնոյն քանակութեամբ եւ որակով: Բ.— Երկու գօտիներու տեղական արտադրութիւնները — բացի ածուխէն որուն մասին տարբեր կարգադրութիւն ստորագրուած է Զօրսերուն միջեւ — հաւասար չափով պիտի շահագործուին Ամերիկացիներու եւ Անգլիացիներուն կողմէ՝ միշտ ի նպաստ տեղւոյն բնակչութեան: Գ. Ներածումներու մասին երկու վարչութիւնները պիտի որդեգրեն միեւնոյն քաղաքականութիւնը. Դ.— Փոխադարձ համաձայնութեամբ պիտի կատարուին արտածումները:

Դիտել կը տրուի թէ այս կարգադրութենէն ետք Գերմանիոյ գրաւեալ շրջաններէն գոնէ երկուքը ինքնաբաւ տնտեսութիւն պիտի ունենան: Ինչպէս յայտնի է Խորհ. Միութիւնը եւ Ֆրանսա մերժեցին չորս գօտիները միացնելու առաջարկը :

Անգլիա պիտի պարպէ՞ Յունաստանը

Գրած էինք թէ բրիտանական ուժերը պիտի հեռանան Յունաստանէն: Լոնտոնի «Թայմզ»ին դիւանագիտական աշխատակիցը իր թերթին հինգշաբթի օրուան թիւին մէջ դիտել տալէ յետոյ թէ «Այս լուրերը կանխահաս են» կը գրէ.— ի հարկէ բրիտանական ուժերը պիտի կրճատուին, բայց այդ մասին որոշում պիտի տան բրիտանական եւ հելլէնական կառավարութիւնները: Անգլիական բանակին ներկայութիւնը Յունաստանի, Եգիպտոսի, Ճավայի կամ Իրաքի մէջ արտօնուած է շահագրգռուող պետութեանց կողմէ: Մինչեւ հիմա ո՛չ խորհրդային, ոչ ալ Ուկրայնական կառավարութիւնները պաշտօնապէս առարկած են մեր զինուորներու ներկայութեան դէմ»:

Յունաստանի վարչապետը Ցալտարիս որ Լոնտոն գացած է Եորկիոս Թագաւորին հետ խորհրդակցելու համար յայտարարեց մամուլի ներկայացուցիչներուն թէ «բրիտանական բանակը հեռացնելու մասին որոշում կրնայ տալ միայն Լոնտոնի կառավարութիւնը, մեր խառնուելիք գործը չէ»:

Հաշտութեան ժողովին մէջ

Իտալիոյ հողային եւ քաղաքական յանձնաժողովին հինգշաբթի օրուան նիստին մէջ Վիշինսքի յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը համոզուած է որ Թրիէսթէի միջազգայնացումը առայժմ միակ ձեւն է այդ փշոտ հարցը կարգադրելու համար: Զօրսերը այդ որոշումին յանգած ըլլալով պէտք չէ փոխել զայն: Խորհրդ. պատուիրակը բուռն կերպով յարձակեցաւ Իտալիոյ քաղաքականութեան եւ մասնաւորաբար Գոնմիի վրայ եւ պաշտպանեց Եուկոսլավիոյ տեսակէտը սահմանագծին մասին: Ռումանական յանձնաժողովին մէջ Աւստրալիոյ ներկայացուցիչը առաջարկեց որ դաշնագրին վերջնական խմբագրութենէն առաջ, դիւրութիւն տրուի Հունգարիոյ որպէսզի այդ երկիրը արդարացի ձեւով «ետ առնէ» իր ցեղակիցները: Խորհրդային պատուիրակը, Գոկոմոլով բողոքեց այդ բանաձեւին դէմ:

★ Պէվին եւ Պիտօ կարեւոր տեսակցութիւն մը ունեցան հինգշաբթի օր՝ երկու երկիրները շահագրգռող տնտեսական եւ ելմտական հարցերու շուրջ: Մասնագէտներու յանձնաժողով մը պիտի նշանակուի անմիջապէս քննելու համար այդ խնդիրները:

★ Ապահովութեան Խորհուրդին հինգշաբթի օրուան նիստին մէջ Անգլիոյ պատուիրակը Սըր Ա. Քէտոկըն ըսաւ թէ Ուկրայնայի կողմէ Յունաստանի դէմ եղած բողոքը «անսանձ քարոզութեան մը» արտայայտութիւնն է եւ միայն համայնավարները պատասխանատու են Յունաստանի այսօր -

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՕՇԱԿԱՆԻ ՀԵՏ

Անցեալ Յունիս ամիսը Պաղեստինի մէջ անցուցի։ Սիրած եմ միշտ Պաղեստինը, եւ ինչպէս մարդիկ յաճախ իրենց հին սէրերուն կը վերադառնան, ես ալ ամէն անգամ որ առիթը ներկայանայ, նախ Պաղեստինի մասին կը մտածեմ։ Միջին Արեւելքի ամէնէն ինքնատիպ երկիրն է, իր պատմական նշանակութեամբ, իր բազմացեղ ու բազմալեզու բնակչութեամբ, իր սրբավայրերով եւ քաղաքական-կրօնական շարժումներու մեծ ալիքներով, որոնք յաճախ իրարու կը բախին, բայց միշտ ալ իրարու հետ կ'ապրին։

Հայ գաղութը, իր հինաւուրց վանքով ու հին եկեղեցիներով, իր դրուած ազդեցիկ դիրքով, գործունէութեան լայն հնարաւորութիւններով, պատրիարքական պատմական հեղինակութեամբ, ներկայ իր թիւէն ու կարելիութիւններէն վեր նշանակութիւն մը կը պահէ միշտ։

Ուրիշ հրապոյր մըն է իր գաղափարական, հաւատաւոր երիտասարդութիւնը, որ կը բաբախէ հայութեան սրտին իբր մէկ բեկորը, որ հայրենասէր է եւ հաւատարիմ հայրենի բարքերուն. ունկնդիր՝ մեր պատմութեան ձայնին, գաղափարական մրմունջներուն, զոհաբերութեան հրաւէրներուն։

Այս մթնոլորտին մէջ, պզտիկ չէ տեղը մտաւոր ու մշակութային շարժման, վանքին մէջն ու շուրջը եւ աւելի հեռուն. շարժում մը՝ որ կրնայ լայննալ և տիրական դեր կատարել սփիւռքի մէջ, եթէ քիչ մը աւելի սիրտ դրուի եւ աւելի ոգի ու կորով՝ յեղաշրջում կատարելու արդար յաւակնութեամբ, փոխանակ մակաղելու եւ հին մագաղաթներու շեղջակոյտովը պարծենալու։

Դերակատարները շատ, կրօնաւոր ու աշխարհական, ինչպէս հնարաւորութիւնները, բայց դեր կատարողները քիչ, անոնք ալ դրուած սահմանափակ շրջանակներու մէջ։

Այս քիչերէն մէկն է Յ. Օշականը, «ալեւոր գրագէտը», ինչպէս կը սիրէ կոչել ինքզինք, ալեւոր, այլ սակայն կենսայորդ երիտասարդութեամբ մը, աշխատելու իր ընդունակութեամբը, կարգապահութեամբը եւ բարձունքն ի վեր մագլցելու իր հաւատքովն ու հոգեկան անսպառ կորովովը։

Օշականը ինքը՝ Երուսաղէմի հրապոյրներէն մէկը, կախարդական դէմքերէն, որ այդպէս ալ պիտի մնայ հայ բովանդակ գրականութեան համար։

Իր տունին մէջ թէ վանքին խուցը, հակ է միշտ իր ալեւոր գլուխը հայ գրականութեան էջերուն վրայ, հին ու նոր, պրպտումի, ընթերցումի. թէ երկունքի մէջ, ամէն օր, ժամացոյցի կանոնաւորութեամբ, փակած իր հետաքրքրութեան փեղկերը դուրսի կեանքին, մինչեւ իսկ բնութեան ու առօրեայ ժամանցներու աշխարհին վրայ։ Այս նուիրումով, այս հաւատքով ու աշխատելու ընդունակութեամբ պէտք է բացատրել այն հսկայական ու աննախընթաց վաստակը, որ իրն է եւ որ կոչուած է յեղափոխելու հայ գրականութիւնն ու իր պատմութիւնը, նոր, առոյգ եւ ինքնատիպ իր շունչովը։

Ի՞նչ նշանակութիւն ունին կամ կրնան ունենալ հեռուէն կամ մօտէն, աջէն կամ ձախէն գործուած յարձակումները, բութ կամ նախանձակոծ, որոնք չեն հասնիր իր գործին, որ գերազանցօրէն գրական առաքելութիւն մըն է, ցեղային խորունկ արմատներով, առաքելութիւն մը՝ ազգային արժէքները վեր, արեւուն բռնելու եւ բարձունքներու վրայ պահելու, միջազգային բարձրագոյն ստեղծագործութիւններու կարգին։

Կարելի է չիւրացնել այս գործը իր ամբողջութեանը մէջ՝ կարելի է վերապահ մնալ իր այս կամ այն էջին, դատումին կամ արտայայտութեան հանդէպ, բայց կարելի չէ չհիանալ իր գործին մեծութեան, շքեղ ինքնատպութեան ու անոր բացած նոր ակօսին վրայ։ Օշական երեւոյթ մըն է հայ գրականութեան պատմութեան մէջ, իբր ստեղծագործ կորով եւ իբր արժէք, իր հաստատումներուն, իր կառուցումներուն եւ իրականացումներուն մէջ, նոյնիսկ իր ժխտումներուն եւ ուրացումներուն մէջ, որոնց հետ կրնաք համաձայն չըլլալ միշտ։

Թող այս տողերը գովք կամ հիացում չնկատուին. անոնց հեղինակը հեռու է այդ չափազանցութիւններէն։ Անոնք մօտէն տեսնուած իրողութիւններու վկայութիւն մըն են։ Մեր հանդիպումներու ընթացքին, Երուսաղէմ գտնուելու բոլոր օրերուս, շատ յաճախ, առիթը ունեցանք խօսելու հայ գրականութեան շուրջ, հին ու նոր գրողներուն, անոնց փառքին ու արուեստին շուրջ։ Եւ յաճախ եղանք տարակարծիք, մեր վիճաբանութիւններու ընթացքին, գնահատութեան կամ ժխտումի մեր աստիճաններուն վրայ, բայց ոչ մէկ վայրկեան սարսեցաւ վկայութիւնս իր դատումներու ուժին, անկեղծութեան, խորութեան ու մարդկայնութեան վրայ։

Մեր գրականութեան համար հետաքրքրական կը նկատեմ մեր գրական այս զրոյցները, այդ պատճառով ալ պիտի տամ զանոնք մաս առ մաս, առանց որոշ կարգ մը դնելու, փրցնելով նախ ամէնէն այժմէական էջերը, պահելով սակայն հարազատութիւնը ամէն բանէ առաջ, օգտագործելով խօսակցութեանց ընթացքին իսկ առնուած նօթերը։

Նախընտրութիւն կուտամ մեր խօսակցութեան այն գլուխին, ուր նկատի առինք ուրացուած, առնուազն անիրաւուած գրողները, որոնց շուրջ համաձայն չէինք եղած առհասարակ եւ որոնց հանդէպ կ'ուզէի քիչ մը աւելի լոյս ընել, ժխտումին քով հաստատում, վաւերական գեղեցկութիւններ տեսնել։ Այս անունները (Եղիա, Ահարոն, Ա. Երկաթ, եւ մանաւանդ Սիամանթօ) դէմքեր են, որոնց շուրջ գնահատանքի ջանք մը ոչ միայն նոյնինքն հեղինակներուն գրականութեան համար նշանակութիւն մը կրնայ ունենալ, այլեւ, ընդհանրապէս, գրականութեան համար, մեր չափանիշներու ճշտումով եւ թափանցումով։

■

— Օշական, կ'ըսեմ կէսօրէ մը ետք, երբ մինակ ենք իր տան սենեակին մէջ, ինք թիկնաթոռին խորը ընկղմած, ես բազմոցին վրայ։ Ի վերջոյ, կ'ըսեմ, գրական չափանիշ մը պիտի ունենանք հեղինակ մը կամ անոր գործը կշիռքի դարնելու համար։ Առհասարակ, դիւրին է գրող մը կործանելը։ Կարելի է չկարդալ եւ հռչակել գործին սնանկութիւնը. կամ կարդալ եւ հաստատել՝ թէ ոչինչ ունի, կամ շատ քիչ բան... Հեղինակներ ունինք, որոնք վաստակ ունին, թէեւ վարկ չունին, ու այս իրողութեան առջեւ՝ անմեղ չես դուն։

Օշական.— Ե՞ս, ես ի՞նչ գործ ունիմ այդ մարդոց հետ, ես ատոնցմէ քիչերովը զբաղած եմ։

— Բայց, զբաղած ես եւ ժխտական վերաբերումով առհասարակ, կրնամ ըսել նոյնիսկ՝ անիրաւ քիչ մըն ալ։ Ահա նախ Եղիան, ըստ իս՝ մեր գրականութեան փառքերէն, բայց ուրացուած շատերէն, իբրեւ անհաւասարակշիռ, իբրեւ հիւանդ։ Եւ ուրացուած քո՛ւ անունովդ... Ի՞նչ դժնդակ ճակատագիր գրագէտի ու բանաստեղծի այս անզուգական խառնուածքին համար, որուն հանդէպ անիրաւ, մինչեւ իսկ անոպայ գտնուած են 98-900ի սերունդէն շատեր։ Կարդացէք 98ի Մասիսը եւ պիտի ամչնաք հոն թափուած լուտանքներէն, գլխաւորութեամբ Ա. Անտոնեանի, Ա. Յարութիւնեանի, նոյնիսկ Յ. Գազանճեանի եւ ուրիշներու, որոնց հանդէպ հոգիի մեծութեամբ զուսպ պատասխան մը միայն տուած է հէգ ու մեծ Եղիան։

Ամէն սերունդ իր քաւութեան նոխա՞զը պիտի ունենայ ուրեմն, օր մը Եղիան, ուրիշ օր մը (1906—1907) Մեծարենց եւ ահա մեր օրերուն ալ ... Օշականը։

Օշական.— Այո՛, կը յիշեմ այդ աններելի, ցաւալի պայքարը։ Ժամանակին Յարութիւնեանին ըսած եմ դառնութիւնս. «Զամչցա՞ր Արտաշէս, ձեր բացած գրոհէն»։

Զարդարացուց ինքզինք, նոյնիսկ նկուն կը զգար ինքզինք։

— Անտոնեա՞նը հապա, որուն հանդէպ համակրանք ունէիր՝ այլ առիթով մը։

Օշական.— Անիրաւ ա՛ն ալ, բայց ան կերպով մը քաւեց իր մեղքը, Մեծարենցի պաշտպան կենալով...

— Գեղեցկութեան մը աղարտումը կրնա՞յ քաւուիլ երկրորդի մը պաշտպանութեամբ։

Անցնինք, սակայն, հայ գրականութեան այդ անջնջելի արատին վրայէն, գոնէ քիչ մը արդարութիւն ընելու համար մեր մեծ նահատակին, նահատակ՝ կեանքով ալ, գործով ալ...։ Դուն ալ չէ՞ս ըսած տեղ մը Եղիայի գործերուն համար, «կործանած գեղեցկութիւններ»...

Օշական.— Թերեւս նկատի ունեցած եմ իր քերթուածները աւելի։

Եղիայի համար քառորդ դար առաջ արդէն թելադրած եմ ծաղկաքաղի մը կազմութիւնը (գլխաւորաբար արձակներէն եւ քանի մը հատ ալ քերթուած), որ մեր գրականութեան մէջ իր նմանը հազիւ ունեցող գիրք մը պիտի ըլլայ։ Եթէ հարցնէիր թէ ի՛նչ նկարագիր պիտի ունենար այդ հատորը, պիտի պատասխանէի դժուար։ Ապահովաբար, Եղիայի գրական կարծիքները չէ որ կշիռ պիտի ունենային հոն, ոչ ալ նկարագրականները, ոչ ալ խորհրդածութիւնները։ Այլ տպաւորութիւններու, ներքին վերլուծումի, անսեւեռելի զգայութիւններու երբեմն շատ տաք համանուագ մը, ուր ոճը, զգայարանքները, սիրտը, ու զարմանալի կերպով կառուցողական (քոնսթրիւքթիվ) երեւակայութիւնը յատակը պիտի տային զգացական ալիքի մը։ Թէ այդ ալիքին կուրծքը՝ կնոջ մը նայուածքը, անցորդի մը պատկերը, հովի մը թեւը, շաղ մը, ժպիտ մը պիտի ըլլար, պարագան բան չի փոխեր։ Եղիան այն կախարդն է, որ այս ամէնէն երբեմն կը յաջողի երկու էջ անմահ գեղեցկութիւն կերտել, եւ այս էջին վրայ կամ ներսը եթէ փչէք հանճարային իր մտքին արագ փայլակը ու իր ազգային ճակատագրին սեւ կրակը, դուք կ'ունենաք քերթուածը՝ որ կը դիմանայ, հակառակ իր բոլոր նուաղումներուն, (ինչպէս իր «Երգ Անդեղն» է եւ «Խօսք ընդ Աստուծոյն»)։

Բայց ո՛վ պիտի ընէ այդ գործը։ Չեմ գիտեր, բայց այդ կտորներուն մէջ ան առաջնակարգ գրագէտ մըն է, խելք ունի, սիրտ ունի եւ արեւմտահայ գրականութիւնը յարգաւորող դէմք մըն է։ Սիպիլ մը, Թէրզեան մը արժէք մը չեն տար մեր գրականութեան, սակայն, Եղիա մը, Պարոնեան մը յարգ են։

— Ի՞նչ լաւ պիտի ըլլար, եթէ նախ գրական գործերու մէջ գեղեցկութիւնները մատնանշէինք ու կոթողէինք, յետոյ խօսելու համար անոնց ստուերներուն ու փլատակներուն վրայ։ Կը յիշեմ դեռ առաջին մեծ պատերազմէն առաջ Մամբրէ Մատէնճեանի մէկ յօդուածը Եղիայի մասին, զոր կը նկատէր մեր բովանդակ գրականութեան մեծագոյն դէմքը։ Կարծեմ «Գեղարուեստ» պարբերականին մէջ։

Օշական.— Շատ չէր սխալեր Մատէնճեան, որ արեւմտահայ մըն է, (Բաբերդցի, Սորպոն տեսած), եթէ նման հատորի մը մասին մտածենք։

— Եւ իր հարուստ ու ինքնատիպ խառնուածքին։

Օշական.— Այո՛, եթէ կ'ուզես։ Դժբախտաբար, անաւարտ, ոչ ամբողջական։

— Պակա՞ս կ'արժեն սակայն անաւարտ գեղեցկութիւնները...

Բայց ո՞վ իրարու քով պիտի բերէ անոնք հատորի մէջ, այս անաւարտ համանուագները... ճշմարիտ symphonie inachevéeներ...

Գ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

(«Յուսաբեր»)

ՆՈՐԷՆ՝ ԳԵՂԱԿԱՆ

Քանի մը խօսք եւս սա պզտիկ գեղին համար։

Մենք միշտ քաղաքները կ'ապրինք եւ, հետզհետէ մոռացութեան գիրկը նետած ենք գեղական կեանքը՝ առողջ ու մաքրամաքուր։

Իմ մարմինս քաղաք նետուած է, բայց հոգիս ու միտքս շարունակ գեղջկական կեանքին է երազած։

Ու երբ՝ գեղ կը տեսնեմ, ան ինծի թեւ ու թռիչք կուտայ։ Լեզուիս ու մտքիս կղպանքները կը բացուին։ Հոգիս կը հրճուի սա դալար ճղիկ Միշէլին պէս։ Սիրտս կը ծաղկի, կը բողբոջի։

Ա՜խ, տուէ՛ք ինծի այծերու ու մաքիներու խումբ մը։ Կամ զանգուակներու եւ ուլիկներու երամ մը։ Գայլախեղդ զամբռ մը Զառայէն բերուած...։ Սրինգ մը՝ Հայաստանի ծիրանիէն շինուած։ Այս բոլորը առնեմ՝ ելլեմ լեռները բարձր։ Օպա զարնեմ ու հովիւ դառնամ։ Ըլլամ, միշտ ըլլամ հայրենիքիս՝ գեղիս մէջ։ Ասկէ զատ մեծ կարօտ չունիմ աշխարհիս վրայ։

●

Երէկ՝ փափաքած էի, որ սա գեղին «փեթկնոցը» ալ (ծաղկոց) տեսնեմ անգամ մը։ Հազիւ մօտեցած էինք ու իր ծռիկ փողոցը դարձած, Մարօն ետ՝ փախ տուաւ ձեռքէս սահելով.

— Չէ, չերթանք, հօրաք։ Օրիորդը կը տեսնէ։

Հօրաքը իրենց գեղը եկած ըլլալուն համար դպրոցէն բացակայած էր, ու ամչնալուն՝ չէր ուզած տեսնել օրիորդը։ Համակերպած ու ետ դարձած էի, իմ ներկայութեամբ պատճառած ուրախութեան ու հրճուանքին աստիճանը պահելու համար։

Սակայն այսօր՝ կիրակի, շատ սիրով ու զուարթ՝ թեւէս բռնած կը տանի դէպի գեղին պզտիկ ժամը։ Չմոռնամ, որ մեղրուկ աչուըներով Միշէլին մտուտ ձեռքն ալ ունիմ միւս ափիս մէջ՝ անբաժան։

— Ահա հոս է, հօրաք, մեր ժամը։

Եթէ սա վրայի համեստ խաչը չըլլայ, արտաքինովը շատ ալ տարբերութիւն պիտի չընէ գեղին պարզուկ տուներէն։

●

Պզտիկ ժամ մը՝ գեղին կուշտին։

Արեւածագին հետ՝ գեղին ողջ բնակչութիւնը հոն է։ Կուգան նաեւ շրջաններու մենակուկ տուներու բնակիչները։

Գեղացիին համար կիրակին թեթեւ տօն մըն է։ Ու նաեւ օրը՝ շաբաթական քանի մը ծունկ աղօթքին։ Պիտի աղօթեն՝ ու ունկնդրեն իրենց պարզուկ, թրիքի հոտով գեղջուկ տէրտէրին քարոզը՝ երբեմն մեծ վարդապետ՝ Նազովրեցիին շուրջ, երբեմն Ս. Կոյսին ու զանազան առաքեալներու կեանքին վրայ, երբեմն ալ իրենց՝ գեղջկական առօրեայ կեանքին, տոհմիկ սովորութիւններու պահպանման, կենցաղի մասին։

Փոքր դռնակ մը կը բացուի՝ ու ներս կը մտնենք։

Երկար նկարագրելու ի՞նչ հարկ։ Թէեւ գեղի ժամ է՝ ժամ է վերջապէս։ Ունի կլոր ու կոկիկ խորան։ Փայտէ բազրիքներ շինուած առջեւը։ Ունի նկարներ ու վերնատուն։ Դրանը ետեւը՝ վերնատան տակին՝ փայտէ գուռ մը՝ մէջը ջուր։

— Հօրաք, կը բացատրէ Մարօն.— մատիկդ այս ջուրին մէջ թաթխէ...։

— Ի՞նչ ընելու համար, պզտիկ եղնիկ, կը հարցնեմ։

— ...։

Մարօն կ'ամչնայ հարցումիս պատասխան տալու։ Միշէլ օգնութեան կը հասնի բոպէապէս։

— Մամաները, փափաները անանկ կ'ընեն...։

— Մինակ մամաներն ու փափանե՞րը։ Դուք

ալ չէ՞ք ըներ, կը հարցնեմ ցած ու փաղաքշական ձեւով ։

— Այո՛, այո՛, կը պատասխանեն երկուքը միասին ։

Ու երեքս ալ մատիկնիս կը թաթխենք ջրդուղին մէջ...։

Տարիներէ ի վեր ժամ պատարագ տեսած չէի։ Ոչ ալ՝ մասն ու նշխար։ Շատոնց ժամուն համար հրաժարած մեռած է։ Ես ալ իմ հաւատքս ունիմ հիմակ։ «Մարդուս պէտք եղածը հաւատք մըն է. վայ անոր, որ բանի մը չի հաւատար»։ (Վ. Հիւկօ)։

●

Վերջացաւ ժամն ու աղօթքը։ Գեղջուկ քահանան պատարագեց ու քարոզեց։ Մաղթեց որ ա՛յ պատերազմ չըլլայ։ Ամբողջ՝ մարդկութիւնը եղբայրանայ։ Գեղջկուհիներուն պատգամեց, որ իրենց այրերուն հնազանդ ու հաւատարիմ ըլլան։ Գեղջուկ լծվարներուն ալ յանձնարարեց՝ իրենց էգերուն հանդէպ պարտականութեանց գիտակցութիւնը ունենան ։

Ժամը բոլորովին պարպուած է ալ։ Դուրս ելած եմ հիմակ, եղնիկ Մարօն ու գայլիկ Միշէլը միշտ թեւերէս անբաժան։

Քահանան, ժամուն առջեւ նեղլիկ հրապարակին վրայ, կ'երեւի քարոզին մէջ մոռցուած բան մը ունի ըսելիք միջին տարիքով կնոջ մը։ Իրենց կողքին ալ կեցած է գեղի կոկոն վարդ մը։

Արշալոյսեան թեթեւ զեփիւռը, հիմակ, արեւակին հետ նետուած է պզտիկ գեղին վրայ։ Ան՝ կը խաղայ նաեւ հոս՝ մեր կեցած պզտիկ հրապարակին բոլորտիքը։ Ներս կը սահի, կը մօտենայ յուշիկ – յուշիկ սա մատղաշ աղջկան, որ կեցած է մօրկանը հետ, տէրտէրին վերջին խօսքը լսելու այդ օրուան։ Կը թառի անոր գլխուն ու կ'ոլորէ, կը հրէ, կը ջրվէժէ անոր առատ ծամերը։ Պահ - պահ մեզի կը նայի պզտիկ գեղջկուհին, ու նայած ատենը դէմքը կը ծաղկի, արեւ կը հագնի։

Կը մտածեմ.— անպայման ճանչցաւ զիս...։ Ճանչցաւ կ'ըսեմ՝ թէ՝ ես ալ իրենց պէս գեղացի մըն եմ, հակառակ վրայիս «ալաֆրանկա» մաշած հագուստին ...։

Ու կը կրկնեմ անդադար ես ինծի.— կ'երդնում արեւիս վրայ, խօսք կուտամ երակներուս տաք արիւնովը, որ, այս աղջիկը իմ գեղացի մը ըլլալս կռահեց անկասկած, ու զիս կը դիտէ, վրայիս կը նայի անդադար։ Ու կը ծիծաղի կեղծ, անհարազատ տարազիս ու դերիս մէջ ըլլալուս համար ։

Հոն՝ դէմս կեցած է դեռ։ Կէս լուսնկայի տարիք ունի Ան։ Առուեզերին ծնած քնքոյշ, դալար ու ճկուն ջրուռիի մը հանգոյն է՝ ան։

Նշանաձեւ աչուըներ՝ փշենիի մը նոր բացուած վառ ու բուրաւէտ ծաղիկներուն պէս։ Կամ՝ կապտորակ երկինքին վրայ երկու փայլփլուն աստղեր ծիծղուն՝ երկար ու խիտ շրջուած թարթիչներով ։ Ես կամ, եղէգներով եզերուած երկու փոքր լճակներ, որոնց վճիտ հայելիին մէջ պատկերս կը դիտեմ ...։

Արուեստագէտի մը վրձինը մէկ անգամէն, լուսնկային առաջին օրուան կամարութիւնն ու նրբութիւնը տուած է անոր յօնքերուն ։

Ծամերը առատ, խուրձ մը վայրի առուոյտ զեփիւռին դէմ ալեծածան։

Թուշիկնե՞րը.— Դուք տեսա՞ծ էք ղուտուն – տէրեւին (վայրի պտուղ մը) նոր կարմրիլը։ Անոր վրայ կոհակներ կը խաղան ։

Պռկունքները, մեծ մայրիկիս կաթէն քաշած ու չորցուցած սերին պէս՝ բալի մաշկ հագած (բնական)։

Անոր բերա՞նը.— Դուք տեսած էք անպայման՝ արեւին շառայլներէն կամ իր քաղցրութենէն, կամ թէ՝ ցայգին զով զեփիւռին ճեղքուած նուռ մը։ Երեւակայեցէ՛ք, նկարագրեցէ՛ք ձեր մտքին՝ ու ուզածին պէս, ով գեղացի տղաք, ձեր սիրած գեղացի աղջկան պէս։

Ժամուոր աղջիկ, դուն ճիշդ իմ գեղիս աղջիկներուն պատկերը կը կրես ։

Ն. ՇԻՆԱԿԱՆ

ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԹԻՒԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Համաձայն պուլկարահայ մարմիններու մէկ հաղորդագրութեան, Պուլկարիոյ մէջ այժմ կ'ապրին մօտ 30 հազար Հայեր, հետեւեալ քաղաքներուն մէջ.—

Ֆիլիպէ 8000 հոգի, Սոֆիա 4500, Վառնա 4500, Ռուսճուք 3000, Պուրկազ 1500, Խասքօվօ հազար, Եամպոլ 800, Սլիվէն 800, Տօպրիճ 500, Շումէն 500, Սիլիսթրէ 450, Փազարճըգ 400, Սթարա Զակորա 200, Նովա Զակորա 200, Այտոս 150, Հարմանլը 120, Գզանլըք 116, Սլիվէնկրատ 50, զանազան վայրեր 1200, գումար 27986 հոգի ։

Այս ցանկին հետ հաղորդուած է նաեւ որ կը կազմուի նոր վիճակագրութիւն մը, որուն արդիւնքը պուլկարահայութեան թիւը հաւանաբար ցոյց պիտի տայ 30000էն աւելի։

Պուլկարիոյ մէջ այս տարի միայն երկու մեծ քաղաքներ հայկական դպրոց ունին,— Սոֆիա եւ Ֆիլիպէ։ Առաջինն ունի 189 երկսեռ աշակերտութիւն, իսկ Ֆիլիպէ՝ 590։

Դէպի Պրէվան

Հոգը տարուան մը՝ կ'ըսեն, գործը օրուան մը։ Այնպէս ալ մեզի եղաւ, գործադրեցինք մեր մէկ հին մտադրութիւնը երկու ընտանիքով՝ այցելելու համար անգամ մը եւս մեր բարեկամ հիւանդին,

Զաւաթիյէն կը մեկնինք եւ կը հասնինք Պուասի Սէն Լէժէ, ուրկէ կէս ժամ քալելէ ետքը հիւանդանոցի դրան առջեւն ենք։

Ներս չմտած՝ մեր դէմ կ'ելլեն մարդիկ, անկար ու տկար, խորշոմած ու ծուռ կուզ եւ տձեւ կերպարանքներով գաւազաններու կռթնած, որոնք կը դեգերին փողոցին լայնքին, երկայնքին իրենց կապոյտ համազգեստներուն մէջ, կարծես ըսել ուզելով որ իրենք ալ տեսակ մը դատապարտեալներ են, բանուած բախտին յանցանքով...

Տխուր օր մըն էր այդ օրը, արեւը նորէն քէն էր մեզի հետ։ Ի՞նչ էինք ըրած որ երեսը ծածկեր էր եւ չէր ժպտեր մեզի։

Ներսը բակն ենք հիմակ։ Յայտնի է թէ ցաւերու տունէն ներս կը մտնենք։ Միեւնոյն տխուր տեսարանը ։ Այս անգամ երկու սեռէ գունատ դէմքերով, որոնք իրենց վերջին օրերը կը քաշքշեն կարծես ։

Չորս կողմը տաղաւարներ սպիտակ բաժնուած ըստ հիւանդութեանց։ Երբ ներս կը մտնես, դոյները կը փոխուին։ Դէմդ կը ցցուի պատկերը ունայն կեանքին, ինչպէս գերեզմանատան մը մուտքին՝ կը մտաբերես ծաղրը անոտի աշխարհին։

Հոս հիմակ ամէն մէկ անկողին իր պատմութիւնը ունի, եւ ամէն մէկ անձ իր ողբերգութիւնը՝ մինչեւ հոն գալը, մանաւանդ անոնց որ տարիներէ ի վեր վարձակալ եղած են հոդ, կարծես պայմանաւորուած ու տուն տեղ եղած, բախտի խաղին համակերպած ։

Շատերն արդէն տարիքոտ՝ յոյս չունին անգամ թէ այդ տեղէն կ'ելլեն թէ կը հանեն զիրենք ։ Բախտաւոր են անոնք որ գոնէ ցաւ չունին ու չեն տառապիր եւ մարդիկ ունին որ երբեմն կ'այցելեն իրենց, մինչ ուրիշներ կը հառաչեն ու գիշեր, ցերեկ քուն չունին, վայ անոնց որ բնաւ մէկը չունին կամ ունին, բայց չունին, իրենց մօտը այցելող, այդ միակ չոր մխիթարանքէն անգամ զրկուած, եւ ուրիշներուն նայելով կը սրտնեղին, կը մնան վիզը ծուռ, ապաւինած միայն վերը՝ Աստուծոյ, վարը գթութեան քոյրերուն անուշ նայուածքին։

...Մոլորեցանք խորհրդածութիւններու մէջ ձգելով մեր հիւանդը որ սպասէ մեզի։ Հիւանդին սպասումը անգամ մը եւս կը հիւանդացնէ հիւանդը, բայց ինք օտար մը չէ մեզ եւ չի մեղադրեր, վարժուած ատոր, ստոյիկեան համակերպութեամբ ։

Մեր ընկեր Սուրէն Նաւավարեանն է, որ տասը տարի է արդէն անկողնի կը ծառայէ գրեթէ անշարժ։ Կը ժպտի երբ անգամ մը եւս կը տեսնէ բարեկամներ, որոնք զինք չեն մոռցած իր ցաւի օրերուն, կամ զինք չէին ճանչնար իր լաւ օրերուն ։

Առաջին անգամ Պէրք Փլաժ տարած էին զինք, այդ քաղաքին կլիմային ազդեցութեան տակ բժշկուելու։ Ինչպէս շատեր, մանուկ կամ տարիքոտ, այր թէ կին, ենթակայ ոսկրախտին, ոմանք անկարող քալելու պատգարակներու մէջ ։

Պատերազմի միջոցին փոխադրած էին զինք իր այժմեան կայանը՝ Պրէվան, ուր կը մնայ մինչեւ այժմ։ Այդ վիճակին մէջ իսկ գոհ է ան, ալ հաշտուած իր բախտին հետ, որ օրին մէկը, երիտասարդ տարիքին մէջ, զինք գամած է անկողինին։ Կը կարդայ օրուան թերթերը, հայ թէ օտար, եւ գիրքերը, որ կը ղրկեն իրեն բարեկամ կամ ծանօթ։ Իսկ երբեմն ալ կը հիւսէ սակառներ գոյնզգոյն շիւղերով, արհեստ մը որ սորված է հիւանդանոցին մէջ իբրեւ միակ ժամանց իր ձանձրոյթը փարատելու համար, քիչ մըն ալ ապահովելու համար փոքրիկ շահ մը կամ նուէր ղրկելու իրմէ յիշատակ մը ունենալ փափաքողին ...։

Կը հետաքրքրուի ջերմօրէն ազգային կեանքով, այդպէս է թրծուած, կ'ուզէ գրել ու ճառել։ Հոգին յօժար է, բայց ափսոս մարմինը տկար է։ Գամուած դիրքի մէջ, կռնակի վրայ ի՞նչպէս շարժէ գրիչը։ Ախ, անգամ մը որ ոտքի կ'անգնի... հրաշագործ Աւագին շունչով...։ Եւ կ'ափսոսայ մեր իրերամերժ, եղբայրադաւ քաղաքական կեանքը։

Երախտապարտ է «Յառաջ»ին, որ ընկերաբար նուէր կը ղրկուի իրեն, եւ Ֆր. Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն, որոնք մերթ ընդ մերթ այցելութիւն կուտան իրեն։

Համրուած ժամերը կը սահին։ Կը հեռանանք քովէն սրտի անձկութեամբ, մինակ ձգելով զինք իր բարձին եւ կռնակի փոքրիկ հայելիին հետ, որուն մէջէն կը դիտէ մեր մեկնումը։ Վերջին ակնարկ մըն ալ կը նետենք դանէն իր եւմիեա մարդկային խլեակներուն վրայ, մտածելով որ ինչո՞ւ չենք գիտեր յարգը մեր առողջութեան եւ կը ցանկանք ու կը հոգանք միշտ աւելին այս աւեր աշխարհին մէջ։ Կը խորհիմ,— հիւանդն ալ կ'ուզէ միայն երկու բան, նախ կեանքը եւ վերջը... այցելող մը իր անարին։

ՄԷՆ ՍԷ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԸ

Տինեը երկու լեռնաշղթաներու կողքին կը տարածուի գեղածիծաղ հովիտ մը, որու կանաչագեղ և ծառախիտ բլուրներուն ծոցին մէջ թաղուած, գիւղակ մըն է Գուլուպրուս։ Տինեէն 37 քիլոմեթր դէպի հիւսիս եւ ծովէն 1100 մեթր բարձր։ Կը նմանի բարդաւաճ եւ գեղատեսիլ ովասիսի մը, օժտուած բնական ամէն տեսակ գեղեցկութիւններով ու հրապոյրներով։ Վայրկեան մը երբ մտնաս շրջապատդ եւ սկսիս երազել շատ մօտ կը զգաս քեզի հեռաւոր հայրենիքիդ։ Հեռո՜ն, գիւղին ետին երկու լեռներ միշտ շրջապատուած թանձր ամպերու շերտերով կը յիշեցնեն մեծ եւ փոքր Մասիսները։ Ամէն ինչ քաղցր է այստեղ եւ մարդկային յոգնած միտքը հեռու քաղաքներու ժխորէն, յափշտակուած հիացումով մը կը դիտէ բնութեան այս հրաշալիքները, որոնց մէջ ներկայիս Կապոյտ Խաչի երկսեռ սաները մեղուներու նման բոյսէ բոյս, ծաղկէ ծաղիկ կը վազեն։ Ո՞ր հայրենապաշտ Հայը պիտի չուզէր այցելել այս ամառնային գեղատեսիլ վայրին մէջ հաստատուած մեր մանուկները։

Անցեալ կիրակի, տասնեակ մը հայրենակիցներ, կայանին յատկացուած մաս մը ուտելիքներով մեկնեցանք Գուլուպրուս։ Օձապտոյտ գետակներու եզերքին եւ կախուած ժայռերու տակէն երբեմն մագլցելով ինքնաշարժը կ'ուղղուէր դէպի կայան։ Հազիւ մօտեցած գիւղակին, ջերմ խանդավառութեամբ, եւ ազգային երգեր թնդացնելով, ուրախութեան աղաղակներով պատասխանեցին մեզի։ Սրտաշարժ էր տեսարանը։ Քանի մը վայրկեան վերջ, առաջնորդութեամբ իրենց ուսուցչուհիներու, որոնք սիրայօժար ստանձնած են փոքրիկներու բարոյական եւ կրթական հսկողութիւնը, սկսան երգել, մեներգել, մանկական ոտանաւորներ արտասանել, այնքան քաղցրօրէն եւ ներդաշնակութեամբ, որ բոլորս ալ հիացած մեծ յարգանքով կ'ողջունէինք Կապոյտ Խաչը իր սաներով։

Յաջորդ առաւօտ, փոքրիկները սկսան բլուրներէն վեր բարձրանալ, մտնել անտառակները, օդ եւ արեւ ծծելու։ Վերադարձին բոլորին գրպաններն ալ լեցուն էին թարմ կաղինի փոքր պաշարներով եւ ախորժակով կը վայելէին անտառին այդ համով պտուղը։

Կայանը կը գտնուի գոհացուցիչ պայմաններու տակ։ Տղոցը ախորժակը բաց է, անյագօրէն կուտեն, պարէնաւորումը լաւ կազմակերպուած, պտուղը եւ անուշեղէնը առատ, սպասարկութիւնը յարմարցուած տեղւոյն պայմաններուն եւ վըստահուած Ժրաջան Խաչուհիներուն անհուն զոհողութեան։

Թող ներուի ինծ ըսել թէ այս տարի Կապոյտ Խաչը շատ ուշ շարժեցաւ։ Մաղթենք որ 1947ին աւելի կանուխ և աւելի մեծ կազմակերպութեամբ մը ներկայանայ։

Ապրի՛ք, Խաչուհիներ, շատ ապրի՛ք։

Եր. Գոչունեան

ՀՄԱՅԵԱԿ ՎՐԴ. ԻՆԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Օգոստոս 29ին յունական «Կորնթոս» նաւով Մարսէյլ հասաւ Հմայեակ վարդ. Ինթոյեան, միաբան Երուսաղէմի, նախկին առաջնորդ Հայֆայի։ Այժմ առաջնորդ նշանակուած ըլլալով Քանատայի, Մարսիլիոյ վրայով կը մեկնի իր աթոռը։

Սեպտեմբեր 1ին պատարագեց եւ քարոզեց Մարսիլիոյ Փրատոյի Մայր եկեղեցիին մէջ ։

Ծնած է Քղիի Ապողնաք գիւղը։ Տակաւին մանուկ, աքսորուած ինչպէս բոլոր իր հայրենակիցները։ Արաբիոյ անապատներուն մէջ հրաշքով ողջ մնացած։ Պատերազմէն վերջ անցած է Մալաթիա, յետոյ Սեբաստիա եւ Կորնթոս։ Որբանոցէ որբանոց անցնելով, ի վերջոյ կը մտնէ Երուսաղէմի Ս. Յակոբայ ժառանգաւորաց վարժարանը, ուր վարդապետ կը ձեռնադրուի Թորգոմ արքեպ.ի կողմէ 1936ին ։

Մարսիլիոյ մէջ զինք շրջապատեցին իր հայրենակիցները, որոնց յիշողութեամբ միայն կրցաւ սորվել իր բուն մականունը,— Յովսէփեան։

Քղեցի

ԶՕՐԱՎԱՐ ՏԸԿՈԼ կարեւոր ճառ մը պիտի արտասանէ Էփինալի մէջ Սեպտ. 22ին այսինքն Սահմանադրական օրէնքին քուէարկութենէն երկու օր վերջ։

ԳԱՆԱՏԱՅԻ վարչապետը Մէքէնզի Քինկ որ միաժամանակ կը վարէր արտաքին նախարարութիւնը, պիտի լքէ այս երկրորդ պաշտօնը ։ Վերջերս խորհրդարանը փոխեց այն օրէնքը որուն համաձայն վարչապետը պէտք է ըլլար նաեւ արտաքին նախարար ։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ մէջ մամուլի գրաքննութիւնը պիտի վերահաստատուի։ Թերթերու տնօրէնները այսուհետեւ պիտի մերժեն այն ձեռագիրները որոնք զինուորական գրաքննութենէ անցած չեն։

ուան կացութեան»։ Սըր Ալէքսանդր յիշեց այն անվերջ յարձակումները զորս Ցունաստանի հիւսիսի դրացիները եւ Մոսկուա կը կատարեն Ցունաստանի դէմ՝ մամուլի եւ ձայնասփիւռի միջոցաւ ստեղծելով կացութիւն մը որուն մէջ հելլէն ժողովուրդը վախի մէջ կ'ապրի»։ Իրմէ առաջ խօսեցաւ Ցունաստանի ներկայացուցիչը դիտել տալով որ Ռուսերը կը սպառնան Պալքաններու խաղաղութեան, Ցունաստան չկրնար թոյլ տալ որ ուրիշները միջամտեն իր ներքին գործերուն ։

★ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը Պըրնզ շատ կարեւոր ճառ մը արտասանեց երէկ Շթութկարթի մէջ պարզելով ամերիկեան կառավարութեան տեսակէտը Գերմանիոյ մասին։ Այս ճառին խմբագրութեան համար նախարարը հեռաձայնի երկար խօսակցութիւններ ունեցաւ նախագահ Թրումընի հետ։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը շեշտեն թէ այս ճառը — որուն գլխաւոր մասերը պիտի տանք մեր յաջորդ թիւով — անկիւնադարձ մը պիտի ըլլայ յետպատերազմեան միջազգային քաղաքականութեան մէջ ։

★ Զօր. Այզընհաուըր մօտ ատենէն Եւրոպա պիտի գայ քննութիւններ կատարելու համար ։

★ Անգլիացի երեք աշխատաւորական եւ երկու պահպանողական երեսփոխաններ Ճափոն պիտի երթան՝ ամերիկեան բանակին ընդհ. հրամանատար Մէքարթըրի հրաւէրով տեսնելու համար թէ Դաշնակիցները ինչպէս կը կառավարեն այդ երկիրը ։

Ֆրանսայի ընկերվարակ. կուսակցութեան քաղաքականութիւնը

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Կի Մոլէ, «Նիւ Եորք Թայմզ»ի թղթակցին հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, կը ներկայացնէ իր կուսակցութեան քաղաքական ծրագիրը քանի մը գիծերու մէջ։։

Կի Մոլէ, համագումարէն ետքը, խորհրդակցութեան կանչած է ընկերվարական կուսակցութեան ներքին զանազան կազմակերպութեանց վարիչ - քարտուղարները, ընկերվարական երեսփոխանները եւ կուսակցութեան վեթերան ընկերները, որոնք այսուհետեւ պիտի կազմեն մասնաւոր մարմին մը՝ պաշտօն ունենալով պատրաստել հընդգամեայ ծրագիր մը։ Այդ ծրագիրը պիտի ներկայացուի Ֆրանսայի ժողովուրդին՝ ընտրական պայքարը բացուած օրը ։

Ընկերվարական կուսակցութեան պատրաստած այդ ծրագիրը պիտի աշխատի բարելաւել ժողովուրդին կեանքի պայմանները եւ նպաստել երկրին տնտեսական դրութեան արմատական փոփոխութեան ։

Ընտրութիւններէն վերջ, ընկերվարական կուսակցութիւնը, մասնակցելու համար որեւէ կառավարութեան, պայման պիտի դնէ ընդունիլ աշխատաւոր դասակարգին պահանջները գէթ նուազագոյն չափով ։

Գալով ընկերվարական եւ համայնավար կուսակցութեանց յարաբերութեան, Կի Մոլէ յայտարարեց թէ ջնջուած է միջկուսակցական յարաբերութեան մարմինը, որ չէր գործեր արդէն տարիէ ի վեր։ Այդ ջնջումը չի նշանակեր թէ խզուած են երկու կուսակցութեանց յարաբերութիւնները, ընդհակառակն ընկերվարական կուսակցութիւնը պիտի աշխատի համայնավար կուսակցութեան հետ համերաշխ՝ երբ հարցը կը վերաբերի բանուոր դասակարգին շահերուն պաշտպանութեան ։

Ընկերվարական կուսակցութիւնը պիտի պայքարի նաեւ նախադահական լիազօրութիւններու դէմ, ի հեճուկս նոր - Ֆաշական կամ յետադիմական հոսանքներուն՝ իր ուժերը միացնելով համայնավարներուն, այդ ճակատին վրայ ։

Մարդկային ընկերվարութեան եւ գիտական ընկերվարութեան, ուրեմն կուսակցութեան վարդապետական երկու հակադիր հոսանքներուն միջեւ մղուած պայքարը վերջ գտած է այլեւս բանաձեւով մը, որ կեղծ փրաւախոհութեան փորձ մը չէ, այլ մղիչ ուժ մը՝ կուսակցութիւնը առաջնորդելու համար դէպի նոր նուաճումներ, ոչ միայն վարդապետական գետնի վրայ, այլ եւ կազմակերպական աշխատանքներու մէջ։

Ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ մարմինը ձեռնարկած է արդէն վերաքննել իր կազմակերպութեան ամբողջ մեքենան,— այդ վերաքննութիւնը ցուցադրական հանգամանք չունի, ոչ ալ անհատներու փոփոխութեան հարց է։ Վերաքննութեան միակ նպատակն է փոխել հին մեթոտները եւ ծրագիրները ։

Օտար ընկերվարական կուսակցութեանց վարիչները մեծ յոյսեր դրած են մեր յաջողութեան վրայ։ Ուրեմն անոնք վստահ են թէ ո'րքան միակամ եւ միաձոյլ կազմակերպութիւն մըն է Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը, որու մասին չար բերաններ զրոյցներ կը տարածեն՝ խօսելով երեւակայական ճեղքերու մասին։ Ճիշդ է թէ, վերջացուց Կի Մոլէ, ներքին հարցերու մէջ երբեք համաձայն չեմ Տանիէլ Մէյէրի, բայց միջազգային հարցերու մէջ տարակարծութիւններ չունինք երբեք ։

Ֆրանսայի Արմատական կուսակցութեան համագումարը

Հինգշաբթի առաւօտ, Սալ Վակրամի մէջ, բացուեցաւ արմատական կուսակցութեան 38րդ համագումարը։ Մօրուքները քիչ էին, կը գրէ թերթի մը թղթակիցը, բայց ներկայ մօրուքները շատ աղուոր էին։ Երիտասարդութիւնը եւս քիչ ներկայացուցիչ ունէր պատգամաւորներուն մէջ, ինչպէս եւ կիները։ Բայց եւ այնպէս, պատգամաւորներէն Մորիս չմոռցաւ յիշել իր ճառին մէջ թէ կուսակցութեանց մէջ արմատական կուսակցութիւնն է միայն, որ ամէնէն շատ երիտասարդներ կը հաշուէ իր մէջ։ Նայած թէ երիտասարդ բառով ի՛նչ կը հասկնայ Էռիոյի կուսակցութեան հանգանակը։ Փանալէօ, կուսակցութեան ամէնէն հին փառքերէն մին, ճիշդ է թէ բաւական երիտասարդութիւն դրաւ իր բացման ճառին մէջ՝ յայտարարելու համար թէ արմատական կուսակցութիւնը յառաջդիմութեան եւ բարեկարգութեան պահակն է երկրին մէջ, պաշտպանը ազգային աւանդութիւններու եւ ազատութեան։ Քննադատեց երեք կուսակցութիւններով կառավարութիւն կազմելու ձեը, որովհետեւ, ինչպէս կ'ըսէ Էռիօ, կառավարութիւնը չի կրնար ըլլալ ընկերակցութիւն մը ընդդիմադիր տարրերու, այլ համերաշխ տարրերու։ Յայտարարեց նոյնպէս թէ արմատական կուսակցութիւնը դէմ չէ բարեչրջութեան, բայց կ'ուզէ որ ամէն փոփոխութիւն կատարուի հանգրուան առ հանգրուան, առանց բռնութեան եւ ցնցումի։ Քննադատեց Գերմանիոյ, Սպանիոյ եւ Ռուսիոյ հաւաքապաշտ կազմակերպութիւնները իբրեւ վնասակար դրութիւն։

Կէսօրէն ետքը խօսեցաւ Մորիս, որ իր կարգին յարձակեցաւ «աշխարհականութեան» այն սկզբունքին վրայ զոր պաշտպանած էին ընկերվարականները Սահմ. ժողովին մէջ։ Արմատականները կ'ուզեն ըսել թէ աշխարհականութեան հարցին մասնագէտը իրենք են միայն, եւ կարելի չէ բան փոխել հին տարազներու մէջ։

Էռիօ քիչ ժամանակ միայն երեւցաւ համագումարին մէջ, ներողութիւն խնդրեց որ ստիպուած է մեկնիլ՝ ներկայ գտնուելու համար Սահմանադիր Ժողովին, կատարելու համար «հսկողի» իր դերը։ Ծափերով ողջունուեցաւ իր երեւումը բեմին վրայ, բայց նոյն ծափերը չտայլուեցան նաեւ միւս Էտուարին (Տալատիէ)։ Թերթ մը կը գրէ թէ արմատականներու համագումարը եթէ չկարենայ նոր բանաձեւեր բերել, գէթ կը յաջողի հաշտեցնել երկու Էտուարները,— Էռիօ եւ Տալատիէ, մոռցնելով այն կռիւները, որոնք տեղի ունեցան, անցեալ տարի, նոյն այս համագումարին մէջ, երկու նախկին նախագահներուն համակիրներուն միջեւ ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ պիտի գումարուի յառաջիկայ երկուշաբթի օր Լոնտոնի մէջ։ Արտաքին նախարարը Պէվին Փարիզէն պիտի վերադառնայ այսօր կամ վաղը։ Հրեաները պիտի չմասնակցին այժողովին։Բրիտ. կառավարութիւնը հրաւիրած է ոչ միայն հրէական գործակալութիւնը այլեւ տասներեք զանազան հրէական կազմակերպութիւններ եւ անձնաւորութիւններ, բայց հաւանաբարանոնք ալ մերժեն մասնակցիլ քանի որ նոթակայ են Սիոնական կազմակերպութեան՝ արտաքին քաղաքականութեան մէջ։ Ժողովին պիտի մասնակցին բոլոր արաբական երկիրները որոնց պատուիրակները արդէն Լոնտոն հասած են — Եգիպտոս, Իրաք, Սուրիա, Լիբանան, Արաբիա, Եէմէն եւ Անդրյորդանան։ Բոլորն ալ հակառակ են Պալֆըրի 1917ի յայտարարութեան, եւ կը պաշտպանեն 1939ի որոշումը որուն համաձայն Հրեաներու ներգաղթը Պաղեստին պիտի սահմանափակուէր ։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ», «Սիամանթօ» խումբի ժողովը, երեքշաբթի 10 Սեպտեմբեր, իրիկուան ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին, 137 rue Paul Berte։ Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Պօլ. Ստոոյի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ «Մատթեան» խումբի ժողովը, 10 Սեպտ.ին երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պիտի դասախօսէ Պ. Մ. Թաշճեան։

ՎԿԱՅՈՒԱԾ վարժարակ - ուսուցիչ մը տրամադրելի ժամեր ունի դասաւանդելու հայերէն լեզուն, հինգշաբթի եւ կիրակի օրերը ամբողջ, ինչպէս նաեւ իրիկունները, անհատներու կամ խումբերու համար։ Դիմել գրաւորապէս «Յառաջ»ի խմբագրութեան մինչեւ ամսոյս վերջ։

ՈՒՍՈՒՑԻՉ կամ ուսուցչուհի կ'ուզուի Իսի լէ Մուլինոյի Խրիմեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքին համար հինգշաբթի օրերը ժամը 9—17։ Դիմել Հ. Բ. Ը. Մ. կեդրոնը, Square Alboni, Paris (16)։

ՏԻԿԻՆ ԹԱՓԻԹԱ ԹԱԹԱՎԼԱՃԵԱՆ իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պ. Հիւսեանի (Տէսին), անոր աղջկան՝ ՏԻԿԻՆ ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՓԱՓԱԶԵԱՆի մահուան առթիւ։

ԴՊՐՈՑԸ ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ

ՏԷՍԻՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Մասնաճիւղը ստանձնած է վերաբանալ դպրոցը։ Արձանագրութիւնները սկսուած են։ Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց երախաներուն արձանագրութեանց համար դիմել ամէն օր Տէր եւ Տիկին Փափազեաններուն։

Կը յուսանք թէ ինչպէս նախորդ տարեշրջանին, այս տարի եւս բոլորը անխտիր պիտի քաջալերեն դպրոցը նոր սերունդի փրկութեան համար։

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ կիրակի Սեպտ. 8ին յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ՅԱԿՈԲ Ս. ԳԱԼՖԱԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Բաժն. Տար. 1000, Վեցամս. 500 ֆր. Արտասահման 10 Տոլար

Dimanche 8 Septembre 1946 Կիրակի 8 Սեպտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4796-Նոր շրջան թիւ 435 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ֆր.

ՊԸՐՆԶԻ ՃԱՌԸ

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը շատ կարեւոր ճառ մը արտասանեց ուրբաթ օր Շթութկարթի մէջ պարզելով ամերիկեան կառավարութեան տեսակէտները Գերմանիոյ ապագային մասին: Ստորեւ կու տանք ճառին գլխաւոր մասերը.—

« Գերմանիա եկած եմ այս երկրին վերաշինութեան հետ առնչութիւն ունեցող խնդիրները մօտէն ուսումնասիրելու, ինչպէս նաեւ մեր ներկայացուցիչներուն հետ՝ կարգ մը հարցերու մասին Մ. Նահանգներու կառավարութեան տեսակէտներուն շուրջ խորհրդակցութիւններ ունենալու համար: Ամերիկա երկար ատեն մեծ ուշադրութեամբ հետեւեցաւ այս խնդիրներուն որովհետեւ անոնց կարգադրութենէն կախուած է ոչ միայն Գերմանիոյ այլեւ ամբողջ Եւրոպայի բարօրութիւնը :

Յոյս ունիմ որ Գերմանիա երբեք պիտի չունենայ այն սխալ համոզումը թէ մենք Ամերիկացիներս խաղաղասէր ըլլալով որ եւ է քայլ պիտի չառնենք եթէ այս կամ այն ազգը բռնի միջոցներու դիմէ կամ սպառնայ ուրիշ ժողովուրդներու կամ ուրիշ կառավարութեանց վրայ իշխելու համար :

1917ին Մ. Նահանգները ստիպուեցան համաշխարհային առաջին պատերազմին մէջ մտնելու: Մենք մերժեցինք Ազգերու Դաշնակցութեան մասնակցիլ: Խորհեցանք թէ կրնայինք հեռու մնալ Եւրոպայի պատերազմներէն եւ այլեւս չհետաքրքրուեցանք Եւրոպայի գործերով: Եւ սակայն ատիկա արգելք մը չեղաւ որ ստիպուած ըլլայինք մասնակցելու երկրորդ պատերազմին: Այդ սխալը պիտի չկրկնենք: Մենք պիտի շարունակենք հետաքրքրուիլ Եւրոպայի եւ ամբողջ աշխարհի գործերով : Մենք օժանդակեցինք Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան: Կը հաւատանք որ այդ հիմնարկութիւնը պիտի արգիլէ որ նախայարձակ երկիրներ նորէն պատերազմներ սկսին: Այս հաւատքը ունենալով է որ մենք վճռած ենք ուժ տալ այդ կազմակերպութեան մեր, ունեցած բոլոր միջոցներով:

Ամերիկա խաղաղութիւն կ'ուզէ: Երկար ժամանակէ ի վեր դադրած ենք Գերմանիոյ խիստ կամ մեղմ հաշտութիւն մը պարտադրելու մասին խօսելէ: Մենք կ'ուզենք տեւական խաղաղութիւն մը: Դէմ ենք բոլոր այն խիստ ու վրիժառու միջոցներուն որոնք հակառակ են դրական հաշտութեան մը գաղափարին: Դէմ ենք նոյնպէս այն մեղմ միջոցներուն որոնք կրնան վտանգել խաղաղութիւնը:

Ո՛չ գերմանացի ժողովուրդին, ո՛չ ալ աշխարհի խաղաղութեան համար նպաստաւոր է որ Գերմանիա ըլլայ տեսակ մը գրաւ կամ ընկերակից զինուորական պայքարի մը մէջ որ կրնայ յառաջ գալ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ :

Երկու անգամ է մեր կեանքին մէջ որ գերման զինապաշտութիւնն ու նացիզմը քարուքանդ կ'ընեն Գերմանիոյ դրացիներուն հողերը: Արդար է որ Գերմանիա հատուցանէ այդ աւերակները վերաշինելու իր բաժինը: Գերմանական նացիզմի զոհերը աւելի չքաւոր էին քան Գերմանիան: Գերմանիա պէտք չէ սպասէ որ այդ երկիրները առանձին դարմանեն նացիներու յարձակումներէն յառաջ եկած վնասները:

Հետեւաբար Ամերիկա կը յօժարի որ ապազինումի եւ հատուցումներու մասին Փոցտամի մէջ կնքուած համաձայնութիւնը գործադրուի: Եւ սակայն կարգ մը փոփոխութիւններ պէտք է կատարել »:

Նախարարը տուաւ շարք մը մանրամասնութիւններ Փոցտամի համաձայնութեան մասին եւ հասկցուց, քօղարկուած բառերով, որ եթէ որեւէ ընդդիմութիւն ցոյց տրուի Գերմանիոյ տնտեսական միութեան ծրագրին դէմ, Ամերիկա եւ Անգլիա միջոցներ ձեռք պիտի առնեն իրենց գրաւած շրջաններուն ճարտարարուեստին ուժ տալու համար: Գերմանիա պէտք է արտադրէ այնքան ապրանք որքան անհրաժեշտ է իր ժողովուրդին կեանքը ապահովելու համար: Պըրնզ, յետոյ բացատրեց թէ Մ. Նահանգները հակառակ են որ Խորհ. Միութիւնը հատուցում պահանջէ Գերմանիայէն եւ ինքնագլուխ քայլեր առնէ՝ ռուսական գօտիին արտադրութիւններէն հատուցումներ գանձելու համար :

Անցնելով սահմաններու հարցին, արտաքին նախարարը դիտել տուաւ թէ իր կառավարութիւնը համաձայն է որ՝ Ա.— Սարի նահանգը Ֆրանսայի տրուի, Բ.— Արեւելեան Փրուսիոյ Քէօնիկզպերկ (Քալինինկրատ) նաւահանգիստը փոխանցուի Ռուսիոյ: Ամերիկա հակառակ է Ռուրը եւ Հռենոսի նահանգը Ֆրանսայի կցելու առաջարկին: Օտէրի ներկայ սահմանագիծը վերջնական պէտք չէ նկատել, թէեւ Լեհաստան պէտք է փոխարինում ստանայ ի հաշիւ այն հողերուն զորս Ռուսիան ստացաւ իրմէ՝ Քըրզընի գիծէն արեւելք: Ամերիկա համաձայն է որ Գերմանիան վերածուի Դաշնակցային պետութեան մը եւ ունենայ կեդրոնական կառավարութիւն մը :

Ամերիկա հատուցումներու գաղափարին դէմ չէ, բայց այդ կէտին մէջ պէտք է նկատի առնել Գերմանիոյ արդիւնաբերական միջոցները «որովհետեւ մենք չենք կրնար ընդունիլ որ Փոցտամի մէջ ճշդուած գումարէն աւելի հատուցում գանձենք իրմէ»

Իր վերջաբանին մէջ Պըրնզ ըսաւ.— «Գերման ժողովուրդը պէտք է հասկնայ թէ Հիթլէրի ուիրարբանեակներն էին որ չարչարեցին ու կոտորեցին անմեղ կիներ ու երախաներ, եւ ուզեցին զէնքի ուժով տիրապետել մարդկութեան վրայ եւ նուաստացնել զայն: Ամերիկացի ժողովուրդը որ ազատութեան համար կռուեցաւ, նպատակ չունի գերման ժողովուրդը ստրկացնելու: Ամերիկա Գերմանիա վերադարձուց գրեթէ բոլոր գերմանացի գերիները որոնք Ամերիկա տարուած էին: Քայլեր կ'առնենք աշխարհի միւս մասերուն մէջ մեր ձեռքը գտնուող գերիները վերադարձնելու: Մ. Նահանգները չեն կրնար ամոքել այն նեղութիւնները որոնց ենթարկուեցաւ Գերմանիա՝ իր ղեկավարներուն կողմէ սկսուած պատերազմի մը պատճառաւ : Բայց մենք չենք ուզեր բազմապատկել այդ տառապանքները կամ զրկել գերմանացի ժողովուրդը այդ տառապանքներէն ձերբազատուելու պատեհութենէն որքան ատեն որ ան կը յարգէ մարդուն ազատութիւնը եւ կը հետեւի այն ճամբուն որ խաղաղութեան կ'առաջնորդէ: Ամերիկա կ'ուզէ որ Գերմանիա ունենայ իր սեփական կառավարութիւնը: Ամերիկա կ'ուզէ օգնել գերման ազգին որպէսզի ան հետզհետէ գրաւէ պատուոյ տեղ մը՝ աշխարհի ազատ ու խաղաղասէր ժողովուրդներու կողքին » :

★ Անգլիական կառավարութիւնը նախապէս ծանօթ էր Պըրնզի ճառին բովանդակութեան եւ բացարձակօրէն համաձայն է պարզուած տեսակէտներուն:

★ Բրիտանական եւ ֆրանսական գօտիներու կառավարիչները իրենց ներկայացուցիչները ղրկած էին, բայց Խորհրդային Միութեան կողմէ ներկայացուցիչ չկար :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՆԵ՛ՆՔ, ԱՅՈ՛, ԲԱՅՑ

Չեմ գիտեր թէ ուրիշ ժողովուրդներու մէջ ի՞նչպէս է վերաբերումը գրագէտ գրագէտի, մտաւորականէ մտաւորականի: Անշուշտ անոնք ալ ունին մարդկային նախանձը, իրար վարկաբեկելու ունակութիւնը, եւայլն, եւայլն: Թերեւս ներելի ըլլայ սակայն 40 միլիոննոց ժողովուրդի մը մէջ վարկաբեկել այս կամ այն քաղաքական դէմքը, բանաստեղծը կամ արուեստագէտը: Որքան ալ «եարբեն» անոնք, դարձեալ մեծ մասը կը մնայ անձեռնմխելի արժէքներ: Մենք սակայն... մենք որ հազիւ մատի վրայ կրնանք համրել դիմացկուն արժէքները, իսկական գրագէտ, մատենագիր, հրապարակագիր կամ քաղաքական գործիչ, ի՞նչպէս կարելի է անխնայ գլանի մը տակ ճզմել բոլորը: Օ՜հ, եթէ գոնէ քննադատութիւնը ըլլայ զուտ մտաւորական գետնի վրայ, կ'ըսես՝ պէտք է, զտեու է որոմը ցորենէն: Բայց այն անձնական վարկաբեկումները, որոնք մէկ մտահոգութիւն ունին զըրպարտել դիմացինը, հրապարակէն քշելու եւ տեղ բանալու համար, կամ խառնել անցեալը, ներկան, ըսածը եւ կամ աւելի ճիշդը չըսածը վկայ բերելով, երբեմն չմտահոգուելով մարդուն իրական արժէքով եւ կատարած ու կատարելիք դերով, իրաւ որ մեր մէջ բուսած թունաւոր խոտ մըն է կարծեմ :

Նոր չէ, պիտի ըսէք, այս մոլութիւնը: Ճիշդ է, նոր կարդացինք Տէմիրճիպաշեանի մը կամ Օրմանեանի մը դէմ եղած ցեխարձակումները: Հրապարակ աղմկելու մեր մասնագիտութիւնը հինէն ժառանգած ենք, բայց այն ատեն ուրիշ էինք իրբեւ ազգ:

Ինչո՞ւ կը դողանք քանակին համար եւ հովին ենք տուեր որակը: Ի՞նչ կրնանք ներկայացնել մեր հասակ նետող սերունդին եթէ անոնք պոռան մեր երեսին.

— Ո՞րն է գրագէտ կոչուածը: Այդ մարդուն մասին ինչե՞ր գրուած են այսինչ թերթին մէջ:

— Հապա կ'ըսէք որ մեծ արուեստագէտ է, սրիկային մէկն է եղեր, կարդա՛ ասիկա:

— Ո՜հ, պատմութիւն, մշակոյթ կը հոլովէք, տարիներէ ի վեր, ի՞նչ մշակոյթ, եղբա՛յր, խլէ-պլէ մարդերու հոյլ մը սա մտաւորական կոչուածները :

Հաւատացէք, պէտք է խնայել մեր արժէքներուն, ինչո՞ւ աժան աժան ասոր անոր ճակատին փակցնել որակումներ, որոնք եթէ հրապարակը կը մաքրեն մեր գրական ու գեղարուեստական մակաբոյծներէն, կը թողուն սակայն, միեւնոյն ատեն, ամայութիւն մը որ անապատը պիտի յիշեցնէր:

ՍՕՍԻ

Հաշտութեան ժողովին մէջ

Ուրբաթ օր իտալական յանձնաժողովին մէջ, Թրիէսթէի հարցին քննութեան ընթացքին, Անգլիոյ ներկայացուցիչը Մքնիլ ազդարարեց որ եթէ որ եւ է հիմնական փոփոխութեան ենթարկուի այդ հողամասին միջազգայնացման մասին Չորսերու կողմէ նախապէս տրուած որոշումը, Անգլիա պիտի հարկադրուի վերադնահատել իր տեսակէտը: Մքնիլ բացատրեց թէ Եուկոսլաւիա «բացառիկ դիրք» մը կ'ուզէ գրաւել Թրիէսթէ վարչութեան մէջ՝ պահանջելով որ ինքն ալ զինուորական ուժ մը պահէ այդ հողամասին վրայ: Այս տեսակ պահանջ մը պիտի նշանակէր տկարացնել Չորսերու հեղինակութիւնը ո՛չ միայն այդ հարցին, այլեւ հաշտութեան դաշնագիրներու պատրաստութեան եւ յարակից խնդիրներու մէջ: Ֆրանսա եւս միեւնոյն միտքը յայտնեց: Վիշինսքի դիտել տուաւ որ իր կառավարութիւնը նախապէս համաձայնութիւն տուած էր Թրիէսթէի մասին եղած կարգադրութեան՝ միմիայն Չորսերու միացեալ ճակատը չխորտակելու համար եւ ոչ թէ անոր համար որ տրուած որոշումը ճիշդ էր: Մքնիլ նորէն խօսք առնելով, զգացուց թէ «Խորհ. Միութիւնը չի յարգեր միջազգային կարգադրութիւնները»: Միացեալ Ազգերը չեն կրնար «խարազանել Իտալիան եւ դուռնէն դուրս հանել»: Ամերիկայի պատուիրակը աշխատեցաւ միջին ճամբայ մը գտնել: Լեհաստանի ներկայացուցիչը պաշտպանեց Եուկոսլաւիոյ տեսակէտը ազդարարելով որ Թրիէսթէն կրնայ երկրորդ Տանցիկ մը ըլլալ: Ի վերջոյ ընդունուեցաւ Ֆրանսական բանաձեւը — հաւանութիւն տալ Չորսերու որոշումին: Այս բանաձեւը պիտի վերաքննուի յառաջիկայ նիստերուն: Ռումանական յանձնաժողովը քննեց հատուցումներու խնդիրը :

★ Չորսերու ժողովին ուրբաթ օրուան նիստին կը մասնակցէր նաեւ Չինաստանի պատուիրակը: Օրակարգի վրայ էր Միացեալ Ազգերու Սեպտ. 23ի համագումարը յետաձգելու առաջարկը: Երկար վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան, բայց դարձեալ որ եւ է որոշում չտրուեցաւ: Պէվին բացատրեց թէ ինք կրնայ հաւանիլ յետաձգումին եթէ Չորս Մեծերը ընդունին Մ. Ազգերու համագումարէն անմիջապէս ետքը քննել Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ խնդիրները «որոնք մեծ մտահոգութիւն կը պատճառեն մեզի»: Ամերիկացի փոխ-պատուիրակը (Պըրնզի բացակայութեան) ըսաւ թէ ինք չի կրնար վերջնական կարծիք մը յայտնել այդ փափուկ հարցին մասին: Մոլոթով նորէն պնդեց յետաձգումին վրայ կամ, եթէ ատիկա անկարելի է, յետաձգել Փարիզի խորհրդաժողովը: Այլապէս Մ. Ազգերու համագումարը փոխադրել Ժընեւ : Չորսերը նորէն ժողով պիտի ունենան վաղը՝ Երկուշաբթի :

Հայր Ներսէս Ակինեան «Յառաջ»ի խմբագրատան մէջ

Ուրբաթ օր մեր խմբագրատունը այցելեց Հայր Ն. Ակինեան ընկերակցութեամբ Մոմճեան վարդապետի:

Ինչպէս ծանօթ է, Հայր Ակինեան ուսումնասիրութեան համար մեկնած էր Մերձ. Արեւելք, Կիպրոս, Պէյրութ, Հալէպ, Դամասկոս, Երուսաղէմ, Եգիպտոս մէկ տարի մնալու համար, բայց պարագաներու բերումով ստիպուած էր հոն մնալ եօթը տարի 1939էն սկսեալ :

Օգտագործելով ժամանակը, տուած է դասախօսութիւններ: Ուսումնասիրած, ցուցակագրած է մօտ 5000 ձեռագիրներ Զմմառի վանքին եւ Երուսաղէմի հայկական հին տպագրութիւնները: Դժբախտաբար Երուսաղէմի վանքին 3700 ձեռագիրները չէ կրցած ուսումնասիրել :

Նոյն ժամանակաշրջանին՝ բանասէր հայրը գրած է իր Հայոց Գրականութեան Քննական պատմութեան *առաջին մասը (400 — 1300), որուն երկրորդ մասը պատրաստած էր Վիէննա (1300 — 1780): Այժմ կը վերադառնայ «Հնարաւոր ատաղձով» վանքի խաղաղութեան մէջ լրացնելու առա-*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Օգոստոս 29էն Սեպտեմբեր 1 Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան (Section Française de l'Internationale Socialiste) 38րդ համագումարը։

Ամբողջ չորս օր եւ չորս գիշեր (մէկ անգամ մինչեւ լոյս) Ֆրանսայի բոլոր շրջաններէն եկած պատգամաւորները ընկերական ջերմ մթնոլորտի մէջ — որ յատուկ է ընկերվարական կուսակցութեանց — քննեցին օրակարգի կարեւոր հարցերը եւ քուէարկեցին համապատասխան բանաձեւերը։

Ընկերվարական կուսակցութիւնը ունի 97 շրջանային կոմիտէութիւններ (fédération),— ամէն նահանգի համար մէկ հատ (գաղթավայրերն ալ առանձին)։ Համագումարին կը մասնակցէին 370 պատգամաւորներ, որոնք կը ներկայացնէին 4485 ձայն (mandat), 50 հոգիին մէկ ձայնի հիման վրայ։

Ըսենք նաեւ թէ կուսակցութեան անդամներու ընդհանուր թիւն էր 31 Դեկտեմբեր 1945ին 339.005 հոգի։ Այս թիւը վեց ամիս վերջ՝ 30 Յունիս 1946ին իջած էր 325.453ի։

Վերջին համագումարը (37րդ) տեղի ունեցած էր 1945 Օգոստոս 11—15, տեւելով հինգ օր։

Անկէ ի վեր, ներքին քաղաքական խնդիրներու բերումով, կուսակցութեան վերին մարմինը հարկ տեսած էր բացառիկ ժողովներ գումարել։ Այսպէս, 1945 Հոկտեմբեր 27—28ին տեղի ունեցաւ շրջանային կոմիտէութեանց քարտուղարներու համաժողովը։ Այս վերջինները նոր գումարում մը ունեցան 1946 փետրուար 23ին։ Ծրագրի վերաքննութեան համար կուսակցութեան Ազգային Ընդհանուր Ժողովը գումարուեցաւ 1946 փետր. 24ին։ Յետոյ մարտ 29, 30 եւ 31ին տեղի ունեցաւ արտակարգ Ազգային Համագումար Մոնրուժի մէջ, զբաղելու համար ընտրական խնդիրներով, կուսակցութեան կանոնագրով եւ Սահմանադրութեան վաւերացմամբ։

Վերջապէս 1946 Յունիս 9ին Միւթիւալիթէի մէջ երեք նիստ գումարեց կուսակցութեան Ազգային Խորհուրդը, 5 Յունիսի Սահմանադիր Ժողովի ընտրութեանց հետեւանքով ստեղծուած կացութիւնը քննելու համար։

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը երբեք այսքան կենդանի եւ եռանդուն շրջան մը չէր անցուցած, որքան վերջացող տարուան ընթացքին։ Պատճառն այն է, որ ազատագրութենէն ի վեր կուսակցութիւնը վերադարձած է իր նախկին կենսունակութիւնը եւ ինչպէս 1936—1939ին, հիմա ալ առաջնակարգ դեր կը խաղայ երկրին վարչութեան մէջ։

Զօր. տը Կօլի հրաժարումէն վերջ, կառավարութեան ղեկը անցաւ ընկերվարական կուսակցութեան ձեռքը եւ Ֆէլիքս Կուէն վարչապետ մնաց մինչեւ Յունիս 5ի ընտրութիւնները։

Մէկ համագումարէն միւսը, մէկ տարուան ընթացքին երկու անգամ Սահմանադիր Ժողովի ընտրութիւն տեղի ունեցաւ (1945 Հոկտեմբեր 21ին եւ 1946 Յունիս 5ին), մէկ անգամ ալ՝ Հանրաքուէ Սահմանադրութիւնը վաւերացնելու համար (1946 Մայիսին)։ Առաջին ընտրութեան մէջ մեծ յաղթանակ տարին ընկերվարականները։ Հանրաքուէին պարտուեցան, իսկ երկրորդ ընտրութեան մէջ քանի մը աթոռ կորսնցուցին եւ երեք մեծ կուսակցութեանց շարքին մէջ վերջինը եղան։

Այս իրերայաջորդ իրադարձութիւնները հետ ի հետ աշխատանք պարտադրած էին կուսակցութեան անդամներուն, որոնցմէ մէկ մասին մէջ որոշ բեկում առաջ եկաւ՝ վերջին ամիսներու ձախողութեանց հետեւանքով։ Մասնաւորաբար Յունիս 5ի ընտրութեանց արդիւնքէն վերջ, ընկերները սկսան փնտռել ձախողութեան պատասխանատուները, ու ինչպէս բնական էր, ամէն յանցանք ուզեցին բեռցնել կուսակցութեան վերին մարմնին՝ Վարիչ Կոմիտէին վրայ։

Նախ քան 38րդ Համագումարի բացումը, Վարիչ Կոմիտէն իր գործունէութեան «բարոյական տեղեկագիր»ը ղրկեց բոլոր մարմիններուն, օրակարգի հարցերուն հետ մէկտեղ, որոնք մանրակրկիտ քննութեան ենթարկուեցան եւ ամէն հարցի մասին բանաձեւեր քուէարկուեցան։ Պատգամաւորները համագումարին գալով, միասին բերած էին արդէն իրենց ներկայացուցած մարմիններու մեծամասնութեան եւ փոքրամասնութեան բանաձեւերը, թեր կամ դէմ, ամէն խնդրի մասին զատ զատ։

Համագումարէն առաջ յայտնի էր արդէն թէ Վարիչ Կոմիտէի բարոյական գործունէութեան տեղեկագիրը մերժուած էր մարմիններու մեծամասնութեան կողմէ։ Եւ որովհետեւ պատգամաւորները պարտաւոր էին իրենց մարմիններու ձայնը ներկայացնել հարազատօրէն (mandat impératif), համագումարին մէջ քուէարկութեան արդիւնքի մասին ո եւ է տարակոյս չէր կրնար ըլլար։

Օրակարգի գլխաւոր հարցերն էին զանազան մարմիններու տեղեկագիրներու քննութիւնը, վիճաբանութիւն, ընդհանուր քաղաքականութեան մասին, յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ որդեգրուելիք ուղղութիւնը, վտարուած նախկին ընկերվարական երեսփոխաններու կրկին կուսակցութեան ծոցին մէջ առնուելու խնդիրը եւ նոր վարիչ մարմնի ընտրութիւնը։

«Յառաջ»ի մէջ օրը օրին տեղեկութիւններ տրուած ըլլալով արդէն համագումարի աշխատանքներու մասին, յաջորդ քանի մը յօդուածներով պիտի ջանանք պատկերացնել վիճաբանութեանց նիւթ կազմող գլխաւոր կէտերը, տեսակէտներու տարբերութիւններն ու կուսակցութեան միասնականութիւնը պահպանելու համար կատարուած ճիգերը, իբրեւ ականատես եւ ունկնդիր։

Առաջին առթիւ պիտի քննենք թէ ի՛նչ մեղադրանքներ կ'ուղղուէին վարիչ մարմնին դէմ։

(1) ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՓԱԿԱԳԻԾ ՄԸ ԿԸ ԲԱՆԱՄ

Երկրնտրանքներու մարդը չէ Նարդունին։ Վճռականութիւն ունի, համարձակ կ'ըսէ իր մտքինը, *չի խորհիր թէ ի՞նչ պիտի ըսեն ու մտածեն ուրիշները* ։ Վարանում չունի։ Իր խունկը չի ծխեր թագաւորին ու հանրապետութեան նախագահին առջեւ։ (*Արեւմտահայ բանաստեղծներ*, էջ 45)։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

— Գացէք տեսէք ո՞վ է կերել զէծ։

— Գացինք տեսանք առիւծն է կերել զէծ, — Առիւծն զարջուն, արջն գէլուն, գէլն զէծուն, էծն տիկուն, տիկն զարեւուն...։

Եւ երգը կը շարայարէ, այսպէս, բառերը ոստոստելով մէկ դէպքէն միւսը։։

Սքանչելի՜ է այս մեր երգը, սայց ես նպատակ չունիմ բացատրելու երգին ներքին գեղեցկութիւնները, ոչ ալ ճշդելու պարային կշռոյթը եւ հեղնանքի տարրերը։ Յիշատակեցի՝ ցոյց տալու համար միայն գաղափարներու զուգորդութեան խաղը (association des idées,— հոգեբանութեան մէջ շատ ծանօթ օրէնք մը),— գաղափար մը իր ետեւէն կը կանչէ ուրիշ գաղափար մը, պատկեր մը իր ետեւէն կը բերէ ուրիշ պատկեր մը, եւ այսպէս կը կազմուի շղթայ մը որ վերջ չունի, այլ անընդհատ կը շարունակուի։ Մեր ժողովուրդը «խօսքը խօսք կը բերէ» կ'ըսէ, հոգեբանական այդ օրէնքին ի վկայութիւն, երբ զարմանքով կը տեսնէ, որ աննշան առարկայի մը յիշատակութիւնը ծայր կուտայ այլազան պատմութիւններու երկար շարահիւսութեան մը։

Գաղափարներու զուգորդութեան սքանչելի օրինակ մը եւս կայ մտքիս մէջ։ Մոլիէրի տաղանդըն է տուած զայն, — բայց կը վախնամ, որ Պարսամեան կը բարկանայ՝ եթէ օրինակը բերեմ օտար գրականութենէն, թէեւ ինք արտօնուա՞ծ է վկայութիւն բերելու կէօթէէն, որ օտար է։ Միայն թէ — մեր տարբերութիւնն այն է որ— ինք օտար վկայութիւնները եւ կը բերէ սխալ թարգմանութեամբ, նոյնիսկ խաթդախուած ձեւով։

Հոգ չէ, թող անգա՛մ մը եւս բարկանայ Պարսամեան,— խօ՛, գլուխս պիտի չկտրէ կը կարծեմ։ Կ'ուզեմ որ ընթերցողը բան մը սորվի, հաճոյք մը զգայ՝ երբ ինծմէ էջ մը կարդայ, նոյնիսկ եթէ... այսօր անձրեւ կուգայ մը ըսել ըլլայ նպատակս։ Արդարեւ Մոլիէրէն առած վկայութիւնս ալ գեղեցիկ է, եւ հաճո՛յք մըն է կարդալ,— բացէք Տոն Ժուանը (Ե. արար, Տեսիլ Բ.) եւ կարդացէք Սկանարէլի ճառը.

— Գիտցէ՛ք, պարո՛ն, թէ քանի կուժը աղբիւր կ'երթայ, պիտի կոտրի ի վերջոյ, եւ, ինչպէս շա՜տ գեղեցկօրէն կ'ըսէ այն ինչ հեղինակը որ ծանօթ չէ ինծի, մարդը այնպէս է այս աշխարհի մէջ, ինչպէս է թռչունը ճիւղին վրայ, ճիւղը փակած է ծառին, ծառին փակածը կը հպատակի ճիշդ օրէնքներու, ճիշդ օրէնքները աւելի արժէք կը ներկայացնեն քան գեղեցիկ խօսքերը, գեղեցիկ խօսքերը կ'ըսուին արքունիքի մէջ, արքունիքին մէջ կը գտնուին պալատականներ, պալատականները կը հետեւին նորոյթի, նորոյթը կը ծագի ըմայքէն, քմայքը հոգեկան կարողութիւն մըն է, հոգին այն է զոր մեզի կուտայ կեանքը, կեանքը կը վերջանայ մահով, մահը մեզի կը յիշեցնէ երկինքը, երկինքին տակ կը գտնուի երկիրը, երկիրը ծով չէ, ծովը ենթակայ է փոթորիկներու, փոթորիկներէն կ'ալեկոծին նաւերը, նաւերը պէտք ունին փորձ նաւավարի մը, փորձ նաւավար մը խոհեմ կ'ըլլայ, խոհեմութիւնը տրուած չէ երիտասարդներուն, երիտասարդները պարտին հնազանդիլ տարէցներուն, տարէցները կը սիրեն հարստութիւնը, հարստութիւնը հարուստ կը շինէ, հարուստները աղքատ չեն, աղքատները կ'ապրին կարօտութեան մէջ, կարօտութիւնը օրէնք չունի, ով որ օրէնք չունի՝ կ'ապրի վայրի անասունի պէս, հետեւաբար ...»։

Այսպէս, հայ երիտասարդ գրագէտ մը երբ գաղափարներու զուգորդութեան կամ անյօդ ու անկապակից խորհրդածութիւններու օրինակ փնտռելու ելլէ, օրինակը պատրաստ է,—Պարսամեանի «վիճաբանական» յօդուածները, աւելի լաւ խմբագրուած քան Սկանարէլի ճառը կամ «Գացէք տեսէք ո՞վ է կերեր զէծ» մեր երգը։

Արդարեւ, Պարսամեան ճամբայ ելաւ յանուն գրական հին սերունդներու պաշտպանութեան եւ, բան սորվեցնելու եւ գրականութեան դաս տալու համար ինծի, (ի՜նչ երկար, ի՜նչ յոգնեցուցիչ ճամբայ), եկաւ հասաւ Ակնայ պարտէզները, լսելի դարձնելու համար մանրավաճառին ձայնը՝ Բանե՛ր, բանե՛ր, ի՛նչ բաներ,— աղաղակահանում, օտար գրականութեանց դէմ արհամարհանք, հայ մտաւորականներու այլասերում, եւայլն եւայլն, եւայլն։

Ի՜նչ մեղքս պահեմ, — քէյֆս եկաւ՝ երբ կարդացի Ակնայ մանրավաճառին աղուոր նկարագրութիւնը։ Մեր գիւղն ալ կուգար նման մանրավաճառ մը, Հրեայ մը,— մենք, անվարտի լաճեր, կը վազէինք ետեւէն, բայց միշտ յիսուն քայլ հեռու, անընդհատ հարցնելու համար թէ քանի՞ ոտք ունի կատուն։ Զորս չէր ըսեր անպիտանը, եւ մենք, վրէժ լուծելու համար, իր ձայնին հետ եւ իր ձայնէն ուժով կը պոռայինք — ինչպէս Պարսամեան կ'ըսէ — Բանե՛ր, բանե՛ր, ի՛նչ բաներ։ Խեղճ մանրավաճառը կը յուսահատէր, որովհետեւ լսող չկար իր ձայնը,— գիւղին հարսնուկները կը լսէին միայն մե՛ր ձայնը։ Եթէ Պարսամեան կը կարծէ թէ դիմացինս մանրավաճառ կարծելով, մանկութենէս մնացած սովորութեամբ մը՝ ձայն խափանելու համար Բանե՛ր, բանե՛ր, ի՛նչ բաներ կը պոռամ այդ խորագիրը կրող գիրքովս, կը սխալի։ Այդ խորագիրը գործածած է նաեւ Ռուբէն Զարդարեան, բայց իմաստը, զոր կուտայ Ռուբէն Զարդարեան՝ փոխ առնելով մանուկի մը հոգեբանութենէն, եւ իմաստը, զոր ես կուտամ՝ փոխ առնելով սկեպտիկ չափահասի մը հոգեբանութենէն, այնքան տարբեր են իրարմէ, որ երբորդ իմաստին մասին ծանօթութիւններս ընդլայնելու համար՝ կ'ուզէի հասկնալ թէ որո՛ւ հոգեբանութենէն փոխ կ'առնէ իմ շա՜տ յարգելի ընդդիմախօսս։ Այս հարցումս անոր համար, որովհետեւ Պարսամեան կը դրէ թէ «բառը ինչպէս գաղափարը նոր չեն» իրեն համար, եւ իբր ապացոյց՝ կը փռէ իր éruditionը,— կը խոստովանիմ որ մանրավաճառութեան մասին Պարսամեանի ցուցադրած այս հմտութիւնը անակնկալի բերաւ զիս, ուրկէ՞ ալ գտեր է այդքան ծանօթութիւն։ «Բերանացի եւ գրաւոր համակրանք» յայտնող իր ընթերցողներն ալ ունի՞ն արդեօք այդքան հմտութիւն, անոնց համա՞ր ալ նոր չեն մանրավաճառութեան գաղափարը եւ բառը(*)։

Արդ, ըսեր էի թէ չեղում մը պիտի կատարեմ սկզբունքներէս,— ինծի սկզբունք համարած էի, իմ վիճաբանութիւններուս մէջ, երբեք չհետաքրքրուիլ ընդդիմախօսիս շեղումներով, զիկզակ պտոյտներով, նիւթը տարածելու եւ բուն վէճը մոռցնելու խաղերով, բայց այս վիճաբանութեան մէջ որոշեցի երթալ ո՛ւր որ երթայ Պարսամեան, խօսիլ ի՛նչ նիւթի մասին որ խօսի, քննել ի՛նչ հարց որ քրքրէ, միշտ ցոյց տալով իր սխալները։

Ճիշտ է թէ Պարսամեան ոչ միայն կը տարածէ վէճը, այլեւ քիչ մը նեղացուցիչ ձեւով շատ կը դառնայ իմ անձիս շուրջ։ Վէճը սկսած էր այսպէս,— Պարսամեան սխալ իմաստ տուած էր իմ մէկ գրական տեսութեանս. հրաւիրելով զինքը որ սրբագրէ ինչ որ սխալ հասկցած էր, ուզեցի զինք կապել պատմական վիճաբանութեան մը։ Գիտէի որ աղքատ է իր մտքին պաշարը, բայց կը խորհէի ուրիշներ ալ, աւելի պատրաստուած մտաւորականներ, քաշել վիճաբանութեան մէջ։ Քանի նեղը մնաց, այնքան շատ զբաղեցաւ իմ անձովս,— նախ կրքոտ, յաւակնոտ եւ ամբարտաւան կոչեց զիս, յետոյ գրական հին վարպետները ուրացնելու եւ հայ ժողովուրդը արհամարհելու՝ ձգտում տեսաւ իմ մէջս։

Ինչպէս կ'երեւայ այս յօդուածին գլուխը՝ Պարսամեանի՛ իսկ վկայութեամբ, հոգս անգամ չէ թէ մէկը ինծի ամբարտաւան է ըսեր կամ կը գրէ։ Եթէ քէյֆս ուզէ, կ'ըսեմ արդէն թէ ամբարտաւան եմ։ Ես չեմ նմանիր qu'en dira-t-onի տիպարներուն,— իմ մասիս թող մտածեն ինչ որ կ'ուզեն։ Վասնզի չեմ սիրեր յարաբերութիւններ մշակել կամ ժողովրդականութիւն շինել,— երբ արդար գտնեմ, համակիրնե՛րս իսկ կը վիրաւորեմ։ Խանութի մարդ չեմ։

Ու թող ոչ ոք զարմանայ, եթէ հեղինակիս doseը չատնայ հետզհետէ։ Պարսամեան կրնայ վստահ ըլլալ որ, ո՛ւր որ փախչի՝ պիտի գտնեմ զինք, ո՛ւր որ ապաւինի՝ պիտի բռնեմ զինք։ Սուխի մասին խօսի, պիտի խօսիմ սոխի մասին, անձրեւի մասին խօսի, պիտի խօսիմ անձրեւի մասին։ Միշտ որսալու եւ ցոյցնալու համար իր սխալները։

(*) Առաջին անգամ է որ Պարսամեան հմտութիւն կը դնէ իր յօդուածներուն մէջ, բայց կարծես ճակատագրուած է որ սխալ բան մը ըսէ՝ ամէն անգամ որ նոր բան մը ըսելու ելլէ։ Այստեղ, երբ կը պարծենայ թէ «բառը ինչպէս գաղափարը նոր չեն» իրեն համար, «գաղափարը» կը հասկնամ բայց «բառը» ո՛ր բառն է, չեմ հասկնար,— **prisunic** բառի՞ն կ'ակնարկէ որ ընդհանրացաւ ժող. ճակատին օրով թէ «մանրավաճառութիւն» բառին։ Եթէ այս վերջին բառին կ'ակնարկէ, լաւ որ ըսաւ,— տարակոյսը կը փարատի։

ՊՈՒՏ՝Մ ԾԻԾԱՂ

Մանկամսուր...

« Բառ փնչ նորակերտ: Բառս այս նշանակէ չէնք մի ուր յանձնեն մարք զմանկտիս իւրեանց ի զբօսնուլ յորժամ իւրեանք ի զբաղումն լինեն» : Գիտի գրէին Լուսինեան բառարանը կամ Մխիթարեան Հայկազեան բառգիրքը :

Ես ալ եթէ բառգիրք յօրինէի, «Մամուլ» բառին նշանակութիւնը պիտի տայի այսպէս: «Բառ ինչ որ նշանակէ տեսակ մը մանկամսուր՝ պնխաւոր մանուկներու համար ուր ժողովուրդները կը զբօսնուն երբ դիւանագէտները եւ մեծ պետութիւնները, ժողովասրահներէն ներս փակուած իրենց մանածը ներկելով կամ «խաղաղութիւն» կերտելով զբաղած են» :

X

Ժողովնե՛ր, ժողովներ: Գոյնզգոյն, նախշուն, թիւ - թիւ ժողովներ: Երեքներու, Չորսերու, Հինգերու, Քսաններու, Ցիսուններու ժողովներ :

Կը վիճին՝, կը խորհրդակցին, կը չափեն, կը ձեւեն, կը սրբագրեն «խղճմտօրէն» եւ հրապարակաւ: Ապա կրկին կը քակեն: Կը ցրուին, նորէն իրարու մօտ կուգան: Քաղաքներ եւ ժողովատեղիներ կը փոխեն :

Խնդիր մը հազիւ կարգադրուելու մօտ, ահա պատուիրակ մը թեւերը բացած կը թռի կ'երթայ՝ տունը մոռցած իր ծխամորճը բերելու ...

Եւ մամուլը կը սկսի :

— Ժողովի անդամներէն Պ. Ք.ին մեկնումը շատ ծանր նշանակութիւն ունի: Յոռետես չենք թէեւ, բայց իրազեկ շրջանակները կ'ենթադրեն որ լաւատեսութիւնը իր նշանակութեան հետ խորտը կը համեմատի: Մռայլականաչ ամպեր կ'երեւան հորիզոնին վրայ ...

— Խորհրդաժողովի շրջանակները լաւատես են Պ. Ք.ի մեկնումի մասին: Կարեւոր խնդիրները կարգադրուած են արդէն: Կը մնան քանի մը երկրորդականներ որոնց կարգադրութիւնը քարտուղարներու գործ է: Խաղաղութիւնը հաստատ հիմնու վրայ դրուած է, ոչ մէկ մտավախութիւն կրնայ տկարացնել անոր տեւականութիւնը ...

— Պ. Ք.ի կառավարութիւնը ախոյեան մըն է ազգերու համերաշխութեան եւ աշխարհի խաղաղութեան տեսակէտէն: Սխալ մեկնութիւններով եւ յոռետես արտայայտութիւններով պէտք չէ խռովել ժողովուրդները՝ Պ. Ք.ի մեկնումին առթիւ :

— Խաղաղութիւն եւ պատերազմ: Այս երկու բառերը իրարու հետ հակասական ցոյց տալը պարզապէս խմաստակութիւն է: Անոնք յարաբերականութեան տեսակէտէն դիտելով, կրնանք որոշ եւ յստակ եզրակացութեան յանգիլ: Պ. Ս.ին ժողովասրահը ձգելը պարզ երեւոյթ մըն է: 1765ին ալ պատահած են այդ տեսակ ելեւմուտքի ձեւեր:

X

— Ո՞ւր այսպէս աճապարանքով:

— Օթօ մը գնեցի փորձելու կ'երթամ:

— Խե՞նթ ես ծօ՛, չե՞ս տեսներ պատերազմի հոտ կայ: Թերթ չե՞ս կարդար:

— Կ'երեւայ դուն է որ թերթի երես տեսած չունիս : Անգլիոյ պատուիրակին հօրեղբօրորդին կը գրէ, որ «պատերազմ» բառն իսկ ջնջուած է գիրքերէն :

— Հապա չկարդացի՞ր, ամերիկացի «Կալուպի Կազմակերպութիւնը » հանրահարցումի ենթարկած է ամերիկեան ժողովուրդը, որուն հարիւրին վաթսուն եւ հինգը պատերազմ կը նախատեսէ :

— Վրաս դրէ: Թերթերը կը գրեն, Չըրչիլ իր թոռնուհին կը նշանէ երիտասարդի մը հետ: Եթէ պատերազմի վախ կենար, խե՞նթ էր որ համաձայնէր այդ բանին: Տե՛ս, Սթալինն ալ օդափոխութեան գացած է: Ասոնք փաստ են, որ պատերազմ գոյութիւն չի կրնար ունենալ :

— Հապա Ամերիկայի մէջ ահագին օդանաւ եւ զէնք կը պատրաստեն, ի՞նչ բանի համար են անոնք :

— Անգործներուն աշխատանք ճարելու եւ միեւնոյն ատեն աչքի վախ տալու համար են եղեր, կ'ըսեն թերթերը :

X

Սովորութիւն է: Դիւանագէտներն ու կապիտալիստները պաշտօնական ժողովներէ դուրս, պատերու ետեւ, մասնախումբերու մէջ գաղտնօրէն իրենց խմորէն կը շաղուեն, իսկ ժողովուրդները, մանկամսուրի մանուկներուն պէս թերթերու էջերուն վրայ կը զբօսնուն ու կը զուարճանան մինչեւ ցորն երբ թերթավաճառները սթափեցնեն զիրենք բարձրագոչ պոռալով «զօրաշա՜րժ»...

Կ. ՓԵՏՈՒՇ

Ո՞վ է Յունաստանի թագաւորը

Միջահասակ, լեցունկեկ, ակնոցաւոր ու ցանցառ մազերով մէկն է Յունաստանի թագաւորը Եորկիոս Բ. որ երրորդ անգամ ըլլալով գահ կը բարձրանայ: Յոյն չէ ո՛չ իր ծագումով, ո՛չ ալ արտաքինով:

Յունաստանի առաջին թագաւորը եղած է, 1832ին, Պաւարիոյ թագաւորին անդրանիկ զաւակը իշխան Օթօ որ գահընկէց կ'ըլլար 1862ի ապըստամբութեան ատեն: Իրեն կը յաջորդէ Տանըմարքայի թագաւորին կրտսեր որդին՝ իշխան Ճորճը: Այս վերջինը կը սպաննուի 1912ին: Գահ կը բարձրանայ իր որդին՝ Կոստանդինը որուն մայրը Ռուսիոյ Օլկա իշխանուհին էր, Ռոմանոֆներու գերդաստանէն: Կոստանդին կ'ամուսնանայ Գերմանիոյ Քայզէրին քրոջը՝ իշխանուհի Սօֆիայի հետ: Իրենց զաւակն է ներկայ թագաւորը :

1917ին, պատերազմի ամէնէն տաք օրերուն, Յունաստան, Դաշնակիցներու դրդումով եւ անոնց օժանդակութեամբ գահընկէց կ'ընէ Կոստանդինը որ գերմանասէր հակումներ ունէր: Բայց իրեն կը յաջորդէ ոչ թէ իր անդրանիկ որդին, Եորկիոսը այլ կրտսերը՝ Աղեքսանդրը: Նորընտիր արքան զոհ կ'երթայ յիմար արկածի մը 1920ին — կապիկ մը խածնելով կը թունաւորէ զայն — եւ նորէն գահ կը բարձրանայ Կոստանդինը՝ երկու տարի վերջ երկրորդ անգամ ըլլալով գահէն վար իջնելու համար: 1922ին Յունաստան ջախջախիչ պարտութիւն կրած էր Թուրքերէն Փոքր Ասիոյ մէջ եւ այդ աղէտին պատասխանատու կը նկատուէր վեհապետը: Իրեն կը յաջորդէ Եորկիոս Բ. շատ աննպաստ պայմաններու մէջ: Զինուորական պարտութեան՝ամբողջ պատասխանատուութիւնը կը վերագրուէր միապետական վարչաձեւին: Արքայական ընտանիքը խնամի էր Հոհէնցոլերներուն, հանրապետական սիստէմը ի պատուոյ էր Եւրոպայի մէջ գրեթէ ամէն տեղ: Նորընտիր արքային կառավարութեան անդամները հանրապետականներ էին խառնուածքով :

Կը պատահի անխուսափելին: Եորկիոս իր զօրավարներուն գլուխը անցած կը փորձէ հրաժարեցնել կառավարութիւնը: Ձեռնարկը անյաջող կ'անցնի: Կառավարութիւնը գահընկէց կ'ընէ զինքը եւ երկրէն հեռացնելով հանրապետութիւն կը հռչակէ: Այս դէպքերը կը պատահէին 1924ին: Եորկիոս Լոնտոն կը մնայ մինչեւ 1935:

Նորէն խռովութիւն ու տագնապ Յունաստանի մէջ: Այս անգամ հարուածը կուգար Վենիզելոսի կուսակիցներէն որոնք կ'աշխատէին տապալել օրուան հակապահպանողական կառավարութիւնը: Զօր. Քոնտիլիս, պատերազմական նախարարը, հանրաքուէի կը ձեռնարկէ: Արդիւնքը կ'ըլլայ Միապետականներու ջախջախիչ յաղթանակը: Կը շահին քուէներու հարիւրին 98ը:

Եորկիոս գահ կը բարձրանայ երկրորդ անգամ ըլլալով (1935): Իր առաջին գործը կ'ըլլայ որդեգրել խորհրդարանական սիսթէմը որուն մասին այնքան բան տեսած ու սորված էր Անգլիոյ մէջ, եւ կը ձեռնարկէ ընտրութեանց: Հանրապետութեան կողմնակիցները մեծամասնութիւն կը շահին: Այդ անորոշ կացութիւնը կը տեւէ վեց ամիս: Ազատականները կ'առաջարկեն խառն կառավարութիւն մը կազմել՝ համայնավարներու մասնակցութեամբ: Զօր. Մեթաքսաս կը բացատրէ թագաւորին թէ Քոնտիլիս բանակէն դուրս հանած ըլլալով արքայականները, ապստամբութիւն մը կը զուէր թագաւորին դէմ: 1936 Օգոստոս 4ին Մեթաքսաս մենատէր կը նշանակուի, կը ջնջէ սահմանադրութիւնը եւ կը լուծէ խորհրդարանը :

1940ին Յունաստան յարձակում կրած ըլլալով Իտալիայէն, կը միանայ Դաշնակիցներուն եւ քաջարար կը կռուի մինչեւ 1941ի Մայիս ամիսը, Մուսոլինիի եւ Հիթլէրի սպառազէն բանակներուն դէմ: Եորկիոս թագաւոր Կրետէի գրաւումէն յետոյ իր կառավարութեան հետ կը փոխադրուի Եգիպտոս եւ ամիսներ վերջն ալ Լոնտոն:

Պատերազմէն ետք նոր շարժումներ կը խմորուին Յունաստանի մէջ: Համայնավար հոսանքները կը փորձեն իշխանութեան գլուխ գալ (E.A.M.): Անգլիա կը միջամտէ: Ձախակողմեան խմբակցութիւնները կը պարտուին, խռովութիւններ եւ սպանութիւններ տեղի կ'ունենան երկրին չորս կողմը, բրիտանական զօրաբաժին մը կը ղրկուի Յունաստան, եւ, այս դէպքերուն զուգընթաց, միապետական տարրերը հետզհետէ կը տեղաւորուին կառավարութեան մէջ: Արդի՞ւնքը, այն ընտրութիւնը որ կատարուեցաւ անցեալ կիրակի օր:

Եւ հակառակ իր կարծիքին, կ'ուզեմ որ վստահ ըլլայ թէ վիճաբանութիւնները եզրակացութիւն ունին անպայման: Այդ եզրակացութիւնը կը բանաձեւեմ շուտով: Եւ քանի որ կ'ուզէ հասկնալ վիճաբանութեանս «ռազմավարական» եղանակը, առաջուընէ յայտնեմ որ նպատակս է, իր թարգմանական, հոգեբանական, լեզուական ու տեսաբանական սխալները ցոյց տալէ ետքը, հարցնել «բեբանացի եւ գրաւոր համակրանք» յայտնող իր ընթերցողներուն թէ այս պաշարով գրագէտ մը կրնա՞յ գրական քննադատութիւն կատարել կամ տեսակէտ յայտնել գրական սերունդներու վերագնահատութեան մէջ:

«Արեւմուտք»ի մէջ իր վերջին յօդուածը տեսնելէս ետքը, մանաւանդ երբ ցոյց տրուած սխալներն իսկ խելքի չեն բերեր զինք, ինծի մեղմութեան հրաւէրի մը կրկնումը շատ թթու հեղնանքի միայն կրնայ արժանանալ:

Եւ փակագիծը գոցուած չէ դեռ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ց. Գ.— Վիճաբանական այս յօդուածաշարքին շաբաթական ընդհատումները երկար կը գտնեն ոմանք, ու կը խնդրեն յօդուածները հրատարակել գէթ շաբաթը երկու անգամ: Այս օրերուս շատ զբաղած եմ, բայց երկու շաբաթ վերջ՝ գոհացում կը տրուի այդ խնդրանքին:

Շ. Ն.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ռուս ժողովրդական երգեր

ԽՄԲ.— Լոնտոնի **Soviet Weekly** շաբաթաթերթը պարբերաբար կը հրատարակէ ռուս ժողովրդական երգեր: Ահաւասիկ հատ մը նուիրուած Սթէնկա Ռազինի, Ստորին Վոլկայի գիւղացիական ապստամբութեան վարիչը, որ մահուան դատապարտուեցաւ ցարին հրամանով, 1671ին.—

ԾԱԳԷ՛, ԿԱՐՄԻՐ ԱՐԵՒ

Ծագէ՛ մեզի համար, կարմիր արեւ, մենք որ
քու լոյսդ կը հայցենք,
Քու լոյսդ կը հայցենք, կարմիր արեւ (կրկնել
երեք անգամ):
Լուսավառէ լայնատարած Վոլկան,
Լուսավառէ մեր լայնատարած Վոլկան,—
Շողա՛, Վոլկա:
Փարատէ մշուշը, տաքցուր մեզ, կարմիր
արեւ,
Տաքցո՛ւր մեզ,— Տաքցո՛ւր մեզ,— Տաքցո՛ւր
մեզ բոլոր աղբրտիքս,
Տաքցո՛ւր մեզ, կարմիր արեւ:
Մենք ազատ կամքով չէ որ կը վարենք այս
կեանքը.
Աղքատութիւն, աղքատութիւնը անճարութեան դատապարտած է մեզ,
Զգած է անճար, ուրիշ ելք չունինք:
Ոչ ոճիր կը գործենք, ոչ ալ դրուժան ենք,
Մաքուր է մեր խիղճը, մենք Ռազինի
մարդիկն ենք,
Ռազինի մարդիկն ենք:

(Հեղինակը անծանօթ):

ԱՆՆԱՄՅԻՆԵՐՈՒ ԱՌԱԾՆԵՐԸ

★ Խելացի թռչունները կը թառին հարուստներու երդիքին վրայ:

★ Այնքան ատեն որ մարդու մը գլուխը կորսուած չէ, ամէն բան կորսուած չէ տակաւին իրեն համար:

★ Վարդերը ցօղի պէտք ունին, կիները՝ համբոյրի:

★ Գողպատը սրելով սրելով ասեղ կը դառնայ:

★ Դաշոյնը երկու սուր կողմ ունի, լեզուն՝ հարիւր:

★ Մելանին քով մնալով՝ մարդ կը սեւնայ, լամբին քով մնալով՝ կը լուսաւորուի:

★ Բարիք ընելը լեռ բարձրանալու պէս դժուար է, չարիք ընելը լեռնէն վար իջնելու պէս դիւրին է:

★ Քաղցր մեղրը կը սպաննէ ճանճերը:

★ Տղան կը կրթեն՝ երբ փոքր է, կինը կը կրթեն՝ երբ մեղրալուսինը կը սկսի:

★ Աղջիկ մը որ էրիկ չունի՝ կը նմանի նաւակին որ առագաստ չունի: Տղայ մը որ կին չունի՝ կը նմանի չուկայի մը, որ ամայի է:

★ Յաղթեցի՛ր՝ թագաւոր ես, յաղթուեցար՝ ըմբոստ ես:

★ Հայրը երբ շատ աղ կ'ուտէ, տղան վերջը կը ծարաւնայ:

★ Քալելով է որ կը հասկնաս ճամբուն երկարութիւնը: Բարեկամանալով է որ կը հասկնաս մարդու մը նկարագիրը:

★ Յարգեցէք ձեր խոստումը եւ մի նմանիք թիթեռնիկներուն, որոնք կը թառին ծաղիկներուն վրայ եւ անմիջապէս կը թռին:

★ Նախընտրեցէք աղուոր նկարագիրը աղուոր դէմքէն:

★ Լուացուի՛նք մեր լճակներուն մէջ, պղտոր ըլլայ ջուրը թէ յստակ, որովհետեւ այդ ջուրը կը բխի մե՛ր հողէն՝ որ ծնած է մեզ:

★ Փայլուն ոսկին յաճախ կը սեւցնէ մաքուր մարդոց սիրտը:

★ Երկինք, փիղերը ստեղծելու ժամանակ, խոտն ալ ստեղծեց որ ճարակին անոնք:

★ Եթէ քաջ էք եւ խելացի, կռուեցէք արտաքին թշնամիին հետ, եւ ոչ թէ ձեր արենակիցներուն հետ:

ջին եւ երկրորդ մասերը եւ դանոնք հրատարակելու :

Ուրախութեամբ իմացանք իրմէ որ Վիէննայի վանքին հայկական հնութիւնները եւ գրադարանը պատերազմին ընթացքին չեն վնասուած : Կանխահոգութեամբ նախապէսապահով տեղ պահուած էին անոնք : Վանքին 12 վարդապետները մինչեւ վերջը քաջաբար վանքը մնացած են :

Վիէննայի վանքը ունեցած է նոր հրատարակութիւններ որոնցմէ կարելի է յիշել հայր Համազասպ Ոսկեանի երկու հատոր «Վասպուրականի վանքերը» : Սկսած է վերհրատարակուիլ «Հանդէս Ամսօրեայ»ն :

Վիէննայի Մխիթարեան դպրոցները Պոլիս, Ֆիլիպէ, Գահիրէ, Պէյրութ բաց են եւ իրենց կանոնաւոր շրջանը կը բոլորեն : Պէյրութի Մխիթարեան դպրոցը ունի 300 աշակերտ եւ կ'բարգաւաճի պաքալորիայի : Ֆիլիպէի դպրոցին մէջ առաւօտները հայերէն դասեր տեղի կ'ունենան, իսկ կէսօրէ վերջ՝ դպրոցը՝ կառավարութեան խնդրանքով տրամադրուած է Հրեայ մանուկներու դաստիարակութեան :

Վիէննայի վանքին վանահայր Մեսրոպ Հապոզեան 1943ին ձեռնադրուած է արքեպիսկոպոս «տիտղոսաւոր Կամախի Թեմի» :

Վիէննայի վանքին գրադարանին մէջ ներկայիս կան մօտաւորապէս 40.000 հայերէն գիրքեր, իսկ 1500 տեսակ հայերէն լրագիրներու հաւաքածոյ : Մինչեւ 1935 կանոնաւոր կերպով ստացած են Հայաստանի բոլոր հրատարակութիւնները եւ կարելի է ըսել որ, Հայաստանէն դուրս, Հայաստանի մէջ հրատարակուած գիրքերու տեսակէտէն ամէնէն հարուստ հաւաքածոն ունի Մխիթարեան վանքը :

Հայր Ն. Ակինեան յայտնեց մեզի թէ իր՝ ճամբորդութեան շրջանին կրցած է հաւաքել մօտ երկու հազար հայկական նոր հրատարակութիւններ : Տպարանները թէ գրատուները, բոլորը սիրայօժար տրամադրած են իրենց գիրքերէն :

Ֆրանսայի Սահմանադրութիւնը փակուղիի մէջ

Ուրբաթ առաւօտ, Սահմանադրութեան խմբագրական յանձնաժողովը ինքզինք դտաւ փակուղիի մէջ, անհամաձայնութեան մը պատճառով :

Անհամաձայնութիւնը կը ծագի Սահմանադրութեան այն յօդուածէն, որ կը վերաբերի Հանրապետութեան Նախագահին ընտրութեան : Վէնսան Օրիոլ (ընկերվարական եւ նախագահ Սահմանադիր ժողովին) կ'առաջարկէր ընտրութիւնը կատարել երկրորդ կարգի պատգամաւորներով, — այսինքն ժողովուրդը կ'ընտրէ մասնաւոր պատգամաւորներ եւ պատգամաւորները կ'ընտրեն Հանրապետութեան Նախագահին անդամները : Հանրապետական Ժողովրդավար Շարժումին յարած երեսփոխանները հակառակեցան : Վէնսան Օրիոլ նոր ձեւ մը գտաւ, — այդ ընտրութիւնը կատել մասնաւոր օրէնքի մը եւ ոչ թէ սահմանադրական յօդուածի մը :

Դարձեալ կարելի չեղաւ համաձայնիլ, եւ ի վերջոյ ընկերվարականները սպառնացին քաշուիլ յանձնախումբէն, եթէ յաջորդ նիստին, երեքշաբթի, կարելի չըլլայ գտնել նոր տարազ մը :

Արմատականներու համագումարը

Արմատականներու համագումարին մէջ, Ուրբաթ օր, ԻվոնՏէլպոս քննադատեց հողագործական նախարար Թանկի Փրիժանի քաղաքականութիւնը, — փայտի, սերմնցուի եւ պարարտանիւթի պետական գրասենեակներու ստեղծումը : Տէլպոսի կարծիքով, ընկերվարական նախարարը կ'աշխատի տապալել հողային սեփականատիրութիւնը՝ աղքատացնելով հողերը :

Յետոյ խօսք առաւ Սենաք, որ առաջարկեց օգտագործել անտառներու փայտը իբրեւ վառելանիւթ՝ նաւազ քարիւղ ներածելու համար արտասահմանէն :

Պասթիտ քննադատեց նոր Սահմանադրութիւնը, որ կը կրէ առաւելապէս ընկերվարականներու ներշնչումը, այնքան որ Պատմութիւնը զայն պիտի անուանէ «Ֆիլիփի սահմանադրութիւնը» : Իր կարծիքով պէտք չէ բոլորովին թաղել Գ. Հանրապետութեան սահմանադրութիւնը :

— Շուտով պիտի հնչէ ժամը, ըսաւ Պասթիտ, երբ պիտի տեսնուի որ երկիրը պէտք ունի արմատական կուսակցութեան հին փորձառութեան, փրկելու համար նաւը որ մէկ կողմին վրայ կը ծուի շատ վտանգաւոր ձեւով : Մեզի կը սպառնան դաղափարաբանութիւններ, որոնք խորթ են մեր երկրին : Մեզի կը մնայ թումբ կանգնել, պաշտպանելու համար դաղղիական փառապատուած հողը :

Ի վերջոյ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որ հրահանգ կուտայ արմատական երեսփոխաններուն՝ «կարելի ամէն միջոց փորձել, ազատելու համար երկիրը քուէարկութեան եղանակէ մը, որ կը ծառայէ միայն այն կուսակցութեանց շահերուն, — կուսակցութեանց՝ որոնք եռաթեւ կառավարութիւններ կազմելով պատճառ դարձան անկարգութեան» :

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ուրբաթ օր վար առին հեյլէնական օդանաւ մը որ թռիչքներ կը կատարէր Եուկոսլաւիոյ վրայ : Պելկրատի կառավարութիւնը կըսէ թէ այդ թռիչքները «զինուորական նպատակներու համար կը կատարուին» :

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ տեղի պիտի ունենայ Լոնտոն, յառաջիկայ երեքշաբթի, Սեպտ. 11 : Ինչպէս արդէն հաղորդած էինք Հրեաներն ու Արաբները պիտի չմասնակցին :

ԼՈՆՏՈՆԻ ԹԵՐԹԵՐԸ կը գրեն թէ համաձայն բրիտանական եւ ամերիկեան կառավարութեանց ստացած տեղեկութիւններուն, ներքին անհամաձայնութիւններ պատահած են վերջերս Խորհ. Միութեան մէջ : Այդ երեւոյթով կը բացատրուի, կ'ըսեն, Փարիզի խորհրդաժողովին մէջ խորհրդային պատուիրակութեան որդեգրած ուղղութիւնը : Ռուսիա կ'աշխատի ուշացնել հաշտութեան կնքումը որպէսզի չստիպուի անմիջապէս հայրենիք վերադարձնել երկու միլիոն զինուորներ որ ներկայիս կը դտնուին գրաւի երկիրներուն մէջ : Մոսկուա կը նախընտրէ որ այս հսկայ բանակը մնայ ուր որ է եւ ապրի ի հաշիւ գրաւեալ երկիրներուն փոխանակ վերադառնալու Ռուսիա ուր սնունդի պակասը զգալի է եւ խռովութիւններն ու վէճերը անպակաս : Բնականաբար կարելի չէ ստուգել այս զրոյցները, գիտել կուտայ Լոնտոնի մամուլը :

70000էՆ ԱՒԵԼԻ ԿԸ ՀԱՇՈՒԵՆ թիւը պատերազմի բանտարկեալներու եւ տարագիրներու, որոնք Լուրտ ուխտի կ'երթան այս կիրակիի համար :

ՍԱՐՍԵՆԻՒՈՑ Սասարի քաղաքին մէջ թիֆիւսի համաճարակ ծագած ըլլալով Օգոստոսի կէսէն ի վեր, 700 վարակուածներէն, 30 հոգի մեռած են :

ՆԻՒ ԵՈՐՔ ՀԷՐԸԼՏ շարունակելով յիսուն տարի առաջ պատահած կարեւոր դէպքերու վերյիշումը, իր երէկուան թիւին մէջ կ'արտատպէ հետեւեալ լուրը, իբրեւ շարունակութիւն Պանք Օթոմանի դէպքին.— 7 Սեպտ. 1896.—Հայ ճամբորդներով լեցուն շոգենաւեր Պիրէոն, Մարսէյլ եւ Ալէքսանտրիա կը մեկնին : Պոլսոյ դիւանագիտական ներկայացուցիչները կը յայտարարեն թէ մայրաքաղաքին մէջ վերջերս պատահած հայկական կոտորածներուն մէջ թուրք ոստիկանութիւնը մեղսակից է եւ յանցաւոր :

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ վնասներու հատուցման մասին ծրագիր մը ներկայացուեցաւ Սահմանադիր ժողովին : Հատուցում ստանալու իրաւունք ունին բոլոր Ֆրանսացիները առանց խտրութեան, բացի ազգ. անպատուութեամբ դատապարտուածներէն : Մինչեւ 5 միլիոն վնաս պահանջողները պիտի ստանան 5 առ հարիւր զեղչով, մինչեւ 10 միլիոն պահանջողները՝ 10 առ հարիւր զեղչով : Այն ընտանիքը որ բոլորովին կորսնցուցած է տունն ու կահկարասին, պիտի ստանայ 200.000, առաւել 30 առ հարիւր յաւելում մը զաւակներու թիւին համաձայն : Պատերազմի աղէտեալներուն մօտ 80 առ հարիւրը վնասուց հատուցում պիտի ստանան ամբողջական : Բնակարան ճարելու համար աղէտեալներուն՝ խնդրանք ներկայացուցած են Փարիզի մէջ 38.000 ընտանիք, մինչեւ այժմ գոհացում տրուած է միայն 10.000 ընտանիքի

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ խռովութեանց ընթացքին, վեց օրուան մէջ 213 հոգի մեռած ու 630 հոգի վիրաւորուած են :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ նաւահանգիստին գործաւորները — 100.000 հոգի — գործադուլ հռչակած ըլլալով, 600ի չափ նաւեր անշարժութեան դատապարտուած են :

Հայ - Բոյժ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի հինգ տարուան հաւաքածոն սպառած է, պակասաւոր հաւաքածոն (10 թիւ պակաս), անկազմ, կը ծախուի 1000 ֆրանք :

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի հետեւեալ թիւերը կը պակսին մեզի,— թիւ 2, 20, 24, 39, 46 : Անոնք որ մեզի կը հայթայթեն այս թիւերը, կը ստանան հատոր մը մեր հրատարակութիւններէն (կանանչ բաժակով) կամ մէկ տարեկան ՀԱՅ - ԲՈՅԺ նոր շրջանէն :

ՀԱՅ ԲՈՅԺի ընթերցողներէն անոնք որ հաւաքածոյ չեն կազմեր՝ կը խնդրուի մեզի վերադարձնել թիւ 60ը, փոխարէն կը տրուի երկու թիւ յառաջիկայ թիւերէն :

ԿԻՄԷԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ (6 Place d'Iéna) որ բաց է միայն կէս օրէ ետք, շուտով կը դառնայ Արեւելեան արուեստի կեդրոնական թանգարան մը : Հոս ցուցադրուած են Խաչատուրեանի 5րդ եւ 8րդ դարու Կուփթա որմանկարները, որոնց փոփոխակները հիմը կը կազմեն արեւելքի հին արուեստին :

Օր. ՎԷՐԹՀԱՅՄ ԹՕՐԱՄԱՆԵԱՆ
Պ. ՀԱՅԿ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆ
Մարսէյլ Նշանուած 25 Օգոստ. 1946

Օր. ԼԷՈՆԻ - ԶԱՐՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Պ. ԱՐՄԵՆԱԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Մարսէյլ, 1 Սեպտ. 1946 Նշանուած Փարիզ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Եգիպտացի» կոմիտէի ընդհ. ժողովը յառաջիկայ հինգշաբթի, 12 Սեպտ. իրիկուն ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը, 9 rue Victor Massé :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ», «Սիամանթօ» խումբի ժողովը, երեքշաբթի 10 Սեպտեմբեր, իրիկուան ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին, 137 rue Paul Berte : Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ, Պուլ. Օտտոյի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ «Խատիսեան» խումբի ժողովը, 10 Սեպտ.ին երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին : Պիտի դասախօսէ Պ. Մ. Թաշճեան :

ՎԿԱՅՈՒԱԾ դաստիարակ - ուսուցիչ մը տրամադրելի ժամեր ունի դասաւանդելու հայերէն լեզուն, հինգշաբթի եւ կիրակի օրերը ամբողջ, ինչպէս նաեւ իրիկունները, անհատներու կամ խումբերու համար : Դիմել դրաւորապէս «Յառաջ»ի խմբագրութեան մինչեւ ամսոյս վերջ :

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ առաւօտ Փարիզի հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Պ. ՅԱԿՈԲ Ս. ԳԱԼՖԱՅԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ : Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

ԴՊՐՈՑԸ ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ

ՏԷՍԻՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Մատնաճիւղը ստանձնած է վերաբանալ դպրոցը : Արձանագրութիւնները սկսուած են : Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց երախաներուն արձանագրութեանց համար դիմել ամէն օր Տէր եւ Տիկին Փափազեաններուն :

Կը յուսանք թէ ինչպէս նախորդ տարեշրջանին, այս տարի եւս բոլորը անխտիր պիտի քաջալերեն դպրոցը նոր սերունդի փրկութեան համար :

ՈՒՍՈՒՑԻՉ կամ ուսուցչուհի կ'ուզուի Իսի լէ Մուլինոյի Խրիմեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքին համար հինգշաբթի օրերը ժամը 9—17 : Դիմել Հ. Բ. Ը. Մ. կեդրոնը, Square Alboni, Paris (16) :

ԷՐԶՐՈՒՄՑԻ ԴԱՆԻԷԼ Գալայճեան, հօրը անունը Հմայեակ, մօրը՝ Մարիցա, կը փնտռէ իր մօրեղբօր կինը որ 1920ին մեկնած է Ամերիկա : Իմացնել Daniel Kalaïdjianի, 16 Ave. Vittel à Bois-Colombes (Seine), France : Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել :

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 1000, 6ամս. 500 Ֆր. Արտասահման 10 Տոլար

Mardi 10 Septembre 1946 Երեքշաբթի 10 Սեպտեմբ.

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année No 4797-Նոր շրջան թիւ 436 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

«Աղջի՛, քեզ կ'ըսեմ...»

Եթէ հաւատանք կարգ մը օտար լրագրողներու կարծիքին, Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարին Շթութկարթի ճառը տեսակ մը ազդարարութիւն էր Խորհրդային Միութեան :

Պաշտօնական շրջանակները տակաւին լուռ են, բայց միջազգային մամուլը դիտել կուտայ որ Պըրնզի յայտարարութիւնը կրնայ բուռն վէճեր ստեղծել երկու գլխաւոր Դաշնակիցներու միջեւ :

Ամերիկեան մամուլը լաւագոյն տպաւորութիւնը կրած է այդ ճառէն եւ կը թուի թէ արտաքին նախարարը ներկայացուցած է ծրագիր մը որուն համաձայն է ամերիկեան հանրային կարծիքը :

Մեծն Բրիտանիա իր օրհնութիւնը տուած է արդէն յայտարարութեան գլխաւոր գիծերուն: Ֆրանսա չատ բացասական վերաբերում ունի առայժմ որովհետեւ Գերմանիոյ արեւմտեան սահմաններուն մասին եղած թելադրութիւնները — Ռուր եւ Հռենոսի շրջան — չատ ալ համապատասխան չեն իր ակնկալութեանց: Կարգ մը թերթեր նոյնիսկ այնքան դառնացած են որ կը զգացնեն թէ «Ամերիկա կը լքէ Ֆրանսացիները ոտքի հանելու համար Գերմանիան՝ կարելի եղածին չափ շուտ»: «Ո՞վ շահեցաւ պատերազմը» կը հարցնէ համարնավար օրկանը :

Մոսկուայի մամուլը հազիւ քանի մը հատուածներ հրատարակած է Պըրնզի ճառէն՝ առանց խմբագրական կարծիքի: Սակայն Պերլինի ռուսական գօտիին «Տէօյչլանտ», ընկերվարական Միութեան օրաթերթը, ուժգնօրէն կը բողոքէ արեւմտեան Գերմանիան Դաշնակցային պետութեան մը վերածելու ծրագրին դէմ «քանի որ այդ քայլը կը նշանակէ պատ քաշել «Անգլեւասաքսոններու եւ Խորհ. Միութեան միջեւ »:

Արտաքին նախարարին յայտարարութենէն ետք, կարելի է վստահօրէն ըսել որ Ամերիկա այլեւս լքած է մեկուսացման իր քաղաքականութիւնը — որ այնքան վնասակար եղաւ աշխարհի խաղաղութեան համար — եւ վճռած է իրբոլոր մի-ջոցներով մասնակցիլ Եւրոպայի վերականգնումին ու քաղաքական ու տնտեսական կայունութեան նպաստող աշխատանքներուն:

Հին օրերու «ուժերու հաւասարակշռութեան» քաղաքականութիւնն է որ կը կրկնուի աւելի արդիական ձեւերով:

Պըրնզ կ'առաջարկէ գերմանական կեդրոնական կառավարութիւն մը ստեղծել եւ երկրին վարչութիւնը հետզհետէ յանձնել Գերմաններուն: Այս առաջարկը համապատասխան է Փոցտամի յայտարարութեան ինչպէս դիտել կուտայ Լոնտոնի մամուլը :

Ուշագրաւ է ճառին այն մասը ուր արտաքին նախարարը կը բացատրէ թէ «որքան ատեն որ Գերմանիան զինուորական գրաւման տակ է, ամերիկեան բանակը պիտի մասնակցի այդ գրաւումին»:

Այս հաւաստիքը բաւական պերճախօս է ցոյց տալու համար որ Ամերիկա ինչ վտանգներ կը նախատեսէ Գերմանիոյ մէջ եւ ինչ քաղաքականութիւն կը հետապնդէ չափաւորելու համար Խորհրդային Միութեան ախորժակը Գերմանիոյ մէջ եւ հասկցնելու համար Մոսկուայի վարիչներուն որ Գերմանիոյ հաշուեյարդարը պէտք է կատարուի անյապաղ, որպէսզի այդ երկիրն ալ ատրճանաբար գրաւէ իր տեղը «աշխարհի ազատ ու խաղաղասէր ժողովուրդներու կողքին»:

Արտաքին նախարարին այս յայտարարութենէն ետք, Գերմանիոյ խնդիրը օրակարգի վրայ կրնայ գալ շուտով:

Պիտի կրնա՞ն լուծել: Ռուսիա պիտի հրաժարի՞ արեւելեան Գերմանիան ամբողջութեամբ իր հովանիին տակ առնելու վտանգաւոր քաղաքականութենէն :

Հակառակ պարագային, Դաշնակիցները պիտի «կիսե՞ն » Գերմանիան իրենց ուզած եւ իրենց հասկցած ձեւով :

Օրուան Մեծերն ալ պիտի չկրնային վճռապէս պատասխանել:

Եւ սակայն Պըրնզի ելոյթը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ հրաւէր մը Գերմանիոյ դրացիներուն որպէսզի իրենց դիրքը ճշդեն, հրաւէր մը մանաւանդ Խորհրդային Միութեան :

«Աղջի՛ քեզ կ'ըսեմ, հարս դուն լսէ՛»:

ԺԻՐԱՅՐ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԿԱՌԱՎԱՐԵՆՑ ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Միլանոյէն կը հեռագրեն մեզի թէ բանաստեղծ Գէորգ Կառավարենց յանկարծամահ եղած է:

Մեր ողբացեալ ընկերը շաքարախտ ունէր,— թերեւս այս հիւանդութիւնն էր որ տարաւ զինք: Կառավարենց ծանօթ է մեր մտաւորական կեանքին մէջ ոչ միայն իբրեւ բանաստեղծ, այլեւ իբրեւ վաստակաւոր ուսուցիչ,— Նոր սերունդին մէջ բազմաթիւ են իր աշակերտները,— նաեւ իբրեւ երաժշտագէտ, խմբավար, դերասան:

Մինչեւ վերջին պատերազմը՝ կ'ապրէր եւ կը գործէր Ցունաստանի մէջ: Փարիզ եկաւ ընկերները եւ «Լոյս - քաղաքը» տեսնելու, երբ պատերազմը ծագեցաւ: Վերադարձաւ Աթէնք: Պատերազմական դէպքերու յորձանքը զինք պահ մը նետեց Վիէննա, յետոյ Միլանօ, ուր կը շիջի իր կեանքը այսպէս յանկարծակի: Ծանրաբեռնուած էր ընտանեկան հոգերով (զաւակներ ունի), եւ վերջերս յուսատես նամակներ կը գրէր՝ կարօտով մը «Ցառաջ»ի արուեստին: Կը խորհէր Փարիզ գալ, Մխիթարեան վարժարանին մէջ ուսուցչական պաշտօնով մը կամ Կիպրոս մեկնիլ՝ Մելքոնեան վարժարանին մէջ նման պաշտօնով մը:

Իր գրական վաստակին ու կեանքին մասին՝ կը խօսինք դեռ երկար :

Մեր խոր ցաւակցութիւնները իր ընտանիքին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՍԱՑՈՒ ՈՉԽԱ՞Ր, ԹԷ...

Հետզհետէ սկսայ համոզուիլ որ պատերազմներու մէկ նպատակ ունին, նօսրացնել երկրագունդին բնակչութիւնը: Անհրաժեշտ է կ'երեւի 25 տարին անգամ մը գոնէ 20 միլիոն մարդկային էակ ջնջել երկրիս երեսէն, տեղ բանալու համար գալիք խանձարուրի տարիներու ընթացքին մեր աշխարհը բնակելու համար լուսնէն ինկած բնակչութեան մը: Ա՜յ ի՞նչու այդքան ճիգ, այսքա՞ն աշխատանք, այդքան իրարանցում՝ փնտռել գտնելու համար շողշողուն «լոզունքներ», մարդկութիւնը փրկելու փաշիզմէն, փոքր ժողովուրդները ազատագրելու համայնական միապետութենէ եւ «մեծերու ճնշումէն, մարդկութիւնը — խեղճ մարդկութիւն, որ քսան միլիոն տուաւ այս անգամ ալ— դնելու երկնային երանելի պայմաններու մէջ : Այս «տարօրինակ պատերազմին» կարծեմ միայն սա վերջին նպատակը կարելի եղաւ իրագործել, այսինքն բաւական կոկիկ թիւով մահկանացուներ տարուեցան երկնային դրախտին մէջ, Գաբրիէլ հրեշտակապետին աջ կողմի օթեակը: — Պզտիկ բան չէ, պիտի ըսէք ժամանակին Ճիզվիթներու թագաւորութեան օրով մեծագումար վճարումներ կ'ըլլային արքայութեան այդ տեղերը ունենալու համար. հիմա գրեթէ ձրի, նոյնիսկ նամբորդութեան ծախքերը խնայելով կրցան ապահովել մեր «մեծ»երը, այդ երանութիւնները :

Բայց ապերախտ է մարդկութիւնը, ամէն օր ափսոսանքի, ցաւի եւ յիշատակի արարողութիւններ կը սարքէ, որոնք որպէս բողոք վիրաւորական են անշուշտ այդքան յոգնութիւն եւ զոհողութիւն յանձն առնող վարպետներուն:

Ու չար բերաններ կ'ըսեն որ տակաւին պէտպէտ տեղ շատ կայ եղեր «վերը»: Իսկ հոս սարսափելի տագնապ մը բնակարանի: Դարմանը կամաց կամաց գտնելու վրայ են կարծեմ մեր հանճարեղ կիսաստուածները, սանկ 20 միլիոն մը եւս ղրկելու բարին Աստուծոյ մօտ եւ միւս կողմէ ոգի ի բռին աշխատելու որ մարդկային զանգուածներու տագնապ չըլլայ գոնէ: Չէ՞ք հաւատար ըսածիս, կարդացէք այն սոլոր քաջալերական ճառերը, գանազան պարգեւատու խոստումները, ամսական յաւելման կարգադրութիւնները բոլոր անոնց համար, որոնք մեծ թիւով «պզտիկ» պիտի պատրաստեն գալիք զարհուրանքին համար:

ՍՕՍԻ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ օդանաւ մը որ Ուրբաթ առտու Լոնտոնէն մեկնեցաւ Հարաւային Ամերիկա թռչելու համար, մեքենայի խանգարումի մը պատճառաւ վար ինկաւ Նաթալի մէջ (Ափրիկէ): 24 ճամբորդներէն ազատած է միայն մէկ հոգի:

Հաշտութեան ժողովին մէջ

Շաբաթ օր, Թրիէսթէի հարցին քննութեան ատեն, Եուկոսլաւիոյ արտաքին նախարարը յայտարարեց որ իր կառավարութիւնը բացարձակօրէն կը մերժէ ընդունիլ «Ֆրանսական սահմանագիծը» ու եթէ խորհրդաժողովը չգոհացնէ Եուկոսլաւիոյ պահանջները, այս վերջինը պիտի չստորագրէ հաշտութեան դաշնագիրը : Պրազիլիոյ պատուիրակը առաջարկեց խնդիրը յետաձգել մինչեւ յառաջիկայ տարի, բայց քաղաքական եւ հողային յանձնաժողովը միաձայնութեամբ հակառակ արտայայտուեցաւ:Ինչպէս ծանօթ է, անցեալ շաբթու, Վիշինսկի առաջարկած էր կարգ մը փոփոխութիւններ մտցնել՝ Թրիէսթէի մասին Չորսերու կողմէ տրուած որոշումներուն մէջ: Ձախողելով — քիա նոր բանաձեւ մը ներկայացուց՝ թելադրելով որ խնդրոյ առարկայ հողամասը Եուկոսլաւիոյ յանձնուի, առանց այլեւայլի եւ չեղեալ նկատուի Չորսերու որոշումը: Վէճը կարգադրուած չէ տակաւին: Ֆինլանտական դաշնագրին քննութեան առթիւ, Անգլիա առաջարկեց որ եթէ որ եւ է վէճ ծագի ապագային այդ դաշնագրին տրամադրութեանց շուրջ, խնդիրը յանձնուի Միջազգային Արդարութեան Ատեանին: Խորհրդային պատուիրակութիւնը առաջարկեց որ, ընդհակառակն, վէճի պարագային, շահակից պետութիւնները միջամտեն: Անգլիոյ բանաձեւը ընդունուեցաւ 4ի դէմ 7 քուէով :

★ Իտալիա եւ Աւստրիա կարգադրեցին հարաւային Թիրոլի վէճը փոխադարձ համաձայնութեամբ: Այդ հողամասը պիտի մնայ իտալական սահմաններուն մէջ — ինչպէս արդէն Չորսերը որոշած էին — բայց Իտալիա պիտի յարգէ աւստրիական փոքրամասնութեան իրաւունքները :

★ Պըրնզի Շթութկարթի ճառը մեծ վրդովում յառաջ բերած է Լեհաստանի մէջ: Պաշտօնական շրջանակներու մէջ դիտել կուտան որ կարգ մը գերմանական հողամասեր արդէն իսկ կցուած են Լեհաստանէն եւ կատարուած իրողութեան մը առջեւ սահմանային սրբագրութիւններ Օտէրէն Արեւելք, ինչպէս Ամերիկայի արտաքին նախարարը կը թելադրէ, կրնան խոշոր բարդութիւններ յառաջ բերել: «Զորս միլիոն Լեհեր տեղաւորեցինք արեւմուտքի մէջ: Պըրնզի ճառը պարզապէս կը քաջալերէ Գերմաններուն վրէժխնդրութիւնը: Աշխարհի մէջ չկայ ուժ մը որ մեզի դուրս հանէ այդ հողերէն: Մենք պատրաստ ենք արիւնթափելու մեր իրաւունքները պաշտպանելու համար»:

★ Զորսերը կիրակի իրիկուն ժողով գումարեցին քննելու համար Միացեալ Ազգերու Սեպտ. 23ի համագումարը յետաձգելու ռուսական առաջարկը: Նիստին ներկայ էին նաեւ Պելճիքայի եւ Չինաստանի ներկայացուցիչները: Ռուսիա, Ֆրանսա, Պելճիքա եւ Չինաստան ընդունեցին յետաձգումը: Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը ըսաւ թէ հակառակ չէ եթէ միւսները ընդունին, իսկ Անգլիոյ պատուիրակը Ալեքսանդր (Պէվին Լոնտոն վերադարձած է Գաղեստինի խորհրդաժողովին համար) վերջնական կարծիք չյայտնեց: Ի վերջոյ որոշուեցաւ մնացեալ 15 ազգերուն կարծիքը հարցնել :

Էռիօ նախագահ

արմատականներուն

Արմատական կուսակցութեան համագումարը, որ վերջին նիստին մէջ, ծափահարութիւններով կուսակցութեան նախագահ ընտրեց Էտուար Էռիօն:

Արմատական կուսակցութիւնը, որ «երկու պատերազմներու» միջեւ՝ տիրականօրէն իշխած է Ֆրանսայի վրայ թագաւորական դիրքով մը, դառն յիշատակներով լեցուն անցեալ մը ունի, զոր չեն մոռնար յիշեցնել Ֆրանսական թերթերը՝ երբ կը խօսին այս կուսակցութեան մասին: Պատերազմը տապալեց, փշուր փշուր ըրաւ այս կուսակցութիւնը, որ սակայն խոր արմատներ ունի երկրին մէջ եւ սկսած է նորէն ընձիւղիլ: Իր հակառակորդները կը հեգնեն արմատական կուսակցութեան վերականգնումի ճիգերը, բայց չեն մոռնար եւ չեն ուրանար, որ Էռիոյի կուսակցութիւնը տակաւին կը տիրապետէ Ֆրանսերէն լեզուին վրայ,— արմատական կուսակցութիւնը Ֆրանսերէն լեզուն է հիմա: Արմատական մտաւորականներն են, որ իրենց ձեռքին մէջ կը պահեն Ֆրանսերէն լեզուն՝ իբրեւ թանկագին գանձ մը :

Ահա թէ ինչո՛ւ, երբ վերջին նիստին մէջ նախագահ կ'ընտրուէր Էռիօ, Սալ Վակրամը լեցուած էր մինչեւ դռները :

Քիւտնէ բեմ բարձրանալով պարզեց արմատականները ընկերվարականներէն բաժնող վարդապետական տեսակէտները: «Մենք, ըսաւ, կ'ուզենք որ Ֆրանսայի վարչապետ ընտրուի Տէքարթի տրամաբանութիւնը: Թերակազմ հանրապետութիւններն են, որ դիկտատուրայի կ'առաջնորդեն երկիրները »: :

«Մարսէյեէզ»էն վերջ բեմ կը բարձրանայ Էռիօ, որ մաքուր եւ խնամուած լեզուով մը, եր—

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Առաջին օրուան վիճաբանութիւնները դար-ձան կուսակցութեան վարիչ մարմնի բարոյական գործունէութեան տեղեկագրին շուրջ:

Ճառախօսներու մեծ մասը հակառակ արտա-յայտուեցան եւ բուռն քննադատութիւններ ուղ-ղեցին վերջին մէկ տարուան ընթացքին ընդհանուր քարտուղարութեան եւ գերագոյն գործադիր մարմնին տարած քաղաքականութեան դէմ:

Բոլոր քննադատներն ալ առհասարակ կը շեշ-տէին թէ վարիչ մարմնի անդամները ուղղակի շփում չեն ունենար զանգուածին հետ, տեղեակ չեն բանուոր դասակարգի անմիջական պահանջներուն: Անհրաժեշտ է, կ'ըսէին, մտնել ժողովուրդին մէջ եւ մօտէն հետաքրքրուիլ անոր ցաւերով: Բանուո-րական - արհեստակցական միութեանց, Աշխատան-քի Ընդհանուր Դաշնակցութեան մէջ ընկերվարա-կան կուսակցութեան տարած աշխատանքները շատ անբաւարար եղած են: Այս ճակատին վրայ առաջ-նակարգ դեր կը խաղան համայնավարները, որոնք գրեթէ իրենց տիրապետութեան տակ առած են C. G. T.ն եւ բոլոր սէնտիքաները: Հանրութեան առջեւ ընկերվարականները անհականութենէ զուրկ կուսակցութեան մը տպաւորութիւնը կը ձգեն: Մերթ մէկ կողմին, մերթ միւս կողմին կը յարին, ճօճանակի պէս: Աւելի շատ աշխատանք կը տար-ուի նըրանցքներու մէջ՝ նախարարական աթոռնե-րու շուրջ սակարկութիւններ եւ «կարգադրու-թիւն»ներ ընելով: Որպէսզի կուսակցութիւնը վե-րակենդանանայ, երիտասարդանայ, աւելի աշ-խոյժ եւ առոյգ դառնայ, ուշադրութիւն պէտք է դարձնել բանուորական զանգուածին վրայ, աշխա-տանք պէտք է կատարել գործարաններու եւ սէն-տիքաներու մէջ: Պէտք չէ թոյլ տալ որ Աշխա-տանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւնը համայնավար կուսակցութեան մէկ մասնաճիւղը դառնայ: Բան-ուորական այդ մեծ կազմակերպութիւնը պէտք է բոլորովին անկախ ըլլայ եւ միանգամ ընդ միշտ ձերբազատուի համայնավար վարիչներէ:

Նոյնը՝ նաեւ գիւղացիներուն նկատմամբ: Լանտի պատգամաւորը յայտարարեց թէ վարիչ Կոմիտէի տեղեկագրին հակառակ քուէարկած է իր շրջանի մարմինը՝ անոր համար որ պէտք եղած ուշադրութիւնը չէ դարձուցած գիւղացիներու վը-րայ: Ո՛չ մէկ աշխատանք կը տարուի գիւղերուն մէջ: Գիւղացին ընկերվարական կ'ըլլայ ո՛չ թէ Մարքսի «կապիտալ»ը խոր ուսումնասիրած ըլլա-լուն համար, այլ որովհետեւ ընկերվարութեան մէջ կը տեսնէ արդարութեան, մարդկային իրա-ւունքներու պաշտպանութեան եւ ազատութեան բարձր սկզբունքները: Պէտք է փոխել ընդհ. քար-տուղարութիւնը, անոր մտայնութիւնն ու գործե-լու մեթոտը: Նոր մարդիկ ընտրենք, հոգ չէ թէ մտաւորական եւ հռետոր չըլլան անոնք, բայց ժողովուրդին ծոցէն ելած ըլլան եւ անոր հետ կապ եւ շփում պահեն: Ընդհանուր քարտուղարը միայն կուսակցական գործերով պէտք է զբաղի եւ ոչ թէ երեկոյթէ երեկոյթ երթայ եւ ընդունելութիւննե-րու ներկայ ըլլայ:

Քննադատութիւններ եղան նաեւ կուսակցու-թեան կեդրոնական պաշտօնաթերթ «Փոփիւլէր»ին դէմ թէ՛ առաջին օրուան ժողովին եւ թէ Օգոստոս 30ի նիստին մէջ՝ երբ առանձին օրակարգի նիւթ էր ընկերվարական մամուլը: Գլխաւոր մեղադ-րանքն այն էր, որ «Փոփիւլէր» պէտք եղած չափով պրոպագանտ չըներ. ընկերվարական երեսփոխան-ներու Սահմանադիր ժողովին մէջ կատարած դերը չեշտուած կերպով չի ներկայացներ, յաճախ չէ-զոք թերթերը աւելի շատ տեղ կու տան ընկերվա-րական երեսփոխանի մը խօսած ճառին՝ քան կու-սակցութեան պաշտօնաթերթը: Նոյնը՝ ընկերվա-րական նախարարներու մասին: Մինչ «Իւմանի-թէ»ն ուռեցնելով, առաջին էջին վրայ մեծ տառե-րով եւ պատկերները հրատարակելով ուշադրու-թիւն կը հրաւիրէ համայնավար նախարարներու եւ երեսփոխաններու ըրածին եւ չըրածին վրայ, «Փո-փիւլէր»ը բնաւ կարեւորութիւն չի տար իր ընկեր-ներու աւելի փայլուն ելոյթներուն եւ նախաձեռ-նութիւններուն: Երբեմն նոյնիսկ «Իւմանիթէ»ն համայնավար երեսփոխաններուն կը վերագրէ ըն-կերվարականներու ձեռք բերած յաջողութիւնները եւ «Փոփիւլէր»ը ձայն չի հաներ:

Արտասահմանի մէջ օտար ընկերվարական կու-սակցութիւնները յաղթանակներ կը տանին — Աւստրիոյ, Տանըմարքայի, Հոլանտայի, Շուէտի, Նորվեկիոյ մէջ եւն.: «Փոփիւլէր»ը չօգտագործեր առիթը՝ միջազգային ընկերվարութեան յաղթանա-կը պանծացնելու համար:

Պաշտօնաթերթը լաւ աշխատակիցներ չունի. բացի Լէոն Պլումէն՝ կուսակցութեան տեսակէտը պարզող յօդուածագիրներ չկան: Արտասահմանի մէջ մէկ թղթակից կայ միայն (Լուի Լէվի, Լոն-տոն), ան ալ աւելի շատ իր անձնական տեսակէտ-ները կը պարզէ, փոխանակ անգլիական թերթերու գրածները հաղորդելու:

Համայնավար պաշտօնաթերթը տեղի անտեղի յարձակումներ կը գործէ կուսակցութեան վրայ: «Փոփիւլէր»ը շատ տկար պատասխաններ կու տայ: Ընկերները մեծապէս կը խանդավառուին՝ երբ կը տեսնեն որ ուժեղ եւ արդար պատասխաններ կը տրուին մեր հակառակորդներուն: Եթէ խմբագիր-ները անկարող են, պէտք է փոխել զանոնք: Խըմ-բագրականներուն մէջ ճիգ կ'ըլլայ երբեմն ըն-կերվարական գաղափարները տարածել ժողովըր-դական զանգուածներու մէջ, առանց սակայն միշտ յաջողելու: Լուրի թերթ է, յարմար ո եւ է կու-սակցութեան, յաճախ կը հրատարակէ այնպիսի յօդուածներ, որ ո՛չ մէկ կապ ունին ընկերվարու-թեան հետ: Խմբագրապետ Ռոզէնպէրկ եւ օգնա-կանը Մարսէլ Պիտու հրաժարած են եւ շարքերը լուր չունին: Նոկէրն է որ կը խմբագրէ եղեր թեր-թը հիմա: Կ'ըսուի թէ թերթը բաց ունի եւ պարտ-քերը կ'աւելնան ամսէ ամիս: Եթէ «Փոփիւլէր»ը պիտի անհետանայ իր բացին պատճառաւ, լաւ է որ անհետանայ պայքարելով, քան թէ հրատարա-կելով այնպիսի տեղեկութիւններ, որոնք ո՛չ մէկ կապ ունին ընկերվարութեան հետ: Սխալ է ենթա-դրել թէ պայքարի թերթ մը մուտք չի կրնար գոր-ծել ժողովրդական լայն զանգուածներու մէջ:

Քննադատութիւններ եղան նաեւ կուսակցու-թեան հետեւած ընկերվարական ուղեգծին, Մարք-սի վարդապետութենէն շեղելուն համար: Քննա-դատուեցաւ նաեւ երեք կուսակցութեանց գոր-ծակցութիւնը դահլիճին եւ խորհրդարանին մէջ:

Այս եւ ուրիշ քննադատութիւններուն պատաս-խանեցին ընդհանուր քարտուղար Դանիէլ Մայէր եւ թերթի տնօրէն Լէոն Պլում:

Առաջինը իր ճառը սկսաւ՝ ըսելով որ ճառա-խօսները ամէն բանի մասին խօսեցան՝ բացի բա-րոյական գործունէութեան տեղեկագրէն: Ցիշեց ընդհ. քարտուղարութեան կատարած դրական շատ մը գործերը: Բացատրեց թէ 1944 Նոյեմբե-րին կուսակցութիւնը 92 երեսփոխաններ վտարեց իր ծոցէն, Փէթէնի թեր քուէարկած ըլլալնուն համար: Կուսակցութիւնը ապաքինման շրջանի մէջ է: Վերանորոգուած է եւ աւելի ուժեղ է հի-մա: Կը մոռնանք որ ահաւոր պատերազմէ մը դուրս ելած ենք, երկրին տնտեսութիւնը քայքայուած է: Փոխանցման շրջանի մէջ կ'ապրինք. ամէն բան «ժամանակաւոր» է, կառավարութիւնն ալ նոյնպէս:

Ընդհ. քարտուղարը բացատրեց թէ ինչո՛ւ ե-րեք կուսակցութիւնները պարտաւոր էին գործակ-ցիլ՝ կառավարութիւն կազմելու համար: Զուտ ընկերվարական դահլիճ կարելի չէր կազմել: Նոյն-պէս անհնար էր MRPի հետ միասին կամ համայ-նավարներու եւ ընկերվարականներու հետ, բան-ուորական միացեալ կառավարութիւն կազմել: Մայիս 5ի հանրաքուէն ցոյց տուաւ որ ընկերվա-րական եւ համայնավար միասին ամբողջ Ֆրան-սայի կէսն անգամ չեն ներկայացներ («այո» քուէ-արկողներու պարտութիւնը Սահմանադրութեան վաւերացման առեն): Եթէ MRPն հրապարակէն քշուի, տեղը պիտի գան արմատական — ընկերվա-րականները, որոնք հակառակ են արտադրութեան միջոցներու, դրամատուններու եւն. ազգայնա-ցումներուն: Կրնա՞նք վերակազմել 1936ի «Ժողո-վրդական Ճակատ»ը: Ձեզմէ ո՞վ է որ պիտի հա-մարձակի երթալ բանակցիլ Էրիոյի եւ Ժաք Տիւք-լոյի հետ: Քանի որ երեք կուսակցութեանց հետ խորհրդարանին մէջ գործակցութեան համակեր-պած ենք, հետեւողական ըլլալու համար պէտք է գործակցինք նաեւ քաղաքական գետնի վրայ: Ա-յո՛, քննդենք, բայց տեղը բան մը դնենք:

Դանիէլ Մայէր քանի մը խօսք ալ ըսաւ ընկեր-վարական վարդապետութեան մասին: «Ընկերվա-րութիւնը կեանքն է, մարդկութիւնն է: Յեղափո-խութիւնը ընկերութեան փոփոխութիւնն է: Ընկեր-վարութիւնը միակ կուսակցութիւնն է որ յեղափո-խական է, ժողովրդավար է եւ ազգայնական է: Անիրաւութիւն է քննադատել միայն Վարիչ Կո-միտէն: 342000 անդամ ունինք, քննենք անոնց ալ բարոյական գործունէութիւնը»:

Լէոն Պլումի ճառը շատ հետաքրքրական էր: Առաջին մասը զուտ վարդապետական հարցերու կը վերաբերէր եւ մեծ ուշադրութեամբ ունկն-դրուեցաւ: Երկրորդ մասին մէջ երբ սկսաւ Վարիչ Կոմիտէին պաշտպանութիւնն ընել, սրահին մէջ աղմուկ բարձրացան: Վարիչ Կոմիտէի հակառա-կորդները մեծամասնութիւն կը կազմէին եւ հա-ճելի չէր անոնց համար պաշտպանողական լսել կուսակցութեան անվիճելի պետին բերնէն:

«Փոփիւլէր»ի դէմ ուղղուած քննադատու-թեանց ալ ինք պատասխանեց: Ըսաւ որ ըստ օրի-նի կուսակցութիւնը պէտք է հրատարակէր բազ-մաթիւ շաբաթաթերթեր եւ ամսագիրներ՝ իր վար-դապետութիւնը տարածելու համար: Սակայն նիւ-թական միջոցները կը պակսին: Ստիպուած ենք 4 էջի մէջ խտացնել ամէն ինչ: Առաջարկեց մաս-նաւոր ազգային Խորհուրդ գումարել՝ միայն մա-մուլի խնդրով զբաղելու համար: «Փոփիւլէր»ը բաժնետիրական ընկերութիւն է եւ ամէն բան բաժնետէրերու ընդհ. ժողովէն եւ վարչական խորհուրդէն կախում ունի: Մաղթեց որ նոր շրջա-նին թերթը աւելի ներկայանալի ըլլայ եւ գոհա-ցում տայ շարքերուն:

Թէ՛ բարոյական գործունէութեան զեկոյցը եւ թէ «Փոփիւլէր»ի տեղեկագիրը մերժուե-ցան՝ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ:

(2)

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՆԵՐՍԷՍ ՕՀԱՆԵԱՆ

Միութեան գիծ մը շէրիաթճիներուն եւ ազա-տականներուն միջեւ:

Գօղոս Առաքեալի պէս է. հեթանոսին հետ՝ հեթանոս. Հրեային հետ՝ Հրեայ կ'ըլլայ ու իր է-ջը կը քշէ:

Գատը գիւղի շրջանակին մէջ Դաշնակցական-ներուն դէմ կ'որոտայ, «Ազատամարտ»ի օֆիսը պուրժուաներուն դէմ կը հայհոյէ:

Կեղծաւո՞ր մը ուրեմն, քա՛ւ լիցի: Ընդհակա-ռակն Ներսէս Օհանեան շատ անկեղծ մարդ է: Մո-լեռանդութիւն չունի. ահա՛ իրողութիւնը: Ազա-տականին թերութիւններն ու յատկութիւնները կը տեսնէ ու կը դատապարտէ կամ կը գնահատէ, ինչպէս նաեւ կը տեսնէ պահպանողական թերու-թիւններն ու յատկութիւնները եւ զանոնք ալ կը դատապարտէ կամ կը գնահատէ:

Միայն թէ՝ ազատականին կը խօսի իր յատ-կութիւններուն վրայ եւ թերութիւնները կ'երթայ մատնանիշ կ'ընէ պահպանողականին: Նոյնպէս պահպանողականին քով գտնուած ատեն անոր ար-ժանիքը կը գովէ, իսկ թերութիւններուն վրայ խօսելու համար կը սպասէ որ ազատականի մը հանդիպի: Այս կերպով ազատականին համար կա-տարեալ ազատական մը՝ եւ պահպանողականին համար կատարեալ պահպանողական մըն է Ներսէս Օհանեան:

Ներքնապէս ո՛չ մին է ո՛չ միւսը, այլ ազգա-սէր մըն է, բառին հինաւուրց, պատուական իմաս-տովը:

Եթէ դիտնայ թէ՛ իր սկզբունքները կամ հա-մոզումները զոհելով ազգին շահ մը պիտի ըլլայ սիրայօժար կը զոհէ որովհետեւ իր գերագոյն սկզբունքն է ազգասիրութիւնը, պարզ անապակ, անկնճիռ եւ առանց պլաթֆորմի ազգասիրու-թիւնը:

Եւ որովհետեւ մեր ազգը դարաւոր լքուած որբ մըն է, Ներսէս Օհանեան միեւնոյն ատեն որբա-սէր է:

Իրեն համար հարազատ Հայ մանուկը պէտք է ի հօրէ եւ ի մօրէ որբ ըլլայ: Հայր ու մայր ունե-ցողները շատ կարեւորութիւն չունին. եւ այս պատճառաւ Ներսէս Օհանեան աւելի կը մտատան-ջուի հիւանդանոցի որբերովը քան իր զաւակնե-րովը:

Իսկ այն մանուկները որոնք որբ չըլլալէ զատ մէկէ աւելի հայրեր ունին՝ զինքը բնաւ չեն շահա-գրգռեր եւ թերեւս անոնց հարազատ Հայ ըլլալուն ալ կը կասկածի:

Ազգային ժողովին մէջ, թէեւ պահպանողա-կանութեան Ամրոցին՝ Գատը գիւղի ներկայացու-ցիչներէն մին է, բայց յաճախ աւելի ծայրայեղ է քան նոյնիսկ Ազատականի պիտակը կրողները:

Խօսելու, մանաւանդ ուղիղ ու պերճախօս կերպով խօսելու, կարողութիւն չունի եւ երբ կ'ա-տենաբանէ Հայ լեզուն խոր սուգի մէջ կ'ընկղմի ու Ս. Մեսրոպ եւ Արսէն Այտընեան՝ սրտնեղած՝ Արքայութեան մէջ կը հայհոյեն, երանելիներու բարբառովը: Բայց հայերէնէն ու քերականութե-նէն աւելի բան մը կայ իր խօսածներուն մէջ. այն է՝ սիրտը:

Երբ ո եւ է վիճաբանութեան առթիւ Օհանեան ձեռքը կը բարձրացնէ եւ՝

— Խօսք կ'ուզեմ, կ'ըսէ.

Ու ատենապետն ալ՝

— Խօսքը Ներսէս էֆ. Օհանեանինն է, կը յայտարարէ.

Քովինիս կ'ըսեմ.

— Անպատճառ որբերու կամ հիւանդանոցի խնդիր մը մէջտեղ պիտի նետէ:

Եւ տասնին վրայ ինն անգամ ճիշդ կը գու-շակեմ:

Ենթադրեցէ՛ք որ Ազգային Ժողովը կը վիճա-բանի երեսփոխանի մը հրաժարականին պատճա-ռաբանեա՞լ թէ ոչ պատճառաբանեալ ըլլալուն վրայ: Այս տեսակ կենսական վիճաբանութիւններ շատ անգամ տեղի կ'ունենան մեր երկիցս պատկա-ռելի ժողովին մէջ: Խօսք կ'ուզէ Ներսէս Օհանեան:

— Խօսքը ձերն է:

— Տեարք երեսփոխանք, այս հրաժարականը դուրսէն պարզ կ'երեւայ կոր ամա, մէյ մը ներսը նայեցա՞ք... պէլքի մարդը պատճառով կը հրա-ժարի կոր... իրեն հարցնենք, հասկնանք, անանկ քուէ տանք: Վաղը ես ալ կ'ելլամ հիւանդանոցի հոգաբարձութենէն կը հրաժարիմ, պա՞րզ է այդ հրաժարականս, հի՛չ պարզ չէ, բազադրեալին բաղադրեալն է... քաշուելիք բան չէ աս, թաղա-կան խորհուրդներէն աղքատ է, անկարող է ըսե-լով, վրանիս հիւանդներ կը ղրկեն, որոնց ճէպէն խա ճէմէրէն 20—30 ոսկի կ'ելլայ... ասանկ խաղ-քութիւն կ'ըլլա՞յ:

— Ինդրէն կը շեղիք կոր, դիտել կու տայ ա-տենապետը:

— Ի՞նչ կը շեղիմ կոր, կը պոռայ Օհանեան, թաղական խորհուրդներն են որ իրենց պարտակա-նութենէն կը շեղին կոր... թող նախ քննեն, հաս-կընան, ետքը վկայական տան, հիւանդանոցը աղ-քատներուն համար է...

— Ի կարգ կը հրաւիրեմ:

— Իրաւունք ունիք, ի կարգ հրաւիրելու է

ԱՐՇԱԿ ՐԱՖՖԻՆ

(ՅՈՒՇԵՐ)

Մեր տաղանդաւոր վիպագիր եւ հայ յեղափոխական շարժման գաղափարական ղեկավար Րաֆֆին իւր մահից յետոյ միայն երկու մանչ զաւակ թողուց — Արամ եւ Արշակ, որոնք իրենց ընդունակութիւններով եւ շնորհներով իրենց մեծանուն հօրից շատ հեռու էին դժբախտաբար: Րաֆֆիի զաւակները բացառութիւն չէին: Այդպէս են եղած, եւ նոյնիսկ աւելի վատ՝ մեր միւս յայտնի ազգային եւ գրական գործիչների որդիները: Խաչատուր Աբովեանը — մեր աշխարհաբար գրականութեան հիմնադիրը — մի մանչ զաւակ ունէր՝ Վարդան Աբովեանը, որ նոյնիսկ, որչափ յիշում եմ, Դորպատ անգամ գնաց բարձրագոյն կրթութիւն ստանալու, բայց շատ համեստ ընդունակութեան տէր էր, հօր նման բարի, եւ ուսուցիչ ու վերակացու էր Ս. Էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանում:

Մոսկուայում հրատարակուող «Հիւսիսա-փայլ» յայտնի ամսագրի խմբագիր եւ Լազարեան Ճեմարանի մասնագիտական բաժնի հայագիտութեան եւ պարսկերէնի նշանաւոր պրոֆեսոր Ստեփաննոս Նազարեանը, մեծ հայրենասէրը եւ ազգասէրը այդ կողմից աւելի դժբախտ էր — նրա բոլոր զաւակներն էլ — մանչերն ու աղջիկները, որոնց ես հետագայում Մոսկուա հանդիպեցի, բոլորն էլ կորած մարդիկ էին մեզ համար եւ հայերէն խօսել անգամ չգիտէին: Պատմում են, Ստ. Նազարեանի անդրանիկ զաւակը՝ Ֆրեդերիկոսը շնորհալի եւ ապագայ խոստացող երիտասարդ է եղել. սակայն նա վախճանուել է Մոսկուայի Կայսերական համալսարանի ուժշկական բաժնի վերջին լսարանի ուսանող եղած միջոցին՝ մեծ կսկիծ պատճառելով իր դժբախտ հօրը: Ասում են, որ Ստ. Նազարեանն այնքան հոգու արիութիւն է ունեցած, որ Մոսկուայի Հայոց եկեղեցում իր զաւակի դագաղի առջեւ դամբանական է խօսած, որի մէջ չէշտել է՝ «Ես ողբում եմ քո անժամանակ մահը ոչ միայն իբրեւ որդեկորոյս հայր, այլ որովհետեւ դու հեռանում ես այս աշխարհից լի յոյսերով եւ լաւագոյն պատրաստութեամբ՝ առանց քո պարտքը կատարած դէպի քո ազգը, եկեղեցին եւ ժողովուրդը...»

Մեր մեծ, տաղանդաւոր բանաստեղծ Գամառ Քաթիպան աւելի երջանիկ չգտնուեց: Նրա դուստրերները եւս գտնւում էին Մոսկուայում եւ դժբախտաբար հայերէն ամենեւին չգիտէին, խորթացած էին հայ շրջաններից եւ բոլորովին ռուսացած: Իրենց մեծ հօր մականունն ալ դարձրել էին Պատկանով:

Րաֆֆին այս տեսակէտից աւելի երջանիկ գտնուեց: Նրա զաւակները իրենց միջնակարգ կրթութիւնը ստացան հայութեան ազգային մեծ վարժարանում — Թիֆլիսի Ներսէսեան Հոգեւոր Ազգային դպրանոցում:

Արամն իր արտաքինով մօրն էր նման — Այրի տիկին Աննա Րաֆֆիին — նիհար էր, գունատ, մէջքը, դեռ փոքր հասակից, կորացած, քաշուող բնաւորութիւն ունէր, պարփակուած էր իր մէջ, հետաքրքրւում էր գրականութեամբ եւ աւելի լուրջ էր:

Արշակը, որի դասընկերն եմ եղած ես մօտ հինգ տարի (1893—1898), հօրը՝ Րաֆֆիին էր նման իր դէմքով — առոյգ էր, առողջ, կարմրաթուշ, դէմքը ծաղիկից մի փոքր չնչատ, հմայիչ աչքերով, կենսուրախ և զուարթ, լայնաթիկունք:

Ներսիսեան դպրոցի աշակերտները, որոնց թիւը այդ ժամանակ վեց հարիւրից անցնում էր, բոլորն էլ չքաւոր գիւղացիների, արհեստաւորների եւ քաղաքացիների զաւակներ էին, շատերը գրեթէ օրուայ հացի կարօտ: Րաֆֆիի որդիները առաւել արտօնեալ վիճակ ունէին՝ թէ իրենց անմահ հօր հեղինակութեան եւ մեծութեան շնորհիւ, եւ թէ իրենց բարեկեցիկ կեանքով: Կովկասահայութեան զիտակցութեան մեծ վերելքն էր սկսուած: Ցարական կառավարութեան բռնի եւ անսանձ հալածանքները հակառակ հետեւանքներ էին տալիս... Րաֆֆիի վէպերը—«Կայծերը», «Սամուէլը», «Դաւիթ Բէկը» ամէն մի երիտասարդ հայի սեղանի զարդն էին կազմում.հայ երիտասարդութիւնը ոչ թէ կարդում, այլ կլանում էր այդ գրքերը, իր հոգու մէջ զետեղում նոցա, այնքան որ հմայիչ, դիւթիչ էին նոքա եւ ժամանակակից ազգային-հայրենասիրական ոգի յառաջ բերող եւ ներշնչող ...

Այրի տիկին Րաֆֆին հազիւ էր կարողանում այդ գրքերից որեւէ մէկը մի քանի հազար օրինակ հրատարակել եւ սկսել մի ուրիշի հրատարակութեանը, երբ առաջինն արդէն սպառուած էր լինում: Րաֆֆիի զաւակները դպրոցի աշակերտութեան մէջ ամենից լաւ էին հագնուած, կոկիկ եւ հարուստ... Արդեօք այս հանգամանքը, թէ բնաւորութեան գծերն էին պատճառ, որ նրանք մի փոքր իրենց հեռու էին պահում իրենց ընկերներից... Այս տեսակէտից Արշակ Րաֆֆին թւում է թէ առաւել ընկերասէր էր:Բայց երկու եղբայրներն էլ շատ սիրուած եւ յարգուած էին թէ ընկերների եւ թէ ուսուցիչների կողմից, իբրեւ մեծ մեծ վիպագրի որբ զաւակները:

Արամը մեզնից բարձր էր մէկ դասարանով: 1897ի գարնանը Րաֆֆիի մեծ զաւակը հենց որ աւարտեց Ներսիսեան դպրոցի դասընթացը, այրի տիկին Աննա Րաֆֆին Արամի հետ տեղափոխուեցին Թիֆլիսից Լոնդոն: Արշակին մնաց վարելու իրենց գործի մի խոշոր մասը: Նա պէտք է բաւարարէր իր հօր երկերի բաժանորդներին, գանձէր դրամները գրավաճառներից եւ փոստից, ստանար նոր տպագրուած հատորները տպարաններից, պատասխանէր կովկասեան եւ այլ տեղերի հայութիւնից ստացուած բոլոր նամակներին, եւ այլն:

1898ի գարնանը նա աւարտեց Ներսիսեանի լիակատար դասընթացը: Աւարտական հանդիպում մի քանի մտերիմ ընկերների հետ տեղի ունեցաւ Արշակ Րաֆֆիի բնակարանում, որ շատ ուրախ և աշխոյժ անցաւ շնորհիւ տանտիրոջ:

Կարճ ժամանակից յետոյ Արշակը նոյնպէս տեղափոխուեց Լոնդոն՝ իրենց բոլոր գործերը Թիֆլիսում վերջացնելուց յետոյ:

Այնուհետեւ մենք նորէն հանդիպեցանք Մոսկուայում 1901ի աշնանը:Արշակը եկել էր Պետերբուրգ՝ մի քանի տարի առաջ, ռուս լեզուի մէջ աւելի կատարելագործուելու նպատակով: Վերջացնելով իր ուսումը՝ նա մի քանի շաբթով եկել էր Մոսկուա՝ ծանօթանալու Ռուսիոյ երկրորդ մայրաքաղաքին: Մենք հանդիպում էինք յաճախ: Նոյեմբերի առաջին օրերին ես վերադառնում էի Կովկաս: Արշակը կայարան եկաւ ինձ բարի երթ մաղթելու: Սա եղաւ մեր վերջին հանդիպումը:

Փարիզի մէջ իմացայ, որ Արշակ Րաֆֆին, որպէս ռուս լեզուի դասախօս այնքան էր հմտացած իր մասնագիտութեան մէջ, որ առած էր դարձել Լոնդոնի մէջ թէ՝ «ձիերին անգամ կարող է ռուսերէն սովորեցնել նա»:

Դժբախտաբար ես անկարող եղայ Արշակի, իմ պատանեկութեանս օրերի ընկերոջ հետ նամակագրութիւն վերսկսել՝ պատերազմի եւ այլ անյարմարութեանց պատճառով, ամենեւին չկարծելով, թէ այսքան մօտալուտ կարող էր լինել նրա վախճանը:

Ինչպի՞սի փոփոխութիւն էր տեղի ունեցել նրա հոգեկան աշխարհում, որ նա «ազգային կեանքէ բոլորովին քաշուած էր» (Յառաջ 25 Օգ.) — դժուարանում եմ բացատրել... Ցամենայն դէպս նրա քանքարաւոր ծնողը՝ Րաֆֆին այնպիսի խոշոր ժառանգութիւն ունի թողած իր ազգին ու հայրենիքին, որ ներող պիտի գտնուենք դէպի մեծ հօր փոքրիկ զաւակը...

Արշակը մեռաւ 66—67 տարեկան հասակում: Նրա մահով վերջ գտաւ Րաֆֆիի անմիջական սերունդը:

Իմ վաղեմի ընկերոջս վերաբերմամբ լաւագոյն յիշողութիւններն ունիմ.— պարզ բնաւորութեան տէր էր, բացսիրտ, բարեհոգի, ընկերական... Եւ թող իմ այս անպաճոյճ յուշերը զարդարեն սիրելի Արշակիս թարմ շիրիմը, իբրեւ ծաղկեփունջ՝ քաղուած Թիֆլիսի պատմական Բուսաբանական այգու անուշահոտ ծաղիկներից: Այն այգու, որ դեռ պատանեկան օրերից մեզ համար նուիրական էր, որովհետեւ այնտեղ էր, որ ամէն տարի Ներսիսեան Ազգային Դպրանոցի աշակերտութիւնը խումբերամ կը թափուէր ու կը տօնէր Մայիս մէկը:

ԱՐՍԷՆ ԱՒ. ՔԱՀ. ՍԻՄԷՕՆԵԱՆՑ

այդ թաղական խորհուրդները ...

— Ո՛չ, ձեզի ի կարգ կը հրաւիրեմ:

— Ինծի՞, կը հարցնէ Օհանեան զարմացած, այդ վկայականներուն երեսէն գիտէ՞ք հիւանդանոցը տարեկան քանի ոսկի կը տուժէ...

— Բուն խնդրին դարձէ՛ք:

— Ասկէ աւելի ի՞նչ կենսական խնդիր կրնայ ըլլալ...

Ու այսպէս Օհանեան կը շարունակէ որբ ու հիւանդանոց խառնել ամէն վիճաբանութեան մէջ:

Ժողովէն դուրս ալ այնպէս է: Փողոցին մէջ երբ խմբագրի մը հանդիպի իր առաջին խօսքը կ'ըլլայ.

— Սա որբերուն մասին բան մը չգրէ՞ք :

Միշտ յանձնարարութիւն մը ունի թերթերուն Որբանոցի ու Ս. Փրկչի մասին եւ երբ զինքը տեսնեմ հեռուէն կը պոռամ.

— Պիտի գրեմ, պիտի գրեմ... վաղը պիտի գրեմ :

— Ինչո՞ւ մինչեւ հիմա չգրեցիր, կը հարցնէ:

— Մոռցայ, վաղը անպատճառ կը գրեմ:

Ի՞նչ է գրելիքս, ես ալ մոռցած եմ, բայց անորոշապէս կը յիշեմ թէ կա՛մ որբերու եւ կամ հիւանդանոցի վերաբերեալ բան մըն է:

Ներսէս Օհանեան ա՛յնչա՛փ պաշարուած է հիւանդանոցով որ երբեմն Գասըմփաշա իր տունը երթալու համար ճամբայ կ'ելլէ եւ ինքզինքը Ս. Փրկիչ կը գտնէ ։

Եթէ Պէզճեան Ամիրայ այդ հաստատութիւնը հիմնած չըլլար, թերեւս Օհանեան գոյութիւն պիտի չունենար:

Բարեբախտաբար միլլիոնատէր չէ. եթէ Քարնէկի մը ըլլար՝ ամբողջ Պոլիսը հիւանդանոցի ու որբանոցի պիտի վերածէր :

Իբրեւ ընկերական մարդ Ներսէս Օհանեան շատ հաճելի է՝ երբ որբերուն ու հիւանդանոցին վրայ չի խօսիր: Կատակասէր է եւ զրօսանքն ու կերուխումը կը սիրէ, չափաւորութեան սահմանին մէջ: Իր մեծագոյն հաճոյքն է ընկերներով Պէօյիւքտէրէի ջուրերը երթալ ու ՏoլՄa ուտել... եւ պատրիարք ընտրել կամ վար առնել:

Օրմանեան Սրբազանի ջերմ պաշտպանն է եւ ամբողջ չորս տարի աշխատեցաւ հակառակորդ երեսփոխանները համոզելու եւ անպարտութեան վճիռը ապահովելու համար:

Ազգային ժողովին մէջ ամէնէն խնամեալ եւ երկարաշունչ ճառը խօսեցաւ Օրմանեան Սրբազանի անմեղութիւնը փաստարանելու համար:

Իր ժողովրդականութիւնը մեծ է եւ ինքն ալ գիտակից է ատոր: Քանի մը օր առաջ կ'ըսէր ինծի.

— Հայկ Խօճասարեանը կ'ըսէ կոր թէ՝ երբոր մեռնիմ փառաւոր թաղում մը պիտի ունենամ:

— Այսպէս է, պատասխանեցի, միայն թէ...

Միայն թէ Ներսէս Օհանեան պիտի չմեռնի որչափ ատեն որ Ս. Փրկչի հիւանդանոցը գոյութիւն ունենայ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԿՈՉ ԲՈԼՈՐ ԲԱՐՁՐ-ՀԱՅՔՑԻՆԵՐՈՒՆ

—

Սիրելի հայրենակիցնե՛ր,

Պատերազմէն առաջ միեւնոյն նահանգին պատկանող շարք մը միութիւններ ունէինք, ինչպէս Բարձր-Հայքի Վերաշինաց, Բարձր-Հայքի Հայրենակցական, Բարձր-Հայքի Երիտասարդաց, Կարնոյ, Երզնկայի, Բաբերդցիներու, Քղեցիներու, Դերջանի, Մնձուրի Վերաշինաց եւ Հայրենակցական Միութիւններ...:Այս Միութիւնները անջատ անջատ կը գործէին՝ թէեւ ունէին միեւնոյն նպատակը մօտաւորապէս: Հասկալի եւ շատ պարզ է որ՝ այս դրութիւնը կը ջլատէր մեր ուժերը, կը թուլացնէր միութեան կապը, կը խորացնէր բաժանման եւ խտրականութեան ոգին՝ որմէ կը տուժէր ընդհանուր նպատակը:

Երկար տարիներու դառն փորձառութեան եւ կեանքի նոր պայմաններու ազդեցութեան տակ Մարսէյլի շրջանին մէջ գտնուող Բարձր-Հայքցիներս՝ շատ քիչ բացառութեամբ, նպատակայարմար սեպեցինք համախմբուիլ մէկ Միութեան շուրջ եւ գործակցիլ: Այս առաջադրութեամբ ալ կազմեցինք «Ներգաղթողներու Համաբարձր-Հայքեան Շրջանային Մարմինը»:

Առ ի գիտութիւն բոլոր Բարձր-Հայքցիներուն կը յայտարարենք, որ մեր Շրջ. Մարմինը ցանկութիւն ունի բոլոր Բարձր-Հայքցիները համախմբել այս Միութեան մէջ, բարոյական եւ նիւթական միջոցներով սատարել ներգաղթին եւ օգնութեան հասնիլ ներգաղթող կարիքաւոր հայրենակիցներուն, կապ հաստատել Ֆրանսայի եւ արտասահմանի մէջ ապրող Բարձր-Հայքցի բոլոր հայրենակիցներուն հետ:

Պատգամաւորական ժողովով մը ծնունդ տալ կեդրոնական մարմնի մը՝ և յարաբերութեան մէջ մտնել Խորհ. Հնայաստանի հետ:

Շրջանային Մարմինը հպարտութեամբ կը յայտարարէ թէ պատիւ կը համարի Խորհ. Հայաստանի քաղաքացիութիւնը: Կը գործակցի հայրենիքի բոլոր բարեկամ Միութիւններուն հետ,քաղաքական խնդիրներով չզբաղիր, կը գործէ բոլորովին չէզոք հողի վրայ:

Խորապէս համոզուած ենք՝ որ արտասահմանի մէջ հայութեան կը սպառնայ ձուլումի վտանգը: Ոչ մէկ աշխատանք պիտի կրնայ այդ վտանգին առաջքը առնել:

Հայ ժողովուրդին ապագան, անոր ազգային գոյութեան ապահովութիւնը պայմանաւորուած է միայն իր հարազատ հայրենիքով: Եւ այդ նկատումով ալ Շրջ. Մարմինը չվարանիր յայտարարել՝ որ մեր Միութեան գոյութիւնը, աշխատանքները եւ նշանաբանը սահմանափակուած են միայն ներգաղթով:

Հայրենակիցնե՛ր, ձեր հայրենասիրական մաքուր զգացումներուն՝ եւ ձեր առողջ դատողութեան վերաբերմամբ մեր ունեցած հաստատ համոզումով, սրտագին կոչ կ'ուղղենք բոլորիդ անդրադառնալ անցեալի սխալներուն, վերջ տալ բաժան բաժան գործելու դրութեան, համախմբուիլ նահանգային մէկ Միութեան՝ Բարձր-Հայքցիներու Ներգաղթողներու Շրջանային Մարմնի շուրջ՝ կատարելու մեր ազգային նուիրական պարտականութիւնները հաւաքական ուժերով ու բոլորիս միահամուռ մասնակցութեամբ:

Հարաւ. Ֆրանսայի Ներգաղթողներու
Համաբարձր-Հայքեան Շրջ.Մարմնի կողմէ

Նախագահ — Քարտուղար
Փ. Գարագաշ — Եր. Պաղտասարեան

ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ տոմսը փոփոխութիւններ պիտի կրէ մօտ ատենէն: Նոյեմբերէն սկսեալ, տոմսակները ամէն երկու ամիսը անգամ մը պիտի վերանորոգուին: Հացի տոմսակն ալ փոխանակ 15 օրուան համար ըլլալու, պիտի ըլլայ ամսական ։

բեմն հեգնական, երբեմն յուզական, ընդհանուր ակնարկ մը կը նետէ միջազգային կացութեան եւ Ֆրանսայի ներքին հոգերուն վրայ: Խիստ քննադատութիւն մը կ'ուղղէ Նոր՝ սահմանադրութեան վրայ, որ խորհրդարանի երկու ժողովներուն տեղ կը դնէ մէկուկէս ժողով: Կը պաշտպանէ սեփականութեան իրաւունքը եւ կը դատապարտէ դասակարգային պայքարի քաղաքականութիւնը զոր կը հրահրեն ձախերը: Ցիշատակներ կը պատմէ Ռուզըվէլթէն, Նունկի ծրագրէն, Հուվըրի քաղաքականութենէն, հասնելու համար Գըրնդի ճառին:

Վարչապետ Պիտոյի ճառը

Վարչապետ Պիտօ ճառ մը խօսեցաւ շաբաթ օր, ինչպէս կը սպասուէր: Ոմանց կարծիքով՝ այդ ճառը ուղղուած պիտի ըլլար Գըրնդի, բայց Ֆրանսայի վարչապետը խոհեմութիւն համարեց, իր նախարարներուն հետ չխորհրդակցած, այլ մանաւանդ նոր սահմանադրութեան առթիւ ստեղծուած տարակարծութեանց մէջ, քաղաքական խնդիրները մէկ կողմ դնել առայժմ, եւ խօսիլ միայն ներքին տնտեսական հոգերու մասին:

Նախ ըսաւ թէ իր կառավարութիւնը ծնաւ այն օրերուն՝ երբ աշխատաւոր դասակարգը 25 առ հարիւր յաւելում կ'ուզէր: Կառավարութիւնը կրցաւ միջին ճամբայ մը գտնել՝ յաւելումը կատարելով այնքան որքան հնարաւոր էր:

Հացին մասին կատարուած բողոքները եւս քննութեան առաւ վարչապետը եւ ըսաւ թէ ճիշդ է որ հացը սղած է, բայց ծխախոտը աւելի սղած, հակառակ առոր՝ այդ մասին բողոքող չկայ:

Կաթը եւս սղած է 8 ֆրանքէն բարձրանալով 12 ֆրանքի,— այդ բարձրացումը անոր համար, որովհետեւ կաթի արտադրութիւնը սկսեր էր պակսիլ, եւ զանազան գրոյցներ շրջան կ'ընէին թէ ձմեռը կաթ պիտի չունենան երախաները: Գիներու յաւելումը պիտի նպաստէ կաթին արտադրութեան:

Փոխադրութեանց եւ հաղորդակցութեանց միջոցներու գիներուն բարձրացումը եւս քննութեան առնելով, Պիտօ յայտնեց թէ օտար երկիրներու մէջ փոխադրական միջոցներու գիները աւելի սուղ են բաղդատմամբ ֆրանսական գիներուն:

Այս յաւելումները ի՞նչ կացութիւն ստեղծած են ներկայիս: Ամէնէն քիչ վճարուած աշխատաւորը 100 ֆրանքի յաւելում ստացած է, իր հանապազօրեայ հացին գինը կ'արժէ 7—8 վայրկեան վճարեալ աշխատանք: Զորս անդամէ բաղկացած ընտանիք մը ամսական 820 ֆրանք յաւելեալ ծախք ունի իբրեւ հետեւանք հացի, կաթի, կազի եւ ելեկտրականութեան գիներուն վրայ կատարուած յաւելումներուն: Արդ, ամիսը առաւելագոյն 5000 ֆր. ստացող աշխատաւոր մը յաւելումներով եւ ընտանեկան նպաստի բաժինով 4000 ֆրանք աւելի կը ստանայ հիմակ:

Գալով անհրաժեշտ նիւթեր չուկայ հանելու խնդրոյն, 30 — 400 ֆրանքնոց չապիկներ շուկայ պիտի հանուին, ամէն ամիս մէկ միլիոն: Կօշիկներու արտադրութիւնը եւս պիտի հասնի ամիսը քանի՛ մը հարիւր հազարի: Միսի հրապարակը եւս պիտի բարելաւուի:

Ֆրանքին գինը պիտի պաշտպանուի՝ ջնջելով նպաստները եւ ձեռք առնելով կորովի միջոցներ: Պիտի արգիլուի գիներու բարձրացումը եւ ամէն ջանք պիտի թափուի վերջ դնելու համար սեւ շուկային:

Վերջապէս շուտով ամէն կարգի նիւթերու վաճառքը պիտի յայտարարուի ազատ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՍԻՄՈՆ ԳԱՑՍԷՐԼԵԱՆ, կը գրէ «Ժամանակ» (26 Օգոստ.) Պոլսէն մեկնելով Նիս, Բարեգործական Միութեան կտակած է իր ամբողջ հարստութիւնը, Քոթ տ'Ազիւրի, Զուիցերիոյ եւ Սավուայի մէջ ունեցած կալուածները, որոնց արժէքը կը գնահատուի 750 հազար Թրք. ոսկի: Գայսէրլեան իր ժառանգորդները նախապէս գոհացուցած է վճարելով 250 հազար Թրք. ոսկի: Կտակը գործադրելի է իր եւ կնոջ մահուընէ ետքը:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ շրջանակներէն պաշտօնապէս կը հերքուի այն զրոյցը թէ պահածոյանդ իշխանուհին նշանուած է Յունաստանի Ֆիլիփ իշխանին հետ: Իշխանուհի Էլիզապէթ 21 տարեկան պիտի ըլլայ Ապրիլին: Իշխանը 23 տարեկան է:

ԹԱՆՃԻՐԷՆ կը հեռագրեն թէ հազարի մօտ Մաւրիտանացիներ ցոյց մը կատարած են շաբաթ օր «անկախութիւն պահանջելու համար»: Այս կարգի ցոյցեր պատահեցան վերջերս սպանիական Մարոքի մէջ:

ՖՐԱՆՍ. ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ խիստ քննութիւններ կը կատարէ երեւան հանելու համար գողերու ընկերութիւն մը որ Ֆրանսայի գիւղերն ու քաղաքները ման կուգայ եւ կէս գինով կը ժողվէ 1945ի յունիսէն ի վեր հրապարակէն քաշուած թղթադրամները՝ յետոյ զանոնք «բուն արժէքով» ծախելու համար հարաւային Ամերիկայի կամ Ափրիկէի մէջ: Հարցաքննուած են երեսուն հոգի, որոնց կարգին նաեւ Գանք տը Ֆրանսի չորս դանձապահները:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ կառավարութիւնը «չուկայ հանած է» հազար փոխադրանաւեր որոնք շինուած էին պատերազմի ընթացքին: Անգլիա սակարկութեան մէջ է կէսին համար, իսկ մնացեալները պիտի գնեն Ֆրանսա, Հոլանտա, Իտալիա եւ ուրիշներ: Մ. Նահանգները այսօր ունին 6000 շոգենաւեր (60 միլիոն թօնօ տարողութեամբ) որոնց 5000ը կը պատկանին կառավարութեան:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Եօրկիոս թագաւորը Լոնտոնէն Աթէնք պիտի մեկնի յառաջիկայ երկու շաբթուան մէջ: Վարչապետ Ցալտարիս որ Լոնտոնէն Փարիզ վերադարձաւ կիրակի օր, քանի մը օրէն Աթէնք կը վերադառնայ՝ վեհապետին ընդունելութեան համար պատրաստութիւններ տեսնելու նպատակով:

ՆԻՒ ԵՈՐՔ ՀԷՐԸԼՏ կը շարունակէ պատմել Գանք Օթօմանի դէպքը... Իր կիրակի օրուան թիւին մէջ կը կարդանք հետեւեալը.— 8 Սեպ. 1896.— Ռուսական նաւախանգիստները հրաման ստացած են որ չարտօնեն որ Թուրքիայէն հասնող Հայ գաղթականները ցամաք ելլեն, որովհետեւ Ռուսաստան պէտք եղածէն աւելի Հայ ունի արդէն:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ հանրաքուէն կատարուեցաւ կիրակի օր: Վերջնական արդիւնքը տակաւին յայտնի չէ, բայց տարակոյս չկայ որ պիտի շահին հանրապետական վարչաձեւին կուսակիցները:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ հիւծախտաւորներու թիւը միլիոններու կը հասնի: UNRRAի ներկայացուցիչը տեղեկագիր մը յանձնած է, որուն մէջ կը բացատրէ թէ միլիոնաւոր Չինացիներ պիտի մեռնին եթէ միջոցներ ձեռք չառնուին այս ահաւոր ախտը դարմանելու: Տօքթ. Կիլմոր դիտել կուտայ թէ, բացի քանի մը գլխաւոր քաղաքներէ, Չինաստան ո՛չ դարմանատուն ունի, ո՛չ հիւանդանոց, ոչ իսկ առողջապահական օրէնսդրութիւն:

ՀԱՄԱՁԱՅՆ ԱԹԷՆՔԻ Բրիտ. դեսպանին յայտարարութեան, անգլիական բանակը Յունաստանէն պիտի հեռանայ Սեպ. 15էն սկսեալ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ սկսած են լրջօրէն հաւատալ թէ Անգլիա պատերազմի կը պատրաստուի: Կարմիր Աստղ, Խորհ. բանակին օրկանը, իր շաբաթ օրուան թիւին մէջ կը գրէ.— «Տողեպինդ պատրաստութիւններ կը տեսնուին Միջին Արեւելքի մէջ: Զինուորական կայաններ կը շինուին Անդրյորդանանի մէջ որ դաշնակից է Անգլիոյ: Պաղեստինը զինուորական խարիսխի մը վերածուած է հիմա»:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը տեղեկացնեն թէ ամերիկեան կառավարութիւնը որուն գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկն է ծովերու վրայ դերակշիռ դիրք մը ապահովել Ամերիկայի համար, արտօնած է շինութիւնը վիթխարի զրահաւորներու որոնց գլխաւոր զէնքը պիտի ըլլայ ո՛չ թէ թնդանօթը, այլ հիւլէական ռումբը:

ՎԻԷՆ.— Թադէոսեան եւ Դաւթեան ընտանիքները, Մօզեան (Տէտին), Ստեփանեան (Ֆրէզնօ), Օր. Ստեփանեան (Վիէն), Եդուարդ Թադէոսեան (Փարիզ), իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք հեռագրով, նամակով, անձամբ եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին 19ամեայ փոքրիկ ԼԻՆԱ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 16 Օգոստոս 1946, Վիէն, Փոն Թէվէք:

ԿՈՉ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՍԷՕԼԷՕԶՑԻՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Սէօլէօզի նախկին վերաշինացի կեդրոնական վարչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր Սէօլէօզցիներու ներկայ ըլլալ խորհրդակցական ժողովի մը, կազմելու համար Սէօլէօզի Վերաշինացը: Ժողովը տեղի պիտի ունենայ 13 Ուրբաթ ժամը 8.30ին, 4 rue de la Défense, Issy les Moulineaux, «Ազատ»ի սրահը: Սոյն ժողովին ներկայ պիտի ըլլայ Մարսէյլի մասնաճիւղի կողմէ լիազօր քարտուղար հայրենակից Եաղուպեան Օհաննէսը: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հայ - Բոյժ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի հինգ տարուան հաւաքածոն սպառած է, պակասաւոր հաւաքածոն (10 թիւ պակաս), անկազմ, կը ծախուի 1000 ֆրանք:

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի հետեւեալ թիւերը կը պակսին մեզի,— թիւ 2, 20, 24, 39, 46: Անոնք որ մեզի կը հայթայթեն այս թիւերը, կը ստանան հատոր մը մեր հրատարակութիւններէն (կանանց բաժակով) կամ մէկ տարեկան ՀԱՅ - ԲՈՅԺ նոր շրջանէն:

ՀԱՅ ԲՈՅԺի ընթերցողներէն անոնք որ հաւաքածոյ չեն կազմեր՝ կը խնդրուի մեզի վերադարձնել թիւ 60ը, փոխարէն կը տրուի երկու թիւ յառաջիկայ թիւերէն:

ԷՐԶՐՈՒՄՑԻ ԴԱՆԻԷԼ Գալայճեան, հօրը անունը Հմայեակ, մօրը՝ Մարիցա, կը փնտռէ իր մօրեղբօր կինը որ 1920ին մեկնած է Ամերիկա: Իմացնել Daniel Kalaïdjianի, 16 Ave. Vittel à Bois-Colombes (Seine), France: Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Եգիպտացի» կոմիտէի ընդհ. ժողովը յառաջիկայ հինգշաբթի, 12 Սեպտ. իրիկուն ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը, 9 rue Victor Massé:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի ընկերական ժողովը, այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ, «Վարդգէս» խումբի ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՓԱՐԻԶԻ Սեբաստահայերու Նահանգային Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը, 15 Սեպտեմբեր, Կիրակի ժամը 10ին, Մանուշեան Ակումբը, 8 rue Maubeuge, métro Cadet: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

ՎԿԱՅՈՒԱԾ դաստիարակ - ուսուցիչ մը տրամադրելի ժամեր ունի դասաւանդելու հայերէն լեզուն, հինգշաբթի եւ կիրակի օրերը ամբողջ, ինչպէս նաեւ իրիկունները, անհատներու կամ խումբերու համար: Դիմել գրաւորապէս «Յառաջ»ի խմբագրութեան մինչեւ ամսոյս վերջ:

ՈՒՍՈՒՑԻՉ կամ ուսուցչուհի կ'ուզուի Իսի լէ Մուլինոյի Խրիմեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքին համար հինգշաբթի օրերը ժամը 9—17: Դիմել Հ. Բ. Ը. Մ. կեդրոնը, Square Alboni, Paris (16):

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ Ֆր. Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Սիմոնեանէ 1000 ֆրանք, յատկացուելու համար Պրէվանի հիւանդներուն:

ՍԷՎՐԱՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի Սէվրանի մասնաճիւղը կը յայտարարէ Սէվրանի եւ շրջակայ հայութեան՝ վերաբացումը իր դպրոցին, փոքրերու եւ չափահասներու դասընթացքներուն համար, 1946 հինգշաբթի 19 Սեպտեմբերին, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեաններու սրահին մէջ, rue Barcimon, Ivry Gargan, ուր տեղի պիտի ունենան արձանագրութիւնները նոյն օրը, մանրամասնութեանց համար դիմել նոյն հասցէին:

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան եւ Կրօնական ժողովի դիւանը, պատիւ ունին յայտարարելու Մարսէյլի բարեպաշտ եւ հաւատացեալ հասարակութեան, թէ Հայրապետական լիազօր պատուիրակ Արտաւազդ Ս. Արքեպիսկոպոս Սիւրմէեան բարեհաճած է մեզ գրկել, վեհափառ կաթողիկոսին անդրանիկ կոնդակը, որ պիտի կարդացուի Մարսէյլի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ, յառաջիկայ կիրակի 15 Սեպտ.ի խաչվերացի տօնին օրը: Կոչ կ'ուղղենք յարգելի հասարակութեան, որ բարեհաճին խուռներամ փութալ եկեղեցի որոշեալ օրը, ունկնդրելու համար հայրապետական կոնդակին եւ արժանանալու Ս. Հայրապետի օրհնութեան:

Դիւան Ազգ. Կեդր. վարչութեան եւ Կրօնական ժողովի:

Le Gerant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE
HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
ԲԱԺՆ. Տար. 1000, 6ամս. 500 Ֆր. Արտասահման 10 Տոլար
Mercredi 11 Septembre 1946 Չորեքշաբթի 11 Սեպտ.

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4793-Նոր շրջան թիւ 437 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԳԱՑԸ

Օտար դիւանագէտներու խրատականներուն կամ «իմաստուն» թելադրութեանց հագիւ թէ պէտք ունինք, մեր քաղաքական դատը վարելու համար:

Մեր ճիտին պարտքն է, բնականաբար, օգտուիլ ուրիշներու փորձառութենէն, բայց ամէնէն առաջ հայ ժողովուրդը, ինքն է որ պիտի ընտրէ այն լաւագոյն ու ապահով ճամբան որ կրնայ առաջնորդել զինքը իր բաղձանքներուն իրագործման:

Չարամիտները կրնան զանազան մեկնութիւններ տալ այս տեսակէտին եւ ամբաստանել մեզ թէ կ'ուզենք «մենք մեր գլխուն» գործել՝ առանց նկատի ունենալու այն պետութիւնը որուն հովանիին տակ կ'ապրի մեր ժողովուրդին մեծագոյն համրանքը, մեր հայրենիքը:

Բայց երբե՞ն ի վեր Դաշնակցութիւնը իր քաղաքական ուղեգիծը ճշդած է համաձայն մեր թոլորտիքը չարուած այդ չարամիտներուն տեսակէտին ու բաղձանքին:

Մենք կը քալենք մեր ճամբան:

Ուշ - կանուխ այդ ճամբուն կը հետեւին նոր արթնցողները:

Վկայ այն խրարանցումը զոր մեր հակառակորդները ստեղծած են Սէվրի դաշնագրին շուրջ եւ հիմա մեզի պէս ու մեզի չափ կը պահանջեն գործադրութիւնը այդ թանկագին փաստաթուղթին որուն ծնունդ տուաւ — չմոռնանք — 1918ի «մանրանկար» Հանրապետութիւնը:

Եթէ գրաւեալ երկիրներու հայութիւնը տակաւին չգիտէր, պատերազմի ընթացքին ազատ հորիզոններու տակ ապրողներուն համար գաղտնիք չէ այն դիւային բողոքը զոր Ամերիկայի մէջ բարձրացուցին, այդ միեւնոյն խմբակին պատկանողները, երբ Դաշնակցութիւնը, 1943ին, առաջին անգամ արծարծեց Հայկական Դատը:

— Պէ՛տք չկայ, մեր գործը չէ, Մոսկուան իր ընելիքը գիտէ, պոռացին հայոց ազգին անզուգական քաղաքագէտները՝ Ամերիկայի լայնքին ու երկայնքին:

Հիմա՞:

Մեզի դաս կուտան: Այսինքն կաթողիկոսին «Հայր մեր» ու շարական կը սորվեցնեն:

Ո՞րն է մեր ճամբան:

Ցարատեւ ու յարաճուն աշխատանք արտասահմանի մէջ որպէսզի ծանօթացնենք մեր քաղաքական դատը օտարներուն որոնք, վերջ ի վերջոյ, կարգ մը «ամելիքներ ու ասելիքներ» ունին մեր հարցին կարգադրութեան մէջ:

Որպէսզի մեր համեստ միջոցներով օժանդակենք այն գլխաւոր աշխատանքին զոր Խորհրդային Միութիւնը — եւ Խորհրդային Հայաստանը — ի գործ պիտի դնեն մեր բաղձանքները իրականացնելու համար: Մենք չենք որ պիտի ուրանայինք Մոսկուայի վիճակուած դերը:

Ի՞նչ միջոցներ ունինք: Ի՞նչ միջոցներ ունի Դաշնակցութիւնը:

Բաւական չէ որ յուշագիրներ յանձնենք խորհրդաժողովներուն:

Բաւական չէ նոյնիսկ որ հանդէսներ ու ժողովներ կազմակերպել տանք օտարներուն՝ իրենց համբեր ճառերն ու անուշլեզու գովասանքները լսելու համար:

Անհրաժեշտ է մանաւանդ — ինչպէս բազմաթիւ անգամներ շեշտուած է մեզի — ծանօթացնել ոչ միայն մեր քաղաքական դատը, այլեւ մեր ժողովուրդին պատմութիւնն ու մշակոյթը:

Անհրաժեշտ է մօտենալ օրուան Մեծերուն կամ անոնց անմիջական շրջապատին: Մօտենալ այն քաղաքական կազմակերպութեանց որոնք ձայն ունին դաշնակից երկիրներու քաղաքական ուղեծրին ձեւաւորումին մէջ: Մօտենալ օտար մտաւորականներուն եւ լրագրողներուն:

Ո՞վ կրնայ տանիլ այս խոշոր բեռը: Ամէն արդարացի Դաշնակցութիւնը բամբասողները տակաւին որ եւ է ապացոյց չեն տուած թէ իրենք ընդունակ են ի կատար ածելու այդ կենսական աշխատանքները:

Ձայն ու ճի՞չ, որքան որ կ'ուզէք: Բամբասանք ու զրպարտութի՞ւն, անվերջ, անվախճան: Աշխատա՞նք, քրտի՞նք, բացառիկ ճի՞գ, մի՛ սպասէք:

Բարեբախտաբար Դաշնակցութեան զանգուածը եւ մտաւորականութիւնը արթուն են:

ԺԻՐԱՅՐ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ո՞ ՏԱՅՐ ԻՆՁ ...

Ֆրանսերէն թերթերու մէջ յաճախ կը կարդամ այս օրերս թէ եւրոպացի գրագէտները արձակուրդի գացած են Տիկին Աշնան շամիրամական պարտէզներուն մէջ: Ժորժ Տիւհամէլ կը հանգստանայ, այս ամիս, Իլ տը Ֆրանսի իր կալուածներուն մէջ: Ժան Փօլ'ան հիմա կաթ կը խմէ Նորմանտիոյ գիւղերուն մէջ, ոսկեցնցուղ խնձորենիներուն տակ: Էմիլ Անրիօ շուքն երկարեր է մինչեւ Ատլանտեան ու, կ'երեւակայեմ, որ իր հմտութեան աչքերովը կը զննէ հիմա ճերմակ ասեղնագործութիւնը ովկիանոսին շրթներուն վրայ եւ ճերմակ ոստայնը Պրըթոն աղջկան մը մազերուն վրայ,— խե՛նթը, աչք պտըտցնելիք ուրիշ տեղ չէ գտեր կարծես աղջկան վրայ, կամ տեսնելիք բան՝ աւազներուն վրայ: Ժաք տը Լաքրըթէլ բարձրացեր է հարաւի լեռներուն վրայ, իր մտածման երազը կախելու համար ամպերէն:

Վերջապէս թերթերը կը գրեն նաեւ թէ Ժիտ Լիբանան է գացեր, ուրիշ մը Թահիթի կղզիներն է մեկներ, ուրիշ մը Պրազիլիայէն է վերադարձեր...

Իսկ հայ գրագէտնե՛րը:

Աստուած - պապանանց ալ... քանաքէռժի թոռ մըն է տուեր,— նստեցէք վրան, խփեցէք աչքերնիդ եւ երեւակայեցէք Շամիրամի պարտէզները, կամ Պոլի կղզիին աղջիկները, կամ Հինազի վարդերը:

Հաշիւ ըրէք անգամ մը,— մեծ Շան, ինչպէս կը կոչեն զինք մեր ընթերցողները եւ ընկերները, օդափոխութիւն մը ըրած չունէր տասը տարիէ ի վեր՝ եթէ օդափոխութիւն չհամարէք յանուն կազմակերպութեան կատարած ճամբորդութիւնները հանդերձ յոգնութեամբ եւ գիշերներ լուսցնող վիճաբանութիւններով: Այս տարի, երկու շաբաթ է, ղրկած ենք Էվիան... ջուրը խմելու՝ իբրեւ մեծ օդափոխութիւն, կամ եթէ կ'ուզէք՝ *Մեր խօսքին* գործիքները լուալու, եւ ձանձրացե՞ր է արդէն: Վասնզի նախատագրուա՛ծ է որ հայ մտաւորականը դատի աշխատի եւ շարունակ աշխատի:

Բայց, հաւատացէ՛ք, ես, աս պահուս, ոչ Տիւհամէլի հանգստավայրին կը ցանկամ, ոչ ալ Անրիոյի տեսած բաներուն: Ես կ'ուզեմ, գէթ մէկ շաբթուան համար, հանգիստ մը իմ գիւղիս մէջ, աղո՛ւր Արմաշի մէջ,— նստիմ լուսնկայ գիշերով մեր տանին ետեւի պատշգամը եւ մտիկ ընեմ գորտերուն կրկոոցը, որ կ'երկարի Օձին աղբիւրէն կամ Գորտին աղբիւրէն: Ի՞նչ ձայն է այդ, դուք չէք գիտեր, ի՞նչ ճազ է այդ, դուք չէք լսած,— արծաթ ձայն մը որ ձիւթի պէս կ'երկարի ու կը կարճնայ, կը կարճնայ ու կ'երկարի, կարծես ջուրէն արծաթ - թել կը քաշեն՝ այդ թելերով ապիզակ ասեղնագործելու համար մեր յուշկապարիկներուն, որպէսզի ծածկեն լանջքերուն սկիհները, երբ յածին ջուրերուն եզերքը, օ՜ լուսնկայ գիշերով...

— Խե՛նթ, գորտերուն ձայնը լսելու համար ի՞նչ հարկ կայ մինչեւ Արմաշ վազելու, հոս ալ գորտ կայ ...

— Ճի՛շդ է, այստեղ ալ կը լսեմ գորտի ձայն, եւ ամէ՛ն օր, բայց հայերէն թերթերուն մէջէն երգող այդ գորտերը հոտած ջուրի գորտեր են...

ԱՐԱՁ

ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՈՒՄ.— 125 կրամ սուրճ կամ 50 կրամ թէյ կը բաժնուի այսօրուընէ սկսեալ, Սեպտեմբերի թիւ 3 կտրոնով: ((Բացի E եւ J1երէն): J1ները 250 կրամ շոքոլայի նախաճաշիկ պիտի ունենան Սեպտեմբերի թիւ 3 կտրոնով: Իսկ J2, J3 եւ Vերը ազատ են ունենալու սուրճ եւ թէյեւ կամ շոքոլայէ նախաճաշիկ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԷՆ հեռացուած են 1.250.000 Գերմաններ, ինչպէս կը հաղորդէ Ֆրանքֆուրթի ձայնասփիւռը՝ համաձայն լեհական զինուորական պատուիրակութեան յայտարարութեանց:

ՏԵՂԱՏԱՐԱՓ անձրեւներէ վերջ, Իզէր նահանգին մէջ այնպիսի հեղեղներ կազմուեցան, որ նիւթական վնասներէ զատ (քանի մը հարիւր միլիոն ֆրանք) մարդկային զոհեր եւս պատճառեցին: Վիէնի շրջակայքը, 39 տարեկան բանուոր մը, որ հեծելանիւով կ'երթար ճամբէն, լեռնէն թափող հեղեղէն քշուեցաւ, եւ յաջորդ օրը դիակը գտնուեցաւ տիղմին մէջ: Էսթրապլէնի մօտ, ֆրանսացի հողագործի մը մարմինը գտնուեցաւ ձորի մը մէջ:

Պուլկարիա հանրապետութիւն

Ինչպէս գրած էինք երէկ, կիրակի օր տեղի ունեցան Պուլկարիոյ ընտրութիւնները: Հանրապետականները ջախջախիչ յաղթանակ մը տարին՝ շահելով քուէներուն հարիւրին 95ը: Ընտրողներու ընդհանուր թիւն էր 4.470.273: Քուէարկեցին 4.100.103 հոգի, որոնց 3.801.060ը ի նպաստ հանրապետական վարչաձեւին, եւ 179.175 հոգի ի նպաստ միապետութեան: Ձեռնպահ մնացին 119.168 հոգի: Ոչ մէկ միջադէպ պատահած է:

★ Երկուշաբթի օր Պուլկարիոյ արտաքին նախարարը դասախօսութիւն մը տուաւ Փլազա–Աթէնէ պանդոկը նիւթ ունենալով «Սեպտ. 9ի հանրաքուէն»: «Յառաջ» մասնաւոր հրաւէր ստացած ըլլալով, խմբագրութեան կողմէ ներկայ էր Պ. Ժիրայր Միսաքեան:

Հաշտութեան ժողովին մէջ

Զօրսերը իրենց մէջ համաձայնած ըլլալով, Միացեալ Ազգերու համագումարը որ տեղի պիտի ունենար Սեպտեմբեր 23ին, յետաձգուած է Հոկտ. 23ին: Հաշտութեան ժողովին 21 ազգերը որոնք բնականաբար անդամ են այդ միջազգային կազմակերպութեան, միաձայնութեամբ հաւանեցան այս կարգադրութեան: Համագումարին նախագահը՝ Սփաք (Պելճիքա) այս առթիւ հեռագրեց ընդհանուր քարտուղարին, խոստանալով, ի դիմաց Զօրսերուն եւ մնացեալներուն, որ ամէն ջանք պիտի թափուի Փարիզի ժողովին աշխատանքները մինչեւ այդ թուականը աւարտելու համար: Այս յետաձգումը շարք մը ուրիշ կարգադրութեանց արգելք հանդիսացած ըլլալով, ընդհ. քարտուղարութենէն խնդրուած է երաշխաւորել որ հաշտութեան ժողովը իր կարելին պիտի ընէ իր աշխատանքները փութացնելու համար: Այս կարգադրութեան, աւելորդ է յիշել, համաձայն են Անգլիա եւ Ամերիկա: Մոլոթով շատ գոհ է որ ընդունուած է իր առաջարկը: Հաշտութեան խորհրդաժողովը պիտի կրնայ աւարտել դաշնագիրներու քննութիւնը մինչեւ Հոկտեմբեր 10 կամ 15: Դաշնագիրներու վերջնական խմբագրութիւնը պիտի յանձնուի մասնաւոր մարմինի մը եւ Զօրս Մեծերը պիտի երթան Նիւ Եորք, Միացեալ Ազգերու համագումարին: Այս ձեւով Զօրսերու Խորհուրդը տեղի պիտի ունենայ համագումարին զուգընթաց: Եւ սակայն, տակաւին կանխահաս է ըսել թէ խորհրդաժողովը անպատճառ պիտի վերջացնէ իր վիճաբանութիւնները մինչեւ հոկտեմբեր 23: Յանձնաժողովներու երկուշաբթի օրուան ակադեմական վէճերը շատ ալ յուսատու չեն այս ուղղութեամբ:

★ Երկուշաբթի օրուան քաղաքական եւ հողային յանձնաժողովի նիստին մէջ օրակարգի գլխաւոր նիւթն էր Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ սահմանավէճը: Աւստրալիոյ պատուիրակը ուժգնօրէն բողոքեց պուլկարական պահանջներուն դէմ: Իրեն ձայնակցեցան Անգլիոյ եւ Հարաւ. Ափրիկէի ներկայացուցիչները: Ճերմակ Ռուսիոյ պատուիրակը աշխատեցաւ հիմնաւորել Պուլկարիոյ իրաւունքները Եգէականի վրայ «բաց դուռ» մը ունենալու մասին: Յունաստանի ներկայացուցիչը բացատրեց որ Պուլկարիոյ բաղձանքները գոհացնել պիտի նշանակէր Յունաստանի անդամահատումը: Վէճը տակաւին լուծուած չէ:

Հունգարիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ վէճը — փոխանակում փոքրամասնութեանց — որ եւ է վերջնական լուծում չստացաւ: Յանձնախումբ մը պիտի նշանակուի մանրամասնութիւնները քննելու համար:

Իտալական յանձնաժողովին մէջ, Անգլիա անգամ մը եւս կրկնեց իր պահանջները այդ երկրին, բայց դիտել տուաւ որ հատուցումներու անմիջական վճարումին մասին պիտի չպնդէ եւ պիտի սպասէ մինչեւ որ Իտալիա վերականգնի եւ ի վիճակի ըլլայ կատարելու վճարումները: Թրիէսթէի խնդիրը նորէն սեղանի վրայ էր: Եուկոսլաւիա պահանջեց «Ֆրանսական սահմանագծին» բարեփոխումը:

Ապահովութեան խորհուրդին մէջ

Ապահովութեան Խորհուրդին երկուշաբթի օրուան նիստին մէջ քննուեցաւ Ուկրայնայի բողոքը Յունաստանի դէմ: Ներկայ էին երկու շահակից պետութեանց ներկայացուցիչները: Ամերիկայի պատուիրակը անգամ մը եւս կրկնեց իր նախընթաց յայտարարութիւնները թէ «Ուկրայնա որ եւ է փաստ չէ տուած իր գանգատները արդարացնող» եւ, համաձայն պաշտօնական տեղեկութեանց, Յունաստանի Սեպտեմբեր 1ի հանրաքուէն կատարուած է ամենայն կանոնաւորութեամբ:

Ալպանիոյ պատուիրակը հերքեց հելլէն կառավարութեան այն յայտարարութիւնը թէ «պատերազմական վիճակ» գոյութիւն ունի երկու դրացիներուն միջեւ: Վերյիշելէ յետոյ թէ հելլէն հրոսախումբեր աւելի քան հարիւր անգամ խժդժու –

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲԱԲԿԷՆ ՍԻՒՆԻ

Մենք սուլթանին շատ խնդրեցինք կոդկո-
ղագին ու լացինք,
Ափ-Ափի արտասուքով ձեռքն ու ոտքը
լուացինք.
Բայց նա չանսաց պաղատանքին մեր խղճա-
լի Հայերուն,
Այժմ ասենք, նա կը լսէ՞ որոտումը ռում-
բերուն:

Փա՛ռք մեր Յեղափոխութեան պատմութեան: Յարգա՛նք Յեղափոխութեան նահատակներուն:

Այս սրտաբուխ բացագանչութիւնը կ'ընենք՝ ըմբռնած ըլլալով սա ճշմարտութիւնը թէ կեանքը առանց յեղափոխութեան արժէք չունի: Յեղափոխութիւնը տիեզերքին մէջ է արդէն: Մարդկային պատմութեան մէջ մեծ դարադլուխները բացուած են յեղափոխութեան պողպատէ սուրերով: Երբ ազգերը բարոյական եւ իմացական անկման մէջ են, յեղափոխութեան ոգին կուգայ նոր աստուածներ կանգնել: Երբ Թագակիր աւազակները և ոգրուկ իշխանաւորները կը քամեն ժողովուրդին կենսունակ աւիշը, Յեղափոխութիւնը բոցեղէն սուր մը կը դնէ ժողովուրդին ափին մէջ: Ազգերու ամէնէն վսեմ արտայայտութիւնը յեղափոխութիւններն են եղած: Ով որ չունի այդ ոգին, դատապարտուած է մեռնելու:

Հայութիւնը պիտի ապրի, որովհետեւ իր հողւոյն մէջ իմացական հրաբուխի հնոցներ կան: Այդ հրաբուխին հնոցները այն բացառիկ անձնաւորութիւններն են, որոնք իրենց կեանքին գինով աշխատած են խորտակել ցեղին գոյութեան եւ զարգացման սպառնացող պայմանները:

Այս խորհելով մեռաւ եւ Բաբկէն–Սիւնին:

Ո՞վ էր Բաբկէն Սիւնին:

Գաւառացի աղքատիկ երիտասարդ մը հազիւ 23 տարեկան, խանդավառ եւ գաղափարապաշտ: Մէկ խօսքով յեղափոխութիւնն էր՝ մարմնացեալ, եւ հոգին Պոլսոյ Հ.Յ.Դաշնակցութեան կազմակերպութեան: Այդ անզուգական երիտասարդին կեանքն է, որ պիտի գծենք այստեղ: Մօտէն ճանչցողները անբաւական պիտի գտնեն այս կենսագրութիւնը, իսկ չճանչցողներուն համար ալ անբաւական կը գտնենք մենք:

Բաբկէն Սիւնի, բուն անունով Պետրոս Փարեան, Ակնայ Բինկեան գիւղէն էր, չքաւոր ընտանիքի մը զաւակը եւ հին ազնուական գերդաստանի մը մարող ցոլքը:

Մանուկ հասակէն ձգելով իր հայրենի տնակը եւ ծնողական գուրգուրանքը, վերջին մնաս բարեաւ մը ըսելով հայրենի սարերուն, Եփրատի սիրական ափերուն եւ ալիքներուն՝ կ'անցնի Պոլիս: Այնտեղ կ'աշակերտի Թագային վարժարանին եւ վերջապէս 1887ին կը մտնէ Կեդրոնական վարժարանը:

Միջահասակ երիտասարդ մըն էր Բաբկէն, քիչ մը կունտուկլոր: Իր զօրեղ եւ պինդ կազմուածքը՝ զոր հետը բերած էր հայրենի բնաշխարհէն, չժանգոտեցաւ բնաւ Վոսփորի մեղկ մթնոլորտին մէջ: Մինչեւ վերջը մնաց լեռան կուշտին բուսած առոյգ ծաղիկը, որ օրօրուած եւ սնուցած է քամիին ուժեղ հեւքովը: Օր մը, իր տնօրէններէն մին օտարական այցելուի մը ներկայանելով զինք՝ կ'ըսէ. «Ահա հայկական տիպար մը»:

Դէմքը երազուն եւ խոհուն արտայայտութիւն մը ունէր, որ կը բարեխառնուէր թեթեւ ժպիտով մը: Բայց ինչ որ յատուկ էր իր համակրելի նկարագրին՝ զտուած ազնուութիւնն էր, որուն արմատը կ'երկարէր մինչեւ հոգիին խորը: Բնաւորութեամբ ծայր աստիճան պարզասէր, ժուժկալութիւնը եւ չարքաշութիւնը անբաժան ընկերներն էին: Ապառաժի կտորի վրայ կրնար իր գլուխը հանգչեցնել հանգիստ կերպով: Կ'արհամարհէր պերճանքը եւ իր գեղեցկագիտական ամբողջ ճաշակը կը կայանար բնականութեան մէջ: Սակաւապէտ էր եւ իր սիրտը կ'անսար գթութեան ձայնին:

Կեդրոնականի մէջ սկսան փթթիլ Բաբկէնի բնածին յատկութիւնները եւ իր հոգեկան կարողութիւնները թրծուեցան այդ հնոցին մէջ: Հետեւեցաւ չափական գիտութիւններու, որոնց համար մասնաւոր հակում մը ունէր: Այդ ցամաք գիտութիւնները ոչ միայն չծծեցին իր զգայուն սիրտը, այլ եւ ընդհակառակն տրամաբանական տարրեր հիւսեցին իր մտքին մէջ: Քիչ կարդաց, բայց շատ խորհեցաւ եւ կարելի է ըսել՝ թէ հեղինակութիւնը ինքն իր մէջ գտաւ: Վերլուծող գլուխ ունէր, որուն մէջ միսթիքական կամ վերացական գաղափարները ապաստանարան չէին գտներ: Երկինքի հետ գործ չունէր, մարդկային թշուառութիւնները, զեղծումները, անիրաւութիւնները, արցունքները եւ հայրենիքի ցաւերն էին իր մտածման առարկաները:

Չէր կրնար ըմբռնել, թէ ի՞նչպէս բռնակալութիւնը, այս դարուն մէջ, չամչնալով կը սողար դեռ: «Կառավարութիւն մը հանրային բարի իղձերուն մարմնացումը և անոնց արդար գործադրիչը պիտի ըլլայ», կ'ըսէր: «Բայց այսպէս չեն բռնաւորները, կը բացագանչէր զայրագին: Ուրեմն հարկ է, որ ժողովուրդը իր բարի ցանկութիւնները չվստահի այդ անօրէններուն, որոնց ձեռքին մէջ ամէն ազնիւ ներշնչում կը խամրի ուշ կամ կանուխ եւ իրենք պատուհաս կը դառնան խաղաղ ժողովուրդներուն»:

Դեռ ուսանող՝ անզուսպ ոսոխ մըն էր ազնուականութեան եւ դրամատիրութեան: Ճշմարիտ ժողովրդավարական տիպար մըն էր: Իր ազգասիրական գաղափարը մարդասիրութեան ոլորտին մէջ կը պտուտքէր: Կը սիրէր ազգը, կը սիրէր հայրենիքը, որովհետեւ անոր միջոցաւ կարող էր ծառայել ընդհանուր մարդկութեան:

Իր մէջ կը զգար հայութեան ազատ նկարագիրը, և բարեբախտ կը համարէր ինքզինք խեղճ, բայց լայն հայեացքներով օժտուած ազգի զաւակը ըլլալուն համար: Աշխարհի որ կողմն ալ ըլլար՝ գերութեան կապանքները փշրել նկրտող ժողովուրդներուն համար պաշտում մը ունէր:

Ուսանողութեան վերջընթեր տարին վեց ամիս բանտ մնաց իր փախած մէկ ընկերոջ համար, որ նոյնպէս ապագային մեծ դեր պիտի խաղար ազգային կեանքի մէջ: Բանտէն ելլելէն ետքը յաջողութեամբ շարունակեց ուսումը եւ մինչեւ շրջանաւարտ դառնալը լուռ մնաց:

Կեդրոնականէն հազիւ ոտքը դուրս դրած էր, վճռեց նաւապետ ըլլալ: Բայց հօրը անգործ եւ ցաւագար վիճակը պահ մը մտածել տուաւ իրեն, մինչեւ որ Յակոբ աղան—այս էր հօրը անունը—պզտիկ խանութ մը վարձեց ջուր եւ սուրճ ծախելու համար: Բայց այդ խանութը հազիւ կ'ապրեցնէր հայր ու տղայ: Անդին կը մնային դեռ մայրը եւ եղբայրները, որոնք նմանապէս իրենց ձեռքը կը նայէին: Բաբկէն թշուառութեան մէջ սնած ջիղեր ունէր, ծանօթ էր թշուառութեան բոլոր երանգներուն, բայց իր ընտանեկան թշուառութիւնը կը չփոթէր հասարակաց տառապանքին հետ: «Ի՞նչ ընեմ, կ'ըսէր, հայութիւնը իմ ծնողացս պէս շատ դժբախտներ ունի, անոնց ամէնուն մէկէն դարման ընելու է»:

Տարի մը նաւի մէջ աշխատելէ ետքը, մտաւ Ազար-Գափուի Տաճկաց նաւային վարժարանը: Ընտրած ասպարէզին եռանդուն փակած էր: Տաճիկ ընկերներուն մտաւոր կարողութեան վրայ կը ծիծաղէր: Երկար բարակ անոնց կը բացատրէր երկրաչափական տեսութիւնները, մինչ անոնք բերանաբաց կը նայէին իրեն, թերեւս մտովի ըսելով՝ «Աէ՜ աքըլը կեավուր»: Խորհուրդով ընտրեց նաւապետութեան ասպարէզը. վաճառք փնտռել կամ հարստանալ չէր նպատակը,— զանձ դիզելու ոչ շնորհք ունէր, ոչ խոճալ: Աւելի բարձր իտէալներ ունէր, բայց չհասաւ իր նպատակին, իր երազին:

ԱՐՄ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«Զգաստութեան հրաւէր»,— որո՞ւ

Սիրտ չմնաց զրպարտելու անխտածանաչութեամբ:— «Յառաջդիմական» զառածումը օրէ օր կը խաթարէ Սփիւռքը, հակառակ ողջմտութեան բոլոր կոչերուն, ու խուժանավարական մոլուցքի արդիւնք՝ քէներու, պառակտումի եւ գաղթահայ կեանքի ատրճանական քայքայումին:

Գաղութներու մէջ, մեր անդորրութիւնը վտանգելու յատուկ առաջադրութեան հետամուտ մարդիկը, իրենց տարիներու քինախնդրութեան հետ՝ կ'ուզեն գոհացում տալ աթոռի եւ դիրքի իրենց ցանկութեան: Խաղաղ ու բնականոն պայմաններու մէջ, իրենց յետին դիտաւորութիւնները բախեցան միշտ հայ ժողովուրդի ողջմտութեան, եւ սնանկացան: Այսօր, հայրենիքի ու ներգաղթի դիմակները՝ մէկ կողմէ կը պարտկեն իրենց անխոստովանելի միտումները, ու միւս կողմէ վարագոյր կը քաշեն հայրենաբաղձ մեր բեկորներու աչքերուն, շփոթ ու տարակոյս ստեղծելով մտքերու մէջ:

Ո՛չ ոք կրնայ հաւատալ, թէ գահավիժումն ու անստուգութիւնը պիտի շարունակուին այս թափով ու ոգիով: Հաւատացած ենք, թէ ժամանակի գլանը կը հարթէ արուեստական բոլոր դիրքերը, ու կը յաղթանակէ բնազդական ողջմտութիւնը մեր ժողովուրդին: Մեր օրերու սա հոգեբանական կացութեան մէջ, միա՛կ մաղթանք մը կրնանք ունենալ: — Մաղթել՝ որ չարիքը սահմանափակուի, ու չխորանան այն խուլ հակամարտութիւնները, որոնք ստեղծուած են ո՛չ միայն կուսակցութիւններու կամ հացկատակային խմբակներու միջեւ, այլեւ հօր ու զաւկի, եղբօր ու քրոջ:

Այս տողերը Փարիզ կը հասնին գաղութէ մը, որ 200 հազարի մօտ հայութիւն կը համրէ, ու այսօր ենթարկուած է բռնական կիրքերու ապաստակութեան: Ծանօթ է վէրքը, ծանօթ են նաեւ ժխտական բոլո՛ր ազդակները: Բայց, մանրամասնութիւնները փշաքաղիչ են ուղղակի, ու կը մատնեն բարոյական սնանկութիւնը ափ մը մարդոց, որոնք խտիր չեն դներ միջոցներու մէջ՝ մեր ազգային, հանրային ու ընտանեկան սրբութիւնները ոտնակոխ դարձնելու համար:

Ներգաղթի պատուիրակներու ժամանումով սկսած շարժումը՝ Հ.Յ.Դաշնակցութեան ու անոր համակիր կազմակերպութիւններուն դէմ, յանգած է արդէն անբաղձալի փուլերու: Ցաւ է հաստատել, որ Պէյրութի մէջ խառնակիչները ճիգ չխնայեցին դէպքերը բերելու համար այն քրոնիկ ու ախտագին հոգեվիճակին, ուր եղբայրը կ'անպատուէ իր հայրն ու եղբայրները, ու տեղի կուտայ, նոյնիսկ, հրապարակային ծեծկռտուքներու: Զզուե՜լի, քայլ մը անդին կը բացուի խրամատը, ու կրնանք ականատես ըլլալ շատ աւելի բուռն հակադարձութիւններու: Յառաջդիմական մամուլը ջանք չի խնայեր բորբոքելու համար տագնապը, ու մութին մէջ զաւեր կը սարքէ: «Հրաժարական»ներու գաւեշտը նո՛յն թափով կը շարունակուի, հաւատաքննութեան բոլոր պատկերազարդ տեսարաններուն ականատես կ'ըլլանք, գրչապայքարը ստացած է բուռն համեմատութիւններ, օտարը եւ տեղացին աչք եւ ականջ բացած են մեր իւրաքանչիւր շարժումին վրայ:

Զբաւէր կարծես ժողովրդական խաւերու ճապաղումը, համայնավար աղբիւրը՝ գլխաւորութեամբ խորհ. դեսպան Ահարոնովի եւ իր գործակիցներուն, ճնշում կը բանեցնեն Վեհափառ Գարեգին կաթողիկոսի վրայ, Եկեղեցիի խողովակով խորացնելու համար անհասկացողութիւնները զանազան հոսանքներու միջեւ: Ցաւ է հաստատել, որ Անթիլիասի կաթողիկոսը զերծ չէ մեղանչական քայլերէ: Չենք ուզեր հաւատալ լրատեղեակներու «զգայացունց» հաւաստումներուն, բայց կը տեսնենք այլեւս սլաքը՝ որ անյարիր կեցած է... Քրէմլինի վրայ: Վերջերս, Անթիլիասի մէջ կը տրուին որոշումներ՝ որոնք հակասահմանադրական են ու պերճախօս՝ որպէս հերքում մեր վեհապետական իրաւունքներուն: Դամասկոսի հովիւ «կը կարգուի» Գաղտատի տխրահռչակ առաջնորդը: Առանց ձեւական կանոնականութեան մը գէթ: Կ'ուզեն «սահեցնել» Հալէպի եւ Գամըշլըի առաջնորդները, որպէսզի «Դաշնակցութիւնը յենակներ կորսնցնէ»: Եւայլն,-եւայլն: Այս բոլորը՝ դուրս այժմ մեր նիւթէն:

Ինչ որ ծիծաղելի կը թուի, «խորհրդակցական» այն կատակերգութիւնն է, որ տեղի ունեցաւ քանի մը շաբաթ առաջ, Անթիլիասի Կաթողիկոսարանին մէջ,— 6 Օգոստոս —, «դադրեցնելու համար լրագրական ներկայ պայքարը, որ կրնայ ծանր հետեւանքներ ունենալ»:

Հաշտաւէ՛ր այս քայլը առնուած էր այսօրուան հրձիգներուն կողմէ, երբ նախընթաց նմանօրինակ փորձեր ցոյց տուին՝ թէ համայնավար չեքեվուկներ պարզապէս աչքերու փոշի փչելու պատրուակ են այս կարգի հանդիպումներ: Գաղութը տակնուվրայ դարձնելէ վերջ, խառնակիչները կ'ուզեն ջուրին երեսը ելլել՝ որով ցանելէ յետոյ վա՛րդ քաղելու համար...: Իսկ բարեմիտ Կաթողիկոսը, հայրական համբերութեամբ ականջ կը լարէ հայհոյիչներուն՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ու անոր սուրբ դէմքերու հասցէին: — «Դաշնակցութիւնը ժամանակավրէպ մըն է. պէտք է հաշուեյարդարի՛ ենթարկել: Մենք Հայաստանի կառավարութենէն հրահանգ կը ստանանք, ու չենք հանդուրժեր որ տարբեր գործելակերպ որդեգրուի այստեղ...»: Ի՞նչ կրնար պատահիլ Կաթողիկոսարանի դահլիճին մէջ, եթէ Դաշնակցութիւնը ընդունած ըլլար Վեհափառին հրաւէրը՝ քիթ քիթի նստելու հացկատակներու այս երամակին հետ: Ու վեհափառը, կատարեալ բարութեամբ հանդուրժած է բոլոր այս ու նման ցափռտուքներուն:

Զարմանալի է, որ Գարեգին Կաթողիկոս իւրացուցած է «յառաջդիմական» ջոլիրի կարծիքը՝ թէ «Դաշնակցութիւնը դէմ է ներգաղթին», ու այդ պատճառաւ կը քննադատէ կազմակերպական թերութիւնները:

Վեհափառը չա՛տ լաւ գիտէ, թէ ուրկէ՞ ծագում առաւ ներկայի անհակակշիռ ու ստորին պայքարը՝ Դաշնակցութեան եւ իր օրկաններուն դէմ, Կաթողիկոսարանի մատենադարանին մէջ հաւաքածոները անվթար կը մնան: Կը բաւէ թղթատել անգամ մը, ու տեսնել ակունքը բոլոր պղտոր ջուրերուն....:

Կաթողիկոսարանէն իրենց ելքին, համայնավար ձագուկները խոստացեր էին վերջ տալ ծաղկազարդ ու պճնեալ հրաժարականներու հրատարակութեան: 24 ժամ չանցած, շատ աւելի թթու եւ մաղձային հրատարակութիւններու սկսան: Ո՞ւր է վեհափառին սաստը:

Կը սպասենք իր նզովքի կոնդակներուն, նկատելով որ ազդարարած էր այս ուղղութեամբ շարժիլ այսուհետեւ:

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

Հ. ՎՐԹԱՆԷՍ ՓՈՒՆԿՈՒՆՑ

Պուտափէշթէն կը հաղորդուի թէ ուղեղային արիւնախառնումի հետեւանքով Օգոստոս 14ին մեռած է վիէննական Մխիթարեան միաբանութեան Հունգարիոյ հովիւ Հ. Վրթանէս Փունկունց: 58 տարեկան էր:

Հ. Վրթանէս երկար տարիներ ապրած է Պոլսոյ մէջ իբրեւ փոխ-տեսուչ Մխիթարեան վարժարանի: Պատերազմի ընթացքին կեդրոնացման վայր մը ղրկուած էր:

ՄԱՄՈՒԼ

Ազատութեան դատին համար

Հայաստանեայց Եկեղեցի, պաշտօնաթերթ Ամերիկայի Հայոց առաջնորդարանին, 7 Յուլիս թիւով կը գրէ խմբագրականի մը մէջ —

Ուր որ Հայ կայ եւ ձայն հանելու կարողութիւնն ունի, օրուան կարգախօսն է. «Ներգաղթ դէպի Հայաստան», «Վերադարձի Հայրենիս»:

Արդէն Լիբանանէն առաջին կարաւանը մեկնած է Յունիս 24ին: Մեկնողներու թիւը փոքր է, մօտ 2000 հոգի, բայց անշուշտ հետզհետէ գործը թափ պիտի առնէ եւ մեծ համեմատութիւններու պիտի հասնի:

Սակայն որքա՞ն մեծ: Եթէ ներգաղթի համար արտասահմանի մէջ ստեղծուած խանդավառութիւնը չափանիշ ունենանք՝ կրնանք ապահովաբար պատասխանել այնքան մեծ՝ որքան արտասահմանի Հայութիւնն է, կամ գրեթէ:

Եթէ Հայաստանէ դուրս տարտղնուած Հայութեան բաղձանքը իրականացնել կարելի ըլլայ՝ ի վերջոյ Հայութենէն փոքր տոկոս մը միայն պիտի մնայ Հայաստանէն դուրս: Արեւելքի մէջ մանաւանդ վերադարձի ցանկութիւնը, հայրենաբաղձութիւնը անօրինակ ուժգնութեան մը հասած է. այն աստիճան՝ որ հեղինակաւոր անձերու կողմէ բարձրացող ձայներըփոխանակզգացումները խեթանել ջանալու՝ զայն չափաւորել կը ջանան զգուշաւորութեան յորդորներով: Հայաստան Հայերու համար կրօնական եռանդի առարկայի մը հանգամանքը առացած է:

Ամէն ցանկութիւն սակայն իրականացման չի յանգիր: Հայոց մէջ ներգաղթի խնդրոյն մասին ամէնէն հեղինակաւոր ձայնը Հայաստանի Կոմկուսի Քարտուղարին, Գր. Յարութիւնեանի ձայնըն է: Յարութիւնեան յայտարարած է՝ թէ ներկայ Հայաստանի սահմաններուն մէջ կարելի է տեղաւորել միայն ներգաղթել փափաքողներու մէկ մասը, այսինքն 40 տոկոսը: Հայաստանի պէս երկիր մը, իր ներկայ ամենասեղմ սահմաններով՝ տնտեսական յոյժ չափաւոր կարողութիւն միայն ունի նոր բնակիչներ ընդունելու: Վերջապէս պէտք չէ մոռնալ որ ներգաղթ ըսել տեղահանութիւն ըսել չէ:

Հապա ի՞նչ պիտի պատահի մնացեալ 60 տոկոսին:

Պատասխան մը միայն ուղղին համար՝ պատասխանը պարզ է: Արդարապէս Հայ ազգին պատկանող հողերը, Թուրքերու կողմէ խժդժօրէն բռնագրաւուած Հայկական նահանգները պէտք է վերադարձուին իրենց կենդանի տիրոջը:

Ազգիս Վեհափառ Հայրապետին դիմումը երեք մեծ պետութեանց վարչապետներուն ուղղուած, մեր պահանջքը կը դնէ անոնց առջեւ յստակ, ազդու եւ օրինական կերպով: Վեհափառ Հայրապետը այն հեղինակութիւնն է որ կը խօսի Հայ ազգին անունով եւ բարոյական սկզբունքներու անունով: Հայ ժողովուրդին եւ անոր եկեղեցւոյն պետին ձայնին մէջ՝ մեր դատին ներքին զօրութիւնն է որ կը լսուի:

Այս ներքին զօրութենէն զատ՝ բախտաւոր ենք որ այս անգամ պատկառելի արտաքին զօրութիւն մըն ալ, Սովետական Պետութիւնը, ախոյեանն է մեր դատին: Անցեալ ամառ մեր դատի լուծումը մօտալուտ կը նկատուէր: Այս ամառ դեռ չենք գիտեր թէ ինչ ձեւով պիտի երեւան բերուի ան: Հասկնալի է այս յապաղումը եւ անորոշութիւնը ներկայ միջազգային կացութեան մէջ:

Անշուշտ զօրաւոր է մեր դատը: Բայց պէտք է ընդունիլ՝ թէ անիկա այնքան միայն զօրաւոր է՝ որքան զօրաւոր է արդարութիւնը ինքը, այս աշխարհի հզօրներու աչքին: Աստուած ամենակարող է, բայց ոճրագործ մը գնդակահարելու ուժը չունի: Աշխարհի հզօրները պիտի ընեն ինչ որ պիտի ընեն: Հայոցս, եւ խօսելով յատկապէս Ամերիկահայոցս մասին, մեր պարտականութիւնն է ընել ինչ որ կրնանք, բերելով մեր մասնակցութիւնը, մեր գործակցութիւնը, մեր նկատմամբ արդարութեան յաղթանակին:

Միջազգային կացութիւնը մռայլ պատկեր մը կը ներկայացնէ: Ազգերու միջեւ փոխանակ սիրոյ եւ փոխադարձ վստահութեան՝ կը տիրէ վախը: Կարճ խորհրդածութիւն մը միայն բաւական է տեսնելու թէ ինչ ահաւոր եւ աղիտաւոր բան է վախը, եւ ինչ անդունդներու մէջ կրնայ գլտորել մարդն ու մարդկութիւնը: Մեծ ազգերու մէջ այս փոխադարձ վախը այն աստիճանի հասած է՝ որ միջազգային մեծ խնդիրներ վէճի եւ մրցակցութեան առարկայ դարձած են, եւ ոմանց կարծիքով մինչեւ իսկ խաղաղութիւնը վտանգել կը սպառնան: Մեր դատը այս խնդիրներուն քով քանակով շատ փոքր կը մնայ, թէ իսկ որակով, բարոյական չափանիշով, մեծ ըլլայ ան:

Այս բոլորին միասին յուսահատութիւն եւ թերահաւատութիւն յիմարութիւն են, իսկ հաւատքովզօրացած յոյսը՝ իմաստութիւն է: Հաւատք եւ յոյս ունեցողը միայն կրնայ արդիւնաւոր գործի մղուիլ: Եւ արդարութեան համար տարուած ո եւ է աշխատանք չկրնար կորսուիլ: Այսպիսիաշխատանք մը արտ. արդիւնաւորութենէն զատ՝ ունին աեւ ներքին արդիւնաւորութիւն մը: Ամէն Հայ որ պէտք եղածը եւ իրեն կարելին կ'ընէ Հայ Դատին համար, պիտի ունենայ այն խնդութիւնը՝ որ կը պատկանի բարի գործ ընողներուն, իրենց նախնեաց հողին ծառայողներուն, իրենց պարտքի ճամբէն քալողներուն, Աստուծոյ գործակցողներուն, իրենց անցեալ եւ ապագայ սերունդներուն գոհունակութեան ժպիտին արժանացողներուն:

Պէտք է բարձրացնենք մեր ձայնը մեր արդար դատին համար: Մենք պէտք է Ամերիկայի մէջ ճանչցնենք մեր իրաւունքը եւ անոր արդարութիւնը: Պէտք է շահինք բարեկամներ, կոչ ընելով անոնց խղճին եւ ուղղամտութեան: Մեր բարոյական վինաբանը պէտք է ճոխացնենք, որ երբ ժամանակը գայ եւ մեր խնդիրը սեղանի վրայ դրուի, հաւանաբար Հայաստանի կառավարութեան նախաձեռնութեամբ, ուղղութեան յաղթանակը կարելի չափով դիւրանայ:

Վալանսի դպրոցը

ՎԱԼԱՆՍ.—Մեր գաղութին համերաշխ ոգիին շնորհիւ վերջապէս Վալանսն ալ ունեցաւ իր դպրոցը: 1945 տարւոյն վերջը պաշտօնավարելու հրաւիրուեցաւ ուսուցիչ Պ. Ա. Մարտիրոսեանը, որ վկայեալ եւ երկարամեայ ուսուցչական փորձառութեան տէր անձ մը ըլլալով, կազմակերպեց եւ կանոնաւոր հիմերու վրայ դրաւ մեր դպրոցը:

1946 Փետր. 4ին, երկսեռ աշակերտներու խուռներամ բազմութիւն մը սկսաւ դպրոց յաճախել, մայրենի լեզուն սորվելու փափաքով:

Կարճ ժամանակաշրջանի մը մէջ վերջացան կազմակերպչական աշխատանքները: 9—27 տարեկան երկսեռ աշակերտները ըստ տարիքի եւ մտային կարողութեանց՝ դասաւորուեցան եւ կազմուեցան դասարաններ:

Կատարուեցաւ համապատասխան ժամանակացոյց - դասացուցակը: Տեղի ունեցաւ դասագիրքերու ընտրութիւնը եւ Փետրուարի երկրորդ կէսին, սկսան կանոնաւոր դասաւանդութիւնները:

Դպրոցը ունէր իր «ուսումնական ծրագիր»ը եւ ներքին կանոնագիրը:

Արձանագրուած 270 երկսեռ աշակերտները հետզհետէ ընտելացան դպրոցական նոր եւ հայկական միջավայրին եւ սիրեցին հայ դպրոցը:

Համաձայն տեղական պայմաններուն, դասերը տեղի կ'ունենային իրիկունները ժամը 8—10 եւ Հինգշաբթի օրերը առաւօտեան ժամը 9—11 եւ երեկոյեան 4—9:

Աշակերտները բաժնուած էին հետեւեալ կերպով՝ Վալանս քաղաքի դպրոց ցերեկեայ Ա. դասարան 50 աշակերտ, Բ. դասարան՝ 43, Մալարէրի ցերեկեայ Ա. խումբ՝ 24, երեկոյեան դասընթացքի Բ. խմբակը 11: Վալանսի գիշերային դասընթացքի Ա. եւ Բ. դասարանները 105, իսկ Գ. խումբ 29 հոգի՝ 20—27 տարեկան երկսեռ աշակերտներ:

Ասոնցմէ զատ, դպրոցի դասապահերէն դուրս կը դասաւանդուէր նաեւ 13 երկսեռ աշակերտներու, որոնք զանազան յարգելի պատճառներով, ի վիճակի չէին որոշեալ ժամերու դասերուն հետեւելու: Այս դասաւորութեամբ ցերեկօթիկները շաբաթական միայն մէկ անգամ դպրոց կը յաճախէին, իսկ գիշերային դասընթացքին հետեւողները շաբաթական երկու անգամ, տրամադրելի ունենալով իւրաքանչիւր անգամ երեքական դասապահներ:

Բացի մայրենի լեզուի ուսուցումէն, վերի դասարաններուն աւանդուած է նաեւ Հայոց պատմութիւն եւ Հայաստանի աշխարհագրութիւն: Հոգ տարուած է նաեւ քերականութեան, ուղղագրութեան, գեղագրութեան եւ շարադրութեան ուսուցումին: Աշակերտները սորված են նաեւ հայ ժողովրդական եւ նոր կենցաղի երգեր:

Նախապէս կազմուած կրթական մարմինը հրաժարած ըլլալով՝ նոր մը կազմուեցաւ, որ նախորդէն աւելի եռանդով գործի փարած է եւ մեծ յոյսեր կը ներշնչէ: Վերջինս եւ ուսուցիչը բարւոք յարաբերութեան մէջ են եւ դպրոցական շրջանը աւարտեցաւ արդիւնաւոր կերպով:

Անցնող եօթը ամիսներու ընթացքին, դպրոցին շուրջ որեւէ տարակարծութիւն տեղի ունեցած չէ եւ կատարեալ համերաշխութիւն տիրած է, ինչ որ շնորհաւորելի է եւ գերազանցօրէն փափաքելի որ այսուհետեւ ալ շարունակուի:

Վերջերս տեղի ունեցաւ Կրթական Մարմնի ժողովը, որուն կը մասնակցէր նաեւ մեր դպրոցի վարիչ - ուսուցիչը: Ժողովը գոհունակութիւն յայտնելով Պ. Ազգին Մարտիրոսեանին, փափաք յայտնեց որ ան շարունակէ իր պաշտօնավարութիւնը: Կարծիքներու փոխանակութենէ ետքը, երկուստեք համաձայնութեամբ ճշտուեցան պայմանները եւ որոշուեցաւ որ յառաջիկայ Հոկտեմբեր 1ին մեր դպրոցը վերաբացուի:

Միջոցներ ձեռք առնուած են յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանն աւելի արդիւնաւոր դարձնելու համար:

Եթէ այս շրջանին դպրոցը ունեցաւ 270 երկսեռ աշակերտներ միայն, կասկած չունինք որ յառաջիկային այդ թիւը պիտի բարձրանայ եւ դպրոցավար մարմինները պիտի դրուին նոր պահանջներու առջեւ եւ պիտի մղուին նոր զոհողութեանց:

Վալանսի հայ գաղութը ցոյց տուաւ գովելի ընթացք մը հանդէպ մեր դպրոցին, ու վստահ ենք թէ նոր շրջանին պիտի կրկնապատկէ իր հետաքրքրութիւնն ու առատաձեռնութիւնը:

Ֆրանսահայ ուրիշ շրջաններու մէջ ալ անշուշտ կը գտնուին մայրենի լեզուի ուսուցման նախանձախնդիր եւ Հայը Հայ պահելու ձգտումով տոգորուած բարեկեցիկ հայրենակիցներ, որոնք նոյնպէս կրնան քաջալերել մեր այս ազգօգուտ ձեռնարկը, թեթեւցնելով մեր ուսին ծանրացած ծանր բեռը:

Վալանսի հայ ծնողքները եւ խնամակալները պարտաւոր են օգտուիլ այս գեղեցիկ պատեհութենէն: «Պայքար ի նպաստ մայրենի լեզուի ուսուցման» ահա մեր նշանաբանը:

Եւ մեր ուղղութեան հետեւող բոլոր սրտցաւ հայրենակիցները զօրավիգ պէտք է հանդիսանան մեզի, որպէսզի մեր գաղութին մէջ ոչ մէկ հայ մանուկ, պատանի կամ երիտասարդ (երկու սեռէն), զուրկ չմնայ մայրենի լեզուի ուսուցումէն:

Չի բաւեր միայն ազգին անդին խօսիլ հայ լեզուի կարեւորութեան եւ Հայը Հայ պահելու մասին ու կենալ հանդիսատեսի դերին մէջ:

Գործնական քայլեր առնելու ժամանակն է: Վա՜յ մեզի, եթէ թերանանք մեր պարտականութեանց մէջ:

«Գեղը կանգնի՝ գերանը կը կոտրի» կ'ըսէ ժողովրդական առածը:

Դպրոցի վերաբացման շրջանը կը մօտենայ,— Պատրաստ ըլլանք ուրեմն:

Ի դիմաց Կրթական Մարմնի քարտուղար՝ Մ. Տ. Կարապետեան, ատենապէտ՝ Լեւոն Սարգիսեան

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴՆ Է ՈՐ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Վիէնի Կէմերիկի Հայրեն. Միութիւնը տարի մը ի վեր անգործութեան դատապարտուած էր: Այժմ ժամանակը եկած է գործելու եւ հրապարակ կ'իջնէ նոր սերունդը որ այստեղ հասակ նետած է: 16էն վեր տղաքներէ կազմուած, մօտ 20 հոգի: Անոնք ինքնաբերաբար ձեռնարկեցին եւ լրջօրէն բոլորուած են հայրենիքի գաղափարին շուրջ: Կէմերիկի Երիտասարդաց Միութիւնը ընտրեց իր վարչական մարմինը հետեւեալ ձեւով: Ատենապետ Պ. Լեւոն Տօնապետեան, ատենադպիր՝ Պ. Առաքել Ղարիպեան, գանձապահ՝ Արմենակ Արգարեան, խորհրդականներ՝ Յակոբ Մինասեան եւ Արտաշէս Մարգարեան: Ապրիք տղաք, ձեզի աւելի պէտք ունի հայրենիքը քան մեզի: Ծրագիր կանոնագիր մը եւս կը պատրաստեն, նպատակ ունենալով՝ Սատարել հայրենիքին, օժանդակել ներգաղթին՝ օգնելով բոլոր ներգաղթող չքաւոր հայրենակիցներուն, օգնել նաեւ տեղւոյս վրայ կարօտ հայրենակիցներուն: Ուրիշ կարեւոր գաղափար մը եւս յղացած են՝ հեռու պահել երիտասարդութիւնը պլօթի սեղաններէն, ծանօթացնել հայութիւնը օտարներուն եւ Հայերուն: Սարքել դասախօսական ժողովներ եւայլն: Անշուշտ տարէցները եւ իգական սեռն ալ անտարբեր պիտի չմնան, բերելով իրենց բարոյական եւ ի հարկին նիւթական օժանդակութիւնը:

Կը յուսանք նաեւ որ բոլոր այն Կեմերիկցիները, որոնք կը գտնուին Պելֆոռ, Մարսէյլ եւ այլ ուր պիտի հետեւին Վիենցիներուն օրինակին:

Գործելու ժամանակ է, խօսքը տերեւ, իսկ պտուղն է գործ:

Հ. Թ.

ԵՐԿՈՒ ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐ տուսերամարտի կը հրաւիրեն Վիշինսկին որ անցեալ շաբթու յայտարարեց թէ «ամէն մարդ գիտէ որ Իտալացիները փախչիլ գիտեն բայց կռուիլ չեն գիտեր»: Հռոմի օրաթերթերէն մէկը այս առթիւ ապարէզ կը կարդայ բուռն «տեսակի Վիշինսկիներուն»: «Թող գան եւ տուսերամարտ ընեն մեզի հետ, մենք մեր ձեռքին մէջ պիտի ունենանք միայն ազնուական դաշոյն մը, պիտի ունենանք մեր բազուկն ու քաջ սիրտ մը եւ ո՛չ թէ ընդարձակ հողեր, հանքեր, գործարաններ»:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ անդամալուծութեան երկու դէպքեր պատահեցան Ռուպէի մէջ: Այս առթիւ անգամ մը եւս կը յիշեցնենք հայ ծնողքներուն, որ զգուշացնեն իրենց տղաքը գետերու մէջ լողալէ:

թիւններ կատարած են ալպանական հողին վրայ, շատ կտրուկ կերպով յայտարարեց հետեւեալը — եթէ որ եւ է մէկը բռնաբարէ մեր հողերը, արիւն պիտի հոսի»:

★ Մ. Նահանգներու նախկին փոխ-արտաքին նախարարը՝ Սըմնըր Ուէլզ ձայնասփիւռով ճառ մը խօսելով երկուշաբթի օր, ըսաւ թէ «լուրջ տագնապ մը Խորհ. Միութեան եւ Արեւմտեան պետութեանց միջեւ անխուսափելի է՝ Յունաստանի վէճին առթիւ: Տակաւին յայտնի չէ թէ այս սուր տագնապը դիւանագէտներու իմաստութեամբ կամ Միացեալ Ազգերու ջանքերո՞վ պիտի հարթուի թէ, ընդհակառակն, դժգոհ կողմերը պիտի շարունակեն ցուցադրել իրենց ուժը՝ այս կամ այն ձեւով»: Ուէլզ հասկցուց նաեւ որ Խորհ. Միութիւնը սկսած է սպառնալ Յունաստանին: «Որքան ատեն որ Յունաստան ամրակուռ պատուար մը մնայ արեւմտեան ժողովրդավարութեան, Ռուսիա պիտի չկրնայ իր հակակշիռին տակ առնել արեւելեան Միջերկրականը»

Պաղեստինի խնդիրը

Պաղեստինի խորհրդաժողովը բացուեցաւ երէկ առտու, Լոնտոնի մէջ: Կը նախագահէր վարչապետ Էթլի: Ինչպէս յայտնի է, Պաղեստինի Հրեաներն ու Արաբները ներկայ չէին այս համագումարին որուն յաջող ելքին մասին լուրջ կասկածներ կան: Երկու հատուածներն ալ հակառակ են երկիրը երկու մասի բաժնելու բրիտանական առաջարկին: Հետեւաբար ներկայ էին միայն 18 պատուիրակներ, այսինքն Անգլիոյ եւ Արաբական Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները: Բաժանումի առաջարկին զուգընթաց, Անգլիա նկատի ունի նաեւ Դաշնակցային վարչութիւն մը ստեղծելու ծրագիրը կամ ուրիշ որ եւ է բանաձեւ զոր շահակից կողմերը կրնան ներկայացնել:

★ Խորհրդաժողովի նախօրեակին, երկուշաբթի, մեծ խռովութիւններ ծագեցան Երուսաղէմի մէջ: Ապստամբները յարձակեցան երկաթուղիներուն վրայ եւ քարուքանդ ըրին գիծերը: Պաղեստինի հաղորդակցութիւնները մեծապէս վնասուած են: Հինգ կայարաններ օդը հանուեցան: Հրդեհ ծագեցաւ Թէլ Ավիվի մէջ: Բրիտ. ոստիկանութեան գլխաւոր անդամներէն մէկը, սպաննուեցաւ Հայֆայի մէջ: Սպաննուած է նաեւ տեղացի մը. բազմաթիւ վիրաւորեալներ կան: Այս ահաբեկումներուն պատասխանատու կը նկատուին Հրէական Հականայ եւ Իրկուն Զվայ Լէումի գաղտնի կազմակերպութիւնները: Բրիտանական իշխանութիւնները շատ խիստ միջոցներ ձեռք առած են զսպելու համար այս ապստամբութիւնը որ կազմակերպեալ ցոյց մըն է Լոնտոնի խորհրդաժողովին դէմ:

ՖԱՐՈՒՔ ԹԱԳԱՒՈՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Եգիպտոսի Ֆարուք Թագաւորին երկուշաբթի օրուան անակնկալ այցելութիւնը, Մերսինի նաւահանգիստը, մեծ զարմանք պատճառած է Անգարայի քաղաքական շրջանակներուն», մանաւանդ որ այդ այցելութեան մասին քանի մը օրէ ի վեր շրջան ընող զրոյցները հերքուած էին: Թագաւորը Կիպրոս հասած է իր անձնական զբօսանաւով ուրկէ կ'ընկերանար բրիտանական փոքր նաւաբաժին մը: Կ'ըսուի թէ վեհապետը Անգարա պիտի երթայ, տեսակցութիւններ ունենալու համար Թուրք վարիչներուն հետ եւ խնդրելու համար այս վերջիններուն միջամտութիւնը՝ Եգիպտոսի եւ Անգլիոյ միջեւ կատարուող բանակցութեանց: Կրնայ ըլլալ նաեւ որ Ֆարուք Թագաւոր փորձ մը եւս կատարէ թելադրելով Թուրքերուն որ ուժ տան Պաղեստինի Արաբներուն: Ինչպէս յայտնի է, Թուրքիա մինչեւ հիմա մերժած է այդ առթիւ իրեն ներկայացուած առաջարկները:

★ Ամիսներ առաջ Թուրքիա այցելեցին Իրաքի խնամակալը, Էմիր Ապտուլլահ եւ Լիբանանի նախագահը Պէշարէ էլ Խուրի:

Ցոյցեր Ամերիկացիներուն դէմ

Վարշաւայէն կը հեռագրեն թէ բազմաթիւ ցոյցեր եւ միթինկներ տեղի ունեցան բողոքելու համար Պըրնզի ճառին դէմ: Ինչպէս կը յիշեն մեր ընթերցողները, Շթութկարթի ճառին մէջ՝ Պըրնզ յայտարարեց թէ Ամերիկա վերջնական չի համարիր լեհ եւ գերմանական սահմանը, որ գծուած է ի վնաս Գերմանիոյ: Այս յայտարարութիւնը մեծ դժգոհութիւն պատճառեց բովանդակ Լեհաստանի մէջ,— պաշտօնական մարմիններէն սկսեալ մինչեւ բանուորական խաւերը՝ բոլորն ալ բողոքի արտայայտութիւններ ըրին:

Կիրակի, բանուորական թափօր մը անցաւ Միացեալ–Նահանգներու դեսպանատան առջեւէն, բռունցք ցուցադրելով եւ գոչելով. «Անկցին Գերմանիոյ պաշտպանները»: Ոստիկանական ջոկատ մը փորձեց ցրուել ցուցարարները, որոնք քիչ անդին միանալով՝ գացին գիւղացիական կուսակցութեան պաշտօնաթերթին խմբագրատան առջեւ, ու կոտրեցին ապակիները, նոյնիսկ փորձեցին կրակի տալ շէնքը:

Գիւղացիական կուսակցութեան պետը, Միքոլայչիք, կ'ըսեն թէ կը վայելէ Անգլօ-սաքսոններու պաշտպանութիւնը, թէեւ փաստը այն է որ նոյն թերթը, ի պատասխան Պըրնզի ճառին, գրեց թէ «լեհ-գերմանական սահմանները անփոփոխելի են այլեւս»:

Այս ցոյցերէն անկախ, Կոմուլքա, փոխ-վարչապետ, ճառով մը հանդիսաւորապէս պարզեց կառավարութեան տեսակէտը աւելի քան 5000 հոգիի առջեւ: Ըսաւ թէ իրեն մեծ զարմանք պատճառած է «Պըրնզի յանդգնութիւնը», եւ յետոյ խստիւ քննադատեց այն յայտարարութիւնը, որով Պըրնզ յոյս կուտար Գերմաններուն թէ ի նպաստ իրենց պիտի վերափոխուի լեհական սահմանագիծը: «Լեհաստանի կցուած հողերը մերն են եւ մերը պիտի մնան» ըսաւ Կոմուլքա:

ԼՈՆՏՈՆԻ ԱՆՏՈՒՆԻՆԵՐՈՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Անտունիներ ունի փարթամ Լոնտոնն ալ: Կ'ակնարկենք... այն թշուառներուն, որոնք պառկելու երդիք մը չունին, բնակարան չունին: Համայնավար կուսակցութիւնը վերջերս աղուոր խաղ մը խաղաց, զարմանքի մէջ ձգելով անոնք որ միայն դորգի վրայ կը կոխեն եւ սթերլին կը խաղան:

Զինուորական բազմաթիւ տաղաւարներ կային թափուր,— համայնավարները բնակարանէ զրկուած ընտանիքները հաւաքեցին եւ տեղաւորեցին տաղաւարներուն մէջ: Երբ այս փորձը յաջողեցաւ, կազմակերպեցին աւելի գեղեցիկը: Լոնտոնի ամէնէն փարթամ թաղին մէջ կը գտնուէին ինը հսկայ շէնքեր, արդիական յարկաբաժիններով, որոնց շաբաթական վարձքն է 5000 ֆրանք: Բնակարանէ զրկուած ընտանիքները մեթրոյով, հանրակառքով, նոյնիսկ ոմանք մանուկներու իրենց կառքը քշելով եկան հասան փարթամ թաղը, եւ մտան շէնքերուն մէջ, գրաւեցին յարկաբաժինները:

Ոստիկանութիւնը մինչեւ որ հասկցաւ, ամէն ընտանիք տեղաւորուած էր յարկաբաժինի մը մէջ տէր եւ տիրական:

Բոլոր այս շէնքերը պարապ էին պատերազմի վերջանալէն ի վեր:

Նոր տան-տէրերը անմիջապէս հաւաքական կեանք մը ստեղծեցին, կազմակերպելով խոհանոցային յանձնախումբ մը, գնումներու յանձնախումբ մը, նոյնիսկ շէնքերուն փոքրիկ պարտէզները եւս օգտագործելու համար՝ մշակներու յանձնախումբ մը, բանջարեղէն հասցնելու համար խոհանոցին:

Երբ ոստիկանութիւնը եկաւ, անգլիական նկարագրին մէկ յատկանիշով՝ ուրիշ բան չըրաւ, բայց եթէ բերել տալ հսկայ կառք մը, տաք թէյ մատակարարելու համար այս թշուառներուն, որոնք այսօր գտան բնակարանը եւ հիմակ միայն ուտելիքի հոգն ունին:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱԾՈՒԽ հայթայթելու համար այս ձմեռ, ճարտարարուեստական արդիւնաբերութեան նախարարութիւնը պատրաստած է ծրագիր մը, որ կը տրամադրէ ա) ածուխի քարթ տալ վառելափայտէ զրկուած շրջաններուն, բ) մենաւոր ապրողները միացնել երկանդամ կամ եռանդամ ընտանիքներու, գ) 350 քիլօ ածուխ տալ Սէն, Սէն է Ուազ, Սէն է Մառն եւ Ռոն նահանգներուն մէջ ամէն մէկ ածուխի քարթի համար, դ) 50 քիլօ աւելի ուրիշ նահանգներու մէջ, ե) 50 առ հարիւր՝ յաւելում անցեալ ձմեռ տրուած քանակին վրայ փոքր առեւտրական եւ ճարտարարուեստական ձեռնարկներու եւ հանրային սպասարկութեանց համար: Այսուհանդերձ, նախարարութիւնը կ'աւելցնէ թէ Ռուրի ածուխը զարգացուած ըլլալով, գործադուլներու պատճառաւ՝ ամերիկեան ածուխին ներածումը պակսած ըլլալով, կրնայ փոփոխութիւն կրել ծրագիրը զոր ներկայացուցինք վերը:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ «Ֆրանքլէն Ռուզվէլթ» ամերիկեան օդանաւակիր նաւը, որ ցամաքէն 65 մղոն հեռու կանգ առած է Եգէականի մէջ, արձակեց իր «աղաւնիները»,— 123 օդանաւ, որոնք 600 մեթր բարձրութեան վրայ թռիչք մը կատարեցին Աթէնքի երկինքին մէջ, նախ գծելով F.D.R. տառերը, յետոյ կատարելով ուրիշ խաղեր:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ անդամալուծութեան դէպքեր ծագած են նաեւ Ցուրիխի մէջ:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ նաւատորմը, կը գրեն ռուսական թերթերը, գաղտնի հրահանգ ստացած է խորտակել նաւերը՝ երբ պահանջուի զանոնք յանձնել Դաշնակիցներուն, իբրեւ պատերազմական հատուցում: «Փրավտա» այս զրոյցներուն առթիւ կը յայտարարէ թէ նման դէպք մը պատահած ժամանակ՝ պատասխանատու պիտի բռնուի Հռոմի կառավարութիւնը:

ԼՈՆՏՈՆԷՆ ԿԸ ԳՐԵՆ ՄԵԶԻ.— Հալէպէն Տէր եւ Տիկին Ա. Ալթունեաններու Լոնտոն այցելութեան առթիւ Friends of Armenia ընկերակցութիւնը հանդէս մը կազմակերպած էր անցեալ երկուշաբթի իրիկուն, իբրեւ համակրանքի արտայայտութիւն ներգաղթին»: Ներկայ էին Ճիպրալթարի եպիսկոպոսը՝ Harold Buxton, Canon J. M. Douglas, Sir R. Storrs եւ ուրիշներ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Եգիպտացի» կոմիտէի ընդհ. ժողովը յառաջիկայ հինգշաբթի, 12 Սեպտ. իրիկուան ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը, 9 rue Victor Massé:

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ «Վարանդեան» կոմիտէին ընդհ. անդամական ժողովը ուրբաթ 13 Սեպտ. իրիկուան ժամը 8.30ին, Դրադարանի սրահը, (Rue Paul Bert, 137): Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի ընկերական ժողովը, այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ, «Վարդգէս» խումբի ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՓԱՐԻԶԻ Սեբաստահայերու Նահանգային Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը, 15 Սեպտեմբեր, Կիրակի ժամը 10ին, Մանուշեան Ակումբը, 8 rue Maubeuge, métro Cadet: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

ՎԿԱՅՈՒԱԾ դաստիարակ - ուսուցիչ մը տրամադրելի ժամեր ունի դասաւանդելու հայերէն լեզուն, հինգշաբթի եւ կիրակի օրերը ամբողջ, ինչպէս նաեւ իրիկունները, անհատներու կամ խումբերու համար: Դիմել գրաւորապէս «Յառաջ»ի խմբագրութեան մինչեւ ամսոյս վերջ:

ՈՒՍՈՒՑԻՉ կամ ուսուցչուհի կ'ուզուի Իսի լէ Մուլինոյի Խրիմեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքին համար հինգշաբթի օրերը ժամը 9—17: Դիմել Հ. Բ. Ը. Մ. կեդրոնը, Square Alboni, Paris (16):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այրի Տիկին Կատարինէ Սօլօղեան եւ զաւակները, Գրիգոր եւ Նուարդ (Զէնկիլէրցի) կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր՝ ՄԻՆԱՍ ՍՕԼՕՂԵԱՆի համար հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յառաջիկայ կիրակի, 15 Սեպտ. Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցին: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Փարիզ.— Պ. Հրաչ Հանտալեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Յովհաննէս Ղարիպեանի, Կրընոպլը:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Խրիմեան դպրոցի արձանագրութեան համար դիմել վարչութեան, կիրակի առաւօտները ժամը 9—12, կէսօրէ վերջ 2—6: Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է հին թէ նոր աշակերտներու համար: Դպրոցը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 19ին հինգշաբթի առաւօտ:

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ Անիէռի, Պուա Քոլոմպի եւ Քոլոմպի ազգային վարժարանը, դասաւանդութիւնները կը սկսին 12 Սեպտ. հինգշաբթի, իսկ գիշերային դասաւանդութիւնները ամսոյն 17ին: Կը հրաւիրենք շրջանիս ծնողները առաջնորդել իրենց զաւակները:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Ցր. Կ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Օր. Ժագլին Փափազեանէ 200 ֆրանք իր ինքնաշարժի արկածէն անվնաս մնալուն առթիւ:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆ. Տար. 1000, 6ամս. 500 ֆր. Եռամս. 300 ֆրանք

Jeudi 12 Septembre 1946 Հինգշաբթի 12 Սեպտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4799–Նոր շրջանի թիւ 438 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ֆր.

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՎԵՑ ՄԻԼԻՈՆ ԼԵՀԵՐՈՒ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԵՏ

Խորհրդաժողովին անմիջական շրջապատէն «քայլ մը անդին է» այն բազմանդամ պատուիրակութիւնը որուն նախագահին (Mr. Charles Rozmarek) եւ հինգ օգնականներուն հետ ունեցայ չափազանց շահեկան տեսակցութիւն մը՝ ուրիշ Ամերիկացիի մը ներկայութեան: Այս պատուիրակութիւնը կը ներկայացնէ Միացեալ Նահանգներու վեց միլիոն Լեհերը :

Փարիզեան շքեղ պանդոկի մը յարկաբաժինին մէջն էր որ տեղի ունեցաւ մեր խօսակցութիւնը՝ Լեհերն ու Հայերը շահագրգռող քաղաքական նիւթերու շուրջ: Ու ի՜նչ սիրալիր ընդունելութիւն, ինչ պատրաստութիւն, համեստութիւնս վիրաւորելու համար: Լուսանկարիչ մը սենեակին անկիւնը :

— Ի՞նչ պէտք կար այդ «գործիքին», հարցուցի կարմրելով :

— Բացատրե՛մ, ընդմիջեց նախագահը — մենք 6 միլիոն ենք Մ. Նահանգներու ամբողջ տարածութեան վրայ. ունինք 94 լրագիր կամ պարբերաթերթ, 15 միլիոն ընթերցող: Առանց լուսանկարի քաղաքական դատ չի պաշտպանուիր... մենք մեր թերթերուն մէջ կը հրատարակենք նկարները այն անձերուն որոնց հետ կը տեսնուինք. հետեւաբար.

— Կը հաճի՞ք կարգ մը տեղեկութիւններ տալ ձեր շարժումին մասին.

— Ձեզ հրաւիրած ենք ո՛չ միայն ձեր դատին ծանօթանալու այլեւ մեր «պատմութիւնը» ընելու համար; Շատ ուժեղ է մեր կազմակերպութիւնը ինչպէս կրնաք հետեւցնել վերոյիշեալ թուանշաններէն: Տասը ներկայացուցիչ ունինք ամերիկեան խորհրդարանին մէջ. անցեալ տարի մայիսին ընդհանուր ժողով ունեցանք 3000 պատգամաւորներով. դրամագլո՞ւխ, ունինք ոչ նուազ քան քառասուն միլիոն տոլար...

— Միայն Լեհե՞ր կան ձեր կազմակերպութեան մէջ.

— Ընդհակառակն, այս վեց միլիոնէն դատ ունինք ուրիշ հսկայ զանգուած մը՝ օտար ծագումով Ամերիկեան քաղաքացիներու :

— Ձեր ուղեգի՞ծը...

— Մենք կը հաւատանք ազգերու ինքնորոշման իրաւունքին. կը հաւատանք որ ժողովուրդները պէտք է ազատօրէն ընտրեն իրենց կառավարութիւնները. կը հաւատանք որ կառավարութիւն մը պէտք է արտայայտէ ժողովուրդին, ո՛չ թէ հատուածներու կամքը. ուրեմն դէմ ենք բոլոր տեսակի մենատիրութեանց :

— Ի՞նչ ձեւով կ'աշխատիք.

— Մեր նպատակներուն իրագործման կրնանք հասնիլ եթէ բոլոր ազգերուն ներարկենք այն խտէալները որոնց համար Ամերիկան կռուեցաւ. մեր ճամբան դաստիարակչական ճամբան է. ու անընդհատ պայքար անոնց դէմ որոնք տարբեր միջոցներով կ'ուզեն ապահովել մարդոց բարօրութիւնն ու աշխարհի խաղաղութիւնը .

— Սքանչելի հեռանկար ու ծրագիր որուն յաջողութիւնը շատ մօտ է մեր սրտին ալ, մենք շատ սեւ օրեր տեսանք պարզապէս անոր համար որ դարեր շարունակ կռուեցանք բռնակալութեան դէմ :

— Ի՞նչ վիճակի մէջ է ձեր դատը այսօր.

— Թերեւս ծանօթ էք մեր քաղաքական պատմութեան ընդհանուր գիծերուն. փոքր հայրենիք մը ունինք Խորհրդային Միութեան հովանիին տակ. ապահով ու բարգաւաճ երկիր մը, բայց շատ պզտիկ իր տարածութեամբ, փշրանք մը միայն, մեր հողերուն մեծագոյն մասը կը գտնուի Թուրքերուն ձեռքը. հիմա կը պահանջենք որ այդ հողերը վերադարձուին Խորհ. Հայաստանի մեր եղբայրներուն՝ համաձայն 1920ի նախագահ Ուիլսընի իրաւարարութեամբ տրուած յանձնառութեան:

— Շատ հետաքրքրական է, որքա՞ն հայ կայ աշխարհի վրայ.

— Թերեւս 3ուկէս միլիոն, մէկ միլիոնը, ցիրուցան զանազան երկիրներու մէջ :

— Անշուշտ քաղաքական կազմակերպութիւններ ունիք .

— Բնականաբար, երբեմն հակամարտ, բայց համերաշխ՝ հիմնական պահանջին մասին.

— Կրնայի՞ք մանրամասն տեղեկութիւններ տալ ձեր դատին մասին, փաստաթուղթեր, հրատարակութի՞ւններ ...

— Ահաւասի՛կ :

— Քարոզութեան եւ աշխատանքի պէտք ունիք ձեր խնդիրը ծանօթացնելու համար. անհրաժեշտ է նաեւ որ զանգուածային ուժ ունենաք ձեր թիկունքին. չեմ կարծեր որ ձեր սեփական միջոցները բաւական են , գիտենք որ շատ արդար է ձեր դատը. ո՛չ մէկ ընկրկում, ո՛չ մէկ նահանջ, վստահ եմ որ խոշոր կազմակերպութեանց օժանդակութեամբ կրնաք իրականացնել ձեր բաղձանքները, անհրաժեշտ է ուրեմն որ գործակցիք՝ արդարութեան եւ իրաւունքի պաշտպան բոլոր տեսակի կազմակերպութիւններուն Ամերիկայի մէջ թէ այլուր :

Տուի մէկ ժամ տեւող տեսակցութեանս կմախքը միայն որովհետեւ, մէկ կողմէն մնացեալին հրապարակումը անհրաժեշտ չէ, իսկ միւս կողմէ «Յառաջ»ի տողաչափը... «տեղ չկայ» կը փսփսայ ականջիս :

ԺԻՐԱՅՐ

Գ. ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

Այսօր կը ներկայացնենք մեր ողբացեալ ընկերոջ կեանքը:

Ծնած է Պոլիս, 1892ին: Նախակրթութիւնն ստացած է Իզմիր, Մխիթարեաններու մօտ (1900—1904), յետոյ մտած Պարտիզակի ամերիկեան Բարձր. վարժարանը (1904—1908): Միջնակարգ կրթութեան շրջանը աւարտած է Իզմիրի ամերիկեան գոլէճին մէջ (1908): Յետոյ մտած ուսուցչական ասպարէզը: 1909էն մինչեւ 1914 պաշտօնավարած է Անգարայի հայ վարժարաններուն եւ Սկիւտարի Սէմէրճեան վարժարանին մէջ: Ընդհանուր պատերազմին ճաշակած է թրքական բանտին եւ աքսորի դառնութիւնները: Զինադադարէն ետքը՝ աշխատած է անգլիական գրաւման բանակի գրասենեակներուն մէջ, միաժամանակ անգլերէնի բաժնին խմբագիր նշանակուած Ճակատամարտի: 1922էն ի վեր ուսուցիչ Պոլսէն մինչեւ Յունաստան: Վերջին պատերազմէն առաջ՝ տնօրէնն էր Աթէնքի Ս. Լուսաւորիչ վարժարանին:

Պատերազմին սկիզբը, երբ Փարիզ եկաւ, կը տառապէր արդէն շաքարախտ հիւանդութեամբ, ու կաթուածահար կ'իյնայ ահա Միլանոյի մէջ :

Ուսուցչական պաշտօններէ զատ, վարած է երգչախումբեր Սելանիկ — Գալաթա, յետոյ Աթէնք: Երեւցած է նաեւ թատերաբեմերու վրայ, իբրեւ դերասան:

Գրել սկսած է շատ կանուխ: Աշխատակցած է թերթերու, պարբերականներու եւ տարեգիրքերու: Հատորով հրատարակած է Ծովեր (1913), Գերեզմանի ծաղիկներ (1921), Տափիղ Նուշեան (1931) քերթուածներու հատորները: Թարգմանած եւ հրատարակած է նաեւ Օսկար Ուայլտի De Profundisը (1927): Ունի շարք մը անտիպ թատերախաղեր, ինքնագիր կամ թարգմանածոյ, ինչպէս նաեւ ֆրանսացի, անգլիացի եւ հելլէն բանաստեղծներէ թարգմանութիւններ: Վարած է նոյնպէս Արեւագալ գրական պարբերաթերթին խմբագրութիւնը :

Կիրակի կը խօսինք իր բարոյական եւ գրական դիմագծին մասին:

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋՈՒԱՆ «ՆԻՒ ԵՈՐՔ ՀԵՐԸԼՏ»էն — 11 Սեպտ. 1896.— Պերլինի Ֆօսիշէ Ցայթունկ եւ Վիեննայի Նոյէ Ֆրայէ Փրէսէ թերթերը կ'ըսեն թէ մեր թերթին թղթակիցը Սուլթանին գացած եւ ինքզինք ներկայացուցած է իբրեւ Պիզմարքի բարեկամը եւ Սուլթանին աչքին աղէկ երեւալու համար յանձնարարած է անոր որ խիստ քայլեր ձեռք առնէ Հայերուն դէմ :

ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ ՀՈԳԵՐ.— Փարիզի մէջ Մատակարարի բրինձը պիտի ծախուի քիլոն 43 ֆրանք 50, բուսական իւղը՝ 85 ֆրանք, պաշտօնական հրամանագրով: Միսի շուկային գծով, Փարիզի մսավաճառները խորհրդակցութիւն մը ունեցան Միւթիւալիթէի սրահին մէջ՝ բանաձեւելու համար իրենց պահանջները: Ըստ այդ խորհրդակցութեանց, մսավաճառները ցանկալի կը համարին բոլորովին ազատ հռչակել մսի վաճառումը ;

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ իշխանութիւնները բողոքած են որ «Ամերիկացիները Պէյսպոլի դասեր կուտան գերմանացի պատանիներուն»:

Թրքական օդանաւեր Կովկասի ճակատը ?

Պոլսէն կը տեղեկացնեն թէ երկու թրքական օդանաւեր որոնք թռիչքներ կը կատարէին «Թուրքիոյ արեւելեան սահմանագլուխին» վրայ, վար առնուած են: Իշխանութիւնները որ եւ է մեկնութիւն չեն տար:

Թրքական ոսկիին արժեզրկումը

Լոնտոնի «Փայնէնշըլ Թայմզ»ին մէջ կը կարդանք.— Թուրքիոյ ազգային դրամատունը Սթերլինի գնման սակը 728 ղրուշէն 1128 ղրուշի, իսկ տոլարին արժէքը 180էն 280ի բարձրացուց՝ Սեպտեմբեր 9էն սկսեալ: Այս արժեզրկումին նպատակն է գիները աժանցնել, արտածումները բարձրացնել եւ աւելի շատ հիմնադրամ ունենալ ներածումներու համար :

«Թայմզ» օրաթերթին տնտեսական աշխատակիցը հետեւեալ ձեւով կը բացատրէ այս որոշումը.— Թրքական թղթադրամին արժեզրկումը անակնկալ մը չէ քանի որ երկար ատենէ ի վեր յայտնի էր «ղրուշ»ին դրութիւնը: Նախապէս սթերլինին պաշտօնական գինն էր 520 ղրուշ, բայց ընթացիկ արժէքն էր 728 ղրուշ արտածումներու եւ 776 ղրուշ ներածումներու համար: Պատերազմի ընթացքին գիներու զգալի բարձրացում տեղի ունեցաւ Թուրքիոյ մէջ: Պատերազմիկ կողմերու մրցակցութենէն օգտուելով, Թուրքիա կրցաւ պահել իր թղթադրամին պաշտօնական սակը: Սակայն ներկայ պայմաններուն մէջ անհնար էր շարունակել այդ կայունութիւնը որովհետեւ Թուրքիա արտածելու պէտք ունի: Արժեզրկումը կատարուած է ճիշդ ժամանակին: Թուրքիա Պրէթըն Ուտսի համաձայնութիւնը ստորագրած չէ տակաւին: Միջազգային Հիմնադրամի հաստատութիւնը մօտ ատենէն պիտի պահանջէ իր 39 անդամակցութիւններէն որ վերջնական գին մը որոշեն իրենց դրամներուն համար: Թուրքիա կ'ուզէ անդամակցիլ, հետեւաբար ստիպուած էր արժեզրկել իր թղթադրամը:

Պաղեստինի խորհրդաժողովը

Պաղեստինի խորհրդաժողովին բացումը կատարուեցաւ Լոնտոնի մէջ երեքշաբթի օր: Վարչապետ Էթլի բարի գալուստ մաղթելէ յետոյ Արաբական Դաշնակցութեան ներկայացուցիչներուն, ըսաւ.— «Պիտի չփորձեմ ձեզի հրահանգել թէ ինչպէս պէտք է կատարէք ձեր խորհրդակցութիւնները: Կը թելադրեմ միայն որ անցեալին վրան շատ չվիճաբանինք: Կ'ապրինք յարափոփոխ ժամանակաշրջանի մը մէջ եւ իրողութիւնները պէտք է առնենք ինչպէս որ կան: Կ'ուզեմ նաեւ շեշտել որ Պաղեստինի խնդիրը կը կարգադրուի միայն այն ատեն երբ երկու շահակից կողմերը յօժարին նկատի ունենալ իրենց փոխադարձ շահերը եւ զիջողութիւններ յանձն առնեն խաղաղութեան պահպանումին համար: Յետոյ, Պաղեստինի հարցը անջատ հարց մը չըլլալով, նկատի պէտք է ունենալ միջազգային ներկայ քաղաքականութիւնը որուն մաս կը կազմէ: Չեմ կարծեր որ անկարելի ըլլայ արդար լուծում մը գտնել: Անհրաժեշտ է իրատես ոգիով եւ փոխադարձ հասկացողութեամբ մօտենալ այս հարցին»: Վարչապետը դիտել տուաւ նաեւ որ բրիտ. կառավարութիւնը վճռական ու անփոփոխելի ծրագիր մը չէ որ կը ներկայացնէ խորհրդաժողովին եւ ընդհակառակն պատրաստ է լսելու նոր առաջարկներ, եթէ Պաղեստինի բաժանման կամ դաշնակցային պետութեան մը վերածուելու բանաձեւը անընդունելի ըլլայ:

★ Աւելի հանդարտ վիճակ կը տիրէր Պաղեստինի մէջ երեքշաբթի: Նոր խռովութիւններ չպատահեցան, բացի քանի մը անջատ դէպքերէ: Բրիտանական ոստիկանութիւնը կը շարունակէ խիստ հսկողութիւն կատարել: Իրկուն Զվայլէումի հրէական գաղտնի ընկերակցութիւնը կ'ընդունի որ կիրակի օրուան ահաբեկումները կատարուած էին իր հրահանգով: Հրէական զանազան կազմակերպութիւններ չեն ուրանար որ «ահաբեկչական այս քայլերը անհրաժեշտ են»:

Հաշտութեան ժողովին մէջ

Իտալական յանձնաժողովը երեքշաբթի օր դարձեալ քննեց Թրիէսթէի խնդիրը որ բուռն վիճաբանութեանց տեղի տուաւ: Որոշուեցաւ ութը ազգերու ներկայացուցիչներէն բաղկացած յանձնախումբ մը նշանակել Թրիէսթէի ազատ հողամասին «սահմանադրութիւնը» խմբագրելու համար: Բացի Չորս Մեծերէն, այս յանձնախումբին կը մասնակցին Հոլանտա, Աւստրալիա, Եուկոսլաւիա եւ Լեհաստան: Այս վերջինին մասնակցութեան հաւանութիւն տրուեցաւ երբ Եուկոսլաւիոյ պատուիրակը բացատրեց թէ «այդ երկիրը Տանցիկի փորձառութենէն օգտուած ըլլալով, կրնար օգտակար թելադրութիւններ ընել»: Թրիէսթէի յանձնախումբը իր որոշումները պիտի հաղորդէ խորհրդաժողովին մինչեւ յառաջիկայ շաբաթ օր:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ԲԱԲԿԷՆ ՍԻՒՆԻ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նաւային վարժարանին մէջ էր, երբ որոշեց յեղափոխութեան կրակը նետուիլ: Ակիքներուն դէմ մաքառելէ առաջ՝ հարկ էր բռնութեան դէմ մաքառնչիլ: Ուստի ինք եւ համախոհ մի քանի ընկերներ միանալով՝ կազմեցին «Սիւնիք» խումբը և մտան Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին ներքեւ: Դաշնակցութեան Պոլսոյ առաջեալը առաջին օրէն նշմարած էր անոր մէջ կամքի ուժ եւ գործելու վառ եռանդ:

Մէկ օր Նաւային Վարժարանի տնօրէնը կը կանչէ Բաբկէնը եւ քաղաքավարութեամբ կը ճամբէ զայն՝ Հայ ըլլալուն համար: Բաբկէնին ուրախութիւնը չափ չունէր, այլեւս հոգիով սիրտով փարեցաւ յեղափոխական շարժման: Որպէսզի Թեւերը աւելի ազատ շարժէ, հայրենիք ղրկեց հայրը, որ բոլորովին ուժասպառ եղած էր այլեւս, եւ փոքր եղբայրն ալ անկիւն մը տեղաւորեց, շահելու համար իր ապրուստը, ինքը այլեւս ազատ էր ամէն հոգէ:

Բաբկէն յեղափոխութեան խորհրդիկ ծաղիկն էր, որ կը ծլէր ըղձալի Թշուառ ժողովուրդին կուրծքին վրայ:

Մինչեւ վերջին րոպէն անտրտունջ եւ անվըրդով գործեց իր պաշտած ժողովուրդին սիրոյն ու փրկութեանը համար: Բոլոր սիրտով կ'ատէր տաճիկ ապականած եւ գարշելի կառավարութիւնը:

Երբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պոլսոյ Կոմիտէին ծանր լուծը իր ուսերուն վրայ դրուեցաւ, Բաբկէն բազմապատկեց իր ճիգերը: Անխոնջ գործունէութեան լծորդեց երկաթէ կամք եւ ծայրայեղ ինքնավստահութիւն:

Գործի մարդ էր: Դուլ ու դադար չունէր, կը վազվզէր այս ու այն կողմ եւ անձամբ հրահանգներ կուտար: Մէկ օրուան մէջ ծով ու ցամաք իրար կ'անցընէր: Պոլսոյ ծակն ու ծուկը սերտած էր եւ ասոր հետ մէկտեղ լաւ ուսումնասիրած էր տաճիկ ժողովուրդը: Գիտակ էր նաեւ անոր հոգեբանութեան: Իր սուր դիտողի յատկութեան շնորհիւն էր, որ ամենավտանգաւոր ձեռնարկներուն մէջէն անվնաս եւ յաջող դուրս կ'ելլէր: Լրտեսներու եւ ոստիկաններու քթին տակ փոխադրումներ կ'ընէր հիանալի պաղարիւնով, առանց կասկած հրաւիրելու իր վրայ: Կը սպրդէր Տաճկաց խաւերուն մէջ, կը զննէր զանոնք, կը հարցաքննէր եւ ճարպիկ որսորդի պէս ձեռնունայն չէր դառնար: Անծանօթը եթէ Բաբկէնը տեսնէր այդ վիճակին մէջ, անպատճառ կը կարծէր թէ լրտես էր: Զափազանց դաղտնապահ էր: Հռոմայեցի զօրավարին պէս, երբ իմանար թէ բաճկոնը իր գաղտնիքը գիտէ՝ կ'այրէր զայն:

Ահաբեկչական գործողութիւններ վարեց եւ աւելի վտանգաւոր դիմումներ ըրաւ կատարեալ ապահովութեամբ: Գիշեր ցերեկ կը ոգնէր, ինչպէս կ'ըսէր իր ընկերներէն մէկը, «Դաշնակցութեան արթուն պահակն էր»: Զանձրոյթը չէր թափանցած անոր հոգւոյն մէջ. ամէն րոպէ ոգեւորուելու ընդունակ էր: Սիրտը լի էր ընկերական ջերմ զգացումներով, ուստի սնափառութիւնը, կեղծ ազգամոլութիւնը տեղ չգտան իր մէջ: «Մարդիկ պարտականութիւններ ունին իրարու հանդէպ», կ'ըսէր, եւ ընկերային ազնուացման հաւատացող էր: Իրեն սիրական սկզբունք ընտրած էր եւ միշտ կը կրկնէր — «Մէկը ամէնուն համար, ամէնը մէկուն համար»:

Արդար կը գտնէր կռուիլ բռնութեան եւ անօրէնութեան դէմ բռնի ուժով: Հոն, ուր արդարութիւնը եւ իրաւունքը կ'անպատուեն, ներելի կը գտնէր ամենածայրայեղ միջոցներ գործածել: Թուրքիան, իր կարծիքով, դիակ մըն էր, որ իր ֆիզիքական ու բարոյական դարշահոտութեամբ կը խամրեցնէր մօտքի ամէն կենսական կարողութիւն, եւ կ'ապականէր ընկերային միջավայրը: «Բարութիւն չէ՞ միթէ, կ'ըսէր վտատահ շեշտով մը, մարդկութեան մէջէն վերցնել այդ հոտած զանգուածը, թէեւ քիչ մը պիտի քրտնինք»:

Իմացած էր Բինկեանի եւ շրջակայ գիւղերուն աւերման ժամանակ իր ծնողաց սպաննուիլը: Այդ դէպքին առջեւ խշխշաց իր սիրտը՝ բայց անխռով մնաց: Ամէնուն վրէժը մէկէն պիտի լուծուէր: Այս առթիւ ընկերներէն մէկուն կը գրէր. «Ծնողքս մեռան, կարգը քու ծնողացդ, բայց ճշմարիտ գործիչին համար ծնողք գոյութիւն չունի»:

Վերջապէս երբ հայութիւնը արցունքի տեղ իր երակներուն արիւնը կը թափէր, երբ Հայաստան ամայութեան ու աւերակներու աշխարհ մըն էր դարձեր, երբ վայրենացած քաղաքակրթութիւնը անողորմ աչքերով կը նայէր մեր եղբայրներու խողխողման վրայ եւ թոյլ կուտար, որ Վոսփորի ճիւաղը լերան պէս դիակ դիզէ, բովանդակ մարդկութեան արժանապատուութիւնը ոտնակոխ ընելով, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը վճռեց ահեղ ու մահացու հարուած տալ Սուլթանին գահուն եւ տապալել անոր հիմքը: Այս առթիւ Բաբկէն նախաձեռնութիւնն ունեցաւ Պոլսոյ Կեդր. Կոմիտէի խորհրդակցութեան ներկայացնելու Պանք Օթոմանի վրայ յարձակելու միտքը, զոր եւրոպական կարգ մը թերթեր «դարուս մեծագոյն յղացումներէն» մին կ'անուանեն: Նոյնպէս ինքն էր, որ ամբողջ Պոլիսը վառելու խորհուրդը յղացաւ, թէեւ մերժուեցաւ, իբր անագորոյն գործողութիւն մը, բայց իրողութիւնը ցոյց տուաւ՝ թէ Բաբկէնը աւելի կորովամիտ էր:

Վերջին օրը՝ ժամադրավայրին մէջ, ուր պիտի վճռուէր մահուան եւ կեանքի հարցը, Բաբկէն համակ աւիւն եւ յափշտակութիւն դարձած էր: Երբ ամէն բան պատրաստ էր, ոգեւորիչ խօսքերով յորդորեց իր ընկերները՝ չընկրկիլ որեւէ զոհողութեան առջեւ: «Հայկական Հարցը կը թաղուի, պէտք է կռուինք եւ յարութիւն տանք անոր, կ'ըսէր: Եթէ մեր նպատակին մէջ յաջողինք, ի զուր չեն մեր թափած արիւնները:: Հակառակ պարագային՝ մեր եղբայրներուն կը մնայ շարունակել մեր սրբազան դատը աւելի կատաղի եւ աւելի հաւատքով»:

Բոլոր ընկերները ուխտեցին հաւատարիմ մնալ մինչեւ վերջին շունչը: Ցետոյ իր ձեռքով բաժնեց զէնք, փամփուշտ եւ ռումբ: Տեսարանը սրտաշարժ էր: Բոլոր չարագուշակ նախազգացումները կը չքանային գործին վեհութեան առջեւ:

Ահաւոր եւ փառաւոր րոպէն մօտեցած էր: Սուլթանը թերեւս այդ ժամուն Հայերը բնաջինջ ընելու ծրագիրներ կը դարբնէր Եըլտըզի որջին մէջ, իսկ հայութեան արիասիրտ զաւակները իրենց թշուառ եղբայրներուն կրած նախատինքի գերագոյն վրէժը լուծելու կը պատրաստուէին: Ո՞րն էր աւելի արդար եւ աւելի մարդկային...:

Զինուած խումբը վճռական քայլերով մեկնեցաւ: Բաբկէն հետեւեցաւ այդ քաջարի հերոսներուն, ռումբերով զինուած: Ատրճանակը նուիրած էր ընկերներէն մէկուն: Բայց, աւա՜ղ, սուրբ գործին վերջնական իրագործումն ու յաղթութիւնը չտեսած ինկաւ Պանքային սանդուխներուն վրայ, զոհ երթալով իր հոյակապ պաշտելի գաղափարին: Թշնամիին գնդակը ծակած էր մարմինը եւ իր ձեռքի ռումբերը պայթելով՝ վերջ դրած էր իր թանկագին կեանքը: Թշնամին, որ պատրաստ էր ներս խուժելու, այդ անակնկալ ռումբերուն որոտումէն սարսափահար՝ ետ նահանջեց — որով Բաբկէն իր հերոսական մահովն իսկ գործին յաջողութիւնը ապահովեց:

Պանքային տէր դառնալէն ետքը, երբ ընկերները զայն արեան հեղեղներու մէջ տեսան, անմիջապէս փոխադրեցին Պանքային գաւիթը, լուացին արիւնով մկրտուած ծաղիկ դէմքը եւ արտասուալից աչքերով համբոյրներ տուին ազգային մեծ նահատակին:

Ահա այսպէս անվեհեր եւ հերոսական մահ մը ունեցաւ ամէնքէն սիրուած եւ յարգուած սիրելի Բաբկէնը:

ԱՐՄ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Առաջին եզրակացութիւն

Ըխ կ'ըսէ, մըխ չըսեր:
ԺՈՂ. ԱՌԱԾ

Հասա՛ւ տանձ քաղելու ժամանակը:

Գարսամեան չարունակ կը կրկնէր թէ կարելի չէ եզրակացութիւն սպասել վիճաբանութիւնէ — րէն, ապահովաբար անոր համար որ երգում ըրած է ըխ ըսել, մըխ չըսել,— յամառութիւնը զէնք կը կարծէ վիճաբանութեան մէջ: Բայց ես գիտեմ ձեւը մըխ ըսել տալու:

Վիճաբանութիւններն ալ կը հասուննան տանձի պէս: Ծուտով, եզրակացութիւնն ալ կը քաղեմ հասած տանձի պէս:

Առաջինը այսօր:

Համեստութեան դաս տալու համար, ինծի, Գարսամեան վկայութիւն մը բերած էր Կէօթէէն: Ցոյց տուի թէ ՍԽԱԼ էր թարգմանած: Նոր յօդուածով մը (Արեւմուտք, թիւ 78), կը պնդէ թէ ճիշդ է իր թարգմանութիւնը: Եւ այնքա՜ն յանձնապաստանութեամբ մը, որ մուկի մը չափ աննշան բան կը համարի իմ քննադատութիւնս,— ինչո՞ւ սխալը մուկ կը մկրտես, ընկեր Մկրտիչ, սխալը սխալ է: Ո՛չ, կը պատասխանէ եւ դեռ կը յանդգնի գրել թէ Klugheit բառը կը նշանակէ համեստութիւն՝ «ի՛ր հասկացողութեամբ», (անհամեստութեան ի՛նչ հրաշալի նմոյշ այս իր «հասկացողութիւնը» ճիշդ համեստութիւն բառին քովիկը, երբ ո՛չ մէկ գերմանագէտ, ո՛չ մէկ բառարան համարժէք կը գտնեն Klugheit եւ համեստութիւն բառերը): Եւ իր «հասկացողութեան» ի վկայութիւն՝ մէջ կը բերէ եօթը գերմաներէն հոմանիշներ klug բառին, քան հայերէն բառեր իբրեւ համարժէք, եւ այդ շարքին վրայ՝ «համեստ կամ զգաստ, խոհեմ կամ համեստ, պարկեշտ կամ համեստ» բառերը: Հայերէնի իր սխալներուն մասին խօսելու ժամանակ՝ քննութեան պիտի առնեմ այս սխալներն ալ, որոնք... կամաւոր են թէեւ,— Գարսամեան կ'աշխատի համեստ բառին մասին իր հասկացողութեան մէջ ստեղծել շփոթութիւն մը, որպէսզի կարենայ արդարացնել klug=համեստ սխալը: Չի գոհանար ատով,— Հայկազեան բառգիրքին մէջ եւս համեստ բառին դէմ կը գտնէ խոհական բառը, եւ այնքան կ'ուրախանայ որ պահ մը կը կարծէ թէ ազատեց իր օձիքը:

Երբ հոմանիշներով բառերուն իմաստները կը տարտղնէ եւ բա՛ն ապացուցանել կը փորձէ մեր համբակ Գարսամեանը, միտքս կ'իյնայ Ֆրանսացի անաշան հեղինակ մը՝ որ իր նշանաւոր գիրքով հաստատեց թէ... Նափոլէոն գոյութիւն չէ ունեցած: Ես անշուշտ կարողութիւնը չունիմ նմանօրէն հաստատելու թէ Մկրտիչ Գարսամեան ալ գոյութիւն չէ ունեցած, բայց կրնամ բառարան նայելու Գարսամեան մեթոդով հաստատել թէ klug կը նշանակէ... Մկրտիչ: Ահաւասիկ,— ա) klug կը նշանակէ éclairé (Գերմանի. բառարան), բ) éclairé կը նշանակէ լուսաւորեալ (Լուսինեան բառարան), գ) լուսաւորեալ կը նշանակէ մկրտեալ (Հայկազեան բառարան), դ) մկրտեալը կրնայ նաեւ մկրտել, ուրեմն klug կը նշանակէ Մկրտիչ:

Բայց եւ այնպէս, մեր յամառ Մկրտիչ Գարսամեանին լրջօրէն, ծանրօրէն եւ խստօրէն կը յայտնեմ թէ համեստ չի նշանակեր խոհեմ կամ խոհական(*),— տե՛ս Գայեանի հոմանիշներու բառարանը, տե՛ս Տիրոյեանի բառարանը (որ այբուբենական կարգ չունի,— բայց այբուբենական կարգին կամ բառարաններու տեսակներուն եւ պատրաստութեան եղանակներուն մասին շատ բաներ ունիմ սորվեցնելիք, համբերութի՛ւն): Աւելցնեմ նաեւ որ Հայկազեան բառարան նայելն ալ կը պահանջէ որոշ պատրաստութիւն (Գարսամեան ինծի ցոյց կուտար նաեւ... էջը,— բաւական խընդուք պատճառեց): Ասոր համար է, որ Գարսամեան այս սխալին մէջ ինկած է... Հայկազեան բառգիրքը բանալով, (այդ մասին՝ հայերէնի սըխալներուն կարգին).

Կ'աճապարեմ եւ կ'ուզեմ վերադառնալ klug եւ Klugheit բառերուն:

Klugheitը Քանթի բառն է (բառերուն հայրն ալ մայրն ալ յիշեմ, որպէսզի Գարսամեան չըփմէ իր «հասկացողութեան»՝ գերման լեզուին հայրը կարծելով ինքզինք): Արդ, գերման փիլիսոփան՝ եթէ տեղեկութիւններս ճիշդ են՝ կարծեմ աւելի լաւ գերմաներէն գիտէ քան Գարսամեան: Եւ Քանթի խոնարհ «հասկացողութեամբ», գերմաներէն այդ բառը կը նշանակէ խոհեմութիւն, Ֆրանսերէն՝ prudence: Իմ սովորութիւնս չէ գոհանալ այսքան պրպտումով, ուստի կը դիմեմ այնպիսի բառարաններու, որոնք բառին դէմ համապատասխան բառեր չեն դներ, այլ սահմանում: Վասնզի ես կը փնտռեմ բառին ծագումը, պատմութիւնը, բացատրութիւնը եւ վկայութիւն մը: Արդ, ա՛յս է Klugheit բառին սահմանումը. «die geschicklichkeit in der Wahl der Mittel zu seinem eigenen groessten Wohlsein»: Այսինքն թէ իր անհատական հանգստութիւնը ապահովելու համար ընդունակութիւն ցոյց տալ միջոցներու ընտրութեան մէջ: Իսկ Ֆրանսերէն բառարանի մը համաձայն,— «qualité du caractère consistant dans la réflexion et la prévoyance par lesquelles on évite les dangers de la vie»:

Այժմ դառնք klug բառին,— միջնադարեան գերմաներէն բառ մըն է այս(*), եւ ԺԲ. դարէն առաջ գործածուած չէ գերման մատենագրութեան մէջ: Կէօթէ կը գործածէ զայն՝ տակաւին միջնադարեան փիլիսոփայութեան երանգովը վըրան: Միջնադարեան փիլիսոփայութեան այդ երանգին ի վկայութիւն՝ բլուկման բառը, որ կը նշանակէ կախարդ, այսինքն իմաստուն մը, որ մտերմացած է առաւելապէս թաքունգիտութեանց (sciences occultes) կամ մոգութեան: Եւ երբ Փաքլէն շատ ճիշդ ընտրութեամբ կը գործածէ éclairé բառը, կ'ակնարկէ թաքուն գիտութեանց ծանօթութիւններովը օժտուած մէկու մը,— Կէօթէ բառը այդ իմաստով միայն գործածած է Ֆաուստի մէջ:

Գարսամեան չէ կարդացած Ֆաուստը, եթէ կարդացած իսկ է՝ չէ հասկցած:

Առաջին անգամ չէ, որ Գարսամեան կը դործածէ Ֆաուստի այդ խօսքը: Արեւմտահայ բանաստեղծներ իր հատորին մէջ (էջ 34), klug բառը կրթասիրականէ խոհեմ իսկ իր վերջին յօդուածաշարքին մէջ ինծի համեստութեան դաս տալու համար՝ համեստ ու խոհական: Իսկ թէ ի՛նչ պիտի թարգմանէ գալ տարի, միշտ ըստ իր «հասկացողութեան», տեղեկութիւն չունիմ:

Ինչպէս կը տեսնուի, վէճը — կամ գէթ ինծի հետ վիճիլը — կը պահանջէ érudition: Ասոր ապացոյց մը եւս տալու եւ Գարսամեանի գրական ծանօթութեանց պաշարը ճոխացնելու համար՝ աւելցնեմ, որ Ֆաուստի բերանը դրուած այն խօսքերը, զորս սխալ թարգմանած է Գարսամեան, բանագողութիւն կը համարուի հիմա: Կէօթէ ինքնատպութեան մասին գաղափար չունէր, ոչ ալ ոճի ինքնուրոյնութեան մասին,— ինքնատպութեան ծագումը, պատմութիւնը եւ գրականութեան մէջ իր արժէքը սքանչելի նիւթ մըն է՝ առանձին ուսումնասիրութեան արժանի: Արդ, քննութեան ենթարկած եմ նոյնիսկ այն գործը, ուրկէ Կէօթէ առած է, կ'ըսեն, այդ տողերը,— այնտեղ եւս խօսք չկայ համեստութեան մասին, (ուշադրութի՛ւն,

(*) Խոհականը խոհունն է, որ ըստ փիլոնի թարգմանիչին՝ կը համապատասխանէ յունարէն Փրոնիմոս բառին, եւ չի նշանակեր երբեք համեստ: Տես Բագրատունիի «Ի պէտս զարգացելոց»ը, էջ 681.— «Իմացեալ զբնաւորեալն ի խորհել»:

(*) Գարսամեան klug բառը գործածած է գըլխագիր սկզբնատառով,— գերմաներէնի սխալ: Չի կրնար տպագրական վրիպակ կոչել, շատ կրկնած է այդ սխալը:

չեմ ուզեր ծուղակը ձգել Գարասմեանը, խօսքը Ֆաուստի աւանդութեան մասին չէ,— դայն օգտագործած են շատե՛ր,— այլ Ֆաուստի առաջին քննախօսութեան) :

×

Այսքա բացատրած ամէն ողքին, — բովանդակութիւնն է մէկը տեղ մը առաջնորդելէ առաջ՝ անգամ մը երթալ եւ աչքէ անցընել ճամբաները, — ինչպէս եւ ճամբաներու քննութիւնը աւարտած, կուգամ եզրափակել :

Կը յայտարարեմ թէ klug չի նշանակեր համեստ, ոչ ալ Klugheitը՝ համեստութիւն: Գարասմեան կը պնդէ հակառակը (առանց վկայութիւն բերելու գերման դրականութենէն):

Իսկ Ֆաուստի մենախօսութեան մէջ երբեք չկայ համեստութեան ոգի :

Այս պայմաններուն մէջ՝ Գարասմեան պարտաւոր է ընդունիլ հետեւեալ առաջարկները.—

1.— Ինք, կամ իր կողմէ երկու հոգի կ'ընկերանան ինծի, եւ կ'երթանք Սորպոնի դասախօսներէն Փրոֆ. Պուշէի մօտ, մասնագէտ Կէօթէի գրականութեան, եւ Փրոֆ. Ժոլիվէի մօտ, մասնագէտ միջնադարեան գերմաներէնի:

2.— Կը դիմենք նաեւ Մխիթարեան միաբանութեան գերմանագէտ վարդապետներուն:

Անոնք կը հաստատեն կա՛մ իմ ըսածս, կամ Գարասմեանի՛ ըսածը:

Եթէ ե՛ս սխալած եմ, մեղքս քաւելու համար՝ Պէյրութի Հայ ճեմարանին պիտի վճարեմ 10,000 ֆրանք :

Եթէ Գարասմեա՛նն է սխալած, այդ գումարը կը վճարէ Գարասմեան: (Գերմանացիները առած մը ունին որ կ'ըսէ. «Բան սորվելու համար պէտք է վճարել»: Այս առածին բնագրին մէջ կը գործածուի klug բառը, որ, ինչպէս կը տեսնուի, չի նշանակեր համեստ):

Առաջուընէ համաձայն եմ, եթէ Գարասմեան ուզէ կրկնապատկել այս գումարը:

Զիջնցաւ :

Եթէ սխալողը ե՛ս եմ, ամէն ազատութիւն կուտամ Գարասմեանի՝ խմբագրելու համար եզրակացութիւնը, իմ դատապարտութիւնս, տասը տողի մէջ, առանց հետապնդումի իրաւունք վերապահելու ինծի որ եւ է վիրաւորանքի համար:

Եթէ սխալողը Գարասմեանն է, ամէն ազատութիւն պէտք է տայ ինծի՝ խմբագրելու համար եզրակացութիւնը, ի՛ր դատապարտութիւնը, հինգ բառի մէջ (որուն մէկ բառը պիտի կազմէ իր անունը):

Դատապարտութիւնը հակառակորդ կողմը կը տպէ իր ուզած թերթին մէջ:

Որպէսզի խօսք հա առնել չըլլայ, դրամները առաջուընէ պէտք է պահ դրուին Պ. Բարսեղ Տամլամայեանի մօտ, որ կը վայելէ թէ իր համակրանքը եւ թէ իմ համակրանքս: Պ. Տամլամայեան, դրամները ստանալէ ետքը նամակ մը կը գրէ ինծի եւ Գարասմեանին, յայտնելու համար թէ սխալող կողմին դրամը պիտի ղրկէ Ճեմարանին՝ թերթերուն մէջ դատապարտութիւնը հրատարակուելէ անմիջապէս ետք, եւ շահող կողմին դրամը պիտի վերադարձնէ՝ տէրոջը :

Այս յօդուածս երեւալէն ետքը՝ Գարասմեանի համաձայնութիւնը պէտք հրատարակուի մինչեւ Սեպտեմբեր 20, առանց պատէ պատ զարնուելու, սարէն ձորէն ջուր բերելու եւ նմանելու այն մարդուն, որ «իր ըսածը չի գիտեր» այլեւս,— այս ասացուածքին մէջ ալ, գերմաներէն բնագրով, կը գործածուի klug բառը, որ, ինչպէս կը տեսնուի, չի նշանակեր համեստ:

Այս՝ առաջին եզրակացութեան համար: Միւս եզրակացութիւններն ալ պիտի հասցնեմ արագօրէն, վճարանական զանազան խաղերով, յօգուտ ... Հայ Ճեմարանին : Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Յ. Գ.— Նախորդ յօդուածիս մէջ, երկրորդ տող, «առիւծն է կերել գէծ» կարդալ «գէլն է կերել»:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Մ. Մ.ի Ֆութպոլի Ա. խումբը (1 Serie) եղանակի Ա. մրցումը խաղաց U. S. Montélimar (promotion) Ա. խումբին դէմ, անցեալ կիրակի Փօլիկոնի Հ. Մ. Մ.ի սեփական մարզադաշտին վրայ: Ներկայ էին շուրջ 1500 հայ եւ ֆրանսացի մարզասէր դիտողներ:

Ա. կիսախաղին Հայերը նպաստաւորուելով հովէն եւ դաշտի դիրքէն՝ անխնայ յարձակումներով յաջողեցան յաջորդաբար նշանակել 3 կէտ: Մոնթէլիմար՝ գնդակը հասցնելով մինչեւ Հայերու բերդը կատարեց քանի մը անվտանգ յարձակողականներ :

Բ. կիսախաղին Մոնթէլիմար իր կարգին օգտուելով հովէն եւ դաշտի դիրքէն, անցաւ յարձակողականի, չխնայելով ճիգ ու ջանք՝ հաւասարելու համար: Կէս ժամ ետքը յաջողեցաւ նշանակել կէտ մը, յետոյ Հայերը կէտ մը եւս նշանակեցին եւ խաղը վերջացաւ 4—1, մեր մարզիկներու յաղթանակով :

Երկու խումբերը ունեցան ճկուն ու նուրբ խաղարկութիւն: Հայերէն կ'արժէ շնորհաւորել մասնաւորապէս բերդապահ Վ. Գասեանը, յետնապահներ Ա. Միթիլեան, Ոսկեան եւ ամբողջ խումբը ընդհանրապէս :

Կորիւն

Ներգաղթը Իրանէն

Թեհրանի Ալիքին մէջ կը կարդանք թէ Արաքի շրջանի կարգ մը գիւղերէն 720 հոգի մեկնած են դէպի Մայր Հայրենիք Յուլիս 30ին: Թէհրան հասնելով ընդունուած են Իրանի Հայերու Ներգաղթին օժանդակող Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչներու կողմէ: Թեհրանի կայարանը Ներգաղթի Կոմիտէի կողմէ նախաճաշ եւ բժշկական անհրաժեշտ օգնութիւնը ստանալէ վերջ, մեկնած են Հայաստան: Թեհրանի հայութենէն քանի մը հարիւր հոգի դիմաւորած եւ ողջերթ մաղթած են ներգաղթողներուն: Իսկ Իրանի երկաթուղային վարչութիւնը որոշած է ներգաղթողներէն կէս տոմսակ գանձել:

Ղազուին.— Յուլիս 22ին առաջին կարաւանը՝ բաղկացած 300 հոգիէ, Ղազուինէն մեկնեցաւ դէպի Մայր Հայրենիք: Կանուխէն Հայոց ազգային շէնքը հաւաքուած էր Ղազուինահայութիւնը ճամբայ դնելու համար կարաւանը:

Առաջին կարաւանով մեկնողները մեծ մասամբ Ղազիմարադի եւ Իբրահիմարադի (Ղազուինի շրջան) «հողի եւ ջուրի» մարդիկ էին:

Կրակոտ ճառով մը Պ. Աշ. Մելիքեան արժեւորեց ներգաղթը: Եղան արտասանութիւններ եւ կարդացին Արամ Գասօնէի «Գնում են» յօդուածը: Յ. Քահ. Տէր-Մեսրոպեանը բացի ճանապարհ մաղթեց, Պ. Մկրտիչեանը կարդաց իր գրածներէն «Ներգաղթը»: Մեկնող գիւղացիներէն Պ. Ի. Եղիաեանը շնորհակալութիւն յայտնելով գեղջկական լեզուով ըսաւ. «Մենք մինչեւ հիմա չէինք հաւատար որ կրնայինք Հայաստան երթալ: Շնորհակալ ենք մեր հիւպատոսէն, Ներգաղթի Յանձնախումբէն, քահանայէն, եւ Ղազուինի հասարակութենէն որ օգնեցին մեզի: Մենք կ'երթանք, Աստուած տայ, որ դուք ալ գաք, մեզ հասնէք, միասին մեր ազիզ Հայրենիքը տեսնենք եւ ուրախանանք. մնաք բարով... մնաք բարով»: 80ամեայ ծերունի Մուրատ Առաքելեանը, որ ուրախութենէն կուլար, ըսաւ. «Ես Հայաստանի երեսը չեմ տեսած, պապերս Ղարադաղի մէջ ապրած են, ես ալ Ղարադաղցի եմ, բայց փառք կուտամ Աստուծոյ, որ կեանքիս վերջին օրերը արժանացուց զիս Հայրենիքիս: Դարերէ ի վեր խումբ մը Հայեր թառած են Ղարադաղի լեռնոտ գիւղերը Պարսիկ եղբայրներու հետ միասին, բայց չեն մոռցած իրենց պապենական սրբութիւնները եւ կրօնը զոր պահած են անաղարտ»:

Այս արտայայտութիւնները կուգան նորիրագործելու Ապրիլեան նահատակ Ի. Ակնունիի հետեւեալ խօսքերը. «Հայ ազգը մէկ վայր ունի՝ Հայաստան... Հայաստանէն դուրս Հայը ազգ չէ այլ մի բեկոր»:

Տեղական «Նովստի Դնեա» օրաթերթի համաձայն մինչեւ Յուլիս 25 Իրանէն Խ. Հայաստան հասած են 2379 հոգի: Արաքի, Ղազուինի եւ Թաւրիզի շրջաններէն կը շարունակուի Հայերու հայրենադարձը : Մօտ օրերս կը սկսի Սպահանի, Թեհրանի եւ Քիրմանշահի ներգաղթը:

«Ալիք» կ'աւելցնէ որ Իրանահայերու ներգաղթը սկսելէն յետոյ, Իրանի Հայերու Ներգաղթին Օժանդակող Կ. Կոմիտէի Նախագահը ներգաղթողներու կողմէ շնորհակալական եւ երախտագիտական հեռագիրներ տուած է վարչապետ Ղաւամ Սալթանէին և Մարաջախտ Ի. Վ. Ստալինին: «Նովստի Դնեա»յի տեղեկագրութեան համաձայն, մինչեւ Յուլիս 29 Իրանէն Հայաստան հասած են 3835 հոգի:

Հայրենադարձները խիստ ջերմ ընդունելութիւն կը գտնեն իշխանութիւններու եւ ժողովուրդին կողմէ: Անմիջապէս անոնց կը տրամադրուի բնակարան եւ աշխատանք խորհ. հիմնարկութիւններու եւ ձեռնարկներու մէջ :

Արաքի շրջանի գիւղերէն (մօտ 500 հոգի) հասան Թեհրան Օգոստ. 3ին: 1000ի մօտ բազմութիւն մը լեցուց կայարանը: Դիմաւորողները սկսան երգել Հայաստանի հիմնը: Ողջերթի եկողները կ'ըսէին. «Սիրելի քոյրեր եւ եղբայրներ, մեր ջերմ ողջոյնները տարէք Մայր Հայաստանի մեր եղբայրներուն եւ քոյրերուն: Երանի ձեզ, որ մեզմէ առաջ ոտք կը դնէք մեր Մայր Հայրենիքի հողին վրայ եւ Աստուծոյ օգնութեամբ կը լծուիք աշխատանքի»: Անոնք ուրախութենէն արտասուաթոր աչքերով կ'ըսէին. «Սիրելի եղբայրներ եւ քոյրեր, միամիտ եղէք, ինչպէս որ դուք եկած էք մեզ դիմաւորելու, մենք ալ ձեզ կը փոխարինենք Մայր Հայաստանի մէջ եւ ձեր ողջոյնները կը տանինք անոնց»:

★ Ալիքի Օգոստ. 7ի թիւին մէջ կը կարդանք. «Արաքի շրջանի Փահրա եւ Շաւրաստ գիւղերէն 1000ի մօտ ներգաղթողներ առողջապահական եւ այլ տեսակէտէն աւելի լաւ վիճակ ունէին քան թէ մինչեւ այժմ անցած կարաւանները: Ներկաներու կողմէ ընդունուեցան խանդավառ ցոյցերով, ծափահարութեամբ եւ երգելով, դհոլ զուռնայով, պարերով որոնք ստեղծեցին շատ բարձր տրամադրութիւն :

Ընդունելութեան եկողները բերած էին ուտելիք, պտուղ եւ քաղցրաւենիք ազգականներու եւ առհասարակ ներգաղթողներու համար:

Ատրպատականի շուրջ

Քարոզչութեան կը հաղեւէ —

Այս միջոցին խորհրդային 20 զօրաբաժիններ կեդրոնացած են Իրանի հիւսիս-արեւմտեան սահմանագլուխին վրայ: Իսկ անոր հարաւ-արեւմտեան սահմանագլուխին վրայ, Պարսից ծոցին, ափերը, նաւերը Անգլօ-Հնդիկ զինուորներ կը պարպեն : Անցեալ Յունիսի դիւանագիտական վէճերուն կը յաջորդէ ուժի փորձը :

Հակառակ Յունիսի համաձայնութեան, Իրանեան Ատրպատականը կը շարունակէ իբրեւ անկախ նահանգ ղեկավարուիլ: Անոր կառավարութիւնը կ'առնէ պետութենէն իր բաժինը, բայց կը մերժէ տեղական արտադրութիւնները արտածել դէպի Թէհրան :

Հակառակ անոր որ Յուլիս ամսուան գործադուլը կազմալուծեց Ապատանի քարիւղի նաւահանգիստին աշխատանքները, եւ կտրեց այն մայր երակը որ կը սնուցանէր բրիտանական կայսրութիւնը, այսուհանդերձ կացութիւնը նորէն անորոշ է :

Պէվինի եւ արտաքին պաշտօնատան մնայուն քարտուղար Սըր Օրմ Սարճընթի ճնշումներով, անգլիական նոր քաղաքականութիւն մը փորձուեցաւ, ազատելու համար Մօտաւոր Արեւելքը ռուսական ազդեցութենէն: Իսլամ պետերու օժանդակութիւնը ապահովելու տեղ, Պէվին որոշեց ժողովուրդին վրայ յենուլ: Ճամբաներու, դպրոցներու, հիւանդանոցներու շինութեան ծրագիր մը կազմեց: «Նախ եւ առաջ ժողովուրդը եւ ոչ թէ փաշաները», ահա նոր քաղաքականութեան նշանախօսքը: Բայց յաջողելու համար դրամ պէտք էր: Եւ բրիտանական գանձը պարպուած էր: Արտաքին Պաշտօնատունը կը կարծէր թէ Պաղեստինի մէջ ամերիկ. տոլարներուն վրայ կրնար իր յոյսը դնել իսկ Իրանի մէջ ալ անգլօ-իրան հզօր ընկերութեան շահերուն վրայ: Բայց Ուաշինկթըն այնպիսի պայմաններ դրաւ որ անընդունելի էին, իսկ միւս կողմէ Անգլօ-իրանեան ընկերութեան տնօրէնները ուշացուցին թոշակներուն յաւելումը, ինչ որ ռուսականին վրայ առաւելութիւն մը պիտի ունենար:

Պէվին չհամարձակեցաւ Թրումընի հետ վէճի բռնուիլ, բայց իր գրասենեակը հրաւիրեց անգլօ-իրանեան ընկերութեան նախագահը եւ անոր հասկցուց թէ ամէնէն աւելի այսօր էր որ Անգլիոյ շահերը պէտք է գերադասուին ուրիշ ամէն նկատումէ առաջ:

Մինչ այդ, իրանեան խորհուրդի Նախագահը յայտնեց թէ բրիտանական ընկերութեան երկրաչափները զէնքի կ'ապաւինէին: Ղավամ 48 ժամ սպասեց Ռուսիոյ պատասխանին եւ տեսնելով որ չէր գար, մտածեց թէ պէտք եղած իրաւասութիւնը, ունէր ղաղարին վերջ դնելու: Բայց ռուսական զինուորներու շարժումները կրնային վերակենդանացնել :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐԸ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՍԷԼ.— Նախապէս եղած կարգադրութեան մը համաձայն, Ալֆորվիլի Սկաուտներու երկսեռ խումբը եւ Պրիւսէլի մարզիկները իբր ժամադրավայր ընտրած էին Պելժիոյ Արտէնները: օթուափոնձի գեղատեսիլ բարձունքներուն վրայ տեղի ունեցաւ բանակումը, որ երեք շաբաթ տեւեց: Այդ առթիւ, երկու խումբերը պատեհութիւն ունեցան զիրար մօտէն ճանչնալու եւ իրարու հետ եղբայրական սերտ կապեր հաստատելու :

Երկու քոյր ընկերակցութիւնները բանակումի միջոցին ունեցան մտերմական հաճելի ժամանցներ, երգեցին, պարեցին, մարզանքներ ըրին եւ դրօսական պտոյտներ կատարեցին

Ֆրանսա վերադառնալէ առաջ, Ալֆորվիլի մարզիկները, ընդ առաջ երթալով Պրիւսէլի սկաուտներու հրաւէրին, Պրիւսէլ եկան, ուր երեք օր հիւր մնացին եւ վայելեցին մեր գաղութի անդամներուն սրտաբուխ ասպնջականութիւնը :

Կիրակի, կէսօրէ վերջ, Պրիւսէլի հայ Ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ սկաուտական զուարթ հանդէս մը, որուն ներկայ գտնուեցան բազմաթիւ հայրենակիցներ: Ալֆորվիլի մանչերն ու աղջիկները երգեցին հայերէն եւ ֆրանսերէն զուարթ երգեր, հայ ազգային ու գեղջուկ երգեր, ըրին հայերէն արտասանութիւններ, հայկական պարեր, մեծ խանդավառութիւն առաջ բերելով Ակումբին մէջ :

Ալֆորվիլի խումբը գոհ տպաւորութեան տակ մեկնեցաւ Ֆրանսա: Ողջերթի գացած էին Պրիւսէլի սկաուտները եւ ուրիշ հայրենակիցներ, որոնք երգելով եւ հուրրաներով ճամբու դրին իրենց հիւրերը :

Շատ ապրիք Ալֆորվիլի համակրելի սկաուտներ, Պրիւսէլ եկաք եւ մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեցիք մեր գաղութին մէջ:

Յառաջիկային քանի մը տեղեկութիւններ Պրիւսէլի հայ սկաուտական շարժման մասին :

Հ. Տէրոսկի

★ Պալքաններու յանձնաժողովին մէջ Անգլիա առաջարկեց մասնաւոր տրամադրութիւններ մտցնել դաշնագրին մէջ՝ Հրեաներու իրաւունքներու պաշտպանութեան համար։ Ռումանիոյ պատուիրակը, որուն կը ճայնակցէին խորհրդային ներկայացուցիչները, բացատրեց թէ աւելորդ էր այդ հոգածութիւնը քանի որ իր կառավարութիւնը արդէն, մասնաւոր օրէնքներով, կը յարգէր իր հրեայ փոքրամասնութեան իրաւունքները։ Երկար վիճաբանութիւններէն ետք, յանձնաժողովը 4ի դէմ 7 քուէով ընդունեցաւ Անգլիոյ բանաձեւը ։

★ Պատրաստութիւններ կը տեսնուին Զօրաբերու Նիւ Եորքի ժողովին համար։ Այդ ժողովին մէջ գլխաւոր դաշնակիցները պիտի քննեն ոչ միայն պալքանեան դաշնագիրներու խմբագրութեան վերջնական ձեւը, այլեւ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ խնդիրները։ Պէվին եւ Մոլոթով անձամբ ներկայ պիտի գտնուին այդ ժողովին։ Քաղաքական շրջանակներուն մէջ դիտել կը տրուի թէ Պըրնզի Շթութկարթի ճառէն յետոյ, Գերմանիոյ խնդիրը բուռն վիճաբանութեանց տեղի պիտի տայ։ Ամերիկայի մէջ չափազանց մեծ կարեւորութիւն կը տրուի Զօրսերու յառաջիկայ հանդիպումին ։ Որովհետեւ վճռուեցաւ է որ պիտի վճռուի Եւրոպայի ինչպէս նաեւ արեւմտեան պետութեանց եւ Խորհ. Միութեան յարաբերութեանց ապագան ։

Ֆրանսայի սահմանադրութիւնը

Սահմանադիր Բ. ժողովին մէջ, Երեքշաբթի, կարելի չեղաւ դարձեալ համաձայնութեան գալ երեսփոխանական ընտրութեանց եղանակին մասին։ Արմատականները առաջարկեցին, այս անելին առջեւ, դիմել անգամ մը եւս ժողովուրդին,— ընկերվարականները հակառակեցան՝ առարկելով որ ժողովուրդը չատ կը ձանձրացնեն այս պարբերական հանրաքուէները ։

Ի վերջոյ քուէի դրուեցաւ եւ 273ի դէմ 273 ձայնով մերժուեցաւ հանրաքուէի առաջարկը։

Ուրեմն ընտրական եղանակին քննութիւնը անգամ մը եւս պիտի դրուի վիճաբանութեան ։ Սահմանադրութեան խմբագրական յանձնախումբը կ'առաջարկէ ընտրութեանց եղանակին մասին որ եւ է յօդուած չաւելցնել Սահմանադրութեան մէջ, այլ մասնաւոր օրէնք մը խմբագրել՝ ճշդելու համար ընտրութեանց ձեւը։

Սահմանադիր ժողովը յետոյ զբաղեցաւ վարձակալական օրէնքներու հարցով։ Բնակարաններու վարձքին վրայ յաւելումները վեց ամիսով յետաձգուեցան՝ այն վարձակալներուն համար, որոնց պայմանագրութիւնը խմբագրուած է 1939 Սեպտեմբերէն վերջ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՆՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ կառավարութիւնը յայտնած է Մ. Նահանգներու կառավարութեան թէ պատրաստ է հաստուցում ընել քանի մը շաբաթ առաջ Լուպլիանայի մէջ վար առնուած ամերիկեան օդանաւերուն , ինչպէս նաեւ մեռած օդաչուներու կեանքին համար։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ Իսլամական Դաշնակցութեան նախագահը, Ճիննա յայտարարեց երեքշաբթի օր թէ Հնդկաստան կը գտնուի քաղաքացիական արիւնալի կռիւներու նախօրեակին։ «Երկընտրանքի մը առջեւ ենք, բսաւ. կամ խաղաղ միջոցներով պիտի կարգադրենք ներկայ վէճը, եւ կամ ահաւոր արիւնահեղութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Իսլամներուն եւ Հնդիկներուն միջեւ։ Ես Թուսիոյ հետ բանակցութիւն չեմ վարած եւ այդ տեսակ միտք մըն ալ չունիմ։ Ես կ'ուզեմ անկախ Փաքիստան մը։ Հնդիկները կը հակառակին եւ կ'ուզեն իրենց տիրապետութեան տակ առնել ամբողջ երկիրը։ Հնդկաստանի խնդիրը կրնայ համաշխարհային պատերազմ ստեղծել։ Անգլիա կ'աշխատի լքել 100 միլիոն իսլամները։ Վտանգաւոր քաղաքականութիւն մըն է։

★ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը ծանուցագիր մը ներկայացնելով Պելկրատի կառավարութեան, կը պահանջէ որ ետ վերադարձուին անցեալ շաբթու Եուկոսլաւիոյ օդերէն վար առնուած երկու հելլէն օդանաւերու օդաչուները։Այս լուրին զուգընթաց, Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ «Յոյները դարձեալ բռնաբարած են Ալպանիոյ սահմանագլուխը»։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Յառաջիկայ կիրակի 15 Սեպտ. Մարսէյլի եւ շրջականերու բոլոր հայ եկեղեցիներուն մէջ պիտի կարդացուի Ն. Ս. Կաթողիկոսին անդրանիկ կոնդակը ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Արդուամանեան ընտանիքին եւ պարագաներուն ննջեցեալներուն համար հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, 15 Սեպտ. Գամոնի հայ եկեղեցիին մէջ ։ Կը հրաւիրուին ազգականներ եւ բարեկամներ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ.— Վահան եւ Յովսէփ Զիլինկիրեանները, իրենց հօր անունը Մկրտիչ, որոնք 1920 թուականին՝ Տրապիզոնէն Կ. Պոլիս անցած էին։ Յետոյ Եգիպտոս, ուր կը կարծուին գտնուիլ։ Կը խնդրուի արտասահմանի օրաթերթերէն արտատպել։ Լուր ունեցողները հաճին իմացնել Լեւոն Զիլինկիրեանի, 8 rue de Clérieux, Romans, (Drôme):

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

6 տարուան դադարէ վերջ, մօտ. [illegible] լոյս կը տեսնէ

«Գոյամարտ Օրացոյց»ը

(հրատարակութիւն՝ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի)։ Կը տեղեկացնենք մեր ընկերներուն եւ համակիրներուն, որպէսզի օր առաջ կատարեն իրենց ապսպրանքները։

ՌՈՄԱՆԷՆ Յարութիւն Մաղաքեան որ ընդհ. մարմնակրթանքի մէջ Ֆրանսայի ախոյեան եղած էր, տարի մը ձրի ուսանեցաւ եւ այս տարի կոչուեցաւ ուսուցչական պաշտօնի։ Այս առթիւ Ֆր. Կապոյտ Խաչը հեռագիրտակ մը նուիրած է երիտասարդ ախոյեանին ։

ՌՈՄԱՆԻ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Ասատուր Մանուկեանէ 1000 Ֆրանք իր տղուն Պ. Մանուկ Մանուկեանի ամուսնութեան առթիւ։ Այս ուրախ առթիւ հարսնեւորներէն եղած են հետեւեալ նուէրները Պ. Սարգիս Պիւլպիւլեան 500 Ֆրանք, Պ. Եղիա Յովսէփեան 200, գումար 1700 Ֆրանք ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Վահան Հիւսեանի (Տէսին), եւ իր պարագաներուն, իր սիրելի աղջկան ՍՐԲՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ կանխահաս մահուան առթիւ։

ՍԷՎՐԱՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի Սէվրանի մասնաճիւղը կը յայտարարէ Սէվրանի եւ շրջակայ հայութեան՝ վերաբացումը իր դպրոցին, փոքրերու եւ չափահասներու դասընթացքներուն համար, 1946 հինգշաբթի 19 Սեպտեմբերին, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեաններու սրահին մէջ, rue Barcimon, Ivry Gargan, ուր տեղի պիտի ունենան արձանագրութիւնները նոյն օրը, մանրամասնութեանց համար դիմել նոյն հասցէին ։

ՔԱՆ.— Տէր եւ Տիկին Յակոբ Նշանեան 200 Ֆրանք կը նուիրեն Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան, փոխան ծաղկեփունջի Պ. ԽԼԻԼՊԷՅԵԱՆԻ (Հալէպ) մահուան առթիւ։ Ստանալ «Յառաջ»էն։

ԿՈՉ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՍԷՕԼԷՕԶՑԻՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Սէօլէօզի նախկին վերաշինացի կեդրոնական վարչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր Սէօլէօզցիներուն ներկայ ըլլալ խորհրդակցական ժողովի մը, կազմելու համար Սէօլէօզի Վերաշինացը։ Ժողովը տեղի պիտի ունենայ 13 Ուրբաթ ժամը 8.30ին, 4 rue de la Défense, Issy les Moulineaux, «Ազատ»ի սրահը։ Նոյն ժողովին ներկայ պիտի ըլլայ Մարսէյլի մասնաճիւղի կողմէ լիազօր քարտուղար հայրենակից Եազուպեան Օհաննէսը։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հայ - Բոյժ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի հինգ տարուան հաւաքածոն սպառած է, պակասաւոր հաւաքածոն (10 թիւ պակաս), անկազմ, կը ծախուի 1000 Ֆրանք։

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի հետեւեալ թիւերը կը պակսին մեզի,— թիւ 2, 20, 24, 39, 46։ Անոնք որ մեզի կը հայթայթեն այս թիւերը, կը ստանան հատոր մը մեր հրատարակութիւններէն (կանանչ բաժակով) կամ մէկ տարեկան ՀԱՅ - ԲՈՅԺ նոր շրջանէն։

ՀԱՅ ԲՈՅԺի ընթերցողներէն անոնք որ հաւաքածոյ չեն կազմեր՝ կը խնդրուի մեզի վերադարձնել թիւ 60ը, փոխարէն կը տրուի երկու թիւ յառաջիկայ թիւերէն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Եգիպտացի» կոմիտէի ընդհ. ժողովը յառաջիկայ հինգշաբթի, 12 Սեպտ. իրիկուան ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը, 9 rue Victor Massé :

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ «Վարդանեան» կոմիտէին ընդհ. անդամական ժողովը ուրբաթ 13 Սեպտ. իրիկուան ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը, (Rue Paul Bert, 137)։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ՓԱՐԻԶԻ Սեբաստահայերու Նահանգային Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը, 15 Սեպտեմբեր, Կիրակի ժամը 10ին, Մանուշեան Ակումբը, 8 rue Maubeuge, métro Cadet։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները ։

ԿԵՍԱՐԻՈՅ եւ Շրջ. Վերաշինաց Հայր. Միութեան ժողովը 14 Սեպտ. 1946, շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, 8 rue Maubeuge, Paris (9)։ Օրակարգ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բ. ընթացիկ հարցեր։ Առժամեայ վարչութիւն ։

ՎԿԱՅՈՒԱԾ դաստիարակ - ուսուցիչ մը տրամադրելի ժամեր ունի դասաւանդելու հայերէն լեզուն, հինգշաբթի եւ կիրակի օրերը ամբողջ, ինչպէս նաեւ իրիկուները, անհատներու կամ խումբերու համար։ Դիմել գրաւորապէս «Յառաջ»ի խմբագրութեան մինչեւ ամսոյս վերջ։

ՈՒՍՈՒՑԻՉ կամ ուսուցչուհի կ'ուզուի Իսի լէ Մուլինոյի Խրիմեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքին համար հինգշաբթի օրերը ժամը 9—17։ Դիմել Հ. Բ. Ը. Մ. կեդրոնը, Square Alboni, Paris (16):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այրի Տիկին Կատարինէ Սօլօզեան եւ զաւակները, Գրիգոր եւ Նուարդ (Զէնկիլէրցի) կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր՝ ՄԻՆԱՍ ՍՕԼՕԶԵԱՆԻ համար հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յառաջիկայ կիրակի, 15 Սեպտ. Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցին։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Խրիմեան դպրոցի արձանագրութեան համար դիմել վարչութեան, կիրակի առաւօտները ժամը 9—12, կէսօրէ վերջ 2—6։ Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է հին թէ նոր աշակերտներու համար։ Դպրոցը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 19ին հինգշաբթի առաւօտ։

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ Անիէռի, Պուա Քոլոմպի եւ Քոլոմպի ազգային վարժարանը, դասաւանդութիւնները կը սկսին 12 Սեպտ. հինգշաբթի, իսկ գիշերային դասաւանդութիւնները ամսոյն 17ին ։ Կը հրաւիրենք շրջանիս ծնողները առաջնորդել իրենց զաւակները։

ՏԷՍԻՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ստանձնած է վերաբանալ դպրոցը։ Արձանագրութիւնները սկսած են։ Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց երախաներու արձանագրութեանց համար դիմել ամէն օր Տէր եւ Տիկին Փափազեաններուն ։

Կը յուսանք թէ ինչպէս նախորդ տարեշրջանին այս տարի եւս բոլորը անխտիր պիտի քաջալերեն դպրոցը նոր սերունդի փրկութեան համար։

La Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Dameame – 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Բաժն. տար. 1000, 6ամս. 500 ֆր. Եռամս. 300 ֆրանք

Vendredi 13 Septembre 1946 Ուրբաթ 13 Սեպտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4800—Նոր շրջան թիւ 439 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր.

Պատրաստուիլ նաեւ միտքով

Ի՞նչ կը կարդանք զարգանալու, «բան սորվելու» եւ հանրային կեանքի մէջ օգտակար դեր մը կատարելու համար։

Ի՞նչ կը գրենք զարգացնելու համար մեր խոնարհ բազմութիւնները եւ անոնց գիտցածին վրայ պուտ մը գիտութիւն աւելցնելու առաջադրութեամբ։

Շատ քիչ բան. գրեթէ ոչինչ։

Գեղեցիկ գրականութեան պարտէզէն ներս մտած ենք այո՛, մանաւանդ 19րդ դարու կէսէն ասդին։ Երբեմն դողդոջուն քայլերով, երբեմն քիչ մը աւելի համարձակ ու ինքնավստահ։

Ծաղիկներ քաղած ենք միջազգային գրականութեան ածուներէն։ Թերեւս մենք ալ քանի մը ազնու՛ր ծաղիկ տնկած ենք այդ ածուներուն մէջ։

Մշակած ենք քերթողական արուեստին բոլոր ճիւղերը։ Ունինք բանաստեղծութիւններ որոնք փառաւոր .էջեր են միջազգային չափանիշով։

Գրած ենք վէպեր, պատմութիւններ, հէքեաթներ հայրենաշունչ ու տոհմիկ նկարագրով։

Երբեմն իջած ենք մինչեւ ոստիկանական վէպերու չուկան՝ յանուն գրականութեան ...

Բայց, յուսահատօրէն մէկդի նետած ենք գիտական գրականութեան մշակումը՝ իբրեւ աւելորդ պերճանք։ Հայ մտաւորականը հազիւ թէ հետաքրքրուած է — գոնէ վերջին քսանըհինգ տարին — ընկերային եւ քաղաքական գիտութեանց ուսումնասիրութեամբ։

Շատ անգամ մեր գրող - բրոցները կը խօսին, կը գրեն, կը վիճին ու կը գզուըտին այնպիսի նիւթերու շուրջ որոնց մասին շատ համեստ կամ կիսկատար ծանօթութիւններ միայն ունին։

Անկեղծօրէն խոստովանինք, մենք մեզի — մեր «ազգասէրներէն», մեր հանրային դէմքերէն քանի՞ հոգի պիտի կրնային իմաստալից ու իմաստուն կարծիք յայտնել այն «իզմ»երուն մասին որոնց անունով հրապարակ իջած են։ Մեր գրող — բրոցներէն քանի՞ հոգի գիտական պաշար ունին՝ արտայայտուելու համար օրուան քաղաքական ու ընկերային երեւոյթներուն մասին։

Կը ճանչնա՞նք այն ազգերը որոնց քմահաճոյքէն ու շահերէն կախում ունի մանր — մունր ժողովուրդներու — ի շարս այլոց մեր — ճակատագիրը։

Ո՞րքա՞ն բան գիտենք Անգլիոյ, Ամերիկայի, Խորհրդային Միութեան կամ Ֆրանսայի մասին։

Պատմութիւն կը կարդա՞նք։ Զօր ու ցամաք նիւթե՞ր որպէսզի ըմբռնէինք տարողութիւնը այն ընկերային ու քաղաքական յեղաշրջումին — յեղափոխութեան — որ քսաներորդ դարու քաղաքական մտքին յատկանիշն է։

Անհրաժեշտ չէ, կրնան ըսել բանգէտները։ Թերթերը բաւական են այդ բոլորը սորվելու համար։

Եթէ կարելի ըլլար քաղաքական հմտութիւն եւ դաստիարակութիւն ձեռք բերել միմիայն օրուան մամուլին հետեւելով, այն ատեն Հայոց ազգին բոլոր խանութպաններն ու տիրացուները իրաւունք պիտի ունենային հեղինակաւորութեակէտ յայտնելու՝ թէ հայկական եւ թէ միջազգային խնդիրներու մասին։ Քաղաքականութիւնը ժամանց չէ որ մատչելի ըլլար կարդացողին եւ չկարդացողին։

Թերթերը լուր կուտան, ինչպէս նաեւ շահեկան յօդուածներ՝ օրուան կարեւոր դէպքերուն մասին։ Ոչ անոնց ծաւալը, ո՛չ ալ անոնց շոգեպինդ պատրաստութիւնը թոյլ կուտան փնտռուք կատարելու այն հիմնական պատճառներուն մասին որոնց տրամաբանական եզրակացութիւնն է օրուան դէպքը։

Երկունքի մէջ է Մարդուն միտքը։ Ահաւոր յեղափոխութիւն մըն է որ կը կատարուի 1914էն ասդին։

Ծով մը արիւն թափեցաւ յանուն այդ յեղափոխութեան։

Ի՞նչ կը գրենք եւ ի՞նչ կը կարդանք հետեւելու համար այդ շարժումին։

Հազիւ թէ քանի մը բառ որովհետեւ անվարժ ենք քննական ուսումնասիրութեանց։ Թերեւս քիչ մը մակերեսային եւ անհոգ։ Ամէն պարագայի կը սիրենք ամուլ ու անհամ բանավէճերը։

Մեր դատին լուծումը կը պահանջէ որ ըլլանք աւելի լուրջ ու աւելի բծախնդիր՝ մեր քաղաքական հմտութեան ու դաստիարակութեան հանդէպ։

ԺԻՐԱՅՐ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

Լոնտոնի խորհրդաժողովին չորեքշաբթի օրուան նիստին մէջ արաբական Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները վճռապէս մերժեցին Պաղեստինը բաժնելու եւ Հրեաներուն «օջախ» մը հաստատելու բրիտանական առաջարկը եւ յայտնեցին որ եթէ անգլիական կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք չառնէ հրէական ահաբեկումները դադրեցնելու, Արաբները պիտի ստիպուին զէնքի դիմելու։ Սուրիոյ պատուիրակը ըսաւ թէ Արաբական երկիրները կ'ընդունին որ հրէական հարց մը կայ, բայց գիտել տուաւ որ անիկա միջազգային բնոյթ ունենալով, բոլոր ազգերու մասնակցութեամբ եւ աջակցութեամբ միայն կրնայ լուծում ստանալ։ «Այդ հարցը Պաղեստինի յատուկ չէ, հետեւաբար անոր կարգադրութիւնն ալ Պաղեստինի մէջ չէ որ պէտք է փնտռել»։ Մօտաւորապէս միեւնոյն կարծիքը յայտնեցին միւս պատուիրակութիւնները։ Հրեաները խորհրդաժողովին չեն մասնակցիր, բայց հեռուէն կը հետեւին անոր աշխատանքներուն։ Անոնք կը պահանջեն որ վէճը սեղանի վրայ բերելէ առաջ, Անգլիա անջատ բանակցութիւններ վարէ թէ հրեայ կազմակերպութեան եւ թէ Արաբներուն հետ։ Համաձայն են որ Պաղեստինը բաժնուի, բայց ո՛չ այն ձեւով սակայն, որ կրնայ գոհացնել միայն Արաբները։ Այս վերջիններն կը պնդեն որ Պաղեստինը իրենց սեփական հողն է եւ Հրեաները իրաւունք չունին ինքնավար շրջան մը հաստատելու այնտեղ՝ այս կամ այն պետութեան թեւարկութեան տակ։

Հաշտութեան ժողովին մէջ

Իտալական յանձնաժողովին չորեքշաբթի օրուան նիստին մէջ օրակարգի գլխաւոր նիւթն էր Թրիէսթէի խնդիրը։ Եուկոսլաւիոյ պատուիրակը դարձեալ կրկնեց իր պահանջները եւ մերժեց հաւանութիւն տալ «Ֆրանսական սահմանագծին»։ Յատուկ յանձնախումբ մը պիտի զբաղի այս փշոտ հարցին մանրամասնութիւնով։ Կ'ըսուի թէ Եուկոսլաւիա փորձ մը պիտի կատարէ Իտալիոյ հետ առանձին կարգադրութիւն մը ընելու համար։

★ Անգլիա, Ամերիկա, Գանատա, Աւստրալիա, Հարաւ. Ափրիկէ, Զինաստան եւ Հնդկաստան յայտնեցին չորեքշաբթի օր թէ կը հրաժարին Իտալիայէն հատուցումներ պահանջելու ծրագրէն։ Իտալիա առաջարկեց որ խորհրդաժողովը չեղեալ նկատէ Հապէշիստանի եւ Ալպանիոյ պահանջները քանի որ Իտալիա այդ երկու երկիրներուն մէջ ձգած է բաւականաչափ հարստութիւն՝ եղած վնասները հատուցանելու համար։

Սահմանադրութեան վէճերը կը շարունակուին

Զորեքշաբթի գիշեր շարունակուեցան վիճաբանութիւնները սահմանադրութեան այն յօդուածներուն մասին, որոնք կը ճշդեն Հանրապետութեան Խորհուրդին ընտրութեան ձեւերը։

Վերջին անգամ համաձայնութիւն գոյացած էր Սահմանադիր ժողովին երեք գլխաւոր ու զօրաւոր հոսանքներուն միջեւ, ընտրութիւնը կատարելու համար երկաստիճան կամ երկու գործողութեամբ, եւ մասնակցութեամբ մայր երկրին եւ գաղութներուն։ Ցանկարծ, սակայն, Հանրապետական Ժողովրդական Շարժումին ներկայացուցիչը պահանջեց ընտրութիւնը կատարել մայր երկրի հաւաքականութեանց քուէով։

Ընկերվարականներուն կողմէ Անտրէ Ֆիլիփ յայտարարեց թէ պիտի հրաժարի յանձնախումբին նախագահութենէն եթէ Հանրապետական Ժողովրդավար Շարժումին երեսփոխանները պնդեն իրենց տեսակէտներուն վրայ։ Վախ կար, որ տագնապ մը ծագէր այս յայտարարութիւններէն ետքը, երբ Պիտօ միջամտեց։

Հանրապետական Ժողովրդավար Շարժումին ծոցին մէջ կը յուզուին երկու հոսանքներ,— մին կը պնդէ թէ աթոռ պիտի կորսնցնէ յառաջիկայ ընտրութեանց մէջ, եթէ շարունակէ այսպէս տեղի տալ երկու «մեծ»երուն պահանջներուն առջեւ։ Միւս հոսանքը կը կարծէ թէ ժամանակը չէ խզում մը կատարելու եւ համերաշխութեան եզր կը փնտռէ։

Վիճաբանութիւններէն այնպէս կարելի է հետեւցնել թէ կը կռուին մինչեւ վերջին վայրկեանը՝ համաձայնութեան նոր ձեւով մը իրարու մօտենալու համար ետքէն։

Ամերիկայի նաւագ. գործադուլը

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ ամերիկացի նաւազներու գործադուլը այնքան ծաւալ ստացաւ որ մտահոգութիւն կը պատճառէ։ Ամերիկեան նաւահանգիստներու հրշէջներն ալ կը սպառնան գործադուլ յայտարարել, եթէ ամսաթոշակի յաւելում չկատարուի։ Բանուորական ուրիշ կազմակերպութիւններ եւս նոյն սպառնալիքը կ'ընեն։

Արդ, ներկայիս գործադուլին կը մասնակցին մօտ մէկ միլիոն աշխատաւորներ։ Նիւ Եորքի մէջ բեռնատար կառքերու ջէնոէքային գործադուլով ծանր կացութեան մը մատնուած է ճարտարարուեստը։ Եւ եթէ առեւտրական եւ ճարտարարուեստական ձեռնարկներու բանուորներն ալ գործադուլ յայտարարեն, 1.270.000 հոգի եւս կ'աւելնայ այն մէկ միլիոն բանուորներուն վրայ, որոնք գործադուլի մէջ են արդէն։

Գործադուլին պատճառով պահ մը վախցուեցաւ որ անօթի կը մնայ Նիւ Եորքը, բայց կարելի եղաւ հեռացնել այդ վտանգը։

Նիւ Եորքի մէջ, գործադուլ յայտարարող կառավարներու (շօֆէօր) թիւն է 25000, Քալիֆորնիոյ մէջ 3500։ Ինքնաշարժի շինութեանց ճարտարարուեստին մէջ գործադուլ յայտարարող բանուորները՝ 21000։

Եթէ կառավարներու գործադուլը շարունակուի, թերթերու հրատարակութիւնը եւս պիտի դադրի, որովհետեւ փոխադրող չկայ։ Նիւ Եորքի մամուլի վարչութիւնը որոշած է թերթերուն ծաւալը պզտիկցնել, որպէսզի շուտ չսպառի թուղթի մթերքը։

Նիւ Եորքի քաղաքապետը կը վախնայ, որ գործադուլը ի վերջոյ յանգի արիւնհեղութեան։

Եթէ ճիշդ է տեղեկութիւնը, վերջին պահուն կը հաղորդուի թէ առժամապէս վերջ գտած է գործադուլը Նիւ Եորքի շրջանին մէջ միայն։

★ Նիւ Եորքի մէջ միսն ալ սկսաւ պակսիլ, եւ 4000 մսավաճառներ, որոնք կը սպասարկեն մօտ երկու միլիոն յաճախորդներու, որոշեցին այսօր փակել իրենց խանութները։

Սահմանադրութեան նոր հանրախուէն

Նախարարական Խորհուրդը Զորեքշաբթի օր զբաղեցաւ նոր հանրաքուէին հարցով։ Կառավարութիւնը կ'աճապարէ եւ ցանկալի կը գտնէ որ օր առաջ վերջանայ Սահմանադրութեան քննութիւնը։ Կը կարծուի թէ Սահմանադրութեան վաւերացումէն ետքը երեք շաբաթ միջոցը բաւական է կատարելու համար հանրաքուէն։ Նոյնքան միջոց մըն ալ հանրաքուէէն մինչեւ նոր ընտրութիւնները։

Այս հաշիւով, հանրաքուէն տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբերի կէսէն առաջ, եւ ընտրութիւնները՝ Նոյեմբերի սկիզբը։ Իբրեւ հաւանական թուական՝ հանրաքուէն կրնայ տեղի ունենալ Հոկտեմբեր 6ին, իսկ ընտրութիւնները Նոյեմբեր 10ին։

Յետոյ քննութեան առնուեցաւ օդանաւային արկածներու հարցը։ Ժիւլ Մոք յայտարարեց թէ ամէն քննութիւն կատարուած է եւ խափանարարական որ եւ է փորձի մը մասին աւելորդ են կասկածները։ Մեքենաներու գործունէութեան մէջ ճակատագրական են նման դժբախտ արկածները։

Ամերիկա կը վերակազմէ իր զինուորական ուժը

Միացեալ Նահանգներու պատերազմական մեքենան այնպէս մը շինուած է, որ կը գործէ երկու տարբեր գլուխով,— ծովային բանակի հրամանատարութիւն եւ ցամաքային բանակի հրամանատարութիւն։ Իւրաքանչիւրը ունի իր օդանաւային ուժերը։ Երկրի մը զինուորական պաշտպանութիւնը այսպէս էր կազմակերպուած այն շրջանին՝ երբ տակաւին ծանօթ չէր օդանաւային փոխադրութեանց եւ ռմբակոծութեանց, ինչպէս նաեւ հիւլէական ռումբերու դերը։

Միացեալ Նահանգներու նախագահը, խորհրդակցութեան հրաւիրելով երկրին զինուորական հեղինակութիւնները, կը մտածէ միացնել եւ մէկ հրամանատարութեան տակ դնել ազգային պաշտպանութեան բոլոր ուժերը։ Այս խորհրդակցութեան ներկայ էին պատերազմական Նախարարը, ընդհ. սպայակոյտին պետը, նաւատորմին ընդհ. հրամանատարը։

Այս խորհրդակցութենէն ետքը, կը կարծուի թէ Նախագահը պիտի ստորագրէ երկու հրովարտակ.

1.— Ստեղծելու համար Գերագոյն Մարմին մը, որուն պիտի մասնակցին նախագահը, արտաքին նախարարը եւ զինուորական հրամանատարները։ Գերագոյն այս Մարմինին մէջ պիտի ձուլուին ցամաքային, ծովային եւ օդային ուժերու հրամանատարութիւնները։

2.— Կազմելու համար յանձնախումբ մը, որ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԸՆԿԵՐՎԱՐ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԴԻՐՔ՝ ՄԻՒՍ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՆԴԷՊ

Երկու օրուան վիճաբանութեանց ընթացքին, Համագումարը զբաղած էր Վարիչ Մարմնի բարոյական գործունէութեան տեղեկագիրով, կանանց կազմակերպութեան հարցով, ընկերվարական երիտասարդութեան կազմակերպութեամբ, «Փոփիւլէր»ի խնդիրով, ելմտական զեկոյցով, Միջազգայինի տեղեկագրով եւ այլ խնդիրներով: Մանաւանդ առաջին օրուան վիճաբանութիւնները շատ տաք ու կրքոտ մթնոլորտի մը մէջ տեղի ունեցած էին: :

Այնպէս որ երբ Օգոստոս 30ի գիշերը ժամը 9.30ին ընդհանուր քաղաքական ուղեգծի մասին վիճաբանութիւնները բացուեցան, մթնոլորտը բաւական խաղաղած եւ կիրքերը հանդարտած էին: 97 պատգամաւորներ ձայն ուզած էին օրակարգի այս նիւթին մասին խօսելու համար: Նուազագոյն հաշուով կը կարծուէր թէ 12 ժամ պէտք էր. շատեր կ'առաջարկէին բուացնել, առաջարկը ընդունուեցաւ ալ. սակայն կէս գիշերին տեսնուեցաւ որ կարելի պիտի չըլլայ վիճաբանութիւնները վերջացնել առտուան ժամը 9.30ին, հարկ պիտի ըլլայ յաջորդ օրն ալ զբաղիլ (18 ժամ), ուստի կէս գիշերէն վերջ ժամը 12.30ին ընդհատուեցաւ ժողովը, յաջորդ առաւօտ՝ շաբաթ՝ վերսկսելու եւ գիշերը մինչեւ ուշ ատեն շարունակելու համար:

Քաղաքական ուղեգիծի օրակարգին մաս կը կազմէին ներքին եւ մասամբ արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ բոլոր հարցերը,— ընկերվարական կուսակցութեան դիրքը հանդէպ միւս կուսակցութեանց (համայնավար, M. R. P., արմատական ընկերվարական եւն), այդ կուսակցութեանց հետ գործակցութիւնը խորհրդարանին եւ կառավարութեան մէջ, ընկերվարական կուսակցութեան դիրքը Ֆրանսական կայսրութեան մաս կազմող գաղթավայրերու եւ թեւարկութեան ենթակայ երկիրներու ժողովուրդներուն եւ այդ երկիրներուն տրուելիք վարչաձեւին մասին:

MRPի մասին արտայայտուեցան ճառախօսներէն շատերը: Բոլորն ալ կ'ընդունէին որ այս նորակազմ կուսակցութիւնը — որ ներկայիս Ֆրանս. խորհրդարանին մէջ ամէնէն ուժեղ հոսանքը կը ներկայացնէ — իր ետեւ ունի կղերա-պահպանողական տարրերը, ամբողջ կաթոլիկ եկեղեցին իր հզօր կազմակերպութիւններով եւ նիւթական լայն միջոցներով: Կը գործակցին այս կուսակցութեան հետ անոր համար որ գերման գրաւման շրջանին, գաղտնի գործունէութեան ժամանակ, Դիմադրական Ճակատին վրայ անոր վարիչներուն հետ միասին կ'աշխատէին եւ այն ատենէն իսկ համաձայնութեան եկած էին որոշ ծրագրի մը վրայ, որ յայտնի է Ազգային Ազատագրութեան Կոմիտէի ծրագիր անունով:

Ընկերվարականներուն համար կարեւորն այն է որ MRPն կ'ընդունի ճարտարարուեստի մեծ ձեռնարկներուն, արտադրութեանց միջոցներուն, մեծ դրամատուններուն, ապահովագրական ընկերութեանց եւայլն ազգայնացումը, ինչ որ ընկերվարական կուսակցութեան ծրագրի գլխաւոր մասը կը կազմէ:

Գլխաւոր անհամաձայնութիւնը Ժողովրդական Հանրապետական Շարժումին հետ՝ դպրոցներու աշխարհականացման խնդրին շուրջ է: MRPն կը պահանջէ ուսուցման ազատութիւնը — նպատակ ունենալով ազատ ձգել կրօնական-դաւանական խմբակցութիւնները դպրոցներ բանալու իրենց ուզած ձեւով եւ հոն տալ կրօնական դաստիարակութիւն իրենց աշակերտներուն: Ասիկա հակառակ է ընկերվարական ըմբռնումներուն: Ընկերվարութիւնը կը ջատագովէ դպրոցէն հեռացնել կրօնքը, ինչպէս այս վերջինը հեռացուած է պետութենէն եւ բոլորովին անջատուած:

Այս կէտին շուրջ անցած շաբաթներու ընթացքին բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան Սահմանադիր Ժողովին մէջ եւ ուսուցման աշխարհականացման կողմնակիցները — ընկերվարական, համայնավար եւ արմատական ընկերվարական — յաղթանակը տարին երկու քուէի առաւելութեամբ միայն: Նոր մշակուած Սահմանադրութեան մէջ «ազատ ուսուցում»ի սկզբունքը չէ ընդունուած, ու անիկա կրնայ կրկին պատճառ դառնալ հանրաքուէի ժամանակ «ո՛չ» քուէարկողներու թիւր շատցնելու :

Արմատական ընկերվարական կուսակցութեան հանդէպ բռնուելիք դիրքին մասին շատ չխօսուեցաւ: Շատ հեռու են արդէն այն օրերը, երբ Տալատիէի եւ Էրիոյի կուսակցութիւնը ամենազօր էր Ֆրանսայի մէջ, տարիներով իր ձեռքին մէջ պահելով երկրին իշխանութիւնը: 1936ի «Ժողովրդային Ճակատ»ը մեռած է ընդմիշտ եւ կարելի չէ զայն կրկին ոտքի կանգնեցնել միեւնոյն տարրերով: Արմատական ընկերվարական կուսակցութիւնը արդէն հիմա կը նկատուի քաղքենի յետադիմական կազմակերպութիւն մը եւ իր ծրագրին գլխաւոր կէտերը ժամանակավրէպ կը նկատուին յետ պատերազմեան նոր կարգուսարքին համար:

Գլխաւոր անհամաձայնութիւնը արմատականներուն հետ այն է, որ այս վերջինները չեն ընդունիր դրամատիրական հիմնարկութեանց «ազգայնացում»ը եւ կը ներկայանան իբրեւ ջերմ պաշտպանները քաղքենի դասակարգին, մինչ գլխաւոր երեք կուսակցութիւնները բանւոր եւ երկրագործ դասակարգերու շահերու պաշտպանութիւնը ստանձնած են առաւել կամ նուազ չափով:

Միակ կէտը, ուր արմատական ընկերվարական կուսակցութեան հետ համաձայնութեան գետին մը կայ դեռ, աշխարհականացման հարցն է: Արմատականները սկիզբէն ի վեր իրենց ծրագրին վրայ արձանագրած են աշխարհականացումը եւ կը ջանան սկզբունքով հաւատարիմ մնալ անոր, թէեւ Սահմանադիր Ժողովին մէջ երկդիմի դիրք մը բռնեցին վերջին անգամ այդ հարցի քննութեան ատեն :

Ընկերվարական համագումարին մէջ փոքրամասնութիւն մը կը նախընտրէր գործակցիլ արմատականներուն հետ, որ «աշխարհական» են քան Ժողովրդական Հանրապետական Շարժման հետ, որ կղերապաշտ է եւ կաթոլիկ եկեղեցիին ու Վատիկանին կռթնած է:

Կարգ մը ճառախօսներ նոյնիսկ գանգատեցան, որ «Փոփիւլէր»ի մէջ շատ կը քննադատուի համայնավար կուսակցութիւնը, մինչ Ժողովրդային Հանրապետական Շարժման դէմ որ եւ է բան չի գրուիր (Քադալէ, Լուարի պատգամաւոր):

Անտրէ Ֆիլիփ, որուն ճառը ամէնէն յաջողն էր եւ մեծ ընդունելութիւն գտաւ Համագումարին մէջ, արմատականներու մասին ըսաւ թէ ներկայիս տնտեսական եւ ընկերային գետնի վրայ անոնք բացարձակապէս յետադիմական են :

Գալով MRPին, նախկին դատական նախարարը խստիւ դատափետեց զայն եւ յայտարարեց թէ ընկերվարական կուսակցութիւնը պէտք է պայքարի անոր գոյութեան իսկ դէմ: «Ժողովրդավար կարգուսարքին մէջ ո՛չ միայն Պետութիւնը, ո՛չ միայն Դպրոցը, այլեւ նոյնինքն քաղաքական կուսակցութիւնները պէտք է «աշխարհական» ըլլան, այսինքն անոնք բաց ըլլան փիլիսոփայական եւ կրօնական ամէն տեսակ ըմբռնումներ ունեցող մարդոց առջեւ, բոլոր համոզումներն ալ յարգուին, ճիշդ այնպէս ինչպէս է մեր ընկերվարական կուսակցութեան մէջ, ուր ինծի պէս քրիստոնեայ շարքային մը երբեք դժուարութիւն չէ ունեցած իր ձայնը լսելի ընել տալու: Ընդհակառակն MRPն միայն դաւանական գետնի վրայ իր մէջ կը պարփակէ ընկերային հակամարտ տարրեր, աջակողմեան պահպանողականներ, նոյնիսկ յետաշրջականներ ու նաեւ ձախ բանւորութիւն մը, որուն տրամաբանական տեղը պէտք է ըլլար մեր կողքին, մեր կուսակցութեան մէջ. անիկա անկարգութեան եւ քաղաքական շփոթի տարր մըն է»:

Արտաքին քաղաքականութեան մէջ եւ ընկերվարականները կը բաժնուին MRPէն, Այս վերջինը կը կարծէ շարունակողն ըլլալ Բիշլիէօի քաղաքականութեան, սխալ գաղափար ունի մեծութեան մասին, որ չի յանգիր ո եւ է դրական արդիւնքի : Յաջողութիւն մը չէ Երեք Մեծերու կողքին մեծ դժուարութեամբ ՍԹՐԱՓՈՆԹԷՆ մը ձեռք բերելը: «Ֆրանսայի դերը այսօր պէտք է ըլլայ ո՛չ թէ ձուլուիլ Երեք Մեծերուն մէջ, այլ իր շուրջ համախմբել բոլոր պզտիկ եւ միջակ ազգերը, տիեզերական խղճմտանքի ձայնը լսելի ընելու համար, յիշեցնել թէ իրական խաղաղութիւն պիտի չունենանք ցորչափ մեծ ու պզտիկ կարծուած ազգերը պիտի չընդունին ենթարկուիլ միջազգային կազմակերպութեան այն որոշումներուն որոնք մեծամասնութեամբ տրուած են: Ֆրանսայի ճակատագիրը պիտի վճռուի միջազգային գետնի վրայ : Ժամանակ է որ ընկերվարական կուսակցութիւնը այս կէտին վրայ պայքարի մէջ նետուի, որովհետեւ Ֆրանսան պիտի կորսուի, եթէ շուտով չըստեղծուի իսկական միջազգային ժողովրդապետութիւն մը: Ահա թէ ինչ՝ անդարմանելիօրէն կը զատէ մեզ MRPէն» :

Իր վերջնական բանաձեւին մէջ, ընկերվարական համագումարը մատնանշելով MRPի դաւանական հանգամանքը եւ խայտաբղէտ բաղադրութիւնը, կը յայտարարէ թէ հանրապետական հանրային կարծիքը շարժման մէջ պիտի դնէ՝ պաշտպանելու համար աշխարհական դպրոցը՝ ընդդէմ կղերամիտներու :

Արմատական ընկերվարական կուսակցութեան մասին բանաձեւը կը շեշտէ թէ անիկա երթալով աւելի պահպանողական կը դառնայ եւ թշնամի է ամէն կարգի ազգայնացումներու: Կ'արձանագրէ նոյնպէս, որ այդ կուսակցութիւնը լքած է աշխարհականացման պաշտպանութիւնը, իր քուէները խառնելով աջակողմեաններուն հետ, վիճաբանութեան մը ընթացքին, որ Ֆրանսայի կրթական ծրագրի սկզբունքին շուրջ իսկ կը դառնար :

Բայց ամէնէն բուռն վիճաբանութիւնները տեղի ունեցան համայնավար կուսակցութեան հանդէպ դիրք ճշդելու առթիւ:

(3) ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Ն Ե Ր Գ Ա Ղ Թ Ը

«Յուսաբեր» կը գրէ այս խորագրով *խմբագրականի մը մէջ* (16 Օգոստոս).—

Երէկ, Հինգշաբթի, սկսան ներգաղթի արձանագրութիւնները եգիպտահայութեան համար, մասնաւորաբար Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ մէջ:

Ուրախ պէտք է ըլլալ, որ առանց աղմուկի ու իրարանցումի, եղան նախապատրաստական աշխատանքները եւ սկսան արձանագրութիւնները:

Ազգահաւաքման, ազգապահպանման, ինչպէս նաեւ մեր հայրենիքի հզօրացման համար անհրաժեշտ ձեռնարկ մըն է ներգաղթը, որ վերջապէս սկսաւ, հոգ չէ թէ ուշ: Կացութիւնը ապահովաբար տարբեր պիտի ըլլար, եթէ տասնեակ տարիներու ընթացքին կատարուէր ան: Մեր հայրենիքը աւելի զօրացած, աւելի բարգաւաճ դարձած պիտի ըլլար եւ արտասահմանի հայութեան կորուստներն ու չարչարանքները խնայուած պիտի ըլլային:

Բայց ժողովրդական առածը կ'ըսէ՝ «ուշ եկուր, անուշ եկուր»: Եւ կուգայ ան, այն օրերուն, երբ Հայ Դատը դրուած է միջազգային սեղանի վրայ եւ կը սպասէ լուծումի: Տարակոյս չկայ, որ ներգաղթը յաւելեալ ազդակ մը պիտի կազմէ Հայ Դատի լուծման համար: Հարիւր հազարաւոր հայ զանգուածներ, իրենց հայրենիքէն վտարական, օտար աշխարհներու մէջ կը թափառին: Կ'աշխատին, կը զոհեն, կը տքնին, կուտան, առանց սակարկութեան իրենց նիւթական ոյժը, բարոյական ու իմացական ստեղծագործ կարողութիւնները, այս բոլորին փոխարէն ապրելու համար պարզապէս, կերպով մը: Ինչո՞ւ այս հարիւր հազարաւորները չերթան կամ չկարենան երթալ իրենց հայրենիքը, հայրենի հողին վրայ աշխատելու, հոն ապրելու եւ ստեղծագործելու համար:

Ներգաղթով այս հնարաւորութիւնը կը տրուի սփիւռքի հայութեան, քառորդ դար ետք, եւ տարակոյս չկայ, որ սփիւռքի հայրենակարօտ հայութիւնը պիտի լսէ հայրենի հրաւէրը: Այս հրաւէրը կուգայ հայրենիքի կառավարութեան կողմէ, Էջմիածնայ կաթողիկոսութեան, հայրենի մտաւորականութեան ու բովանդակ ժողովուրդին կողմէ, սրտագին բառերով, ջերմ շունչով ու եղբայրական ոգիով:

Գաղութահայութիւնը չէր կրնար անտարբեր մնալ եւ, բարեբախտաբար, չմնաց անտարբեր:

Գաղութէ գաղութ այս կամ այն կերպով կազմակերպուեցան Մարմիններ, ներգաղթով զբաղելու համար: Դժգոհ եղանք, ցաւեցանք եւ դժգոհ ենք ու կը ցաւինք, որ գրեթէ ամէն տեղ խտրական ոգի դրուեցաւ. «Հրէի եւ հեթանոսի» հարցեր յարուցուեցան: Գրգռական տխուր մթնոլորտ ստեղծուեցաւ, այնպիսի պայմաններ, ուր անբաղձալի տարրեր ալ անցան գործի եւ առիթը շահագործեցին, ազգային միութիւնը խանգարելու եւ անտեղի խաչակրութիւն ստեղծելու համար:

Ներգաղթը համազգային ձեռնարկ է, հայրենիքի հզօրացման, Հայ Դատի լուծման օժանդակ, հայահաւաքման գործ. այսինքն՝ նուիրական գործ մը՝ որուն շուրջ բոլորը միակամ պէտք է աշխատէին: Մէկ եւ միացեալ ոգիով, մէկ ու հարազատ զգացումով, խելքով ալ: Չեղաւ այդպէս: Ոչ միայն զգացումները պղտորեցան, այլեւ ձախաւերութիւններ եղան: Անպատասխանատու, ամբոխային, պատահական քայլեր առնուեցան, եւ Լիբանանի ու Սուրիոյ մէջ հազարաւոր Հայեր տագնապի ու վնասի ենթարկուեցան: Շատեր ծախեցին ինչ որ ունէին. շատեր ձգեցին իրենց գործը, փակեցին իրենց խանութը, աղմուկէն տարուած, ու այսօր մատնուած են անձկութեան ու տագնապի: Չենք խօսիր այլեւս յարակից անախորժ ու անմիտ գրգռութեանց մասին, որոնք թունաւոր մթնոլորտ ստեղծեցին եւ եղբայրը եղբօր դէմ հանեցին:

Կրնային չըլլալ այս բոլորը, եւ ներգաղթը, ապահով ենք, այն ատեն աւելի լայն չափով կը կազմակերպուէր, աւելի կանոնաւոր ու առանց վնասի: Զուտ հայրենասիրական խանդավառութեամբ, ոչ ամբոխավարութեամբ. զուտ ազգային քաղաքական իմաստով, ոչ խմբակցական անմիտ հաշիւներով:

Փակենք սակայն: Մեր խորունկ ցաւը, վրդովումը յայտնենք, ու գոհանանք ասով, մաղթելով որ խաղաղին կիրքերը, եւ միայն հայրենիքի շահը առաջնորդ դառնայ այս ճակատագրական օրերուն:

Ուրախ ենք, որ շուրջ 10.000 գաղթականներ արդէն իսկ վերադարձած են հայրենիք, զանազան գաղութներէ՝ Սուրիայէն, Իրանէն, Պալքաններէն: Փոքր թիւ մը դեռ, բայց նշանակելի դարձեալ՝ տրուած պայմաններուն մէջ:

Այժմ, կարգը եգիպտահայութեան կուգայ որ, անշուշտ, պիտի կատարէ իր պարտքը: Վստահ ենք, որ հայրենասէր եգիպտահայութիւնը, պարտաճանաչութեամբ եւ իր առողջ ոգիով պիտի մօտենայ ձեռնարկին:

Չենք գիտեր, թէ ե՞րբ պիտի սկսի ներգաղթը. ապահովաբար, յառաջիկայ տարեշրջանին: Առայժմ, նախապատրաստութիւններ կ'ըլլան միայն,

Սթալին ինչպէս որ է

Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը պատուիրակութիւն մը ղրկեց վերջերս Խորհրդային Միութիւն, տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու համար անգլեւսոսհակցութեան մըկարելիութիւնները։ Պատուիրակութեան պետը փրոֆ. Հարըլտ Լասքի, կուսակցութեան յայտնի տեսաբանը, երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ մարաջախտ Սթալինի հետ որուն մասին կը յայտնէ հետեւեալ միտքերը :—

Մարաջախտ Սթալին մեծ տպաւորութիւն կը գործէ դիմացինին վրայ։ Անմիջապէս ուշադրութիւնդ կը գրաւեն իր խորամանկութիւնը, արտասովոր համբերութիւնը եւ իր հանդարտ ու վարպետորդի սրամտութիւնը։ Հարցումներ կ՚ընէ : Հարցումներուդ պատասխանելէ առաջ լաւ մը կը մտածէ։ Միշտ արթուն է եւ վերապահ։ Եթէ ուզէ համարձակ է եւ զուարթ։ Չեմ հաւատար որ անիկա դերասան մըն է եւ «թատրոն» կը խաղայ մեր հաշւոյն։ Իր նկարագրին երկու գլխաւոր գիծերն են պարզութիւնն ու համարձակութիւնը :

1.— Սթալին մենատէր մը չէ բառին ընթացիկ իմաստով։ Ուժեղ է, այո. ազդեցիկ է, այո՛ : Ճիշդ է նաեւ որ ան կը սպասէ որ իր տեսակէտները լաւ մը նկատի առնուին եւ չուզեր մրցակից ունենալ։ Ան հաւաքական մարմնի մը—քաղաքական բիւրոյին — առաջնորդն է. իրեն կը մնայ համոզել այդ մարմինը։ Կը քննադատեն զինքը այնտեղ, կրնան համամիտ ըլլալ իրեն կամ ոչ։ Իր գործակիցները բնազդաբար կրնան հետեւիլ իրեն, բայց երբեք ապահով չէ թէ ինք պիտի ըլլայ յաղթողը :

2.— Իր մեծագոյն մտահոգութիւնն է պատերազմէ խուսափիլ որովհետեւ ծանօթ է ռուսական հարցին տարողութեան։ Գիտէ, ինչպէս իր բոլոր հայրենակիցները, որ աշխարհի մէջ խոշոր ընդդիմութիւն կայ համայնավար վարդապետութեան դէմ, բայց եւ այնպէս ջերմօրէն կը բաղձայ որ միջին ճամբայ մը գտնուի Արեւմուտքի հետ։

3.— Աւելի կը հետաքրքրուի ներքին քան արտաքին խնդիրներով որոնց մասին եղած հարցումներուն կը պատասխանէ մեծ զգուշութեամբ եւ ճշգրտօրէն։ Արտաքին աշխարհի մասին իր ունեցած ծանօթութիւնը նիւթական է այն տեղեկութեանց վրայ իրեն կուտան։ Կարելի է ըսել որ այդ տեղեկութեանց որակը այնքան ալ բարձր չէ։

4.— Ընկերվարութեան հանդէպ իր վերաբերումը կարծուածէն աւելի առաձգական է։ Սթալինի համար ընկերվարականութեան ռուսական տարազը տիեզերական չէ քանի որ ան ծնած է տեղական պայմաններէն, եւ կան ուրիշ ճամբաներ դէպի այդ վարդապետութիւնը առաջնորդող։ Իրեն համար յիմարութիւն է ռուսական ձեւը պարտադրել օտար երկիրներուն։ Միւս կողմէ, Սթալին չի հաւատար որ արեւմտեան աշխարհի խորհրդարանական վարչաձեւը կամ ժողովրդապետութեան դասական ըմբռնումը կրնան արմատական բարեփոխումներ յառաջացնել :

5.— Սթալին լաւ վիճաբանող է։ Իր տեսակէտները կը յայտնէ դանդաղօրէն եւ ինքնավստահ շեշտով մը որ շատ տպաւորիչ է։ Շատ քիչ անգամ բարձրաձայն կ՚արտայայտուի։ Հռետոր չէ։ Երբ կ՚ուզէ որ եւ է գաղափար ձեր մտքին մէջ տեղաւորել, գրեթէ միշտ կը սկսի ժողովրդական առածով մը :

6.— Սթալին ծանօթ է Անգլիոյ պատմութեան մանաւանդ Արհեստակցական Միութեանց շարժումին։ Շատ կը հետաքրքրուի Ամերիկայով։ Նախագահ Ռուզվէլթ շատ խոր տպաւորութիւն գործած է իր վրայ։ Սթալին գիտէ թէ Ամերիկա ինչ վիթխարի միջոցներ ունի եւ որքան յառաջդիմած է գիտութեան մէջ :

7.— Սթալին բարեկիրթ է եւ շատ պարզ իր արտաքին ձեւերուն մէջ։ Երբ կը խօսի, շատ քիչ անգամ արտայայտութիւն կայ դէմքին վրայ, բայց իր վառ նայուածքին մէջ նկատելի է հաճոյք զոր կը զգայ իր արտասանած բառերէն։ Երբ իրեն կը խօսիք, ուշադրութեամբ մտիկ կ՚ընէ, կը հետեւի ամէն մէկ բառին ու հարցումներ կ՚ընէ :

8.— Մտքի խաղերով այնքան չի զբաղիր որքան երեւոյթներու դասաւորումով։ Ուրեմն, շատ աւելի կը շահագրգռուի ճարտարագէտներով, բժիշկներով, ճարտարապետներով քան խորհրդածող մտաւորականներով։ Շատ կը սիրէ գիտութիւնը եւ համոզուած է որ գիտութեան միջոցները օգտագործող կառավարութիւն մը միակն է որ կրնայ առաւելագոյն չափով ծառայել իր ժողովուրդին։

9.— Որ եւ է տարակոյս չունի որ Ռուսիոյ ներկայ սիստէմը պէտք է պահպանուի ամէն գնով : Լենինի միջազգային աշխարհահայեացքը չունի, բայց կ՚ընդունի որ ընկերվարութիւնը միջազգային խոէալ մըն է։

10.— Ռուսիոյ քաղաքացիական կռիւները կամ յաջորդող տարիներու պայքարը շատ մեծ տպաւորութիւն գործած են իր վրայ։ Յեղափոխութեան դէմ, արտ. աշխարհի մէջ պայքարողներուն վըրայ կը նայի կասկածանքով եւ շատ դժուար է վստահութիւն ներշնչել իրեն եթէ ապացոյցներ չը տրուին իրեն թէ դրսեցիները անկեղծօրէն կը փափաքին գործակցիլ Խորհրդային Միութեան :

11.— Յարգանք ունի ուժին հանդէպ — զօրաւոր պետութիւն մը, զօրաւոր անհատականութիւն մը, կամ զօրութիւնը ինքն իր մէջ, շատ մեծ նշանակութիւն ունին իրեն համար։ Կը սիրէ տաք վիճաբանութիւնը։ Ցարձակումէ չի խրտչիր։ Կը խնդայ եթէ հարուածը տեղին է։ Դիւրաւ եւ առաձգական է իր խօսակցութիւնը որ որոշ սկզբունքներու շուրջ դառնալով հանդերձ, իրատես է եւ կ՚անդրադառնայ արտասահմանի այն կարծիքներուն մասին որոնց ինք ծանօթ է։ Յայտնի չէ սակայն թէ այդ կարծիքներէն որքանը իր ականջին կը հասնին։

արձանագրութիւն բոլոր անոնց, որոնք կը փափաքին կամ կրնան ներգաղթել Հայրենիք։

Պիտի ուզէինք որ կանոնաւոր, խաղաղ ու գիտակցական ըլլար ամէն բան, առանց խուճապի եւ առանց կրկնելու այլ գաղութներու սխալները։ Հարկ է յիշել Առաջնորդ Հօր կոչը, որ կ՚ըսէ, ի մէջ այլոց «Արձանագրուող ազգայինները պէտք է քաջ գիտնան որ արձանագրուիլ չի նշանակեր անմիջապէս ներգաղթել։ Այս իսկ պատճառով կը յանձնարարենք մեր սիրելեաց՝ շարունակել իրենց աշխատանքը, առանց ընդհատի եւ կատարել կանոնաւորութեամբ, մինչեւ Երեւանի Կ. Կոմիտէի կողմէ տրուելիք հրահանգը»։

Եգիպտահայութիւնը զգաստ եղած է եւ պարտաճանաչ։

Վստահ ենք, պիտի շարունակէ նոյն կեցուածքը ունենալ, հայրենադարձի այս նուիրական ձեռնարկին հանդէպ ալ։

Ո՞վ է Լիթվինով

Իսկական անունը Վալաք է, ծնած Լեհաստանի Արեւելեան ճարտարարուեստական քաղաքը՝ Պիալիսթոք ուր իր հայրը՝ Հրեայ Օրթոտոքս մը՝ խանութ կը բանեցնէր։

Զարգացած եւ ճարպիկ։ Գիտէ եւրոպական շատ մը լեզուներ եւ ունի անգլիական սովորութիւններ։ Յեղափոխութեան դասին մօտէն ծանօթ։ Ամէնէն յարմար անձնաւորութիւնը ռուս համայնավարութիւնը ներկայացնելու արտասահմանի մէջ։ Ատոր համար է որ Լենին, Թրոցքի եւ Սթալին երկար տարիներ բացարձակ վստահութիւն ունեցան իր վրայ :

Միջազգային տեսակէտով Լիթվինովն է որ Խ. Միութիւնը դարձուց ուժ մը։ Միացեալ Նահանգներու կողմէ Խ. Միութեան ճանաչումը, Իտալիոյ, Լեհաստանի, Ռումանիոյ հետ դաշնագիրները, ինչպէս նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ անոր մուտքը, այս բոլորը իր գործն էին : Ան է որ Ռուսիան իր յեղափոխական մեկուսացումէն դուրս բերաւ եւ ապահովեց միջազգային կեանքին մէջ տիրական տեղ մը։

Մինչեւ 1939 ամէն բան լաւ կ՚երթար եւ Լիթվինով յաղթութենէ յաղթութիւն կը քալէր։ Բայց պատերազմէն երեք ամիս առաջ՝ զարմանքով տեսնուեցաւ թէ Լիթվինով արձակուած էր պաշտօնէն եւ Մոլոթովն էր որ անոր տեղը կ՚անցնէր։ Անմիջապէս չհասկցուեցաւ պատճառը, մինչեւ Րիպընթրոփ — Մոլոթովի դաշինքը որ բացատրեց ամէն բան։ Սթալին որոշած էր խզել Նացի Գերմանիոյ հետ իր աւանդական թշնամական քաղաքականութիւնը, Լիթվինով որ Ազգերու Դաշնակցութեան մարդն էր եւ սերտ հասկացողութիւն մը ունէր արեւմտեան ժողովրդավարներուն հետ, այլեւս չէր կրնար Խ. Միութեան արտաքին քաղաքականութիւնը վարել։ Հեռացաւ եւ Քամէնէվի, Զինովիէվի եւ Թուխաչեւսքիի ճակատագիրը բաժնեց : Խ. Միութեան դէմ դերման գրոհն էր որ վերջին վայրկեանին փրկեց զինք։

Վերստին գործի լծուեցաւ իբրեւ Միացեալ Նահանգներու դեսպան որ պիտի ներկայացնէր Խ. Միութիւնը։ Ատկէ քանի մը ամիս առաջ զինքը համայնավար կուսակցութենէն դուրս ըրած էին, ինչ որ Ռուսիոյ մէջ քաղաքական մահ էր։ Ատկէ վերջ նշանակուեցաւ արտաքին գործոց քոմիսէրի կցորդ։ Եւ քանի արեւմտեան պետութիւններուն հետ Ռուսիոյ յարաբերութիւնները կը դժուարանային, այնքան աւելի կը հեռացնէին զինք իշխանութենէն։ Անգամ մը եւս արձակուեցաւ :

Այս անգամ ալ իր հրաժարականը կը զուգադիպի Խ. Միութեան մէկ նոր volte-faceին Գերմանիոյ հանդէպ որ իր արտայայտութիւնը ունեցաւ Մոլոթովի վերջին ճառով Փարիզի Զօրաւորներու ժողովին մէջ։ Ինչպէս անցեալին ալ, անոր հրաժարականը կը զուգադիպի այն պահուն երբ համայնավար կուսակցութիւնը Խ. Միութեան ներքին կեանքին ձեռնամուխ կ՚ըլլայ եւ արեւմտեան պետութիւններուն հետ իր յարաբերութիւնները ակներեւ կերպով կը լարուին։

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀՈՒՆՁՔԸ.— Ծխախոտի ամբողջ հունձքը 100 միլիոն կը հաշուեն այս տարի, անցեալ տարուան 65 միլիոնի դէմ։ 200էն 250 միլիոն ոսկիի ծխախոտի արտածում պիտի ըլլայ օտար դրամով։ Ցորենի հունձքը պիտի ըլլայ 7էն 8 միլիոն թօն, անցեալ տարուանին կրկինը։ Կը յուսան ջնջել հացի բաժնեչափը Պոլսոյ, Էնկիւրիի եւ Իզմիրի մէջ :

Պանք Օթօմանի գրաւումը եւ Արժանթին

Պանք Օթօմանը գրաւող յեղափոխականներուն խոստացուած պայմաններէն մէկն ալ այն էր որ՝ անոնք ազատօրէն պիտի մեկնէին ծովու ճամբով դէպի արտասահման, Թրքական «արդարադատութենէն» զերծ մնալու համար։

Անշուշտ վստահ ըլլալով որ՝ զիրենք «պաշտպանող» եւրոպական պետութիւնները հարկաւ ներս պիտի ընդունին :

Սակայն քանի մը ամիս ծովերու եւ ովկիանոսներու վրայ ի զուր թափառելէ եւ բոլոր քաղաքակիրթ ազգերէն մերժուելէ վերջ՝ երբ «անիշխանական»՝ միակ պետութիւնը որ կը բարեհաճի անոնց ապահով օթեւան տալ՝ Արժանթինայի հանրապետութիւնը կ՚ըլլայ եւ այդ՝ հակառակմախօրօք պետական օրէնքով անիշխանականներու մուտքը արգիլուած ըլլալուն։

Երբ անոնք Պուէնոս Այրէս կը ժամանեն, տեղւոյն սակաւաթիւ Հայերէն արաբախօս սուրիացի մեծահարուստ Հայ մը (որուն անունը լաւ չեմ յիշեր, թերեւս...Խուրի, տեղւոյն մեր ընկերներուն կը մնայ վերստուգել) ինքնաշարժերու մէջ կը տեղաւորէ զանոնք եւ աշխարհի ամենափառաւոր մայրաքաղաք Պուէնոս Այրէսի մէջ կը պտտցնէ օրերով իբր տեսակ մը խաղաղ ցոյց :

Հայ հերոսները հազիւ քանի մը ամիս հոն հիւրասիրուելէ վերջ միշտ նոյն հայրենակիցին կողմէ երկիր կը վերադառնան գաղտնապէս, իրենց Ս. գործը շարունակելու համար։

Այդ դէպքը, օրուան մամուլի նպաստաւոր արտայայտութեամբ ինչպէս նաեւ մեր հայրենակիցին կատարած ցոյցով խոր ազդեցութիւն կը ձգէ ժողովուրդին մտքին վրայ :

Յետագային, տարիներ վերջ երբ մենք կը ջանայինք հայութիւնը ճանչցնել, այդ դրուագին վերյիշումը իրենց կողմէ՝ — պօնպաճիս՝ Արմենիօ՛ս. աւելի դիւրութիւն կուտար հաստատելու համար որ մենք Թուրք չենք, որովհետեւ սովալի կերպով ըսատեն անոնք Թուրքերը :

Արժանթինան ամէն բանէ աւելի ազատասէր ազգ մըն է, եւ միշտ ալ իր մամուլով նպաստաւոր արտայայտուած է մեզի հանդէպ, եւ Վեննաիկի մեր հայրերը եւ կարծեմ Հրանտ Նազարեանցն ալ ժամանակին էջեր գրաւած են անոր ամենաշքեղ պարբերաթերթերուն մէջ։ Չմոռնանք որ աշխարհի ամէնէն հին խոշոր օրաթերթը յիսուն էջ Արժանթինի մէջ կը տպուէր ցարդ։

Ահա այսպէս Պանք Օթօմանի գրաւումը ոչ թէ միայն մեր մէջ սերունդներխանդավառած է, այլեւ հեռաւոր երկիրներ գնահատած են զայն ժամանակին :

Խ. Վ.

Ուխտ առ Հայաստան

Գերմարդկային զոհաբերութեամբ ձեռք բերուած մեր սուրբ երկիրը ամբողջ հայութեան պաշտամունքին առարկան է այսօր։

Եւ մենք աշխարհի չորս ծագերը ցրուած հայրենաբաղձ Հայերս ամէնքս մէկ սիրտ մէկ հոգի, մեր բոլոր կարելին պէտք է շռայլենք, օր առաջ մեր քաղցրիկ հայրենիքը հասնելու համար։

Եւ այն երջանիկ օրը երբ կոխենք մեր պաշտելի Հայաստանի սուրբ հողին վրայ, ակնածանօք պիտի խոնարհինք ու պիտի երկրպագենք, մեր բիւրաւոր նահատակներուն ու հազարաւոր կտրիճներուն նուիրական արիւնովը օծուն թանկագին հողը։

Եւ մենք մեր կեանքը, հոգին ու մեր ամբողջ էութիւնը մեր սիրակարօտ հայրենիքին նուիրելով, անոր անձնուրաց պահակները պիտի ըլլանք եւ մեր ճակտին արդար քրտինքովը պիտի աշխատինք մեր դոհար երկրին փառապանծ վերելքին համար :

Ու բոլոր հայրենակարօտ Հայերս վեհաշուք Արարատին եւ սիգապանծ Արագածին կենսատու հովանիին տակ, ազգային անձնուիրական զգացումներով տոգորուած, բոլոր Հայերս միացած, իբրեւ մէկ անձնաւորութիւն ընդհանուր աշխարհի ցոյց տանք թէ, մենք հարազատ շառաւիղներն ենք ու ժառանգներն ենք Մեծն Տիգրաններուն, Արտաշէս աշխարհակալներուն, Քաջն Վարդաններուն, անմահն ազգային հերոս քաջ Անդրանիկներուն, Ռոստոմներուն, Քրիստափորներուն, Զաւարեաններուն, Մուրատներուն,—եւ ոչ թէ անտէր բազմութիւն մը որ ոչ անցեալ ունի, ոչ ալ փառք։

Հայ ազգը երբեք ստրուկ չէ եղած եւ պիտի չըլլայ յաւէտ :

Հայ ազգը, որ ծնած է աշխարհի հիացման առարկայ Այվազովսքիներ, Բաղրամեաններ, Ահարոնեաններ, իր արժանաւոր տեղն ունի քաղաքակրթութեան պատմութեան մէջ։

Ուրեմն մեր նշանաբանը ըլլենք միայն եւ միայն մեր սուրբ հայրենիքին յառաջդիմութիւնը, բարգաւաճումը եւ պաշտպանութիւնը, մեր արեան յետին կաթիլը չխնայելով անոր։ Կեցցէ մեր սիրեցեալ Հայաստան։— Զարեհ Ռաֆայէլեան

պաշտօն ունի պահպանել ազգային պաշտպանութեան բոլոր աղբիւրները մայր - հայրենիքին մէջ: Տասը տարուան մէջ ամերիկեան հողին վրայ պիտի մթերուի ու կեդրոնացուի ամէն նիւթ որ անհրաժեշտ է պատերազմի համար: Այդ նպատակին համար բացուած է վարկ մը, 480 միլիար ֆրանք, ներքին եւ արտաքին շուկաներէն գնելու եւ հաւաքելու համար ինչ որ անհրաժեշտ է պատերազմի մէջ:

Անգլիա եւ Ամերիկա կը միացնե՞ն բանակները

Մարաջախտ Մոնկոմըրի Գանատայէն անցաւ Ուաշինկթըն, ուր զինք ընդունեց Զօր. Այզընհաուըր: Մարաջախտը ամերիկեան թերթերու թղթակիցներուն յայտարարեց թէ եկած է ուսումնասիրելու ամերիկեան զինուորական վարժարանները, այն մտքով որ բրիտանական զինուորական իշխանութիւնները կը խորհին ամերիկեան ձեւով վերակազմել անգլիական բանակը: Շատ յատկանշական է յայտարարութեանց սա հատուածը. «Մեր երկու երկիրներուն բանակները գործակցեցան եւ միասին կռուեցան պատերազմին մէջ, փափաքելի է որ այդ երկու բանակները նոյն ձեւով մարզուին եւ սպառազինուին՝ միասին կռուելու համար երբ նոր պատերազմ մը ծագի»:

Միացեալ Նահանգներու նախագահին ծրագիրը՝ բանակին հրամանատարութիւնը մէկ ձեռքի մէջ դնելու մասին, եւ մարաջախտ Մոնկոմըրիի այս յայտարարութիւնը երկու ազգերու բանակները նոյնաձեւ մարզելու եւ վարելու մասին, ուշադրութիւն գրաւած են միջազգային մամուլին մէջ, որ զանազան մեկնութիւններ կուտայ, այդ առթիւ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԿԱԹԻ համագումար մը տեղի ունեցաւ Փարիզի մէջ, Զորեքշաբթի օր: Տոքթ. Լէվի, որ նախագահն է առողջապահական նախարարութեան մանուկներու պաշտպանութեան կոմիտէին, յայտարարեց եւ ըսաւ թէ կաթը ո՛րքան անհրաժեշտ է մանուկներու մահուան թիւերը նուազեցնելու տեսակէտով, ըսաւ.— «Մէկ տարեկանէն վար երախաներէն, Ֆրանսայի մէջ, 1000 ծնունդի դէմ 108 հոգի կը մեռնին: Մեծ մասը կաթի պակասով կամ անբաւականութենէ: Միացեալ Նահանգները չեղեալ համարեցին վերջերս իրենց պայմանագրութիւնը, որուն տրամադրութեանց համաձայն կր ստանայինք 11 միլիոն տուփ խտացեալ կաթ: Այս պայմաններուն մէջ Նախարարութիւնը ստիպուած է զեղչել կաթի բաժնեչափը Հոկտեմբեր 1էն սկսեալ,—5 տարեկանէն վար երախաներուն համար 20ի տեղ 16 տուփ միայն պիտի տրուի, իսկ 5 տարեկանէն վեր երախաներուն համար 24ի տեղ 20 տուփ»:

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ սինէմայի վարչութիւնը, կր գրեն Մոսկուայէն, ազդարարութիւն մը ստացաւ կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէէն, ճիշդ ինչպէս վերջերս Սովետ Գրողներու Միութիւնը ստացաւ նման ազդարարութիւն մը, յիշեցնելու համար թէ սովետական սինէման չունի եւ չի կրնար ունենալ հետաքրքրութեան ուրիշ առարկայ՝ բայց միայն պետութիւնը, չունի ուրիշ առաքելութիւն, բայց միայն դաստիարակել ժողովուրդը, մանաւորաբար երիտասարդութիւնը, «մինտ Լէնինի եւ Ստալինի մեծ գաղափարներուն ոգիով»: Այս ազդարարութեան մէջ ոչ միայն կր դատապարտուի սովետական սինէմայի վարչութեան պետը՝ Բոլշակով, այլեւ անյաջող կը յայտարարուին կարգ մը ֆիլմեր, ինչպէս «Իվան Ահեղ»ը, որուն Համլէթի նկարագիր տուած են բեմադիրները:

ԱԶՆՈՒԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ տիտղոսները ջնջուեցան Հունգարիոյ մէջ:

ՊԵՐԼԻՆԷՆ կը հաղորդեն թէ անգլեւամերիկեան ոստիկանական ուժեր խիստ խուզարկութիւն մը կատարեցին՝ երեւան հանելու համար ոսկիի եւ թանկագին քարերու մթերքը, զոր Գերմանները չէին յանձնած տակաւին: Խուզարկութիւնը, որ սկսաւ ցերեկին, վերջացաւ կէս գիշերին: Ձերբակալուեցան եւ հարցաքննուեցան բազմաթիւ Գերմանացիներ: Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ Նացիները պահած են իրենց ոսկին եւ թանկագին քարերը, ապագային նիւթապէս ուժ տալու համար ազգային շարժումի մը կազմակերպութեան:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Յառաջիկայ կիրակի 15 Սեպտ. Մարսէյլի եւ շրջականերու բոլոր հայ եկեղեցիներուն մէջ պիտի կարդացուի Ն. Ս. Կաթողիկոսին անդրանիկ կոնդակը:

Պ. Հրանտ Մինասեան, Մօրիս եւ Պէռնար Մինասեան, Այրի Տիկին Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Աչըգէօզեան եւ զաւակները, Պ. Ա. Մինասեան, Տիկին Հրաչուհի Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Բ. Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մուրատեան եւ զաւակները, Տիկին Գոհարիկ Գոչեան սրտի խորին կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց տիկնոջ, մօր, քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ Հ. ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ
(Ծնեալ Զամանեան)

մահը: Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ վաղը շաբաթ 14 Սեպտեմբեր ժամը 3.30ին, Սէնթ Լիւպի եկեղեցիին մէջ, 162 Ave. Verdun, Իսի լէ Մուլինօ:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս ընդունիլ իբր այդ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը կազմակերպած է տարեվերջի դաշտագնացութիւն մը «Les Caillols»ի մէջ, այս կիրակի Սեպտ. 15ին: Մարսէյլի ընկերները կրնան էքսի հանրակառքը կամ օթօպիւսը առնել առտուան ժամը 6ին, (հանրակառք ամէն 30 վայրկեան) գտնուելու համար դաշտավայրը ժամը 8ին: Դէպի «Les Caillols» Մարսէյլի, Կարտանի եւ էքսի ընկերներ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Տէր եւ Տիկին Կարապետ Խրիմեան (Պոռն) եւ Տէր եւ Տիկին Վարդան Խրիմեան (Սէնթ Էթիէն), իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ողբացեալ ՏԻԿԻՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆի վաղաժամ տխուր մահուան առթիւ, ամուսնոյն՝ Պ. Բիւզանդին եւ ծնողքին՝ Տէր եւ Տիկին Վահան Հիւսեանին:

★ Լիոնի Վարանդեան Կոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէսինի ընկերներէն Վահան Հիւսեանի, տիկնոջը եւ փեսին Բիւզանդ Փափազեանի եւ բոլոր պարագաներուն, իր աղջկան Տիկ. ՍԱԹԵՆԻԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆի անսպասելի եւ վշտալից մահուան առթիւ:

★ Լիոնի Կ. Խաչի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէսին, Տէր եւ Տիկին Վահան Հիւսեանի եւ իր ամուսնոյն Բիւզանդ Փափազեանի, իրենց աղջկան եւ կնոջ ՏԻԿԻՆ ՍԱԹԵՆԻԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՑԱՌԱՋԻԿԱՅ կիրակի, 15 Սեպտեմբեր, ժամը 15ին, Սալ Մարոնիէ, ՍԷՎՐԱՆ,

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԾՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Արմաւուրեան ամոլին կողմէ, մասնակցութեամբ Rocheի եւ Մ. Աղնաւուրի եւ բարեհաճ մասնակցութեամբ յայտնի դերասան Ա. Գմբէթեանի: Ժողովրդական երգեր, պատկերներ «Անուշ»էն եւ Սայաթ Նովայէն:

ՓԱՐԻԶ.— Մայր Աթոռոյ Հայրապետական լիազօր ներկայացուցիչ Եւրոպայի թեմին՝ Գեր. Տէր Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեան պիտի մատուցանէ պատարագ, Խաչվերացի առթիւ այս կիրակի, Սեպտեմբեր 16ին, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Պատարագը կը սկսի ժամը 10ին, կէսօրէ վերջ, Խաչվերացի թափօրը տեղի պիտի ունենայ ժամը 5ին: Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ:

ՍԷՎՐԱՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի Սէվրանի մասնաճիւղը կը յայտարարէ Սէվրանի եւ շրջակայ հայութեան՝ վերաբացումը իր դպրոցին, փոքրերու եւ չափահասներու դասընթացքներուն համար, 1946 հինգշաբթի 19 Սեպտեմբերին, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեաններու սրահին մէջ, rue Barcimon, Ivry Gargan, ուր տեղի պիտի ունենան արձանագրութիւնները նոյն օրը: Մանրամասնութեանց համար դիմել նոյն հասցէին:

Հայ - Բոյժ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի հինգ տարուան հաւաքածոն սպառած է, պակասաւոր հաւաքածոն (10 թիւ պակաս), անկազմ, կը ծախուի 1000 ֆրանք:

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի հետեւեալ թիւերը կը պակսին մեզի,— թիւ 2, 20, 24, 39, 46: Անոնք որ մեզի կը հայթայթեն այս թիւերը, կը ստանան հատոր մը մեր հրատարակութիւններէն (կամեցած բաժակով) կամ մէկ տարեկան ՀԱՅ - ԲՈՅԺ նոր շրջանէն:

ՀԱՅ ԲՈՅԺի ընթերցողներէն անոնք որ հաւաքածոյ չեն կազմեր՝ կը խնդրուի մեզի վերադարձնել թիւ 60ը, փոխարէն կը տրուի երկու թիւ յառաջիկայ թիւերէն:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Սեբաստահայերու Նահանգային Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը, 15 Սեպտեմբեր, Կիրակի ժամը 10ին, Մանուշեան Ակումբը, 8 rue Maubeuge, métro Cadet: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Լուի Հ. Յ. Դ. «Ակնունի» ենթակոմիտէի անդամական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԿՈԶ.— Լիոնաքնակ Սեբաստիոյ շրջանի եւ գաւառացի հայրենակիցները կը հրաւիրուին ժողովի այս կիրակի 15 Սեպտ. կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, rue Tête d'Orի սրահին մէջ, կազմելու համար համասեբաստացիական Շինարար Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը:

ՎԿԱՅՈՒԱԾ դաստիարակ - ուսուցիչ մը արամադրելի ժամեր ունի դասաւանդելու հայերէն լեզուն, հինգշաբթի եւ կիրակի օրերը ամբողջ, ինչպէս նաեւ իրիկուններ, անհատներու կամ խումբերու համար: Դիմել գրաւորապէս «Յառաջ»ի խմբագրութեան մինչեւ ամսոյս վերջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի հայր. միութեան վարչութիւնը, իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Նաւօեան ընտանիքին (Տէսին) եւ իր պարագաներուն, իրենց աղջնակին (14 տարեկան) մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այրի Տիկին Կատարինէ Սօլօզեան եւ զաւակները, Գրիգոր եւ Նուարդ (Զէնկիլէրցի) կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր՝ ՄԻՆԱՍ ՍՕԼՕԶԵԱՆի համար հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յառաջիկայ կիրակի, 15 Սեպտ. Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցին: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Խրիմեան դպրոցի արձանագրութեան համար դիմել վարչութեան, կիրակի առաւօտները ժամը 9—12, կէսօրէ վերջ 2—6: Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է հին թէ նոր աշակերտներու համար: Դպրոցը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 19ին հինգշաբթի առաւօտ:

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ Անիէռի, Պուա-Քոլոմպի եւ Քոլոմպի ազգային վարժարանը, դասաւանդութիւնները կը սկսին 12 Սեպտ. հինգշաբթի, իսկ գիշերային դասաւանդութիւնները ամսոյն 17ին: Կը հրաւիրենք շրջանիս ծնողները առաջնորդել իրենց զաւակները:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN FRANCE
HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
ԲԱԺՆ. Տար. 1000, 6ամս. 500 ֆր. Եռամս. 300 ֆրանք
Samedi 14 Septembre 1946 Շաբաթ 14 Սեպտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4801–Նոր շրջանի թիւ 440 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր.

Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ

Ապահովութեան Խորհուրդին հինգշաբթի օրուան նիստին մէջ դարձեալ օրակարգի վրայ էր Ուկրայնայի բողոքագիրը Յունաստանի դէմ: Խորհ. պատուիրակը, Կրոմիքօ, ծանր թանէր գործածեց Անգլիոյ հասցէին, բացատրելով թէ «այս երկիրը պատասխանատու է Յունաստանի այսօրուան կացութեան: Բրիտ. կառավարութիւնը կրնայ հերքել այս ճշմարտութիւնը խորհրդարաններին մէջ թէ Միացեալ Ազգերու համագումարին, բայց անօգուտ է: Ինչպէս կարելի է ուրանալ որ այսօր Յունաստանի ոստիկանութիւնն եւ բանտերը Անգլիացի զօրավարի մը հսկողութեան յանձնուած են»: Հարիւրաւոր դէպքեր կրնամ յիշել Անգլիոյ պատասխանատուութիւնը հաստատելու համար, աւելցուց Կրոմիքօ: «Թող Անգլիացիք ապացուցանեն որ իրենք Յունաստանի մէջ զինուոր կը պահեն որպէսզի խռովութիւնները արգիլեն: Ուրեմն ամերիկեան մարտանաւերն ալ յունական ջուրերուն մէջ կը յածին նոյն նպատակին համար:

Անգլիոյ ներկայացուցիչը՝ Սըր Ալէքսանտր Քէտականը պատասխանեց Ուկրայնայի պատուիրակին նախորդ օրուան յարձակումներուն՝ հերքելով այն ամբաստանութիւնը թէ բրիտանական կառավարութիւնը ոտքի տակ առած է Յունաստանի անկախութիւնը եւ կը քաջալերէ այդ երկիրը որ հալածէ իր փոքրամասնութիւններն ու յարձակում գործէ դրացիներուն վրայ: Այս պատասխանին յաջորդեց թուան բանավէճ մը երկու կողմերուն միջեւ:

Պաղեստինի խորհրդաժողովը

Խորհրդաժողովին հինգշաբթի օրուան նիստին մէջ, Արաբական Դաշնակցութեան եօթը պատուիրակները, եօթը տարբեր ձեւերով բացատրեցին թէ իրենք հակառակ են Պաղեստինը ինքնավար շրջաններու բաժնելու առաջարկին: Բրիտանական կառավարութիւնը քննութեան պիտի առնէ այդ յայտարարութիւնները որոնց պիտի պատասխանէ յառաջիկայ երկուշաբթի:

★ Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը մամուլի ներկայացուցիչներուն տեսակցութիւն մը տալով, յայտնեց թէ արաբական երկիրները, առանց բացառութեան, կանգնած են իրենց եղբայրակիցներու կողքին, եւ գիտեն թէ ինչ կը պահանջեն: «Շատ կը սխալին անոնք որ կը կարծեն թէ կրնան գնտութիւն յառաջ բերել Արաբ ժողովուրդներուն միջեւ»: Կ'ըսուի թէ այս պատասխանը ակնարկութիւն մըն էր այն յայտարարութեան զոր Հրեայ կազմակերպութիւն մը ըրած էր՝ յոյս յայտնելով թէ կարգ մը արաբ երկիրներ կրնային խզել իրենց կապը Պաղեստինի Արաբներուն հետ:

Արաբները պիտի աշխատին ներկայ վէճը յանձնել Միացեալ Ազգերու համագումարին — այն պարագային երբ Լոնտոնի խորհրդաժողովը ձախողի — եւ պիտի պահանջեն Պաղեստինի անկախութիւնը: Եթէ Անգլիա ստանձնէ, Միացեալ Ազգերու որոշումով, Պաղեստինի հոգատարութիւնը, Արաբները պայման պիտի դնեն որ հոգատարութեան դաշինքին մէջ յիշատակութիւն չըլլայ Հրեաներուն մասին: Եթէ Լոնտոնի կառավարութիւնը հակառակի խնդիրը Մ. Ազգերու նկատառման յանձնելու առաջարկին, նոյն ատեն Արաբները պիտի դիմեն Ապահովութեան Խորհուրդին փաստելու համար որ Հրեաները եւ Անգլիացիները միասին կը վտանգեն խաղաղութիւնը:

ՉԸՐՉԻԼ, կարեւոր ճառ մը պիտի արտասանէ յառաջիկայ շաբթու՝ Ցիւրիխի համալսարանին մէջ: Կ'ըսուի թէ այս անգամ նախկին վարչապետը «քիչ մը աւելի առաջ պիտի երթայ»:

ԲՐԻՏ. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ Գերմանիա պիտի վերադարձնէ 15.000 գերման գերիներ: Առաջին խումբը — 8000 հոգի պիտի մեկնի հոկտեմբերին: Նախապատուութիւն պիտի տրուի որակեալ արհեստաւորներուն եւ բանուորներուն: Անգլիա 394.000 գերի ունի:

ԻԶՎԵՍՏԻԱՅԻ Քոփէնհակի թղթակիցը կ'ըսէ թէ Գերմանները V2 եւ ուրիշ զէնքեր կը շինեն բրիտանական գօտիին մէջ: Անգլիա փոխադրուած են գերմանական զինարաններու մեքենաները, ինչպէս նաեւ մասնագէտները:

Ընկերվարականները եւ համայնավարները

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Կի Մոլէ, նամակ մը ուղղեց Ժագ Տիւքլոյի, ընդհ. քարտուղար համայնավար կուսակցութեան:

Այս նամակով, ընկերվարական կուսակցութիւնը կը ճշդէ այն յարաբերութիւնները, զորս այսուհետեւ պիտի մշակէ համայնավար «քոյր» կուսակցութեան հետ:

Բանուոր դասակարգին ընկերային ու քաղաքական շահերուն պաշտպանութիւնը ընկերվարական կուսակցութեան համար էական հարց մը կը մնայ, կը գրէ Կի Մոլէ, բայց ընկերվարական եւ համայնավար երկու կուսակցութեանց միջեւ լուրջ տարակարծութիւններ ծագած են ներկայիս, այնպէս որ կարելի չէ լիակատար գործակցութիւն մը երկու կուսակցութեանց միջեւ: Եւ սակայն ընկերվարական կուսակցութիւնը բոլորովին չի հրաժարիր գործակցութեան սկզբունքէն, եւ միաժամանակ պայքարելու տրամադրութիւն ցոյց կուտայ այն ատեն միայն՝ երբ հանրապետական կազմակերպութիւնները եւ բանուորական շահերը վտանգի կ'ենթարկուին:

Սահմանադիր ժողովը կը փակէ

Հինգշաբթի հանդարտ էր Սահմանադիր ժողովը, եւ երեսփոխանները՝ խելօք: Սահմանադրութեան յօդուածներուն քննութիւնը կատարուեցաւ աւելի արագ եւ համերաշխ:

Հանրապետութեան նախագահը պիտի ընտրուի եօթը տարուան համար: Վերընտրելի է միայն մէկ անգամ:

Հանրապետութեան նախագահը կրնայ ընտրել պետութեան բարձրագոյն պաշտօնատարները՝ նախարարաց խորհուրդին մէջ: Պիտի նախագահէ ազգային տօներու, նախարարներու Խորհուրդին, ազգ. պաշտպանութեան Գեր. Խորհուրդին, իր բոլոր ստորագրած հրամանագիրները պէտք է միաժամանակ ստորագրուին վարչապետին եւ նախարարի մը կողմէ: Հանրապետութեան նախագահը կրնայ օրէնքներ հրատարակել՝ կառավարութեան ներկայացնելէ տասը օր վերջ միայն:

Հանրապետութեան Նախագահն է, որ կը նշանակէ վարչապետը: Վարչապետը, դահլիճ կազմելէ առաջ, պէտք է ստանայ խորհրդարանին վստահութիւնը: Վարչապետին պաշտօնն է հսկել օրէնքներու գործադրութեան վրայ: Կը նշանակէ զինուորական եւ քաղաքային բարձրագոյն պաշտօնատարները եւ իր տրամադրութեան տակ կը գտնուի բանակը:

Եթէ 18 ամսուան միջոցին դահլիճի երկու տագնապ ծագի օրէնքի մը վաւերացման առթիւ, Ազգ. ժողովը լուծելու որոշում կրնայ տրուիլ նախարարական խորհուրդին կողմէ, Ազգ. ժողովի նախագահին համաձայնութեամբ:

Կը կարծուի թէ գալ շաբաթ կ'աւարտի Սահմանադրութեան յօդուածներուն քննութիւնը:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ առեւտրական նախարարը՝ Հէնրի Ուալըս կ'ըսէ թէ «Մեծն Բրիտանիոյ կայսերապաշտ քաղաքականութիւնը» եւ «Խորհ. Միութեան վրէժխնդրական միջոցները» կրնան պատերազմի մը առաջնորդել Ամերիկան եթէ այս վերջինը որոշ կերպով չյայտնէ իր արտաքին քաղաքականութիւնը: «Պատերազմը արգիլելու եւ մեր գոյութիւնը ապահովելու համար մենք պէտք է աշխարհի գործերուն վրայ նայինք «ամերիկեան ակնոցով»: Ես ոչ անգլիատեաց եմ, ոչ ալ ռուսատեաց, հակառակ ալ չեմ մէկուն կամ միւսին: Մենք որքան ուժեղ կեցուածք ունենանք, Ռուսերն ալ միեւնոյն բանը պիտի ընեն: Մենք խաղաղութիւն կ'ուզենք, բայց մեր դիմացիններն ալ մեզի դիմաւորելու են «կէս ճամբան»: Ոչ Ռուսերը իրաւունք ունին արեւմտեան Եւրոպայի, Ամերիկայի եւ հարաւային Ամերիկայի գործերուն միջամտելու, ոչ ալ մենք՝ արեւելեան Եւրոպայի քաղաքական գործերուն խառնուելու»:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ պաշտօնեաները, խորհրդակցութիւն մը կատարելով Հինգշաբթի օր, որոշեցին գործադուլ ընել գալ Երեքշաբթի օրուընէ սկսեալ, առանց սակայն կտրելու ամէն յոյս թէ կարելի է դեռ համաձայնութեան մը գալ: Ընտրուեցաւ նաեւ գործադուլի յանձնախումբ մը: Վէճը թոշակի մասին է:

Հաշտութեան ժողովին մէջ

Իտալական յանձնաժողովին հինգշաբթի օրուան նիստին մէջ դարձեալ օրակարգի նիւթն էր Թրիէսթէի եւ շրջակայ գօտիին խնդիրը: «Եուկոսլաւիոյ եւ Իտալիոյ սահման գծելու համար յատուկ յանձնախումբ մը նշանակելու մասին Լեհաստանի բերած առաջարկը մերժուեցաւ:

★ Միացեալ Ազգերու 51 անդամ - պետութիւններէն 37ը հաւանութիւն տուած են որ հոկտ. 23ին յետաձգուի Նիւ Եորքի համագումարը:

★ Չեխոսլովաքիոյ արտաքին նախարարը «Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցին տեսակցութիւն տալով ըսած է.— Ա. Փարիզի խորհրդաժողովը յուսախաբ ըրաւ բոլորս: Բ. Դրացի երկիրները պէտք է առանձին բանակցութիւններ վարեն՝ զիրենք շահագրգռող հարցերու շուրջ: Գ.— Ոչ մէկ պետական մարդ պատերազմ կ'ուզէ այսօր: Դ.— Չեխոսլովաքիա Խորհ. Միութեան արբանեակ երկիր մը չէ: Ե.— Նոր աշխարհ մըն է որ կը ծնի եւ ոչինչ կրնայ արգիլել կամ կասեցնել անոր աճումը:

Գերմանները կը վերստանան վարչական իրաւունքները

Շթուտկարտի ծանօթ ճառով, Պըրնզ յայտնեց թէ Անգլեւսաքսոնները որոշած են նախ տնտեսական միութիւն առեղծել Գերմանիոյ մէջ, յետոյ վարչական պատասխանատուութիւններ տալ Գերմաններուն՝ իրենց ներքին գործերուն մէջ:

Այսպէս կազմուեցաւ Գերման Գործադիր իշխանութիւն մը, որ կը բաղկանայ վեց անդամէ: Այս մարմինին իրաւունք տրուած է ստանձնել անգլիական եւ ամերիկեան գօտիներու ներքին վարչութիւնը:

Այս «Նախարարները» իրաւունք պիտի ունենան վարելու արտաքին առեւտուրը, երկրին արդիւնաբերութիւնը, ապրանքներու բաշխումը, գիներու ճշդումը: Անոնք ազատ են իրենց պաշտօնեաները ընտրելու: Կեդրոնը պիտի գտնուի Վեսթֆալիոյ մէջ, Նինտըն քաղաքը:

Այս վարչութենէն կախում պիտի ունենայ միլիոնաւոր Գերմաններու ճակատագիրը,— այդ Գերմաններուն մէջ կը գտնուին արդարեւ շատեր, որոնց վիճակը աւելի քան «ողբալի է» ըստ անգլիական զեկոյցի մը:

Գերմանիոյ ներքին գործերը վարելու համար՝ Անգլեւսաքսոնները կը հրաւիրեն նաեւ Ռուսերը եւ Ֆրանսացիները, որպէսզի հետեւին իրենց օրինակին: Պրէմէնի մէջ ժողով մը պիտի գումարուի Հոկտեմբերի սկիզբը: Կը կարծուի թէ այդ ժողովին մէջ նկատի պիտի առնուի Անգլեւսաքսոններու ծրագիրը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԵՐԼԻՆԷՆ անգլիական մամուլին հասած տեղեկութեանց համաձայն, Գերմանիոյ ռուսական գօտիին մէջ «պատերազմի պատրաստութիւններ կը տեսնուին»: Խորհ. իշխանութիւնները նոր «ընկերութիւններ» կազմած են՝ իրարու քով բերելով ճարտարարուեստի խոշոր հաստատութիւնները: Ամէն օր նոր գործարաններ կը գրաւուին եւ շոգեպինդ աշխատանքով զանազան տեսակի զէնքեր կը պատրաստուին:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը տիրէ այն կարծիքը թէ Քոմինթըրնը որ պատերազմին ատեն լուծուեցաւ, տակաւին կը պահէ իր ուժը եւ տեւական կապ հաստատած է օտար երկիրներու համայնավար կուսակցութեանց հետ: Դիտել կը տրուի որ Մոսկուա ամէն ձեւ պիտի խորհի քաջալերելու համար Ամերիկայի համայնավարներու խռովութիւնները այն պարագային երբ խզում յառաջ գայ Խորհ. Միութեան եւ Ուաշինկթընի մէջ: Ուկրայնայի Ապահովութեան Խորհուրդի պատուիրակը Մանուիլսքի կը հաւկցնէր վերջերս թէ սխալ է ենթադրել որ համայնավարները այլեւս հեղինակութիւն չունին աշխարհի մէջ:

ՊԱՆՔ ՏԸ ՖՐԱՆՍԸ որոշած է շրջաբերութեան հանել 15.160 միլիոն ֆրանք,— այս որոշումը առնուած է իբրեւ հետեւանք ամսաթոշակներու յաւելման:

ՍԱՓՐԻՉՆԵՐՈՒ պահանջքին գոհացում տրուեցաւ մազ կտրելու գինը բարձրացնելով 28 ֆր.ի:

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ գողութիւնները շատցած են այս տարի, Փարիզի մէջ,— կը գրէ «Ֆիկարօ»: Յունուարի մէջ գողցուած են 260 ինքնաշարժ, Փետրուարի մէջ՝ 215, Մարտի մէջ 160, Ապրիլի մէջ՝ 208, Մայիսի մէջ՝ 260, Յունիսի մէջ՝ 252, Յուլիսի մէջ 258, Օգոստոսի մէջ՝ 221:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ կը գտնուին 8000 Պուլկարներ, որոնք գերմանական գրաւման շրջանին բերուած են հողային աշխատանքներու համար: Պուլկար կառավարութիւնը բանակցութեան մէջ է, զանոնք փոխադրելու համար երկիր:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԼ ԵՒ ՏԻԳՐԱՆ ՄԵԾ

Հայ ցեղին ծագման մասին, ինչ որ ալ ըլլան հին ու նոր բոլոր պատմագիրներու ենթադրութիւններն ու բանասէրներու տեսութիւնները, իրողութիւն է որ, երբ Մեծն Աղեքսանդր Մակեդոնացին Արեւելք արշաւեց, Հայերու մէկ ստուար մասը միացաւ անոր ուժին, ապահովելու իրենց ազատութիւնը Պարսից դէմ, որոնց ենթարկուած էին մօտաւորապէս երկու դարերէ ի վեր։

Աղեքսանդր, յաղթանակներու մեծագոյն փառքին տիրանալէ ետքը, դեռ երիտասարդ տարիքին, մեռաւ Բաբելոնի մէջ։ Այնուհետեւ, կ'երեւի թէ, Յոյները շատ քիչ ժամանակ կառավարեցին Հայաստանը, քանի որ, 322ին (Քրիստոսէ առաջ), վերին Հայաստանի մէջ, յոյն կառավարիչին տեղը, մեզի կը ներկայանայ Երուանդ Ա. որ կը տիրապետէ աւելի քան քսան տարի։ Երուանդ Ա.ի կը յաջորդեն ուրիշ հայ թագաւորներ եւ իշխաններ մինչեւ Երուանդ Բ. (220—215), որուն կը վերագրուի այժմու մեր սիրելի մայրաքաղաքին՝ Երեւանի հիմնարկութիւնը։

Քիչ ետքը, Սելեւկեանց իշխանութեան ժամանակ, Նախապէս երկու կուսակալութեանց բաժնուած Հայաստանը յանձնուեցաւ երկու հայ իշխաններու, Արտաշիասի եւ Զարիադրէսի, որոնք կառավարեցին զայն յանուն Սելեւկեանց, մինչեւ որ, 187 Թուականներուն, Մեծն Անտիոքոս պարտուեցաւ Հռովմէացիներէն, եւ, երկու հայ իշխաններէն մէկը Արտաշատի կողմերը, իսկ միւսը Ծոփքի մէջ կարողացան թագաւոր հռչակել իրենք զիրենք։ Անոնք, իրենց ուժերը միացնելով տիրապետեցին շրջակայ բազմաթիւ երկիրներուն, սահման ունենալով Կասպից ծովէն մինչեւ Տարօնը։

Արտաշիաս կամ ըստ Խորենացիի Արտաշէս, սակայն, մանաւանդ ուշիմութեամբ եւ ձեռնհաս կարողութեամբ զօրացուց, զարգացուց երկիրը, ու ապա ընդհանուր տիրապետութեամբ աշխարհակալ դարձաւ։ Ան, իր անունով շինեց նաեւ հին Հայոց հռչակաւոր մայրաքաղաք՝ Արտաշատը, որու մասին Ստրաբոն կը գրէ թէ «Հաննիբալը շինեց թագաւորին համար»։

Ստրաբոն Աշխարհագիրը, Արտաշէսի այս յաջողութիւնները բաւական ընդարձակ գրելէ ետքը, շատ որոշ կերպով կ'ըսէ թէ «այժմ բոլոր այդ ժողովուրդները միեւնոյն լեզուն ունին»։

Ստրաբոն կը շարունակէ մեր պատմութիւնը գրելով, թէ Արտաշիասի սերունդէն էր Տիգրան Մեծը, որ տիրեց բուն Հայաստանին, իսկ Զարիադրէսի կամ ըստ մերիններուն Զարեհի սերունդէն էր Ծոփաց Արտաշէս — Արշակը։

Արտանէշ - Արշակ, հարաւային եւ արեւմտեան մաս մը երկիրներ իր տիրապետութեան տակ առնելով, ուզեց մրցիլ Տիգրանի դէմ։ Տիգրան պարտութեան մատնեց զայն եւ տէր դարձաւ ամբողջին։ Սակայն, ան ալ ունեցաւ փոփոխական ճակատագիր։ Սկիզբը ապրեցաւ Պարթեւներուն մօտ իբրեւ պատանդ։ Հայրենիք վերադառնալու համար, Պարթեւները Հայաստանէն փրկանք առին եօթանասուն հովիտներ։ Բայց երբ Տիգրան իր հայրենիքին մէջ ուժի տէր դարձաւ, ոչ միայն ետ առաւ այդ տեղերը, այլեւ, աւերեց Պարթեւներու բուն փսկ երկիրները, մինչեւ Նինուէի եւ Արբելայի շրջակայքը։ Ան իր տիրապետութեան ենթարկեց նմանապէս Ատրպատականի եւ Կորդուաց իշխանները, գրաւեց Միջագետքը, Եփրատն անցնելով նուաճեց Ասորիքն ու Փիւնիկէն։ Այսպէս բարձր դիրքի հասաւ Տիգրան, հիմնեց քաղաք մը Տիգրանակերտ անունով, ու հոն հաւաքեց իր իսկ ձեռքով աւերած հելլէն տասներկու քաղաքներու բնակիչները։ Քաղաքը տակաւին լրիւ աւարտած չէր, երբ Հռովմէացի զօրավար Լուկուլլոսը յաղթեց Պոնտոսի, Միհրդատին։ Միհրդատ փախաւ Հայաստան։ Լուկուլլոս պատգամաւոր ղրկեց Տիգրանին՝ զայն յանձնելու համար։ Տիգրան, որ այդ միջոցին Անտիոքի մէջ էր, իրեն ներկայացող պատգամաւորին մերժողական պատասխան տալով ետղրկեց։ Լուկուլլոս զայրացաւ, անցաւ իր 15.000 լեգէոններուն գլուխը, անսպասելի կերպով յարձակեցաւ Հայաստանի վրայ, իջաւ Ծոփք, անկէ ալ յառաջանալով գնաց պաշարեց Տիգրանակերտը։ Տիգրան, 20.000 զինուորներով փութաց Լուկուլլոսի դէմ, սակայն, այս վերջինը ժամանակ չտուաւ անոր պատերազմի կազմաւորման։Իր զինուորներուն 5000ը թողուց շարունակելու քաղաքին պաշարումը, 10.000ովն ալ Սուրաց Տիգրանի դէմ։ Միհրդատի մէկ զինուորականը որ կ'ընկերանար Տիգրանի, խորհուրդ տուաւ խուսափիլ վճռական բախումէ, եւ յանձնարարեց ընդհանուր պաշարումի վիճակով հալածել թշնամին ու սովի մատնելով քայքայել զայն։ Տիգրան մտիկ չըրաւ, անարժէք համարեց հռովմէական բանակներու թիւը, երբ կը խորհէր թէ տակաւին հեռու է անոնց բախելէ, Լուկուլլոս հասաւ յանկարծակի, հարուածեց Տիգրանի սանակը, եւ Տիգրան հազիւ կըրցաւ ազատիլ շնորհիւ իր արագավազ ձիուն։

Տիգրանի կրած այս պարտութենէն ետքը, Տիգրանակերտ քաղաքին պահակազօրքը երկար չդիմացաւ։ Լուկուլլոս գրաւեց ու կործանեց կիսաւարտ քաղաքը, բնակիչներուն ալ ազատութիւն տուաւ վերադառնալու իրենց հայրենիքը։

Այնուհետեւ, Հայաստան ենթարկուեցաւ Հռովմէացիներու արշաւանքներուն։ Լուկուլլոսէն վերջ, հռչակաւոր զօրավարներ՝ Պոմպէոս, Կրասոս եւ Անտոնիոս շարունակեցին տկարացնել Հայաստանի զօրութիւնը։ Կորբուղոն անուն ճարտար զօրավարն ալ, վերջապէս, եկաւ պաշարեց Արտաշատ քաղաքը (Քրիստոսէ ետք 177ի առեններր), որ երկար դիմանալու կարող չըլլալուն համար անձնատուր եղաւ։ Ներոնի ժամանակ, Կեսարի հաւանութեամբ՝ վերանորոգուեցաւ Արտաշատ Ներոնիա անունի տակ։ Հայաստան դարձաւ Հռովմէացիներու հարկատու երկիր, բայց այս պարագան երկար չտեւեց։ Հայերը վերականգնեցին իրենց անկախութիւնը, վերստին զօրացուցին զայն, որ շարունակեց մինչեւ Սասանեան ծանօթ յեղափոխութեան վերջերը (240ին) պատահած Մեծն Խոսրովի սպանութիւնը։

ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՅԵԱՆ

ՄԱՄԱՍ ՊԱՃԻՆ

(Պատմուածք)

ԱՆՁՆՈՒԷՐ ԹԱԴԵԻՆ՝ խաչակալ

Եփրատի եւ Տիգրիսի ճիւղերով երիզուած, այգէստան եւ արեւոտ Ծոփաց Աշխարհի բոյն՝ պայծառասիրտ մեր Մամաս Պաճին։

Մեծ Եղեռնի տարիներէն, ուրիշ հազարաւոր որդեկորոյս, մինակուկը ազատուած, վերապրած հայ մայրերէն մին, տարաշխարհ նետուած։

Մեծ գաղթի տարիներուն, երբ կը տեսնէ, որ ամբողջ Ծոփաց երկիրը կը դատարկուի, Մեծ Եղեռնի մնացորդները անգամ մը եւս իրենց նորոգած բոյները կը քանդեն, կը լքեն, քաղաքներն ու գեղերը կը պարպուին հայ շունչէն, ինքն ալ կը խառնուի իր գեղացիներու կարաւանին։

Կը կտրէ ու կ'անցնի հայկական Միջագետքը։ Երբեմն քերելով ու սահելով Եփրատի եզերքներէն։ Քարխոց դարձած ներբաններով կը քալէ օրեր ու շաբաթներ, ու օր մըն ալ կը հասնի Հալէպ, որուն երբեք չէր հանդիպած տարագրութեան տարիներուն, թէեւ քշուած էր մինչեւ անապատները խանձող։

Տարագրութենէն ետքը, Զինադադարին յաջորդող քանի մը տարիներուն, իրենց հարազատ երկինքին տակ, Մամաս Պաճին, ամառները կիզիչ ու շառայլ-շառայլ արեւին տակ միայն հասկաքաղով հացը կը վաստկէր քանի մը ամսուան ընթացքին։

Սակայն, հիմակ, Նոր եւ անհարազատ,— թէեւ ճոխութիւն էր ամէն դի՝ որ կողմ որ դառնար, բայց ի՞նչպէս պէտք էր գործ մը ճարել, բան մը ընել, կեանքը քարշ տալու համար ժամանակ մը, մինչեւ որ քիչ-քիչ ծանօթանար ծով քաղաքին, որուն մեծութեան ու փարթամութեան մասին միայն հէքեաթներու մէջ իմացած էր փոքր եղած առեններ։

Այդ տարիներուն Հալէպի բոլոր դուռներէն գաղթականութիւն կը հոսէր գետի պէս։ Կուգային հա՛ կուգային պատմական Հայաստանի կարգ մը շրջաններէն,— Կիլիկիայէն, Ծոփաց Աշխարհէն, Հայկական Միջագետքէն ու Փոքր Հայքէն։ Քաղաքին մէջ խաներն ու պանդոկները, նոյնիսկ տեղ-տեղ հրապարակները գաղթականութիւնը մրջիւններու պէս լեցուած, խռնուած էր։

Քաղաքը չէր կրնար գործ հայթայթել այդքան բազմութիւններու, քանի դեռ ճարտարարուեստը նախնական վիճակի մէջ էր։

Երկար չտեւեց։ Մամաս Պաճիին գեղացիներէն խումբ մը որոշեց կրկին կարաւան կազմել՝ աշխատանք ու հաց ճարելու համար։ Եւ անիկա դարձեալ միացաւ չուին ու հասաւ Միջերկրականի եզերքները։

Նոյն տեսարանն ու նոյն վիճակը նաեւ այս շրջաններուն մէջ։ Բազմահազար գաղթականութիւն, որոնց մեծ մասը անտուն եւ անգործ, սագին անդին կը թափառէր արեւածագէն արեւմուտ։ Նորէն, երրորդ անգամն ըլլալով, խումբը որոշում կուտայ գաղթ մը եւս կատարել, այս անգամ հեռու ծովէն անդին, ուրկից վարդագոյն գետեր հասած է, կը փսփսային գաղթականներու յուսահատ ու յուսալքուած շրթունքները։

Իր կեանքին պէս՝ երկու շաբթուան ծովային ալեկոծ ճամբորդութենէ մը ետք կը հասնի Մարսիլիա, այդ խժալուր, խատուտիկ ու բազմամարդ քաղաքը օտար։

Սակայն, դարձեալ աՀնտեղ ալ կայք չեն հաստատեր իր գեղացիները։ Նորէն չու մը։ Ինքն ալ, միշտ անբաժան, կուգայ, կը հաստատուի Միջին Ֆրանսայի երրորդական քաղաքներէն մէկուն մէջ։

Թէեւ Մեծ Եղեռնէն ասդին տասնեակ մը տարիներ անցած, բայց անիկա իր հարազատներէն յոյսը չէր կտրած բոլորովին, քանի որ շատեր ողջ մնացած էին ու փնտռտուքներով իրար կը գտնէին հիմակ։

Այդ տարիներուն, հայ մամուլը ողողուած էր փնտռտուքներով՝ Ամերիկայէն Ֆրանսա ու մինչեւ արաբական երկիրները։ Ամէն անոնք, որ ողջ մնացած էին ու ազատ երկիր մը ինկած, անդադար փնտռտուք կուտային ու սրտատրոփ, անհամբեր կը սպասէին իրենց հարազատներէն խաբեակ մը, բեկոր մը գտնելու յոյսով։

Ու մեր Մամաս Պաճին ալ, յոյսի նշոյլ մը, կայծ մը իր աւերակ կուրծքին տակ, քանի-քանի անգամներ փնտռտուք կատարեց իր ձագուկներէն՝ կամ մօտիկ հարազատներէն վերապրող մը գտնելու յոյսով։ Կանչը, ձայնը նետեց հայ մամուլի էջերուն վրայ ու սպասեց, սպասեց երկար, բայց իզուր, իր կանչերուն պատասխան մը տուող չեղաւ։ Ձայնը մնաց անարձագանգ։

Յոյսը կտրած, տեսաւ, համոզուեցաւ որ այս աշխարհին վրայ ինքը մինակն է մնացած։ Ուրիշ մէկը չունի։ Իր գերդաստանէն շունչ մը մնացած չէր։ Ուրեմն, մտածեց Մամաս Պաճին, մինչեւ կեանքիս վերջը, սեղանիս վրայ պիտի ունենամ միայն մէկ պնակ, մէկ դգալ ու մէկ պատառաքաղ։ Եւ իբրեւ չնչաւոր էակ, վիշտերով ու ցաւերով շաղուած հոգիս փակած հին նըստարանի մը ու խարխլած սեղանի մը առջեւ, յաւիտենական սա սեւագոյն ու հնամաշ հագուստներուս մէջ ինչպէս ուրուական մը։

×

— Մամաս Պաճի՛, ճերմակեղէններս պատրա՞ստ են։

— Հա՛, չաղաս (զաւակս)։ Վըլացեր ըմ, քընի մը կարքակներ կան, կարեմ, կարկտեմ, առտուն՝ օրհասըկին կու բերեմ, ձագս։

Մամաս Պաճին մեր գաղութին մէջ հաստատուելէն ի վեր դարձած էր բոլոր ամուրի որբերուն լուացարարը, մայրիկը։

Երկար տարիներ երբեք գործարան երթալու պէտք չունեցաւ, եւ ոչ ալ այդ մասին մտածեց։ Մինակ այդ աշխատանքով — լուացարարութեամբ — իր պզտիկ սանովը եփելիք կրցած էր միշտ ալ ճարել։

Կրցած էր նաեւ խնայողութեամբ մէկտեղել համեստ գումար մը եւ, սեւագոյն հագուստները նորոգել։

Եւ անիկա, ամէն օր, կամ շաբաթը քանի մը անգամ կը լուար մաքուր, ճերմակ ծաղիկի պէս։ Կը կարկտէր ու կ'արդուկէր։ Ծալ - Ծալ ըրած ու ծրարած, անութին տակ, կը տանէր, կը յանձնէր իրենց տէրերուն։ Ամուրի որբերը շատ գոհ էին իրենց նոր մայրիկէն։ Ան իրենց համար հոգին չէր խնայեր։ Իր կորուսեալ հոգեհատորները կը համարէր զանոնք։

Որբերն ալ, ի հարկ է, փոխադարձաբար գոհ էին եւ ուրախ, որ իրենց գաղութին մէջ, տարագրութեան այս ափերուն վրայ, գտած էին երկրորդ սրտակից մայր մը խանդակաթ, յանձին Մամաս Պաճիին։ Անոնք կը վճարէին առատաձեռնօրէն, Մամաս Պաճիին օրհնութիւններուն արժանանալով շարունակ։

Մամաս Պաճին գաղութին մէջ ամէնէն շատ սիրուած ու ծանօթ դէմքն էր։ Տարէցներէն մինչեւ ամենափոքրերը այս անունով կը ճանչնային, կը կանչէին։ Եւ, ինքն ալ, այնքան տաքուկ սրտով ու հարազատ շեշտ դնելով բառերուն վրայ, գաղութին անդամները կ'անուանէր՝ «չաղաս», «Ձագըս» կամ՝ «Ձգոն»։

Երբեմն կատակելով կը հարցնէին անոր.

— Մամաս Պաճի՛, դուն ի՞նչ գործ ունէիր մինակդ, եկար ու մինչեւ այս տեղերը հասար... ։

— Ի՞նչ ընէի, ձագս, քո՛ւլլի փըթան՝ քաշուեցան եկան։ Ես ի՞նչ ցեղ՝ մինակուկս հոն մնայի, քընի որ հոն նէ հայութիւն մնացած էր, նէ Հայու շունչ՝ նէ ըլ Հայու ժամ ու աւետարան.... կը պատասխանէր մեր բուխ սիրտ Մամաս Պաճին լեցուած աչքերով։

Լաւ էր այս գործը։ Գոհ էր։ Կրնար իր ապրուստը ճարել առանց իր գեղացիներուն կամ ազգին վրայ բեռ ըլլալու, եւ կամ թէ՝ մինչեւ գործարանները դիմելու։

Սակայն, ահա վրայ կը հասնի համաշխարհային երկրորդ պատերազմը։ Հետզհետէ, երթալով ապրուստը կը սղէ։ Ապրանքները կը նուազին։ Կարգ մը ապրանքներ բաժնեչափի կը վերածուին շուտով, որոնց կարգին օճառը,— Մամաս Պաճիին գործարանին հում նիւթը։

Այս շատ կարեւոր ապրանքը ոչ միայն բաժնեչափի էր վերածուած, այլեւ որակն ալ շատ գէշցած էր եւ անտանելի՛, տաժանելի դարձուցած Մամաս Պաճիին աշխատանքը։

Ո՞ւր մնացին այն օրերը, կը մտածէր հիմակ Մամաս Պաճին, երբ՝ տաշտին առջեւ իր գեղջուկի լայն ու տոկուն ափերովը՝ քանի մը անգամ աճառելէ ետք ճերմակ փրփուրները դէզ - դէզ կ'ըլլային ու եզերքներէն կը կախուէին ամպերու պէս։

Գործը չափէն աւելի դժուարացած էր հիմակ։ Ամէն անգամ, որ տաշտին տակէն կ'ելլէր, ափերը իրենը չէին այլեւս։ Օրերով ձիւնին մէջ մնացածի պէս, խաշած, քըքում — քըքում եղած կ'ըլլային։ Առանց մրմռալու բան մը չէր կրնար բռնել, վերցնել, ուրիշ գործ մըն ալ ընել այդ ձեռքովը։

Միւս կողմէն, արդէն տարուէ տարի իր ամուրի «չաղաս»ներուն թիւն ալ զգալի կերպով

Խորհրդային քնարերգութիւնը

Այս ամիս, Սեպտեմբերի մէջ, տեղի պիտի ունենայ Հայաստանի խորհրդային գրողներու Բ. համագումարը, Երեւան:

Օրակարգի նիւթերը ցոյց կուտան, որ համագումարը կարեւոր հանգրուան մը պիտի կազմէ խորհրդային գրականութեան զարգացման պատմութեան մէջ: Քննութեան պիտի առնուին մեր գրականութեան համար արմատական կարեւորութիւն ներկայացնող հարցերը, ցոյց պիտի տրուին խորհրդային հայ գրականութեան անցած ճամբան եւ մեր գրողներուն յետագայ անելիքները:

Խորհրդային հայ գրականութեան անցած ուղին տակաւին չէր ուսումնասիրուած բաւականաչափ: Ինչպէս խորհրդային քնարերգութեան հարցը, որ մաս կը կազմէ Հայաստանի խորհրդային գրողներու Միութեան համագումարին օրակարգին:

Գրական մամուլին մէջ, այդ հարցին նուիրուած վիճաբանութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեց, այնքան որ անհրաժեշտ տեսնուեցաւ Գրողներու Տան մէջ կազմակերպել չորս երեկոներ, որոնք անցան բուռն եւ փոթորկալից:

Երկու ընդարձակ զեկուցումով հանդէս եկաւ Տ. Հախումեան, որ նախ քննութեան առաւ քնարերգութեան հարցը ընդհանրապէս, եւ Մ. Մարգարեանի ու Ս. Կապուտիկեանի գործերը մասնաւորապէս, յետոյ հրապարակ դրաւ քնարերգութեան քննական վերլուծումի հարցը:

Այս զեկուցումէն ետքը, խօսք առին շատեր եւ այն կարծիքը յայտնեցին թէ քնարերգութեան հարցը պարզ է եւ որոշ, այնպէս որ վիճելը աւելորդ է:

Այս տեսակէտը շուտով հասկցուեցաւ որ ճիշտ չէ, որովհետեւ գրողները յատուկ գաղափար չունէին քնարերգութեան մասին, ինչ որ կը հաստատէր թէ քննադատները տեսաբանական պատրաստութենէ զուրկ են: Փաստ որ մեր քննադատները, իբրեւ տեսաբանական ծանօթութիւն, ուրիշ բան չէին ըներ՝ բայց եթէ օրինակ տալ միայն Մարգարեանի եւ Կապուտիկեանի գործերը:

Գրական ամէն լուրջ տեսութիւն պէտք է հիմնուած ըլլայ վարպետներու ստեղծագործութեանց կատարելութեան հասած գործերուն վրայ: Արիստոտէլ ողբերգութեան մասին իր տեսութիւնը մշակեց Եսքիղէսի եւ Սոփոկլէսի ստեղծագործական նուաճումներուն վրայ, որովհետեւ յունական ողբերգութիւնը ամէնէն կատարեալ ձեւով հանդէս եկաւ անոնց մօտ միայն:

Ուստի, խորհրդային քնարերգութեան տեսութիւնը եւս պէտք է հիմնաւորուած ըլլայ խորհրդային գրականութեան, եւ ամէնէն առաջ՝ ռուս վարպետներուն լաւագոյն գործերուն քննութեան վրայ: Խորհրդային հայ քնարերգութիւնը կը կազմէ անբաժանելի օղակը խորհրդային քնարերգութեան: Ի հարկէ, ամէն մէկ եղբայրական հանրապետութեան մէջ ստեղծուած են եւ կը զարգանան ձեւով ազգային մշակոյթ և գրականութիւն, բայց բովանդակութեամբ ընկերվարական: Հետեւաբար, խորհրդային քնարերգութեան մասին լուրջ, գիտականօրէն մշակուած մարքսիստ տեսութիւն մը կարելի է բանաձեւել այն ժամանակ միայն, երբ ընդհանրացուի խորհրդային քնարերգութեան փորձը ամբողջութեան մէջ, խորհրդային հայ քնարերգութիւնն ալ միասին առած:

Ասկէ զատ, տեսական ամէն հարց մշակելու ժամանակ, պէտք է նկատի ունենալ Մարքսի այն տեսակէտը թէ տեսութիւնը ամէն ժողովուրդի մէջ կ'իրագործուի այն չափով միայն, որ չափով տեսութիւնը կը համապատասխանէ նոյն ժողովուրդին պահանջներուն:

Այս տեսակէտներէն մեկնելով, Մարգարեանի եւ Կապուտիկեանի գործերը, որքան ալ հեղինակները ըլլան ինքնատիպ եւ շնորհալի, չեն կրնար ծառայել խորհրդային քնարերգութեան հիմ, քանի որ այդ երկու բանաստեղծուհիներն ալ քնարերգութեան վարպետներ չեն:

պակաս էր: Անոնք կարդուած էին եւ իրենց սեփական ակութները ստեղծած՝ տաքուկ: Իսկ ոմանք ալ պատերազմին պատճառով դրօշի տակ կանչուած էին ու մնացած՝ միայն քանի մը հատ «քառասուննոցներ»:

Բայց, Մամաս Պաճին կրնար պակաս աշխատանքին փոխարէն մասնաւոր ընտանիքներու լուացքներն ընելով, այդ բացը գոցել, քանի որ, չարունակ իրմէն կը խնդրուէր Թախանձագին: Սակայն, նկատի ունենալով օճառին դէշ որակն ու նուազութիւնը, ամէն անգամ ալ կը մերժէր բազմաթիւ ընտանիքներու հրաւէրները:

Օր մը, լուացքի ընթացքին, տաշտին առջեւ, ձեռքերուն անխնայ բացուելուն մրմուռքին վրայ հետեւեալ վճիռը տուաւ Մամաս Պաճին.

— Մինակ ձեռքով վըլլաք չըլլիր...: Սապոն չիկայ, բան չիկայ: Երթըմ Ֆապրիքան բանիմ...:

Շուտով, այս մտադրութիւնը գործադրեց, խաղախորդարանի փոքր գործարան մը մտնելով:

(Մնացեալը յաջորդով) Ն. ՇԻՆԱԿԱՆ

Աւելի շատ գիրք ժողովուրդին համար

«Փրավտա» թերթէն քաղուածաբար.—

Բոլշեւիկեան կուսակցութիւնը մեծ նշանակութիւն կուտայ սովետական գրականութեան, որ կոչուած է մեծ դեր կատարելու գիտութեան, մշակոյթի զարգացման ասպարէզներուն եւ սովետական ժողովուրդի համայնավարական դաստիարակութեան գործին մէջ:

Սովետական իշխանութեան տարիներուն, երկրին մէջ տեղի ունեցաւ կեանքի տնտեսական վիճակի արմատական վերանորոգութիւն մը ընկերվարական ոգիով: Երկրին ճարտարարուեստի իրագործումը, գիւղատնտեսութեան վերակառուցումը կոլխոզներու հիման վրայ, հզօր Կարմիր Բանակին ստեղծումը, մշակութային յեղափոխութեան իրականացումը, բազմամիլիոն մտաւորականութեան ստեղծումը հնարաւոր չէին առանց քաղաքական և գիտական գիտելիքներու լայն տարածման, առանց բազմօրինակ հրատարակութեան, որ դառնար սովետական ժողովուրդի լայն զանգուածներու սեփականութիւն: Սովետական երկրի մէջ գիրքը դարձած է ամբողջ ժողովուրդին համայնավարական դաստիարակութեան կարեւորագոյն միջոցը:

Սովետական իշխանութեան տարիներուն լոյս տեսած են աւելի քան 10 միլիառ օրինակ գիրք:

Հայրենական Մեծ Պատերազմի յաղթական աւարտումէն վերջ ընկերվարական խաղաղ շինարարութեան պայմաններուն մէջ զգալի չափով աճեցան մտաւորականութեան եւ ամբողջ սովետական ժողովուրդի մշակութային եւ քաղաքական պահանջները: Յետպատերազմեան հնգամեակի ծրագրին յաջողութիւնը կարելի է միայն սովետական մարդոց քաղաքական եւ մշակութային մակարդակը բարձրացնելով: Անհրաժեշտ է պատրաստել բոլշեւիկեան կուսակցութեան պատմութիւնը եւ տեսութիւնը եւ ամէնէն առաջ մարքսիզմ–լենինիզմի դասականներու աշխատութիւնները:

Ծրագրուած է լայնօրէն ծաւալել գիտական գրականութեան հրատարակութիւնը: Գիտութեան զարգացումը կը պահանջէ ժամանակին հրապարակել սովետական գիտնականներու գործերը, արտասահմանեան արժէքաւոր գիրքերու թարգմանութիւնները: Հրատարակչութիւնները կոչուած են աւելցնելու գեղարուեստական գրականութեան հրատարակութիւնը, որու մէջ պատանիներու եւ երախաներու գիրքերը: Ապահովել դասագիրքերու հրատարակութիւնը դպրոցներու եւ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու համար:

Այժմ հրատարակչականները անբաւարար չափով կը կատարեն իրենց տրուած հրահանգները. Շատ մը տպարաններու մէջ տիրող անկարգութեան եւ թափթփածութեան հետեւանքով՝ սովետական ժողովուրդը պակաս կը ստանայ միլիոնաւոր գիրքեր:

Հրատարակչութիւնները երբեմն լոյս կ'ընծայեն գիտական եւ գաղափարական ցած մակարդակի վրայ գտնուած գիրքեր: Լոյս տեսած որոշ գիրքեր կը պարունակեն լուրջ սխալներ: Այսպիսի երեւոյթ մը պատճառ կը դառնայ, ժողովուրդին համար արժէքաւոր գիրքերու պակասին հետեւանքով, տպագրական միջոցները եւ թուղթը յաճախ վատնելու ոչ այժմէական գիրքերու հրատարակութեան վրայ: Հրատարակիչները գիրքերը կը խմբագրեն եւ կը տպագրեն խիստ դանդաղ: 30—100 օրուան փոխարէն որոշ գիրքեր 250—300 օրէն լոյս կը տեսնեն: Գեղարուեստական գրականութեան դասականներուն երկերը, սահմանուած 3—4 տարիի փոխարէն, կը հրատարակուին 8—10 տարիէն:

Անբաւարար վիճակի մէջ կը գտնուի նաեւ կարգ մը տեղական, մարզական եւ հանրապետական հրատարակչութիւններու աշխատանքը:

Հրատարակչականները մեծ պարտք ունին ժողովուրդին: Հրատարակչական գործին անբաւարար վիճակը լուրջ վնաս կը հասցնէ քաղաքական աշխատանքին, կ'արգիլէ երկրին գիտութեան եւ մշակոյթի զարգացումը:

Պէտք է կազմակերպել նոր հնգամեայ ծրագրին գրականութեան, գիտական ժողովրդական, ուսումնական եւ գեղարուեստական գրականութեան հրատարակութիւնը մեծ թիւով: Հրատարակչականները պէտք է բարձրացնեն հրատարակուող գրականութեան որակը, գիրքերու գաղափարական–քաղաքական եւ գիտական մակարդակը:

Հրատարակչականներուն աշխատանքի ծաւալը կրնայ իրականանալ միայն Նախարարութեանց, ամէնէն առաջ հանրապետական երկրամասային եւ մարզային կազմակերպութիւններու կողմէ մշտական ուշադրութեան եւ օգնութեան պարագային:

Հրատարակչականներու ամրապնդումը եւ գիրքերու հրատարակութեան յաւելումը յետպատերազմեան նոր հնգամեակի շրջանին կուսակցութեան գաղափարական եւ քաղաքական աշխատանքի ուժեղացումին համար հիմնական պայմաններէն մէկն է:

Մերձ. Արեւելքը վառօդի տակառ

Այս խորագրով երկարաշունչ յօդուած մը կայ Եգիպտոսի «Էլ Մասր» թերթին մէջ, Պէն Հաբէթ ստորագրութեամբ, որ իրազեկ մասնագէտ մըն է Միջին Արեւելքի գործերուն: Կուտանք կարեւոր մասերը.—

Ժամանակաւոր լուծումները — կ'ըսէ յօդուածագիրը — արաբական երկիրներու, Եգիպտոսի, Իրանի, Լիբիոյ, Հայաստանի, Վրաստանի, Ատրպէճանի, Քիւրտիստանի, Սուէզի ջրանցքին, Տարտանէլի եւ քարիւղային շրջաններու հարցերուն, անիմաստ պիտի ըլլան եւ յետագային մեծ բարդութիւններու տեղի պիտի տան:

Անգլիոյ (որուն միացած է Ամերիկան իր քարիւղային շահերու բերումով) եւ Ռուսիոյ միջեւ այս պայքարը պիտի վերջանայ կա՛մ տրամաբանութեան վրայ հաստատուած համագործակցութեամբ եւ կամ ահաւոր պատերազմով մը, որ քար քարի վրայ կանգուն պիտի չձգէ: Յօդուածագիրը յետոյ կը գրէ թէ իր կարծիքով համագործակցութիւն մը կարելի է:

Անգլիոյ դիրքը աւելի տկար է Միջին Արեւելքի մէջ, որովհետեւ իր շրջանը — ռուսական դիրքին ներհակարար — միացեալ չէ, այլ բաժնուած է զանազան երկիրներու, յետոյ իր քարիւղի աղբիւրները իր շրջաններէն դուրս կը գտնուին: Անգլիան նկատի ունենալու է այս պարագան:

Պէտք չէ կարծել որ այս պայքարը համայնավարութեան եւ ժողովրդավարութեան պայքար մըն է, պայքարը երկու մեծագոյն կայսրութիւններու — ռուսական եւ անգլիական, — մնացեալ բոլորը՝ մասնաւորաբար Միջին Արեւելքի փոքր ժողովուրդները, խաղալիկ են այս երկուքին ձեռքը: Պէտք չէ կարծել թէ Ատրպէճանի եւ Քիւրտիստանի հարցերը Կրեմլինի մէջ ծնունդ առին: Քրտական հարցը, օրինակի համար, արդէն արբագործուած էր Առաջին Մեծ պատերազմի վաղորդայնին: Արդարութի՛ւն, արդարութի՛ւն պէտք է ըլլայ — նոյն ինքն այս շրջանը բնակող ժողովուրդներուն համար, եւ ոչ թէ Մեծերու շահերը միայն նկատի առնելով: Պայթուցիկ նիւթերու մեծ քանակութիւն մը ամբարուած է արդէն Միջին Արեւելքի մէջ, եւ հարկ է որ այս բոլորը գործածուին շինարար աշխատանքի մէջ եւ ո՛չ պատերազմին:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՆԿԱՐԻՉ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

«L'Aurore» թերթին մէջ, (5 Սեպտ.), «Երիտասարդ նկարիչներ» խորագրով Ֆրակօ ստորագրութեան տակ հրատարակուած է հետեւեալ տոմսը, նուիրուած մեր տաղանդաւոր երիտասարդ նկարիչին՝ Զարեհ Մութաֆեանի.—

Փարիզի դպրոցէն բազմաթիւ երիտասարդ նկարիչներու մէջ՝ բացառութիւն է Մութաֆեան, որ չի ճառեր պատկերագրական արուեստէն, նորէնթակայապաշտութեան, առարկայապաշտութեան կամ եւայլնաբանութեանց մասին, այլ միայն կը նկարէ: Շնորհաւորելի է: Անցեալ տարի Ալլարի սրահին մէջ իր ցուցահանդէսը հռչակաւոր դարձուց իր աղուոր տաղանդը: Իրեն ընտանի էին Միջին-Արեւելքի եւ Փրովանսի լուսահեղ երկինքները: Յետոյ գնաց տեսնել նաեւ պրըթօն երկինքը, բայց վերադարձաւ յուսախաբ:

— Երբեք պիտի չկարենայի, ըսաւ, նկարել պրըթօն գորշ երկինքը, անարեւ բնութիւնը, մանաւանդ պառաւ կիները՝ յաւիտենապէս սեւ հագած:

Ահա թէ ինչո՛ւ կը մտնէ իր սենեակը եւ կը նկարէ երկու «բնանկարներ», զորս առիթը պիտի ունենանք տեսնելու Աշնան Սալոնին մէջ:

Նոյն թերթը կը հրատարակէ նաեւ Մութաֆեանի ինքնանկարը:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՐԶՆԿԱՑԻ

Երեւանի Գիտութեանց Ճեմարանին մէջ Յովհ. Երզնկացիի մասին հետաքրքրական զեկոյց մը կարդաց Լեւոն Խաչիկեան: Այդ զեկոյցը կը հաստատէ որ Կիլիկիոյ մայրաքաղաք Սիսի մէջ, 1280-ին իսկ մասնաւոր դպրոցներ կային բժշկութիւն սորվելու համար: Այդ վարժարանները կը կոչուէին «Բժշկանոց»:

Բժշկութեան Պատմութեան համար կարեւոր իրողութիւն մըն է այս, որովհետեւ մինչեւ այդ շրջանը՝ հանրածանօթ արաբ բժիշկներ ծանօթութիւն չունէին դիազննութեան մասին, բայց Հայաստանի բժիշկները ճարտարօրէն կը կիրարկէին այդ միջոցը բժշկութեան մէջ:

Այս պարագան կ'ապացուցանէ թէ ո՛րքան բարձր աստիճանի հասած էր բժշկութիւնը ԺԲ. եւ ԺԳ. դարերուն մէջ, եւ ծանօթ՝ Հայոց:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ, Վաապուրականի հայրենակիցները կը նուիրեն 1350 Ֆր. Տէօրինի հայկական դպրոցի ֆոնտին, Պ. Փափազեանի տիկնոջ՝ Սրբուհի (ծնեալ Հիւսեան) եւ Պ. Նաւօեանի աղջկան՝ Օր. Ալիսի զաւակակից մահերուն առթիւ: Կը խնդրուի Տէօրինի կրթական մարմինէն ստանալ Պ. Օհաննէս Ղազարեանէն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Բենիամին Գապուճեան բնիկ Իսքէնտէրունցի: Պատերազմէն շատ առաջ կ'ապրէր Պէյրութի գաղթակայանը: Իմացնել իր եղբօրը Աստուր Գապուճեանի, 49 rue Tour, Toulouse, (Hte. Garonne) :Սուրիահայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Լիոնի հիւանդանոցէն, ուր կը գտնուիմ, հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնեմ Լիոնի Հայ Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն, որոնք իրենց այցելութիւններով եւ նիւթական աջակցութեամբ ամոքեցին ցաւերս : Ջերմ շնորհակալութիւններ նաեւ հայրենակիցներուս եւ բարեկամներուս, իրենց օժանդակութեան համար: Սարգիս Հայրապետեան

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի բոլոր Քղեցիները անխտիր, վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Պար տը լա Մէրի, 1 rue de Midi, Vincennes: Շրջաբերական Ամերիկայի կեդր. վարչութենէն :

ՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ 22 Սեպտեմբեր, կիրակի օր, Սօսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ, ժամը 2ին, համաձայն Յունիս 30ի խորհրդակցական ժողովին: Հետեւաբար կը հրաւիրուին այն ընկերները որոնք Միութեանս անդամական քարթը առած են եւ հրաւէր ստացած սոյն ժողովին համար:

« ՀՐԱՇՔԸ », Թատերախաղը.— Կ'իմանանք որ Պ. Արշակ Զօպանեան կը կազմակերպէ առաջին ներկայացումը իր ՀՐԱՇՔԸ խորագրով թատերախաղին, հինգ արար, զոր գրած է Լօզանի տխրահռչակ խորհրդաժողովին փակումէն քիչ ետքը եւ որ ցարդ անտիպ մնացած է: Այդ խաղը, որուն նիւթը սերտ կապ ունի մեր ազգային հարցին հետ, պիտի ներկայացուի Դեկտեմբեր 1ին, կիրակի, յետմիջօրէին, Maison de la Chimieի սրահին մէջ: Կը խնդրուի չխաչաձեւել :

Հայ - Բոյժ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի հինգ տարուան հաւաքածոն սպառած է, պակասաւոր հաւաքածոն (10 թիւ պակաս), անկազմ, կը ծախուի 1000 ֆրանք::

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի հետեւեալ թիւերը կը պակսին մեզի,— թիւ 2, 20, 24, 39, 46: Անոնք որ մեզի կը հայթայթեն այս թիւերը, կը ստանան հատոր մը մեր հրատարակութիւններէն (կանանչ բաժակով) կամ մէկ տարեկան ՀԱՅ - ԲՈՅԺ նոր շրջանէն:

ՀԱՅ ԲՈՅԺի ընթերցողներէն անոնք որ հաւաքածոյ չեն կազմեր՝ կը խնդրուի մեզի վերադարձնել թիւ 60ը, փոխարէն կը տրուի երկու թիւ յառաջիկայ թիւերէն:

Դպրոցական գիրքեր

ԼՈՒՍԱԲԵՐ Այբբենարան 70 Ֆր., Ա. տարի 80 Ֆրանք, Բ. տարի 100 Ֆր.: ԼՈՒՍԱՂԲԻՒՐ քերական՝ 30 Ֆր., Քերական – Ընթերցարան՝ 60 Ֆր.: ԲԱՐԻ ԼՈՅՍ Քերական - Ընթերցարան 60 Ֆր., Ա. տարի 80 Ֆր.: ՄԵՂՐԱԳԵՏ Տարր. Բ. Փարիզի տպ. 75, ամերիկեան տպ. 100 Ֆր.: ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ Հ. եւ Զ. Աստուր՝ Նախապատրաստ. գիրք՝ 65 Ֆր.: ԱՐԱՐԱՏ Ա. տարի 60 Ֆր., Բ. 100, Գ. 150 Ֆր.: ՀՐԱԶԴԱՆ, Ա. տարի 80 Ֆր., Բ. տարի 80, Գ. տարի 90 Ֆր., Դ. տարի 150 Ֆր.:

Դիմել ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Mr. le Prince, Paris (6), (Chèque - Postal 1278-35), ուր պիտի գտնէք նաեւ արտասահմանէն ստացուած նոր գիրքեր :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

6 տարուան դադարէ վերջ, մօտ ժամանակէն լոյս կը տեսնէ

«Գոյամարտ Օրացոյց»ը

(Հրատարակութիւն՝ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի): Կը տեղեկացնենք մեր ընկերներուն եւ համակիրներուն, որպէսզի օր առաջ կատարեն իրենց ապսպրանքները:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՋԷՅԹՈՒՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Գ. ՏԷՕՎԼԷԹԻ, ՀԱՏՈՐ Բ., ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ

Ս. Լուսաւորչեայ Հայ Դպրոցը պիտի վերաբացուի 19 Սեպտեմբերին, եւ ամէն Եշ. օրերը եւ կիրակի առաւօտները: Ծնողներէն կը խնդրուի որ փնչպէս նախորդ տարեշրջանին՝ այս տարի եւս անխտիր դպրոց ղրկեն իրենց որդիները, սորվելու համար մայրենի լեզուն եւ Հայոց պատմութիւն: Նոր աշակերտներուն համար բացուած է արձանագրութիւնը: Դիմել Յ. Աճէմեանին:

ՎԻԷՆԻ Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպ դպրոցի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ, հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին Հ. Կ. Տէրմոյեանի ուսուցչութեամբ, սեպտեմբեր 18էն սկսեալ ամէն չորեքշաբթի, ժամը 20էն 22 աղջիկներուն համար: Սեպտեմբեր 19էն սկսեալ ամէն հինգշաբթի ժամը 20էն 22 տղոց համար, Ղարիբեանի սրահին մէջ, rue Peyssonneau: Արձանագրութեան համար՝ նոր աշակերտները կը հրաւիրուին ներկայանալ իրենց ծնողքին հետ դասընթացքի օր մը :— Վարչութիւն

ՓԱՐԻԶ.— Մայր Աթոռոյ Հայրապետական լիազօր ներկայացուցիչ Եւրոպայի թեմին՝ Գեր. Տէր Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեան պիտի մատուցանէ պատարագ, Խաչվերացի առթիւ այս կիրակի, Սեպտեմբեր 15ին, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Պատարագը կը սկսի ժամը 10ին, կէսօրէ վերջ, Խաչվերացի թափօրը տեղի պիտի ունենայ ժամը 5ին: Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ :

ՍԷՎՌԱՆ.— Ցր. Կ. Խաչի Սէվրանի մասնաճիւղը կը յայտարարէ Սէվրանի եւ շրջակայ հայութեան՝ վերաբացումը իր դպրոցին, փոքրերու եւ չափահասներու դասընթացքներուն համար, 1946 հինգշաբթի 19 Սեպտեմբերին, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեաններու սրահին մէջ, rue Barcimon, Ivry Gargan, ուր տեղի պիտի ունենան արձանագրութիւնները նոյն օրը :Մանրամասնութեանց համար դիմել նոյն հասցէին :

ԿԻՐԱԿԻ, 9 ՆՈՅԵՄԲԵՐ, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ, Մեծ պարահանդէս, George Vի հիւրանոցներուն մէջ, ներկայութեամբ դիւանագիտական մարմնի ներկայացուցիչներուն: Նկատի առնել այս թուականը :

ԾԱԽՈՒ է նպարավաճառի գոց խանութ մը, կահ կարասիներով, բնակավայրով եւ մեծ կարաժով: Կարելի է խանութը եւ կարաժը աբըլիէի վերածել որ եւ է գործի համար: Հասցէն 29 rue du Pourtour, Meudon (S. et O.), Իսի լէ Մուլինոյի մօտ դիմել Պ. Կամկարեանի, միեւնոյն հասցէին: Մէթրօ Mairie d'Issyէն առնել 190 օթօպիւսը եւ իջնել Hôpital Percy:

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ կիրակի, 15 Սեպտեմբեր, ժամը 15ին, Սալ Մարոնիէ, ՍԷՎՐԱՆ,

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Աղնաւուրեան ամոլին կողմէ, մասնակցութեամբ Rocheի եւ Մ. Աղնաւուրի եւ բարեհաճ մասնակցութեամբ յայտնի դերասան Ա. Գմբէթեանի: Ժողովրդական երգեր, պատկերներ «Անուշ»էն եւ Սայաթ Նովայէն:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսական Բանակի Նախկին Կամաւորներու (1914—18) եւ Ռազմիկներու Բարեկամական (1939—45) Միութեան սգահանդէսը տեղի պիտի ունենայ 6 Հոկտեմբեր 1946ին, Փրատոյի Ս. Թարգմանչաց եկեղեցւոյն մէջ, անհախընթաց հանդիսութեամբ : Ի միջի այլոց՝ ներկայ պիտի ըլլան՝ Ֆրանսական զին. իշխանութենէն բարձրաստիճան ներկայացուցիչներ եւ Ֆրանսացի նախկին մարտիկներ: Յետ կրօնական արարողութեանց եւ հանդիսութեանց՝ տեղի պիտի ունենայ մասնաւոր ընդունելութիւն ի պատիւ շրջաններու ընկերներուն եւ Սուրիոյ Ֆրանսական բանակիհայ սպաներուն եւ ենթասպաներուն: Կը խնդրուի նկատի առնել վերոյիշեալ թուականը :

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԿՐԸՆՈՊԼԻ Նոր Սերունդի դասախօսութիւնը Երկուշաբթի 16 Սեպտ. ծանօթ սրահին մէջ, ժամը 8.30ին: Կրնան ծնողքներն ալ ներկայ ըլլալ :

ՎԿԱՅՈՒԱԾ դաստիարակ - ուսուցիչ մը տրամադրելի ժամեր ունի դասաւանդելու հայերէն լեզուն, հինգշաբթի եւ կիրակի օրերը ամբողջ, ինչպէս նաեւ իրիկունները, անհատներու կամ խումբերու համար: Դիմել դրաւորապէս «Յառաջ»ի խմբագրութեան մինչեւ ամսոյս վերջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի հայր. միութեան վարչութիւնը, իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Նաւօեան ընտանիքին (Տէօրին) եւ իր պարագաներուն, իրենց աղջնակին (14 տարեկան) մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այրի Տիկին Կատարինէ Սօլօզեան եւ զաւակները, Գրիգոր եւ Նուարդ (Զէնկիլէրցի) կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր՝ ՄԻՆԱՍ ՍՕԼՕԶԵԱՆի համար հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յառաջիկայ կիրակի, 15 Սեպտ. Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցին: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Խրիմեան դպրոցի արձանագրութեան համար դիմել վարչութեան, կիրակի առաւօտները ժամը 9—12, կէսօրէ վերջ 2—6: Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է հին թէ նոր աշակերտներու համար: Դպրոցը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 19ին հինգշաբթի առաւօտ :

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ Անիէռի, Պուա Քոլոմպի եւ Քոլոմպի ազգային վարժարանը, դասաւանդութիւնները կը սկսին 12 Սեպտ. հինգշաբթի, իսկ գիշերային դասաւանդութիւնները ամսոյն 17ին : Կը հրաւիրենք շրջանիս ծնողները առաջնորդել իրենց զաւակները:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 -
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Լ.

Dimanche 15 Septembre 1946 Կիրակի 15 Սեպտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4802-Նոր շրջանի թիւ 441 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ֆր.

Ո՞ՒՐ Է ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՈՒԺԸ

Աքլորը եօթը երգ ունի, եօթն ալ կուտի մա-մին միայն :

Դաշնակցութեան հակառակորդները եօթը չարական գիտեն, եօթն ալ մեր կազմակերպութեան դէմ :Քսանըհինգ տարիէ ի վեր կ'երգեն այդ շարականները առանց փոխելու անոնց եղանակը, առանց նոր բան մը ըսելու :

Ո՞ւր հասան. ի՞նչ համակրութիւն ձեռք բերին այն ժողովրդական զանգուածին մէջ որ Դաշնակցական չէ :

Կրցա՞ն գնդասեղի հարուած մը տալ մեր կուռ ու ծաւալուն կազմակերպութեան :

Դաշնակցական ըլլալու պէտք չկայ պատասխանելու համար այս հարցումներուն: Հայոց ազգին — արտասահմանեան Հայաստանի — վերջին քառորդ դարու պատմութիւնը վկայ որ մեր դէմ գործուած յարձակումները, բոլոր տեսակի բամբասանքներն ու զրպարտութիւնները չեն կրցած հեռացնել, պաղեցնել հայ աշխատաւոր ու մտաւորական բազմութիւնները Դաշնակցութենէն :

Փա՞ստ կ'ուզէք :

Ահաւասիկ Դաշնակցական մամուլը եւ ո՛չ-Դաշնակցականը: Քանի՞ թերթ ու պարբերական ունի մեր կուսակցութիւնը հեռաւոր Ամերիկայի արեւմտեան գաւառներէն մինչեւ Մերձաւոր Արեւելքի գաղութները: Ու քանի՞ ընթերցող: Բաղդատեցէք, եթէ կ'ուզէք, մեր ընթերցողներուն համրանքը, մեզի հակառակորդ մամուլը թղթատողներուն հետ: Պատկերը աւելի քան պերճախօս է եւ անշուշտ ի նպաստ մեզի :

Ահաւասիկ մեր հանդէսներն ու ժողովները:

Հակադաշնակցական աքլորները որ. եւ է ատեն հետաքրքրուա՞ծ են թէ ինչո՞ւ Դաշնակցութիւնը կրնայ իրարու քով բերել աւելի մեծ թիւով հայրենակիցներ սգահանդէսի մը կամ տօնախմբութեան մը ատեն: Ինչո՞ւ Դաշնակցական բանախօսը կ'ունենայ հազար ունկնդիր — մեծ մասը ո՛չ-Դաշնակցական — իսկ միւսները լսելու կ'երթան միայն ափ մը Հայեր :

Լսա՞ծ էք որ ո՛չ Դաշնակցական հաւաքոյթի մը հազար, երկու հազար, երեք հազար հայրենակիցներ գացած ըլլան :

Հապա՞ հանգանակութիւնները: :

Ինչո՞ւ Դաշնակցականներու ձեռքով կազմակերպուած հանգանակութիւն մը աւելի խոշոր արդիւնք կուտայ, քան ո՛չ Դաշնակցական հատուածի մը ձեռնարկը: Դաշնակցականնե՞ր են մեր հանգանակութեանց մասնակցողները:

Եթէ հաստատական է մեր հակառակորդներուն պատասխանը այս հարցումին, ատիկա իրենց դատապարտութիւնն է արդէն:

Եթէ ժխտական է, դարձեալ իրենց դատապարտութիւնն է :

Ցի՞չէ՞ինք նաեւ մտաւորականները:

Ո՞ր զանգուածն է որ իր մէջ կը համրէ աւելի հոծ բազմութիւն մը մտաւորականներու: Քանի՞ գրող - բրոց ունին մեր անզուգական հակառակորդները իրենց շարքերուն մէջ:

Քանի՞ գրագէտ ու բանաստեղծ, քանի՞ բանասէր կամ արուեստագէտ :

Զէզոք մտաւորականներէն քանի՞ հոգի սրտով ու խառնուածքով «աւելի մօտ են» մեր հակառակորդներուն քան մեզի:

Ինչո՞ւ հակադաշնակցական քարոզութիւնը իր ամէնէն եպերելի ձեւերով, չէ կրցած ազդեցութիւն ունենալ այդ չէզոք մտքի մարդոց վրայ:

Ինչո՞ւ օտար քաղաքական ու մտաւորական շրջանակները — խորհրդայինն ալ միասին — աւելի ծանօթ են մեզի ու աւելի կը հետաքրքրուին մեր կուսակցութեան տեսակէտներով ու գործունէութեամբ, քան մնացեալներով որոնց անունն իսկ չեն գիտեր :

Եթէ մեր հակառակորդները իսկապէս կը ներկայացնեն շօշափելի զանգուած մը արտասահմանեան Հայաստանի մէջ, իրենց որակով ու քանակով, ինչո՞ւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, քառըհինգ տարուան ապարդիւն պայքարէ մը ետքն ալ, կը պահէ տակաւին իր ուժը, իր հմայքը, իր հեղինակութիւնը՝ հայ ժողովուրդին համար:

Ու կը ծաւալի ու կ'ուժեղանայ հետզհետէ:

Որովհետեւ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը մեր ժողովուրդին ամէնէն հարազատ կազմակերպութիւնն է եւ միակ ու անվիճելի արտայայտիչը մեր բաղձանքներուն:

Որովհետեւ հայ ժողովուրդը վստահ է որ Դաշնակցութիւնը ունի ե՛ւ անցեալ, ե՛ւ ապագայ:

ԺԻՐԱՅՐ

ՁԱԽԷՆ ԱՋ.— Ե. Տէփրէօ, Ներքին նախարար, Ժ. Մոք, հանրային շինութեանց նախարար եւ Պիոնտի, Ներքին փոխ-նախարար :

Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ

Միացեալ Ազգերու տնտեսական ընկերային յանձնաժողովը ուրբաթ օր քննեց գաղթականներու համար միջազգային մարմին մը նշանակելու առաջարկը: Ընդհ. քարտուղարը բացատրեց թէ անհրաժեշտ նկատուած է համագործակցութիւն ստեղծել զանազան գաղթականական կազմակերպութեանց միջեւ: Ծրագիր մը կը մշակուի նոյնպէս տնտեսական մարմին մը ստեղծելու՝ եւրոպական եւ Հիւս. Ափրիկէի երկիրներուն միջեւ տնտեսական գործակցութիւն մը ապահովելու նպատակով :

★ Ինչպէս արդէն գրած էինք մեր երէկուան թիւին մէջ, Մ. Նահանգներու առեւտրական նախարարը Ուալըս ,դդայացունց ճառ մը արտասանեց հինգշաբթի օր քննադատելով բրիտանական կայսերապաշտութիւնը եւ դիտել տալով որ գործակցութիւն մը հնարաւոր է Խորհ. Միութեան հետ, եթէ այս վերջինը «դիմաւորէ մեզ կէս ճամբան»: Այս ճառը մեծ իրարանցում յառաջ բերած է Ամերիկայի ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ քաղաքական շրջանակներուն մէջ: Նախագահ Թրումըն աչքէ անցուցած ըլլալով ճառին պատճէնը, ինքն ալ պատասխանատու կը նկատուի նախարարին յայտարարութեանց: 19000 հոգի ներկայ էին: Ուալըս ներկայացնելէ յետոյ Ամերիկայի ընդհանուր քաղաքականութիւնը, յայտնեց թէ աշխարհը հիմա բաժնուած է ազդեցութեան գօտիներու եւ Միացեալ Նահանգները պէտք է լքեն անգլեւամերիկեան գործակցութիւնը եւ մերձեցում յառաջ բերեն Խորհ. Միութեան հետ:

Այս բանաձեւը որ հիմնովին հակառակ է Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութեան, մեծ շփոթութիւն ստեղծած է թէ Ուաշինկթընի եւ թէ Փարիզի խորհրդաժողովին ամերիկեան շրջանակներուն մէջ: Պըրնզ հեռաձայնով երկար խօսակցութիւն մը ունեցաւ ուրբաթ օր, նախագահին հետ ցաւ յայտնելով որ նախարարը անպատասխանատու յայտարարութիւններ ըրած է եւ «ոչ մէկ ծրագիր կայ Ամերիկայի թէ Անգլիոյ Մերձաւոր Արեւելքի զինուորական խարիսխները Միացեալ Ազգերուն փոխանցելու» ինչպէս Ուալըս կը թելադրէ:

ՄԱՐՍԷՅԼՑԻՆԵՐՈՒՆ

Կապոյտ խաչի օդափոխութեան կայանի երախաները Տինըէն կը վերադառնան վաղը, Երկուշաբթի, ժամը 7ին Մարսէյլ: Ներկայանալ Allée Léon Gambetta :

Ճաշտութեան ժողովին մէջ

Ուրբաթ օր, Պուլկարիոյ քաղաքական եւ հողային յանձնաժողովը զբաղեցաւ Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ սահմանագլուխի հարցով: Բուռն վիճաբանութեանց ընթացքին նախագահը՝ Քիսիլէվ (Ճերմակ Ռուսիա) յանկարծ փակեց նիստը եւ առաւ քալեց: Իրեն հետեւեցան Ուկրայնայի, Եուկոսլաւիոյ, Ռուսիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ ներկայացուցիչները: Բայց մնացեալ ութը անդամները մերժեցին յետաձգել նիստը եւ շարունակեցին վիճաբանութիւնները՝ Նոր Զելանտայի պատուիրակին նախագահութեան տակ: Խորհրդաժողովին բացումէն ի վեր առաջին անգամն է որ կը պատահի այսպէս դէպք մը: Յայտնապէս յանձնաժողովը բաժնուած էր երկու հատուածի—արեւմըտեան եւ արեւելեան քանի ր մեկնողներն էին միայն սլաւ պետութեանց պատուիրակները, իսկ մնացողները Ամերիկայի, Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Աւստրալիոյ, Նոր Զելանտայի, Հարաւ. Ափրիկէի եւ Յունաստանի ներկայացուցիչները: Վէճը ծագեցաւ այն պահուն երբ, համաձայն Զորսերու նախապէս տուած որոշումին, Պուլկարիա եւ Յունաստան կը հրաւիրուէին իրենց տեսակէտները պարզել սահմանագծին սրբագրութեան մասին: Առաջին անգամ խօսք առաւ Պուլկարիոյ պատուիրակը որ պահանջեց արեւմտեան Թրակիան Յունաստանէն, այսինքն դաշնակից պետութենէ մը: Հելլէն պատուիրակութիւնը բողոքեց այդ պահանջին դէմ եւ կարգ մը բարեփոխումներ առաջարկեց: Նախագահը մերժեց եւ սկսաւ տաք վիճաբանութիւն մը : Աւստրալիոյ ներկայացուցիչը Մ. Ազգերու Ուխտին 59րդ յօդուածին հիման վըրայ աշխատեցաւ «լռեցնել» նախագահը յանձնաժողովին ձգելով վերջնական որոշումը : Ասոր վրայ էր որ Քիսիլէվ «գլուխն առաւ քալեց» :Մնացեալ անդամները շարունակեցին յանձնաժողովին աշխատանքները, բայց որոշ եզրակացութեան մը չյանգեցան :

Իտալական յանձնաժողովին մէջ նորէն Թրիեսթէի խնդիրն էր որ քննութեան առնուեցաւ: Տասը օրուան անընդհատ բանավէճերէն ետք, տակաւին որոշուած չէ թէ այդ հողամասն ու նաւահանգիստը ինչ վարչութիւն պիտի ունենան ապագային: Անգլիա եւ Ամերիկա կը պնդեն որ Ապահովութեան Խորհուրդը վերջին բառը արտասանէ ի դիմաց Մ. Ազգերուն: Ռուսիա կ'աշխատի չափաւորել Ապահովութեան Խորհուրդին հեղինակութիւնը :

Պաղեստինի խռովութիւնները

Խռովութեանց սկիզբէն ի վեր, առաջին անգամ ըլլալով Հրեայ ահաբեկիչները ուրբաթ օր յարձակում գործեցին Արաբ ոստիկաններուն եւ արաբական հաստատութեանց վրայ: Եաֆայի մէջ 16 զինուած Հրեաներ բռնի ներս մտան Պանք Օթոմանէն, ինչպէս նաեւ արաբական ուրիշ դրամատունէ մը ներս :Արիւնալի կռիւ մը տեղի ունեցաւ. 8 հոգի մեռան: Ահաբեկիչներէն 18ը ձերբակալուեցան: Թել Ավիվի մէջ ալ Հրեաները յարձակեցան Պանք Օթոմանին վրայ եւ 5000 ոսկի թղթադրամ գողցան: Արաբական կազմակերպութեան մը ներկայացուցիչը յայտարարեց որ եթէ Հրեաները շարունակեն այս ահաբեկումներ, «բնականաբար Արաբները իրենց թեւերը ծալլած պիտի չնստին»:

★ Լոնտոնի խորհրդաժողովին ուրբաթ օրուան նիստին մէջ Արաբական Դաշնակցութեան քարտուղարը յոյս յայտնեց թէ ներկայ բանակցութիւնները յաջող ելք մը պիտի ունենան: «Մենք Լոնտոն եկած ենք, ըսաւ ան, կարգադրելու համար աշխարհի, ամէնէն դժուար հարցերէն մէկը »: Յետոյ բացատրեց թէ Արաբները երբեք առելութիւն չեն սնուցաներ հրեայ ժողովուրդին դէմ «որուն հետ բարեկամաբար ապրած են դարեր շարունակ »:

★ Տակաւին յայտնի չէ թէ Երուսաղէմի Միւֆթի Լոնտոն պիտի երթայ թէ ոչ :

Ռուսերը կը պահանջեն Արաբներուն ազատութիւնը

«Իզվեստիա» կը հրատարակէ, Լուցկիի ստորագրութեամբ, երկար յօդուած մը Միջին Արեւելքի կացութեան մասին.—

— Արաբական Արեւելքի ժողովուրդները, ինչպէս եւ ամբողջ աշխարհը, կը սպասեն, որ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը լրջօրէն զբաղի արաբական հարցով եւ վերջ դնէ վտանգին որ կը սպառնայ աշխարհի ապահովութեան՝ իբրեւ հետեւանք Անգլիոյ ծաւալապաշտ քաղաքականութեան: Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը պէտք է ջանայ գործադրել իր սկզբունքները, պաշտպանելու համար արաբական երկիրներու վեհապետական իրաւունքները եւ անկախութիւնը : Պէտք է ջանայ պարպել օտար բանակները եւ փակել օդանաւային կայանները, որոնց գոյութիւնը չարդարանար ընդհ. ապահովութեան ոչ եւ է պահանջով :

Ներկայիս, Միջին Արեւելքի մէջ ստեղծուած

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՐԵՔ ՕՐ ՄԻԱՅՆ

Փոքրիկ ատրճանակիս վստահելով միայն՝ «Ազատութեան բլուրը» պտոյտի գացած էի մինակ, տխուր ու մելամաղձոտ ։

Տարուան մէջ երեք օր այս կերպ կը պատահի ինծի։ Մարդերէ հեռո՛ւ, ինքնամոռաց կը յանձնուիմ բնութեան, աւելի ճիշդ կը նախընտրեմ ես ինծի հետ ապրիլ ։

Նախ հոգիիս մէջ կը քակուի անվերջանալի ժապաւէնը։ Դէպքեր ու դէմքեր յաջորդաբար բեմ կու գան ու կ'անցնին, խառն, անկարգ, ոստոստուն։ Երկիր ու երկիրներ իրար կը հրմշտկեն, այնքան խելացնոր արագութեամբ, որ հոգեկան թմրութեան մը պատճառ կ'ըլլան։ Այն ատեն կը ծուարիմ, կը գալարուիմ, կատուի փիլիսոփայութեամբ տաքուկ յիշատակի մը անկիւնը։

Դէպք մը, դիպուած մը երկար ատեն իր շրջանակին մէջ առած կ'օրօրէ զիս։ Յետոյ կը յաջորդէ տատանումը՝ ովկիանոսի փոթորկաբեր պզտիկ սղալջակներու վրայ ։

Վերջին ալ հրապոյր մը, երբ Թէ բաժնուելու կը պատրաստուիմ ես ինձմէ եւ իրապէս զգայազիրկ, այլեւս ազատ մարմնական ծանրութենէ կ'անէանամ, կը Թռչիմ պայծառութեան մէջ։ Ու կը սկսիմ ըմբռնել հոգեկան ապրումի բոլոր սահմանները իր փոթորիկով ։

Երեք օրէն աւելի չի տեւեր։ Բայց այդ օրերը կ'ուզեմ որ տունէ հեռու ըլլամ, որովհետեւ, ուրիշ անգամ պատահած է, չուրջիններս բժիշկ կը կանչեն,— իրական վտանգ մը ինծի համար։ Ճիշդ այն ատեն երբ ես մըրրիկի Թեւերուն նստած եմ, բժիշկը կողերուս փաթթուելով դէպի անդունդ կը քաշէ։ Կը տեսնեմ, կը զգամ, կը զուարճանամ չարութեամբ, բայց ոչ կրնամ Թռչիլ եւ ոչ ալ կրնամ կապուիլ այդ գիտնականին ծանրութեան։ Այդ միջոցին ամէն ծայրայեղութիւն կրնայ պատահիլ ։ Կրնամ պոռալ վախցնել չուրջիններս եւ տրուած վճիռին հետեւանքները ողբերգութեան կրնան փոխուիլ ինծի համար ։

Երէկ իրկուն զգացի փոթորիկին տաք շունչը։ Եւ այս առտու կանուխ Ազատութեան բլուրին վտանգաւոր Թաւուտներուն ապաւինեցայ, հետս ալ փոքրիկ ատրճանակս՝ ապահովութեան համար։

Կճղակներով նստելիք տեղը հարթող նոխազի մը պէս՝ խիճերն ու փուշերը մէկ կողմ նետեցի ։ Գլուխս դրի մրջիւններով բնակուած քարի մը վրայ ու քանի դիտեցի այդ պզտիկ արարածները, նոյնքան պզտիկցայ իմ աւելորդ մեծութենէս ։ Օգնեցի անոնց գործերուն։ Մէկը յանդգնօրէն խածաւ իրեն երկարած մատս, փոխարէն՝ նոյն մատս իրեն համար խաբեպատիր կամուրջ շինեցի բարձրութեան մը նպատակը կապտելով։ Յուսահատօրէն իր առաջին երկու Թեւերը գլխուն կը զարնէր, ես զինքը դրի կարաւանին կեդրոնը՝ քանի մը որսորդ աւազակներու մէջ։ Սկսաւ պատմել իր բարձրութեան մը կատարին հասնելու միջադէպը։ Միւսները կանգ առին, սկսան դիտել զիս, առանց ձգելու խոշոր Թրթուր մը զոր մտադրած էին իրենց բոյնը տանիլ։

Իմ ո՛ր կողմս տեսան, չեմ գիտեր։ Երբ հերոսն ալ գործի լծուեցաւ, ես ձանձրացայ իրենցմէ եւ բերնիս առջեւ երկարած ճիւղէն տերեւ մը փրցուցի խածնելով։ Դառն էր։ Սկսայ անպատիժ չատ աւերներ գործել։ Ձանձրոյթէս մրջիւններ սպաննեցի, դառն տերեւներով ճիւղեր կոտրեցի, ծամեցի Թէի քարի մը վրայ, ապուշ քարը նետեցի հեռուն, հեռուն ։

Չարութիւնը սկսաւ գլուխ ցցել մէջս։ Ոտքերս երկարեցի խոտիլելով ու փճացնելով գետնին վրայ, տարածուած խոտեր, ծաղիկներ, ու փոշին մէջ անհետացան զանազան միջատներ։ Պատահական Թիթեռնիկ մը բռնեցի եւ պարզապէս նահատակեցի անխնայօրէն, ու զզուանքով անոր Թողած գունաւոր փոշին մատներուս վրայէն կոշիկիս կրունկին քսեցի։ Ձանձրութեանս յաջորդեց զզուանքը ։

Ինձմէ մէկը բաժնուեցաւ, սատակի պէս նըստաւ ուղեղիս վրայ եւ լաւ մը տեղաւորուեցաւ հրաւիրեալի պէս։ Ոտքերը կախեց կուրծքիս, կրունկը զետեղեց սրտիս մէջ ու սկսաւ.

— Դո՛ւն,

Դո՛ւն, դո՛ւն, դո՛ւն։

Ցուցամատը երկարեցաւ նիզակի պէս եւ այնքան ուժգին խոթեց աչքերուս մէջ, որ այլեւս չէի տեսներ զինք եւ սկսայ ներքին աչքերովս դիտել ։

Ականջներս սկսան զզուելի կերպով բզզալ Դո՛ւն։ Ան ի՛նչ մեղքեր չէուեց, որ գործած չըլլայի։ Ոչ մէկ լոյսի նշոյլ, կապոյտ մթութեան մէջ կորսուած էի։

Կիսամերկ լակոտ մը ուսիս վրայ տեղաւորուելէ ետք՝ սկսաւ զիս պաշտպանել ։

— Ա՛ն,

— Ա՛ն, ա՛ն, ա՛ն։

Ալ ի՛նչ հերոսութիւններ, առաքինութիւններ, զոհողութիւններ, չէուեց հաւաքելու համար դատաւորին մեղադրանքներուն։

Երկու կողմերս, յանկարծ, երկու չափահաս մարդիկ աղջիկներուս վրայ կոխելով՝ վեր ելան ու մէկ կողմ նետեցին փաստաբան եւ դատաւոր յետոյ սկսան կրծել, մաքրել անոնց Թողած հետքերն իսկ ։

— Մենք,

Մենք, մենք, մենք։

Ալ ի՛նչ առաքինութիւններ, ի՛նչ ծրագիրներ, ի՛նչ խարխափումներ եւ ի՛նչ երեւակայութիւն։

Այդ միջոցին է, որ նախ ճառագայթ մը, յետոյ զանազան ճաճանչներ անիւի պէս դառնալով զիս իրենց մէջ առին, եւ անդադար գետնէ գետին կը զարնէին։ Վեր կը նետէին, վեր վար, վար վեր։ Ու պահ մը կարծես կը մնամ օդին մէջ։

Ու կը պոռամ.

— Ես,

Ե՛ս, ե՛ս, ե՛ս։

Ի՛նչ երազներ, ծրագիրներ ու կամուրջներ ։ Առագաստանաւեր ու Թռչող Թեւեր, մինչեւ փոսի մը քով իյնալս ։

— Ե՛ս, դո՛ւն, ե՛ս, դո՛ւն։

Կռիւը կը սկսի, անվերջ եւ անգութ։ Կռիւ, փոխնիփոխ պարտութիւն։ Ու յաղթանակ։ Ե՛ս, դո՛ւն․․․ եւ այլեւս բան չի մնար, այլ կ'երեւայ ճամբայ մը միայն անծայրածիր, ու ես կը քալեմ երեք օր ու երեք գիշեր, մինչեւ հասնիլս հոն՝ ուրկէ մեկնած էի։

«Բուժուած » եմ, որովհետեւ սովորական կեանքս կը սկսի .—

Նորէն կը սիրեմ խօսիլ, կարդալ, երգել։
Նորէն կ'ուզեմ սիրել, ըմպել, ուտել։
Նորէն բանիլ, աշխատիլ, քնանալ։
Նորէն բաղձալ, վազել, երազել։
Նորէն խոկալ, ծրագրել, յուսալ։
Ամբի՛,

Այդ երեք օրերուն՝ ոչ կ'ուտեմ, ոչ կը խօսիմ, ոչ ալ կը շարժիմ ։

Լաւ որ այս անգամ ո եւ է մէկը տեսս չէր գիտեր։ Արդէն ապահովութեան համար փոքրիկ լեցուած ատրճանակս ալ քովս էր, Ազատութեան բլուրին վտանգաւոր մացառներուն՝ Թաքստոցին մէջ։ Աստուած պահէ զիս գալ տարուան «երեք օրերէս»։

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

ՀՈՂԱՎԵՐՏԻՔ

ԳԷՈՐԳ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

Հեռագիր մը Իտալիայէն, քանի մը բառ, «Յառաջ»ի ուղղուած, կը հաղորդէ մահը բանաստեղծ-ուսուցիչ Գէորգ Կառվարենցի (Արա-պաճեան):

Այդ երկու բառով վերջ կը դրուէր կեանքին վաստակաւոր ուսուցիչ, բանաստեղծ եւ ազգային երեսունհինգամեայ գործունէութեամբը ծանօթ սիրելի Կառվարենցին, որուն ամբողջ կեանքը եղաւ նուիրում ազգային եւ յօժարեցին աշխատանքին,— Նոր սերունդ պատրաստել։

Այսօր աչքիս առջեւ կը պատկերանայ իր դէմքը, ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս տեսած էի զինքը, առաջին անգամ, վարժարանի բակին մէջ,— ժպտերես եւ խստադէմ միանգամայն, այն որ պէտք դառնար ուսուցիչ—տնօրէնս 1925էն 1930։

Ո՞վ չէ ունեցած իր պաշտելի ուսուցիչը։ Բոլորս ալ ունեցած ենք մեր դաստիարակները, որոնց ամէն մէկէն բան մը մնացած է մեր մէջ, որոնց չունեցին տակաւ առ տակաւ հատնումը կեանք տուած է մեզի և առաջնորդած կեանքի կամ գրական աշխարհէ մեր առաջին քայլերը նետելու։ Բայց կան եւ այնպիսիներ, որոնց տիպարները կը մնան միշտ քանդակուած մեր յիշողութեանը մէջ, եւ որոնց հանդէպ կը տածուցանենք որոշ նախասիրութիւն ու պաշտամունքը։

Մեր տնօրէն-ուսուցիչը այս վերջին կարգին կը պատկանէր։ Առաջին մէկ օրէն խոր հիացում զգացինք իրեն հանդէպ։ Տէօտ-Աղաճ (Յունաստանի Ալեքսանդրուպոլիս քաղաքը, Եգէականի վրայ նաւահանգիստ) ապաւինելու ընթացքին ունեցած էր բազմաթիւ ուսուցիչներ, որոնք պաշտօնավարած էին ու մեկնած տարբեր շրջաններ։ Թէեւ բոլորն ալ հետք մը ձգած կամ իրենց դրոշմը դրած էին այդ փոքրիկ գաղութին վրայ, բայց ամէնէն աշխոյժ շրջանը կազմեցին Կառվարենցի պաշտօնավարութեան տարիները՝ Հրանդ Քէօսէեանի հետ (նոյնպէս սիրելի ուսուցիչ մը)։ Այդ սուրբ պարտականութիւնը ստանձնած էին անոնք ամենաննպաստ պայմաններու մէջ, նիւթական չափազանց համեստ միջոցներով։

1925ին էր երբ առաջին անգամ զինքը տեսանք, (կը փոխարինէր մեր նախկին ուսուցիչ Սօս-Վանին)։ Միջահասակ, գիրուկ, լայնեզր գլխարկով եւ Ակնունեան սեւ փողկապով, ճպոտ մը իր ձեռքին, հազիւ երեսուն տարեկան երեւոյթով։

Այդ գաւազանիկը սարսափեցուցած էր գրեթէ բոլորս, Տարօնեան վարժարանի մէջ (Տարօնցիներու անխոնջ աշխատանքին շնորհիւ կառուցուած ըլլալով,— ինչպէս եկեղեցին,— Տարօնեան վարժարան անունը կը կրէր)։ Ցիշտասան մեծ էր այդ ճպոտը, կ'ըսէին, իր անբաժանելի ընկերը։ Օր մը, սակայն, ճամբորդութեան մը ընթացքին՝ կորսնցուցած էր, եւ ուրախացուցած մեզ։ Այդ պզտիկ կորուստը չատ ազատ կը Թուէր եւ չէինք կրնար երեւակայել, որ այդքան փոքր բաներուն անգամ մեծ կարեւորութիւն կրնար ընծայել։ Նկարագրով՝ ծայրայեղ կոչելու աստիճան բծախնդիր, ամէն մէկ բանի վրայ զողդղացող, ամէն մէկ կէտի անհրաժեշտութեանը եւ տեղը դրուելու մտահոգութիւնները մեզ կը ջղայնացնէին, բայց եւ այնպէս սիրով կը հետեւէինք իրեն ։

Առաջին մէկ օրէն, մտերմացաւ երկսեռ աշակերտներուն հետ, սիրցնել տուաւ ինքզինքը, բայց միշտ պահեց իր հեղինակութիւնն ու պաշտօնականութիւնը։

Թէ կը սիրէինք եւ Թէ կը սարսափէինք իրմէ, այդ արտաքին երեւոյթով արուեստագէտի, որ ինչպէս ալ արուեստագէտ էր եւ գրաւեց մեր անհուն սէրը։

Ամբողջ հինգ տարի պաշտօնավարեց Տէօտ-Աղաճի մէջ, յետոյ անցաւ Աթէնք (1930), պաշտօնավարելու Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ վարժարանը, երբ տնօրէն, ուր մնաց մինչեւ գրեթէ պատերազմին յայտարարութիւնը։

Այդ հինգ տարուան պաշտօնավարութեան ընթացքին, ինչպէս Տէօտ–Աղաճը անճանաչելի դարձած էր ազգային եւ կրթական մարզին մէջ։ Այդ շրջանին, կրնար մրցիլ որեւէ գաղութի հետ մշակութային գետնի վրայ։ Դպրոցն ու եկեղեցին դարձած էին բոլորին ուշադրութեան եւ հետաքրքրութեան առարկան։ Տարեկան հանդէսները, մարզական մրցումները և Թատերական ներկայացումները, ինչպէս նաեւ համերգները, բացառիկ փայլ մը կուտային գաղութին։

Աշխատողներ յատկութիւններով օժտուած էր մեր ուսուցիչը, հմուտ էր ամէն բանի։ Ձիրքերը բազմակողմանի էին։ Գրագէտ, երաժիշտ-երգահան, դերասան, բանաստեղծ, հռետոր եւ լեզուագէտ։ Եկաւ Գորփուէն, ուր մնացած էր 1923էն 1924, եւ յոյներէն կարդալ գրել գրեթէ չէր գիտեր։ Քանի մը ամիս ետքը ինքնաշխատութեամբ տիրացած էր յոյներէնի եւ նոյնիսկ բանաստեղծութիւններ գրած ու Թարգմանած էր այդ լեզուով։

Իր պաշտօնավարութեան շրջանին, ազգային կեանքի վերելքը հասած էր իր գագաթնակէտին։ Օտարներն անգամ կը հիանային իր տաղանդին վրայ։ Վարժարանը յաճախ կ'ընդունէր օտար հիւրեր եւ բոլորն ալ հիացմունք պատճառած էր։ Այս առթիւ կը յիշեմ Գերմանացիի մը արտայայտութիւնը,— շարժուն կրկէս մը տնօրէնը, որ աշխարհի շրջան ըրած էր. հիացմունքով կ'ունկնդրէր Կոմիտասեան երգեցողութիւնները եւ Կառվարենցի զօրեղ ձայնին թրթռացումները, իսկ Օթելլոյի ներկայացման ժամանակ՝ չէր կրցած ինքզինքը զսպել եւ զարմանք յայտնելով կը վկայէր։— «Աշխարհի շրջանը ըրած եմ Թերեւս քանի մը անգամ, և չատ արուեստագէտներ տեսած եմ կամ լսած, աշխարհի ամենաբարձր Թատրոններ յաճախած եմ, զանազան եկեղեցական երգեցողութիւններ ունկնդրած եմ, սակայն անկեղծօրէն կրնամ ըսել Թէ չեմ ունկնդրած այսպիսի գեղեցիկ երաժշտութիւն եւ չեմ ալ տեսած այսպէս զօրեղ Օթելլոյի խաղարկութիւն»։

Բոլոր աշակերտներս ալ գիտէինք Թէ մեր տնօրէնը կաթոլիկ էր եւ Դաշնակցական։ Որեւէ օր մը պաշտօնավարած շրջանին չյայտնեց սակայն իր նախասիրութիւնները։ Կը պաշտօնավարէր անաչառութեամբ եւ ամէն գնով կը ջանար վառ պահել ազգային ոգին մեր մէջ, առանց կանգ առնելու որեւէ դժուարութեան կամ խոչընդոտի առջեւ։

Գտանի էինք Թերեւս, առոր համար անըմբռնելի այդ աստիճան անգերազանցելի կը կարծէինք, կը մտածէի յաճախ։ Բայց այսօր անգամ, այդ տպաւորութիւնը մնացած է եւ քանիցս նոյն տպաւորութիւնը յայտնած են ուրիշ դասընկերներ։ Դեռ անցեալ օր զինքը ճանչցողներէն մին կը շեշտէր Թէ Յունաստանի մեր գաղութին մէջ անհնար էր Կառվարենցը, ափսո՜ս որ փոքր շրջանի մը մէջ ինկած էր, իր մտային պատրաստութեամբ եւ կազմակերպչական ոգիով կրնար հաւասարիլ լաւագոյն ազգային ուժերու ։

Իր պաշտօնավարած շրջանը կը մնայ Տէօտ-Աղաճի գաղութին համար ոսկի շրջան մը ։

Մենք աշակերտներս, որ զինքը ճանչցած էինք երբ ուսուցիչ տնօրէն, չէինք գիտեր Թէ ուրիշ կարողութիւններով ալ օժտուած էր։ Վերջէն կ'իմանայինք որ կազմակերպած էր նոյնպէս դաշնակցական շարժումը եւ քանիցս մասնակցած կուսակցական բարձրագոյն ժողովներու։

Կառվարենց նկարագրով վեհանձն էր ու հպարտ, եւ մնաց այդպէս։

Ջերմեռանդ էր եւ զուարճաբան։ Իր սրամտութիւնները յաճախ ափ ի բերան կը ձգէին շուրջիններ։ Գաղութի նիւթական կացութիւնը չէր ներեր, երբեմն, ամսականներու կանոնաւոր վճարման։ Ամիսներով կը մնար անվճար, ինչպէս իր մտերիմ պաշտօնակիցը։ Բայց ժպիտով կ'ընդունէր այդ բոլորը եւ երբ գանգատ եւ բողոք՝ սրամիտ կատակ մը։ Կատակ կամ երաւ, երբ պաշտօնակիցին կ'առաջարկէր այդ ապերախտ պաշտօնէն հրաժարիլ եւ Քէօֆթէի գործ բանալ։ Երբ Հրանդ կ'առարկէր Թէ օգտակարութիւն չէր կրնար ունենալ այդ գործին մէջ, ինքը ամենայն լրջութեամբ կը պատասխանէր Թէ միայն քովս կենալդ կը բաւէ։ Ես կը խորովեմ, եւ կը գովաբանեմ ապրանքը պտտալով։— Ո՞վ որ պէյ Քէօֆթէէն ուտէ, ինծի պէս կ'ըլլայ (ինքը գիրուկ էր), եւ ով որ չուտէ, կը դառնայ սոոր պէս, (մատնանշելով Հրանդը որ կազմով չատ նիհար էր)։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՆԵՐՍԷՍ

ՊՈՒՏ՝Մ ԾԻԾԱՂ

«Թագաւոր Հրէից»

Հազար ինը հարիւր քառասուն եւ վեց տարի մօտեցել է եղը, Իսրայէլացիները ի վերջոյ որոշեր են Էմմանուէլ Բ. անունով թագաւոր մը ընտրել որուն նկարը տեսայ անցած օր փարիզեան թերթի մը մէջ :

Առամնաբոյր մըն է այս թագաւորցուն:

— Խելացի գործ է, առամնաբոյր թագաւոր ունենալը, ներկայ դիւանագէտներու հետ չափուե՛լու համար: Ան, ծագումով, սաղմոսերգու Դաւիթ Մարգարէի ցեղէն է, որ գահ բարձրացած էր մեզ-մէ երեք հազար տարի առաջ եւ ցեղագրութիւնը, կանոնաւոր կերպով պահուած ըլլալով, եկեր հասեր է մինչեւ վերոնչեալ առամնաբոյր թագաւորցուին :

Էմմանուէլ Բ. միեւնոյն ատեն դերգաստանակից է եղած անգլիացի նշանաւոր պետական մարդուն՝ Տիզրայէլիին, որ Վիքթորիա թագուհիին օրով, իր պատկանած երկրին կարեւոր ծառայութիւններ մատուցած է, Անգլիոյ դրօշակին ծալքերը տարածելով բազմաթիւ հողամասերու ինչպէս եւ Կիպրոսի վրայ:

Ներկայ արքայացուն, յենելով այս փաստերուն վրայ, կը պահանջէ ներկայ գտնուիլ Լոնտոնի «Պաղեստինեան Ժողովին»: Շատ իրաւացի եւ տրամաբանական :

Ուզուա՞ծը: Թուրքիոյ նախկին Երուսաղէմի միւթէսարըֆութենէն, մաս մը հող, ուր իրենց գլուխը պիտի հանգչեցնեն մեր Հրեայ բախտակիցները՝ երկու հազար տարուան թափառումէն յոգնած :

Ձեմ կարծեր որ աւանդապաշտ եւ Աստուածաշնչական Անգլիան առարկութիւն ընէ այս փոքր պահանջին համար, երբ մանաւանդ, Տիզրայէլի ազգականին սիրտը կոտրելու խնդիր ալ կայ մէջտեղ :

Եթէ ես Հրեաներուն տեղը ըլլայի, Տիզրայէլիի չահեցուցած հողերուն իբր տասանորդ կը պահանջէի այդ փոքրիկ հողամասը: Ջարժե՞ր միթէ: Անգլիան մեր Բարեգործականի՞ն չափ ալ առատաձեռն պիտի չըլլայ, երբ այս վերջինը, կարծեմ, հարիւրին տասը բաժին մը կուտայ իրեն կտակ ճարողին :

Մեր արաբ բարեկամներն ալ բարեացակամ կրնան ըլլալ այս մասին, քանի որ իրենք ալ կը յուսան Հազրէթը Տաւուտ էլ Փէյղամպէրը :

Ժամանակին որքան մեծ սխալ գործած են Հրեաները, մերժելով Պոնտացի Պիղատոսին առաջարկը: Մարդը բան մը գիտէր անշուշտ որ Աւագ հինգշաբթի Մատնութեան Գիշեր, առաջարկեց Հրէից մեծերուն, ընդունիլ Նազովրեցին իբրեւ «Թագաւոր Հրէից», որ միեւնոյն ատեն «Էմմանուէլ» անունը կը կրէր: Հրեայ ջոջերը մերժեցին այդ առաջարկը՝ նախընտրելով Հռովմի կայսերութը: Ինչ մեծ նմանութիւն Պոլսոյ մեր «Դրան Էֆէնտիներ»ուն յեղափոխականներու դէմ բռնած ընթացքին հետ :

Եթէ Հրեաները այն ատեն Պիղատոսը հաղորդած ըլլային, Նազովրեցի Յիսուսը փոխանակ խաչին վրայ բարձրացնելու, Էմմանուէլ Ա. անունով գահ կը բարձրացնէին զայն: Այս կերպով, առաջքը առած պիտի ըլլային ապագայի համար բազում չարիքներու :

Յանուն քրիստոնէութեան, Բիւզանդացիները դաւանաբանական եւ պատկերամարտական վէճերով իրարու գլուխ պատռելու միջոցին, Թուրքը եկաւ ոտք դրաւ Պոլսոյ վրայ, Մուհամմէտը նըստեցնել Այա Սոֆիայի մէջ:

«Քրիստոնեայ» պետութիւնները, հետեւելով Աւետարանի սիրոյ քարոզին, սկսան իսլամը քրիստոնեայէն աւելի սիրել եւ քրիստոնեայ ժողովուրդները զոհել անոր բազինին առջեւ:

Հայերս, միեւնոյն Քրիստոսը տարբեր ձեւերով սիրելու մարմաջէն՝ սկսանք իրար ատել, վերածուելով 3 ազգի, երեք յարանուանութեանց :

Պոլսոյ Հայերը ստիպուեցան կուրծք տալ տեղապահ Ասլանեանի չահատակութեանց եւ կոնդակամարտի մը:

Վերջապէս, Փարիզի եւ Մարսիլիոյ եկեղեցական վարչութիւններն ալ, կաթողիկոսական պատգամաւորներու պատճառով, յանուն Քրիստոսի ենթարկուեցան զանազան ծախքերու եւ գլխու ցաւի ...

Հրեաներն ալ եթէ անսային կուսակալ Պիղատոսին, այսօր պէտք պիտի չտեսնէին իրենց գլուխը Լոնտոնի ժողովին եւ Երուսաղէմի Լացի Պատին զարնելու: Եղածը եղած է:

Ուրեմն, թող անոնք ալ ունենան իրենց թագաւորը: Եւ սակայն ներկայիս «թագաւորութիւնը» հնոյթի կարգ անցած ըլլալով, հանրապետութիւնն է ի պատուի: Արդ, Հրեաները, մեր Հայերուս պէս, վեց հարիւր տարի պիտի սպասեն, թագաւորութիւնը Հանրապետութեան փոխակերպելու համար, եթէ մինչեւ այն ատեն, Դեմոկրատիզմը եւ հանրապետութիւնը նորոյթէ ինկած ըլլալով՝ յետադիմութիւն նկատուիլ սկսած չըլլան:

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ԿԵԱՆՔՍ

ՔՐՈՋՍ ՖԼՈՐԱՑԻՆ

Ե՛րգ մըն է կեանքս համակ,— ե՛րգ՝
Որ կը մեռնի մեղմաձայն ...
Սիրտս՝ վաղո՛ւց եղած վէրք՝
Դաշնակցութիւ՛նն ունի որպէս բալասան ...

Սարսուռ մը, քա՛ռ մ՚աղուաշեշտ,
Ժպիտ մը, ծի՛լ մը գարնան —
Բաւ են ու յար անհրաժեշտ՝
Օրհնելու ցաւն իմ գոյութեանս ընդունայն :

Ինծի՝ սէրերն ու արցունք,
Գանձերն ու փառքն՝ աշխարհի՛ն...
Եթէ քաջիլ չե՛մ կրնար, ծո՛ւնկ
Ջոքել հոգւոյս համար խոյա՛նք մ՚է խորին:

Վէ՛րք մըն է կեանքս համակ,— վէ՛րք,
Սրտիս չունի՛մ ուրիշ վարդ...
Անէծքի տեղ ունիմ երգ,
Ու մարդերու մէջ կը յածիմ միշտ զուարթ:

Բախտակից ե՛ս ինծի լոկ՝
Եթէ մռնչե՛մ իսկ, դարձեալ,
Համբերատար ու խելօք ,
Կ'ուզեմ մահուան համար սիրո՛վ հասուննալ:

Կ'ուզեմ բաժի՛նս ապրիլ,— կոյր
Ու համր ու կաղ, — այլ ազա՛տ ...
Բաժակս ըմպել ցըմրուր,
Եւ հուսկ լեցնե՛լ զայն անհունովս հարազատ:

Երգ մըն է կեանքս համակ,— ե՛րգ՝
Որ կը մեռնի մեղմաձայն...
Սիրտըս՝ վաղո՛ւց եղած վէ՛րք՝
Դաշնակութիւնն ունի միայն բալասան ...:

ԳԷՈՐԳ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Անգամ մը եւս Ֆր.Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու Միութեան դաշտահանդէսը տեղի չունեցաւ անձրեւի պատճառաւ: Սակայն մեր Սանուհիները չանձրկեցան: Անմիջապէս վարձեցին սրահ մը, լուր տուին բոլորին եւ ժողովուրդը հաւաքուեցաւ Էքսփոզիսիոնի սրահը: Դաշտահանդէսին տեղ ցերեկոյթ մը, առանց նախօրօք պատրաստուած յայտագրի:

Ուզեցինք առանց յայտագրի եղած պարագան չեշտել, ցոյց տալու համար թէ՝ մեր Սանուհիները բաւական պաշար են հաւաքած արդէն եւ կրնան յանպատրաստից հանդէս մը մէջտեղ բերել, մանաւանդ գոհացնել բոլորը, որեւէ ժամանակ:

Այս ցերեկոյթը, որու կամովին տրուած էր ընտանեկան խնջոյքի հանգամանք, պատիւ կը բերէր մեր Սանուհիներուն, այնքան կոկիկ էր իրենց իսկ ձեռքով եղած սպասարկութիւնը, ինչպէս և հիւրասիրութիւնը, և գոհացուցիչ գեղարուեստական ճոխ բաժինը:

Հանդէսը բացուեցաւ Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու եւ Հ.Յ.Դ.Նոր Սերունդի տղոց կողմէ, որ երգչախումբ մը կազմած էին ղեկավարութեամբ ընկ. Ե. Մարաչլեանի: «Յառաջ Նահատակ»ին յաջորդեցին «Պինկէօլը» եւ «Սօֆիկը»: Սանուհիներու Միութեան Նախագահուհին օրդ. Տ. Աւաւեան շնորհակալութիւն յայտնելէ ետքը, բացատրութիւն տուաւ այս առաջին ձեռնարկին մասին: Շատ յաջող արտասանութիւններ ըրին Տիկ. Կիւմիւշլեան, Օրիորդներ Գոհարիկ եւ Պերճուհի Թորոսեան, Տ. Աւաւեան եւ ընկ. Ե. Մարաչլեան: Յաջորդաբար երգեցին Օր. Թ. Մարտիրոսեան, Տիկ. Կիւմիւշլեան, Տիկ. Ճերմակեան եւ Տիկ. Մուրատեան: Օրիորդներ Ս. Թորոսեանի եւ Ա. Արապեանի Ֆրանսերէն զուարթ տրամախօսութենէն եւ առաջին ու երկրորդ պարախումբերու գեղեցիկ պարերէն ետքը մթնոլորտին ջերմութիւնը այնքան վարակիչ էր որ հանդիսականներն ալ իրենց մասնակցութիւնը բերին, պարերով, անակընկալներով եւ երգերով: Յիշենք Մարսէյլէն Պ. Ունանեանի անակնկալները, որոնք կուշտ մը խնդացուցին բոլորս (Թռէնը եւ Սգաւոր 'կինը):

Աճուրդի դրուած երեք շիշ խմիչքները շատ տաք մրցակցութեան մը տեղի տուին, մանաւանդ Փարիզի հիւրերէն պարոններ Պալեանի եւ Գապազճեանի միջեւ, ի վերջոյ շահեցաւ առաջինը եւ նուիրեց Սանուհիներուն: Աճուրդը չերկարելու համար օրուան նախագահ ընկ. Սիսլեան առաջարկեց որ նուէր մը ընողին տրուին շիշերը:Պ. Գապազճեան 500 ֆրանքով արժանացաւ անոնց: Ամէնէն վերջ խօսք առաւ Պ.Հ.Հանտալեան (Փարիզէն) եւ իր համակրանքը յայտնեց Կապոյտ Խաչին, որ կրցած է այսպէս պատրաստուած նոր սերունդ մը հասցնել, նպաստելով մեր ժողովուրդին տեւականութեան:

Երիտասարդներու համար կազմակերպուած պարերէ վերջ (եւրոպական), ժամը 9.30ին վերջացաւ ընտանեկան այս գեղեցիկ ցերեկոյթը, գոհ ձգելով թէ Կրընոպլցիները եւ թէ մեր հիւրերը: Ցերեկոյթէն գոյացաւ 26639 ֆր., որուն 10.000ը աճուրդէն:

Գերմանիկցի

Ներգաղթողները հայրենի երկրում

Զանգուի դեղատեսիլ ափերին, Երեւանի մօտ, տեղաւորուած է Հայաստանի մայրաքաղաքի ամենախոշոր ձեռնարկութեան՝ Կիրովի անուան արհեստական ձգախէժի գործարանախումբի բանուորների նոր աւանը: Բարձր կաղամախիներով շրջապատուած, ստուերախիտ ծառուղիների երկայնքով ձգուած են բնակելի թաղամասերը:

Մօտ օրերս Երևան հասան աւելի քան 200 Հայեր՝ Բէյրութից եւ Դամասկոսից: Զանգուի ափի աւանի բնակիչները ջերմօրէն ընդունեցին ներգաղթողներին: Նորեկ Հայերը տեղաւորուեցին յատկապէս նրանց համար կառուցուած բնակարաններում: Աւելի քան 70 հոգի գործի դրուեցին գործարանախմբում: Գործարանախմբի վարչութիւնը նրանց յատկացրել է կենսամթերք, լայն սպառման ապրանքներ, վառելիք եւ ընդհանրապէս ամէն կարգի օգնութիւն է ցոյց տալիս:

Արտասահմանից եկած Հայերն ամէն իրիկուն հաւաքւում են պարտէզում, յարմարաւէտ ակումբում, այցելում են ինքնաշխատ խմբակները, ագահութեամբ լսում ճառախօսների ասածները Խ. Միութեան պետական կառուցուածքի, Ստալինեան Սահմանադրութեան, նոր հնգամեակի մասին: Զրոյցներից մէկը յատկացուած էր Կիրովի անուան գործարանախմբի հնգամեակին, որ արդէն նրանց համար միանգամայն մտերիմ է դառել:

Արտասահմանեան Հայերի տեղ հասնելուց մի քանի օր յետոյ գործարանախմբի արհեստագիտական գործարանամասում մենք հանդիպեցինք Մ. Գէորգեանին: Նրա հետ էին իր որդիները՝ Հայկազը, Արտաշէսը եւ Անդրանիկը: Գէորգեանի ընտանիքի վեց անդամներից չորսը եկել են գործարանախմբում աշխատելու:Տանը մնացել են մայրն ու աղջիկը: Աշնանն աղջիկը գնալու է դպրոց:

Մ. Գէորգեանը Էրզրումցի գաղթական է: Աւելի քան քառորդ դար նա հայրենի երկրից հեռու է ապրել:

Արտասահմանեան Հայերի մի մեծ խումբ Երեւանի նորակառուցումներին մասնակից են դարձել արդէն: Եասչեան եղբայրները, հիւսն Պետրոսեանը նոր շէնքերի զարգացման վրայ են աշխատում: Քարտաշ Մինասեանը առաջին իսկ օրը կարողացաւ չարել երեք խորանարդ մետր տուֆ պատնէշ՝ գերակատարելով պլանը:

Եկողների մէջ կան բուժաշխատողներ, ուսուցիչներ, ծառայողներ: Նրանք բոլորն էլ գործի են դրուած քաղաքի հիմնարկներում: Բժիշկ Մանուշակեանը նշանակուած է Երեւանի բուժարանի բերանի հիւանդութիւնների բաժնի վարիչ: Կենսաբան Տէր-Կարապետեանը ընդունուած է որպէս աշխատակից համաճարակա-մանրէաբանական հաստատութեան:

Ուսուցիչների մի խումբ դասաւանդելու է պատրաստական դասարաններում ֆրանսերէն եւ անգլերէն լեզուներ: Ժողովրդական կրթութեան վարչութիւնները ցուցակագրել են դպրոցական տարիքի բոլոր երեխաներին: Նրանք սովորելու են հայկական դպրոցներում:

Երիտասարդութիւնը մեծ ձգտում ունի դէպի չափահասների երեկոյեան դպրոցները. կան ցանկացողներ մտնելու Երեւանի երաժշտանոցը կամ համալսարանը:

Արտասահմանեան Հայերը հետաքրքրութեամբ այցելում են թատրոններն ու թանգարանները: Նրանցից շատերն առաջին անգամը տեսան օպերային բեմադրութիւններ մայրենի լեզուով — ազգային օպերաներ «Նամուս»ը, «Անուշ»ը եւն:

Հայաստանի կառավարութիւնը, խորհրդային եւ կուսակցական կազմակերպութիւնները մեծ խնամք են ցուցաբերում խորհրդային նոր քաղաքացիների վերաբերմամբ. ամէն ինչ արւում է, որպէսզի նրանք հեշտութեամբ մտերմանան ընկերավարական շինարարութեանն ու հայրենական մշակոյթին:

Խորհ. Հայաստան հասած եկուորների առաջին խումբը տեղաւորուած է Երեւանում, Լենինականում եւ Հոկտեմբերեանում: Նրանք բոլորն էլ ստացել են բնակարան եւ աշխատանք: Քաղաքային խորհուրդներն ու Շրջանային խորհուրդները տրամադրում են հողամասեր բնակարանային շինարարութեան համար, պետութիւնը նրանց փոխառութիւն է տալիս եւ տրամադրում շինանիւթ:

Ա. ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆ

★ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ՝ քսանէն առաջ խենթութիւն է, քսան եւ հինգէն երեսուն՝ պարտականութիւն եւ քառասունէն յետոյ՝ խայտառակութիւն:

Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

★ ԱՄՈՒՍՆԱՆԱԼԷ առաջ հարկ է երկար ժամանակ խորհիլ՝ հայելիի մը եւ դրամարկղի մը առջեւ :

ՄԱՆԹԷԿԱՑՅԱ

★ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ գացած ատենդ մէկ անգամ աղօթէ, ծովով ճամբորդած ատենդ՝ երկու անգամ, իսկ ամուսնացած ատենդ՝ երեք անգամ:

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾ

է կացութիւն մը, որ ամէն տարօրինակութիւն կը ներկայացնէ։ Մէկ կողմէ, ճանչցուած են կարգ մը փոքր պետութեանց վեհապետական իրաւունքները իբրեւ անդամ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան (Եգիպտոս, Սուրիա, Լիբանան, Հարաւ. Արաբիա, Իրաք, Իրան, Թուրքիա)։

Միւս կողմէ, անոնց վեհապետական իրաւունքները չարունակ կը բռնաբարուին պետութեան մը կողմէ, որ մասնակցեցաւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ստեղծումին։ Անգլիա կամ բոլորովին գրաւման տակ կը պահէ այդ երկիրները, կամ զինուորական խարիսխներ հաստատած է եւ զինուորական պատուիրակութիւններ կը պահէ այդ երկիրներուն մէջ։

Արդ, Անգլիա ո՞ր իրաւունքով եւ ի՞նչ նպատակով խարիսխ կը հաստատէ եւ զինուոր կը պահէ այդ երկիրներուն մէջ, եւ այս՝ պատերազմը վերջանալէն ետքն, հակառակ արաբ ժողովուրդներու կամքին։

«Կայսերական ճամբաներու» պաշտպանութեան տեսութեամբ կարելի չէ երբեք արդարացնել արաբական երկիրներու գրաւումը։

Արաբական Արեւելքը 3000 քիլոմեթր հեռու կը գտնուի Անգլիայէն եւ երբեք կապ չունի բրիտանական կղզիներու պաշտպանութեան հետ, ինչպէս անգլիական գաղթապետութիւններու ստեղծումը չի կրնար համերաշխիլ միջազգային իրաւունքի տեսութեան հետ։

Անկարելի է անգլիական տիրապետութիւնը ամրապնդել Հնդկաստանի մէջ՝ առանց գրաւման տակ պահելու արաբական Արեւելքը,— այս պարագան կը նշանակէ թէ Անգլիա պարտաւոր է ազատագրել Հնդիկները, եւ ոչ թէ անոնց վրայ տիրապետելու համար՝ ստրկութեան մէջ պահել նաեւ ուրիշ ժողովուրդներ։

Բրիտանական զինապաշտութեան եւ ծաւալապաշտութեան մէկ փաստաբանութիւնն ալ այն է, որ Անգլիա հրաւիրուած է պաշտպանել արաբական Արեւելքը։ Բայց որո՞ւ դէմ։ Լոնտոնի յետադիմական սկզբունքներու քարոզիչները շատ ազմուկ կը յարուցանեն՝ յայտարարելով թէ Խորհ. Միութիւնը իր ծաւալապաշտութեամբ կը սպառնայ Միջին Արեւելքի։ Իրենց ողջմտութիւնը կորսնցուցած մարդիկ միայն կը հաւատան նման բանի մը, որ հրապարակ կը նետուի ժամանակ առ ժամանակ՝ ծածկելու եւ արդարացնելու համար բրիտանական ծաւալապաշտութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ։

Յօդուածագիրը կը պահանջէ, իբրեւ եզրակացութիւն,— պարպել Միջին Արեւելքի արաբական աշխարհը, տնտեսապէս ազատագրել աշխարհի այդ մասին ժողովուրդները՝ օժանդակութեամբ Միացեալ Նահանգներուն եւ Խորհ. Միութեան։

Ազատութեան Հանրապետական կուսակցութիւնը

Ֆրանսայի ընկերվարականներուն, յետոյ արմատականներուն համագումարէն ետքը, լրացնելու համար Ֆրանսայի քաղաքական մտքին զանազան երանգներուն պատկերը, կը ներկայացնենք նաեւ Ազատութեան Հանրապետական կուսակցութեան (P.R.L.) համագումարն ալ, որ բացուեցաւ Ուրբաթ առաւօտ, Մէզոն տը լա Շիմիի մէջ։

Բացումը կատարեց Միշէլ Գլէմանսօ,— իր բացման ճառով քննադատեց կառավարութիւնը եւ Սահմանադիր Ժողովը, յետոյ անդրադարձաւ միջազգային քաղաքական կացութեան, զոր շատ վըտանգաւոր գտաւ, եւ ի վերջոյ ներկայացուց այն սպառնալիքը, որ կախուած է Ֆրանսական գաղութներուն վրայ։

Առաջին խօսողն էր Լիոնի երեսփոխանը, Մոնթէլ, որ շատ ծանր գտաւ միջազգային քաղաքական կացութիւնը, որու դէմ կառավարութիւնը կը մնայ անզօր՝ ազգային պաշտպանութեան տեսակէտով։ Սխալ գտաւ երկուքի բաժնել ազգ. պաշտպանութիւնը,— բանակներու նախարարութիւն եւ սպառազինութեան նախարարութիւն։ Անհրաժեշտ է ստեղծել մէկ նախարարութիւն՝ մէկ գաղափարի համար,— ազգ. պաշտպանութիւն։

Օրակարգին երկրորդ նիւթն էր Սահմանադրութիւնը, որու մասին խօսելով՝ Գրինէլ յայտնեց թէ «ոչ»երու կողմնակիցները չկրցան օգտուիլ իրենց յաղթանակէն։ Նոր սահմանադրութիւնը այն է, որ մերժուեցաւ անցեալ Մայիսին,— ծրարելու ձեւն է միայն փոխուած։ 1789ի յայտարարութեամբ ճիշդ է որ վերջ կը գտնեն վէճերը սեփականութեան իրաւունքի մասին, բայց ի՞նչ պականներ կան, ի՞նչ թերութիւններ կան այդ նոր սահմանադրութեան մէջ, մասնաւորաբար մամուլին ազատութեան կամ ազատ կրթութեան վերաբերեալ յօդուածները շատ անկատար են եւ քննադատելի։ Եւ ցաւ յայտնեց որ Ֆրանսայի սահմանադրութիւնը կը խմբագրուի եւ կը վաւերացուի երեսփոխաններու կողմէ, որոնք... Ֆրանսայի չեն։Շուտով Ֆրանսան պիտի ունենայ կառավարութիւն մը, որ ժողովուրդին կառավարութիւնը չէ, այլ Ազգ. Ժողով կոչուած արիստոկրատի մը կառավարութիւնը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՄՈՆՓԱՐՆԱՍԻ կայարանին մէջ, երբ թղթատարական սպասարկութեան պաշտօնեաները կը փոխադրէին դրամի պայուսակները, երեք աւազակներ յարձակեցան եւ յափշտակեցին 6.177.000 ֆրանք պարունակող երկու պայուսակ։ Կարելի չեղաւ գտնել գողերուն հետքը։

ԽԵՆԹ ՄԸ, ուրբաթ առաւօտ կանուխ, մեթրոյին դուռները հազիւ բացուած, կը յաջողի մտնել Նէօյեիի կայարանը, կը ցատկէ առաջին վակոնին մէջ, կը դարձնէ մեքենան եւ կը սուրայ փապուղիին մէջէն։ Անմիջապէս կը կեցնեն ելեկտրականութիւնը եւ կը ձերբակալեն խենթը։

ՍԱՆԱԹՈՐԻՈՄԻ մը մէջ, որ կը գտնուի Լիմոժի շրջանը, «թոքերէն վիրաւորուած» հիւանդները հացադուլ յայտարարեցին՝ դոհացուցիչ չըլլալով տրուած սնունդը։

«ԱՅՍՕՐ ՄԱՐԴ ՄԸ ԳԻՏԻ ՄԵՌՆԻ Ֆէրրարի մէջ», կը յայտարարուի գաղտնի ձայնասփիւռով, եւ իրաւ ամէն օր մարդ մը կը մեռնի Ֆէրրարի մէջ, կը գրեն Ֆրանսերէն թերթերը։ Անցեալ օր սպաննուեցան երկու հողագործներ, յաջորդ օրը՝ բժիշկ մը։ Գիւղին մէջ սարսափ կը տիրէ եւ ոստիկանութիւնը չի կրնար գտնել հետքը ոճրագործներուն եւ մահասփիւռ խօսնակին։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ սակարանին մէջ, ինչպէս գրեցինք, զիներու այնպիսի անկում մը տեղի ունեցաւ վերջերս, որ սարսեց աշխարհի բոլոր դրամատէրներուն սիրտը։Սակարանային այդ մեծ տագնապին մասին խօսելով, ամերիկացի ելմտագէտ մը կը յայտնէ թէ տագնապը ծագած է Նիւ Եորքի ձայնասփիւռի խօսնակին անխոհեմ մէկ յայտարարութենէն։ Արդարեւ, խօսնակը ըսած է թէ տարին չլրացած՝ պատերազմ պիտի ծագի Ամերիկայի եւ Ռուսիոյ միջեւ։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ

Ս. Լուսաւորչեայ Հայ Դպրոցը պիտի վերաբացուի 19 Սեպտեմբերին, եւ ամէն Եշ. օրերը եւ կիրակի առաւօտները։ Ծնողներէն կը խընդրուի որ ինչպէս նախորդ տարեշրջանին՝ այս տարի եւս անխտիր դպրոց ղրկեն իրենց որդիները, սորվելու համար մայրենի լեզուն եւ Հայոց պատմութիւն։ Նոր աշակերտներուն համար սկսած է արձանագրութիւնը։ Դիմել Յ. Աճէմեանին։

ՎԻԷՆԻ Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպ դպրոցի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ, հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին Հ. Կ. Տէրմոյեանի ուսուցչութեամբ, սեպտեմբեր 18էն սկսեալ ամէն չորեքշաբթի, ժամը 20էն 22 աղջիկներուն համար։ Սեպտեմբեր 19էն սկսեալ ամէն հինգշաբթի ժամը 20էն 22 տղոց համար, Ղարիբեանի սրահին մէջ, rue Peyssonneau։ Արձանագրութեան համար՝ նոր աշակերտները կը հրաւիրուին ներկայանալ իրենց ծնողքին հետ դասընթացքի օր մը։— Վարչութիւն

ՍԵՎՐԱՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի Սէվրանի մասնաճիւղը կը յայտարարէ Սէվրանի եւ շրջակայ հայութեան՝ վերաբացումը իր դպրոցին, փոքրերու եւ չափահասներու դասընթացքներուն համար, 1946 հինգշաբթի 19 Սեպտեմբերին, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեաններու սրահին մէջ, rue Barcimon, Ivry Gargan, ուր տեղի պիտի ունենան արձանագրութիւնները նոյն օրը։Մանրամասնութեանց համար դիմել նոյն հասցէին։

ԿԻՐԱԿԻ, 9 ՆՈՅԵՄԲԵՐ, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ, Մեծ պարահանդէս, George V.ի հիւրանոցներուն մէջ, ներկայութեամբ դիւանագիտական մարմնի ներկայացուցիչներուն։ Նկատի առնել այս թուականը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ.— Վահան եւ Յովսէփ Զիլինկիրեանները, իրենց հօրը անունը Մկրտիչ, որոնք 1920 թուականին՝ Տրապիզոնէն Պոլիս անցած էին։ Յետոյ Եգիպտոս, ուր կը կարծուին գտնուիլ։ Կը խնդրուի արտասահմանի օրաթերթերէն արտատպել։ Լուր ունեցողները հաճին իմացնել։ Լեւոն Զիլինկիրեանի, 8 rue de Clerieux, Romans:

Հայ - Բոյժ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի հինգ տարուան հաւաքածոն սպառած է, պակասաւոր հաւաքածոն (10 թիւ պակաս), անկազմ, կը ծախուի 1000 ֆրանք։

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի հետեւեալ թիւերը կը պակսին մեզի,— թիւ 2, 20, 24, 39, 46։ Անոնք որ մեզի կը հայթայթեն այս թիւերը, կը ստանան հատոր մը մեր հրատարակութիւններէն (կամանչ բաժակով) կամ մէկ տարեկան ՀԱՅ - ԲՈՅԺ նոր շրջանէն։

ՀԱՅ ԲՈՅԺի ընթերցողներէն անոնք որ հաւաքածոյ չեն կազմեր՝ կը խնդրուի մեզի վերադարձնել թիւ 60ը, փոխարէն կը տրուի երկու թիւ յառաջիկայ թիւերէն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԿՐԸՆՈՊԼԻ Նոր Սերունդին դասախօսութիւնը Երկուշաբթի 16 Սեպտ. ծանօթ սրահին մէջ, ժամը 8.30ին։ Կրնան ծնողքներն ալ ներկայ ըլլալ։

ՎԿԱՅՈՒԱԾ դաստիարակ - ուսուցիչ մը տրամադրելի ժամեր ունի դասաւանդելու հայերէն լեզուն, Ֆրանսերէն եւ կիրակի օրերը ամբողջ, ինչպէս նաեւ իրիկունները, անհատներու կամ խումբերու համար։ Դիմել գրաւորապէս «Յառաջ»ի խմբագրութեան մինչեւ ամսոյս վերջ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Խրիմեան դպրոցի արձանագրութեան համար դիմել վարչութեան, կիրակի առաւօտները ժամը 9—12, կէսօրէ վերջ 2—6։ Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է հին թէ նոր աշակերտներու համար։ Դպրոցը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 19ին հինգշաբթի առաւօտ։

« ՀՐԱՇՔԸ », թատերախաղը.— Կ'իմանանք որ Պ. Արշակ Զօպանեան կը կազմակերպէ առաջին ներկայացումը իր ՀՐԱՇՔԸ խորագրով թատերախաղին, հինգ արար, զոր գրած է Լօզանի տխրահռչակ խորհրդաժողովին փակումէն քիչ ետքը եւ որ ցարդ անտիպ մնացած է։ Այդ խաղը, որուն նիւթը սերտ կապ ունի մեր ազգային հարցին հետ, պիտի ներկայացուի Դեկտեմբեր 1ին, կիրակի, յետմիջօրէին, Maison de la Chimieի սրահին մէջ։ Կը խնդրուի չխաչաձեւել։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ ԲԵՆԻԱՄԻՆ Պապուճեան ընիկ Իւքէնտէրունցի։ Պատերազմէն շատ առաջ կ'ապրէր Պէյրութի գաղթակայանը։ Իմացնել իր եղբօրը Աստուր Պապուճեանի, 49 rue Tour, Toulouse, (Hte. Garonne)։Սուրիահայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

ԾԱԽՈՒ է նպարավաճառի գոց խանութ մը, կահ կարասիներով, բնակավայրով եւ մեծ կարաժով։ Կարելի է խանութը եւ կարաժը առանձին վերածել որ եւ է գործի համար։ Հասցէն 29 rue du Pourtour, Meudon (S. et O.), Իսի լէ Մուլինոյի մօտ դիմել Պ. Կամկարեանի, միեւնոյն հասցէին։ Մէթրօ Mairie d'Issyէն առնել 190 օթօպիւսը եւ իջնել Hôpital Percy։

ԾԱԽՈՒ է Շէլ Կուռնէի մէջ, փավիյոն մը, երկու յարկ, 4 սենեակ, խոհանոց, ընդարձակ պարտէզ մը, 1500 քառ. մեթր, զանազան պտուղներով, լաւ ցանկապատ, անմիջապէս բնակելի։ Երթեւեկութիւն՝ Gare de l'Est et Chateau de Vincennes, Otobus թիւ 113, 25 վայրկեան։ Դիմել Մուրատեանի, 13 rue Saulnier, Paris, tel. Pro. 41-29:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
Տար. 1000. 6ամս. 500. Եռամս. 300. ֆր., Արտաս. 10 Տ.Կ.
Mardi 17 Septembre 1946 Երեքշաբթի 17 Սեպտեմբեր.

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4803-Նոր շրջան թիւ 442 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր.

ԽԱՌՆԱԿ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի հաշտութեան խորհրդաժողովին ութերորդ շաբաթը սկսաւ երէկ, շատ աննպաստ մթնոլորտի մը մէջ:

Ոչ մէկ կարեւոր հարց վերջնական լուծում ստացած է տակաւին եւ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի կ'ունենան թէ դաշնագիրներու մանրամասնութեանց եւ թէ հիմնական սկզբունքներու շուրջ:

Երկու խմբակցութեանց բաժնուած է խորհրդաժողովը — անգլեւսաքսոն եւ սլաւական: Քսանըմէկ պետութիւններէն տասնըհինգը կը վարեն մօտաւորապէս միեւնոյն քաղաքականութիւնը, իսկ մնացեալ վեցը կը հետեւին ճամբու մը որ շատ մը խնդիրներու մէջ, տարբեր է արեւմտեան պետութեանց ուղեգիծէն:

Զօրաւոր հակամարտութիւն կայ մանաւանդ Զօրսերուն միջեւ — մէկ կողմէն Անգլիա, Ամերիկա եւ Ֆրանսա, միւս կողմէն խորհրդային Միութիւնը: Փոխադարձ կասկածամտութիւն այս երկու հոսանքներուն միջեւ, որովհետեւ ինքնապաշտպանութեան այս ամեհի պայքարին մէջ Մեծերը տարբեր հայեցակէտ ունին խաղաղութեան ամրապնդումին կամ Եւրոպայի վերականգնումին մասին:

Միեւնոյն շողշողուն հաւաստիքները պաշտօնական ճառերու մէջ, ու նաեւ միեւնոյն մտահոգութիւնը Մեծերէն՝ իրենց կայսերական շահերը ապահովելու համար:

Միայն բարեմիտները պիտի հաւատային թէ արտասանուած բոլոր ճառերը ներշնչուած են այլասիրական զգացումներէ եւ օրուան մեծամեծները նկատի ունին միայն ժողովուրդներու բարիքը:

Ի՞նչպէս օրակարգի նիւթ պիտի ըլլան, յառաջիկայ խորհրդաժողովներուն, Գերմանիոյ խնդիրը:

Մեծերը համաձայնած չեն նոյնիսկ Փոցտամի հիմնական սկզբունքներուն շուրջ: Իւրաքանչիւրը տարբեր տեսակէտ ունի Գերմանիոյ մասին:

Այն աստիճան որ այդ պարտուած ու քարուքանդ երկիրը — աշխարհագրական բացատրութիւն մը այսօր — անլուծելի հանելուկ մըն է եւ հսկայ խոչընդոտ մը խաղաղութեան ամրապնդումին համար:

Անգլիա եւ Ամերիկա Գերմանիան վերականգնելու նախաքայլ կը նկատեն գրաւեալ գօտիներու տնտեսական ու առեւտրական միացումը: Խորհրդային Միութիւնը հակառակ է այդ բանաձեւին:

« Ախտաւորները օրուան քաղաքական խնդիրնե՞րն են թէ, այդ խնդիրները լուծելու կոչուած ունեցող պետութիւնները» կը հարցնէր վերջերս անգլիացի քաղաքագէտ մը:

Ինչո՞ւ այս հակամարտ քաղաքականութիւնը եթէ շահակից պետութիւնները համոզուած են որ վտանգաւոր է երկարել այս անստոյգ կացութիւնը, փոխանցման այս շրջանը որ տեւեց տասնըվեց ամիս՝ ստեղծելով այնպիսի պայմաններ որոնց մէջ, կը թուի թէ, փոխադարձ զիջողութիւններ ընելու տրամադրութիւնն ալ անխնաբար կը նուազի:

Թերեւս անոր համար որ ժողովուրդները կը փորձեն հին ձեւերով լուծել քաղաքական վէճերը ու չեն համարձակիր նոր լոյս մը սփռել այդ վէճերուն վրայ կամ նոր ճամբաներ փնտռել՝ շահերու ներդաշնակութիւն ինչպէս նաեւ համերաշխ գործակցութիւն յառաջ բերելու համար:

Մեծ ու պզտիկ ժողովուրդները — մանաւանդ Մեծերը — այնքան տարուած են իրենց սեփական շահերու պաշտպանութեամբ որ բնականաբար չեն կրնար անկեղծ ըլլալ իրենց շարժումներուն մէջ:

Նոր դարաշրջան մըն է որ կը բացուի՝ մարդկութեան համար, հիւլէական ուժին դարաշրջանը որ, անտարակոյս, հիմնովին պիտի այլափոխէ մարդոց ըմբռնումները:

Ու նաեւ նոր արժէքներ, նոր ըմբռնումներ եւ նոր գաղափարականութիւն ընկերային կամ քաղաքական խնդիրներու մէջ:

Անմիջականին — տնտեսականին — մտահոգութիւնը, սակայն, մոռցնել տուած է այս բոլորը:

Ուրեմն պետութիւնները կ'աշխատին ստանալ կարելի եղածին չափ շատ ու տալ կարելի եղածին չափ քիչ: Այս սակարկութիւնն է որ կը կատարուի խորհրդաժողովին մէջ:

Եթէ այս նպատակին համար էր որ ազգերը կռուեցան վեց տարի, այն ատեն պէտք չէ զարմանալ թէ ինչու կը վիճին ու կը գզուըտին եօթը շաբաթէ ի վեր: Եւ ինչո՛ւ կը պատրաստուին...

ԺԻՐԱՅՐ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՒՐ ԵՆ ԱՐԵՆՈՒՇՆԵՐԸ

Ամէն անգամ որ մեր մարզիկներու մէկ յաջողութիւնը կը կարդամ, հոս կամ այլուր, հոգիս հրճուանքով կը լեցուի: Մարզանքը ոչ միայն կը նպաստէ ֆիզիքական գեղեցկութեան, այլ եւ մեծ դեր կը կատարէ նոր սերունդի բարոյական դաստիարակութեան մէջ:

Հազար բարենպատակ միութիւններ դժուար թէ կարենան կատարել Հ. Մ. Ը. Մ.ի դերը: Ափսոս որ մարդիկ ան ալ դարձուցեր են քաղաքական կռուախնձոր, ապականելով մեր պատանիներու հոգին:

Ո՛րքան ցաւեցայ տեսնելով մեր արենուշներուն բացակայութիւնը Միջազգային Համագումարէն: Աշխարհի բոլոր մասերէն պարմանուհիներ եկած էին Լեմանի ափերուն վրայ, էվիան, անոնցմէ շատեր սակայն նախընտրած էին իրենց վրանները, եւ աշխոյժ վառվռուն, օրն ի բուն ոտքի էին, հոս հոն վազվզելով, բերելով տանելով, լուալով, եփելով:

Փնտռեցի մեր սեւուլիկ անուշիկ աչուկները: Ոչ մէկ հետք: Հարցուցի գրասենեակի պաշտօնեային: — «Հայեր չունինք», եղաւ պատասխանը: Ենթադրեցի թէ բոլորովին քայքայուած է արենուշներու խումբը, այլապէս կարելի չէր փախցնել այսքան գեղեցիկ առիթ մը, խառնուելու համար միջազգային ճամբարին մեր զմայլելի երգերով, պարերով ու տարազներով:

Անշուշտ պատճառը դրամական չէ: Փարիզը ե՞րբ չէ տուեր ազգօգուտ ձեռնարկի մը համար: Տարիներ առաջ, այս թերթը չէ՞ր որ դրամ հաւաքեց, Լոնտոնի ճամբարին ղրկելու համար խումբ մը պատանիներ: Եւ այն ատեն դրամը այսքան ալ առատ չէր:

Մարզիկնե՛ր, արինե՛ր, արենուշներ, մտիկ մի ըրէք ձեր շուրջ յարուցուած անճոռնի վայնասունը: Քալեցէք ձեր ճամբան ուղիղ: Դուք հազար անգամ աւելի կ'արժէք եւ պիտի արժեցնէք ձեր ցեղը, քան այն բոլոր ծուռ բերանները որ հրապարակը կ'աղմկեն ձեր անունով:

ՍՕՍԻ

Ազատութեան Հանրապետական կուսակցութիւնը

Ազատութեան Հանրապետական կուսակցութեան համագումարը վերջացաւ շաբաթ օր: Վերջին նիստին մէջ Միւթթէր դատապարտեց Սահմանադրութիւնը, որ չկրցաւ նուիրագործել կրթութեան ազատութիւնը, յետոյ ըսաւ թէ Հանրապետութեան նախագահը անզօր խամաճիկ մը դարձած է, թէ Սահմանադիր Բ. ժողովը առաջինին աղօտ մէկ պատկերն է:

Ազատութեան Հանրապետական կուսակցութիւնը սկզբունքով հակառակ կը գործէ համայնավար կուսակցութեան, ինչպէս եւ այն բոլոր քաղաքական կուսակցութիւններուն, որոնք պետութեան կը յանձնեն ընկերային ու տնտեսական բոլոր գործերուն միահեծան ղեկավարութիւնը:

Ռամարոնի ըսաւ թէ քաղաքական կուսակցութիւնները քանդեցին հինը, բայց ահա կը տեսնուի որ անկարող են վերաշինելու: Ընտրութեանց գալով, թելադրեց խմբակցութիւն մը կազմել աջ տարրերով, որոնք 120 երեսփոխան ունին Սահմանադիր ժողովին մէջ:

Ի վերջոյ որոշուեցաւ բանաձեւ մը, որ կը դատապարտէ սահմանադրութիւնը, ուրեմն «ոչ» պիտի պատասխանէ վաւերացման ժամանակ, եւ կը միանայ Տը Կոլի տեսակէտներուն: Ըստ Գալըրաշէնի, Ֆրանսա այս միջոցիս մենամարտ մը կը մղէ, մէկ կողմը՝ Ֆրանսայի ազատարարին (տը Կոլ) կուսակցութիւնը, միւս կողմը՝ դասալիքին (Թորէզ) կուսակցութիւնը: Ազատութեան Հանրապետական կուսակցութիւնը ուժ պիտի տայ Ֆրանսայի ազատարարին:

Կուսակցութեան նախագահ ընտրուեցաւ դարձեալ Միշէլ Քլէմանսօ, որ արտաքինով, կ'ըսեն, շատ կը նմանի իր հօր վագրի դէմքին:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ 300.000ՆՈՑ ամերիկեան բանակէն 6600 զինուոր Ֆրանկֆուրտէ վարակուած են:

Հաշտութեան ժողովին մէջ

Իտալական յանձնաժողովին շաբաթ օրուան նիստին մէջ Խորհ. Միութեան արտաքին նախարարը՝ Մոլոթով բուռն ճառ մը արտասանեց պահանջելով որ «Դաշնագրին գործադրութեան թուականէն երեսուն օր վերջ, օտար պետութեանց (այսինքն Անգլիոյ եւ Ամերիկայի) զինուորական ուժերը հեռացուին Թրիէսթէի հողամասէն»: Յետոյ պահանջեց որ այս վերջինը իր մաքսային, դրամական, փոխադրական ու դիւանագիտական կարգուսարքով մաս կազմէ Եուկոսլաւիոյ՝ մեծ պետութեանց հովանաւորութեան տակ: «Մենք չենք կրնար ընդունիլ որ Թրիէսթէն ըլլայ զինուորական խարիսխ մը այս կամ այն օտար պետութեան համար»:

Դիտել տալէ ետք թէ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները չեն ուզեր ապազինել կամ չէզոքացնել այդ շրջանը, Մոլոթով շարունակեց — «Պէ՞տք է ուրեմն հետեւցնել թէ օտար բանակ մը պիտի մնայ այնտեղ Ապահովութեան Խորհուրդին հսկողութեան տակ: Եթէ այդ է որ կը պահանջուի, այն ատեն պէտք է հիմակուց գիտնանք»: Արտաքին նախարարը պնդեց այն տեսակէտին վրայ թէ Թրիէսթէն պէտք է ունենայ ժողովրդավար եւ ինքնավար վարչութիւն մը միտ Զօրսերուն ենթակայ, [illegible] այն բանաձեւին որուն մէջ վախ կը յայտնուի թէ Ապահովութեան խորհուրդը չի կրնար կառավարել այդ հողամասը որքան ատեն որ Զօրսերը վէթոյի իրաւունք ունին: «Այդ իրաւունքէն հրաժարիլ պիտի նշանակէր ուժ տալ անգլեւսաքսոն խմբակցութեան մը կազմութեան», ըսաւ Մոլոթով: «Եթէ Միացեալ Ազգերը կ'աշխատին խաղաղութիւնը ամրապնդել առանց Խորհրդային Միութեան օժանդակութեան կամ ի վնաս անոր, շատ վտանգաւոր խաղ մըն է որ կը փորձեն: Պիտի չյաջողին»: Մոլոթով յայտնեց նաեւ հետեւեալ միտքերը.

- Խորհ. Միութիւնը պիտի պաշտպանէ Մեծերու վեթոյի իրաւունքը Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ. որ եւ է ձեռնարկ այդ իրաւունքէն զրկելու զանոնք, պիտի նշանակէր երրորդ պատերազմի մը պատրաստութիւ: Անիկա համազօր պիտի ըլլար ետ երթալու մինչեւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, այսինքն այն հիմնարկութիւնը զոր Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ղեկավարները օգտագործեցին իրենց սեփական շահերուն համար եւ կազմեցին անգլեւֆրանսական խմբակցութիւն մը: Այս վերջինը մինչեւ Միւնիխ առաջնորդեց զիրենք եւ, քիչ ետքն ալ, երկրորդ պատերազմի մը: 19րդ դարու ռամկավար սկզբունքները գործադրելի չեն 20րդ դարու: Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ երկու տարբեր [illegible] են: Ռումանիոյ վերջին ընտրութեանց մէջ խարդախութիւններ պատահեցան եւ օտար միջամտութիւն: Իսկ Պուլկարիոյ ընտրութեանց միջամտող չեղաւ: Թրիէսթէի համար Անգլիոյ բերած առաջարկները կը յիշեցնեն Հնդկաստանի պարագան կամ Ափրիկէի սեւամորթներուն վրայ պարտադրուած վարչութիւնը: Մեծն Բրիտանիա երախաներու տեղ դրած է իր գաղթավայրերուն բնիկները: Պէտք է Թրիէսթէի մէջ գործադրել խորհրդային ժողովրդավարութեան սկզբունքները:

Մոլոթովէն առաջ խօսք առած էր Լեհաստանի պատուիրակը պահանջելով որ Թրիէսթէն բոլորովին անջատուի Իտալիայէն: «Ապահովութեան Խորհուրդը տակաւին շատ երիտասարդ կազմակերպութիւն մըն է եւ ի վիճակի չէ կառավարելու այդ հողամասը:

Խորհրդաժողովի ութերորդ շաբթուն, դեռ ալ յայտնի չէ թէ ինչ լուծում պիտի ստանայ այս փշոտ հարցը:

«Ամերիկայի խաղաղականութիւնը անփոփոխ»

Միացեալ Նահանգներու նախագահը՝ Թրումըն յայտարարեց անցեալ շաբաթ օր թէ մամուլը թիւրիմացութեան մը զոհ գացած է եւ ինք երբեք հաւանութիւն յայտնած չէ առեւտրական նախարար Հէնրի Ուալըսի արտաքին քաղաքականութեան մասին պարզած տեսակէտներուն: Ինչպէս ծանօթ է, Ամերիկայի առեւտրական նախարարը Սեպտեմբեր 12ին կարեւոր ճառ մը արտասանելով, դիտել տուաւ թէ «Մեծն Բրիտանիոյ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ վարած քաղաքականութիւնը եւ Խորհրդային Միութեան հակահարուածները ի պատասխան այդ քաղաքականութեան, կրնան պատերազմի առաջնորդել Ամերիկան, եթէ այդ երկու պետութիւնները բացայայտ կերպով չպարզեն իրենց ապագայ ծրագիրները»: Նախարարը քիչ մը աւելի ընդլայնելով իր տեսակէտները, կոչ ըրաւ Ամերիկայի «հեռանալ բրիտանական կայսերապաշտութենէն» ու վարել աւելի մեղմ քաղաքականութիւն մը Խորհ. Միութեան հանդէպ:

Նախագահ Թրումըն կը բացատրէ որ ինք հաւանած էր որ Ուալըս ճառ մը արտասանէր, բայց ատիկա չի նշանակեր որ նախարարին յայտնած միտքերը կը ներկայացնեն Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութիւնը:

Ուալըս 19.000 ունկնդիր ունէր, գրեթէ բոլորն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ԿԵՆՍՈՒՆԱԿ ԵՒ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՄԸ՝ ՀԱՅԵՐԸ»

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Սուրիական մեծ շաբաթաթերթը՝ «Նէճմ էլ Ճէտիտ», անդրադառնալով Հայերու ներգաղթին, կը խորհրդածէ անոնց հաւատարմութեան ու կենսունակութեան մասին, 27 Օգոստոսի իր թիւով.

— «Հայերը Սուրիա ու Լիբանան ապաստանեցան, երբ Թուրքը կը հալածէր ու կը կոտորէր զիրենք: Այս երկիրներուն մէջ, անոնք հաստատուեցան իբրեւ հիւր, ու ապրեցան միշտ այդ հանգամանքով: Պահեցին իրենց ազգային բարքերն ու աւանդութիւնները, իրենց կրթական ու մշակութային հաստատութիւնները, եւ բնաւ չարաբաշան: Այսօր, կը վերադառնան հայրենիք, իրենց հողերուն վրայ վերակենդանացնելու համար անցեալի փառքը:

«Սուրիոյ մէջ իրենց բնակութեան ընթացքին, հայ տարրը միայն սէր եւ համակրութիւն ցոյց տուաւ հանդէպ ազատութեան մեր պայքարին: Պարտք կը զգամ յիշելու այստեղ, Հալէպի նախկին առաջնորդ Արտաւազդ Արքեպիսկոպոսի մէկ խօսքը՝ այն օրերուն, երբ Ֆրանսայի ներկայացուցիչը Փիւօ, Սուրիա կուգար, ու բոլոր խմբութիւնները փակ կը մնային՝ որպէս բողոքի արտայայտութիւն:— «Հայերը միշտ համակարծիք են իրենց արաբ եղբայրներուն, ու կը քալեն անոնց կողքին, արաբ ազատագրութեան պայքարին մէջ»:

«Պահելով հանդերձ իրենց լեզուն, բարքերը եւ քաղաքական կազմակերպութիւնները, Հայերը երբեք չգործեցին մեր ազգ. շահերուն դէմ, ու չմիջամտեցին մեր քաղաքականութեան: Վստահ՝ թէ ուշ կամ կանուխ պիտի վերադառնան հայրենիք, երբեք տաղտուկ չպատճառեցին սուրիական թէ լիբանանեան կառավարութիւններուն:

«Շնորհիւ իրենց անհատական ձեռներէցութեան ու ժուժկալութեան, յարատեւ աշխատանքով, բարօր կեանք ապահովեցին: Նոյնիսկ, շատեր փայլուն դիրքերու տիրացան:

«Հիմա, իրենց մեկնումը անշուշտ ցաւ կը պատճառէ մեզի: Արցունքով հետեւեցանք կարաւաններու մեկնումին: Անխառն զգացումներով տոգորուած էին նաեւ անոնք: Կը հաւատանք խորապէս, թէ հայ ազգը կորսուելու դատապարտուած ժողովուրդ մը չէ, ու միակն է հալածեալ ազգերու մէջ՝ որ իրաւունք ունի ապրելու, — որովհետեւ միշտ գիտցած է երախտապարտ ըլլալու, ու հաւատարմօրէն ծառայել այն երկիրներուն, որոնք ասպնջականութիւն ընծայած են իրեն:

«Ապահով ենք, թէ իրենց հայրենիքին մէջ, հայ գաղթականութիւնները պիտի ծաղկին շուտով: Սովետ Հայաստան, թէեւ փոքրագոյններէն մէկը Խորհրդային Հանրապետութիւններուն, երրորդ(?) երկրագործական երկիրն է սակայն Ռուսիոյ:

«Ներգաղթողները մեծ հոգածութիւն կը վայելեն եւ օժանդակութիւն կը գտնեն այնտեղ: Պէյրութէն Պաթում կը ճամբորդեն շոգենաւով, ապա կը տեղաւորուին Սովետական Հայաստանի զանազան շրջանները: Կառավարութիւնը իրենց համար պատրաստած է բնակարաններ, պարզ կահաւորումով: Տարիներու ընթացքին, անոնք մաս առ մաս կը վճարեն իրենց պարտքը՝ պետութեան:

«Բացի կաշեղէնէ եւ կերպասեղէնէ, ամէն ինչ առատ է Հայաստանի մէջ: Սինէմա, օփերա, եւ հաճոյքի այլ վայրեր դիւրամատչելի են: Շահերը քիչ, բայց կեանքը աժան է: Իսկ գրական եւ այլ հրատարակութիւններ՝ շատ աժան»:

●

Սիրելի «Յառաջ», Հալէպի, եւ Պէյրութի քաղաքներուն մէջ, ստեղծուած է անտանելի կացութիւն, Դ. Կարաւանի մեկնումէն վերջ: Ե. Կարաւանի մաս կազմող մաս մը հայրենակիցներ Օգոստոսի 2ին փոխադրուեցան Պէյրութ, Դամասկոսէն: Իսկ Հալէպէն ներգաղթողներու գոյքերը փոխադրուեցան երկու շաբաթ առաջ: Այսօր, Սեպտեմբերի 1ն է, ու մօտաւորապէս ամիսէ մը ի վեր, հազարաւոր մարդիկ ոտքի վրայ են,— «շոգենաւի կը սպասեն»: Փչաքաղիչ են մանրամասնութիւնները, ու զանց կ՚ընեմ: Անօթի, աղտոտ, անտէր, ձգուած են քաղաքին: Բարեկամներ ու ազգականներ, ամէն օր պատառ մը հաց ու կերակուր կը տանին: Կատարեալ «խոր վիրապ»: Կը պոռանք՝ որ հաց տան, խնամք տանին, գէթ այս կերպով զարմանեն չարիքը՝ որ կը գործուի համբակ կազմակերպիչներու ձեռքով: Կը պատասխանեն, «պաշտօնական» զեկոյցով (27 Օգոստ.) թէ «բոլորն ալ լաւագոյն պայմաններու մէջ կ՚ապրին, կատարեալ մնունդ կը ստանան, կ՚երգեն ու կը պարեն»: Չեմ կատակեր. այսքան պաղարիւն են մարդիկը:

2 Օգոստոսին, ներգաղթողներու տրուած խոստումն այն էր, թէ 5 Օգոստոսին նաւ պիտի նստէին: Մօտ է 5 Սեպտեմբերը, ու մինչեւ այն վայրկեանը՝ ուր թուղթին կուտամ այս տողերը (1 Սեպտ.), շոգենաւը եկած չէ: Ամիս մըն է կը տրորուին ամառուան այս տօթին,— հազիւ պատառ մը հաց ու կէս լոլիկով: Սալայատակներու վրայ, անտէր ու անխնամ: Հոս, Հալէպի մէջ, քարերուն վրայ կը պառկին: Կահ կարասի, մառան, մինչեւ յետին ասեղ, ղրկած են Պէյրութ: Աննկարագրելի թշուառութիւն: Շատեր մուրալու սկսան: Ուրիշներ՝ շատ աւելի բզկտիչ բաներու: Փակենք:

Մէկ մաղթանք ունինք:— Օր առաջ գան նաւերը, ու առնեն տանին սա յուսալքուած բազմութիւնները:

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

ԳԷՈՐԳ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ծնած է Կէլիպոլու, 1892ին: Հայրը որոշ դիրքի տէր առեւտրական: 1914ի պատերազմէն վերջ, Կառվարենց կը նուիրուի ուսուցչութեան: 1923ին կը պաշտօնավարէ Քորֆուի որբանոցին մէջ: Յետոյ Տէտէաղաճ, 1925-1930: Յետոյ Աթէնք՝ մինչեւ 1939: Վերջին պատերազմէն քանի մը ամիս առաջ Փարիզ էր եկած արձակուրդով, բայց չկրցաւ մնալ քաղաքական խուճապալից դէպքերուն պատճառաւ, եւ մեկնեցաւ Աթէնք՝ իր կնոջ եւ զաւակներուն մօտ: Պատերազմի հետեւանքով անցած էր Վիէննա եւ վերջն ալ Միլան, ուր խնկաւ յանկարծամահ:

Բազմաթիւ են իր գրական աշխատանքները, զորս թուած էր «Յառաջ»: Ունի նոյնպէս անտիպ գործեր: Հեղինակն է «Յառաջ Նահատակ» երգին (եղանակ՝ Կանանչեանի): Ունի բազմաթիւ ուրիշ երգեր ալ իր յօրինած եղանակներով:

Կենսագրական գրելու ոչ վարժութիւն ունիմ եւ ոչ ալ յարմարութիւն: Եւ եթէ կը գրեմ այս քանի մը տողերը, սովորութիւն մը կատարելու համար չէ, այլ տուրք մը յարգանքի: Երախտագիտական զգացումներուս արտայայտութիւն, ոչ միայն իմ կողմէս, այլ աշխարհացրիւ իր սաներուն կողմէ, վստահ թէ բոլորն ալ կը մտածեն ինծի պէս: Հեռու իր անշունչ մարմնէն,— այն մարմնէն, որ իր շունչը սպառեց մեզ կրթելու եւ դաստիարակելու համար — չկրցանք իր յոգնաբեկ մարմինը մեր ուսերուն վրայ կրել գէթ վերջին անգամ եւ հանգչեցնել այն թարմ շիրիմին մէջ, որուն յաճախ կ՚ակնարկէր իր բանաստեղծութեանց մէջ...

Ըսպառո՛ւմ անողոք,
Ըսպասում ընդունայն...
Ա՛հ, դուն այն
Ջե՞ս արդեօք,
Ո՛վ երազ որ անցաւ...
Ո՞վ էր այս որ անցաւ:
Ու եօվերը գուժկան,
Ու ծովը փրփրադէզ,
Ու լրտես լուսնկան
Կը սուլեն դիւաձայն.
— Ոչ եւս ան, ոչ եւս ան...

Ի՞նչպէս չյիշել հոս իր Հծծիւնը, կարծես գրած ըլլար իր մահուան անկողնին մէջ.

Գլխուս վրայ, ցրտին
Մահն իր գերանդին
Կը ճօճէ՝ դժխեմ հրճուանքով մ՚անբաւ,
Ու մերթ անխըղճա՛յ,
Ճակատիս վրայ
Ձայն կը յեսանէ՝ քրքիջով մը թաւ...:
... Ա՛լ թող ըսթափի՛
Հոգիս խուլ ըսպի
Անցեալ վէրքերու – սէրէն պարտասուն...
Քամի, հծծիւնէ
Հծծիւն կը ձիւնէ
Կոպերուս վրայ մոխիրն աստղերուն...:

Իսկ այս միւսը՝

Մաղձի փեթա՞կ, թէ մարդ եմ,
Մեղրի ճահի՞ճ, թէ Աստուած...
Հայելիիս դէմ առ դէմ
Ես իմ վրա՛ս եմ խաչուած...:

Ո՞ր մէկը յիշել, բոլորն ալ մարգրիտներ են:

Դժբախտաբար տեղը կը պակսի եւ չեմ կրնար գէթ տուն մըն ալ քաղել իր եղբօրը՝ Շահան Կառվարենցի նուիրած քերթուածէն: Կարելի չէ մոռնալ սակայն քերթուածը զոր նուիրած է իր «Մօրկան, անայց շիրմին համար». —

Հողակոյտիդ
Որպէս թաղար,
Քեզի՛, վըտիտ
Այս տաղը, մա՛յր:
Անձիւր քառեակ
Շիթ մ՚է լացի
Զօր գլխահակ
Լացի, լացի՛...
... Պատճառն ի՞նչ է —
Պարա՞պն արդեօք՝
Որ կը ճնշէ
Հոգիս անօք:
... Ու սահմանուած
Ի սկզբանէ,
Մահն որ կամա՛ց,
Զիս կըսպանէ...:

Իսկ սա տաղը նուիրած իր աշխարհացրիւ սաներուն՝ Իմ ցանքս խորագրով.—

Սկզբնական երազիս
Աղջամուղջէն, օր մը, զիս
Կանչեցիր, Տէ՛ր, դաշտի հայրն ու ըսիր.
— «Քեզի՛ այս արտն, եւ թեւիդ շուքն՝ անոր ծիր:
— «Նախ հերկէ հողն, ու ոռոգէ՛ քրտինքով
Անձնիւր ակօս, չերտ ու խաւ.
Վեհա՛նձն եղիր, ու մի՛ բնաւ
Դադրիր, մինչեւ հասնիս այն միւս պատին քով...
... Եւ,— ո՞վ գիտէ,— համայնական Նշխարին
Մէջ, ու Սկիհին խաղաղութեան,— դժուարին
Իմ արիւնէս, մարմինէս
Ունենամ մա՛ս մըն ալ ես...:

Ահա իր ընտրած ճամբան՝ մշակոյթի դաշտը զոր հերկեց ցանելու համար 35 տարի շարունակ, եւ շիջեցաւ օտար երկնքի տակ՝ հեռու իր բարեկամներէն եւ աշակերտներէն:

Իր վերջին նամակին մէջ, իր կեանքին մասին խօսելով, կը գրէր.— «... Քանինե՛ր սակայն, ինկած են կէս ճամբան,— քանզի՝ թէեւ յօժա՛ր է հոգին, տկա՛ր է մարմինը: Առողջութիւնս, վերջին հարուածներուն հետեւանքով մանաւանդ, գլուխը առեր կ՚երթայ: Եթէ տեսնէիր զիս, առնուազն ապշահար ճիչ մը պիտի խեղդէիր կոկորդիդ մէջ, թէեւ աչքերդ շատ բան պիտի մանէին ներքին խռովքէդ: Քու գիտցած առիւծիդ ստուերն է լոկ մնացեր:

Աւելի քան երեսուն եւ հինգ տարիներ, Աղգին ծառայեցի բոլորանուէր, իմ համեստ կարողութեանցս սահմանին մէջ: Հայապահպանման իտէալին փարած, փոխեցի նիւթական ամէն հնարաւորութիւն եւ հեռանկար: (Հայրս բաւական ունեւոր վաճառական մըն էր եւ իմ վրայ մեծ յոյսեր դրած՝ իր գործը աւելի ծաւալուն եւ փայլուն գետնի մը վրայ դնելու համար): Վշտացուցի հայրս՝ որ՛ սակայն, ներեց ինծի յետագային, ընտրած ճամբուս ազնուութիւնը գնահատելով: Ինքզինքս մոռցայ, ապրեցայ ցեղիս համար: Խանդավառուեցայ եւ խանդավառեցի,— քաղաքէ քաղաք ու բեմէ բեմ, հոգիիս բոլոր ծաղիկները թափեցի, անհաշիւ, սրտաբուխ եւ ինքնաբաւ յափշտակութեամբ: Իսկ այսօ՞ր... հարկադրուած եմ չարչրկուելու, իմ ծիրէս ու կոչումէս բոլորովին դուրս, օտարոտի եւ անհրապոյր միջավայրի մը մէջ: Դուն պատանեակ մըն էիր եւ կաշմբուռն երիտասարդ մը դարձար: Իսկ ես երիտասարդ էի եւ հիմա չեմ ան՝ որ էի... բայց տէ՛ ոչ կը մեղադրեմ: Զոհն եմ ասպարէզիս՝ որով հպարտ եմ յաւէտ...»:

Ե՛ւ գաղնութիւն, ե՛ւ մխիթարութիւն: Յարգանք ու պատիւ ընտրած ասպարէզիդ եւ քեզի, սիրելի՛ ուսուցիչ:

ՆԵՐՍԷՍ

Փրկութեան գործ

«Յուսաբեր» կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (17 Օգոստ.). —

Խօսքը մարմիններու մասին չէ, ոչ ալ հոգիներու փրկութեան. երկուքն ալ անհրաժեշտ՝ ազգի մը կեանքին ու գոյութեան հզօրացման ու բարգաւաճութեան համար:

Մեր խօսքը՝ Հայ Մտքի փրկութեան, պաշտպանութեան մասին է:

Հայ Միտքը, իր վաստակովն ու վաստակաւորներովը, կրնանք ըսել թէ ամէնէն անպաշտպանն է:

Հայ գրողը, երբ ողջ է,— թողունք իր ապրած կեանքը, դառն ու տխուր յաճախ — հնարաւորութիւն չունի իր գործը գիրքերու մէջ ամփոփելու եւ ապահովելու: Իր մահէն ետք՝ փոշի ու մոռացում:

Բայց անհատական ճակատագիրը չէ որ կը շահագրգռէ մեզ, այս պահուս: Հաւաքականութեան, ազգին շահն է որ կուգայ առաջին գծին, երբ տասնեակ տարիներու ընթացքին պատրաստուած ու աշխատած մտաւորական մը անհետ կը կորսուի, այսինքն՝ կը մոռցուի հասարակութեան համար:

Բացէք հայ մամուլը եւ կը գտնէք անհուն վաստակ, բայց դամբարանի մէջ դրուած: Բացէք հայ մեռած կամ նոյնիսկ ողջ մտաւորականներու դարակները, եւ կը գտնէք ձեռագրերու դէզ կամ տրցակ, որոնք լոյսի, գուրգուրոտ ձեռքի մը կը սպասեն, իրենց կարգին լոյս տալու համար հանրութեան:

Քանի՜ հեղինակ ունինք, որոնց գործերը գիրքերու մէջ ամփոփուած ըլլան: Բախտաւորներ իսկ, հազիւ մասնակի, կիսովի հրատարակած են իրենց գործը, ան ալ, յաճախ, անխնամ եւ քանի մը տասնեակ տարի առաջ: Մեր ամէնէն նշանաւոր հեղինակներու գործերը, առնուազն, քառասուն տարուան պատմութիւն մը ունին:

Մեր ազգային Վերածնութեան մեծագոյն դրօշակիրներէն՝ Գրիգոր Օտեանի գործերէն մաս մը միայն հրատարակուած է, շուրջ քառասուն տարի առաջ, ան ալ խեղճ տպագրութեամբ: Գր.

Զօհրապի գործերը, իր ողջուցը հրատարակուած, դեռ կը մնան, ան ալ պակասաւոր։ Եղիա Տէմիրճիպաշեանը հուչակ մը, անուն մըն է միայն, հատուկտոր հրատարակութիւններով։ Վարուժան ու Սիամանթօն իսկ կը մնան անգտանելի, պակասաւոր։

Ի՞նչ հարկ ուրիշ անուններ տալու։

Նոյնիսկ ամբողջ սերունդներ յաջորդներու համար կը մնան անմատչելի, դրեթէ անհետ։

Հուչակաւոր Հայրենիքի շրջանը (Շահնազարի շրջան — 92-93), նոյն թերթի դեղնած, պատռտուած եւ անգտանելի էջերուն մէջ արձանագրուած կը մնայ։

Ազատամարտի չքեղ սերունդը նոյնպէս կը մնայ համր, անմատչելի, թերթի էջերուն մէջ արգելափակ։

Բայց այս սերունդները հայ մտքին ու ժողովուրդին ծառայած են անհուն նուիրումով, տաղանդով ու ոգիով։

Ո՞վ պիտի ամփոփէր այս սերունդներու գործերը։ Այս պատմական թերթերու աշխատակիցներու գործերը, լաւագոյնները, որոնք կը պահեն իրենց այժմէութիւնն ու արժէքը։Ի՞նչ դեր կրնային կատարել անոնք,եթէ մինչեւ իսկ «Հայրենիքի ու Ազատամարտի սերունդ» անուններու տակ ամփոփուէին, իրենց ընտրուած էջերուն մէջ։

Բայց կայ դեռ աւելին։

Կան բոլորովին չհրատարակուած գործեր. ձեռագիր գործեր, որոնք կրնան մեծ նպաստ բերել մեր Մտքին ու Մշակոյթին։

Յիշեցինք Տէմիրճիպաշեանը, որուն թերթերու մէջ ցիրուցան ու դեռ անտիպ գործերու հրատարակութիւնը սրբազան պարտք մըն է ներկայ սերունդին համար։

Յիշենք Եր. Օտեանը, որուն գործերու ամբողջական հրատարակութիւնը պիտի ըլլար Եգիպտոսի մէջ։ Եւ յիշենք Հրանտ Ասատուրը, որուն գրական եւ ուսումնասիրական անտիպ գործերը կը մնան դեռ անտիպ եւ ոչ ոք գիտէ թէ ո՛ւր եւ ի՛նչ ճակատագրով։ Եւ աս՝ հակառակ տրուած հրապարակային խոստումներու։ Ի՞նչ բարիք պիտի ըլլար մեր լեզուին ու մշակոյթին համար՝ հրատարակութիւնը իր անտիպ գործերէն՝ գոնէ մէկ քանիին.— Աշխարհաբարի պատմութիւնը, Արեւել. թատրոնը, Դիմաստուերներու Բ. հատորը, Իմաստասիրական բառարանը, բոլորին ալ ձեռագիրները պատրաստ։

Ո՞վ տէր պիտի կենայ ասոնց,դեռ չկորսուած կամ չխորտուած ուրիշներու կողմէ։

Այս գետնին վրայ, մեծապէս գնահատութեան ու երախտագիտութեան արժանի է գործը Փարիզի Հայ Գրագէտներու Բարեկամներու (նախկին Նահատակներու Բարեկամներ) հրատարակչական Մարմնին, որ լոյս ընծայած է 15 հատոր գործ մեր նահատակներէն եւ Հայաստանի ու արտասահմանի գրողներէն։

Գնահատութեան արժանի է «Համազգային»ի Գահիրէի վարչութիւնը որ Արփիարեանի ԺԹ. դարու Գրականութեան պատմութիւնը հրատարակելէ ետք, պատերազմի ընթացքին, դեռ քանի մը օր առաջ լոյս ընծայեց Հայկական հէքիաթներու Ա. հատորը, ծրագիր ունենալով շարք մը այլ հրատարակութիւններու։

Չկան եւ չունինք, առհասարակ, խոշոր դրամագլուխներ շարք շարք հրատարակութիւններ ընելու եւ մեր ժողովուրդին առջեւ փռելու հայ մտքին փառքը եւ հոգիի գեղեցկութիւնները։

Մեր, այսինքն՝ Մշակութային Միութեանց դրամագլուխը իրենց հաւատքն ու եռանդը կը կազմեն եւ անոնց միակ դրամատունը՝ հայ ժողովուրդը։

Ան, հայութի՛ւնն է որ տէր պիտի կանգնի հայ գիրքին, իբր հոգեկան հաց ու մտքի սնունդ։

Սերունդներ կուգան ու կ'անցնին. կը ստեղծագործեն, բայց հագիւ ձայն մը, կոչ մը, արժէք մը դարձած, իրենց գործերը կը ձգեն ու կ'երթան։ Յետագայ սերունդներուն, ժամանակակից սերունդներուն պարտքն է տէր կենալ եւ փրկել կորուստէ ինչ որ ստեղագործուած է եւ կը մնայ մութին մէջ, հետեւաբար վտանգի ենթակայ։

Մեր ժողովուրդին սրբազան պարտականութիւնն է՝ տէր կենալ հայ գրքին, փոքր զոհողութեամբ մը սպառելով զայն, նոր գիրքերու հրատարակութիւնը կարելի դարձնելու համար։ Ազգային գործ մը՝ որ պաշտպանութիւն մըն է մեր մշակոյթին տրուած, փրկութիւն մը՝ հայ գրական հարստութեան։

Ամէն արժէքաւոր գիրք քար մըն է թանկագին ու կարծր, հայ հոգեկան շէնքին կառուցման համար, լաւագոյն պատնէշը մեր ազգային գոյութեան ու փառքին։

1948ԻՆ ԿԱՐԵԼԻ պիտի ըլլայ Փարիզէն Նիւ Եորք թռչիլ 9ուկէս ժամէն, այսինքն ժամական 650 քիլոմեթր արագութեամբ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ հարիւր յիսուն միլիոն տոլարի փարկ մը պիտի բանան յառաջիկայ տարի, նպաստելու համար Աւստրիոյ վերականգնումին։

Գիտական անուլիս

Խորհ. Ռուսիոյ Գիտութեանց Ակադեմիայի անդամ՝ Վ. Ֆիլաթովի փորձառական աշխատութիւնները մեծ յեղաշրջում առաջ բերած են ակնաբուժութեան մէջ։ Արդարեւ, այդ յանդուգն ու անխոնջ աշխատողը կը բուժէ աչքի ամէն տեսակ հիւանդութիւնները, մինչեւ իսկ կուրութիւնը։

Աչքի եղջերենին տեղափոխելու գաղափարը երկար ատենէ ի վեր գոյութիւն ունէր։ Աչքի վարագոյրին մէջ ծակ մը կը բանային եւ անոր մէջ կը զետեղէին ուրիշ աչքի մը եղջերենին։Երբ հիւսուածներուն միացումը ամբողջանար, հիւանդը կը սկսէր այդ պատուհանէն տեսնել։ Սակայն այդ գործողութիւնը շատ փափուկ ու դժուարին էր, որովհետեւ աչքի սառնենին վիրաւորելու վտանգը կար, եւ վիրաբոյժները շատ քիչ անգամ կը յաջողէին նպաստաւոր արդիւնք մը ձեռք բերել։

Վ. Ֆիլաթով նախ հնարեց մասնաւոր գործիք մը, որուն միջոցաւ ծակ կը բանար աչքին վարագոյրին մէջ։ Յետոյ այդ նպատակաւ փորձեց օգտագործել մեռեալ մարդոց աչքերու եղջերենին. տեսաւ որ այդ նիւթը պաղ վիճակի մէջ մնալով, տեղափոխուելու պարագային աւելի նպաստաւոր արդիւնքներ կուտար քան ողջ մարդոց եղջերենին, այսինքն՝ աւելի լաւ կը հաստատուէր եւ աւելի թափանցկութիւն կը ստանար։ Փորձերով հաստատեց թէ երբ հիւսուածները աննպաստ պայմաններու մէջ դրուէին, իրենց կենսական գործունէութիւնը կ'արգիլուէր, եւ տոկալու համար կը զարգացնեն իրենց պիտանի նիւթերը։

Այդ նիւթերուն Ֆիլաթով «մղիչ կենսանիւթեր» անունը կուտայ։ Երբ «մղիչ կենսանիւթերով» օժտուած հիւսուածքները հիւանդի մը գործարաններուն մէջ մտցուէին, հիւսուածները կ'աւելցնեն իրենց կենսական գործունէութիւնը եւ դիմադրական ուժը, եւ ատով կը նպաստեն կռուելու՝ ախտածին մանրէներուն դէմ։

Այս իրողութեան վրայ հիմնուելով, Ֆիլաթով կը բուժէ trachomeը (թրախոմա), տեսողական ջիղի՝ներգեւումը, աչքի եղջերենիին կարծրացումը, կարճատեսութիւնը եւ աչքի ուրիշ հիւանդութիւններ։

Ինչ կը վերաբերի կոյրերու դարմանումին, այդ մասին Ֆիլաթովի կատարած գործողութիւնները հրաշալի արդիւնքներ տուած են, եւ բազմաթիւ կոյրեր, որոնք տարիներէ ի վեր զրկուած էին արեւի լոյսէն, սկսած են տեսնել։

★ Վերջերս Բենսաքոլայի մէջ (Ֆլորիտա) ամերիկեան ծովային բանակին մաս կազմող երկու կամաւոր զինուորներ 32 վայրկեան մնացած են մասնաւոր սենեակի մը մէջ, ուր օդին ճնշումը աստիճանաբար նուազեցուցած էին։ Այս դէպքը, որքան ալ անհաւանական թուի, սակայն իրողութիւն է թէ այդ երկու զինուորները յաջողած են 30 վայրկեան ապրիլ մթնոլորտային այնպիսի պայմանի մը մէջ, որ կը համապատասխանէ 9675 մեթր բարձրութեան մէջ գոյութիւն ունեցող օդային խաւերու ճնշումին։ Աւելորդ է ըսել թէ փորձէն վերջը աստիճանաբար բարձրացուցած են օդին ճնշումը, որպէսզի կարելի ըլլայ առանց վտանգի բնականոն ճնշումի ենթարկել յիշեալ անձերը։

Վերջին պատերազմի ընթացքին, Գերմանացիներն ալ նման բանի փորձեր կատարեցին պատերազմական գերիներու վրայ, զանոնք ընկղմելով սառուցեալ ջուրի աւազաններու մէջ, տեսնելու համար թէ մարդը ո՛րչափ կրնայ տոկալ ցուրտին։

★ Ռիւթըրֆորտ անգլիացի գիտնականը փորձերով հաստատած է թէ ռատիոմի «Ալֆա» ճառագայթներուն մասնիկները ուրիշ բաներ չեն, բայց եթէ հէլիոմի հիւլէներ։ Անկէ հետեւցուցած է որ կարելի է ուրեմն հաշուել մարմնոյ մը ծաւալի միութեան մէջ պարունակած հիւլէները։

Այս նպատակաւ հնարած է «Spinthariscope» կոչուած նուրբ ու հանճարեղ գործիք մը, եւ անոր շնորհիւ հաշուած է որ մէկ կրամ ռատիոմը երկվայրկեանի մը մէջ մօտաւորապէս 36 միլիառ հէլիոմի հիւլէներ կ'արձակէ, իսկ մէկ կրամ ջրածինը 600 հազար միլիառ հիւլէներ։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան ղեկավարներէն Մաքս Ֆէխնէր կ'ըսէ թէ Գերմանիոյ ներկայ սահմանները վերջնական չեն։ Խնդիրը իր ամբողջ տարողութեամբ պիտի քննուի հաշտութեան յառաջիկայ խորհրդաժողովին մէջ։ «Փոցտամի բանակցութեանց ատեն, Սարը անջատելու հարց չկար։ Մոլոթով տակաւին կարծիք յայտնած չէ այս մասին։ Սարի բնակչութեան կը մնայ ըսել թէ ինչ տիրապետութեան տակ մնալ կ'ուզէ»։

ԱՆԳԼԻՈՅ առողջապահական վարչութեան պետերէն մէկը տեղեկագիր մը հրատարակեց անցեալ շաբթու յայտարարելով թէ ժողովուրդին առողջական վիճակը «աքանչելի» է հակառակ պատերազմի նեղութեանց եւ ապրուստի սակաւութեան։ Ծնունդներու թիւը աճած է։ Երախաներու մահն ալ նուազած է զգալի չափով, թէեւ 7000 մանուկներ մեռած են թշնամիին յարձակումներէն։

Հ. Մ. Ը. Մ. ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Այս տարի եւս տեղի ունեցան, զանազան նահանգներու մէջ, սկաուտական տարեկան արձակուրդ-բանակումները, կազմակերպուած լաւագոյն պայմաններու մէջ, սնունդի, վայրի եւ ժամանցի տեսակէտով։ Բանակումներուն մասնակցեցան բոլոր սկաուտները եւ գայլիկները, իրենց յատուկ բանակավայրերով։ Սէն Ժիւլիէնի (Օռն) բանակումը տեղի ունեցաւ Գ. Լը Կէի, Մոնկալէյի գեղեցիկ եւ բնական առաւելութիւններով ժօտուած դղեակին մէջ։ Թէեւ դղեակին տիրոջ համար անծանօթ օտարազգիներ էինք, սակայն կարճ ատենուան մէջ մեր սկաուտները կրցան անոր համակրանքը շահիլ։ Օգոստ. 3ին տեղի ունեցաւ սկաուտական խարոյկը, ճոխ յայտագրով մը, ի ներկայութեան Գ. Լը Կէի, իր ընտանիքի անդամներուն եւ մօտակայ գիւղերու հիւրերուն։ Խարոյկը իր կազմակերպութեամբ մեծ տպաւորութիւն գործեց ներկաներուն վրայ։ Դղեակին տէրը շնորհաւորեց մեր տղաքը հիացումի խօսքերով, որոնց պատասխանեց Ֆր. Շրջ.ի պետ Ս. Սերովբեան, շնորհակալութիւն յայտնելով անոր հիւրասիրութեան։

Գ. Լը Կէ, իբր արտայայտութիւն իր գոհունակութեան, թէյասեղանով մը պատուեց մեր սկաուտ աստիճանաւորները, եւ այս առթիւ ուղղեց հետեւեալ խօսքերը։ «Սկաուտները կը ճանչնայի, բայց ոչ հայ սկաուտները։ Հիմա որ կը ճանչնամ, կը խոնարհիմ ձեր կարգապահութեան եւ կազմակերպութեան առջեւ»։ Այս հիւրասիրութիւնը փոխարինելու համար, սկաուտները խիստ ճոխ հացկերոյթ մը սարքեցին, օգոստ. 15ին ի պատիւ Գ. Լը Կէին։

Տեղի ունեցան գիշերային խաղեր, օգտուելով տեղւոյն բնական առաւելութիւններէն։ Սկաուտները մեկնեցան թռուցիկ բանակումներու եւ պտոյտներու, դէպի Նորմանտիի ծովափները։Քանի մը օր ետքը, տեղւոյն գաղղիացի քահանան նախաձեռնարկ եղած էր Օգոստ. 14ին նոր խարոյկ մը կազմակերպելու հոծ բազմութեան մը ներկայութեան։ Հոս եւս սկաուտները ցոյց տուին իրենց շնորհալի դերակատարութիւնները ։ Մերթ մեր հայաշունչ «Մայր Արաքսի» եւ «Ով Մեծասքանչ»ները կ'արձագանգէին մօտակայ բարձրունքներէն։ Հոս եւս կ'ապրէր Հայորդին՝ անմեղ ըմբռնումով ու պատուաբեր իր հպարտ անսասան խառնուածքով՝ կ'արժանանար ներկաներուն հիացման եւ ծափերուն։

Սկաուտներէն եւ Կայտերէն մաս մըն ալ բանակեցան Պելճիքայի Արտէններու շրջանին մէջ, Պելճիքայի հայ Սկաուտ եղբայրներուն հետ, վայելելով գեղեցիկ լեռնաշղթաներու եւ ձորերու հմայքը, ուր Ֆր. Շրջ. սկաուտ պետը այցելութիւն մը տուաւ իրենց Օգոստ. 24ին։ Բանակումի վերջաւորութեան, բոլորը մեկնեցան Պրիւքսէլ, ուր գաղութին կողմէ ջերմապէս հիւրասիրուեցան։ Երկու խումբերը միասնաբար հանդէս մը սարքեցին Սեպտ. 1ին եւ 3ին սկաուտները վերադարձան Փարիզ, պահելով վառ յիշատակ մը եղբայրասիրութեան։

Երկու ուրիշ բանակումներ եւս տեղի ունեցան. մէկը La Louvese «La Croix du Rouve» Արտէշի մէջ, իսկ միւսը Les-Lecques sur mer, Պուշ տիւ Ռոնի մէջ։

Բոլոր բանակումները ղեկավարուեցան խումբերու խմբապետներուն կամ պատասխանատուներուն կողմէ, արժանանալով ծնողականանվերապահ գոհունակութեան։

Այս համեստ սկաուտական գործունէութիւնը տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի շրջանի սկաուտական Գործադիր Մարմնի պատասխանատուութեան տակ։

Սկաուտ

ԿԱՌՎԱՐԵՆՑԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

ՄԻԼԱՆՕ (7 Սեպտ.). — Այսօր հողին յանձնեցինք ողբացեալ Գէորգ Կառվարենցի մարմինը, Միլանոյի «Մուսօգօ» գերեզմանատան մէջ։ Կառվարենց թէեւ քիչ ժամանակէ ի վեր մեր մէջ կը գտնուէր, բայց իր զանազան բարեմասնութիւններով եւ ազգային գործունէութեամբ շուտով շահեցաւ գաղութիս սէրը եւ յարգանքը։ Այնպէս որ գաղութը չուզեց որ ողբացեալին մարմինը ամփոփուի գիւղի մը գերեզմանատունը, հոն ուր առաւօտուն, գործի գացած պահուն կայարանին մէջ, աւանդած էր իր վերջին շունչը, այլ փափաքեցաւ ընել արժանավայել թաղում մը, փոխադրելով Միլանօ։ Վերջերս կազմակերպած էր երգչախումբ մը որ կենդանութիւն բերաւ Միլանոյի հայ գաղութին մէջ։Ափսո՜ս, չկրցաւ վայելել երգչախումբին համար ըրած իր զոհողութեանց բարոյական վարձատրութիւնն անգամ։

Դէմիրճեան

ԼԷՈՆ ՊԼՈՒՄ ՊԻՏԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ վարել ընկերվարական կուսակցութեան օրկանին՝ Փօփիւլէռի քաղաքական բաժինը ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ իշխանութիւնները ծրագիր մը մշակած են ուժ տալու համար օդային երթեւեկին Եւրոպայի եւ Ամերիկայի միջեւ ։

տը ճախակողմեան հոսանքներէն հաւաքուած մարդիկ։ Իրմէ առաջ խօսեցաւ ծերակուտական Գլոտ Փէփըր որ դիտել տուաւ թէ «մեր զինուորական ու նաւային ուժերը միապետութեան եւ յետադիմութեան խրտուիլակներ են եւ ամերիկեան դիւանագիտութիւնը նաւաբաժին մը կը ղրկէր հեռու տեղ մը «կրակէն հանելու համար Անգլիացիներուն շագանակները», վտանգելով աշխարհի խաղաղութիւնը»։

Կ՚ըսեն թէ Ուալըս ձախակողմեան հակումներ ունի եւ այն հրապարակային ժողովը որուն մէջ խօսեցաւ, կազմակերպուած էր ցոյց մը կատարելու համար հանրապետական Տիուիի՝ Նիւ Եորքի կառավարիչ վերընտրուելուն դէմ։ Բաւական զօրաւոր դիրք ունի կառավարութեան մէջ։

Նախարարին ճառը մեծ յուզում պատճառած է քաղաքական շրջանակներուն մէջ։ Փարիզի խորհրդաժողովին ամերիկեան պատուիրակութենէն հանրապետական ծերակուտական Արթըր Վէնտընպըրկ (ծերակոյտի արտաքին յարաբերութեանց յանձնախումբին նախագահը) յայտարարեց շաբաթ օր թէ «մենք երկու արտաքին նախարարի պէտք չունինք»։ Ուրիշ ծերակուտական մը՝ Թամ Քոնըլի, ռամկավար, հաստատեց թէ «մենք ամէն ջանք ի գործ կը դնենք խաղաղութիւնը ամրապնդելու համար եւ պէտք չկայ որ երկու տարբեր տեսակէտ ունենանք ճակատին ետեւը»։ Այս երկու ծերակուտականները արտաքին նախարար Պըրնզի խորհրդականներն են։

Լոնտոնի մամուլը ցաւ կը յայտնէ Ուալըսի «անպատասխանատու» յայտարարութեանց առթիւ։ «Թայմզ», «Թէլէկրաֆ», «Տէյլի Հէրըլտ» կ՚ուզեն իմանալ թէ «աշխարհի որ անկիւնը Անգլիա կայսերապաշտ ուղղութիւն կը հետապնդէ»։

Արտաքին փոխ-նախարարը Քլէյթըն Ուաշինկթընի մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտարարեց շաբաթ օր որ Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութիւնը Պըրնզի Շթութկարթի մէջ պարզած քաղաքականութիւնն է»։

Պաղեստինի խռովութիւնները

Պաղեստինի Հրեաներուն «ստորերկեայ բանակին ստպայակոյտը» նոր սպառնալիքներ կատարած ըլլալով Անգլիոյ պետական մարդոց կեանքին դէմ, Լոնտոնի ոստիկանութիւնը Փարիզի ոստիկանական վարչութեան հետ գործակցաբար, նոր միջոցներ ձեռք պիտի առնէ՝ արգիլելու համար կասկածելիներու մուտքը Անգլիա։ Կը կարծուի թէ Սիոնականները 15 օրուան պայմանաժամով վերջնագիր մը պիտի յանձնեն բրիտանական կառավարութեան, պահանջելով — «Պաղեստինը պարպեցէք, այլապէս պատերազմ պիտի հրատարակենք ձեզի դէմ»։

Լոնտոնի իշխանութիւնները կ՚ենթադրեն թէ ապստամբները «պատերազմը» պիտի մղեն համաձայն նախապէս մշակուած յայտագրի մը որուն գլխաւոր կէտերն են.— Ա.— Հետեւիլ Իրլանտայի յեղափոխականներուն ռազմավարութեան եւ կռիւը Պաղեստինէն փոխադրել Անգլիա։ Բ. Որդեգրել այն բոլոր ձեւերը զորս Իրլանտացիները ի գործ դրին։ Գ.— Օդը հանել զինուորական հաստատութիւնները, պետական շէնքերը եւ խոշոր պանդոկները։ Դ.— Կազմալուծել Անգլիոյ բոլոր հակահրեայ մարմինները։ Ապստամբները ծրագրած են ահաբեկումներ կատարել Փարիզի խորհրդաժողովին մէջ։

● Պաղեստինի ոստիկանութիւնը շաբաթ օր ձերբակալեց 36 Հրեաներ որոնք, կը կարծուի թէ, մասնակցած են նախորդ օրուան Եաֆայի եւ Թէլ Ավիվի դրամատուններուն վրայ կատարուած յարձակումներուն։ Այս 36էն առնուազն եօթը կասկածելիներ են։

★ Պաղեստինի խորհրդաժողովին աշխատանքներուն մասին խօսելով, Անգլիացի պաշտօնատար մը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը կը սպասէր որ Արաբները զիջում մը կատարէին եւ հաւանէին Պաղեստինի բաժանումին։ Սակայն Արաբական Դաշնակցութեան ղեկավարները բացարձակօրէն կը մերժեն բարեփոխել իրենց պահանջը — անկախ Պաղեստին առանց հրէական պետութեան մը — եւ իբրեւ պատճառաբանութիւն կամ արդարացում, ցոյց կուտան «Ռուսիոյ յարաճուն գործունէութիւնը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ» որ պիտի ստիպէ Անգլիան որ ընդունի արաբական տեսակէտը։ Արաբները դժգոհ են որ Ամերիկան ուժ կուտայ հրէական պետութիւն մը ստեղծելու «վտանգաւոր ծրագրին»։

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ԿՐԹԱԿԱՆ, Գիտական եւ Մշակութային կազմակերպութեան (UNESCO) կեդրոնատեղին Փարիզ պիտի հաստատուի։ Ֆրանսական իշխանութիւնները միջազգային կազմակերպութեան տրամադրած են Օթէլ Մաժեսթիքը (19 Avenue Kleber) որ այսուհետեւ պիտի կրէ La Maison de l'Unesco անունը։ Համագումարը տեղի պիտի ունենայ նոյեմբեր 5ին, 200 պատգամաւորներով (որոնց կարգին նաեւ Հայերը)։ Այս առթիւ Փարիզ հասած է Ճիւլիըն Հըքսլի, կազմակերպութեան առժամեայ նախագահը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ Գերման եւ Աւստրիացի մասնագէտներ եւ գիտուններ Ամերիկա պիտի փոխադրուին շուտով, մասնակցելու համար զինական արուեստի ուսումնասիրութեանց։ Մինչեւ հիմա 200 գիտուններ Ամերիկա գացած են իրենց ազատ կամքով։

ՇՈՒԷՏԻ ընտրութիւնները տեղի ունեցան կիրակի օր։ Հաւանական է որ շահին Աշխատաւորականները որոնք իշխանութեան գլուխ կը գտնուին 1932էն ի վեր, միայն երեք ամսուան ընդհատումով մը։ 1944ի ընտրութեանց շահեցան 230 աթոռներէն 115ը։ Ծերակոյտին 150 անդամներէն 84ը ընկերվարականներ են։

ՖԻՈՐԷՆՑԱՑԻ ամերիկեան իշխանութիւնները տասը տարուան բանտարկութեան դատապարտեցին գերմանացի զօրավար մը՝ Քուրթ Մալցէր որ, հակառակ Միջազգային Օրէնքին, 1944ի փետրուար 2ին Հռոմի փողոցներուն մէջ տողանցք կատարել տուած էր 200 ամերիկացի գերիներու։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը տեղեկացնեն թէ հազար համայնավարներ յարձակած են Քաթերինի գիւղին վրայ, Սելանիկի հարաւը, բայց ետ մղուած են կառավարական ուժերուն կողմէն։

ՀԱՄԱՁԱՅՆ ամերիկացի յայտնի բժիշկի մը կարծիքին, մարդու մը ապրած տարիներուն համրանքը իրական պատկերը չիտար անոր բնախօսական տարիքին կամ անոր բնախօսական վիճակին։ Սխալ է դատել մարդու մը «ծերութիւնը» իր տարիքով։ Էականը այն է թէ ենթական ինչպէս ապրած է։ Ծերութիւնը հիւանդութիւն մըն է եւ անկարելի չէ անոր բուժումը, կ՚ըսէ բժիշկը։ Մեր մարմնին մէջ կը կրենք յաւիտենական երիտասարդութեան գաղտնիքը։ Ամէնք բջիջ մը որ երբեք չի ծերանար թէեւ մարմնոյն մնացեալ մասերուն տարիքը ունի եւ կ՚ապրի միլիոնաւոր տարիներէ ի վեր։

ՊԱՐԷՆԱՒՈՐՈՒՄ.— Սեպտեմբեր 16—22 եղան միս 150 կրամ (BF կտրոնով, 100 կրամ, BH կտրոնով 50 կրամ)։ Խողեղէն 100 կրամ CM կտրոնով։ Ջիու միս, սեպտեմբերի CN կտրոնով։

ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ տեղի ունեցան Լոնտոնի մէջ անցեալ կիրակի օր տօնելու համար 1940 Սեպտեմբեր 15ի «Անգլիոյ ճակատամարտին» տարեդարձը։ Ինչպէս ծանօթ է այդ օրը Լոնտոնի հակօդային թնդանօթներն ու մարտիկ օդանաւները 185 գերման օդանաւեր վար առին։

ԱԹԷՆՔԻ մէջ ձերբակալուած է համայնավար «Րիզոսփասթիս» թերթին քաղաքական խմբագիրը՝ աջակողմեան տարրերուն պատկանող յայտնի թուարանի մը սպանութեան առթիւ հարցաքննուելու համար։

ՈՒՐԱՆԻՈՄ կը գտնուի Ֆրանսայի մէջ, կը վկայէ ճարտարագէտ Ֆարիւն։ Ուրանիոմը կը գտնուի Լիմուզէնի շրջանը, կը սկսի գրեթէ հողին մակերեսէն եւ կ՚իջնէ մինչեւ 800 մեթր խորերը։

ԼՈՆՏՈՆԻ անտուններ կը շարունակեն գրաւել մայրաքաղաքին պարապ շէնքերը։ Մինչեւ հիմա 1500 Անգլիացիներ տեղաւորուած են կեդրոնական թաղամասերուն շքեղ յարկաբաժիններուն մէջ, «հանդերձ լմտանեօք»։ Շարժումը հետզհետէ կը ծաւալի եւ «ապստամբները» կը սպառնան գրաւել աչքի զարնող բոլոր պարապ տուները։ Այս արշաւանքը կազմակերպողներէն հինգ յայտնի համայնավարներ ձերբակալուեցան շաբաթ օր՝ հարցաքննուելու համար։ Առողջապահական նախարարը Անայրին Պէվըն հրահանգած է թաղապետութեանց որ «կտրեն անտուններու ջուրն ու լոյսը»։ Փարիզի Վարձակալներու Ընկերակցութեան նախագահը Ժօզէֆ Պուեթի կը սպառնայ որ Փարիզ պիտի հրաւիրէ Լոնտոնի ապստամբները գործակցութիւն ստեղծելու համար այն պարագային «երբ Ֆրանսական կառավարութիւնը վճռական քայլեր չառնէ բնակարանային տագնապը դարմանելու համար»։ Ներկայիս Փարիզի մէջ կան 140 հազար հոգի որ մնայուն բնակարան չունին։

«ԱՔՍԻՈՆ ՖՐԱՆՍԷԶ» ընկերութիւնը լուծուեցաւ, Լիոնի դատական ատեանին որոշումով որ կը տրամադրէ նաեւ գրաւել բոլոր գոյքերը։ Համանուն թերթին խմբագրապետը, Ժ. Տէլպէք, ի բացակայութեան դատապարտուեցաւ տասը տարի բանտարկութեան, 120.000 ֆրանք տուգանքի, գոյքերու գրաւման եւ ցկեանս անպատուութեան։

Օր. Քլօտ Մանուկ Փաչաճեան, Այրի Տիկին Մախոխեան, Տէր եւ Տիկին Փիէր Փաչաճեան, Տէր եւ Տիկին Johannès Paillet եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Louis Fleury կը ծանուցանեն իրենց հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին

ՄԱՆՈՒԿ ՓԱՉԱՃԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ 14 Սեպտեմբեր, իր բնակարանին մէջ։ Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ՚ունենայ այսօր, երեքշաբթի, ժամը 3.30ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ կոմիտէն ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները, 20 Սեպտեմբեր, ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ 137 rue Paul Bert։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՄԱՐՍԷՅԼ բնակող բոլոր Կիլիկեցիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս հինգշաբթի, 19 Սեպտեմբեր, իրիկուան ժամը 9ին, Café Noaillesի սրահը։ Օրակարգ.— Վարչութեան ընտրութիւն։

Հ. Յ. Դ. ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆ խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս հինգշաբթի, 19 Սեպտեմբեր, երեկոյեան ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Բենիամին Գապուճեան բնիկ Իսքէնտէրունցի։ Պատերազմէն շատ առաջ կ՚ապրէր Պէյրութի գաղթակայանը։ Իմացնել իր եղբօրը Աստուր Գապուճեանի, 49 rue du Taur, Toulouse, (Hte. Garonne)։ Սուրիահայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

ՍԱՍՈՒՆԱԿԱՆի նոր գինը ԲԻՒՐ ԱԿ, ՀԱԶԱՐ ԱԿի հետ՝ Ֆրանսա՝ 1075 ֆրանք, Արտասահման՝ 6,50 տոլար, D. TCHITOUNY, 13 rue Caumartin, Paris (9)։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ Վարանդեան կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Նաւօեանի (Տէսին) իր դեռատի աղջկան կսկծալի մահուան առթիւ նոյնպէս իր պարագաներուն։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԵՒ ՎԱՃԱՌՈՒՄ ԷՆՔ՝

ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ԱՒԱԳԻ

Գործունէութեանը նուիրուած հատորը
Գրեց՝ Դր. ՍԷԴ

Գիրքը պարունակում է՝ 1.— Աւագի կենսագրականը, 2.— «Creo-Ergo Sum» — «Ստեղծագործում եմ, ուրեմն գոյութիւն ունեմ», 3.— Աւագի մասին թող խօսեն նրա գործերը.— ա) Բուժումներ Թէհրանում, բ) Բուժումներ տարածութեան վրայ, գ) Աւագի բուժումներն զանազան անբուժելի եւ բուժելի հիւանդների վրայ եւ դ) Հրաշագործութիւնները հեռաւոր տարածութեան վրայ, 4.— Լուսանկարներ՝ առողջացած հիւանդներից, Աւագի ընտանիքից եւ անձնական կեանքից։

Գրքի շապիկը զարդարուած է Աւագի մեծադիր եւ գունաւոր նկարով։ Գինն է՝ 1.80 սթերլին, կամ 5.50 տոլար։ Մեծաքանակ գնողներին՝ 10 առ հարիւր զեղչ։ Դիմել՝ Գրատուն Յովսէփեան եղբարք, 48 Պողոտայ Մարէշալ Սթալին, Թէհրան, (Իրան)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Սարգիս Տարաքճեան կը կը փնտռէ իր եղայրը, Յարութիւն Տարաքճեան, որ Ֆրանսայի մէջ Լիոն քաղաքը կը կարծուի ըլլալ։ Պատերազմէն առաջ կը գտնուէր Լիոն։ Հասցէ.— Սարգիս Տարաքճեան, Calle Turuki, 168 (Nuevo Paris), Montevideo, (Uruguay)։

Le Gérant : H. AGONTYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Արտ. ..., Արտաս. 10, Տոլ.

Mercredi 18 Septembre 1946 Չորեքշաբթի 18 Սեպտ.

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4804-Նր շրջան թիւ 443 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ֆր.

ՄՈԼՈԹՈՎԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Խորհրդային Միութեան արտաքին նախարարը, երկուշաբթի օր լեհական մամուլի ներկայացուցիչներուն ըրաւ յայտարարութիւն մը որ իր պատասխանն է Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարին Շթութկարթի ճառին։ Կուտանք իր յայտարարութեանց գլխաւոր մասերը.—

Պ. Պըրնզ Սեպտեմբեր 6ի իր ճառին մէջ ըսաւ թէ Մ. Նահանգներու, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Խորհ. Միութեան կառավարութեանց պետերը համաձայնեցան, Փոցտամի խորհրդաժողովին, լեհական վարչութեան տակ դնել Շիլեզիոյ եւ նախկին արեւելեան Գերմանիոյ նահանգները, բայց, աւելցուց Պ. Պըրնզ, որոշում տրուած չէր, այն օրերուն, Լեհաստանի փոխանցել — հաշտութեան բանակցութեանց ընթացքին — որ եւ է մասնայատուկ հողամաս եւ որոշուած էր որ Լեհաստանի տրուելիք հողերուն տարածութիւնը պիտի ճշդուէր հարցին վերջնական կարգադրութեան առեն։ Պէտք է դիտել տալ որ Պ. Պըրնզի յայտարարութիւնը կրնայ կասկածներ արթնցնել Լեհաստանի ներկայ արեւմտեան սահմաններու կայունութեան մասին. հետեւաբար անհրաժեշտ է որ պատասխան մը տրուի։

Ի՞նչ որոշումներ տրուեցան Պերլինի (Փոցտամի) խորհրդաժողովին մէջ։

Ծանօթ է որ երեք կառավարութեանց պետերը համաձայնեցան այնտեղ, Լեհաստանի վարչութեան յանձնել Շվայնէմիւնտէի, Օտէրի եւ արեւմտեան Նիսայի արեւելեան հողամասերը՝ Լեհաստանի արեւմտեան սահմաններու ճշդումը յետաձգելով հաշտութեան խորհրդաժողովին։

Այս լուծումը գործադրութիւնն էր վեց ամիս առաջ Խրիմի մէջ տրուած որոշումներուն։

Մոլոթով յետոյ երկարօրէն կը բացատրէ թէ ինչ որոշումներ տրուած էին Պերլինի մէջ փոխանցուած հողերու վարչութեան մասին եւ ինչ չափով լեհական կառավարութիւնը յարգած է իր յանձնառութիւնները։

Ճիշդ է որ Պերլինի խորհրդաժողովը որոշեց հաշտութեան խորհրդաժողովին յետաձգել Լեհաստանի սահմաններու խնդիրը։ Բայց երեք կառավարութիւնները հաւանեցան Շելեզիան եւ վերոյիշեալ հողամասերը յանձնել Լեհաստանին՝ պայմանաւ որ Գերմանները պարպուէին այդ շրջաններէն։ Որո՞ւ մտքէն կ՚անցնէր որ Գերմանացիներու պարպումը ժամանակաւոր կարգադրութեան մը բնոյթը պիտի ունենար։ Անհաւատալի է որ միլիոններով մարդիկ տեղափոխուէին առժամեայ կերպով։

Այս բոլորէն յայտնի է ուրեմն որ Պերլինի խորհրդաժողովին որոշումով զոր ստորագրեցին Սթալին, Թրումըն եւ Էթլի վերջնական կարգադրութիւն եղած էր լեհական սահմաններուն համար եւ միայն այդ որոշումին վաւերացումն էր միայն որ պիտի կատարուէր Գերմանիոյ դաշնագրին ստորագրութեան պահուն։ Կառավարութեանց պետերուն ստորագրութիւններուն հանդէպ ժողովուրդները մեծ յարգանք ունին քանի որ անոնք կը հաւատան այդ կառավարութիւններուն ուժին ու բարոյական հեղինակութեան։ Իրաւ է որ Պ. Պըրնզի յայտարարութիւնները այս հարցին մասին կասկածներ արթնցուցած են ամերիկեան շրջանակներուն մէջ։ Բայց այս կարգի խնդիրներ չեն կրնար քաղաքական հաշիւներու առարկայ դառնալ։ Լեհաստանի սահմաններուն մասին, Փոցտամի մէջ տրուած որոշումները չեն կրնար փոփոխութեան ենթարկուիլ։ Ներկայ դասաւորումին մէջ, այդ բանը անկարելի է։ Այս է խորհրդային կառավարութեան տեսակէտը։ —

ԴՐԱՄԱԿԱՆ միջազգային համագումար մը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 26ին, Նիւ Եորքի մէջ։ Պիտի մասնակցին 39 ելմտական նախարարներ իրենց խորհրդականներով։ Ֆրանսայի կողմէ՝ Ռոպէր Շուման, խորհրդական ունենալով Պանք տը Ֆրանսի տնօրէնը, Մոնիք։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, ազատագրութենէն ի վեր, մինչեւ Յուլիս 1, ծախու հանուած են 67.345 բնակարաններ, 4080ը արտասահման ղրկուած։ Այդ բնակարաններէն 17.150ը ներածուած է Անգլիայէն եւ Ամերիկայէն, մնացեալը Ֆրանսայի մէջ շինուած։

ԹՐՔԱԿԱՆ կառավարութիւնը կը խորհի Ամերիկայէն եւ Քանատայէն գնել 21 առեւտրական նաւեր, ինչպէս նաեւ երկաթուղիներու շինութեան վերաբերեալ նիւթեր։

Ջագնապ Ուաշինկթընի մէջ

Ամերիկայի առեւտրական նախարարին Սեպտ. 12ի ճառը մեծ տագնապ մը ստեղծած է Ուաշինկթընի կառավարութեան մէջ։ «Ըմբոստ» նախարարը տակաւին, նոյն ուժգնութեամբ կը պաշտպանէ իր տեսակէտը — հեռանալ Բրիտանացիներէն եւ մեղմ ուղղութիւն վարել Մոսկուայի հանդէպ։ Թելադրութիւններ եղած էին իրեն որ հրաժարի քանի որ դժուար կացութիւն մը ստեղծած է արտաքին նախարար Պըրնզի համար, բայց Ուալըս յայտարարութիւն մը ըրաւ երկուշաբթի օր թէ հրաժարելու միտք չունի եւ ընդհակառակն, քանի մը օրէն, պիտի խօսի ուրիշ ճառ մը նոյն նիւթին շուրջ՝ աւելի ընդլայնելու համար իր պարզած տեսակէտները։ Դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ կը հերքեն այն զրոյցը թէ Պըրնզ հրաժարելու դիտաւորութիւն ունի։

Ամերիկեան մամուլը եւ հանրային կարծիքը շատ ալ կարեւորութիւն չեն տար նախագահ Թրումընի յայտարարութեան թէ «ինք միմիայն հաւանութիւն յայտնած էր որ ճառը արտասանուի, բայց համաձայն չէր անոր բովանդակութեան»։ Ուալըս տակաւին չէ ըսած թէ նախագահը ինչ տեսակէտ պարզած էր իր ճառին մասին բայց «մեծապէս զարմացած է որ ծայրայեղ աջերն ու ծայրայեղ ձախերը հաւասարապէս հակառակ են իր քաղաքականութեան»։ —

Նիւ Եորքէն Լոնտոնի թերթերուն կը հաղորդեն որ այս «տագնապին» հետեւանքը պիտի ըլլայ շատ աննպաստ՝ նախագահին համար։ Մարդիկ կ՚ընդունին թէ ան անբասիր նկարագրի տէր մէկն է եւ բարի նպատակներ կը հետապնդէ, սակայն իր արտաքին քաղաքականութիւնը կը գտնեն շատ թոյլ։ Ռամկավար կուսակցութիւնն ալ շատ հեղինակութիւն պիտի կորսնցնէ իր պատճառաւ։ Արտաքին պաշտօնատան մէջ կը թելադրուի թէ անհրաժեշտ է որ նախագահը անմիջապէս կրկնէ եւ շեշտէ իր արտաքին նախարարին Շթութկարթի յայտարարութիւնները։ Շատ հաւանական է որ Պըրնզ, իր կողմէ, անգամ մը եւս պաշտպանէ այն քաղաքականութիւնը զոր գծեց. գիծերով ներկայացուց Սեպտեմբեր 6ին։ Ամէն պարագայի քաղաքական շրջանակները դիտել կուտան որ Ուալըսի խօսքերը Ամերիկայի քաղաքականութիւնը չեն ներկայացներ, մանաւանդ որ անոր իրաւասութենէն վեր էր այդ նիւթը շօշափել։ Առեւտրական նախարարը կը պնդէ թէ նախագահը տեսած էր ճառին իւրաքանչիւր էջը։ Այս իրարանցումը պիտի օգտագործուի հանրապետականներուն կողմէ։ Այս վերջինները մեծ աղմուկ պտի յարուցանեն խորհրդարանական մասնակի ընտրութեանցատեն, որոնք տեղի պիտի ունենան Նոյեմբ. ի սկիզբը։

★ Հարաւ. Ափրիկէի վարչապետը զօրավար Սմըթց որ այժմ Անգլիա կը գտնուի, անդրադառնալով Ուալըսի ճառին հակաբրիտանական արտայայտութեանց, կը պատասխանէ թէ «բրիտանական կայսերապաշտութիւնը մեռաւ շատոնց, Պօէրներու պատերազմին»։ «Անոր նշոյլն անգամ չկայ, այն դէպքերուն մէջ որոնք տեղի կ՚ունենան Եգիպտոսի, Հնդկաստանի կամ ուրիշ գաղութներու մէջ։ Ընդհակառակն, կը տեսնեմ որ հետզհետէ երեւան կուգայ նոր կայսերապաշտութիւն մը — տնտեսական ու գաղափարական։ Չենք կրնար թոյլ տալ որ քաղաքական կացութիւնը, այսպէս գլուխն առած երթայ։ Գերմանիոյ զինուորական սպառնալիքը պէտք է ջախջախել, բայց պէտք է վերականգնել այդ երկիրը համաձայն արեւմտեան երկիրներու ըմբռնումին»։

★ Մոսկուայի խօսնակը գոհունակութիւն կը յայտնէ Ուալըսի ճառին համար «որ արտասանուեցան ճիշդ ժամանակին եւ պատասխան մըն է Ամերիկայի յետադիմականներուն։ Այս վերջիններ կ՚ուզեն լքել խաղաղութեան եւ գործակցութեան քաղաքականութիւնը եւ կ՚աշխատին ուժի քաղաքականութիւնը ի գործ դնել։

★ «Փրավտա» Ուալըսի ճառին նուիրեց խմբագրական մը, որ կարդացուեցաւ Մոսկուայի ձայնասփիւռի կայանէն։ Ըստ «Փրավտայ»ի, ամերիկացի նախարարը չուրանար որ աշխարհակալական ձգտումներ ունին Անգլիա եւ Ամերիկա, եւ արեւմուտքի մէջ պատերազմ չի ծագիր այն ատեն միայն՝ երբ ամերիկացի ժողովուրդը յաջողի արգելք հանդիսանալ այդ աշխարհակալական ձգտումներուն։ Ուալըսի ճառը, կը գրէ «Փրավտա», արտայայտութիւնն է այն մտահոգութեանց, զորս կը զգան բազմաց մարդիկ, Ամերիկայի մէջ, տեսնելով այն վտանգաւոր փորձերը, որոնք ուժ կուտան զինուորապաշտ ձգտումներուն ամերիկեան քաղաքականութեան մէջ։

Հաշտութեան ժողովին մէջ

Իտալական յանձնաժողովին երկուշաբթի առտուան օրակարգի նիւթն էր Թրիէսթէի խնդիրը։ Առաջին անգամ խօսեցաւ Եուկոսլաւիոյ պատուիրակը Քարտէլի որ բացատրեց թէ ինչ որոշում աւ տրուի այդ նաւահանգիստին մասին, անոր գոյութիւնը կախուած է շրջակայ հողամասերէն՝ տնտեսական, քաղաքական ու աշխարհագրական տեսակէտներով։ Հարցին բոլոր երեւոյթները պէտք է նկատի առնել որ եւ է վերջնական կարգադրութիւն ընելէ առաջ։ Եուկոսլաւիա կ՚ընդունի որ Իտալացիները մեծամասնութիւն ունին այնտեղ, բայց կ՚ուզէ շեշտել որ 1945ի Սեպտեմբերին Լոնտոնի մէջ տրուած որոշումին համաձայն Թրիէսթէն պիտի ըլլար ազատ նաւահանգիստ մը։ Բայց, դիտել կուտայ պատուիրակը, կարգ մը շրջանակներ հակառակ կ՚երեւան հիմա թէ այդ առաջարկին եւ ամբողջ շրջանը Եուկոսլաւիոյ միացնելու ծրագրին։ Որովհետեւ պետութիւնները կ՚աշխատին պահել Անգլիոյ գերակշռութիւնը Միջերկրականի մէջ եւ կասեցնել Խորհ. Միութեան յառաջացումը դէպի այդ ծովը։ Քարտէլի բացատրեց թէ խորհրդային վտանգ չկայ բնաւ։ Եուկոսլաւիա երբեք պիտի չհաւանէր զրկել Թրիէսթէի ժողովուրդը իր կենսական ազատութիւններէն։ Այս խօսքերէն ետք, պատուիրակը պահանջեց որ Թրիէսթէն միացուի Եուկոսլաւիոյ՝ տնտեսական ու վարչական գետնի վրայ։ Իրեն պատասխանեց Ամերիկայի ներկայացուցիչներ Քոնըլի որ բացատրեց թէ պետութիւնները կ՚ուզեն տալ արդիւնաւոր որոշում մը այդ խնդրին մէջ, որ ապահովէ խաղաղութիւնը։ «Այդ հողամասը պէտք է ազատ ըլլայ, այո՛, ազատ բոլոր տեսակի դաւադրութիւններէ։ Անոր անկախութիւնը պէտք է ամուր հիմերու վրայ դրուի»։

Նոր միջադէպ Թուրքիոյ մէջ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Եուկոսլաւիոյ դեսպանը նոր ծանուցագիր մը յանձնեց ամերիկեան կառավարութեան, բողոքելու համար վեց սերպ զինուորներու ձերբակալութեան դէմ, Թրիէսթէի մէջ։ Ամերիկեան կառավարութիւնը պիտի պատասխանէ՝ երբ լրացուցիչ տեղեկութիւններ ստանայ Թրիէսթէի ամերիկեան զինուորական իշխանութիւններէն, որոնց ղրկուած առաջին տեղեկագիրը կը յայտնէ թէ սերպ զինուորները ձերբակալուած են անոր համար, որ իրենց վրայ կը կրէին ձեռնառումբեր, ինչ որ արգիլուած էր։ Ընդհակառակն սերպ տեղեկագիրը կը յայտնէ թէ զինուորները ձերբակալուած են այն պահուն, երբ զէնք կը փոխադրէին դրաւման բանակի հրամանատարութեան հրահանգով։ Սերպ իշխանութիւնը բացատրութիւն պահանջած է տեղւոյն վրայ, բայց Ամերիկացիները ձերբակալած են նաեւ ներկայացող սերպ սպան։

Պաղեստինի խնդիրը

Պաղեստինի բրիտանական իշխանութիւնները հետզհետէ կը խստացնեն հսկողութիւնը եւ կը խոստանան ամէն միջոց ձեռք առնել Հրէական ահաբեկումները զսպելու համար։ Խուզարկութիւններ կը կատարուին հրէական թաղերուն մէջ։ Երկուշաբթի օր ոստիկանութիւնը մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ ըրաւ արաբական թաղամասերը որովհետեւ վախ կար թէ Արաբները կրնային յարձակում գործել Հրեաներուն վրայ։

★ Լոնտոնի խորհրդաժողովը տակաւին որ եւ է եզրակացութեան յանգած չէ։ Արաբները վճռապէս կը մերժեն բրիտանական առաջարկը։ Արտաքին նախարարը երկուշաբթի օր դարձեալ պաշտպանեց «պաղեստինեան Դաշնակցային պետութեան» մը ծրագիրը։ Արաբները պիտի պատասխանեն «քանի մը օրէն» եւ հակառաջարկներ պիտի ներկայացնեն։ Հրէական Դաշնակցութեան պետերը — Լոնտոնէն եւ Ուաշինկթընէն — ժողով կը գումարեն այժմ Փարիզի մէջ։ Հաւանական կը թուի որ խորհրդաժողովին մասնակցելու որոշում տրուի։

Արտաքին նախարարին ճառը հրատարակուած չէ, բայց կ՚ըսուի թէ Պէվին խոստացած է նկատի առնել ամէն նոր բանաձեւ զոր Արաբները կրնան ներկայացնել։

★ Գահիրէէն կը հաղորդեն թէ Անդրյորդանանի կառավարութիւնը Լոնտոնի ժողովին պիտի ներկայացնէ ծրագիր մը «Մեծ Սուրիա» մը կազմելու համար՝ միացնելով Պաղեստինը, Անդրյորդանանը, Սուրիան եւ Լիբանանը։ Հրեաները այս Դաշնակցութեան մէջ պիտի վայելեն ինքնավարութիւն։ «Ալ Մըսրի» թերթը կը գրէ, այս ծրագրին առթիւ, թէ տեսականօրէն ոչ մէկ առարկութիւն կ՚ըննենք, ինչպէս առարկութիւն պիտի չընէին եթէ կազմուէր «Մեծ Եգիպտոս» մը կամ «Մեծ Իրաք» մը, որովհետեւ միշտ Արաբներն են որ պիտի օգտուին այդ ծրագրէն։ Բայց եւ այնպէս նման ծրագիր մը իրականացնելու համար, անհրաժեշտ է նախ ազատագրել այդ երկիրները՝ պարպելով բրիտանական զինուորական ուժերը։ Այսպէս Անգլիան է որ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԻՐՔԸ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԷՊ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Համագումարին մէջ ամէնէն շատ խօսուեցաւ Ընկերվարական Կուսակցութեան բռնելիք դիրքին մասին հանդէպ Համայնավար Կուսակցութեան: Գրեթէ բոլոր ճառախօսներն ալ արտայայտուեցան այս հրատապ հարցին մասին, ոմանք Վարիչ Մարմնի բարոյական գործունէութեան տեղեկագրի առթիւ, ուրիշներ ընկերվարական երիտասարդութեան զեկոյցի մասին խօսելու կամ կուսակցութեան քաղաքական ընդհանուր ուղեգիծը որոշելու ժամանակ:

Բոլորն ալ առհասարակ համաձայն էին մէկ կէտի վրայ, այսինքն թէ անկարելի է գործակցիլ Համայնավար կուսակցութեան հետ, որքան ատեն որ անիկա կը շարունակէ իր հրամանները ստանալ Մոսկուայէն եւ կը պաշտպանէ ռուսական շահերը: Քննադատութիւնները առաւել կամ նուազ չափով կծու էին, համաձայն ճառախօսներու հայեցողութեան:

Շեշտուած խմբակցութիւններ չկային՝ համայնավարներու հակառակ կամ պաշտպան՝ ինչպէս քաղքենի մամուլը կ'ուզէր հաւատացնել: Բոլոր պատգամաւորներն ալ համոզուած ու հաւատաւոր ընկերվարականներ էին եւ իբրեւ այդպիսին շատ լաւ ուսումնասիրած էին համայնավարական մտայնութիւնն ու գործելու մեթոտները: Վերջին տարուան փորձը — մանաւանդ ընտրութեանց եւ հանրաքուէի ժամանակ տեղի ունեցած դէպքերը բացած էին բոլորին ալ աչքերը: Այլեւս ոչ ոք կ'ուզէր խաբուիլ համայնավարներու խաղերէն:

1945ի ընկերվարական համագումարին մէջ 274ի դէմ 9921 ձայնով քուէարկուած բանաձեւը կը շեշտէր անգամ մը եւս թէ՝ աւելի քան երբեք անհրաժեշտ է իրագործել բանուոր դասակարգի միութիւնը, ինչպէս Ընկերվարական կուսակցութիւնը այդ մասին յայտնած էր իր կամքը գաղտնի գործունէութեան ատեն, Ալժէի մէջ եւ 1944 Նոյեմբերի համագումարի ընթացքին: Ու կ'աւելցնէր անմիջապէս որ՝ կատարեալ եւ տեւական միութիւնը միայն բնագիրներով (թուղթի վրայ) չէ որ կարելի է իրագործել, այլ անհրաժեշտ է պարկեշտութիւն եւ փոխադարձ վստահութիւն: Հետեւաբար՝ նախ քան Ընկերվարական եւ Համայնավար կուսակցութեանց միացումը, բանաձեւը կը պահանջէր որ երկու կուսակցութիւններն ալ լրացնեն կարգ մը պայմաններ, որոնք միացեալ կուսակցութեան յառաջիկայ ուղեգիծը պիտի կազմէին: Ասոնք են՝

1. Անկեղծութիւն վարդապետութիւնը պարզելու մէջ, առանց դիմակներու ետեւ ծածկուելու: Զլործածել, որեւէ միջոց որ կը ստորնացնէ մարդկային միտքը. չքարոզել թէ նպատակը կ'արդարացնէ միջոցները, այլ շիտակ ճամբայ մը գծել երկրին առջեւ, առանց երկրայութեան եւ առանց ամբոխավարութեան:

2. Կուսակցութեան մէջ յարգել ամբողջական ժողովրդավարութեան կանոնները, ժողովրդավարութիւնը պաշտպանել Ազգին եւ աշխարհի մէջ. ուստի, պայքարիլ քաղաքացիներուն տալու համար անհատական բոլոր ազատութիւնները եւ կատարեալ գերիշխանութիւն մը, մէջն ըլլալով ընդհանուր, ուղղակի եւ գաղտնի քուէարկութեան իրաւունքը: Միջազգային գետնի վրայ, բոլոր պետութեանց համար ճանչնալ հաւասար իրաւունքներ. անոնցմէ իւրաքանչիւրը, մեծ թէ փոքր, իր գերիշխանութենէն բան մը պէտք է զիջի՝ հաւաքական ապահովութիւնը իրագործելու համար:

3. Նուիրուիլ միմիայն աշխատաւոր դասակարգին, որուն ազատութիւնը Ազգին ազատութիւնն է. հետեւաբար պէտք չէ կապուիլ ոեւէ օտար կառավարութեան, ո՛չ ալ ոեւէ ձեւով ազդուիլ անկէ, այլ պահել քննադատելու եւ դատելու իր բովանդակ ազատութիւնը:

Բանաձեւը կ'աւելցնէր թէ այս պայմանները առայժմ չեն լրացուած համայնավար կուսակցութեան կողմէ:

Եւ սակայն նկատելով, որ Անգլիոյ մէջ ընկերվարականները շահած են ընտրութեանց մէջ և աշխարհի միւս ընկերվարական կուսակցութիւններն ալ յարատեւօրէն յաղթանակներ ձեռք կը բերեն, առաջին գիծի վրայ պէտք է դնել աշխատաւորներու միջազգային միութեան ծրագիրը, այնպէս ազգային գետնի վրայ միութիւնը խախուտ կ'ըլլայ:

Եզրակացնելով, բանաձեւը կարգ մը պայմաններով կ'որոշէր գործունէութեան միութիւն Համայնավար կուսակցութեան հետ, բանուորներու շահերը պաշտպանելու համար, համաձայն 1944 Դեկտ. 19ին ստեղծուած «Համերաշխական Կոմիտէ»ի գծած սկզբունքներուն:

Նախ քան Համագումարի բացումը, բոլոր շրջաններն ալ քննած էին օրակարգի կարեւոր հարցերը: Երկու գլխաւոր բանաձեւեր կային մէջտեղ. մէկը՝ ծանօթ էր Անտրէ Ֆիլիփ – Լաքոսթի բանաձեւ անունով, միւսը Արսափ Երեսփոխան Կի – Մոլէի անունով: Առաջինը կը նկատուէր հակահամայնավար, իսկ երկրորդը համայնավարներուն հետ գործակցելու կողմնակից ու հակառակ՝ Վարիչ Կոմիտէին, որուն գործունէութիւնը բացասական կը դտնէր:

Համագումարին մէջ այս երկու բանաձեւերու հեղինակներն ու կողմնակիցները շեշտուած կերպով ոեւէ բախում չունեցան: Կը պատմուէր որ Կի - Մոլէ — որուն կողմնակիցները շահեցան՝ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ մերժելով վաւերացնել բարոյական գործունէութեան տեղեկագիրը — ջերմ ջատագովը պիտի ըլլար համայնավարներու հետ գործակցութեան: Մինչդեռ իր ճառը շատ մեղմ էր եւ շեշտը թոյլ: Վերջին ծայր զգոյշ էր իր արտայայտութեանց մէջ: Ակներեւ կը տեսնուէր թէ ազդուած էր ընդհանուր տրամադրութենէն, որ բացէ ի բաց հակառակ էր համայնավարներուն:

Միւս բանաձեւին հեղինակը՝ Անտրէ Ֆիլիփ, որ իր պերճախօսութեամբ կոչուած է վաղուան ժօրէսն ըլլալու, բուռն կերպով յարձակեցաւ համայնավար կուսակցութեան վրայ: Ձեմ ըսեր թէ, ըսաւ, անիկա վճարուած է Մոսկուայի կողմէ: Այնքան ատենէ ի վեր կը խօսուի այս մասին, որ Ռուսիոյ բոլոր ոսկեհանքերը պիտի չբաւէին ատոր: (Փափուքներ կային թէ վերջին ընտրութեանց առթիւ չորս միլիառ ստացած է): «Մեր խալամ բարեկամները ամէն առաւօտ կ'արթննան ու կ'աղօթեն դառնալով դէպի սուրբ քաղաք Մէքքէն: Համայնավարները աղօթք չեն ըներ անշուշտ, եւ սակայն բնազդաբար կը դառնան դէպի Մոսկուա, եւ հրաման առնելու պէտք ալ չունին. անոնք ինքնաբերաբար, խորհրդաբար ռուս պետութեան շահերուն համապատասխան դիրք կ'առնեն. ա՛յս է որ մենք երբեք չենք կրնար ընդունիլ»:

Յետոյ ըսաւ թէ կառավարութեան մէջ անկարելի է աշխատիլ համայնավարներուն հետ, որոնք նուազագոյն չափով իսկ մտաւորական պարկեշտութիւն չունին: Իրենց ամբողջ մտահոգութիւնը ընտրութեանց մէջ շահիլն է: Ամբոխավարական առաջարկներ կը ներկայացնեն, պարզապէս զանոնք մերժել տալու համար իրենց պաշտօնակիցներուն:

Եզրակացութիւն. պէտք է միանգամ ընդմիշտ լուծել ընկերվարահամայնավարական «Համերաշխութեան Կոմիտէ»ն:

Ուրիշ ճառախօսներ աւելի բուռն արտայայտութիւններ ունեցան: Սէնի պատգամաւոր Վէրնիոլ ըսաւ թէ Խորհ. Միութիւնը պատերազմի ատեն միլիոններ զոհեց դատի մը համար՝ որ կը կարծէինք թէ ազատութեան Դատն է, սակայն հիմա կը տեսնենք Սան–Ֆրանսիսքոյէն ի վեր, որ վէթոյի իրաւունքին ապաւինած, աշխարհակալական ձգտումներ կը հետապնդէ: Երկաթէ վարագոյր մը ինկած է Եւրոպայի վրայ: Ադրիականի ալպանական եզերքները ամրացուած են, գերման գործարանները ռազմանիւթ կը պատրաստեն խորհրդային բանակին համար: Մենք չորս տարի կռուեցանք, որպէսզի չունենանք Եւրոպա մը՝ Պերլին մայրաքաղաքով, հիմա ունինք Եւրոպա մը՝ որուն մայրաքաղաքն է Մոսկուա: Պէտք է միանգամ ընդմիշտ խզել Համայնավար կուսակցութեան հետ: Ընկերվարական կուսակցութիւնը պէտք է ըլլայ բոլորովին անկախ, իր ինքնուրոյն ծրագրով:

Նախկին նախարար Թոմա աւելի առաջ գնաց: Եթէ, ըսաւ, վաղը ռուսական բանակը Ֆրանսա մտնէ, Մորիս Թորէզ գրաւման Մարշալ Տէյն պիտի ըլլայ, համայնավար կուսակցութիւնն ալ՝ 5րդ զօրասիւն: Ազատութիւն, հայրենիք եւ ժողովրդավարութիւն բառերը բոլորովին խեղաթիւրուած են եւ տարբեր իմաստ ունին համայնավար բառարանին մէջ:

Վերջնական բանաձեւին մէջ փոխ առնուեցան Կի Մոլէի բանաձեւին գլխաւոր կէտերը, գրեթէ բառ առ բառ: Այսպէս.

« Ընկերվարական կուսակցութեան համար պրոլետարիատի օրգանական միութիւնը կը մնայ իբրեւ գլխաւոր նպատակ: Բայց ստիպուած ենք դիտել տալ որ անիկա պիտի չկրնայ իրագործուիլ, ցորչափ ազգային համայնավար կուսակցութիւնները չձերբազատուին ռուս պետութեան հանդէպ իրենց քաղաքական եւ մտաւորական հպատակութենէն եւ ցորչափ անոնք չեն գործադրեր իրական բանուորական ժողովրդապետութիւն մը:

« Այստեղէնտեւ միայն Կուսակցութեան Վարիչ Կոմիտէն իրաւունք պիտի ունենայ, ու այդ՝ միմիայն բացառիկ պարագաներու մէջ, շփման մէջ մտնելու հարեւան քաղաքական, արհեստակցական կամ փիլիսոփայական կազմակերպութեանց հետ՝ որոշ նպատակներու շուրջ միացեալ գործողութեանց համար, սահմանափակուած՝ միայն այդ նպատակին եւ այդ ժամանակին համար»:

Այս բանաձեւով միանգամ ընդ միշտ ջնջուած կ'ըլլայ համայնավարներու հետ բանակցելու պաշտօն ունեցող մարմինը, որ արդէն գրեթէ տարիէ մը ի վեր անգործութեան մատնուած էր: Ընկերվարականները կը մեղադրեն համայնավարները թէ՝ հակառակ իրենց խոստումին՝ ընկերվարական կուսակցութենէն անջատ ձեռնարկներ կ'ընեն աշխատաւոր դասակարգի շահերը պաշտպանելու համար: Մասնաւորաբար բնաւ չեն ներեր որ համայնավարները վերջին ընտրութեանց նախօրեակին յանկարծ մէջտեղ նետեցին ամսականներու վրայ հարիւրին 25 յաւելում պահանջելու խնդիրը, պարզապէս ամբոխավարութեամբ՝ քուէ շահելու նպատակով: Նման կարեւոր խնդրի մը համար, կ'ըսեն, պարտաւոր էին նախապէս համաձայնիլ ընկերվարականներուն հետ:

Ընկերվարական համագումարը վերջացաւ շատ խանդավառ մթնոլորտի մէջ: Չորս օրուան եւ չորս գիշերուան տաք վիճաբանութիւնները պարզեցին բազմաթիւ թիւրիմացութիւններ: Պատգամաւորները կատարեալ ազատութեամբ եւ սրտաբաց կերպով յայտնեցին իրենց բոլոր դժգոհութիւնները: Ըրին իրենց մեղադրանքներն ու թելադրանքները: Մթնոլորտը պայծառացաւ: Բոլորն ալ տեսան ու հաստատեցին թէ ընկերվարական կուսակցութեան մէջ կը տիրէ կատարեալ ազատութիւն, կարգապահութիւն եւ ժողովրդավարութիւն: Ըսուեցաւ նոյնիսկ թէ աշխարհի ներկայ մտայլ իրականութեան մէջ ընկերվարութիւնն է միակ լուսաշող արեւը, ազատութեան պաշտպանը, որուն ուղղուած են ամբողջ աշխարհի ազատատենչ ժողովուրդներու աչքերը: Ընկերվարական կուսակցութիւնը չի վարանիր բացէ ի բաց յայտարարելու թէ՝ պատրաստ է Ֆրանսայի ապագայ կառավարութեան ղեկն ու ամբողջ պատասխանատուութիւնը իր վրայ վերցնելու: Իր 38րդ համագումարէն վերջ, այդ ինքնավստահութիւնն ունի արդէն, ինչ որ ցոյց կու տայ թէ ո՛րքան ուժեղ կը զգայ ինքզինքը:

Ընկերվարութիւնը այժմ աշխարհի մէջ դարձած է այն վսեմ գաղափարաբանութիւնը, որուն շուրջ կոչուած են համախմբուելու ազատութեան եւ եղբայրութեան սիրահար բոլոր հոգիները:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Անցիր Ալպանացին ալ...

Այն օրէն ի վեր որ Փարիզ եկաւ Ալպանիոյ դիկտատորը, Էնվէր-Հօճա, եւրոպական մամուլը շահեկան յօդուածներ կը հրատարակէ այդ երկրին կացութեան եւ նոր կարգուսարքի մասին:

Մեր մէջէն ո՞վ չի դիտեր Ալպանիան, որ տարիներէ ի վեր կը գրգռեցնէ մեծ պետութիւնները, շնորհիւ իր աշխարհագրական դիրքին: Այսօր շատ աւելի մեծ արժէք մը կը ներկայացնէ այդ երկիրը, ենթարկուած ըլլալով ռուսական ազդեցութեան:

Ալպանիոյ մայրաքաղաքն է Թիրանա, որ ունի 30.000 բնակիչ: Քաղաքը երկու մասի բաժնուած է, մէկը միւսէն տարբեր,— առաջինը նեղլիկ փողոցներով եւ թրքական շուկաներով, երկրորդը՝ արդիական, երկու լայն պողոտաներով: Այս պողոտաները շինուած էին Մուսոլինիի կողմէ, որ մէկը մկրտած էր «Վիթթորիօ Էմմանուէլէ Գ.», միւսը՝ «Մուսոլինի»: Այժմ Ալպանացիները առաջինը կը կոչեն Ազատութեան, երկրորդը՝ Սթալինեան պողոտայ:

Ալպանիոյ թագաւորը, Զօկու, շատոնց աքսորական ըլլալով, երկիրը կը կառավարէ Էնվէր Հօճա: Բոլոր հրապարակներուն մէջ կը տեսնուին ոստիկաններ որոնց համազգեստին եւ գտակին վրայ կը փայլի խորհրդային աստղը: Հրացաններն ալ ռուսական են, ինչպէս եւ պլուզները:

Թերթերը կը պատմեն թէ տակաւին քանի մը տարի առաջ Էնվէր Հօճա հողէ ամաններ կը ծախէր փողոցէ փողոց: Յետոյ ձանձրանալով սկսաւ ծխախոտ ոլորել եւ ծախել անցորդներուն: Հակառակ Ալպանացի ըլլալուն, շատ լաւ կրթութիւն ստացած էր եւ Թագաւորը, Զօկու, գնահատելով իր ուշիմութիւնը, որոշեց Փարիզ ղրկել, ուսումը շարունակելու համար: Էնվէր Հօճա միեւնոյն ատեն ղեղեցիկ երիտասարդ մը ըլլալով, կը վայելէր Ալպանիոյ գեղանի Թագուհիին պաշտպանութիւնը: Կը յիշէք անշուշտ այս Թագուհին,— հունգար կոմսուհի մը որուն սիրահարած էր Զօկու:

Ուրեմն Էնվէր Հօճա Փարիզ գալով, սկսաւ լրջօրէն ուսանիլ եւ վերադարձաւ ուսուցչի վկայականով: Միեւնոյն ատեն դարձած էր անդամ համայնավար կուսակցութեան, եւ «Իւմանիթէ»ի թղթակից: Թագաւորը չէր գիտեր այս պարագան, եւ Պրիւսէլ ղրկեց, դիւանագիտական պաշտօնով:

1939ին, երբ Իտալացիները գրաւեցին Ալպանիան, Էնվէր Հօճա ձգեց պետական պաշտօնը եւ սկսաւ նորէն ծխախոտ փաթթել: Շատ չանցած, իր խանութը դարձաւ կեդրոն ալպանական դիմադրութեան: Էնվէր Հօճա կապեր հաստատեց սերպ ըմբոստներուն հետ: Ռուսերը զէնք ղրկեցին: Երբ երկիրը փրկուեցաւ, Էնվէր Հօճա ձեռք առաւ իշխանութիւնը եւ այժմ բացարձակ տէր-տիրական է Ալպանիոյ, իսկ թագաւորը՝ աքսորական: Ոչ միայն վեհապետ է եւ վարչապետ, այլ եւ զօրավար եւ հրամանատարը բանակին, պատերազմական նախարար, նախագահ՝ Հաշտութեան Խորհրդաժողովի ալպանական պատուիրակութեան եւ

ՄԱՄԱՍ ՊԱՃԻՆ

(Պատմուածք)

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Աչղի էղսի՛կ, հեղ մի հոռ հայէ, հը՛ք…

Մամաս Պաճին երկու տարիէ ի վեր կ'աշխատէր արդէն: Գործի ըլլալու առեն, գործարանին տնօրէնը երբեք առարկութիւն չէր ըրած անոր տարիքին համար, հակառակ անոր որ կեանքի վեցերորդ պարիսպին (60) թեւ երկարած էր արդէն: Պատերազմին հետեւանքով՝ աշխատող բազուկներու մեծ կարիք կար, շատ մանրամասնութեանց մէջ չէին մտներ:

Ամէն օր արշալոյսին հետ գործարան կ'երթար, կէս օրուան ճաշն ալ միասին առած: Գործարանը հազիւ հազարհինգհարիւր մեթր հեռու էր բնակավայրէն: Բայց, մեր Մամաս Պաճին երէկուան աղջիկը չէր: Օրական երեք հազար մեթր պակաս քալելով՝ ուժի զգալի խնայողութիւն մըր ըրած կ'ըլլար:

Անցեալին մէջ երբ ամուրի որբերուն լուացարարն էր, զինքը կը տեսնէինք, իրեն կը հանդիպէինք շարունակ մեր երկար փողոցին վրայ, ճերմակեղէններու ծրարը անութին տակ: Իսկ հիմակ, գործարան տանելիք պաշարին պայուսակը թեւէն կախ կամ դարձեալ անութին տակ՝ առաջուան պէս կ'երթար, կուգար բարձր ու կամարուելու մօտ հասակովը:

Ու այսպէս, ամէն առտու երբ Մամաս Պաճին գործարան կ'երթար, երկար ու հայաթնակ մեր փողոցէն անցնելով, ամէնուաղն երկու տասնեակ մը բարեւներ ունէր առնելիք արշալոյսին հետ, որպիսութեան հարցումներով.

— Բարլը՛ւս, Մամաս Պաճի, ի՞նչպէս ես, աղէ՞կ ես:

— Աստո՛ւ բարին: Լոսուն բարին՝ վրադ չա-ղայ: Աղէկ ըմ, փառք Աստու: Նէ պնօթի ըմ, նէ ըլ մերկ: Քընի թեւերս բանէ կու բանիմ,— կ'ըլլային մօտաւորապէս Մամաս Պաճիին տրուած բարեւին եւ որպիսութեան հարցումներուն պատասխանները: Անխուսափելի էին նաեւ իր առատ մաղթանքներն ու օրհնութիւնները առողջութեան եւ գործերու յաջողութեան մասին:

— Էղսի՛կ, աչղի, հեղ մի հոռ հայէ ըսի, հա:

Երկրորդ անգամ ձայն տալով քովը կանչեց Տիկին Աստղիկը:

Նոր նոր կարգադրութիւն, օրականներու յաւելում ու կրճատում, բանուորական կարգի-բաժանում:

Մամաս Պաճին, թէեւ մէկ սուէն մինչեւ հազար Ֆրանքնոցը կը ճանչնար, սակայն դիրի ու թուանշանի մասին գաղափար չունէր: Ու չէր կըրցած գիտնալ թէ ինքը քանի՞երորդ կարգ դասուած էր նոր կարգադրութեամբ:

Տասնըհինգօրեակին երից - թղթիկը Տիկին Աստղիկին երկարելով ուզեց հասկնալ իր քանիերորդ կարգ ըլլալը:

— Է՛ն եաքի՝ հինգերորդ կարգ են ըրած, — հաղորդեց Աստղիկ:

Նեղուեցաւ: Տրտմեցաւ Մամաս Պաճին եւ ըսկսաւ ինքնիրեն խօսիլ մեկուսի:

— Սատկի՛ս Գոլուղոտն, Լօպէտտէ - մեղայ մեղայ տէր Աստուած — (Լօմպարտէն դժուարահնչելի գտնելով՝ այդպէս կ'անուանէր գործատէրը) իմ գործս էմմէնէն դիժար է, հէմ ըլ վարը՝ ջրերուն մէջ, հորին էոչին խամ կաշեաստնը հետ:

Մտածեց անգամ մը գրասենեակ երթալ թարգմանի մը հետ, բողոքելու՝ իրեն դէմ եղած անիրաւութեանը համար:

Յաջորդ օրը, միջօրէին մօտերը փոքր դադարի պահ մը ներկայացած ըլլալով, անմիջապէս վերի յարկ բարձրացաւ ու ձայն տուաւ Ահարոնին՝ ատրիճանին գլուխէն, տեսնելով որ քանի մը քայլ անդին՝ իր մեքենային առջեւ կը գտնուէր.

— Այրո՛ն, ձադս հեղ մի հոռ կուգա՞ս:

— Ի՞նչ կայ Մամաս Պաճի,— մօտենալով հարցուց Ահարոն:

— Ջգոն, էսցեղ (այսպէս) ըլ բա՞ն կ'ըլլի: Հայէ՛, ինծիս է՛ն եաքի…— ա՛լ չշարունակեց ձեռքի թղթիկը Ահարոնին երկարելով:

— Ի՞նչ կ'ուզես որ ընենք, Մամաս Պաճի,— հարցուց Ահարոն:

— Հեղ մի պոօն երթընք, ըտ չուն Լօպէտտէին խօսաս ինծիս համար:

— Այդ մասին, նախ՝ պէտք է խօսուի տէլէկէներուն, Մամաս Պաճի,— առաջարկեց Ահարոն:

— Ընոնց մեծին խօսաց էղսիկը: Ըսաց՝ մեր ձեռքը բան չիկայ. փաթրոնին գըցէք,— յարեց Մամաս Պաճին:

— Այն ատեն, շատ սիրով, Մամաս Պաճի: Երթանք անգամ մը: Թէեւ յոյս չունիմ, փորձ մը ընենք:

Ու երկուքը միասին դիմեցին հաշուակալին գրասենեակը: Այդ վայրկեանին հոն կը գտնուէր գործատէրը, զոր ճշդած էին նախօրօք: Քիմիագէտ տնօրէնը նման խնդիրներով զբաղելու լիազօրութիւն չունէր այդ գործարանին մէջ:

Երբ՝ գրասենեակէն ներս մտան, հաշուակալուհիին կողքին՝ ոտքի վրայ գտան երկարահասակ, ճաղատ գլուխով գործատէրը, սովորականին պէս ծխիկը շրթունքէն կախ, մէկ ձեռքը գրասեղանին ու երկրորդը մէջքին՝ օրուան ընթացիկ «ճաշը» կը խօսէր:

Շուրջ տասը վայրկեան խօսեցաւ Ահարոն: Բացատրեց ու բարեխօսեց պէտք եղածը: Սակայն, գործատէրը անդրդուելի մնաց որեւէ փոփոխութիւն ընելու Մամաս Պաճիին վճարումին կամ կարգին փոփոխման մասին, չոր ու ցամաք նախադասութիւն մը նետելով Ահարոնի երեսին.

— Ծեր է: Մեքենայի վրայ ալ չէ արդէն: Իր տարիքին ու գործին համեմատ դասաւորուած ու ժամավճար որոշուած է:

Գործատիրոջ մերժումին անտեղեակ — որ իրեն չէր թարգմանուած տակաւին— , Մամաս Պաճին կը փափաքի, կ'առաջարկէ, որ Ահարոն աւելցընէ տակաւին.

— Ըսէ՛, չաղաս, ըսէ թէ՝ կարագեղը հինգ հայրուր Ֆրէնք է, միսը երկու հայրուր ֆցցուն: Էմմէն բան սուղ է, կրակի գին: Մառչէ նուառ կ'ուտինք: Զօգտէր, պիտի ուտինք որ բանինք:

Բայց Ահարոն կը հասկցնէ կամացուկ մը, որ կարճ կապէ ու դուրս ելլէ իրեն հետ: Երկուքը միասին դուրս կը սահին գրասենեակէն, առանց երկարելու այլեւս:

Դուրս ելլելէ ետք Ահարոն կը հաղորդէ գործատիրոջ տմարդի պատասխանը:

Իմանալուն պէս, Մամաս Պաճիին պարզկայ ներաշխարհը մթնեց, ամպոտեցաւ վայրկենական: Կուժուըրտալ սկսաւ…կախուած՝ մութ ու կապարագոյն ամպերէն անձրեւի կաթիլներ սկսան թափիլ: Երթալով առատացաւ: Ու Մամաս Պաճիին սրտին, հոգիին առուակները լեցուելով հոսիլ սկըսան աղբերակուրքներէն:

— Ցիսո՛ւս - Քրիստոս,— մրմնջեց արցունքոտ աչուըներով — էտցեղ ըլ բա՞ն կ'ըլլի: Ծեր ըմ ամմա, ընոնց չափ կու բանիմ: Ինծի ըլ ընոնց չափ պէտք է տայ, չէ՞ ձգոն:

— Այո՛, իրաւունք ունիս, Մամաս Պաճի, — սկսաւ յորդորել Ահարոն, սակայն, գործատէրը իր գիտցածէն, հաշիւէն ու որոշումէն բան չի փոխեր: Ես կարելիս ըրի: Պէտք եղածը խօսեցայ, բացատրեցի: Կը ցաւիմ, որ…

— Սաղ ըլլիս, ձադս: Լոս իջնէ պապուտ գերեզմանին: Քընի որ չի ուզէր չունը, ի՞նչ կրնաս ընել,— ըսելով եւ, իր շնորհակալութեան հետ առատ օրհնութիւններ ալ տալով բաժնուեցան իրարմէ:

Ահարոն վեր ելաւ՝ իր գործին: Իսկ Մամաս Պաճին դիմեց իր արհեստանոցը ջրոտ ու գարշահոտ:

Տիկին Աստղիկ երբ տեսաւ Մամաս Պաճիին արհեստանոց դառնալը, առջեւն ելաւ ու հարցուց.

— Ի՞նչ ըրիք, Մամաս Պաճի: Խոստացա՞ւ բան մը ընել:

— Ջէ մարս քորս, չէ, կ'ըսէ թը՝ ծեր ըս: Մաքինայի վրայ չես գործեր: Հա, ծեր ըմ, մաքինայի վրայ ըլ չեմ ըմ մը, չո՛ւն, ես ըլ ընոնց չափ կու գործիմ: Ես ըլ ձեզի չափ չե՞մ գործեր, էղսիկ: Ընոնկ չէ՞, աչղին: Ըսէք, մարս քորս, սո՞ւտ ըմ: Վա՛յ քեզի, չո՛ւն Լօպէտտէ…

Անցաւ ջուր - ջրնտատ աթիլիային մէջէն: Մօտեցաւ հորին առջեւ դիզուած հում կաշիներու դէզին: Բայց, չէր գիտեր հիմակ, թէ հում կաշիները նո՞ր հորը պիտի նետուէին թէ արդէն լրացած՝ ելած էին: Բռնեց մէկ հատին ագիէն ու քաշեց…: Գլուխը կը դառնար: Հոգին մթնած էր: Ակռաներուն տակէն կծու անէծքները կը սահէին անդադար:

— Սատկի՛ս պոլա, չո՛ւն: Կարմիր ձո՛ն թող գայ գլխաւոր: Կու՛ կնիկտ ըլ ինծի պէս ըլլի…: Զաղաներդ որբանան՝ եթո՛ւմ մնան: Տունդ, տեղդ մոխի՛ր թող դէնա՛յ…:

Ն. ՇԻՆԱԿԱՆ

ընդհ. քարտուղար իր կազմած համայնավար կուսակցութեան:

Իր առաջին գործերէն մին եղաւ կարդալ-գրել սորվեցնել Ալպանացիներուն: Իրազեկներ կ'ըսեն թէ արտաքին նախարարը, Մեհմէտ Փէզան անգամ կարդալ-գրել չի գիտեր: Քանի մը տարի առաջ, այս նախարարը գիւղապետն էր լեռներու մէջ կորսուած աւանի մը: 1939ին, պատերազմ յայտարարեց Մուսոլինիի դէմ, յանուն իր գիւղախումբին, որ իր դաւադրական պայքարով մեծ նեղութիւն պատճառեց Իտալացիներուն, շնորհիւ իր աշխարհագրական դիրքին: Մուսոլինի մինչեւ վերջը չկրցաւ զրաւել այդ լեռնային շրջանը:

Անձամբ ձեռք առնելով կրթութեան գործը, Էնվէր Հօճա պատուիրած է իր կրթական նախարարին, Մալլէտովայի — համալսարանական — դպրոցներ կազմակերպել երկրին ամէն կողմը, նոյնիսկ ամէնէն հեռաւոր մասերուն մէջ, որպէսզի հովիւներու տղաքն ալ կարենան հետեւիլ: Նախարարը կը խորհի նոյնիսկ շրջուն դպրոցներ հաստատել որոնք ամէն կողմ պիտի երթան, աշակերտներ հաւաքելով թմբկահարութեամբ: Այս դպրոցները քանի մը շաբաթ պիտի մնան որոշ տեղ մը, գրել-կարդալու վարժութիւններ սորվեցնելով, յետոյ պիտի երթան աւելի հեռուները: Թերեւս զարմանաք, եթէ ըսենք որ գրասեղաններու առջեւ քով քովի կ'երեւան վեց տարեկան մանուկէն մինչեւ 60 տարեկան հովիւ մը:

Անշուշտ Ալպանացիները դիւրաւ չեն փոխեր իրենց բարքերը: Ատեն մը երբեք չէին ձգեր հրացանը: Մինչեւ կ'երթային հրացանը ուսին, եւ պատահած է որ, հրապուրուելով շարժանկարին վրայ կատարուած գործողութենէն, հրացան պարպեն փախստական ոճրագործին վրայ… Այժմ ձգած է հրացանը, եւ հետզհետէ կը վարժուի ուրիշ նորութեանց: Մանաւանդ որ մինչեւ ակռաները զինուած ոստիկաններ կը պաշտպանեն նոր կարգուսարքը:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱՑՈՅՑ

Կը հրաժարիմ…

Բուսական հրաժարումներ կամ Դաշնակցութենէն: Գոնէ թերթերը այդպէս ցոյց կուտան: Հրաժարողներուն մէկ երկուքին ծանօթ եմ: Այդ ծանօթները, եթէ ծածուկ հեռանային՝ աւելի լաւ պիտի ըլլար, թէ՛ իրենց եւ թէ՛ Հայաստանի համար: Եթէ բոլոր հրաժարողները այդ իմ ճանչցածներուս պէս են, վստահ եղէք որ ոչ Հայաստանի բնակչութեան թիւը կ'աւելցնեն,— որովհետեւ հասնելնուն պէս… ուղղիչ տուները (բանտ) պիտի նստին,— ոչ ալ Դաշնակցութեան թիւը կը պակսեցնեն, որովհետեւ անոնք, երբեմն միայն, անյայտ նպատակներով… «բոլորտիքեան» եղած են:

Այս անցած դարձածին մէջ եթէ նեղուելու պատճառ մը կայ, այն ալ Սուրիոյ գաղութին «Ճապրանքներուն»… տեսակին պակսիլն է: Վերջապէս հոծ գաղութ ենք, բազմաթիւ, բազմատեսակ, բազմագլուխ եւ բազմամիտ: Որ եւ է նմոյշ պակսելու չէ մեզմէ …:

Կատակը մէկ կողմ, սա հրաժարականները եւ անոնց ձեւը զիս ալ մտմտուքի կը մատնեն: Եթէ օր մը, իմ ալ Հայաստան երթալու «քօթան» ելլէ, ի՞նչ պիտի ընեմ: Պատրաստ հրաժարագրերու տակ չեմ կրնար ստորագրել, որովհետեւ ատոնք բաւարարութիւն չեն տար չափի եւ որակի տեսակէտով իմ բազմապիսի հայհոյանքներու… զորս կ'ուզեմ ընել առ որ անկ է:

Ապագային, այդ եղաւ չեղաւի տաղտուկէն ազատելու համար, կ'ուզեմ այժմէն հրաժարագիր մը գրել եւ իրենց վաւերացման ենթարկել: Եթէ ընդունին՝ լաւ. տէճկէրս կը կապեմ: Իսկ եթէ շատ ծանր կամ շատ թեթեւ գտնեն, կը բարեփոխեմ եւ համայնավայել լեզուով հատ մը կը գրեմ: Եթէ այդ ալ չընդունին, այն ատեն ստիպուած կը ստորագրեմ իրենցինին տակ …:

Հրաժարագիրի օրինակ.—

Ես, ստորագրեալս, տարիքս անյայտ, կը խոստովանիմ հրապարակաւ՝ որ կէս դարէ ի վեր տգէտ էի, հիմա դարձայ գիտակից: Առաջ յետադէմ էի, հիմա՝ յառաջադէմ: Առաջ որձ էի, հիմա՝ էգ: Առաջ դաւաճան էի, հիմա՝ սափ-սաղլամ ազգասէր: Առաջ ազգակործան էի, հիմա՝ ազգաշէն: Առաջ կանգնած էի, հիմա՝ նստած: Առաջ գունաւոր էի, հիմա՝ անգոյն: Առաջ Դաշնակ էի, հիմա՝ ջութակ: Առաջ անխելք էի, հիմա՝ խելացի: Առաջ գառնուկ էի, հիմա՝ ոչխար: Առաջ պաճար ճէօր էի, հիմա՝ աչքս բացուած է, եւ կը տեսնեմ բոլոր… խաղարկութիւնները: Ու կը հրաժարիմ այն ամէն հաստատութիւններէն ու մարմիններէն, որոնք հեռուէն ու մօտէն կապ ունին կեդծիքի, սուտի, բամբասանքի, մատնութեան եւ զրպարտութեան հետ: Եւ որպէս… վերակազմեալ չէզոք, անցեալիս հետ կապս կը կտրեմ, շատ մը կապը կտրողներու պէս, ու կը սպասեմ… բժշկական քննութեան:

ԹՈՒՐԻԿ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԸ

Սարայպուղաղի Պետական փակ անտառը կը գրաւէ 60.000 հէքթար տարածութիւն հարաւային Հայաստանի լեռնալանջերուն վրայ: Կենդանական աշխարհէն զանազան անասուններ եւ թռչուններ կը գտնուին այս փակ շրջանի անտառին մէջ, — լեռնային ագուէսներ, սամոյրներ, իշզար ու նապաստակ, գորշ կաքաւներ, լեռնային արծիւներ, այծեր ու խոյեր, եւայլն:

Հարաւ ամերիկեան կուղբերը կը բուծանեն Էջմիածնի շրջանի Այգըր լճի ջրամբարին մէջ:

Աւելի քան երկու հարիւր քնատական արծաթագոյն աղուէսներ կը մեծնան Կիրովականի անտառին մէջ: Սեւան լճին բոլորտիքը մշկառներու մեծ ագարակ մը կը պատրաստուի:

Այծեմնիկներ, Կովկասեան սեւ կաքաւներ, լեռնային հնդկահաւեր եւ սամոյրներ կը գտնուին Թալինի փակ անտառին մէջ, որ աւելի քան 40000 հեքթար տեղ կը բռնէ:

պիտի օգտուի՝ ընդարձակելով իր զինուորական խարիսխներուն ցանցը:

Այս ծրագիրը, սակայն, կ'ըսուի թէ իր ներչնչումով անգլիական է, թէեւ առաջին անգամ վայն ներկայացուցած է Նուրի Սայիտ փաշան, անցեալ Նոյեմբերին :

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ շուկային մէջ մեծ քանակու-թեամբ ոսկի կը խաղայ այս միջոցիս,— ոսկիի այդ մեծ քանակը չազդեց սակայն տեղական ոս-կիի արժէքին վրայ:«Էկուար» ոսկին Մեքսիկեան է եւ կ'արտածուի դէպի Իրան եւ Հնդկաստան :

ՀԱՅ ՄԸ ձերբակալուեցաւ Փարիզի մէջ, կը գրեն Ֆրանսերէն թերթերը՝ առանց անունը տա-լու, իբրեւ գործակից ոսկեխոյզներու մեծ կազ-մակերպութեան մը: Վերջերս միջազգային գաղտ-նի ոստիկանութիւնը լուր առած էր թէ ամերիկեան ոսկի կը ներածուի Ֆրանսայի մէջ: Ապրիլի մաք-սատունը յաջողած էր ձերբակալել պելժ երիտա-սարդ մը, որուն վրայ գտնուեցաւ քսան տոլարնոց 50 ոսկի: Պելժը արտասահմանէն կուգար գաղտնի ճամբով մը եւ կ'ուղէր Փարիզ համնիլ, տեղաւո-րելու համար ոսկիները: Իր յայտարարութիւննե-րէն կը հասկցուի, որ Ֆրանսայի, մասնաւորաբար Փարիզի մէջ գոյութիւն ունի գաղտնի ընկերու-թիւն մը, որ Ֆրանսա ներածուած ոսկիները կը ծախէ անմիջապէս: Պելժը Փարիզի իր պանդոկին մէջ ունէր 550.000 Ֆրանք: Անոր մատնանշումով էր, որ ձերբակալուեցաւ Հայը, որուն բնակարանին մէջ գտնուեցաւ 400.000 Ֆրանք :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Թուրք թեր-թերը քաղաքական մեծ կարեւորութիւն կուտան Եգիպտոսի Ֆարուք Թագաւորին այցելութեան : Օգոստ. 17ի սովետական ծանուցագիրը մեծ մտա-հոգութիւն պատճառած էր Արաբական Դաշնակ-ցութեան, որ Ֆարուք Թագաւորին այցելութեամբ՝ կը յուսայ թէ պիտի ամրացուին Թուրքեւեգիպտա-կան յարաբերութիւնները, Թումբ կանգնելու հա-մար սովետական ցանկութիւններուն դէմ: Եգիպ-տական թերթերն ալ, իրենց կարգին, արձանա-գրելով հանդերձ որ պաշտօնական հանգամանք չունի այցելութիւնը, քաղաքական յոյսեր կը կա-պեն Թագաւորին ճամբորդութեան: Իսկ անգլիա-կան թերթերը կը գրեն թէ Ֆարուք Թագաւոր պի-տի կրնայ ոչ միայն համաձայնութիւն մը կնքել Մերձ. Արեւելքի այս երկու մեծ երկիրներուն մի-ջեւ, այլեւ բարեկամական ձեւով կարգադրել Ա-լեքսանտրէթի նաւահանգիստին հարցը, որուն մա-սին Թուրքիա վէճ ունի Սուրիոյ հետ:

ԺՈՐ. ԿՈՒՐՕ մեռաւ Փարիզի մէջ, կիրակի գիշեր: Ծնած էր 1867ին: Զինուորական կրթու-թիւնը առած է Սէն Սիրի մէջ: 1894ին կը մեկնի Ափրիկէ, ուր կը մնայ 20 տարի : Տեղական ըմ-բոստութիւնները կը զսպէ եւ ապստամբ Սամորին գերի կը բռնէ: Կը խաղաղեցնէ Ատրարի շրջանը : Կը ջախջախէ Մարոքի ապստամբները՝ պաշարու-մէ ազատելով Ֆէզ քաղաքը : 1914ի մեծ պատե-րազմին, կը մասնակցի Տարտանէլի կռիւներուն, ուր կը կորսնցնէ մէկ ձեռքը: Մարզպան կը նշա-նակուի պահ մը Մերձ. Արեւելքի մէջ: Կուրօ, ար-ժէքաւոր զինուորական, օժտուած էր նաեւ գրա-կան կարողութեամբ :

ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՈՒՄ.— Շոքոլա պիտի տրուի E. J1. J2. J3 եւ V. դասակարգերուն, Օգոստոսի 5 թի-ւով: Սեպտեմբերի, Հոկտեմբերի, Նոյեմբերի մէջ ամսական 3 լիթր գինի պիտի տրուի՝ հակառակ խաղողի բերքին պակասին: Կը կարծուի թէ Ալ-ճերիոյ խաղողը պիտի կրնայ լրացնել պակասը, այդ պարագային՝ յունուարէն սկսեալ ամսական պիտի տրուի 5 կամ 6 լիտ. գինի :

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ Աշխատանքի Գրասենեակին խորհրդաժողովը պիտի գումարուի սեպտեմբեր 19էն սկսեալ Մոնթրէալի (Գանատա) համալսարա-նին մէջ: Այս կազմակերպութիւնը հիմնուեցաւ 1919ին :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ հետաքրքրութեամբ կը սպաս-ուի քաղաքական այն մեծ ճառին զոր Զըրչիլ պիտի արտասանէ յառաջիկայ հինգշաբթի օր, Ցիւրիխի համալսարանին մէջ: Ինչպէս արդէն գրած էինք, Նախկին վարչապետը պիտի խօսի Դաշնակիցնե-րու յարաբերութեանց մասին:

ՀԵԼԼԷՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ արգիլեց E. A. M.ի համագումարը որ պիտի տեղի ունենար Սեպ-տեմբեր 27ին :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ գրաւեալ շրջաններու թաղապե-տական ընտրութիւնները կատարուեցան կիրակի օր: Բրիտանական գօտիին մէջ, համայնավարները կորսնցուցին, իսկ խորհրդային գօտիին մէջ շահե-ցան ջախջախիչ յաղթանակ մը :

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ եւ Ճենովայի նաւահանգիստնե-րը տակաւին չեն կրցած դարմանել պատերազմի վէրքերը, այնպէս որ Միջերկրականի մէջ ներկա-յիս Աղեքսանդրիոյ նաւահանգիստն է որ կը գեր-իշխէ իր առեւտրական աշխուժութեամբ :

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ մէջ բացուեցաւ միջազգային տօնավաճառ մը, որուն կը մասնակցին 1700 վա-ճառատուներ բոլոր երկիրներէն:

ՇՈՒԷՏԻ ընտրութեանց մէջ պահպանողական եւ սոցիալ դէմոկրատ հատուածները բաւական քուէ կորսնցուցին, իսկ Համայնավարները եւ Ա-գատականները շահեցան :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ նախագահը կ'առաջարկէ Միաց-եալ Ազգերու Կազմակերպութեան որ միջազգային գիտուններու խորհրդաժողով մը գումարուի՝ հիւ-լէական ուժին մասին ուսումնասիրութիւններ կա-տարելու համար :

Հոգեհանգիստ

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Սամուէլեան եւ զաւակ-ները, Տէր եւ Տիկին Հայկ Սամուէլեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի 22 Սեպտեմբեր, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր

Այրի Տիկին ՄԱՐԻԱՄ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆի

մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ :

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ ուրախու-թեամբ կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց անդրանիկ զաւկին՝ ՇԱՔԷի: Այս առթիւ հազար Ֆրանք կը նուիրեն Վեթերաններու Ֆոնտին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Բենիամին Պապուճեան բնիկ Իսքէնտէրունցի: Պատերազմէն շատ առաջ կ'ապ-րէր Պէյրութի գաղթակայանը: Իմացնել իր եղբօ-րը Աստուր Պապուճեանի, 49 rue du Taur, Toulouse, (Hte. Garonne) :Սուրիահայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել :

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ Ց. Կ. Խաչը շնորհակալու-թեամբ ստացած է 600 Ֆրանք Տիկին Թագուհի Զաքչաքեանէ, Օր. Սիրանուշ Արէսեանի եւ Օր. Վառվառէ Ղազիրեանի կողմէ, փոխան ծաղկեպսա-կի, Տիկին Սօֆի Կարապետեանի մահուան առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Տիկին Մարիամ Երամեան (Paris 5), վեցամսեայ « Յառաջ » կը նուիրէ Պ. Անդրանիկ Զատիկեանի (Ռոն) :

Դպրոցական գիրքեր

ԼՈՒՍԱԲԵՐ Այբբենարան 70 Ֆր., Ա. տարի 80 Ֆրանք, Բ. տարի 100 Ֆր.: ԼՈՒՍԱՂԲԻՒՐ քե-րական՝ 30 Ֆր., Քերական – Ընթերցարան՝ 60 Ֆր.: ԲԱՐԻ ԼՈՅՍ Քերական - Ընթերցարան 60 Ֆր., Ա. տարի 80 Ֆր.: ՄԵՂՐԱԳԵՏ Տարր. Բ. Փարիզի տպ. 75, ամերիկեան տպ. 100 Ֆր.: ՔԵ-ՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ Հ. եւ Զ. Աստուր՝ նախապատ-րաստ. գիրք՝ 65 Ֆր.: ԱՐԱՐԱՏ Ա. տարի 60 Ֆր., Բ. 100, Գ. 150 Ֆր.: ՀՐԱԶԴԱՆ, Ա. տարի 80 Ֆր., Բ. տարի 80, Գ. տարի 90 Ֆր., Դ. տարի 150 Ֆր.:

Դիմել ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Mr. le Prince, Paris (6), (Chèque - Postal 1278-35), ուր պիտի գտնէք նաեւ արտասահմանէն ստաց-ուած նոր գիրքեր :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ ենթակո-միտէի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ իր ակումբին մէջ, այս ուրբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ :

Հ. Յ. Դ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ կոմիտէն ընդհ. ան-դամական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները, 20 Սեպտեմբեր, ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը: 137 rue Paul Bert: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլ-լալ :

ՄԱՐՍԷՅԼ բնակող բոլոր Կիլիկեցիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս հինգշաբթի, 19 Սեպ-տեմբեր, իրիկուան ժամը 9ին, Café Noaillesի սրա-հը: Օրակարգ.— Վարչութեան ընտրութիւն:

Հ. Յ. Դ. ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆ խումբի ընկե-րական ընդհ. ժողովը, այս հինգշաբթի, 19 Սեպ-տեմբեր, երեկոյեան ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՀԱՄԱԲԱՐՁՐ - ՀԱՅՔԵԱՆ ներգաղթողներու շրջ. մարմինին ընդհ. ժողովը, Սեպտեմբեր 22ին, կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Place Marceauի Bar de la Placeի սրահին մէջ: Բոլոր հայրենակիցներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ :

Պ. ՀՐԱՆՏ ՄԻՆԱՍԵԱՆ եւ զաւակները՝ Մի-նաս եւ Գասպար, Այրի Տիկին Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Աչըքկէօզեան եւ զաւակները, Պ. Ա. Մի-նասեան, Տիկին Հրաչուհի Մինասեան, Տէր եւ Տի-կին Բ. Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Յ. Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մուրատեան եւ զաւակները, Տիկին Գոհա-րիկ Գոչեան (Փեթրոկրատ) շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկե-պսակով կամ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ՏԻԿԻՆ ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՄԻՆԱՍԵԱՆի մահուան առթիւ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Փայլակ Եաղճեան, ծնած Սէօ-լէօզ: Տեղեկացնել Լիւսիկ Զալըմեանի: 2eme Mai-son, No. 53 Roanne (Loire):

Ընտանեկան մեծ խնջոյք

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերուն-դ»ի Լիոնի «Սիամանթօ» խումբին, հովանաւորու-թեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի, տեղի կ'ունենայ 29 Սեպտեմբեր, 1946, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14էն 24, Ցոյներուն սրահը, 5 rue Bonnefoi,— Paul Bertի անկիւնը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Բանախօսու-թիւն, երգ, արտասանութիւն, հայկական պարեր Կ. Խաչի Սանուհիներուն կողմէ: Ժամը 19էն վերջ եւրոպական պար, մասնակցութեամբ ընտիր նուա-գի: Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով:

Հայ - Բոյժ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի հինգ տարուան հաւաքածոն սպառած է, պակասաւոր հաւաքածոն (10 թիւ պակաս), անկազմ, կը ծախուի 1000 Ֆրանք::

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի հետեւեալ թիւերը կը պակսին մեզի,— Թիւ 2, 20, 24, 39, 46: Անոնք որ մեզի կը հայթայթեն այս թիւերը, կը ստանան հատոր մը մեր հրատարակութիւններէն (կամաւոր բաժակով) կամ մէկ տարեկան ՀԱՅ - ԲՈՅԺ նոր շրջանէն:

ՀԱՅ ԲՈՅԺի ընթերցողներէն անոնք որ հաւա-քածոյ չեն կազմեր՝ կը խնդրուի մեզի վերադար-ձնել Թիւ 60ը, փոխարէն կը տրուի երկու թիւ յա-ռաջիկայ թիւերէն:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Jeudi 19 Septembre 1946 Հինգշաբթի 19 Սեպտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4805-Նոր շրջան թիւ 444 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր.

ԹՐՔԱՑԱՏՈՒՄ

Համաձայն Պոլսէն վերջերս Փարիզ հասած ճամբորդի մը տեղեկութիւններուն, Թուրքիոյ հայ գաղութը ծանրակշիռ կացութեան մը մատնուած է պատերազմէն ի վեր:

Անգարայի բարեխնամ կառավարութիւնը, հակառակ իր բազմաթիւ հաւաստիքներուն, կը շարունակէ հալածել փոքրամասնութիւնները, մանաւանդ Հայերը, ի հարկէ աւելի արդիական ու հնարամիտ ձեւերով :

— Սարսափի տակ էինք միշտ. ի՞նչ ազատութիւն, ի՞նչ հանրապետութիւն: Անոնք որ կը խօսին ու կը ճառեն Թուրքիոյ ազատամիտ վարչաձեւին մասին, լուսինէն կուգան: Ազատութիւն բառը ոչ մէկ տեղ այսքան խարդախուած ու խեղաթիւրուած էր: Համիտեան կամ իթթիհատական շրջաններու բռնակալութիւնն է որ կը տիրապետէ միահեծան: Պատերազմի տարիներուն ահաւոր վախեր ունեցանք: Թուրքերը կ'աղօթէին որ Սթալինկրատը գրաւուի եւ Ռուսիան ջախջախուի որպէսզի Կովկաս արշաւեն ու ջարդեն մեր եղբայրները. բարեբախտաբա՜ր...

Այո՛, բարեբախտաբար Թուրքերը չհասան իրենց «մուրատին» շնորհիւ խորհրդային բանակներու յաղթանակին, եւ ջուրը ինկաւ իրենց հրէշային ծրագիրը: Ծրագիր մը զոր կը մշակէին խօթանասունական թուականներէն ի վեր:

Երէկ, արեան ճապաղիքներու մէջ կ'ուզէին բնաջնջել հայ ժողովուրդը: Այսօր, քաղաքակրթուա՛ծ, սպիտակ ջարդ մը կը կազմակերպեն մեր պոլսահայ Մնացորդացին գլխուն:

1943ին Ունեւորութեան տուրքը հաստատեցին նիւթապէս քայքայելու համարհայփոքրամասնութիւնը: Դժբախտաբար յաջողեցան, որովհետեւ իրենց ձեռքէն բռնելու ուժ կամ թերեւս տրամադրութիւն ունեցող չկար :

Ինչպէս 1915ին:

Շատ յատկանշական է որ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի նոր ժամանակներու «սրտահատոր» համատարած ջարդի ու հալածանքի կը սկսի երբ «բոլորտիքը մարդ չկայ» :

Թուրքիա քաջալերութիւն ստացաւ Գերմաններէն ե՛ւ 1915ին, ե՛ւ 1943ին:

Այսօ՞ր: Հանելուկ :

Ամէն պարագայի արեւելեան դրացիին սարսափը դամոկլեան սուրի մը պէս կախուած է իր գլխուն վրայ:

— Կը դողան, կը սարսափին երբ կը յիշեն խորհրդային Միութեան ուժը. գիտեն որ երբեք շաքար ալ պիտի չտոկան եթէ... բայց եւ այնպէս կը պոռան, կը պոռչտան, իրենցյոյսը դնելով Անգլիոյ եւ Ամերիկայի բարեկամութեան վրայ. մեր տպաւորութիւնը այն է որ հիմակուց կը պատրաստուին միջոցներ ձեռք առնել մաքրագործելու համար Հայերը՝ պատեհ առիթին.

Ներգաղթի արձանագրութիւնները տեսակ մը պատրուակ եղած են Թուրքերուն ձեռքը՝ փակելու համար ամէն դուռ Հայերուն առջեւ:

Եւ ամէն օր հաշիւ կ'ընեն թէ քանի հոգի խորհրդային հիւպատոսարան դիմած է:

Դեմոկրատ կուսակցութիւնը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ Հալքին մէկ թեւը՝ եւ կը հետապնդէ միեւնոյն քաղաքականութիւնը Հայերուն հանդէպ :

«Դեւք հակառակին ընդ միմեանս, ի կորուստ մարդկան միաբանին»:

— Խեղկատակութիւն մըն է որ տեղի կ'ունենայ տպաւորութիւն ստեղծելու համար արտասահմանի, եւ մասնաւորաբար, Մոսկուայի մէջ. մի՛ հաւատաք որ հայ խմբագրի մը տեսակցութիւնը վարչապետին հետ որ եւ է բարելաւում յառաջ բերած է, ընդհակառակն :

Մենք չենք հաւատար: Թուրքիոյ բարեկարգումին կը հաւատան այն պետութիւնները որ ուխտած են անսասան պահել արիներբու ժողովուրդի մը անկախութիւնը ի վնաս ուրիշ ազգերու գոյութեան եւ բարգաւաճումին :

Կը հաւատան անոնք որ ոտնակոխ ընելով հայ ժողովուրդին անվիճելի իրաւունքները, իրենց մականին տակ առած են գազանաբարոյ Թուրքը՝ յանուն արդարութեան:

Կը հաւատան անոնք որ իմաստութեան ու խոհեմութեան դասեր կուտան մեզի ու հազարխաղ կը սարքեն որպէսզի մենք չստանանք Կարսն ու Արտահանը, Վանն ու Էրզրումը եւ մնացեալը:

Ո՛չ, մենք չենք հաւատար որ Թուրքին մտայնութենէն բան մը փոխուած է:

ԺԻՐԱՅՐ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Միացեալ Նահանգներու Նախագահը հաւանաբար պիտի հրաժարեցնէ իր առեւտրական նախարարը Հէնրի Ուալըս որուն Սեպտեմբեր 12ի ճառը մեծ աղմուկ ստեղծած է Ամերիկայի ու Եւրոպայի մէջ, ինչպէս կը գրէինք երէկ: Քաղաքական շրջանակները կը ստիպեն նախագահը որ վճռական քայլ մը առնէ եւ պաշտօնազրկէ «ըմբոստ» նախարարը, որովհետեւ այս վերջինին ներկայութիւնը դահլիճին մէջ՝ դժուարին կացութիւն մը ստեղծած է նաեւ իրեն համար: Թրումըն տակաւին կը վարանի, նկատելով որ մասնակի ընտրութիւններ պիտի կատարուին յառաջիկայ Նոյեմբերին եւ Ուալըս բազմաթիւ հետեւորդներ ունի ռամկավար կուսակցութեան մէջ: Նեղ դրութեան մէջ է նաեւ Փարիզի ամերիկեան պատուիրակութիւնը, սակայն արտաքին նախարարը Պըրնզ պիտի չփոխէ իր ուղղութիւնը եւ աւելի ուժգնօրէն պիտի պաշտպանէ Շթութկարթի մէջ պարզած իր տեսակէտները :

Բուռն պայքար մը սկսած է այս օրերս Ամերիկայի մէջ: Երկու հոսանքներու բաժնուած է հանրային կարծիքը: Պըրնզի տեսակէտը ընդունողները, այսինքն անոնք որ կ'ուզեն «ուժեղ կեցուածք մը Ռուսիոյ հանդէպ». եւ անոնք որ համաձայն են Ուալըսի տեսակէտին — մեղմ քաղաքականութիւն Մոսկուայի հանդէպ: Մամուլը բացէ ի բաց կը քննէ հիմա Խորհրդային Միութեան հետ ծագելիք պատերազմի մը հաւանականութիւնը: Շատ մը ծերակուտականներ եւ պետական դէմքեր կը պահանջեն որ կառավարութիւնը երեսի վրայ չթողու զինուորական պատրաստութիւնները «որովհետեւ կրնայ երրորդ պատերազմ մը պայթիլ յանկարծ»: Ծատեր դիտել կուտան որ կացութիւնը «շատ տագնապալի է»: Անգլիացի զօրավար Մոնթկոմըրիի այցելութիւնն ալ շատ մը խորհրդածութեանց տեղի տուած է մանաւանդ որ զօրավարը, դեռ անցեալ շաբթու կը շեշտէր թէ անհրաժեշտ է տեւական մը գործակցութիւն ստեղծել բրիտանական եւ ամերիկեան զինուորական ուժերուն միջեւ: Շիքակօ Թրիպիւն կը գրէ որ զօրավարը Ամերիկա եկած է «անգլեւամերիկեան զինակցութիւն մը կնքելու համար»: Համայնավար կամ ձախակողմեան մամուլը բնականաբար կը պաշտպանէ Ուալըսի տեսակէտը եւ սպառնալից կը կարդայ նախագահին որ իր դիրքը ճշդէ այս կամ այն ձեւով: «Թող նախագահը հիշէ, թէ կրնայ, որ ներկայիս Անգլիոյ եւ Ամերիկայի սպայակոյտները բանակցութիւններ չեն վարեր»:

Զինուորական յանձնախումբի մը ներկայացուցիչը հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ երեքշաբթի գիշեր — «Ամերիկացի ծովակալ մը ըսաւ ինծի թէ յառաջիկայ պատերազմին Ճափոնները ամերիկեան համազգեստ պիտի հագնին: Մեր յանձնախումբը կը պահանջէ որ զօրացնենք Խաղաղականի մեր խարիսխները Ալասքայէն մինչեւ Հավայի: Անառիկ դիրք պէտք է ունենանք: Պէտք է չորս աչքով հետեւինք Ռուսիոյ որ կ'ուզէ տարածուիլ բաժնելու եւ քանդելու համար: Մենք բացարձակօրէն Պըրնզի տեսակէտին վրայ կանգնած ենք» :

Դարձեալ դիտել կը տրուի թէ նախագահը կարդացած էր Ուալըսի ճառը եւ ծանօթ էր անոր բովանդակութեան: Հետեւաբար նախարարէն աւելի ինքն է որ կ'ամբաստանուի: Այսպէս կամ այնպէս, մեծ վախ կայ ռամկավարկուսակցութեան շարքերուն մէջ որ յառաջիկայ ընտրութեանց մէջ հանրապետականները մեծ յաղթանակ մը տանին:

Փարիզի պատուիրակութեան անդամներն ալ մեծ մտահոգութեան մէջ են եւ կը սպասեն որ նախագահը պարզէ մթնոլորտը: Անդամներէն շատերը տեսած են թէ Պըրնզ ինչ ուժգնութեամբ պաշտպանած է անգլեւսաքսոն տեսակէտը Զորսերու ժողովին մէջ: Հիմա դիտել կը տրուի թէ Ուղղըվէլթի մահը ինչ մեծ ուրախութիւն պատճառած էր Կրեմլինի մէջ: Այս աննախընթաց դէպքն ալ բնականաբար հաճոյք կը պատճառէ Մոսկուայի վարիչներուն, կը բացատրեն ամերիկեան շրջանակներուն մէջ «քանի որ Միացեալ Նահանգներու արտաքին քաղաքականութիւնը խառնաշփոթ պատկեր մը կը ներկայացնէ եւ այդ կացութենէն օգտուողները պիտի ըլլան իրենք՝ Ռուսերը» :

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅ նախկին թագաւոր Սիմէոն, մայր թագուհի Եոաննայի ընկերակցութեամբ Պուլկարիա հասաւ երեքշաբթի օր: Թուրք իշխանութիւնները միջոցներ ձեռք առած էին անոնց ապահովութեան համար: Թագաւորը չոգենաւով մեկնեցաւ Եգիպտոս՝ իր մեծ հօրը քով :

Հաշտութեան ժողովին մէջ

Իտալիոյ քաղաքական եւ հողային յանձնաժողովին երեքշաբթիի նիստին մէջ, Եուկոսլաւիոյ պատուիրակութիւնը դարձեալ մերժեց «Ֆրանսական սահմանագիծը», պնդելով այն բանաձեւին վրայ որ կ'առաջարկէ ազատ հողամաս նկատել միմիայն Թրիէսթէի նաւահանգիստը իսկ շրջակա հողերը կցել Եուկոսլաւիոյ: «Եթէ չընդունուի մեր առաջարկը ըսաւ Պէպլէր, այն ատեն պիտի չստորագրենք դաշնագիրը»:

Հարաւային Ափրիկէի ներկայացուցիչը առաջարկեց միջազգայնացնել խնդրոյ առարկայ հողամասերուն (Իսթրիա) կէսը որուն բնակչութեան հարիւրին եօթանասունը Իտալացի է, իրեն համաձայն դանուեցաւ Հոլանտայի պատուիրակը: Խօսք առաւ Չեխոսլովաքիոյ ներկայացուցիչը, կին մը, որ առաջարկեց Եուկոսլաւիոյ տալ Թրիէսթէն :

Զինուորական հրաւէր

Զինուորական պարտադիր ծառայութեան ենթակայ են, կը հաղորդէ Փարիզի զինուորական հրամանատարութեան մէկ զեկոյցը, բոլոր այն երիտասարդները, որոնք ծնած են 1927 տարւոյն մէջ (Յունուար 1էն մինչեւ 31 Դեկտեմբեր 1927): Ուստի այս տարիքն ունեցող երիտասարդները կը հրաւիրուին Սեպտեմբեր 25էն մինչեւ 30 ներկայանալ իրենց բնակավայրին S. P.ին (Service prémilitaire): Անոնք որ կը բնակին Սէն նահանգին մէջ, պէտք է դիմեն իրենց բնակավայրին ժանտարմըրիին: Անոնք որ կը բնակին Փարիզ — քաղաքին մէջ, պէտք է դիմեն հետեւեալ հասցէներուն.— Rue Béarn, Bld. Exelmans, Bld. Davout, Rue Reuilly, Bld. Bessière, կամ Վէնսէնի ամրոցը: Գաւառին մէջ Էօր, Էօր է Լուար, Լուարէ, Լուար-է Շէր (ուրիշ նահանգի անուն չէ տրուած) դիմել դարձեալ տեղական ժանտարմըրիներուն:

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ կազմակերպութեան կրթական եւ մշակութային ընդհ. քարտուղարութիւնը, որ կազմուած էր անցեալ տարի Նոյեմբերին եւ առժամաբար կեդրոն ընտրած էր Լոնտոնը, փոխադրուեցաւ Փարիզ: Այսուհետեւ վերջնական կեդրոնը պիտի մնայ Փարիզ: Ֆրանսական կառավարութիւնը քարտուղարութեան տրամադրութեան տակ դրաւ Օթէլ Մաժէսթիքը, որ այսուհետեւ պիտի կոչուի Maison de l'U. N. E. S. C. O., այսինքն Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Կրթական, Գիտական, Մշակութային Քարտուղարութեան Տուն; Այս գործը ներկայիս կը վարեն անգլիացի գիտնական մը՝ Հըքսլի, Ֆրանսացի փրոֆէսէօր մը՝ Ժան Թոմա, ամերիկացի գիտնական մը՝ Ե. Ուիլըըն: Այս մարմինին նպատակն է կրթական, գիտական եւ մշակութային գործակցութեամբ ծառայել ազգերու եղբայրակցութեան եւ խաղաղութեան: Յառաջիկայ Նոյեմբերին պիտի գումարուի առաջին ընդհ. ժողովը որ պիտի ընտրէ ընդհ. տնօրէնը եւ պիտի որոշէ պիւտճէն: Ընդհ. տնօրէնը պիտի ունենայ երկու օգնականներ, մէկը պիտի զբաղի վարչական գործերով, միւսը պիտի վարէ կազմակերպութեան վեց բաժանումները,— կրթական, բնական գիտութիւններ, ընկերային գիտութիւններ, ստեղծագործական արուեստներ, ժողովրդական տեղեկատուութիւն, մատենադարան եւ թանգարան :

Այս կազմակերպութիւնը կը յիշեցնէ Ազգերու Դաշնակցութեան Մտաւորական Գործակցութեան գործը, հիմնուած 1922ին, Լէոն Պուրժուայի թելադրանքով, բայց ազկէ աւելի լայն հորիզոն ունի եւ գործունէութեան աւելի ընդարձակ դաշտ : Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան անդամները ամէն իրաւունք ունին մասնակցելու այս մարմինին խորհրդակցութեանց, բայց այն ազգերը որոնք անդամ չեն եւ կ'ուզեն մասնակցիլ խորհրդակցութեանց՝ պէտք է վայելեն անդամներու մեծամասնութեան համաձայնութիւնը :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Ուկրայնացիներուն համագումարին նախագահը՝ Սթեֆան Շումէյքոյ, Փարիզի խորհրդաժողովին ամերիկեան պատուիրակութեան յուշագիր մը յանձնած է բացատրելու համար թէ Ուկրայնան իսկապէս ներկայացուցիչ չունի Փարիզի մէջ: Դիտել կը տրուի որ «Ուկրայնան պարզապէս արբանեակ մըն է»: Յուշագիրը որ ներկայացած է յանուն 750.000 Ուկրայնացիներու, ընդունելէ յետոյ թէ Ուկրայնայի անկախութիւնը գործնական քայլ մը չէ այսօր, կը թելադրէ որ 21 ազգերը միջոցներ ձեռք առնեն պաշտպանելու համար իրենց ժողովուրդին քաղաքացիական շահերը: «Կէս միլիոն Ուկրայնացիներ Սիպերիա աքսորուած են պատերազմին վերջանալէն ի վեր»:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ երկու հրեայ ահաբեկչական կազմակերպութիւնները «միացեալ ճակատ» մը կազմեցին երեքշաբթի օր : Իրկուն Զվայ Լէումի եւ Սթըրն դաղտնի ընկերակցութիւնները միացան; Բրիտանական իշխանութիւնները կ'ենթադրեն որ նոր խռովութիւններ պիտի պատահին: Ուրիշ «ահաբեկչական» մը, Հականան որ ամէնէն զօրաւորն է եւ ամէնէն արդիականը իր պայքարի ձեւերով, բուռն միջոցներու կողմնակից չէ :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԵՐԸ
«Ճամայնավար յառաջապահ»

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Յառաջ»ի

Թող «Յառաջ»ի թղթակիցը շարունակէ իր յանկերգը՝ միօրինակ ու անձանձրոյթ. «անհրաժեշտ է խելամտիլ, անհրաժեշտ է վերջ տալ ուշակորոյս հարբածութեանց, ու առարկայապաշտ դառնալ: Այլապէս, կը տուժէ հարիւրհազարէ աւելի հայութիւն մը, որ մեր ամէնէն `բախտաւոր գաղթականութիւններէն մէկը եղած է մինչեւ այսօր»: Թող «Յառաջ»ի խմբագիրն ալ շաբաթը անգամ մը «իր խօսքը» լսելի դարձնէ, արաբական ծովու վրայ անվտանգ առաջ քշելու համար հայութեան լաստը:

Որո՞ւ կ'ըսես:

Մարդիկը կորսնցուցած են իրենց ուղեղը: Քանի մը դատարկագլուխ համայնավար գործիչներու «հայրենասիրութիւնը»՝ այստեղ ստեղծած է արդէն կասկածի այն ընդհանուր մթնոլորտը, որ վաղը կրնայ մշուշ իջեցնել աչքերու եւ մտքերու մէջ, ու մղել պաշտօնական շրջանակները՝ բոլորս մէկ ջուրով լուալու:

Ցաւ է հաստատել, որ մանաւորաբար Ներգաղթի լիազօրներու ժամանումէն վերջ, երբ գործնապէս ձեռնարկուեցաւ գաղութը պառակտելու հիմնական աշխատանքին, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը ոչ միայն չփորձեց թումբ բարձրացնել փակ աչքերով տեւական վազքին առջեւ, այլ, ընդհակառակն, բանիւ թէ գործով դիւրացուց խառնակիչներու աշխատութիւնը, Դաշնակցութեան թէ աշխարհական Վարիչ Մարմիններու բոլոր ճիգերը խափանելով:

Մէկ բան որոշ է, այսօր, Սուրիոյ թէ Լիբանանի ազգային կեանքին մէջ:— Անլուր կարգադրութեամբ մը, ու դէպքերու անանուն դասաւորումով՝ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւն եւ աշխարհական վարիչ մարմիններ, օրէ օր կը գտնուին գործելու անկարելիութեան, ու ցնորական արշաւը հակազդելու անզօրութեան առջեւ: Սովետական հիւպատոս Ահարոնով (եան), ներգաղթի չորս լիազօր պատուիրակներ, Տեղական Կոմիտէներ, Հայ Կոմկուս ու թերթուկներ, եւ Վեհափառ Գարեգին Ա. կաթողիկոս, ճակատ յարդարած են Ազգային Սահմանադրութեան դէմ, ու, օգտուելով ժողովրդական լայն զանգուածներու դէպի հայրենիք անվերապահ ու մաքուր զգացումներէն, Ներգաղթի խրողութիւնը կը դարձնեն տեսակ մը զէնք՝ գաղութը բաժան բաժան դարձնելու, անոր միասնականութեան հետ քանդելու նաեւ գիտակցութիւնը՝ հանդէպ իր ազգային ընկերային պարտականութիւններուն, որոնց անխախտ պահպանութեամբ միայն, կրցաւ ապահով կեանք ապրիլ ցարդ այս ափերուն վրայ, ու առարկայ դառնալ ընդհանուր ու լայն վստահութեան:

Ինչ որ քառորդ դարու մէջ չահեցաւ կամ չինեց Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, այսօր կը քանդեն ուրիշներ անխղճօրէն: Համոզուած ենք, ու կ'արձանագրենք կակիծէ աւելի զօրաւոր զգացումով մը, թէ Հայաստանի անունով մեր գաղութներու մէջ խարխափ նետած լիազօր ներկայացուցիչներ՝ չեն փափաքիր հոս թէ այլուր ներդաշնակութիւն տեսնել գաղթահայ հաստատածներու միջեւ: Ինչ որ կը լսէինք ուրեմն, երկու տարիէ ի վեր, «հայ միասնականութեան» անունով, պարզ ռազմավարութիւն էր, ու քնարեր հէքեաթ: Փորձը ցոյց կուտայ աւասիկ, որ արտասահմանի մէջ հայ տարրի ներդաշնակ գործակցութիւն մը հաճոյ չէ Երեւանի իշխանութիւններուն, որոնք Եկեղեցիի թէ Ներգաղթի սրբազան խողովակով՝ կը հետամտին քայքայել մեր միութիւնը: Յստակ է այլեւս, թէ պայքարը Դաշնակցութեան դէմ է, ու հրձիգները՝ կ'ուզեն «վերմակը վառել լուի մը համար»: Դաշնակցութեան հանդէպ չղթայազերծուած մոլեգին ու վատ յարձակումը, այդ կուսակցութեան անջընջելի ոգիէն աւելի, կը կացինահարէ մեր ազգային սրբութիւնները, ու կը սպառնայ վերջ տալ անոր մեր ֆիզիքական եւ բարոյական ապահովութեան:

Եգիպտոսէ վերջ, Սուրիա եւ Լիբանան եւս, բացէ ի բաց պայքար կը յայտարարեն համայնավարութեան դէմ: Սուրիոյ վարչապետ Սաատալլահ Ճապրի, քանի մը օր առաջ, Դամասկոսի մէջ հետեւեալ հրապարակային յայտարարութիւնները ըրաւ լրագրողներու.

— «Անհրաժեշտ է ամէ՛ն գնով պայքարիլ համայնավարներուն դէմ, որոնց գործունէութիւնը վնասակար է Սուրիոյ շահերուն: Համայնավարներու՛ն վարդապետութիւնը, եւ ո՛չ ալ ձգտումները, հաշտ չեն մեր ըմբռնումներուն հետ»: Արաբ մամուլը երկար մեկնաբանութիւններու առիթ նկատեց Վարչապետին խօսքերը: Այսօր, ռեւէ քայլ չէ առնուած այդ տարրերը ծակամուտ դարձնելու, բայց ոչ ոք կրնայ երաշխաւորել, թէ Եգիպտոսի կացութիւնը պիտի չկրկնուի հոս եւս:

Մեր խիկարները, իրենց կոյր ու անսանձ ախորժակներուն մէջ՝ կը մոռնան թէ Ներգաղթի իրենց ապիկար աշխատանքներով չեն փըրկուիր մեր հոն դաղթականութիւնները: Սուրիոյ ու Լիբանանի հայութեան մեծագոյն կոտորակը պիտի շարունակէ ապրիլ եւ գործել այս հողերուն վրայ: Ոճիր է անտեսել ապագայ վտանգի եւ անապահովութեան բոլոր հաւանականութիւնները:

27 Օգոստոս թուակիր Լոնտոնեան հեռագիր մը, անդրադառնալով Թուսիոյ Մերձ. Արեւելեան քաղաքականութեան, դիտել կուտար՝ թէ «Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, սովետները կը ձգտին ազդեցութիւն ձեռք ձգել Հայերու միջոցաւ»: Տեղական մամուլը յուշիկ կ'արթննայ: Ի վերջոյ, պիտի ուզեն խօսիլ: Գրել ալ: Դամասկոսի օրաթերթերէն «Ալ Քէֆահ», իր տնօրէնին ստորագրութեան տակ՝ հրատարակած է բաւական ուշագրաւ թղթակցութիւն մը՝ Ճէզիրէէն.—

Համաձայն «Քէֆահ»ի,— «Մասնաւորաբար վերջին ամիսներուն, Հայոց Ներգաղթի ձեռնարկէն վերջ, Գամըշլիի մէջ լայն գետին գտած համայնավարութիւնը: Ուզեցի անձամբ ստուգել այս պարագան, ու ճշդեցի՝ թէ Գամըշլիի մէջ բաւական հոծ թուով հայ երիտասարդութիւն մը լծուած է բոլշեւիկեան պրոպականտի: Ճէզիրէի մէջ առ հասարակ, անոնք կը գործակցին Քիւրտերուն: Այս վերջինները, իրենց կարգին, կը յուսան որ խորհրդային Միութիւնը անկախութիւն պիտի շնորհէ իրենց: Լիբանանցի ու Սանճաքցի բազմաթիւ Հայեր, հաստատուած են այս շրջանակներուն մէջ: Իրենց համակրութիւնը՝ հանդէպ համայնավարութեան, աչքառու է: Իրենց ղեկավար դէմքերէն մէկն է արդուկիչ ժան, որ համայնավարանալէ ետք՝ փակեց խանութը, ու համայնավար թերթերու վաճառումով կը զբաղի այժմ: Կարելի է ըսել, թէ այդ շարժումին յառաջապահները Հայեր են»:

Հազար ցաւ, հազար մտահոգութիւն: Ազգ. իշխանութիւններ թէ Առաջնորդարաններ, քրտինք կը մտնեն «լուսաբանելու» համար պետ. շրջանակներ: Այս անգամ, հալածանք ու պայքարը կ'ուղղուին իրենց դէմ: Համայնավար վառեակները կը դատապարտեն Գամըշլիի երիտասարդ ու հեռատես առաջնորդը, Խորէն Ծ. Վրդ., ու կը մղեն ժողովուրդը հանրագրութիւններ պատրաստել իրեն, ինչպէս Հալէպի Առաջնորդ Զարեհ Ծ. Վրդ.ի դէմ, որոնք իբրեւ թէ «ազգային շահերու դէմ կը գործեն»... :

Ապազգայնացումը ընդհանուր է,— ամէն գետնի վրայ: 10—30 տարեկան տղաք, Ներգաղթի անունով կը չահագործուին, կը թունաւորուին, ու կը սորվին ատել, դաւել, քանդել եւ հայհոյել: Ակամայ կը նշեմ հաւանականութիւնը շատ աւելի անբաղձալի հետեւանքներու: Մեր կազմակերպութիւններու չափաւորութեան թէ զգուշութեան բոլոր հրաւէրներուն հակառակ, հակառակորդը չի զգաստանար:

Այս ցաւագին մտածումները վերջ չունին:

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

«Մաքրագործում» վերակաւ

Եւրոպական թերթերը լայն տեղեկութիւններ կը հաղորդեն Խ. Միութեան մէջ կատարուած մաքրագործումներու մասին, քաղելով խորհրդային մամուլէն: Կեդր. Կոմիտէն եւ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը ձեռնարկած է պայքարի մը, բոլոր ասպարէզներուն մէջ: Պաշտօնազրկուած են բազմաթիւ պաշտօնատարներ, գործարաններու տնօրէններ, կոլխոզներու վարիչներ եւ այլն, ամբաստանուելով թէ պետական շահերէն վեր դասած են իրենց անձնական շահերը: Պատասխանատուութեան կանչուած են նաեւ բազմաթիւ կուսակցականներ, «Ստալինեան գիծէն շեղած ըլլալով», մասնաւորապէս Ուկրայնայի եւ Խրիմի մէջ:

Խարազանը հասած է մինչեւ գրական եւ թատերական անդաստանը: Ժտանով, Ստալինի աջ բազուկը մասնաւոր տեղեկագրով մը խստօրէն կը ձաղկէ երկու գրական հանդէսներ, «Լէնինկրատ» եւ «Աստղ», միեւնոյն ատեն պախարակելով տեղական կոմիտէին թուլութիւնը: Ի՞նչ ոճիրներ գործած են այդ երկու հանդէսները,— լայն տեղ տուած են երկու «անարժան» գրագէտներու, Միշէլ Զոշչէնկոյի եւ Աննա Ախմատովայի:

Առաջինը, Զոշչէնկօ, որ մեծ ժողովրդականութիւն շահած էր իր երգիծական պատկերներով եւ համաշխարհային համբաւ կը վայելէր, արդէն իսկ վտարուած է, իբրեւ «խորթ անհատ մը խորհրդային գրականութեան»: Այս առթիւ կը յիշեն թէ իր ասպարէզը սկսած ատեն, այս հեղինակը անդամ էր «Սրապիոն Եղբայրներ» կոչուած գրական խմբակին, որ հակախորհրդային տեսակէտ ունէր: Յետոյ մասնագէտ մը դարձաւ «սնամէջ եւ գռեհիկ» գործերու արտադրութեան, «փտած վարդապետութիւններ քարոզեց», մասնաւորապէս ապաքաղաքական գաղափարներ, խորհրդային երիտասարդութիւնը «մոլորեցնելու եւ անոր գիտակցութիւնը թունաւորելու համար»: Հայրենական Մեծ Պատերազմի ընթացքին, «ան ոչ մէկ կերպով օգնեց խորհրդային ժողովուրդին, թշնամիին դէմ մղուած պայքարին մէջ», հեռու կեցաւ այդ պայքարէն եւ «գարշելի պարսաւագիր մը գրեց, Արեւմտաքէն առաջ, որուն վտանգաւոր հանգամանքը եւ հակախորհրդային էութիւնը» նախապէս մատնանշուած էին «Բոլշեւիկ» պաշտօնաթերթին կողմէ: Վերջապէս, ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ Զոշչէնկօ վերջերս հրատարակած է «Կապիկի մը արկածները», ինչպէս եւ ուրիշ պատմուածքներ, ուր խորհրդային քաղաքացիները ծաղրանկարի կը վերածուին եւ կը ներկայացուին իբրեւ «նախնական, ըթամիտ եւ թերակիրթ արարածներ, Փղշտացիներու ճաշակներով եւ բարքերով»:

Գալով Աննա Ախմատովայի, որուն բանաստեղծութիւնները գնահատուած էին ցարական շրջանէն իսկ, կ'ամբաստանուի իբրեւ «նախայեղափոխական ազնուապետական սալոններու բանաստեղծուհի մը, որ խորթ է մեր ժամանակաշրջանին»: Անոր ոտանաւորները յոռետես են եւ վհատեցուցիչ: Ինչպէս Զոշչէնկոյի գործերը, անոնք պարզապէս կը վնասեն խորհրդային երիտասարդութեան կազմութեան: Լէնինկրատի երկու հանդէսներուն խմբագրութիւնը հրապուրուելով անոր համբաւէն, թոյլ տուած է որ Ախմատովա լայնօրէն գործադրէ «արուեստը արուեստին համար» ճղճիմ տեսութիւնները»:

Երկու պարբերականներուն տնօրէնները միեւնոյն ատեն կը մեղադրուին թէ քաջալերած են երկու ամբաստանեալներուն թուլացուցիչ ազդեցութիւնը խումբ մը գրողներու վրայ, թէ երկու հանդէսներուն մէջ երեւցած են «գաղափարէ զուրկ ձեւապաշտ գործեր որոնք սարկական հիացում կը յայտնեն Արեւմուտքի քաղքենի մշակոյթին համար»:

Այս անողոք ամբաստանագիրը, որ կը վերաբերի նաեւ թատերական գործերու, մեծ իրարանցում պատճառած է Լէնինկրատի գրական եւ կուսակցական շրջանակներուն մէջ: Ըստ սովորութեան, տեղական վարիչները կը խոստովանին իրենց թերութիւնները, մեղայագիրներ ստորագրելով: Այս առթիւ խիստ պարսաւագիր մը ուղղած են Խորհրդային Գրողներու Միութեան նախագահին, Նիկոլա Տիխոնովի, եւ Կեդր. Կոմիտէէն ալ խնդրած որ աւելի կարող եւ կորովի մէկը նշանակէ անոր տեղ: Իսկ Լէնինկրատի բոլոր գրողները ժողով գումարելով, շնորհակալութիւն յայտնած են Ժտանովի, որ անխնայ կը ձաղկէ զիրենք: Բանաձեւը կ'ըսէ թէ Կեդր. Կոմիտէին որոշումը շատ խորիմաստ փաստաթուղթ մըն է, որ յստակօրէն կը սահմանէ գրականութեան ուղին: Կեդր. Կոմիտէն իր որոշումով մեզի կը ցուցնէ թէ խորհրդային գրականութիւնը, աշխարհի առաջինը, իր ուժը կը ստանայ հետեւեալ իրողութենէն,— ան գրականութիւն մըն է որ ուրիշ շահ չունի եւ չի կրնար ունենալ բացի ժողովուրդին եւ պետութեան շահերէն: Իր կոչումը պէտք է ըլլայ օգնել պետութեան ուղիղ դաստիարակելու երիտասարդութիւնը, կազմելու քաջերու նոր սերունդ մը որ հաւատք ունենայ իր աշխատանքին վրայ եւ պատրաստ ըլլայ յաղթելու բոլոր խոչընդոտներուն»:

Գրողները յետոյ շնորհակալութիւն յայտնած են կուսակցութեան եւ անձնապէս Ստալինի, իրենց հոգածութեան համար: Յետոյ միաձայնութեամբ քուէարկած են բանաձեւ մը որ կ'ըսէ.

— «Ընդհ. ժողովը կը պահանջէ որ Լէնինկրատի իւրաքանչիւր գրող իր բոլոր ստեղծագործական ուժերը նուիրէ գեղարուեստական եւ գաղափարապաշտական վսեմ գործերու, որոնք ցոլացնեն մեր յաղթանակին մեծութիւնը, վերածնութեան եւ ընկերվարական շինարարութեան թափը, Ստալինեան նոր հնգամեակի կատարման եւ գերակատարման նուիրուած խորհրդային մարդոց հերոսական աշխատանքը: Մեր գործերուն մէջ պէտք է երեւայ պատկերը Բոլշեւիկ Կուսակցութեան կազմած խորհրդային քաղաքացիին, որ թրծուեցաւ հայրենական պատերազմի կրակին մէջ, որ իր ուժերը եւ տաղանդը կը նուիրէ ընկերվարական շինարարութեան մեծ գատին»:

Վերջապէս, գրողները կը խոստովանին թէ անկարելի է կատարել այս պարտականութիւնը, «առանց խորապէս ուսումնասիրելու Մարքս-Լէնինեան տեսութիւնը, առանց յստակօրէն ըմբռնելու կուսակցութեան եւ խորհրդային կառավարութեան քաղաքականութիւնը»: Եւ կը խոստանան մտնել կուսակցութեան հովանաւորութեան տակ, ստեղծելու համար «Ստալինեան դարաշրջանին արժանի գործեր»:

Ուրեմն, բոլորն ալ պէտք է Մարքս-Լէնինեան դպրոց յաճախեն, իրենց արտադրութիւնները յարմարցնելով օրուան նշանախօսքերուն:

Աւելորդ է ըսել թէ Զոշչէնկոյի եւ Ախմատովայի գիրքերը հրապարակէն պիտի քշուին եւ իրենք այլեւս իրաւունք պիտի չունենան գրելու, ինչպէս ուրիշ մեծ գրագէտ մը, Բորիս Բիլնիաք, որմէ լուր չկայ քանի մը տարիէ ի վեր:

ԱՆԳԼԻԱՑԻ յայտնի աստղագէտ Ճէյմս Ճին մեռաւ երեքշաբթի օր: 79 տարեկան էր:

Խորհուրդ խօսքին

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

Սեւ ու գանգուր մազերը հովին՝ միջօրէ մը, Արամ կեցաւ դրան առջեւ եւ, անհուն ուրախութեամբ մը սկսաւ դիտել բնութեանհամայնապատկերը։ Յափշտակուեցաւ։ Մանաւանդ օրուան արեւուն, որ խորհրդաւոր գեղեցկութիւն մը կ'արթընցնէր կուրծքին տակ։

Կար ու չկար։

— Ի՞նչ է, ի՞նչ է քա տղան, փսփսաց կինը ինքնիրեն, կէս ժամ է որ այդպէս կեցեր՝ կը նայի։

Արամ չլսեց։ Միշտ իր տեղը, անշարժ կը մտածէր։

— Կ'ուզեմ գիտնալ թէ, ի՞նչ է այդ, որ կէս ժամէ ի վեր գամուած կը նայիս, ըսաւ Մարիամ իր ամուսինին։

— Եթէ գիտնաս, անշուշտ դուն ալ ինծի պէս պիտի տարուիս ...

— Չէ՛, կատակը մէկ կողմ։ Ի՞նչ բանն է որ քեզի մտածել կուտայ։

— Բնութիւնը։

— Ես ալ նոր բան կարծեցի։

— Մէյ մը սա կապոյտ երկինքին ու արեւին նայէ, ու տես թէ ի՛նչպէս ոսկի փոշին թեւ առ թեւ կը ցանուի ու կը նստի ծառերուն վրայ։

— Էրիկ մարդու խելք։ Ուրիշ բանի վրայ չեն մտածեր, միայն գեղեցկութիւնը։

— Ի՞նչ կայ աւելի լաւ բան քան սա Մայիսի գեղեցկութիւնը։ Տես...

Մարիամ երկար չկրցաւ պատասխանել։ Ոտքերը կը դողային։ Մանաւանդ այն օրուընէ, երբ զգացեր էր հոգիի մը ծանրութիւնը ներսիդին։ Վերադարձաւ։ Արամն ալ իր ետեւէն։ Նստան բազմոցին վրայ եւ սկսան կարդալ։

×

— Մայրի՛կ։

— Ի՞նչ կայ, անո՛ւշս։

— Ազատը պուպրիկս կ'առնէ։

Այս ձայներէն, Արամ ընդհատեց ընթերցումը։ Բան մը կորսնցնելու պէս ցաւեցաւ։ Որովհետեւ հասած էր այնպիսի տեղ մը, ուր հերոսը զինք կ'առաջնորդէր դէպի Սասնոյ լեռները։ Ուզեց բանալ գիրքը, գտնել ճամբան ու քալել։

— Մայրի՛կ...

— Զարաճճին կարծես մասնաւոր կ'ընէ, բարկացաւ Արամ ինքնիր դէմ, բայց...

Ձեղաւ։ Չկրցաւ շարունակել ընթերցումը։ Դրաւ գիրքը սեղանին վրայ, բացաւ պատուհանը եւ սկսաւ դուրս նայիլ։

Դիմացէն, երիտասարդ ամոլ մը իրենց երկու զաւակներուն հետ կը քալէին։ Մէկը միւսէն գեղեցիկ, կարծես կը նմանէին երկու սիրուն կոկոններու։

Նախապէս սիրահար բնական գեղեցկութիւններու, տովորականին պէս, Արամ գամուած մնաց երկու փոքրիկ պատկերներուն։

Հազիւ հինգ տարեկան այն մանչուկը ունէր սեւ ու խնամուած մազեր։ Յօնքերը բարակ եւ կամար։ Ու վարդագոյն դէմք մը, զոր կը վառէին երկու գեղեցիկ աչքերը։

Աղջնակը բոլորովին տարբեր եղբօրմէն, նախանձելի երեւոյթ մը ցոյց կուտար։

Սեւ ու խարտեաշ մազերը, որ թել թել եկեր թափեր էին թեւերուն մէջ քնացող պուպրիկին վրան, մարդ չէր կրնար որ չհիանար։ Աչքերը անոյշ ժպիտ մը բանտարկեր էին իրենց սեւ բիբերուն մէջ։ Ու ձայնը, մեղմ ու բարակ, որ կը ցանէր խօսքերը իր մայրենի լեզուին, կ'ըսես արդէն ելեկտրական հոսանք մը դարձեր էր։

— Հիմա եկուր եւ մի՛ սքանչանար սա երկու պզտիկ պատկերներուն վրայ, ըսաւ Արամ կնոջը։ Եթէ չես հաւատար, հեռ մը նայէ։

Մարիամ ակամայ գոցեց գիրքը եւ պատուհան եկաւ։ Առաջին նայելուն, ամուսնոյն պէս կախուած մնաց անոնց փեշերէն։

— Ըսելիք չունիմ, խոստովանեցաւ Մարիամ, իրական պատկերներ են։

— Բայց ինչո՞ւ չես հաւատար բնութեան նորազարթ գեղեցկութեանը։ Այս երկու կոկոններուն պէս Աստուծոյ վրձինին դրոշմը կը փայլի վրան։

— Վերջապէս էրիկ մարդիկդ զարմանալի էք։ Մարդ բան մը ըսելուն կը զղջայ։

— Զարմանալու բան չկայ։ Եթէ հիմա ասոնց պէս երկու ձագեր մեր քովն ալ ըլլային՝ պիտի չուրախանայի՞ր։

Իբրեւ նշան հաւանութեան, Մարիամ թեթեւ մը ժպտեցաւ։ Եւ, որպէսզի բան մը ըսած ըլլայ, պատասխանեց.

— Կը չափազանցես։ Մէկը բաւական է։

— Աղջի՞կ թէ տղայ։

— Ինչո՞ւ այդ հարցումդ։

— Որպէսզի հիմակուընէ յարմար անուն մը պատրաստենք։

Ցանկարծ հով մը բարձրացաւ։ Անձրեւի քանի մը կաթիլներ եկան ու թառեցան այր եւ կնոջ արձակուած մազերուն վրայ։

Պատուհանը գոցեցին։

×

Մարիամի հիւանդանոց փոխադրուած երեկոյեան, Արամ առաջին անգամ մտածեց հիւանդին մասին։ Ետքը ծնող սեռին մասին։ Եւ ամէնէն վերջը, մանկան տրուելիք անունին մասին։

Առաջին եւ երկրորդ հարցերը իր կամքէն վեր ըլլալով մոռցաւ։ Բայց երրորդը, որ օր մը վիճաբանութեան նիւթ դարձուցեր էր, լուրջ մտահոգութեան մատնեց զինքը։ Այդ գիշեր, մինչեւ լոյս խորհեցաւ։ Ոչ մէկ անուն իր սրտին չխօսեցաւ։

Սեդա կամ Աշխէն գեղեցիկ անուններ են, մտածեց ինքնիրեն։ Բայց եթէ մանչ ըլլայ, պիտի նախընտրեմ Տիգրան կամ Հայկ։ Որովհետեւ երկուքն ալ մեր պատմութեան մէջ ազգին սիրելի դէմքեր եղած են։

Ցանկարծ դրան զանգակը հնչեց։ Արամ վազեց։ Բարեկամը Միհրանն էր որ կուգար նարտ խաղալու։ Արամ մտատանջուած՝ սիրտ անգամ չունեցաւ խաղալիկները բերելու։ Դեռ ոտքի, անոյշ ժպիտով մը պատասխանեց.

— Ուրիշ օր մը։ Աւելի լաւ կը խաղանք։

Ու բաժնուեցան։

Արեւը, արդէն եկեր կախուեր էր տանը վրայ։ Զգաց որ կէս օր կ'ըլլար։ Աճապարեց։ Անցաւ հայելիին առջեւ, սանտրեց մազերը եւ, խոզանակ մը զարնելով ուսերուն, դուրս ելաւ։ Անոյշ արեւը կը խաղար եթերին մէջ։ Մայթերուն վրայ, մարդիկ կ'աճապարէին։ Մայիսեան բոյրերը, որ խունկի մը ծուխին պէս պատեր էին միջոցը, արտակարգ հեշտանք մը կուտային իրեն։ Սակայն, ոչ մէկ բան խօսեցաւ սրտէն։ Արագ արագ անցաւ մանուածապատ փողոցներէն, բռնեց ծառազարդ պողոտան որ շիտակ զինքը քաշեց ու տարաւ հիւանդանոց։

Մայր դրան առջեւ եռուզեռ մը կար։ Մարդիկ կը մտնէին ու կ'ելլէին։ Խառնուեցաւ հոսանքին ու քալեց։ Սիրտը կը տրոփէր։ Մտահոգ կեցաւ ու հարցուց հիւանդապահուհիի մը.

— Ե՞րբ կը բացուի մայրանոցին դուռը։

— Տասը վայրկեանէն։

Մէկ, երկու, երեք։ Ահա հինգ վայրկեան։ Սակայն դուռը բացուելու միտք չունէր։ Դիմացի ժամացոյցին երկար սլաքը երբ սկսաւ տասներորդ վայրկեանը համբել, յանկարծ դուռը բացուեցաւ եւ, բազմութիւնը խուռներամ ներս վազեց։

Նրբանցքին մէջ, Արամ շուարած կանգ առաւ։ Ո՞ւր եւ ո՞ր սենեակը պէտք էր զարնել։ Մոռցած էր։ Մտաւ տեղեկատուութեան սենեակը եւ հարցուց.

— Տիկին ...եանը։

— Դիմացի սենեակը։

Երբ շնորհակալութեամբ մը վերադարձած՝ Արամ դիմացի դուռը կը զարնէր, հիւանդապահուհի մը դուրս ելաւ։

— Տիկինին ամուսի՞նն էք։

— Ինչպէս որ կոչեցիք։

— Սիրունիկ աղջնակ մը ունեցաք...

Ներսը, անկողնին մէջ պառկած՝ երբ հիւանդը հանգստի պահ մը կ'ապրէր, Արամ գնաց ու անոյշ ժպիտով մը կեցաւ դէմը։ Մարիամ ինքն ալ ժպտեցաւ։

Հայրը, աղջկանը խանձարուրին մօտ կեցած, երբ ուշադրութեամբ կը դիտէր կաթնաբոյր դէմքը, արձանագրիչ պաշտօնեան մօտեցաւ.

— Ի՞նչ անուն պիտի ուզէիք տալ ձեր մանկիկին։

Արամ նայեցաւ Մարիամին աչքերուն մէջ։ Մարիամն ալ Արամին։ Բան մը չկրցաւ կարդալ։ Ձեռքը մազերուն տանելով յարդարելու պէս բան մը ըրաւ։ Ծննդեան արձանագրիչը անհամբեր ըսկսաւ շարել քանի մը անուններ.

— Ժանի՞ն, Ժաքլի՞ն, Էվլի՞ն...

Դեռ պիտի երկարէին այս կարգի անունները, եթէ յանկարծ, Արամ չտեսնէր ձեռքի թերթին օրուան թուականը։

Այս պատմական թուականը, որ թուականն էր իր աղջկանը պէս ահաւոր երկունքէ մը ծնող հրաշք մանկան մը, շատ հաճելի թուեցաւ։ Համապատասխան անուն մը գտնելու համար՝ դարձեալ սկսաւ չարչարել ուղեղը։ Պաշտօնեան դեռ կը շարունակէր...

— Ռոզէ՞թ, Ժանէ՞թ, Ժոռժէ՞թ ...

Մոռնալով համբուած բոլոր անունները, Արամ յանկարծ ուրախութեան փայլ մը տալով դէմքին՝ բացականչեց.

— Ոչ, պարոն, Ազատուհի ...։

ԾԱՏՈՒՐ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ՀԱՄԱՀՆԴԿԱԿԱՆ Ցառաջդիմասէրներու կազմակերպութեան կեդրոնէն կը տեղեկացնեն թէ Ջանտրա Բոզ ողջ է եւ կը սպասէ լաւագոյն պատեհութեան սկսելու համար այն յեղափոխութիւնը «որ պիտի ազատագրէ Հնդկաստանը օտար լուծէն»։ Բոզ գերմանասէր ուղղութիւն վարեց պատերազմի տեւողութեան եւ անցեալ տարի զրոյց կար թէ օդանաւային արկածով մը մեռած էր Ճափոնի մէջ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մոռցուած հայ գիւղ մը

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մեր շրջակայքը ունինք բազմաթիւ հայաբնակ գիւղեր եւ արուարձաններ։ Շատերուն ազգային, կրթական, քաղաքական տնտեսական առօրեայ կեանքին մասին տարիներու ընթացքին արձագանգ տրուած է այստեղ պատահական թղթակիցներու եւ աշխատակիցներու կողմէ։ Բայց առաւելապէս մէկ երկու մասի վրայ համբուռ տնտեսապէս բարգաւաճ ծանօթ մեծ գիւղերու մասին։ Մինչդեռ անդին մոռացութեան տուած են բազմաթիւ գործաւորաբնակ համեստ հայ գիւղեր, որոնք նոր սերունդին դաստիարակութեան եւ հայեցի կրթութեան համար քիչ խնամք չտայլած չեն։

Առնենք Քամբանեը Ֆուէզը.— Մարսէյլէն ութ քիլոմեթր հեռու, Սէնթ Անթուանի հայաբնակ մէկ թաղամասը։ Բարձր ու ծովահայեաց բլուրի մը ստորոտը։ Քանի մը տարիներ առաջ, ամայի, խոպան քառաժայռերու կոյտ մը կը ներկայացնէր այս բլուրը։ Հայ շինարար ձեռքերը քանդեցին ու հարթեցին այդ բնական արգելքները եւ կանգնեցին իրենց եկեղեցին, քանդուած տունն ու օճախը, խանութն ու արհեստանոցը։

Գիւղը մօտաւորապէս 50—60 տուն հայ բնակչութիւն ունի։ Թրքական Հայաստանի զանազան շրջաններէն՝ Վասպուրականցի, Խարբերդցի, Եոզկատցի եւայլն։ Մեծ մասամբ գործաւոր, արհեստաւոր, դերձակ, կօշկակար, սափրիչ։ Սեփական գործ ունեցողներ ալ կան,— Սրճարան, Նպարավաճառ, ինքնաշարժի տէր։ Տեղացիներուն հետ սիրալիր ու համերաշխ։

Ոգեւորիչ եւ մխիթարական է գեղին ազգային եւ կրթական կեանքը։ Ունի իր եկեղեցին։ Կրթական յատուկ յանձնախումբի մը հսկողութեան տակ՝ իր դպրոցը, որ կը վայելէ անխտիր բոլորին բարոյական զօրակցութիւնն ու նիւթական քաջալերանքը։

Աշակերտներուն թիւն է 40—50, աղջիկ եւ տղայ, 10—15 տարեկաններ։ Մեծ մասամբ ֆրանսական դպրոց յաճախող Հայորդիներ, որոնք օգտուելով հինգշաբթի ու կիրակի օրերու արձակուրդներէն, նոյն օրերը կուգան սորվելու մայրենի լեզուն։

Դժբախտաբար անդին կան նոյնքան եւ աւելի թիւով 16—20 տարեկան երկսեռ հայ պատանիներ, որոնք տնտեսական, ընտանեկան հոգերով ծանրաբեռնուած իրենց օրերը կ'անցընեն արհեստանոցներու կամ գործարաններու մէջ, զուրկ հայեցի դաստիարակութենէ։ Ահա այդ զգալի պակասը ուշադրութիւնը գրաւելով քանի մը սրտցաւ ընկերներու, նախաձեռնարկ եղան գիշերային դպրոցի մը կազմակերպութեան։ Այդ անձնուէր ընկերներն են Գալուստեան Գրիգոր ու Նշան Միւճէրէտեան։

Ուրախալի է ըսել թէ հակառակ շատ մը խոչընդոտներուն եւ սրահի պակասութեան, դպրոցը արդէն երեք ամսուան կեանք ունի, ուր կը յաճախեն 25—30 պատանիներ, 16—20 տարեկան մանչ թէ աղջիկ, որոնք սկզբնական օրերուն չէին կրնար զանազանել այբը բենէն։

Աշակերտներուն թիւը հետզհետէ կը բազմապատկուի։

Ցոյս ունինք որ տեղւոյն Հայ Կապոյտ Խաչը դպրոցին բարոյական ու նիւթական հսկողութիւնը ստանձնէ։

Քամփանեը Ֆրէզի հայ դպրոցը բարի նախանձը շարժեց նաեւ Ալակաւոտի հայ ծնողքներուն, որոնք ազային նախանձախնդրութեամբ որոշեցին ունենալ նաեւ իրենց դպրոցը։ 10 հայ մանուկներ այժմ արդէն կը յաճախեն Ալա կաւոտի հայ դպրոցը։ Հայկական այդ փոքրիկ թաղին մէջ ալ, ուրեմն, մուտք գործած է «Մեր մեծասքանչ»ը։ Կը մաղթենք որ, նոր սերունդին դաստիարակչական գործը դառնայ վարակիչ առաքինութիւն մը, վարակելով պարասրահներու եւ պողոտաներու վրայ մաշող հայ նոր սերունդը։

Ն. Կղայեցի

ՆԵՐԳԱՂԹԷՆ ԱՌԱՋ

«Արեւելք» կը գրէ (21 Օգոստոս) թէ Ներքին Նախարարութիւնը, Սովետական Հայաստան գաղթող Հայերու համար, Սուրիոյ բոլոր պաշտօնատուներուն ղրկած է հետեւեալ հրահանգը.—

«Որպէսզի կարելի ըլլայ գաղթող Հայերու արձանագրութիւնները ջնջել Սուրիոյ անձագրերու դիւան տոմարներէն, գաղթել փափաքողները պարտին դիմումնագիր ներկայացնել՝ սովետական հպատակութեան արտօնութիւն ստանալու համար։

Ներկայացուած դիմումնագրերը կը յղուին պատկան պաշտօնատուներուն, ըստ սովորութեան, ստուգելու համար թէ խնդրարկուն պարտակա՞ն է ելմտական սպասարկութեան կամ քաղաքապետութեան. եւ կամ ստուգելու համար թէ կա՞յ որ եւ է այլ արգելիչ պատճառ։

«Պաշտօնական ստուգումներու ամբողջացումէն ետքը խնդրարկուին թղթածրարը պէտք է յղուի Նախարարութեան, որպէսզի սուրիական հպատակութիւնը ձգելու համար տրուի պաշտօնական արտօնութիւնը»։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԿԱԶԻ եւ ելեկտրական լոյսի գինը կրճատուած ձեւով պիտի վճարեն այն բազմանդամ ընտանիք-ները, որոնք կը բնակին Սէն նահանգին մէջ: Այսպէս ընտանիք մը, որ 3 զաւակ ունի, 125 խորանարդ մեթրի համար պիտի վճարէ 625 ֆրանք: 4 զաւակ ունեցողը 200 խոր. մեթրի համար՝ 1000 ֆրանք: 5 զաւակ ունեցողը 250 խոր. մեթրի համար՝ 1250 ֆրանք: 6 զաւակ ունեցողը 300 խոր. մեթրի համար՝ 1500 ֆրանք: 7 զաւակ ունեցողը 345 խոր. մեթրի համար՝ 1725 ֆրանք: 8 զաւակ ունեցողը 370 խոր. մեթրի համար՝ 1850 ֆրանք: 9 զաւակ ունեցողը 400 խոր. մեթրի համար՝ 2000 ֆրանք: Իննէն աւելի զաւակ ունեցողը ամէն մէկ զաւկի համար 25 խոր. մեթրի դէմ 125 ֆր. աւելի:

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ԼՈՅՍ — Ընտանիք մը, որ 3 զաւակ ունի, 115 քիլովաթի համար պիտի վճարէ 675 ֆրանք: 4 զաւակ ունեցողը 145 քիլովաթի համար 850 ֆրանք: 5 զաւակ ունեցողը 175 քիլովաթի համար՝ 1025 ֆրանք: 6 զաւակ ունեցողը 200 քիլովաթի համար՝ 1175 ֆրանք: Իսկ 6էն աւելի զաւակ ունեցողը ամէն մէկ զաւակի համար 30 քիլովաթի դէմ 175 ֆրանք:

ԲՈՒՐԴ պիտի տրուի ծերերուն: Անոնք որ V. դասակարգին կը պատկանին, Սեպտեմբերի իրենց պարենատոմսի 10 թիւով իւրի ստանան 250 կրամ բուրդ, ճիշդ ինչպէս Օգոստոսի պարենատոմսին նոյն թիւով:

ԹԱՂԻՔԻ ներքանով հողաթափներու վաճառումը ազատ է այսուհետեւ:

ՕԶ նահանգին մասվաճառները, դժգոհ որ միսին արժեգինէն աւելի բարձր սակ դրուած է, ուրոշեցին նահանգապետին տրամադրութեան տակ դնել իրենց խանութները: Այս առթիւ ըսենք որ Փարիզի միսի շուկան այս շաբթու առատօրէն պարենաւորուեցաւ,— Վիլէթի սպանդանոցը հասան 4384 եզ, 1611 հորթ, 7914 ոչխար, 1002 խոզ:

ՊՐԻՒՍԷԼԷՆ Լոնտոն մեկնող Թղթատար օդանաւը, Երեքշաբթի, հագիւ օդը բարձրացած՝ կը զարնուի օդանաւային կայանի կառատան երդիքին ու թեւաբեկ կ'իյնայ գետին: Օդանաւին վարիչը եւ հինգ ճամբորդներ վիրաւորուեցան եւ փոխադրուեցան հիւանդանոց, իսկ օդանաւին հեռագրիչը մեռած գտնուեցաւ իր խուցին մէջ:

ՆԻՒՐԸՄՊԵՐԿԻ դատարանը Հիթլէրի արբանեակներուն մասին իր վճիռը պիտի հաղորդէ Սեպտեմբեր 30ին,— այս յետաձգումը, որ դանադան պրոյցներու տեղի տուաւ, կը հաստատուի որ արդիւնք չէ անգլիացի, ռուս, ամերիկացի եւ Ֆրանսացի դատաւորներու տարակարծութեանց, այլ խմբագրական ծանր աշխատանքին: Արդարեւ վճիռը, որ քանի մը հարիւր էջէ պիտի բաղկանայ, եւ պէտք է խմբագրուի երեք լեզուներով:

ԶՈՐՍ ԶԱՒԱԿ ծնող Ֆրանսացի մայրը դժբախտութիւնը ունեցաւ կորսնցնելու իր քառորդակէն մէկը,— փոքրիկը Թոքային վարակումի մը չդիմացաւ՝ հակառակ փէնիսիլլինով դարմանումին: Միւս երկու քոյրիկները, որոնք կը տառապէին մարսողական խանգարումէ մը, առողջացան: Իսկ չորրորդը քաջառողջ է

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ: Ֆրանսա իր 100 միլիոն սթերլինի պարտքը պիտի վճարէ 12 տարիէն սկսեալ 1950էն: Առեւտրական միութիւն մը պիտի ստեղծուի երկու երկիրներուն միջեւ արդիւնաբերական եւ տնտեսական հարցերու քննութեան համար: Անգլիա աւելի մեծ քանակութեամբշխնութեան նիւթեր պիտի ստանայ Ֆրանսայէն, ինչպէս նաեւ գինի եւ անուշահոտութիւն: Այս կարգադրութեամբ ֆրանքը աւելի կայուն արժէք պիտի ունենայ: Ֆրանսայի պարտքը 150 միլիոն սթերլին էր որուն 40 միլիոնը վերադարձուեցաւ մետաղ ոսկիով: 10 միլիոն եւս պիտի վճարուի յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին:

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋՈՒԱՆ ՆԻՒ ԵՈՐՔ ՀԷՐԸԼՏԷՆ — 18 Սեպտեմբեր 1896 Թուրք ոստիկանութիւնը երեւան հանեց ռազմանիւթի հայկական գործարան մը ինչպէս նաեւ տպարան մը, Սկիւտարի մէջ, ուր յեղափոխական գիրքեր կը տպուէին: Պոլսոյ մեծ պետութեանց դեսպանները շնորհաւորած են Սուլթանը՝ այս դաւադրութիւնը երեւան հանած ըլլալուն համար...

ԼՈՆՏՈՆԻ Ս. Պօղոս Մայր եկեղեցիի աւագերէցն եւք, յայտնի գրագէտ Պէրնըրտ Շօն աւ ձայնը բարձրացուցած է ի նպաստ Նիւրըմպէրկի ամբաստանեալներուն: «Դաշնակիցները բարոյապէս իրաւունք չունին մահավճիռ արձակելու, կ'ըսէ ան: Հիւլէական ռումբը դատարանէն դուրս թողուց մեր բարոյականը: Քանի որ մենք այդ ռումբը գործածեցինք առանց ազդարարութեան եւ կը շարունակենք գործածել, ուրեմն, բարոյականի տեսակէտէն, ի վիճակի չենք ուրիշները կախելու որքան ալ տրամաբանական ըլլայ պահանջը»:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդանաւաբարձ մը Բէնոսլֆ քանի մը խորտընկէցներու ընկերակցութեամբ ճամբայ պիտի ելլէ շուտով, միանալու համար Միջերկրականի ամերիկեան նաւաբաժինին: Ամերիկա պիտի վերադառնայ, կ'ըսեն Ֆրէնքլէն Ռուզըվէլթ օդանաւաբարձը: Ուաշինկթընի քաղաքական շրջանակներուն մէջ դիտել կը տրուի որ նաւատորմին այս շարժումները ապացոյց մըն են որ Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը կ'ուզէ իր արտաքին քաղաքականութիւնը «հիմնաւորել» Միջերկրականի շրջակայքը: Նաւաբաժինին մաս կը կազմեն 3 յածանաւեր եւ 6 Թորփիլահալածներ: Պաշտօնական շրջանակներու մէջ կը հերքուի այն զրոյցը որուն համաձայն անգլիական, ամերիկեան եւ Թրքական նաւատորմերը ռազմափորձ պիտի կատարեն Եգէականի մէջ (տես «Յառաջ» 7 Սեպտեմբեր):

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ զինեալ յարձակումները սաստկացան: Է. Ա. Մ.ի ընդհ. քարտուղարը, Փարցալիտէս, կը յայտարարէ թէ «տասը հազար հերոսներ կը կռուին ազատ բլուրներու վրայ յանուն ազատութեան»: Ահա այդ տասը հազարներն են, որ Մակեդոնիայէն իջնելով Թեսալիոյ դաշտերը, կ'աշխատին կտրել հաղորդակցութեան ճամբաները Աթէնքի եւ Թեսաղոնիկէի միջեւ: Ըմբոստներուն նպատակն է Լարիսան, Քարտիցան եւ Թրիքալան անջատել Աթէնքի կառավարութեան հակակշիռէն: Միւս կողմէ ալպանական եւ եուկոսլաւ սահմանին վրայ կ'երեւին զինեալ ուժեր, որոնք, ինչպէս եւ Թեսալիոյ մէջ կռուողները կ'օգտուին օտար պետութեան մը զինուորական ճնշումէն:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը յայտարարէ թէ իր դպրոցը կը վերաբացուի, հինգշաբթի Սեպտ. 26, առտուան ժամը 9ին Sociétés Savantesի սրահին մէջ, Օր. Ա. Չէյթունլեանի ուսուցչութեամբ: Կարող ուսուցիչ մը պիտի տայ Հայոց պատմութեան եւ Հայոց գրականութեան դասեր չափահասներուն համար:

Ս. ԷԹԻԷՆԻ հայ ազգ. վարժարանի դասընթացքները կը վերսկսին յառաջիկայ Հոկտ. 2ին: Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները արձանագրել տալ 22 Սեպտեմբերէն սկսեալ, կիւրակի օրերը, առաւօտեան ժամը 10—12, Հայոց մատուռը: Դպրոցի հոգաբարձութիւն

ԼԻՈՆԷՆ հայրենասէր անցորդ մը մէկ տարեկան «Արեւելք» կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Ա. Ահարոնեան ակումբին, «Յառաջ»ին միջոցաւ:

Հայ - Բոյժ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի հինգ տարուան՝ հաւաքածոն սպառած է, պակասաւոր հաւաքածոն (10 թիւ պակաս), անկազմ, կը ծախուի 1000 ֆրանք:

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի հետեւեալ թիւերը կը պակսին մեզի,— թիւ 2, 20, 24, 39, 46: Անոնք որ մեզի կը հայթայթեն այս թիւերը, կը ստանան հատոր մը մեր հրատարակութիւններէն (կանանչ բաժակով) կամ մէկ տարեկան ՀԱՅ - ԲՈՅԺ նոր շրջանէն:

ՀԱՅ ԲՈՅԺի ընթերցողներէն անոնք որ հաւաքածոյ չեն կազմեր՝ կը խնդրուի մեզի վերադարձնել թիւ 60ը, փոխարէն կը տրուի երկու թիւ յառաջիկայ թիւերէն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ նորակազմ երկսեռ երգչախումբին համերգը տեղի կ'ունենայ 8 Դեկտեմբերին, Casa d'Italiaի մէջ, Վ. Սարգսեանի ղեկավարութիւնով: Նոր անդամներ կ'ընդունուին մինչեւ Սեպտեմբերի 30ը, Salle Mazenod, ժամը 19—20:

ՍԱՍՈՒՆԱԿԱՆԻ նոր գինը ԲԻՒՐ ԱԿ, ՀԱԶԱՐ ԱԿի հետ՝ Ֆրանսա՝ 1075 ֆրանք, Արտասահման՝ 6,50 տոլար, D. TCHITOUNY, 13 rue Caumartin, Paris (9):

ԾԱԽՈՒ է Շէլ կուռնէի մէջ, փավիյեոն մը, երկու յարկ, 4 սենեակ, խոհանոց, ընդարձակ պարտէզ մը, 1500 քառ. մեթր, զանազան պտուղներով, լաւ ցանկապատ, անմիջապէս բնակելի: Երթեւեկութիւն՝ Gare de l'Est et Chateau de Vincennes, Otobus թիւ 113, 25 վայրկեան: Դիմել Մուրատեանի, 13 rue Saulnier, Paris, tel. Pro. 41-29:

Դպրոցական գիրքեր

ԼՈՒՍԱԲԵՐ Այբբենարան 70 ֆր., Ա. տարի 80 ֆրանք, Բ. տարի 100 ֆր.: ԼՈՒՍԱՂԲԻՒՐ քերական՝ 30 ֆր., Քերական – Ընթերցարան՝ 60 ֆր.: ԲԱՐԻ ԼՈՅՍ Քերական - Ընթերցարան 60 ֆր., Ա. տարի 80 ֆր.: ՄԵՂՐԱԳԵՏ Տարր. Բ. Փարիզի տպ. 75, ամերիկեան տպ. 100 ֆր.: ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ Հ. եւ Ջ. Աստուր՝ նախապատրաստ. գիրք՝ 65 ֆր.: ԱՐԱՐԱՏ Ա. տարի 60 ֆր., Բ. 100, Գ. 150 ֆր.: ՀՐԱԶԴԱՆ, Ա. տարի 80 ֆր., Բ. տարի 80, Գ. տարի 90 ֆր., Դ. տարի 150 ֆր.:

Դիմել ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Mr. le Prince, Paris (6), (Chèque - Postal 1278-35), ուր պիտի գտնէք նաեւ արտասահմանէն ստացուած նոր գիրքեր:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԳԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ իր ակումբին մէջ, այս ուրբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՎԱՐԴԱՆ ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, յառաջիկայ կիրակի 22 Սեպտ. կէս օրէ յետոյ, ժամը 3ին, Սարսէլի ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. ՎԱԼԱՆՍԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբը:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան ենթակոմիտէի ժողովը կը գումարուի յառաջիկայ շաբաթ գիշեր, ժամը 8.30ին Խրիմեանի սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ ընկ. Զէրչիեանի բնակարանը, յառաջիկայ կիրակի ժամը 3ին: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Մուրատ», «Քարգէն Սիմոն» եւ «Սեպուհ» խումբերու ընկերները այս շաբաթ, 21 Սեպտեմբեր, երեկոյեան ժամը 8ին, սովորական ժողովատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտադիր ներկայութիւն:

ՌԱԶՄԱԳԵՐԻՆԵՐՈՒ վերաբերեալ խիստ կարեւոր խնդրի մը համար, Ֆրանսական բանակին Վիէնի նախկին ռազմագերիները կը հրաւիրուին խորհրդակցական ժողովի մը որ տեղի պիտի ունենայ 20 Սեպտեմբեր, ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խաչատուրեանի սրճարանը, Rue Victor Faugier, Vienne:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Տէր եւ Տիկին Մանուկեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ալթունեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Դաւիթեան, Սարայտարեան, Թրփանճեան, Շմաւոնեան եւ Տոսիկեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որ նամակով կամ անձամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մեծ մօր ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՆՆԱ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի մահուան առթիւ, (14 Սեպտեմբեր):

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԵՑԷՔ

«Բազմավէպ»ին Վենետիկի Մխիթարեաններուն գրական, գեղարուեստական հանդէսին: Տարեկան բաժնեգին 1000 ֆրանք: 1940)45 բացառիկ թիւերը 2000 ֆրաքք: Հասցէ Rédaction Pazmaveb St. Lazare, Venise (Itali):

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ շաբաթ առտու 21 Սեպտեմբեր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, Միհրդատ Համբարձումեանի մահուան քառասունքի առթիւ: Պատարագը կը սկսի ժամը 10ին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԶԷՅԹՈՒՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Գ. ՏԷՕՎԼԷԹԻ, ՀԱՏՈՐ Բ., ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, ALLO, ALLO, Tél. 857.31

ԲԱՑՈՒԱԾ է, շատ մատչելի պայմաններով

Վ. ՎԼՈՒՆԱՃԵԱՆԻ

կառատունը (garage), 20, Rue Berlioz, NICE

ԲՈԼՈՐ ԱՌՈՒԾԱԽԻ եւ նորոգութիւններու համար դիմել վերոյիշեալ հասցէին: Բաց է ամբողջ գիշերը:

(GARO BOYADJIAN)

11, Rue des Petites Ecuries, Paris (10e)

Tél. : Prov. 66-57

Բաց է ամէն կէսօրէ վերջ ժամը 3—6, կամ ժամադրութեամբ:

Ուշադրութիւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն Crepin եւ Tannerie: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, 223 rue Tolbiac, Paris (13), Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8էն 12 եւ 14էն 18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ métro Tolbiac, Place d'Italie, Glacières:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10կՏոլ.

Vendredi 20 Septembre 1946 Ուրբաթ 20 Սեպտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année Nº 4806—Նոր շրջան թիւ 445 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր.

ԼՈՒՍԱԲԱՆԵԼ ԵՒ ՀԵՏԱՊՆԴԵԼ

Այս սիւնակներուն մէջ հրատարակեցինք օտար թղթակիցներու կամ պետական անձնաւորութեանց հետ մեր ունեցած տեսակցութիւններուն մէկ մասը միայն:

Վերջին տասը օրերու ընթացքին, այս տողերըստորագրողը բազմաթիւ տեսակցութիւններ ունեցաւ անգլիացի, ամերիկացի կամ ֆրանսացի քաղաքագէտներու, ինչպէս եւ զանազան օտար քաղաքական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներուն հետ:

Մեզի հետ ժամադրուեցան դիւանագիտական ներկայացուցիչներ, կուսակցութեանց պետեր, երեսփոխաններ, ծերակուտականներ, եկեղեցականներ՝ այս վերջիններուն կարգին Գալական նուիրակը:

Դեռ ունինք ուրիշ ժամադրութիւններ՝ յառաջիկայ շաբթուան համար: Տեսակցութիւններու այս շարքը պիտի շարունակենք խորհրդաժողովի ամբողջ տեւողութեան, հօկտեմբերի կէսէն ետք ուրիշ մայրաքաղաքներ այցելելու առաջադրութեամբ:

Դժբախտաբար, թերթին ծաւալը թոյլ չի տար որպէսզի մանրամասնօրէն պատմէինք մեր լսածն ու տեսածը, մեզի ըսուածն ու պատմուածը:

Բայց անհրաժեշտ է որ տանք մեր կրած տպաւորութիւնները՝ քանի մը բառով:

Աւելորդ է յիշել թէ այս տեսակցութիւնները, որոնք տեղի կ'ունենան Հ. Յ. Դաշնակցութեան Բիւրոյին գիտութեամբ, կը հետապնդեն մէկ գըլխաւոր նպատակ — ծանօթացնել մեր քաղաքական դատը, շեշտել մեզի դէմ գործուած անարդարութիւնը եւ ներկայացնել մեր պահանջները: Շատ համեստ աշխատանք մը որ կրնայ թերեւս ունենալ իր օգուտները, երբ Մեծերը բարեհաճին կանաչ սեղաններուն վրայ բերել մեր խնդիրը:

Կը թուի թէ անհրաժեշտ է, ամէնէն առաջ ու ամէնէն աւելի, նախ մօտենալ անոնց որոնք բացասական դիրք բռնած են մեզի հանդէպ եւ վարակուած են թրքասիրութեան ախտէն:

Անհրաժեշտ է նոյնպէս կապ հաստատել տարիքով կամ փորձառութեամբ երիտասարդ քաղաքագէտներու հետ, որովհետեւ քսանըհինգ տարուան մէջ նորահաս դիւանագէտներէն շատ քիչեր լսեցին ու կարդացին մեր մասին:

Ի՞նչ կարծիք ունին մեր Դատին մասին, ամերիկացի ծերակուտականն ու ֆրանսացի երեսփոխանը, անգլիացի դիւանագէտն ու իտալացի մտաւորականը: Տիրական գիծ մը կայ յայտնուած տեսակէտներուն մէջ.— Ձեր պահանջները բուն հայկական պահանջներ չեն...

Անհրաժեշտ է փարատել թիւրիմացութիւնը: Եւ ահա անխուսափելի հարցումը.

— Արտասահմանի մէկ միլիոնէն քանի՞ հոգի կրնայ հայրենիք վերադառնալ:

Կուտաս ամէնէն տրամաբանական հաշիւը: Կը խօսիս Ներգաղթին եւ Սփիւռքի հնչյութեան խանդավառութեան մասին, եւ յանկարծ պատ մը առջեւդ.

— Կը հասկնաք անշուշտ որ մեծ պետութեանց շահերուն դէմ է Հայաստանի հողային ընդարձակումը... Թուրքիան պէտք է ապրի՛...

Աշխատէ՛ բացատրել թէ Թուրքիան Վանին, Էրզրումին կամ Պիթլիսին պէտք չունի, թէ 750000 քառ. քիլոմեթր տարածութեան մէջ կը լողայ: Եւ յետոյ, ի՜նչ անիմանալի արդարութիւն է որ մեր ժողովուրդը զոհէ իր կենսական շահերը, որպէսզի Թուրքիան ծաղկի: Հաղիւ թէ ականջ կուտան:

Ու այսպէս անվերջ ու միաձայն առարկութիւն մեր արդար պահանջներուն դէմ:

Եւ սակայն, պիտի աշխատինք, պիտի բացատրենք, երբեմն ալ պիտի վիճինք, որպէսզի հասկցնենք, անհատապէս կամ հաւաքաբար, թէ այս ժողովուրդը յուսահատել չի գիտեր:

Պիտի պահանջենք որ պետութիւնները յարգեն իրենց յանձնառութիւնները, գործադրեն Ուիլսընեան Հայաստանի ծրագիրը ու մեզի վերադարձնեն հայկական բարձրաւանդակը:

Կուսակցական տարակարծութիւններ չունինք այս հիմնական պահանջին մասին:

Խորհրդային Հայաստանը եւ արտասահմանի Մնացորդացը իրաւական տէրերն են արեւմտեան Հայաստանի հողերուն:

Այս կէտն է որ կը բացատրէ Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը օտար քաղաքագէտներուն, իր բոլոր տեսակցութիւններուն մէջ:

ԺԻՐԱՅՐ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐԷՆ ՀԷՒ Ի ՀԷՒ

— Տօղաշարը գնաց: Մեքենավարը գնաց: Դիմացի խանութը փակուեցաւ 15 օր: Դռնապանին կատուն անգամ օդափոխութեան գնաց: Դուն ո՞ր օրուան կը սպասես...

Ես տատու մը նամբայ ինկայ դէպի եարաւ-արեւելք:

... Ուրեմն ա՞յս է Լեմանը, որ այնքան կը յիշեցնէ մեր Բզնունեաց ծովը: Աստիճան մըն ալ՝ Սեւանը: Թէեւ լեռ ու ձոր կայ մէկուն եւ միւսին երազոյրներուն միջեւ:

Ուզածդ ծով չէ՞ր,— Անեւասիկ:

Լեռնե՞ր ամէնի, երկնալայց:— Դիտէ՛ մինչեւ որ աչքդ յոգնի:

Ջուրե՞ր հոսուն, տաք ու պաղ: Ըմպէ՛ ա՛յս ակէն, այն ակէն

Եւ արե՛ւ, արեւ, որուն շողերը կը թափանցեն մինչեւ երակներդ:

Այլեւս մի՛ մտածեր մեծ քաղաքի ապականութեանց, համայնակուլ ժխորին եւ ջղաձգութեանց վրայ:

Անշուշտ, անշո՛ւշտ: Իսկ ո՞րն է սա դիմացի քաղաքը որ ամէն գիշեր ճրագալոյց կը կատարէ: Կարծես թագուհի մը ըլլար հարսնցու կամ հարսնեւոր:

Լոզա՛ն: Միայն կէս ժամ հեռու է մէկ ափէն միւսը: Եւ սակայն չես կրնար երթալ, առանց արտօնագրի:

Ճիշդ ինչպէս եւզիւ կէս ժամ էր մնացած որ Սեւրը իրականութիւն դառնար, բայց...

— Նորէ՞ն քաղաքականութիւն:

— Ներողութիւն: Բայց Փարիզ չե՞նք արդէն: Նորէն հեւ ի հեւ: Իբրեւ օդ ունենալով պէնզինը:

Մանաւանդ այն որ կը կոչուի ազգային:

ՎԱՀԷ

Յիսուն տարի առաջ

Նիւ Եորք Հէրըլտի 19 Սեպտ. 1896ի թիւէն.— Թուրքերը կ'ըսեն թէ պայթուցիկներու ուրիշ պահեստ մը եւս հանած են Բերայի մէջ եւ կ'ամբաստանեն Հայերը: Պերլինէն կը հաղորդեն թէ Սեւ Ծովու ռուսական նաւատորմը Վոսփոր պիտի մտնէ, եթէ Անգլիա բռնաբարէ Տարտանէլի Նեղուցները: Դիտել կը տրուի թէ համաձայն թուրքեւռուս դաշնագրին, ռուսական բանակը կրնայ 36 ժամէն Թուրքիա մտնել, եթէ այս վերջինը օգնութիւն ուզէ իրմէ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ թերթերը եւ անթելը կը մեղադրեն Անգլիան թէ 680.000 զինուոր կը պահէ օտար երկիրներու մէջ (50.000 Յունաստան, 40.000 Եգիպտոս, 40—50.000 Իրաք, 150 հազար Անդրյորդանան, 50—80 հազար Պաղեստին եւն.): Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Անգլիացիները թէ կը մարզեն եւ թէ կը սպառազինեն թրքական բանակը: «Նոր ժամանակներ» հանդէսը կ'ազդարարէ այս առթիւ.— «Խաղաղասէր ազգերը չեն կրնար անտարբերութեամբ դիտել օտար զինուորներու ներկայութիւնը ոչ-թշնամի երկիրներու մէջ»:

ՀՐԷԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ պիտի մասնակցի Լոնտոնի Պաղեստինեան խորհրդաժողովին, եթէ հետեւանք տրուի Անգլիոյ հրեայ կազմակերպութեան կողմէ եղած թելադրութեանց: Դաշնակցութեան ժողով պիտի գումարէ այսօր Երուսաղէմի մէջ եւ հաւանական է որ նպաստաւոր որոշում մը տրուի:

ՄԱՏՐԻՏԷՆ կը տեղեկացնեն թէ Ֆրանքոյի կառավարութիւնը կը խորհի Միացեալ Ազգերուն վճարել այն գումարները զորս Գերմանիա եւ Իտալիա փոխ տուին իրեն՝ զէնքը իշխանութեան գլուխ բերելու համար: Ֆրանքօ կը պարտի 62 միլիոն սթերլին Իտալիոյ, իսկ 50 միլիոն Գերմանիոյ:

ԱՆԳԼԻՈՅ Ա. ԴԱՀԻՃԸ Եւրոպա զրկուեցաւ մասնաւոր առաքելութեամբ: Կը կարծուի թէ խնդիրը կապ ունի Նիւրընպէրկի ամբաստանեալներուն հետ: Սպառազէն զինուորներ գիշեր ցերեկ հսկողութիւն կը կատարեն Նիւրընպէրկի ատեանին թարգմաններուն բնակարաններուն առջեւ, որպէսզի որ եւ է գաղտնիք դուրս չելլէ դատաւորներու խորհրդակցութեանց մասին:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Նախագահ Թրումըն չորեքշաբթի օր «վերջնագիր» մը յանձնեց իր առեւտրական նախարարին, պահանջելով որ արտաքին քաղաքականութեան մասին չարտայայտուի այլեւս եւ կամ հրաժարի: Նախագահը Ուալըսի հետ տեսակցելէ առաջ համդիպումներ ունեցաւ արտաքին փոխ նախարարներ Քլէյթընի եւ Րոպըրտ Րասըլի ինչպէս եւ Ջէյմզ Պէրնզի, Գարուխի հետ, որոնք բացատրեցին իրեն թէ տագնապը այնքան սուր հանգամանք ստացած է որ անխուսափ է զիջումներ ընել «ըմբոստ» նախարարին: Փարիզի պատուիրակութիւնն ալ երկու օրէ ի վեր կը հասկցնէ նախագահին որ եթէ Ուալըս միջամտէ իրենց գործերուն, «ուրիշ բան չի մնար իրենց, եթէ ոչ Ուաշինկթըն վերադառնալ»: Այս պայմաններուն մէջ է, ուրեմն, որ առեւտրական նախարարը յայտարարեց չորեքշաբթի իրիկուն թէ «յանձն կ'առնէ հրապարակային կարծիք չյայտնել արտաքին քաղաքականութեան մասին, մինչեւ Փարիզի խորհրդաժողովին վերջանալը»: Ուալըս երկու ժամ տեսակցութիւն ունեցաւ նախագահին հետ: Պիտի չհրաժարի առայժմ, բայց մամուլի ներկայացուցիչներուն հարցումներուն պատասխանելով, ըսաւ թէ որ եւ է բան չէ փոխած իր տեսակէտներէն եւ պիտի պաշտպանէ Սեպտեմբեր 12ի իր յայտարարութեան ոգին — մերձեցում Խ. Միութեան հետ: «Ինչո՞ւ յանկարծ որոշեցիք արտաքին քաղաքականութեան մասին չխօսիլ», հարցուցին թղթակիցները: «Որովհետեւ պարկեշտ մարդ եմ», պատասխանեց նախարարը: Երբ հարց տրուեցաւ թէ նախագահը «ի՞նչ կը խորհէր այս միջադէպին մասին», Ուալըս հաւաստեց թէ Թրումըն կը հաւատայ որ «խաղաղութիւնը պիտի պահպանուի Խ. Միութեան հետ»:

Այսպէս կամ այնպէս, արտաքին նախարարը՝ Պըրնզ պիտի շարունակէ իրուղեգիծըայնպէսինչկըհասկնայ: Ամերիկայի մէջ Ուալըսի ելոյթը խստօրէն կը քննադատուի: Ծովակալ Սթէնտլի, որ պատերազմի ընթացքին Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանն էր, յայտարարեց թէ «Ուալըս ոչ միայն յանցաւոր է ազգին ու նախագահին հանդէպ, այլեւ օգնած է հաւանական թշնամիի մը — յանցանք մը որուն համար կրնար գնդակահարուիլ պատերազմի ատեն»: Ամերիկայի մէկ ծայրէն միւսը կը պահանջեն Ուալըսի հրաժարումը: Իրեն կը ձայնակցին միայն ձախակողմեան հոսանքները, թէեւ Ազատականները բոլորովին հակառակ են իր յայտնած տեսակէտներուն:

★ Ամերիկեան թերթերը հրատարակեցին առեւտրական նախարարին մէկ նամակը, Յուլիս 23 թուակիր եւ 12 էջէ բաղկացեալ: Այս նամակով նախարարը կը թելադրէր նախագահին բանակցութիւններ կատարել, դաշնագիր մը կնքելով Խ. Միութեան հետ, հիւլէական ուժի մասին: Իր կարծիքով, ներկայիս աշխարհի ամենամեծ խնդիրն է ներդաշնակ յարաբերութիւններ հաստատել Մ. Նահանգներուն եւ Խ. Միութեան միջեւ: Ինք այսպէս կը պատկերացնէ խնդիրը.— 1. Կարելի չէ համաձայնիլ Ռուսերուն հետ, ուրեմն պատերազմը անխուսափելի է:— 2. Խ. Միութեան հետ պատերազմը անհնելի աղէտ մը պիտի ըլլայ մարդկութեան համար. ուստի պէտք է միջոցներ գտնենք խաղաղութեամբ ապրելու: «Բացորոշ է թէ մեզի եւ ամբողջ աշխարհի համար պարտաւոր ենք վերջին տեսակէտն ընդունիլ»:

Յայտնի չէ թէ այս նամակը ինչպէս ամերիկեան թերթի մը խմբագրին ձեռքն անցած է: Թերթերը կը գրեն թէ վեց պատճէններ պատրաստուած էին այս նամակէն, «ինչ որ շատ է, գաղտնի պահուելու համար»:

Հաշտութեան դաշնագիրները

Այն յանձնախումբը որ պաշտօն ունի մշակելու Թրիէսթէի Ազատ Շրջանին Սահմանադրութիւնը, նորէն վերջնական համաձայնութեան մը չյանգեցաւ առջի օր, ազգ. ժողովի եւ կառավարիչին իրաւասութեանց մասին: Վիճաբանութիւնները տեւեցին երեք ժամ, անգամ մը եւս շեշտելով մէկ կողմէ Խ. Միութեան, միւս կողմէ Անգլիոյ, Մ. Նահանգներուն եւ Ֆրանսայի միջեւ տիրող տարակարծութիւնները: Խորհրդային եւ Եուկոսլաւ պատուիրակութիւնները կը պահանջեն որ Ազգ. ժողովը գերիշխան ըլլայ, իսկ միւսները դիտել կուտան թէ քանի որ կառավարիչը պիտի նշանակուի իբրեւ ներկայացուցիչը Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին, պէտք է իրաւասութիւն ունենայ օրէնքներ առաջարկելու:

Խորհրդաժողովին միւս յանձնախումբերը բաւական յառաջ գացած են: Վերջացած է պուլկարական դաշնագրին քննութիւնը, բացի երկու կէտերէ, որոնց մին կը վերաբերի պուլկարեւհելլենական սահմանագլուխին: Զինուորական յանձնախումբն է որ պիտի վճռէ թէ Յունաստան պէտք ունի՞ սահմանագծի փոփոխման, իր ապահովութեան համար: Բանաձեւի մը քուէարկութեան ատեն, խորհրդային պատուիրակը դիտել տուաւ թէ Ֆրանսա իրաւունք չունի քուէ տալու, քանի որ պատերազմած չէ Պուլկարիոյ հետ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊՈԼՍՈՅ ԿՈՏՈՐԱԾԸ

(ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ)

Կէս դար առաջ, 26 Օգոստոս 1896ին, Չորեքշաբթի կէսօրէ ետքը ժամը մէկուկէսին, Պոլսոյ զինարանին մէջ պատրաստուած նոյնաձեւ մահակներով Թուրք խուժանը եւ զօրքը կը կոտորէին տասնեակ հազար Հայեր Պոլսոյ փողոցներուն մէջ, դեսպանատուներու առջեւ: Մեծ է սարսափը քրիստոնեաներու մէջ, անձկութիւն կը տիրէ ամէնուրեք, մտահոգ են դեսպանները, դիւանները կ'աշխատին անդուլ:

1896ի Պոլսոյ կոտորածը շարունակութիւնն է նախորդ տարուան Արեւելեան Նահանգներու կոտորածին, պատասխան մը եւրոպական մամուլի բողոքին, արհամարհանք մը՝ նետուած ընդդէմ միջազգային մարդասիրական կոչերուն, պատասխան մը կարմիր Սուլթանին դէմ արձակուած սպառնալիքներուն:

Տարիներ առաջ, 1889ին, հայասէր Ճէյմս Պրայս ճառի մը մէջ կ'ըսէր. «Թուրք կառավարութեան ամբողջ քաղաքականութիւնը հաւատալ կուտայ թէ իրօ՛ք կը փորձադրէ այն սկզբունքը, զոր քանի մը տարի առաջ արտայայտած է Օսմ. Նախարարապետ մը Սայիտ փաշա. «Հայկական խնդիրը ջնջելու համար, ջնջելու է Հայերը»:

Պոլսոյ կոտորածին պատրուակն էր Օսմ. Պանքայի միջադէպը: Խումբ մը Հայեր կը գրաւէին պանքան, ստիպելու համար եւրոպական դիւանները զբաղելու հայ խնդրով եւ իրականացնելու Պեռլինի դաշնագրով խոստացուած բարենորոգումները: Դրամատունը գրաւողները կը հաւատային թէ միջոցը կը համապատասխանէր նպատակին եւ թէ Եւրոպա, որ անտարբեր մնացած էր 95ի աղէտին, պիտի շարժէր եւ բարենորոգումներու գործադրութիւնը պիտի պահանջէր Սուլթանէն: Իրականութիւնը ցոյց պիտի տար թէ սխալած էին:

Ֆրանսական դեսպան Քամպոնի համոզումով «դրդողները բացարձակապէս կ'ուզէին առաւօտէն արիւն թափել տալ Եւրոպան միջամտելու պարտաւորելու համար»:

Դեսպանները հաւաքական հեռագրով կը դիմեն Սուլթանին՝ դիւանագիտական յարաբերութեան պատշաճութենէն անդին, որպէսզի դադրեցնէ կոտորածը: Դեսպանները պատասխանատու կը նկատեն Սուլթանը:Կոտորածը կը շարունակուի եւ միայն Ուրբաթ օր ջարդարարները զինարան կը յանձնեն մահակները: Զոհերու թիւը կը հաշուեն 10.000 եւ թերեւս աւելի:

Իրազեկ անձեր կը հաստատեն Թուրք կառավարութեան մեղսակցութիւնը: Գաղտնի ոստիկանութիւնը կը հսկէր անոնց վրայ, որոնք պանքան պիտի գրաւէին: Գրաւումէն ժամ մը առաջ Պոլսոյ զանազան կողմերը ջարդարարները դիրք բռնած ազդանշանի կը սպասէին՝ ջարդի սկսելու համար: «Օսմ. Պանքային միջադէպը ծանօթ էր արդէն Թուրք կառավարութեան: Առաջուց պատրաստուած էին մահակները: Օսմ. կառավարութիւնը անտարբեր էր որ գրաւողները կը մնային պանքային» (L. Rombert, Notes et Impressions de Turquie, Paris 1926, էջ 19):

Համոզուած էր նաեւ ռուս դեսպանատունը: Մտահոգ էր անգլիականը:Վոսփորի մօտ էին ռուս նաւերը, Տարտանէլի մօտ՝ անգլիական նաւերը (Նոյն, էջ 22):

Դեսպան Քամպոն կը հեռագրէ իր կառավարութեան. «Սուլթանը համոզուած է, գիտէ թէ ամէն բան կրնայ ընել: Վերջին ջարդը իր հաւանութեամբ կատարուած է: Ամիսներ առաջ Քիւրտեր եւ Լազեր Պոլիս բերուած եւ զինուած են: Չէին գիտեր թէ ինչ էր յեղափոխական ցոյցին բնոյթը, բայց գիտէին Թուականը, եւ ջարդարարներ ամէն անկիւն դիրք գրաւած էին: Խասքոյի գերեզմանատան մէջ թաքնուած զինուորներ նշանի մը վրայ դուրս եկան եւ ջարդեցին Հայերը»: Դեսպանը կը հեռագրէ Ռուսիոյ անտարբերութիւնը. «Սուլթանը գաղտնի բանակցութիւններ ընելու վրայ է Ցարին հետ եւ բանագնաց մը ղրկած է Լոնտոն՝ այն պահուն՝ երբ Ցարը Փարիզ կուգար» (28 Սեպտ. 1896):

Ռոպերթ Քոլէճի Տնօրէն Տք. Ուաշպըրն, ականատես մը Պոլսոյ կոտորածին, կը վկայէ թէ «Թուրք կառավարութիւնը որոշապէս ծանօթ էր ամէն բանի, շատ օրեր առաջ, նոյնիսկ ճիշտ ժամանակին՝ երբ Հայերը դրամատուն պիտի մտնէին: Ոստիկանութեան Նախարարը կարգադրութիւն ըրած էր, ոչ թէ ձերբակալելու համար այս մարդիկը, կամ կանխելու միջադէպը, այլ դիւրացնելու եւ քաղաքին մէջ հայկ. ջարդ մը կազմակերպելու համար: Ասիկա պսակումն եղաւ տարուան բոլոր ջարդերուն, Սուլթանին աթոռին մօտ վերջին արհամարհանք մը քրիստոնեայ աշխարհին: Միջադէպէն անմիջապէս ետքը Թուրք հրոսակներ, կազմակերպուած ոստիկանութեան նախարարութեան կողմէ, Պոլսոյ եւ Կալաթայի մէջ կը սկսէին Հայերու կոտորածը՝ մասնակցութեամբ բանակին:: Չորեքշաբթի ցերեկ եւ գիշեր, Հինգշաբթի ցերեկ ու գիշեր անընդհատ կը շարունակուի կոտորածը: Հինգշաբթի գիշեր դեսպանները բաց հեռագիր մը կը քաշեն Սուլթանին, յուսալով որ կոտորածը կը դադրեցնէ: Արդարեւ Ուրբաթ կը դադրի ջարդը» (Fifty years in Constantinople 1909, էջ 246—47):

Անգլիա կը կասկածի Ռուսիայէն, որ իր կարգին կ'ամբաստանէ Անգլիան: Շարժումը հականգլիական էր: Համիտ տարիներէ ի վեր կը կասկածէր Անգլիայէն, Եգիպտոսի գրաւումէն ետք՝ դէմ էր անգլիական արեւելեան քաղաքականութեան եւ կը յենուր ռուս օժանդակութեան: 94ին գերման կայսրը կը մերժէր Սալըզպըրիի առաջարկը՝ համաձայնութեան մը գալ Թուրքիոյ բարենորոգման շուրջ: 96ին «գերման կայսրը աւելի յառաջ կ'երթար, մասնաւոր դեսպան մը կը ղրկէր Պոլիս՝ Սուլթանին ներկայացնելու համար իր ընտանիքին նկարը՝ իբր նշան իր յարգանքին» (Ուաշպըրն, էջ 249):

Այսպէս կարելի չըլլար եւրոպական համերաշխութիւնը պահել բարենորոգումներու իրագործման ծրագրին շուրջ:

Գերմանիա կը մերժէ Թուրքիոյ բաժանումը: Անգլիա կ'աշխատի բարենորոգումներ հաստատել Թուրքիոյ մէջ, կը քաջալերէ հայկական ինքնավար նահանգի մը կազմութիւնը, մասամբ այս քրիստոնեայ ցեղին հանդէպ ունեցած համակրութենէն մղուած, մեծ մասամբ ալ իր սեփական շահերէն առաջնորդուած, որովհետեւ «կը հաւատար թէ ինքնավար Հայաստան մը պիտի ըլլար թումբ մը Ռուսիոյ ապագայ յառաջացման դէմ: Անգլիա ասիական ոեւէ հողամաս առնելու փափաք չունէր, կը հաւատար որ Թուրք կառավարութիւնը պիտի զօրանար նման փոփոխութեամբ մը» (Ուաշպըրն, էջ 201):

Տարիներ առաջ երբ Համիտ կը կասկածէր Անգլիայէն, որ կը հետաքրքրուէր Հայաստանով, բրիտանական դեսպան Տիֆըրէն կը հաւաստէր Սուլթանին թէ Անգլիա ոչ մէկ հողամաս կ'ուզէ ասիական կալուածներէն (Մարտ 1883): Համիտ վստահ չէր, թէեւ կ'ընդունէր որ հայ ինքնավար պետութեան մը կազմութիւնը անկարելի է: «Անգլիա կը պաշտպանէ Հայերը, բայց այս ժողովուրդը իր պատմութեան ընթացքին ե՞րբ պետութիւն մը կրցած է կազմել» (Hamid, Pensées et Souvenirs, 1916, Neuchatel, էջ 89):

Ռուսիա չէր ընդունիր որ անգլիական ազդեցութեան տակ հայկական թումբ մը կազմուի Միջերկրականի ճամբուն վրայ: Վստահ չէ Հայերու համակրութեան. ուստի համամիտ է Թուրք քաղաքականութեան:

Տարիներ ետքը Էջմիածնի պաշտօնաթերթը՝ Արարատ կը գրէր.— «Անգլիա 1896ին աշխատեցաւ լուծել Հայկական Հարցը, վերջ դնելով Սուլթանին մոլեգնութեան. բայց Ռուսաստանի ընդդիմութեան հանդիպեցաւ» (Արարատ, 1905, էջ 1092):

Ազատական Ազուրի, կողմնակից Օսմ. Կայսրութեան ապակեդրոնացման, «Հայաստանը Հայերուն, Անատոլուն Թուրքերուն, Արաբիան Արաբներուն», կը մտածէ որ «Ռուսիոյ մէկ բառը կրնար արգիլել հայկական աղէտը 1895ին, այսպէս կը շահէր Հայերու երախտագիտութիւնը, կը բարուքէր Հայերու վիճակը եւ բաց կը դնէր իր առջեւ Փոքր Ասիոյ դուռը»: Խրիմի զինակիցները, Անգլիա եւ Ֆրանսա, ասիկա կը մերժէին:Ռուսիա նոր Պուլկարիա մը չէր ուզեր տեսնել հարաւային սահմաններուն վրայ: -Հայասէր Ֆրանսացին, Փրեսանսէ, կը գրէր. «Ռուսիա փորձն ըրաւ, ինչպէս ըրած են հին եւ արդի պատմութիւններու ընթացքին ուրիշներ,— երբ ազգի մը անկախութիւն կը տրուի, ամէնէն աւելի սուտ անկախութիւնն է տրուածը» (L'Arménie et La Macédoine, 1903, էջ 27):

Հայասէր Ֆրանսացին կը վախնար, որ արեւելեան քաղաքականութիւնը կրնայ դուռ բանալ պատերազմի մը, որ փոքր պատերազմ մը պիտի չըլլայ» (Նոյն, էջ 24):

Եւ սակայն տարբեր հարց մը կար: Ռուս դեսպան Նելիտով առաջարկած էր ռուս վարչապետ Ուիդի անակնկալ հարուածով մը կարգադրել Նեղուցներու հարցը: Վարչապետը կը վարանէր, որովհետեւ գիտէր թէ անգլիական հակազդեցութիւնը պիտի չուշանար: Ռուս արտաքին Նախարար Լոպանով համաձայն էր Նելիտովի: «1896ի Պանք Օթոմանի գրաւումէն ետք, երկու զօրաբաժիններ Սեւաստաբոլէն պիտի մեկնէին Պոլիս: Նաւատորմը շարժման մէջ էր: Արեւելեան Հարցը պիտի լուծուէր մէկ հարուածով՝ երբ Լոպանով յանկարծամահ եղաւ Քիէվի մէջ (30 Օգոստ. 1896): Լոպանով հականգլիական էր. իր յաջորդը կայսեր նման խաղաղասէր եղաւ» (Le Correspondant, 25 Sept. 1908):

Անգլեւռուս բախումը անխուսափելի պիտի ըլլար, եթէ անգլիական նաւատորմը Տարտանէլ անցնէր, կամ ռուս նաւատորմը փորձէր Վոսփորի մերձենալ: Անգլիա չուզեր առանձին գործել, կը հրաւիրէ Ֆրանսան, բայց արտաքին Նախարար Հանոթօ, Լոպանովի ազդեցութեան տակ, չուզեր վրդովել զինակից Ռուսիան: «Լորտ Սալըզպըրի 20 Հոկտ. 1896ի ճառով Թուրքիոյ մահուան ահազանգը կը հնչեցնէր: Աւելի զօրաւոր պատճառ մը ունենալու էր այդքան աղմկելու,— բաժնել Ռուսիան Ֆրանսայէն: Անգլիոյ ջանքն էր խզել տալ Ֆրանքեւռուս զինակցութիւնը»: Այսպէս կը գրէ հայասէր Ռընէ Փինոն, Հանոթոյի տնօրէնութեան տակ հրատարակուած բազմահատոր Ֆրանսական Ազգի Պատմութեան մէկ հատորին մէջ (Histoire Dipl. de la France, էջ 584):

Վեհանձն հոգիներ ուժգնօրէն կը բողոքեն Պոլսոյ կոտորածին դէմ եւ կը պահանջեն իրենց կառավարութիւններէն ուժգին միջամտութիւն մը Պոլսոյ կառավարութեան մօտ: Պրայս՝ Անգլիոյ մէջ, Թուրաթի՝ Իտալիոյ մէջ, Ալպէր տը Մէօն և Տընի Քոշէն՝ Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովին մէջ կ'արտասանեն հայասիրական հոյակապ ճառեր (3 Նոյ. 1896), որոնց ընթերցումն իսկ յուզում կը պատճառէ ընթերցողին (Questions actuelles, T. XXXVI էջեր 106, 107, 115, 116): Կը հրատարակուի «Հայերուն կոչը» (Նոյն գործը T. XXXVIII, էջեր 231, 232, 239):

Այսքան աղմուկէն ետք, նահատակներու արիւնը Պոլսոյ մայթերուն վրայ դեռ չչորցած՝ կապարային լռութիւն մը կը տիրէ դիւաններու մէջ: Համիտ գեհենական ժպիտով կը դիտէ Եւրոպայի անտարբերութիւնը, իսկ միամիտներուն կը մնար պատրանք, հիասթափում:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

Լիբանանի Հայ վարժարանները

Գաղթաշխարհի հայութեան համար առաջնակարգ նշանակութիւն ունի հայ կրթական գործը: Դժբախտաբար, Սփիւռքի հայութիւնը չունի մէկ ընդհանուր կեդրոն՝ ուղղութիւն տուող եւ ուղեգծեր մշակող՝ այս մարզին մէջ: Չունինք նոյնիսկ տեղական լուրջ հիմերու վրայ դրուած կեդրոններ: Մեր Առաջնորդարաններն են միայն, որոնց կատարած գործերն ալ կիսատ-պռատ են, առանց ոեւէ համակարգութեան:

Վարժարանները.— Այս մասին ինչ տուեալներ որ կան՝ Առաջնորդարանի կազմածներն են, եւ մենք կ'ուզենք հանրութեան սեփականութիւնը դարձնել զանոնք:

Լիբանանի թեմի մէջ ունինք 32 հայ ազգային վարժարաններ՝ զանազան վայրերու մէջ: Այդ վարժարաններէն կէսէն աւելին, այսինքն 17ը, կը գտնուի Պէյրութի եւ արուարձաններու մէջ. մնացած 15ը Լիբանանի այլ վայրերուն մէջ են: Պէյրութի 17 վարժարաններուն մէջ կ'ուսանին 5523 աշակերտ աշակերտուհիներ, իսկ շրջաններու մէջ՝ 1359 աշակերտ աշակերտուհիներ: Այնճար նորահաստատ հայ գիւղախմբի ազգային վարժարանին մէջ, շրջաններու 1359 աշակերտներէն կ'ուսանին 419 հոգի:

Լիբանանի հայութիւնը, որուն թիւը 60.000ի կը հասնի, համախմբուած է գլխաւորապէս Պէյրութ քաղաքի եւ արուարձաններու մէջ: Լիբանանի 6885 աշակերտութեան 80 առ հարիւրը Պէյրութ քաղաքի մէջ է, այնտեղ կրթութիւն կը ստանայ, իսկ 20 առ հարիւրը՝ Լիբանանի այլ շրջաններու մէջ:

Պէյրութ եւ շրջակայքը կ'ապրի 48.000 հոգի, իսկ շրջաններու մէջ 12.000 միայն:

Չորս հարիւրէ աւելի աշակերտ ունեցող վարժարաններն են. Նոր Մարաշ՝ 649 աշակերտներ: Արզարեան՝ 562, Լուսինեան՝ 519: Ս. Նշան՝ 511: Մեսրոպեան 459: Սահակեան 442: Այնճարի վարժարան 419: Նուպարեան 404: Էշրէֆիէ 403: Մնացած վարժարաններու աշակերտութեան թիւը 3000էն կ'իջնէ մինչեւ 14—13ի:

Ընդհանուր աշակերտութիւնը կը բաժնուի երկու գլխաւոր մասի.— Մանկապարտէզի եւ Նախակրթարաններու: Մանկապարտէզ յաճախող երախաներու թիւն է 1690 մանչ եւ 1532 աղջիկ: Թէեւ աննշան թիւով, բայց գերակշռողը, մանկապարտէզներուն մէջ, մանչերն են: Նախակրթարաններու մէջ կ'ուսանին 1834 մանչ եւ 1826 աղջիկ: Այստեղ 8 հոգի միայն, իսկ մանկապարտէզի մէջ 158 հոգի, ուրմանչերն աւելին են:6882աշակերտութեան վրայ աղջիկներու թիւը 3362 է, իսկ մանչերու թիւը՝ 3520: Ինչպէս թիւերը կը ցուցնեն, երեւոյթը բնական է, եւ մեր ժողովուրդը հետամուտ, որպէսզի աղջիկներն ալ մանչերուն հաւասար դէթ նախնական ազգային կրթութիւն ստանան:

Լիբանանի հայութեան թիւը 60 հազարի սահմաններուն մէջ հաշուելով, կը գտնենք որ աշակերտութեան 11—12 առ հարիւրը ազգային վարժարանները կը յաճախէ: Հայ Ճեմարանին, Կաթողիկոսարանի Դպրեվանքին, այլ յարանուանութեանց վարժարաններուն եւ օտար այլ կրթական հաստատութիւնները յաճախող հայ աշակերտութեան թիւերն այստեղ նկատի չեն առնուած:

Դրամական միջոցներ.— Հետաքրքրական է նաեւ, թէ Լիբանանի ազգային վարժարանները նիւթական ի՞նչ միջոցներով կ'ապրին եւ որքա՞ն է վարժարաններու ծախքը:

1945—1946 ուսումնական տարեշրջանի պիւտճէն էր 288.380 լիբանանեան ոսկի: Երեսուներկու ազգային վարժարաններն այս գումարով կ'ապրին: Թուական այս տուեալները պակասաւոր են քանի մը կողմով:

Ա.— Մատնանշուած չէ, թէ աշակերտութեան ծնողները որքա՞ն կը վճարեն, իբրեւ կրթական թոշակ:

Բ.— Հայ խնամատարական զանազան մարմիններու մասնակցութեան չափը որքա՞ն է՝ դրամով եւ այլ նիւթերով:

ՕԳՆԵՆՔ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՆՔԵՐՈՒՆ

«Հայրենիք» (18 Օգոստ.) խմբագրականով մը կ'արծարծէ Մխիթարեան վանքերուն օգնութեան հարցը.—

Վիէննայի Մխիթարեան վանքի Ներկայացուցիչ Հ. Ս. Կողեան մասնաւոր նամակով մը կոչ կ'ընէ մեր հայրենակիցներուն, որ սրտաբուխ նուէրով մը օգնեն վնասուած տպարանի վերաշինութեան եւ առհասարակ վանքի ազգօգուտ գործունէութեան:

Պատերազմի ժամանակ, Վիէննայի Մխիթարեաններու վանքն ալ վնասուած է ռմբակոծութեան մը հետեւանքով եւ թէ մասնաւորապէս վնասուած են մայր վանքին եւ եկեղեցիին տանիքները եւ հռչակաւոր տպարանի երկու յարկաբաժինները: Ներկայ պայմաններուն մէջ Վիէննայի հաստատութիւնը ի վիճակի չէ իր սեփական միջոցներով նորոգելու իր շէնքերու քանդուած մասերը, որպէսզի կարենայ առաջուան նման արդիւնաւոր կերպով ծառայել հայ մշակոյթին: Եթէ դուրսէն օգնութիւն չըլլայ, անկարելի պիտի ըլլայ նոյնիսկ վերսկսիլ հրատարակութիւնը «Հանդէս Ամսօրեայ»ին, որ հայ բանասիրութեան լաւագոյն օրկանը եղաւ երկար տարիներ:

Պէտք կա՞յ ըսելու, թէ Վիէննայի, ինչպէս եւ Վենետիկի Մխիթարեաններու վանքերուն օգնելը ոչ թէ կրօնական, այլ ազգային կարեւոր պարտականութիւն մըն է, որովհետեւ այդ երկու վանքերն ալ իրենց գոյութեան սկիզբէն՝ մեծ ծառայութիւն մատուցած են հայ լեզուին, հայ գրականութեան, հայ պատմութեան, հայ բանասիրութեան եւ առհասարակ հայ մշակոյթին ու լուսաւորութեան: Պէտք կա՞յ յիշեցնելու, թէ այդ երկու վանքերու գոյութիւնն ու գործունէութիւնը միշտ ալ գոհունակութեան ու պարծանքի առարկայ է եղած ամէն Հայու համար, առանց դաւանական խտրութեան:

Որքան գիտենք, իրենց երկարամեայ բեղնաւոր գործունէութեան ընթացքին Մխիթարեան վանքերը երբեք հայ հասարակութեան չեն դիմած՝ իրենց համար օգնութիւն խնդրելու նպատակով: Եւ այսօր, երբ ռմբակոծումներու հետեւանքով անոնք վնասուած են եւ անկարող են սեփական միջոցներով նորոգել իրենց կրած վնասները, հայ ժողովուրդը ամէն տեղ եւ մասնաւորապէս Ամերիկայի հայութիւնը պարտաւոր են իրենց սրտաբուխ դրամական նուէրներով օգնութեան հասնելու անոնց, որպէսզի առաջուան նման կարենան շարունակել իրենց անփոխարինելի մշակութային առաքելութիւնը հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ:

Ճիշդ է, թէ մենք բոլորս այսօր տարուած ենք ներգաղթով եւ միւս խնդիրները մեր աչքին փոքր կ'երեւին: Բայց ասիկա պատճառ մը չէ, որ մոռնանք արտասահմանի մէջ ունեցած մեր դարաւոր ազգային հաստատութիւնները, որոնց պահպանման հոգը դեռ ժամանակէ աւելի կ'իյնայ մեր գաղութներուն վրայ, քանի որ Հայաստանի ժողովուրդը ի վիճակի չէ այժմ տակ օգնութիւն ընելու անոնց:

Վստահ ենք, որ ոչ միայն անհատ հայրենակիցներ, այլեւ Հայրենակցական Միութիւններ եւ զանազան բարեսիրական ու մշակութային կազմակերպութիւններ պիտի փութան արձագանգ տալու Վիէննայէն ու Վենետիկէն եկած օգնութեան կոչին եւ իրենց նուէրներով պիտի օգնեն Մխիթարեան մեր երկու վանքերուն ալ՝ օր առաջ բուժելու համար պատերազմի ատեն ստացած իրենց վէրքերը:

ՅԱՌԱՋ.— Այս առթիւ յիշեցնենք մեր գրողներուն եւ հրատարակիչներուն, որպէսզի մէկ կամ երկու օրինակ ղրկեն Վիէննայի եւ Վենետիկի մատենադարաններուն՝ ինչ որ լոյս ընծայեն իբրեւ հեղինակութիւն կամ թարգմանութիւն, ինչպէս կը խնդրեն մեզմէ յայտարարել Մխիթարեան գիտնական միաբանութիւնները: Պէտք է գիտնալ, որ Մխիթարեան վանքերը, իրենց մատենադարաններով, ազգային թանգարանի արժէք ունին, ուր պէտք է գտնուին օրինակներ հայ մտքի ժառանգութենէն, իբրեւ ապահով վայր, իբրեւ ուսումնասիրութեան կեդրոնական վառարան:

Մեր գրողները, իրենց թափառական կեանքին մէջ, յաճախ կը կորսնցնեն իրենց ամբողջ ունեցածը, մտաւորական հարստութիւնը,— Վենետիկի եւ Վիէննայի վանքերուն մէջ է միայն որ կը մնան անկորուստ, եւ տրամադրելի ամէն ուսումնասիրող աչքի:

Գ.— Կառավարութեան նպաստի քանակը որքա՞ն է:

Դ.— Դպրոցական հաստատութիւններն իրենց միջոցներով ի՞նչ գումար կը հայթայթեն:

Ե.— Պիւտճէի մէջ մտցուած չեն դպրոցական շէնքերու վարձքերը, շէնքերն ըլլալով ազգային սեփականութիւն:

Այսպէս, ուրեմն, 288.380 լիբանանեան ոսկի կը ծախսուի 6882 աշակերտի համար, կը տեսնենք որ իւրաքանչիւր դպրոցականի տարեկան ծախքն է 41—42 լիբանանեան ոսկի, աննշան գումար մը: Ամսականի հաշուով, իւրաքանչիւր աշակերտի կ'ուգայ 4 ոսկի 60 ղրուշ: —

Կիպրահայ կեանք

(Սեփական թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Վերջերս, Կիպրահայ Միութեանց սրահներուն մէջ, օգտակար բանախօսութիւններ ու դասախօսութիւններ տեղի կ'ունենան: Կ'արժէ յիշատակել բանախօսներէն Պոլսեցի Պ. Ստեփան Գասպարաճեանը, որ թէ Լառնաքայի «Հայկական Ակումբ»ի, ու թէ «Նիկոսիոյ Հայ Երիտասարդաց» Միութեան սրահներուն մէջ «Հայ Ազգին ծագումը» նիւթին շուրջ շատ շահեկան զոյգ մը բանախօսութիւններ ըրաւ:

Պ. Ս. Գասպարաճեան ամէն ջանք թափած էր բանախօսութիւնը խորացնելու եւ հետաքրքրական դարձնելու համար: Իր այս կարեւոր նիւթը բաժնեց երկու մասերու,— Աւանդական ու քննական:

Նախ բացատրեց հին Արմէններու ընդհանուր գաղթականութիւնը՝ Եւրոպայէն դէպի Փոքր Ասիա, Կապադովկիա ու վերջնապէս դէպի Հայաստան, ու յետոյ ծանրացաւ հայ Թագաւորներու քաղաքական ու շինարարական ձեռնարկներուն ու պետական գործունէութեան վրայ: Ծանրացաւ նոյնպէս հայկական անդիր գրականութեան հրաշագեղ նմոյշներու վրայ, որոնց քանի մը հատը արտասանեց: Յարգելի բանախօսը բացատրեց ուրարտական եւ Հայկազանց պետութիւններուն կարեւորութիւնը, եւ Արշակունեաց եւ Բագրատունեաց եւ անոնց յաջորդող հարստութիւններուն կարեւոր գործերը, մասնաւոր գրատախտակի մը վրայ նախապէս գծելով բացատրական քարտէսներ:

★ Կիպրահայ գաղութը սկիզբէն ի վեր եղած է ազգասէր, գրասէր ու եկեղեցասէր գաղութ մը, որուն իսկական պատմութիւնը կը սկսի 11րդ դարէն: Նախապէս Կիպրոսի մէջ գոյութիւն ունէին եպիսկոպոսական երկու թեմեր, իսկ երբ դեռ կանգուն էր Կիլիկիոյ Հայոց Թագաւորութիւնը, հայ դիւանագիտական ներկայացուցիչներ ու հիւպատոսներ միշտ կը յաճախէին Կիպրոս կղզին՝ մանաւանդ Ֆրանսացի «Լուսինեան» հարստութեան շրջանին (1192—1489): Երբ վերջ գտած էր Կիլիկիոյ հայկական Թագաւորութիւնը (1375 Ապրիլ 16ին, Աւագ Երկուշաբթի օրը), Կիպրոսի «Լուսինեան» Ֆրանսացի Թագաւորները, մինչեւ 1489 թուական, շարունակեցին իրենց տիտղոսներուն վրայ աւելցնել՝ «Roi d'Arménie» տիտղոսը իբր ազգականներ մեր Լեւոն Լուսինեան վերջին Թագաւորին, որ Փարիզի մէջ մեռաւ 1393 թուականին:

Նուպար Մազլումեան

ՏԷՍԻՆ (16 Սեպտ.).— *Երէկ տեղի ունեցաւ Ֆրանսական բանակի 1939—40ի հայ նախկին Ռազմիկներու Միութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը ընկերական ջերմ մթնոլորտի մէջ: Միութիւնը միշտ նախանձախնդիր չէզոքութեան սկզբունքին, իր մէջ կը հաշուէ ամէն գաղափարի տարրեր՝ տոգորուած նոյն եղբայրական ոգիով:*

Միութեան քարտուղար ընկեր Հերոյեան ներկայացուց մէկ տարուան բարոյական տեղեկագիրը, իսկ ընկ. Գոտուրեան՝ նիւթական հաշուեկշիռը: Բարսեղ Մատոյեանի առաջարկով՝ ժողովը ընդունեց իրերօգնութեան սնտուկի մը հիմնադրութիւնը եւ պարտք դրուեցաւ նոր ընտրուելիք վարչութեան վրայ, որ աշխատի իրագործելու այդ որոշումը:

Ապա ձեռնարկուեցաւ նոր վարչութեան ընտրութեան: Գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրուեցան ընկերներ՝ Բարսեղ Մատոյեան, Վահան Ցակորեան, Վահրամ Սէֆէրեան, Նուպար Գոտուրեան եւ Ժիրայր Պառաւեան: Յաջողութիւն նորընտիր վարչութեան:

Գ. Պ.

ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒՍ...

Կիրակի կէսօրէն ետքը, Սէն գետին վրայ, Սիւրէնի գետափը, մարդկային միաէ պարիսպով մը շրջապատուած, տեղի ունեցաւ Սէնի Միջազգային Ջրադահուկի ախոյենական մրցումը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Գաղղիոյ, Անգլիոյ, Իտալիոյ եւ Հոլանտայի ախոյեանները:

Ուրախութեամբ կ'արձանագրենք Իտալիոյ ախոյեանին յաջողութիւնը, զոր շահեցաւ Թորինոյի Պ. Տէր Ստեփանեանին որդին: Մեր ազգակիցը ոչ միայն կրցաւ չնչին տարբերութեամբ մը երկրորդութեան մրցանիշը շահիլ՝ Գաղղիացի օրուան ախոյեանին՝ Սէֆէրաէսին վրայ, այլեւ ամենավտանգաւոր հակառակորդը հանդիսացաւ այս վերջինին, եւ ամէն հաւանականութիւն կը ներշնչէ որ գալիք տարուան մրցումին մէջ միջազգային ախոյեան դառնայ:

Մեր ջերմ եւ անկեղծ շնորհաւորութիւնները երիտասարդ մեր արենակիցին՝ իր այս պատուաբեր յաջողութեան համար, եւ կը մաղթենք սրտովին, որ ան արժանանայ նորանոր յաղթանակներու:

Գալ կիրակի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի արուարձաններու համաձոյլ Ա. խումբը պիտի մրցի Վանվի մարզադաշտին վրայ, տեղական Ա. խումբին դէմ:

Կը յուսանք թէ, Փարիզի մարզասէր երիտասարդութիւնը պիտի փութայ քաջալերել մեր Հ. Մ. Ը. Մ.ականները:— Հին մարզիկ մը

Հայոց ներգաղթը եւ Իրան

Վերջերս հրատարակեցինք «Իրան Մա» թերթին մէկ յօդուածը Հայոց ներգաղթին մասին: Այս անգամ «Մեհր Իրանի» թերթն է, որ կը գրադի Հայոց ներգաղթով,— «Մաս մը Հայեր կը հեռանան Իրանէն» խորագրին տակ:

«Իրան Մա» թերթին յօդուածագիրը վերջերս կը գրէր թէ աշխարհի զանազան անկիւնները ցրըուած Հայերը Հայաստան կը վերադառնան, ու շատ բնական կը գտնէր այդ, երբ մանաւանդ նկատի առնուի որ կարգ մը երկիրներու մէջ բարեացակամութիւն ցոյց չի տրուիր Հայոց, ինչպէս Թուրքիոյ մէջ: Ընդհակառակն Իրանի մէջ, Հայերը շատ լաւ ապրած են եւ որեւէ խտիր չէ դրուած Հայերու եւ տեղացիներու միջեւ: Բայց ասիկա պատճառ մը չէր որ մնային Իրանի մէջ: Ճիշդ է, մեր սիրելի Իրանը, որոշ պատճառներով, ետ մնացած է արդի զարգացած երկիրներէն, այսուհանդերձ կարելի չէ ուրանալ որ Իրանեան մաքուր արեան իբրեւ արտայայտութիւն՝ Իրան միշտ հիւրասէր եղած է տարագիրներու հանդէպ:

Զենք ուզեր խօսիլ Հայոց կրած տառապանքներուն մասին, բայց հարկ կը համարինք արձանագրել, որ քաղաքակիրթ ազգերէն՝ Ֆրանսացիները «օտարական» կը կոչեն իրենց երկրէն ներս մտնող ամէն անհատ, որ կը պատկանի տարբեր ազգի մը: Իսկ յետամնաց Իրանը, որ իր զաւակները Ֆրանսա կը ղրկէ ուսանելու, ոչ ոք կ'անուանէ «օտարական»:

Անաչառ Հայերու համար ոչ մէկ խտրութիւն դրած է եւ Իրանի ու Հայաստանի միջեւ տարբերութիւն չէ զգացուած: Այս տեսակէտով՝ Իրանը Ամերիկայի պէս է:

Հայերը սիրած են Իրանը, ամէն ջանք թափած անոր անկախութեան եւ բարձրացման: Այդ նպատակին զոհեր են իրենց երիտասարդները: Ինչպէս Իրան ըստ արժանւոյն կը գնահատէ այդ զաւակներուն իրական արժէքն ու կարողութիւնը, այնպէս ալ Հայերը տոգորուած են երկրին անկախութեան եւ զարգացման գաղափարով: Ամէնուս ծանօթ է, որ անցեալին մէջ, Հայերէն եւս դեսպան եւ դիւանագիտական ներկայացուցիչ կ'ընդունէին Իրանի անունով: Անոնք բոլորն ալ անկեղծութեամբ ծառայած են այս երկրին:

Արդ, խօսքս ուղղելով Իրանի Հայերուն, կ'ըսեմ.

— Մենք այսօր ո՛չ ուրախ ենք որ կը հեռանաք Իրանէն, ոչ ալ կը փափաքինք արգելք հանդիսանալ ձեր յառաջդիմութեան եւ երջանկութեան: Այնպէս որ կը թողունք ձեր հայեցողութեան եւ ցանկութեան: Երջանկութիւն կը մաղթենք մեկնողներուն եւ յաջողութիւն՝ մնացողներուն, որոնք պիտի ծառայեն մեր սիրելի Իրանին:

Գ. ԿԱՌՎԱՐԵՆՑԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Սիրելի «Յառաջ».— Փարիզ այցելութեանս ընթացքին, սրտի խորունկ ցաւով կ'իմանամ, պաշտելի ուսուցիչիս՝ բանաստեղծ Գ. Կառվարենցի մահուան գոյժը:

Անհաւատալի էր ինծ համար: «Յառաջ»ը ձեռքէս սահեցաւ ինկաւ:

Երեւակայութեանս հորիզոնին վրայ գծուեցաւ Քորֆուի Արարատեան վարժարանը, ուր իրմէ կը ստանայի նախնական կրթութիւնս իր ազգային առողջ հոգիով:

Բախտի բերումով 1944ին իրեն հանդիպեցայ, Վիէննա, Մխիթարեան Հայրերու վանքին մէջ, որ Հայերու ժամադրավայրը դարձած էր ամէն կիրակի:

Քսան տարի անցեր էր այն օրէն ի վեր, երբ Քորֆուն թողլով՝ մեկնած էր Տէտէն Աղաճ: Յիշողութիւնը միշտ թարմ էր, քսան տարուան աշակերտուհին չէր մոռցած: Երկիւղածութեամբ մօտեցայ իրեն: Այդ օտար վայրերուն մէջ մեր հանդիպումին, վարժապետէ մը աւելի հօր մը տպաւորութիւնը թողուց վրաս:

Յաճախ կ'այցելէի իր համեստ ընտանիքին, կ'ուզէի անգամ մը եւս լսել վարժապետախրատական յանդիմանութիւնները:

Վիէննայէն մեկնած պահուս, «մնաք բարով»ի համար մօտը գացի: Խորհուրդներ տուաւ, թանկագին խորհուրդներ, զորս պիտի չմոռնամ երբեք:

Հանգի՛ստ իր տառապած հոգիին: Յարգելու համար իր յիշատակը, 1000 Ֆրանք կը նուիրեմ Պէյրութի հայ Ճեմարանին: — Ն. Շէհիրլեան

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ

Կարճ գրել մահազդները, հանդէսներու նկարագրութիւնները եւ ժողովի հրաւէրները: Յստակ գրել, թուղթին մէկ էջին վրայ գրել եւ մելանով գրել:

Զինուորական յանձնախումբը վաւերացուց իտալական դաշնագրին տրամադրութիւնները, որոնց համաձայն նաւատորմը պիտի բաղկանայ միայն երկու զրահաւորներէ, չորս յածանաւերէ, չորս թորփիլահալածներէ, 16 թորփիլանաւերէ եւ ուրիշ կարգ մը օժանդակ նաւերէ: Բանակին թիւը պիտի ըլլայ 250.000: — Հունգարական պատուիրակութիւն մը դանդատեցաւ թէ Չեխոսլովաքիա կ'ուզէ արտաքսել 200.000 Հունգարներ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐԸ գործադուլ պիտի հռչակեն այսօր, ուրբաթ, կառավարութիւնը անխախտ մնացած ըլլալով իր տեսակէտին վրայ: Գործադուլը արդէն սկսած է հիւսիսային գաւառներուն մէջ: Կառավարութիւնը կը սպասէ մասնաւոր յանձնաբումբին եզրակացութեանց, թոշակներու յաւելում կատարելու համար: Դահլիճը միաձայնութեամբ որոշած է որ յաւելումները կատարուին յառաջիկայ տարիէն սկսեալ:

ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ նախարարը, որ Քոփէնհակ գացած էր մասնակցելու համար 46 ազգերու համագումարին, վերադարձին յայտարարեց թէ անկարելի է բարձրացնել հացի բաժինը: Շաքարի 500 կրամի յաւելուածական բաժին մը պիտի տրուի Սեպտեմբերի վերջը: 300 կրամ միս պիտի տրուի, քիլօն 150—200 ֆրանքէն, եթէ արտադրիչները ընդունին առաջարկուած գինը: Ամբողջ աշխարհի համար շատ ծանր վիճակ մը կը ներկայացնէ ճարպեղէնի տագնապը:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ Նուկոսլաւիոյ կաթոլիկ հովուապետը, Ալոյզիւ արք., ամբաստանուած ըլլալով թէ «ոճիրներ գործած է ժողովուրդին դէմ»: Կը կարծուի թէ այս ձերբակալութիւնը հետեւանք է այն դատավարութեան որ կը կատարուի 18 անձերու դէմ, իբրեւ անդամ Ուսթաշիներու եւ Խաչակիրներու ընկերակցութեան մը: Ամբաստանեալներէն 12ը քահանաներ են:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ՝ երկու Յոյներ գնդակահարուեցան Սելանիկի մէջ: Մէկը արքայական էր, որ մեռաւ «կեցցէ՛ թագաւորը» աղաղակելով: Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը հերքեց այն զրոյցները թէ Յունաստան օտար արշաւանքի մը վտանգին տակ է:— Զրոյցի մը համաձայն, համայնավարները պիտի հեռանան քաղաքէն, եթէ կուսակցութիւնը օրէնքէ դուրս հռչակուի: Իլասի անդամներէն շատեր Եղէականի կղզիները կ'աքսորուին:— Անցեալ շաբթու ծառերուն կապուելով գլխատուեցան խումբ մը արքայականներ:

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հեռագրեն թէ մոլլա Մուսթաֆա էլ Պարզանիի հետեւորդներէն 70 ընտանիքներ որոնք Իրան ապաստանած էին 1945ի ապստամբութեան ձախողումէն ի վեր, Իրաք վերադարձած են: Մոլլային եղբայրն ալ կը սպասէ սահմանագլուխին վրայ, 150 ընտանիքներով, Իրաք մտնելու եւ հպատակութիւն յայտնելու համար: Մոլլան մահուան դատապարտուած է, բայց կը հաւատեն թէ կրնայ վերադառնալ եւ հպատակութիւն յայտնել, եթէ պատիժը փոխեն: Կառավարութիւնը 2000 սթերլինի նպաստ մը յատկացուց վերադարձող Քիւրտերուն:

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հեռագրեն թէ թերթերը գործադուլ յայտարարեցին, բողոքելու համար կառավարութեան դէմ որ յաճախ կը դադրեցնէ իրենց հրատարակութիւնը: Չորեքշաբթի օր երկու թերթեր, որոնց մէկը Orient, դադարման դատապարտուեցան անորոշ ժամանակով: Ասով դադրած կ'ըլլան վեց թերթեր:

ՍԹԱԼԻՆ կարեւոր յայտարարութիւն մը պիտի ընէ Խ. Միութեան արտաքին քաղաքականութեան մասին, համաձայն Փարիզի խորհրդաժողովի շրջանակներուն մէջ շրջած զրոյցներու: Կը հաւատեն թէ այս յայտարարութիւնը, որ ծրագրուած էր հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տարեդարձին համար, կրնայ աւելի կանուխ կատարուիլ, նկատի առնելով ամերիկեան քաղաքականութեան նոր երեւէջները:

ՆԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐՈՒ ընկերութիւնը նոր բարեփոխումներ ծրագրած է որոնք պիտի գործադրուին անմիջապէս: Հոկտեմբեր 15էն սկսեալ կառախումբերը նոյնքան բազմաթիւ պիտի ըլլան որքան ամառը: Յետոյ, զգալապէս պիտի աւելնայ ճեպընթաց կառախումբերու արագութիւնը, հասնելով մինչեւ 100—120 քիլոմեթրի: Փարիզ-Մարսէյլ ճամբան պիտի կրճատուի 1.30 ժամ:

ՊԵԼԺԻԱԿԱՆ օդանաւ մը արկածով վար ինկած է Նիւֆոունտլէնտի մէջ: Մեռած են 44 հոգի:

ԱՆԳԼԵՒԵԳԻՊՏԱԿԱՆ բանակցութիւնները նոր դժուարութեանց բախեցան: Անգլիա 1936ի դաշնագիրը վերաքննելու համար կ'առաջարկէ.— Ա. Սուտանի ժողովուրդին կարծիքը հարցնել՝ երկիրը Եգիպտոսի վարչութեան յանձնելէ առաջ:— Բ. Անփոփոխ պահել Սուտանի վարչաձեւը՝ համաձայն 1899ի եւ 1936 դաշնագիրներուն:— Գ. Զիջել Սուտանի մասին՝ ներկայ բանակցութեանց ընթացքին:— Դ. Անգլիա եւ Եգիպտոս խորհրդակցին երբ «պատերազմի վտանգ սպառնայ Եգիպտոսի կամ դրացի երկիրներուն»: Եգիպտոս համաձայն չէ այս առաջարկներուն եւ կը պահանջէ որ Անգլիա պարպէ Եգիպտոսը անմիջապէս եւ անպայման:

Հոգեհանգիստ

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Սամուէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկ Սամուէլեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի **22** Սեպտեմբեր, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր

Այրի Տիկին ՄԱՐԻԱՄ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Հայոց եկեղեցին մէջ:

ՏԷՍԻՆԻ կրթական մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է 2225 ֆրանք Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէէն եւ 915 ֆրանք Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին՝ փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Սրբուհի Փափազեանի մահուան առթիւ:

★ Շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ 1350 ֆրանք, Տէսինի Վասպուրականցիներէն, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Սրբուհի Փափազեանի եւ Օր. Ալիս Նաւոեանի մահուան առթիւ:

★ Նոյնպէս շնորհակալութիւն կը յայտնենք ընկեր Վահան Ճիհանեանին (Սարսէլ) որ իր եղբօր մահուան տարեդարձին առթիւ՝ նուիրեց 500 ֆր. դպրոցի ֆոնտին:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ Georges Vի շքեղ հիւրանոցներուն մէջ, ներկայութեամբ դիւանագիտական մարմնի ներկայացուցիչներուն, տեղի կ'ունենայ, շաբաթ, 9 Նոյեմբեր ժամը 22էն մինչեւ լոյս:

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան 1000 ֆրանք կը նուիրեն Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանին վերաշինութեան:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը յայտարարէ թէ իր դպրոցը կը վերաբացուի, հինգշաբթի Սեպտ. 26, առաւօտեան ժամը 9ին Sociétés Savantesի սրահին մէջ, Օր. Ա. Զէյթունլեանի ուսուցչութեամբ: Կարող ուսուցիչ մը պիտի տայ Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան դասեր չափահասներուն համար:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ նորակազմ երկսեռ երգչախումբին համերգը տեղի կ'ունենայ 8 Դեկտեմբերին, Casa d'Italiaի մէջ, Վ. Սարգսեանի ղեկավարութեամբ: Նոր անդամներ կ'ընդունուին մինչեւ Սեպտեմբերի 30ը, Salle Mazenod, ժամը 19—20:

ԾԱԽՈՒԻ է Շէլ կուռնէի մէջ, փավիյոն մը, երկու յարկ, 4 սենեակ, խոհանոց, ընդարձակ պարտէզ մը, 1500 քառ. մեթր, զանազան պտուղներով, լաւ ցանկապատ, անմիջապէս բնակելի: Երթեւեկութիւն՝ Gare de l'Est et Chateau de Vincennes, Otobus թիւ 113, 25 վայրկեան: Դիմել Մուրատեանի, 13 rue Saulnier, Paris, tel. Pro. 41-29:

Հայ - Բոյժ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի հինգ տարուան հաւաքածոն սպառած է, պակասաւոր հաւաքածոն (10 թիւ պակաս), անկազմ, կը ծախուի 1000 ֆրանք::

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի հետեւեալ թիւերը կը պակսին մեզի,— թիւ 2, 20, 24, 39, 46: Անոնք որ մեզի կը հայթայթեն այս թիւերը, կը ստանան հատոր մը մեր հրատարակութիւններէն (կամանիչ բաժակով) կամ մէկ տարեկան ՀԱՅ - ԲՈՅԺ նոր շրջանէն:

ՀԱՅ ԲՈՅԺի ընթերցողներէն անոնք որ հաւաքածոյ չեն կազմեր՝ կը խնդրուի մեզի վերադարձնել թիւ 60ը, փոխարէն կը տրուի երկու թիւ յառաջիկայ թիւերէն:

ԴԵՐՁԱԿԻ մը համար լաւ կտրող մը եւ մաքուր կարող (ափիէսէօր մը) կ'ուզուի, լաւ վճարում: Դիմել անձամբ կամ գրաւոր այս հասցէին՝ Maison Moderne, 37 rue Colbert, Pertuis, Vaucluse:

ԿԱՐԴԱՑԻ՞Ք «Յառաջի Սաներ»ը: Քանի չէ սպառած՝ դիմեցէք Ծատուր Պէրպէրեանի, 17 rue Damesme, Paris (13):

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՎԱՐԴԱՆ ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, յառաջիկայ կիրակի 22 Սեպտ. կէս օրէ յետոյ, ժամը 3ին, Սարսէլի ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան ենթակոմիտէի ժողովը կը գումարուի այսօր, ուրբաթ գիշեր, ժամը 8.30ին Խրիմեանի սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ ընկ. Ջէրչեանի բնակարանը, յառաջիկայ կիրակի ժամը 3ին: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս կիրակի ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՏԱՐՕՆ ՍԱՍՆՈՅ ՁՈՐԻ Հայր. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ կիրակի 22 Սեպտ. ժամը 2.30ին, Պուլվար Օտոյի հայ դպրոցի սրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Համախարբերդցիական Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը տեղի պիտի ունենայ 22 Սեպտ. 1946, կիրակի առաւօտ, ժամը 8.30ին Հ. Ա. Միութեան սրահին մէջ, 67 րիւ Լօնկ տը Քափուսէն: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան վարչութիւնը, 24րդ տարեդարձի, Բ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր երկսեռ Վասպուրականցիները անխտիր, յառաջիկայ 22 Սեպտ. կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին Café Noaillesի սրահին մէջ: Շատ կարեւոր հարցեր:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍ եւ Ալիս Դաւիթեանները, իրենց խնդակցութիւնները կը յայտնեն, Տէր եւ Տիկին Միսաք եւ Արտեմիս Ղազարեաններուն (Միսաք Միրզէ), Լիոն իրենց առաջին զաւակին ՇԱՔԷին ծնունդին առթիւ (11 Սեպտ. 1946):

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ շաբաթ առտու 21 Սեպտեմբեր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, Միհրդատ Համբարձումեանի մահուան քառասունքի առթիւ: Պատարագը կը սկսի ժամը 10ին:

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ բոլոր հայրենակիցներուս եւ բարեկամներուս, կուզամ յայտնել որ տարաբախտ հօրեղբօրորդւոյս՝ ՄՈՎՍԷՍ ՄՕՍՈԵԱՆԻ աճիւնին տեղափոխութիւնը տեղի պիտի ունենայ 23 Սեպտեմբերին, երկուշաբթի առաւօտ ժամը 9ին, Սէն Փիէր գերեզմանատան մէջ:

Մարսէյլ ՇՄԱՒՈՆ ՄՕՍՈՅԵԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN FRANCE
HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
Տար. 1000. 6ամս. 500. եռամս. 300. ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.
Samedi 21 Septembre 1946 Շաբաթ 21 Սեպտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4807—Նոր շրջանի թիւ 446 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԷՆ ՄԷԿԸ ԻՐ ԳԼԽՈՒՆ

Տարօրինակ երեւոյթ մը,— իւրաքանչիւր գաղութ ինքն իր մէջ կծկուած, հազիւ կը բարեհաճի ակնարկ մը նետել իր անմիջական շրջապատէն դուրս :

Մինչդեռ, ինչ որ գաղթաշխարհ կը կոչենք, ամբողջութիւն մը կը կազմէ : Թուրքիոյ հայ ժողովուրդին վերջին մնացորդն է որ կը հեւայ օտար ափերու վրայ: Ցիրուցան եւ ուժասպառ:

Տարրական տրամաբանութիւնը կը պահանջէր որ իւրաքանչիւր համրանք սրտցաւ ուշադրութեամբ հետեւէր միւսներու կեանքին : Ոչ թէ անպատճառ նիւթապէս օգնելու, այլեւ բարոյապէս խրախուսելու համար:

Այս գետնին վրայ ամէնէն տժգոյն պատկերը կը ներկայացնէ մեր գաղութը,— բախտաւոր, շատ մը տեսակէտներով :

Կարծես ինքն իրեն համար կ'ապրի Հայկական Փարիզը, ինչպէս երբեմնի Պոլիսը :

Անզգայ չէ, ոչ ալ անգիտակից:

Եւ սակայն, կը թուի թէ ամերիկեան դիտողի դիրք մը բռնած է, մանաւանդ արեւելեան գաղութներուն հանդէպ :

Օրինակ, երբեք չհետաքրքրուեցաւ թէ ի՞նչ պատկեր կը ներկայացնեն Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի գաղութները: Առաջին երկուքը ենթակայ՝ խորհրդային կարգուսարքին, վերջինը՝ բրիտանական ազդեցութեան :

Նոյն Փարիզը բան չի հասկնար Սուրիա—Լիբանանի անցուդարձէն ալ:

Հրճուանքն ու արցունքը իրար խառնուած են այդ բազմահայ գաղութին մէջ, որ նախկին Պոլսոյ տեղը կը բռնէ :

Հրճուանք՝ անոր համար որ ներգաղթի առաջին կարաւանները մեկնեցան այդ շրջանէն: Բուն արցունք, իբրեւ հետեւանք այդ նոյն հայրենադարձի առթիւ սարքուած պատկերազարդ խայտառակութեանց :

Գացողները գացին, հինգ ստուարաթիւ կարաւաններով: Երկու կարաւաններ եւս, եւ առաքումը կրնայ ընդհատուիլ, եղանակի բերումով:

Մնացեալը մեծ մասով մատնուած է անորոշութեան եւ թշուառութեան: Եւ մանաւանդ՝ ընդհանուր կազմալուծման :

Արդարեւ, ամէն բան քանդելու եւ մասնաւոր կաղապարի մը յարմարցնելու ճիգ մըն է որ կը փորձուի, ատենէ մը ի վեր: Ոչ միայն գզուելի հաւասարքննութիւն, ներգաղթի առթիւ, այլեւ տեսակ մը կղերապետութիւն:

Մանրամասնութիւննե՞ր: Ուրիշ առթիւ:

Շատ աւելի մռայլ պատկեր մը կը ներկայացնէ յունահայ գաղութը: Մանաւանդ Թրակիա - Մակեդոնիա շրջանը, ուր մինչեւ անգամ կը վախնան տեղահանութենէ :

Թերեւս չափազանց յոռետեսութիւն է այդ մտավախութիւնը: Բայց եւ այնպէս, փուշի վրայ նստած է Նոր Յունաստանի գաղութը, երկրին ազատագրութենէն ի վեր: Վերջերս բաւական թիւով հայրենակիցներ փոխադրուեցան Հայաստան:

Իրաքանին մէջ, շատ աւելի մեծ թիւ մը կը կազմեն արձանագրուած տարագիրները: Եւ եթէ այս տարուան համար փակուած կը սեպեն Յունաստանի ցանկը, դժուար չէ երեւակայել մնացեալ բազմութեանց վիճակը :

Ոչ միայն անապահովութիւն, այլեւ անօթութիւն: Երկիրը շատոնց քամուած է, իսկ օտարներուն աշխատանքի իրաւունքը կը մնայ վիճելի:

Ի՞նչպէս կարելի է ապահովել գաղութներուն ինքնապաշտպանութիւնը, եթէ այսպէս իւրաքանչիւրը մնայ իր գլխուն: Կծկուած՝ իր սահմանափակ պատեանին մէջ:

Պէտք է լայն բանալ պատուհանները՝ գաղութէ գաղութ: Ինչպէս բոլոր գաղութներէն դէպի Հայաստան :

Դեռ ուրիշ մտահոգութիւն մը:

Պատերազմէն ի վեր, շատ աւելի զգայուն դարձած են բոլոր ժողովուրդները: Մանաւանդ անոնք որ խորապէս տառապեցան, կամ նոր տիրացան իրենց ազատութեան :

Մեր շարժումները պիտի ըլլան լուրջ եւ փափկանկատ, Պալքաններու թէ Մ. Արեւելքի մէջ:

Ամէն տեղ ալ փուշի վրայ ենք: Եւ հրձիգները, տեղացի թէ օտար, դարանակալ կը սպասեն մեր ճամբուն վրայ :

Երբեք այսքան աչք ու ականջ կտրած չէին մեր թշնամիները : Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՅՍ ԱԼ ԻՐ ԿՏԱԿԸ

Գրպանս դրած էի Գ. Կառվարենցի վերջին նամակը (24 Յուլիս), պատասխանելու համար, առաջին առթիւ :

Ո՞ղջ էր, երբ հասաւ պատասխանս:

Չեմ գիտեր: Եւ հիմա նորէն կը կարդամ հատուած մը, որ կրնայ կտակ մը համարուիլ.

— « Ինչպէս նախորդ նամակներուս մէջ ալ գրած էի, մանչս երկու տարիէ ի վեր առանց դըպրոցի մնաց: Առանց հայկական դպրոցի, ըսել կ'ուզեմ: Հիմա որ պիտի վերաբացուի Փարիզի Մխիթարեան վարժարանը, կը մտածեմ հոն տեղաւորել տղաս: Ես այստեղ պիտի խօսիմ Աբբահօր հետ, որ ճանիցս խոստացած է առաջին առթիւ փոկ ընդունիլ զաւակս, եթէ երբեք Մուրատ—Ռափայէլեան բանայ իր դուռները: Եւ սակայն Վենետիկէն յոյս չկայ, գոնէ մէկ - երկու տարուան համար, ճանի որ աշակերտ չունին: Ուրեմն կը մնայ Սեվրի վարժարանը: Կ'ուզեմ որ խօսիք Հայր Սահակին հետ, որպէսզի նկատի ունենան արդէն, Տիրանը, այնքան ուշիմ ու խոստմնալից, եւ որ եթէ հարուստի մը տղան ըլլալու բախտը չունի, գոնէ իր կեանքն ու հոգին ազգին ծառայութեանը նուիրած վաստակաւոր մշակի մը ձագն ըլլալու առաւելութիւնն ունի: Բարերարներուն ուզածն ալ այդ չէ՞ր,— հայեցի կրթութեամբ դաստիարակել ուշիմ եւ չունեւոր հայ պատանիները, ե՛ւս առաւել, հայ կրթական մշակի մը զաւակը: Սիրտս կը մղկտայ, երբ կը մտածեմ որ 36 երկար տարիներ ազգին զաւակներն եմ պատրաստեր, եւ ի՛մ զաւակս կրնայ թերակիրթ եւ անուս մնալ... Ի՞նչպէս թէ կարելի է: Քարերն անգամ չե՞ն բողոքեր»:

Ի հարկէ քարերն իսկ պիտի նաթէին, եթէ Մուրատեան վարժարանին վարիչները ու սանեդը անճրկէին այսքան համեստ պահանջի մը առջեւ,— ապահովել Կառվարենցի որբուկին հայեցի դաստիարակութիւնը :

Սրտցաւ անհատ մը անգամ կրնար ստանձնել այս տարրական պարտականութիւնը:

ՎԱՀԷ

47 երիտասարդներ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՇԱՐՔԵՐԸ ԿԱՆՑՆԻՆ

Պէյրութի Ազդակէն (6 Սեպտ.).—

Սեպտեմբեր 3ին, Անդրնահրի ակումբին մէջ, քանի մը հարիւր ընկերներու ներկայութեան տեղի ունեցաւ երդումը 47 երիտասարդներու, որոնք Դաշնակցութեան շարքերը անցան :

Այս խանդավառ երիտասարդները հանդիսաւոր երդում բրին՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ ծառայել հայ ազգին ու հայրենիքին, ի հարկին զոհելով նոյն իսկ իրենց կեանքը: Ընկեր Մովսէս Տէր Գալուստեան գեղեցիկ պատկերներով բացատրեց երդումին խորհուրդը: Խօսք առին նաեւ ուրիշ ղեկավար ընկերներ, շեշտելով թէ հակառակ Դաշնակցութեան դէմ մղուած սոսր պայքարին, հայ երիտասարդութեան առողջ եւ գաղափարապաշտ տարրը, աննախընթաց թափով ու ոգեւորութեամբ կուգայ խտացնել հայ ժողովուրդի այս հարազատ եւ մեծ կուսակցութեան շարքերը :

Վերոյիշեալ խումբին երդման արարողութիւնը հերթական երեւոյթ մըն է, որ անցնող վեց ամիսներու ընթացքին կրկնուեցաւ քանի մը անգամ Անդրնահրի, ինչպէս նաեւ Լիբանանի զանազան շրջաններուն մէջ: Արդարեւ, քանի մը հարիւրի հասնող նոր ընկերներ աւելցան եւ տակաւին դիմումները անընդհատ կը շարունակուին: Հայութեան զաւակները բնազդով կը զգան կարծես որ աւազախրումի եւ կեղծիքի այս տխուր օրերուն, Դաշնակցութիւնն է միակ ապաւէնն ու փրկութեան յատալը մեր ժողովուրդին: Այդ պատճառով ալ, լաւագոյն պատասխանը կուտան քանի մը տասնեակ խարդախուած «հրաժարական»ներու զաւեշտին, Դաշնակցութեան շարքերը անցնելու համար ներկայացուած նման մեծաթիւ դիմումներով :

400.000 ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ կոչ մը ուղղելով, Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանին հրամանատարը կը հրաւիրէ զանոնք իրենց երկիրները վերադառնալ, փոխանակ սպասելու որ ճամբայ գտնեն ուրիշ երկիրներ գաղթելու :

Ե. Կարաւանն ալ մեկնեցաւ Պէյրութէն

(Սեփական թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Այսօր, 10 Սեպտեմբեր, Հալէպէն Պէյրութ մեկնեցան ներգաղթի Ե. կարաւանին մաս կազմող հայրենակիցները, որոնք մէկ ամիսէ ի վեր կը տապկուէին անորոշութեան եւ թշուառութեան մէջ: Շատեր մինչեւ իսկ ձեռք բացին փողոցներու մէջ, իբրեւ հետեւանք կարգ մը համբակներու ապիկարութեան եւ ներգաղթի լիազօրներու անհոգութեան :

Անոնք որ Պէյրութ կը մեկնին այսօր (10 Սեպտեմբեր), ու մեկնին հաւանօրէն Պաթում՝ մէկ - երկու օրէն, Օգոստոսի 5էն ի վեր Պէյրութ ղրկած են իրենց հակերը,— մառանէն մինչեւ յետին առնելը: Երեւակայեցէք կացութիւնը 4—8 անդամ հաշուող 150—200 ընտանիքներու, որոնք հարկադրուած են նստիլ ու պառկիլ սալայատակներու կամ մերկ քարերու վրայ, ու ոտքի վրայ լափելով պատառ մը հաց կրծել: Ներգաղթի տեղական կոմիտէները շողշողուն պաշտօնական զեկոյցներ հրատարակեցին, երբ տեսան թէ դժգոհութիւնը կը ծաւալի: Անամօթաբար յայտարարեցին՝ թէ ուտեստ կը բաշխուի չքաւորներուն, բժշկական աջակցութիւն կը վայելեն հիւանդները, ու « ներգաղթող բազմութիւնները շատ աւելի հանգիստ են Քարանթինայի մէջ, քան իրենց բնակարաններուն»...: Փարիզի կամ Քալիֆորնիոյ մէջ բնակող սրտակիցներ, հաւատան թերեւս ու միսիթարուին: Բայց, ցաւալի իրողութիւնն այն է, որ հազարաւոր բազմութիւն թօշնեցաւ ուղղակի՝ ստուերի տակ, ու անօթի փորանց ...:

Հաւանական է, որ շուտով մեկնին Զ. եւ Է. կարաւանները եւս: Գէթ այս է «յառաջդիմական» շրջանակներու հաւաստիքը: Պիտի բաղձայինք, որ գոնէ այս անգամ իրապէս ըլլային մարդիկ, ու խնայուէր հազարաւորներու տառապանքը

Պէյրութ հասած է «Մոլոթով» սովիէթ նաւը: Մէկ երկու օրէն կուգան նաեւ «Ռոսիա» եւ «Թրանսիլվանիա»: Այդ պարագային, թերեւս իրականանայ 20.000ի մը նախատեսութիւնը, Սուրիայէն եւ Լիբանանէն: — Մ.

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՕԼ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նոր տագնապ մը՝ Ֆրանսայի ներքին կեանքին մէջ: Զօր. տը Կօլ, որ իր հրաժարումէն ի վեր մեկուսացեալ դիրք մը բռնած էր, այժմ ուղղակի ասպարէզ իջած է, նոր Սահմանադրութեան դէմ: Առջի օր, պատասխանելով զանազան հարցումներու, բացէ ի բաց յայտարարեց թէ դոհացուցիչ չի գտներ նոր Սահմանադրութեան նախագիծը: «Որովհետեւ, հակառակ կարգ մը երեւոյթներու, այդ նախագիծը իրականին մէջ այն է զոր երկիրը մերժեց անցեալ Մայիս 5ին: Ան կը տրամադրէ ամենակարող ազգ. ժողով մը, այդ ժողովէն բխած կառավարութիւն մը, պետութեան վարիչ մը՝ ցոյցի համար, եւ անվաւեր կազմակերպութիւն մը Ֆրանսական Միութեան (գաղթավայրեր): Իմ կարծիքով, այդպիսի կարգուսարք մը Ֆրանսայի եւ Ֆրանսական Միութեան համար ի վերջոյ մեզ պիտի առաջնորդէ անիշխանութեան կամ դիկտատուրայի: Արդ, մենք այնքան ալ հարուստ չենք, մէկը կամ միւսը աչք առնելու համար: Ոչ ոք ինծի չափ համոզուած է թէ պէտք է դուրս ելլենք ներկայ առժամեայ կարգուսարքէն, որ կրնար տեւել միայն շատ կարճ շրջանի մը համար եւ այդպէս ալ յղացուած էր: Բայց, Սահմանադրութեան նախագիծը, եթէ պարպենք իր ձեւական զարդարանքներէն, ուրիշ բան չըներ եթէ ոչ վերջնական դարձնել այն դրութիւնը ուր կ'ապրինք,— միակ ազգ. ժողով, այդ ժողովէն բխած կառավարութիւն մը, պետութեան վարիչ մը որ իրական հեղինակութիւն չունի»:

Այստեղ իր տեսակէտները յայտնելով Սահմանադրութեան հիմնական կէտերու մասին, զօրավարը յայտարարեց .

— « Եթէ, ինչպէս կը մաղթեմ, երկիրը մերժէ Սահմանադրութեան ներկայ նախագիծը, Ազգ. ժողովը կրնայ եւ պէտք է արագօրէն քուէարկէ ուրիշ մը որ ընդունելի ըլլայ: Այն ատեն արդելք մը չկայ որ յառաջիկայ Նոյեմբերին ընտրուելիք ազգ. ժողովը — եօթր ամսուան համար — պաշտօնավարէ չորս - հինգ տարի: Այն ատեն հարկ չի մնար նոր ընտրութիւններ կատարելու 1947ին:

Հարցում.— Սահմանադրութեան ներկայ նախագիծը մերժուի թէ ոչ, միտք ունի՞ք միջամտելու ընտրական պայքարին:

Զօր. տը Կօլ.— Ֆրանսայի եւ Ֆրանսական Միութեան ներկայ կացութեան մէջ, ոչ մէկ խնդիր այնքան առիպողական եւ կարեւոր է ինծի համար քան վերակազմել հանրապետական պետութիւնը: Այս խնդիրը կը տիրապետէ ուրիշ ամէն բանի վրայ: Իմ կարծիքով, այն ճամբան որուն մինչեւ հիմա հետեւեցան խորհրդարանին մէջ, մեծագոյն թիւով, շիտակ ճամբան չէ: Հետեւա -

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ԱՐԱ ԳԵՂԵՑԻԿԻ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔԸ»

Վերջերս լոյս է տեսել ակադեմիկոս Գ. Ղափանցեանի «Արա Գեղեցիկի պաշտամունքը» ուսումնասիրութիւնը:

Հեղինակը իր գիրքը բաժանում է երեք մասի: Առաջին մասում քննութեան է առնում Արայի պաշտամունքի վերջին եւ զարգացած փուլը, երբ Արան հանդէս է գալիս որպէս մեռնող եւ յարութիւն առնող աստուածութեան հայկական արտայայտութիւն, ապա մանրազնին վերլուծում է այդ առասպելի բովանդակութիւնը եւ ցոյց տալիս, որ Արա-Շամիրամ հայ առասպելը տեղական բնիկ ծագում ունի եւ հիմնականում ձեւափոխուել է այն շրջանում, երբ Հայերը որպէս ինքնուրոյն ցեղային խմբաւորում հանդէս են եկել Ուրարտուի երկրամասի վրայ: Սակայն Արայի պաշտամունքը, ինչպէս նաեւ հայ ժողովուրդի այլ սովորութիւններն ու առասպելները չեն ձեւաւորուել միանգամայն անկախ, հարեւան ժողովուրդների մշակոյթից եւ սովորութիւններից կտրուած: Հին Հայերի մեռնող ու յարութիւն առնող աստուածութիւնը եղել է Արա Գեղեցիկը, որ իր ինքնուրոյնութեամբ ու տարբերութիւններով հանդերձ՝ շատ ընդհանուր գծերով կապուել է այլ ժողովուրդների առասպելների հետ: Մեզ համար կարեւորը՝ մեր առասպելին յատուկ այն դրսեւորումներն են, որոնք կապուած են հայ իրականութեան հետ: Արայի եւ Շամիրամի առասպելը իր հիմնական արտայայտութիւններով կապուած է հայկական իրականութեան հետ: Յարալէզների դերը, նշում է հեղինակը, հայկական առասպելի առանձնայատուկ կողմերից մէկն է: Տեղական ծագում ունի նաեւ առասպելի արական հերոսը՝ Արան, որի վերապրումները, քրիստոնէական շղարշով պարուրուած, պահպանուել են Հայերի մէջ մեր առաջին դարուց սկսած:

Գրքի երկրորդ մասում հեղինակը քննում է Արայի պաշտամունքը՝ անկախ «Արա-Շամիրամ» առասպելից: «Հայկական այդ հոգեւոր-կուլտուրական հին պաշտամունքի բեկորներն ու փշրանքները,— ասում է Գ. Ղափանցեանը,— երբ հանդէս են գալիս միեւնոյն Ար, Արա անուան տակ, որպէս արդէն ձեւաւորուած մի ընդհանուր կրօնական գաղափարաբանութեան աշխարհայեացքի արտայայտութիւն, թէ՛ Հայաստանում եւ թէ նրա սահմաններից շատ հեռու արտացոլուած են նաեւ Հայերի (նախահայերի)՝ մեծ մշակութային դերը մեր թուականէն առաջ, ինչպէս նմանը տեսնում ենք յետագայում եւ քրիստոնէական որոշ աղանդների մէջ որպէս հայկական ներդրում:

Արան իր բոլոր արտայայտութիւններով յայտնուել է Փոքր-Ասիական ժողովուրդների լեզուների եւ սովորութիւնների մէջ:

Սակայն Արայի պաշտամունքը, որպէս Հայաստանում ձեւաւորուած հայ ժողովրդի հնագոյն մտածողութեան հետ կապուած գաղափարաբանական արտայայտութիւն, աւելի խոր արմատներ է ձգել հայ ժողովրդի մէջ, Հայաստանի զանազան մասերում յայտնաբերուած քարակոթողների շուրջը հիւսուած աւանդութիւնների, հայկական տեղանունների, կրօնական սովորութիւնների ու առասպելների, նոյնիսկ քրիստոնէական առանձին սուրբերի նկարագրի մէջ պահպանուած են արայիզմի հետքերը. Արագած, Արագեճ, Արահեղ, Արահուած, Արածին տեղանունների առաջին մասը, ինչպէս նաեւ արահետ բառը, ակադեմիկոս Ղափանցեան կապում է Արայի հետ: Իրանական եւ այլ քաղաքակիրթ ազգութիւնները չեն կարողացել Հայերի միջից արմատախիլ անել Արայի պաշտամունքի հետքերը, որոնք պահպանուել են նաեւ քրիստոնէական ծիսակատարութիւնների մէջ: Այս փաստերը ցոյց են տալիս, որ հայ ժողովուրդը քրիստոնէութիւն ընդունելուց դեռ եւս շատ եւ շատ առաջ եղել է քաղաքակրթուած, զարգացած ժողովուրդ, որ ոչ միայն ունեցել է իր պետութիւնը, այլ եւ ստեղծել է մշակութային շատ մեծ արժէքներ, որոնց բեկորները մինչեւ այժմ էլ շարունակում են մնալ ու հիացմունք պատճառել աշխարհին:

Իր գրքի երրորդ մասում հեղինակը քննութեան է առնում Արայի պաշտամունքի նիւթական մնացորդները, որոնք մարմնաւորուել են Արագածի եւ Գեղամայ լեռների վրայ յայտնաբերուած քարակոթողների մէջ: Նա նոր մեկնութիւն է տալիս այդ քարակոթողներին:

Ակադեմիկոս Գ. Ղափանցեանը համոզող փաստերով ցոյց է տալիս, որ Արա պաշտուել է որպէս գարնան, նոր բուսականութեան՝ ծիլ, ծաղկի, ցորենի աստուածութիւն: Արան, որպէս գարնան զարթօնքի հետ կապուած աստուածութիւն, հանդիսանում է նաեւ արթնցող ուժերի, գեղեցկութեան, ուժի, հետեւաբար նաեւ ռազմական բնոյթի աստուածութեան կամ հերոսի մարմնացում: Սակայն Արան նախ արդասաւորութեան, պտղաբերութեան եւ ընդհանրապէս երկրագործութեան աստուածութիւն էր, եւ վերջապէս նրա զարթօնքի ընդհ. գաղափարի կապակցութեամբ, նաեւ մեռնող ու յարութիւն առնող աստուածութեան տեղական արտայայտութիւն: Արայի պաշտամունքի դրսեւորումը՝ իր բոլոր կողմերով, ինչպէս ասում է հեղինակը՝ «... Հայերի համար ունի ոչ միայն ընդհանուր պատմա-կուլտուրական և կրօնա-գաղափարախօսական նշանակութիւն, որով նա աղերսակցւում է, ինչպէս տեսնում ենք, մի շարք ժողովուրդների հետ, այլ նեղ պատմական նշանակութիւն, որքան որ այդ աստուած անունը Հայերին հիմնական կերպով կապում է Փոքր Ասիայի հետ»:

«Մենք գիտենք,— ասում է Գ. Ղափանցեանը,— որ Արան դարձել էր նաեւ աստղանուն հին Հայերի մօտ: Բայց գիտենք նաեւ, որ Հայկն էլ է այդ ձեւով անդրապատկերուել թէ հնում եւ թէ յետագայ բարբառներում... Սրա մէջ ես ցանկանում եմ տեսնել Հայի գոյավիճակի երկու հիմնական խորհրդանշում: Հայկը անդրապատկերուել է երկինքում որպէս մեր ցեղի պահպանման աստուածը... իսկ Արան՝ որպէս Հայի ակնկալիքի ու պայքարի հաստատուն աստղը, նրա գաղափարացումը:

Բազմաթեայ փորձառութիւնների մէջ անգամ հայ ժողովուրդը չհրաժարուեց այդ երկու լուսատու ուղիներից — իր ցեղի պահպանման հաւատքից եւ նոր զարթօնքի հաւատքից, նոր զարթօնքի ապագայից, իր նոր Արայից: —

... Յետագայում, արդէն մեր նոր դարաշրջանում... զարթօնքի եւ փրկութեան նոր լոյս հասցրեց Հային, որ իր Արայի մէջ դեռ հնուց շարունակում էր տեսնել զարունը, նոր ակնկալիքը...»:

Գ. Ղափանցեան իր այս գրքով մեր պատմութեան ընդերքից լոյս աշխարհ է հանել եւ ներկայացրել սովետական հասարակութեանը հայ հնագոյն մշակոյթի թանկագին արժէքներից մէկը: Ցանկալի է, որ այդ ուսումնասիրութիւնը հրատարակուի նաեւ ռուսերէն:

Ս. ԳԱԶԱՐԵԱՆ

(«Սովետական Հայաստան»)

Մարդուն ստեղծագործութիւնը

(Ըստ Հնդկական Ս. Գրոց)

Երկիրը ծածկուած էր ծաղիկներով, ծառերը կը կքէին իրենց պտուղներուն տակ, հազարաւոր կենդանիներ կը խայտային դաշտերուն եւ օդերուն մէջ: Ճերմակ փիղերը կը ճեմէին հանդարտիկ անտառներու ստուերին տակ ու Պրահման հասկցաւ թէ եկած է ժամը ստեղծելու մարդը որ պիտի բնակէր այս վայրին մէջ:

Դուրս հանեց մեծ հոգիէն եւ սուրբ իսկութենէն կեանքի ծիլ մը եւ ձեւացուց երկու շնչաւոր մարմին, որոնց մէկը արու եւ միւսը՝ էգ, այսինքն սերնդագործութեան առակ ինչպէս կենդանիները եւ բոյսերը, եւ անոնց տուաւ անձնզարան որ բսել է գիտակցութիւն եւ խօսք, ինչ որ անոնց պարգեւեց գերազանցութիւն մը միւս բոլոր արարածներուն վրայ, բայց ոչ գերազանց՝ Վետաներէն եւ Աստուծմէ: Այրը բնորոշեց իր ուժով, հասակով ու մեծավայելչութեամբ եւ կոչեց զայն ԱՏԻՄԱ (սանսկրիտերէն՝ առաջին մարդ):

Կնոջ տուաւ շնորհ, քաղցրութիւն, հեզութիւն ու գեղեցկութիւն եւ կոչեց զայն ՀԷՎԱ (սանսկրիտերէն՝ կեանքի լրացուցիչ):

Տէրը տուաւ Ատիմա եւ Հէվայի հնամենի Թափրոպանը, այսինքն Սէյլան կղզին, իբրև բնակավայր, ինչ որ մինչեւ այսօր Հնդկական ծովուն մարգարիտը կը համարուի:

— Գացէք, ըսաւ անոնց, միացէք, ծնունդ տուէք էակներու, որոնք ձեր կենդանի պատկերները պիտի ըլլան այս դարաւոր երկրին վրայ, մինչեւ որ ինծի, այս բոլոր տիեզերքին Տիրոջը վերադառնաք: Ես ձեզ ստեղծեցի որ զիս պաշտէք ձեր եւ ամբողջ կեանքի տեւողութեանը:

Յետոյ արգիլեց անոնց Սէյլան կղզիէն հեռանալ:

— Ձեր պաշտօնը պիտի ըլլայ միայն բազմամարդել այս սքանչելի կղզին, ուր ես ամէն բան լրած եմ ձեր հաճոյքին եւ յարմարութիւններուն համար եւ տարածեր իմ պաշտամունքս սրտերուն մէջ բոլոր անոնց՝ որ պիտի ծնին: Երկրագունդին մնացեալ մասը տակաւին անբնակելի է: Եթէ ապագային ձեր զաւակներուն թիւը այնքան աճի, ու այս բնակավայրերը անբաւական գան իրենց, թող հարցնեն ինծի զոհաբերութիւններով, եւ անոնց պիտի յայտնեմ իմ կամքս:

Այս ըսելով աներեւոյթ եղաւ:

Այն ատեն Ատիմա դարձաւ իր դեռատի կնոջ ու դիտեց զայն: Ո՛հ այնքան կատարեալ գեղեցկութեամբ, սրտի ոստում մը զգաց կուրծքին տակ: Նէ կը կենար անոր աջեւ, ժպտուն իր կուսական անբծութեան մէջ, բարախուն անծանօթ ցանկութիւններով, իր երկար մազերը կը թափէին ոլորուն իր մարմնին շուրջ եւ կը փաթթէին իրենց քմահաճ ոլորքներով իր ամօթխած դէմքը եւ արդէն յուզումէն ուռիլ սկսող մերկ կուրծքը:

Ատիմա մօտեցաւ՝ անոր, բայց դողդոջուն: Հեռուն արեւը պիտի աներեւութանար Ովկէանոսին մէջ: Գանանիներու ծաղիկները կը վերցնէին իրենց գլուխները իրիկնամուտի զովութիւնը շնչելու համար: Գոյնզգոյն փետուրներով զարդարուն հազարաւոր թռչուններ կը մրմնջէին հեզիկ արմաւեններու եւ Թամարիններու կատարը: Փսփսրափայլ կայծոռիկները կը սկսէին թռչկոտիլ օդին մէջ եւ բնութեան բոլոր այս աղմուկները կը բարձրանային մինչեւ Պրահման, որ կը հրճուէր իր երկնային օթեւանին մէջ:

Ատիմա փորձեց այն ատեն անցրնել իր ձեռքը իր ընկերոջ բուրումնաւէտ մազերուն մէջ. կը զգար որ սարսուռ մը կը ցնցէր Հէվայի մարմինը:: Այս սարսուռը իրեն փոխանցուեցաւ: Քաշեց զայն իր բազուկներուն մէջ եւ տուաւ անոր առաջին համբոյրը, մրմնջելով Հէվա անունը, որ դեռ նոր տրուած էր անոր:

— Ատիմա՛, մրմնջեց հնդիկ կինը՝ ընդունելով անոր համբոյրը:

Եւ դողդոջուն, ուշակորոյս, անոր գեղեցիկ մարմինը կքեցաւ իր ամուսնին բազուկներուն վրայ:

Գիշերը վրայ հասած էր: Թռչունները դադրած էին ճռուողելէ անտառին մէջ: Տէրը գոհ էր, զի նախ քան մերձաւորութիւնը՝ ծնունդ կ'առնէր սէրը:

Այսպէս ուղած էր Պրահմա, հասկցնելու համար իր արարածներուն թէ մարդուն եւ կնոջ միութիւնը առանց սիրոյ հրէշային բան մըն էր եւ հակառակ բնութեան եւ անոր օրէնքներուն:

Քաղեց՝ Յ. Յ. Հ.

Մանկական գրականութիւն

Հայ գիրը չէ մեռած: Ան հոգի է եւ կեանք, կը տեւէ ու կ'ապրի դարերու ընդմէջէն: Բայց Սփիւռքի Հայը օր քան զօր կը հիւծի, կ'այլասերի ու կը մեռնի:

Գաւառներու մէջ եւ այլուր, ամէն տեղ, քիչ թէ շատ հայ օրաթերթերը կը հասնին, բայց ո՞վ կը դնէ զանոնք ու կը կարդայ: Փոքրաթիւ տարէց մարդիկ, որոնք չեն կրնար հասկնալ տեղական լեզուն ու հետեւիլ մամուլին: Ասկէ քանի մը տարիներ ետքը, ի՞նչ կեանք պիտի ունենայ Ֆրանսայի պէս կարեւոր գաղութի մը հայ գիրն ու գրականութիւնը:

Արդէն սկսած են ոմանք տեղական լեզուներով հանդէսներ կամ օրաթերթեր հրատարակել, հայ խորագրերով, Armenia, վաղը թերեւս Erivan. Բայց այդ ամէնը ինքնախաբէութիւն է: Այդ թերթերուն կեանքն ալ երկար չի տեւեր: Փոխանցման բնական շրջան մը կը կազմեն անոնք:

Մեր կիրարկած միջոցները արմատական պէտք են ըլլալ եւ ոչ թէ ժամավաճառութիւն: Հայ ընտանիքը չուզեր մոռնալ Մեսրոպեան տառն ու գիրը, զի հոգին է միայն կենդանարար: Հայ որբն ու որբուհին, տարագիր աշխատաւորը ինչո՞ւ մոռնան իրենց պապերն ու ծագումը, ի՞նչպէս չգիտեն իրենց մօտիկ անցեալին պատմութիւնը: «Այսքան չարիք թէ մոռանան մեր որդիք...»: Օտարազգի առած մը կ'ըսէ թէ իր ծագումն ուրացողը ընկեցիկ մըն է: Ընտանեկան պատերուն մէջ հայ ամոլը կը կրկնէ ու կ'երգէ սա խօսքերը. «Հայ ապրինք, եղբարք, մարդկութեան մէջ, Հայ կնքեր է մեզ պատմութեան էջը»:

Տեղական կրթական ձեռնարկներ, շնորհիւ անձնուէր հայրենասէրներու զոհաբերութեան, կը ջանան սորվեցնել հայ ժրաջան մանչուն եւ աղջկան հեգել, քիչ մը կարդալ կարճ նախադասութիւններ, ու նոյնիսկ գրել, բայց ասկէ դուրս անոնց համար առօրեայ կեանքի մէջ չկայ բան մը որ հայկական գոյն ունենայ, բացի այն աղմկաձայն հանդէսներէն, որոնցմէ անոնք այսօր շատ քիչ բան կը հասկնան: Հայ փոքրիկները իրենց ընկերական յարաբերութեանց մէջ կը գործածեն միայն հատուկտոր ու սխալ նախադասութիւններ եւ ուրիշ ոչինչ: Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ խեղճ պատանիները հայերէնի բնախլանային: Ամէն բան սովորութեան խնդիր է, եւ ի մասնաւորի՝ լեզուի մը ուսումը գործածութեան արդիւնք:

Դիտեցէք հայաշատ կեդրոններու եւ թաղամասերու փոքրիկները: Անոնք խումբ խումբ ոչխարներու պէս առանց հովիւի կը շրջադային պողոտաներու վրայ, կը համախմբուին հրապարակներու վրայ եւ չարժանկարի սրահներու առջեւ խաղալու և կատակելու համար: Բայց ո՞ր լեզուով:

Փոքրիկ պատանիներու միտքը տակաւ առ տակաւ կը բացուի գիտակցութեան ու լոյս աշխարհին: Երախաները կը դիտեն նախ իրերն ու կեանքը, պատկերներէն ու յարաբերութիւններէն կ'անցնին գաղափարի աշխարհը, ու հետզհետէ անոնց միտքն ու հոգին ուժգին թափով կը բարձրանայ երեւակայութեան թեւերով, ու կը մխրճուի մտային ոլորտները: Այս օրուան եւրոպական կամ ամերիկեան մանկական գրականութիւնները այդ բնական յեղաշրջումին սատար ու ռահվիրայ կը հանդիսանան: Արդի կեանքի մէջ գիրն ու գրականութիւնը մենաշնորհ չեն այլեւս տարէց ու ալեհեր մարդոց: Փոքրիկներն ալ ունին իրենց գիրն ու գրականութիւնը, պատկերազարդ հանդէսները, զորս ձեռքէ ձեռք կը փոխանցեն: Ընկերութեան ըլլալը բնածին յատկութիւն մըն է մարդուս մէջ, ինչպէս կ'ըսէ Արիստոտէլ իմաստասէրը: Մանկական գրականութիւնը ունի ինքնայատուկ դրոշմ: Գառ-

Հայոց ներգաղթը եւ Իրանի մամուլը

Իրանի մամուլը մասնաւոր հետաքրքրութիւն մը ցոյց կուտայ Հայոց ներգաղթին մասին: «Իրան Մա» թերթին յօդուածը, զոր տուինք այստեղ, ապացոյց մը դարձաւ որ Իրանի միւս թերթերն ալ արտայայտուին Հայոց հայրենադարձին մասին: Տուինք արդէն «Միհր Իրան»ի յօդուածը: Այդ երկու թերթէն ետքը, յօդուածներ նուիրեցին «Միհան» (անկախ) եւ «Ջիբհէ» (պաշտօնաթերթ «Իրան» կուսակցութեան) թերթերը:

Առաջինը, իր «Նորութիւններ» բաժնին մէջ կը գրէ հետեւեալը.—

«Ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, Արաքի շրջանի գրեթէ բոլոր հայ գիւղերու բնակչութիւնը, — որոնք Իրանի լաւագոյն հողագործները կը համարուէին,— քանի մը օտար բեռնատար ինքնաշարժներով իրենց հայրենիքէն տեղահանուած են եւ փոխադրուած Խորհ. Հայաստան»:

Ու թերթին խմբագրութիւնն իր կողմէ կ'աւելցնէ դիտողութիւնները.—

«Ցաւ. միայն կրնանք յայտնել, որ մեր հաւատարիմ հայրենակիցներէն մաս մը կը հեռանայ այսպէս Իրանէն: Բայց մեզի աւելի ցաւ կը պատճառէ այն որ Իրանի թերթերը, սխալներ նուիրելով այդ դէպքին, քարոզչութիւն կ'ընեն, որպէսզի Իրանի Հայերը ձգեն իրենց երկիրը եւ գաղթեն դէպի վերին դրախտ»:

«Հայրենիք» (Մեհան) անունը կրող թերթէ մը անսպասելի էր նման արտայայտութիւն «իր հաւատարիմ հայրենակից» ժողովուրդի հայրենիքին մասին, կը գրէ «Ալիք» իր կարգին: Եւ յետոյ տեղահանութիւն չէ որ կը կատարուի, այլ հայրենադարձ ժողովուրդի մը կամովին դարձը դէպի մայր հայրենիք:

«Ջիբհէ» թերթը եւս կը զբաղի Հայոց ներգաղթով: Նախ կը խօսի երկիրները իրարմէ բաժնող սահմաններու մասին, յետոյ կը նկարագրէ տարագիրներու տառապանքը օտար երկիրներու մէջ եւ ի վերջոյ կը բացատրէ հոգեկան անդորրութիւնը, զոր կը զգան ամէն անոնք որ կ'ապրին իրենց հայրենիքին մէջ եւ իրենց ազգականներուն հետ: Այդ անդորրութիւնն է, կը գրէ «Ջիբհէ», որ դուրսը ապրողները կը կապէ իրենց մայր երկրին հետ եւ անոնց կը ներշնչէ հայրենասիրութիւն, անձնուիրութիւն հայրենիքին հանդէպ:

Անցնելով բուն նիւթին, «Հայոց ներգաղթին», նոյն թերթը կը գրէ.—

«Այս տեսակէտէն բացառութիւն չեն կազմեր Իրանի Հայերը, որոնց մէկ մասը երկիր ապաստանեցաւ Թուրքերու կողմէ գործադրուած հայկական ընդհանուր կոտորածներէն ետքը:

Անսահման խնդութիւն կը տիրէ Հայոց մէջ այն օրէն ի վեր, երբ Խորհ. Միութիւնը արտօնութիւն տուաւ վերադառնալու Հայաստան: Ահա թէ ինչո՛ւ ամէն Հայ մեծ հետաքրքրութեամբ իր անունը կը փնտռէ հայերէն թերթերու հրատարակած ցանկերուն մէջ, ուր կը նշանակուին Հայաստան մեկնելու արտօնութիւն ստացողներու անունները: Այս փոքրամասնութիւնը որքան դժուար եւ դառն յիշատակներ ունենայ Թուրք կառավարութենէն, այնքան ջերմ համակրանքով կապուած կը մնայ Իրանի կառավարութեան: Որովհետեւ Իրանի մէջ ապրած ժամանակ՝ որ եւ է ճնշում չկրեցին: Մեր օրէնքները պաշտպանած են իրենց իրաւունքները եւ ընդունած իրենց հաւասարութիւնը Իրանի բոլոր քաղաքացիներուն հետ:

Իրանի հանդէպ իրենց զգացած համակրանքը արգելք չեղաւ սակայն, որ բարեկամ մնան Խորհ. Միութեան, որ այժմ արտօնութիւն է տուած վերադառնալու Հայաստան,— ուրկէ հեռու կ'ապրէին երկար տարիներէ ի վեր— եւ վերջ տալու իրենց աստանդական կեանքին:

Այս վերաբերմունքը Հայերը ցոյց կուտան անկեղծօրէն թէ իրենց ընթացքով եւ թէ իրենց խօսքերով.

Պէտք է խոստովանիլ թէ Իրանի կառավարութենէն ընդհանրապէս գոհ մնացած Հայերը դժգոհ են Իրանի ժողովուրդէն, անոր յետամնացութեան եւ կրօնական զգացումներուն պատճառով, որոնք կը տիրեն անոր միտքին եւ տրամաբանութեան վրայ»:

Յօդուածագիրը, կ'աւելցնէ «Ալիք», այստեղ իբրեւ օրինակ կը յիշէ դէպք մը, որ երբեք չի հաստատեր իր դիտողութիւնը: Եւ մեկնելով այդ անտեղի մեղադրանքէն, կը հակասէ սկիզբը րսածները եւ այն սխալ եզրակացութեան կը յանգի, որ իբր թէ Հայերը անտես կ'առնեն ամբողջ աշխարհին ծանօթ Իրանցիներու հիւրասիրութիւնը, յոռետես են Իրանի մթնոլորտին հանդէպ, եւ այդ պատճառով՝ հարիւրներով կը մեկնին երկրէն:

Յետոյ ժողովուրդներու եւ քաղաքակրթութեան մասին արագ խորհրդածութենէ մը ետքը՝ կը շարունակէ.—

«Մենք չենք ըսեր որ Հայերը Հայաստան չերթան, վերջ չտան իրենց աստանդական կեանքին, եւ իրենց առանձին կառավարութիւնը չունենան: Մեր ըսածն այն է, որ այժմ երբ կը մտածեն լքել իրենց երկրորդ հայրենիքը, պէտք է այնպիսի քայլեր առնեն, որ Իրանէն հեռանալէ ետքը՝ մոռնան դառն յիշատակները եւ քաղցր յիշատակներ միայն պահեն: Պէտք չէ որ մէկ գծի վրայ դնեն բռնապետական արիւնարբու Թուրք կառավարութիւնը եւ Իրանի կառավարութիւնն ու ժողովուրդը: Եւ այդ՝ այն պատճառով, որ Իրանցիները Հայոց հետ վարուած են միշտ իբրեւ հիւր ու բարեկամ: Եւ եթէ հակառակ այս ընդհանուր քաղաքականութեան, տեղի են ունեցեր որոշ քայլեր, ատոնք չեն ներկայացներ երկրին հանրային կարծիքը:

Հայ ժողովուրդին իրաւունքները յարգելու տեսակէտով պարզ փաստեր են Սաֆավի կառավարութեան կողմէ Նոր Ջուղայի հիմնարկութիւնը, պանդուխտ Հայերուն, ապրելու դիւրութիւն տալու եւ զանոնք խրախուսելու նպատակաւ՝ հայազգի Եփրեմին նշանակումը երկրին ամէնէն կարեւոր դիրքին վրայ, նոյնպէս հայազգի Միրզա Մելքոն խանի նշանակումը իբրեւ դեսպան Իտալիոյ մէջ: Իրանցիները քաջալերած են նաեւ հայ երաժիշտներն ու արուեստագէտները:

Եթէ պատմութիւնը եւ Իրանցիներու յիշողութիւնը պրպտելու ըլլանք, կը տեսնենք որ Իրանցիները միշտ սիրով վարուած են հայ ուշիմ արհեստաւորներուն հետ, եւ Հայերն ալ իրենց արժէքաւոր գործակցութիւնը բերած են ու կը բերեն Իրանի մարզական, երկրագործական, ճարտարարուեստական եւ այլ մարզերուն մէջ:

Բայց մենք ալ գանգատ ունինք Հայոց հանդէպ, որովհետեւ անոնք ալ, օտար կառավարութիւններու կողմէ Իրանը դրաւելու փորձ կատարուած ժամանակ, ցոյցեր ըրած են ի նպաստ օտարներուն: Եւ նոյնիսկ Հայերէն մէկ քանի հոգի օտար համազգեստ հագած են: Այս ամէնը մոռցած է Իրանի ազնիւ ժողովուրդը:

Թող վստահ ըլլան այն Հայերը, որոնք չեն փափաքիր լքել իրենց երկրորդ հայրենիքը, թէ ոչ մէկ հակառակութիւն գոյութիւն կրնայ ունենալ մեր եւ իրենց միջեւ, որովհետեւ թէ իրենք եւ թէ մենք Իրանցիներ ենք հաւասարապէս: Այսուհետեւ դուք եւս պիտի աշխատիք աւելի մօտիկ յարաբերութիւն եւ գործակցութիւն ունենալ իսլամ Իրանցիներու հետ, որպէսզի ամէնքս ալ ապրինք անդորրութեան մէջ եղբայրաբար եւ հաւասար»:

կերն է ան պատանեկան հողերանութեան, ուր երեւակայութիւնն ու զգացումը գերակշիռ են:

Դժբախտաբար հայ մամուլը նիւթ չի տար գրական այս սեռէն: Փոքրիկները լքուած են իրենք իրենց: Եւ որովհետեւ սեւաստառ մեծ հայ քաղաքական թերթերը անմերձենալի են իրենց մտային մակարդակին, անոնք կը նետուին օտարին թերթին, օտարին գրին վրայ: Շուք կամ մեկուսի անկիւն մը, ժամե՛րով գլխահակ՝ կը թղթատեն պատկերազարդ հանդէսները, ուր երանգները կը հողշողան ու գոյները կը խայտան: Փոքրիկներ կ'արձակեն, կը վիճին, կը յուզուին, կ'ալեկոծին եւ այսպէս օտարին գաղափարն ու լեզուն տուն կը դնէ անոնց հոգւոյն մէջ:

Խոստովանինք, ուրեմն, որ մենք մեր գրական կեանքին մէջ խոշոր պակաս մը ունինք: Ստիկան մանկական պատկերազարդ հանդէսի մը, պատանեկան ճոխ գրականութեան մը պակասն է: Որպէսզի կարենանք ապրիլ յեղաշրջուն քաղաքակրթութեան մը մէջ, պէտք է որ մենք ալ մեր կիրարկած միջոցները արդիականացնենք, հետեւելով յեղաշրջման օրէնքներուն եւ ունենանք ազգապաշտպան գործարաններ:

Փարիզի կամ Միացեալ Նահանգներուն մէջ ունինք բազմաթիւ կրթական կամ գրական Միութիւններ, բայց կը խորհին արդեօ՞ք այս ուղղութեամբ:

Heligravureի տպարանի մը ծախքերը ազգին համար կորսուած դրամագլուխ մը կարելի չէ համարիլ: Խնդրեցէք ու պիտի տրուի ձեզի:

Մխիթարեան ղոյգ Միաբանութիւնները գէթ խորհելու են այս անհրաժեշտութեան մասին Սփիւռքի հայութեան համար, որքան ալ իրենց ուսերն արդէն ծանրաբեռնուած ըլլան պատերազմի տուած վնասներով: Հաւաքական ձեռնարկի արդիւնք պէտք է ըլլայ մեր մէջ մանկական գրականութեան վերածնութեան գործը: Յենած գիտական մանկավարժական սկզբունքներու վրայ, ի՛նչեր, ի՛նչեր չենք կարող տրվեցնել մեր մանչերուն եւ աղջիկներուն, գունազարդ ու պատկերազարդ թերթիկներով ու հանդէսներով, յարմարցուած անոնց հասակին ու սեռին. առաջնորդել զիրենք փոքրիկ հասուկոտորնախաղասութիւններէն դէպի ընթերցողութիւն, ընթերցասիրութիւն, եւ տակաւ առ տակաւ նորավէպերով առաջնորդել զիրենք ազգային ու քաղաքական կեանքի մէջ:

Արդի մանկավարժական հիմնական սկզբունքն է գոյները, գիծերը ու արուեստը զուգընթաց կիրարկել մտային դաստիարակութեան գործին մէջ: Ուսուցանել զուարճացնելով:

Եթէ այսպիսի ձեռնարկ մը, որ բացառիկ միջոց մը կրնայ ըլլալ Սփիւռքի մէջ ազգապահպանման գործին համար, տակաւին քանի մը տարիներ եւս ուշացնենք, պատանիներու հոծ ու ստուար սերունդ մը պիտի հեռանայ, թերեւս ընդմիշտ, Մեսրոպեան գրերուն եւ հայ մտքին հիասքանչ դեղէն:

ՅՈՎՍԷՓ ԱԶԱՏԽԱՆԵԱՆ

«Յառաջ Նահատակ»...

Որքա՜ն տխուր է նոր եւ ծանօթ մեռելի մը մասին խօսիլ, նոյնքան եւ աւելի տխուր եւ դժուար է քանի մը տող գրել անոր յիշատակին:

Երբ օրուան փուճ հոգերով պաշարուած տունը կը վերադառնաս գործէդ եւ յանկարծ ինքզինքդ կը գտնես մահագդի մը առջեւ, այն ալ յանկարծահաս, կարծես կ'արթննայ նորէն մէջդ ապրած կեանքին ունայնութեան զգացումը, կը սթափիս անգամ մը եւս դուն քեզի, եւ ա՛լ բանի տեղ չես դներ ոչ մէկ իրականութիւն չուրջդ, յորձանքին ու երազին տալով ամէն ինչ, ե՛ւ դիրք, ե՛ւ հարստութիւն, ե՛ւ փառք ու վայելք, աչքի առջեւ ունենալով մանաւանդ պատերազմին գործած յեղաշրջումները եւ արագ վերիվայրումները,— տանտէրը եղաւ տնանկ, գործատէրը՝ գործաւոր, իշխողը՝ ծառայ եւ փոխադարձաբար:

Իսկ գրողի մը կեանքը՝ մարտիրոսութիւն մը ամէն ժամանակներու համար, իր ծնունդէն մինչեւ դերեզման, դատակնիք մը իր ճակտին դրոշմուած՝ որմէ խուսափիլ դժուար է եղած:

«Յառաջ Նահատակ» ռազմաշունչ երգին հեղինակը՝ Գ. Կառվարենց, բացառութիւն մը պիտի չըլլար անոնցմէ:

Պոլսէն ծանօթ իրեն, թէեւ հեռուէն, գիտէինք թէ ապագայ խոստացող ուժ մըն էր: Վառվռուն եւ աշխոյժ երիտասարդը մեր գրական ակումբին՝ ուր կը յաճախէինք գրասէրներս՝ իր ողեւորիչ լեզուով ջերմութիւն կը սփռէր իր չուրջ:

Եւ անկէ ի վեր, երբ մնաք բարե՛ւ կարդացինք Վոսփորի կապոյտ ջուրերուն, ամէնքս մէկ մէկ անկիւն ինկած՝ նման գաղթական թռչուններու, ի՛նչ հանգրուաններէ անցեր է մեր Կառվարենցը, չէինք գիտեր: Թափառեր երկրէ երկիր, քաղաքէ քաղաք, միշտ յօգուտ եւ ի սէր իր սիրած եւ նահատակ ազգին, ցեղին արժէքներէն մէկն ալ ինք՝ վրէժ սրտին, թնդացնելով, խանդավառելով իր գաղափարակիցները երթալ կոթողել դրօշն եռագոյն գագաթը հայրենի լեռներուն...

Մեծ կամաւոր մը եղաւ ինք, ինչպէս իրեն պէս բոլոր ուխտեալները մտքի եւ գրչի, որ բանակի մը գլուխը անցած յառա՜ջ մղեց իր տոհմին զաւակները, ինք ալ միասին, ձեռք բերելու համար վերջնական յաղթանակը մեծ կռիւին...

Ափսո՜ս, որ չտեսաւ այդ օրը, ինչպէս իրեն պէս շա՜տ չատեր, տեսաւ ու չտեսաւ, բայց իր երգը մնաց, ինչպէս ուրիշ շատ գործեր բերնէ բերան՝ նոր սերունդին յիշատակ կը մնան իր բեղուն կեանքէն:

«Յառաջ նահատակ ցեղի անմահներ...»:

Նահատակ մըն ալ, չարչարուած, դուն մեզի համար, սիրելի Կառվարենց, որ կը հանգչիս հիմակ խաղաղ բայց օտար ափերու վրայ, հեռու եղած հայրենի լեռներու կատարէն, անդրոշ ու նկարօտալից...

«Գերեզմանի Ծաղիկներ»էդ փունջ մը վրադ, որպէսզի թարմ եւ անմոռաց մնայ ինչպէս քու ստեղծագործութիւնդ:

ՄԷՆ-ՍԷ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՍԷՕԼԷՕԶՑԻՆԵՐԸ

Սէօլէօզի «Արեւելք» Հայրենակ. Վերաշինաց Միութեան խորհրդակցական ժողովը տեղի ունեցաւ 13 Սեպտեմբերին Իսի լէ Մուլինօ, «Ազատ» սրահը: Ներկայ էին նախկին Վերաշինացի եւ Հայրենակցական Միութեան անդամները: Մարսէյլի Վերաշինացին լիազորը Օ. Եաղուպեան քանի մը խօսքով բացատրեց Միութիւնը վերակազմելու անհրաժեշտութիւնը եւ իր օգտակարութիւնը ներգաղթի նախօրեակին, ընդառաջ երթալով Մարսէյլի, Վալանսի եւ Լիոնի կոչերուն: Հրաւիրեց կազմակերպելու նաեւ Փարիզը: Ներկաները թեր ու դէմ կարծիքի փոխանակութիւններէ ետքը անհրաժեշտ գտան Միութեան վերակազմութիւնը: Ընտրուեցաւ առժամեայ վարչութիւն մը հետեւեալ հայրենակիցներէ.— Փիլիպոս Եսայեան, Յակոբ Ստեփանեան եւ Անդրանիկ Աշըքեան: Ժողովը պարտականութիւն տուաւ յիշեալ հայրենակիցներուն նախկին Վերաշինաց եւ Հայրենակցական վարչութենէն առկախ մնացած հաշիւները եւ գոյքերը պահանջել: Կոչ կ'ընէն փարիզաբնակ Սէօլէօզցիներուն, մանաւանդ Սէօլէօզցի Նոր Սերունդի ներկայացուցիչներուն գալ համախմբուիլ Միութեան չուրջ, քաջալերելու համար իր բարի ձեռնարկը:

Վ.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ

Կարճ գրել տեղական հանդէսներու եկաքագրութիւնները եւ ժողովի հրաւէրները: Ցստակ գրել, թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով:

Օրը օրին հաղորդել կարեւոր դէպքերը:

բար, իմ բոլոր մաղթանքներս կ'երթան անոնց որ քուէարկութեանց մէջ յանձն պիտի առնեն միւս ճամբուն հետեւիլ: Ասիկա կ'ըսեմ եւ պիտի ըսեմ»:

ԻՐԱՐԱՆՑՈՒՄ ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Աւելորդ է ըսել թէ զօրավարին այս յայտարարութիւնը մեծ իրարանցում պատճառեց Սահմանադիր ժողովի շրջանակներուն եւ ամբողջ երկրին մէջ: Արտասահմանն ալ ուշադրութեամբ կը հետեւի անցուդարձին, որ կը սպառնայ երկու ճակատի բաժնել Ֆրանսան եւ պառակտել քաղաքական կուսակցութիւնները:

Տագնապը ծանր է մանաւանդ անոր համար որ, զօրավարին յայտարարութիւնը կը զուգադիպի պետական պաշտօնեաներու գործադուլին: Թերթերը կը գրեն թէ վարչապետը, Պ. Պիտօ, որ համաձայն է նոր Սահմանադրութեան, վստահութեան խնդիր պիտի յարուցանէ: Եթէ չստանայ, պիտի հրաժարի: Սահմանադիր ժողովը որոշեց գիշեր ցերեկ նիստ գումարել, վերջացնելու համար Սահմանադրութեան քուէարկութիւնը մինչեւ Երկուշաբթի:

Կարգ մը թերթեր դիտել կուտան թէ զօր. տը Կօլ կ'ուզէ անձնական իշխանութիւն հաստատել, շատ լայն իրաւասութիւններ պահանջելով Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնին համար, որուն թեկնածու կը համարուի: Զօրավարը կարեւոր ճառ մը պիտի խօսի Սեպտեմբեր 29ին, Էփինալի մէջ: Ան միշտ կը մնայ իր գիւղական բնակարանին մէջ, ուր ժամանակին մեծ մասը կ'անցնէ իր յիշատակները գրելով:

★ Ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ մարմինը բացառիկ նիստ մը գումարեց զօր. տը Կօլի յայտարարութեան առթիւ եւ որոշեց դիմում կատարել Ազգ. ժողովի միւս բոլոր խմբակցութեանց, որպէսզի արագօրէն քուէարկուի նոր Սահմանադրութիւնը: Կուսակցութիւնը միեւնոյն ատեն արթնութեան կոչ կ'ուղղէ, որպէսզի հանրապետական օրէնքները պաշտպանուին «անձնական իշխանութեան որ եւ է փորձի դէմ, նոյնիսկ եթէ ըլլայ «նախագահական կառավարութեան» ձեւին տակ»:

★ Նախկին նախարար Պ. Քափիթան, Կօլեան կուսակցութեան վարիչը, կը շարունակէ բուռն պայքար մղել, զօրավարին տեսակէտները արժեցնելու համար:

ՆՈՐ ԵՒՐՈՊԱ
ղեկավարութեամբ
Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ

Չըրչիլ, որ Զուիցերիա կը գտնուի մէկ ամիսէ ի վեր, Սեպտեմբեր 19ին շռնդալից ճառ մը խօսեցաւ Ցիւրիխի մէջ, նորօրինակ ծրագիր մը մէջտեղ դնելով: Իր տեսութեան համաձայն, Եւրոպան մատնուած է շատ ծանր ողբերգութեան մը: «Յաղթականները միշտ կ'ազմկեն խժալուր տարաձայնութիւններով. պարտեալներուն մէջ կը տիրէ յուսահատութեան լռութիւնը:

«Ի՞նչ է այս կացութեան դարմանը.— Վերակազմել Եւրոպան կամ անոր կարելի եղածին չափ մեծ մասը եւ ստեղծել հիւսուածք մը որուն մէջ կարենայ ապրիլ խաղաղութեամբ, ապահովութեամբ եւ ազատութեամբ: Կռիւները դադրած են, բայց վտանգը չէ անհետացած: Եթէ պիտի ստեղծենք Եւրոպայի Մ. Նահանգները, պէտք է որ գործի ձեռնարկենք անմիջապէս: Յանցաւորները պէտք է պատժուին: Գերմանիոյ ձեռքէն պէտք է առնել վերազինուելու եւ նոր նախայարձակ պատերազմ մը մղելու միջոցները: Բայց երբ այդ գործը գլուխ հանուի, հարկ է որ պատիժը վերջանայ: Պէտք է բոլորս մեր աչքերը դարձնենք անցեալի արհաւիրքներէն եւ նայինք ապագային: Ձեզի պիտի ըսեմ բան մը որ զարմանք պիտի պատճառէ,— Եւրոպական ընտանիքին վերակազմութեան առաջին ձեռնարկը պէտք է ըլլայ համաձայնութիւն մը Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ: Այդ միջոցով միայն Ֆրանսա կրնայ վերագտնել իր տեղը Եւրոպայի բարոյական եւ մշակութային կեանքին գլուխը: Հարկ է ստեղծել Եւրոպական Խորհուրդ մը: Ֆրանսա եւ Գերմանիա պէտք է միասին նախաձեռնութիւնն ստանձնեն այս ստիպողական գործին: Մեծն Բրիտանիա եւ իր գաղթապետութիւնները, հզօր Ամերիկեան, եւ, կը յուսամ, Խ. Ռուսիան պէտք է բարեկամներն ու երաշխաւորներն ըլլան նոր Եւրոպային, պաշտպանելով անոր ապրելու իրաւունքը»:

★ Իբրեւ առաջին տպաւորութիւն, Փարիզի մէջ ցնորական կը նկատեն Չըրչիլի այս ծրագիրը: Անգլիոյ պաշտօնական շրջանակները լռութիւն կը պահեն. բայց թերթերու յեղուէն կը հասկցուի թէ նախկին վարչապետը ուզած է լուրջ ազդարարութիւն մը ուղղել, մանաւորապէս Խ. Միութեան:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ, որ կը գումարուի Լոնտոնի մէջ, յետաձգեց իր նիստերը, սպասելով արաբական եօթը պետութեանց հակառաջարկներուն: Միւս կողմէ, միշտ կը յուսացուի թէ Հրեաներն ալ ի վերջոյ պիտի մասնակցին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը հեռաձայնով խորհրդակցեցաւ նախագահ Թրումընի հետ, առեւտրական նախարարին ծանօթ յայտարարութեանց առթիւ, որոնք անախորժ կացութեան մը մատնած են զինքը, Փարիզի խորհրդաժողովին մէջ: Թէեւ նախարարը խոստացած է լուռ մնալ առ այժմ, բայց այդ հաւաստիքը չի լուսաբաներ կացութիւնը եւ կը սպասուի նախագահին բացորոշ յայտարարութեան.

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ սկսաւ երէկ, ելմտական նախարարութեան մէջ, որուն կապուած են տուրքերու վարչութիւնը, մաքսային իշխանութիւնները եւն.: Այնպէս որ ճամբորդները մեծ դժուարութեանց կը մատնուին: Սահմանադիր ժողովը վերջին պահուն 185ի դէմ 352 ձայնով քուէարկեց ընկերվարական խմբակցութեան մէկ բանաձեւը, որուն համաձայն թերհաշիւ մը պիտի վճարուի պաշտօնեաներուն, Հոկտեմբեր 1էն սկսեալ (Ելմտական նախարարը կ'ուզէր որ յաւելումները կատարուին 1947էն):

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած է, թագաւորին վերադարձին առթիւ: Միւս կողմէ զսպողական գործողութիւնները խստօրէն կը շարունակուին Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ շրջաններուն մէջ: Վերջին լուրերու համաձայն, հրոսախումբերը ղրաւած են երկու պաշարարած կառախումբեր, գերի բռնելով եօթը զինուորներ: Չորս հոգի մահուան դատապարտուեցան Սելանիկի մէջ, իբրեւ մեղսակից ըմբոստներուն: Ձախակողմեան տարրերու աքսորը կը շարունակուի: Չորրորդ խումբ մը կազմուած է, որ կը բաղկանայ 33 սպաներէ: Ահուսարսափը կը շարունակուի Մակեդոնիոյ գիւղերուն մէջ, ուր օդանաւեր եւ հրասայլեր կը գործածուին ըմբոստներուն դէմ:

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻ առջի օրուան նիստին մէջ, ամերիկեան պատուիրակութիւնը յայտնեց թէ կը հրաժարի Իտալիայէն 100 առ հարիւր հատուցում պահանջելու իրաւունքէն: Այս զիջումը հարուած մը կը համարուի Խ. Միութեան համար, որ 100 միլիոն տոլարի հատուցում պահանջած է: Անգլիա եւ Ֆրանսա տակաւին չեն ճշդած իրենց դիրքը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անթելը առջի օր հաղորդեց նախարարական խորհուրդին եւ Կեդր. Կոմիտէին մէկ դեկրոյը, որ կը պարզէ Կոլխոզներու գործունէութեան թուլացումը: Դեկրոյը ստորագրուած է Սթալինի կողմէ եւ ուժգնօրէն կը մեղադրէ Կոլխոզներու բոլոր վարիչները թէ կը խափանեն արտադրութիւնը եւ կը խախտեն Խ. Միութեան օրէնքները:

ՏԽՐՈՒՆԻ — Խ. ԽԱՆՃԵԱՆ

Շթութկարտի «Տարագիր» թերթէն ցաւով կ'իմանանք թէ Յուլիս 1ին յանկարծամահ եղած է Պ. Խոսրով Խանջեան, ուսուցիչ եւ գրող, 54 տարեկան:

Հանգուցեալը բնիկ Վանեցի էր եւ հօրեղբայրը Աղասի Խանջեանի, որուն մահուան եղերական պարագաները ծանօթ են ընթերցողներուն: Ուսուցչական պաշտօններ վարած է տարիներով, իր ծննդավայրին եւ արտասահմանի մէջ: Վերջին անգամ կը պաշտօնավարէր Սելանիկ, Կիւլպէնկեան վարժարանը: Պատերազմի ընթացքին բռնանիքով կը փոխադրուի Գերմանիա, աշխատելով Միւնիխի մէջ: Աղջիկը կ'ուսանի Կիպրոսի Մելքոնեան հաստատութեան մէջ: Հանգուցեալը վերջերս իր յուշերը ղրկած էր Հայրենիք ամսագրին:

Յուղարկաւորութեան ներկայ եղած են բարեկամները: Մարմինը թաղուած է Միւնիխի գերման գերեզմանատան մէջ:

Ընտանեկան մեծ խնջոյք

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Լիոնի «Սիամանթօ» խումբին, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի, տեղի կ'ունենայ 29 Սեպտեմբեր, 1946, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14էն 24, Յոյներուն սրահը, 5 rue Bonnefoi,— Paul Bertի անկիւնը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, հայկական պարեր Կ. Խաչի Սանուհիներուն կողմէ: Ժամը 19էն վերջ եւրոպական պար, մասնակցութեամբ ընտիր ճազի: Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով:

ԿԱՐԴԱՑԻ՞Ք «Յառաջի Սաներ»ը: Քանի չէ սպառած՝ դիմեցէք Ծատուր Պէրպէրեանի, 17 rue Damesme, Paris (13):

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԶԷՅԹՈՒՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Գ. ՏԷՕՎԼԷԹԻ, ՀԱՏՈՐ Բ., ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme 13e

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ
ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Սեպտեմբեր 1էն սկսեալ թերթին գինը բարձրացած է 4 ֆրանքի, իսկ բաժանորդագրութիւնը Ֆրանսայի համար տարեկան **1000** ֆրանք, վեցամսեայ **500** ֆրանք, եռամսեայ **300** ֆրանք:

Արտասահման տարեկան **(10 տոլ.) 1200** ֆր.:

Այս առթիւ կը խնդրուի մեր բաժանորդներէն որ իրենց յետնեալ պարտքերը փութան փակել Սեպտեմբեր **30**էն առաջ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՎԱՐԴԱՆ ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, յառաջիկայ կիրակի 22 Սեպտ. կէսօրէ յետոյ, ժամը 3ին, Սարսէլի ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ ընկ. Չէրչեանի բնակարանը, յառաջիկայ կիրակի ժամը 3ին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այսօր, շաբաթ, Պուլվար Օտտոյի ենթակոմիտէն, կիրակի՝ Ընկեր Կարօ ենթակոմիտէն, երկուշաբթի՝ Սէն Լուի ենթակոմիտէն, երեքշաբթի՝ Սէնթ Մարկրիթի խումբը, չորեքշաբթի՝ Սէնթ Անն, ուրբաթ՝ Սէն Ժէռոմ, կիրակի (29 Սեպտ.) Քաղաքի եւ Էքսի խումբերը, կիրակի կէս օրէ վերջ Կարտանի խումբը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ — Այս կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը պիտի մրցի Փոն տը Շէրիւի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին դէմ, Վիէնի մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը յայտարարէ թէ իր դպրոցը կը վերաբացուի, հինգշաբթի Սեպտ. 26, առտուան ժամը 9ին Sociétés Savantesի սրահին մէջ, Օր. Ա. Զէյթունլեանի ուսուցչութեամբ: Կարող ուսուցիչ մը պիտի տայ Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան դասեր չափահասներուն համար.

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Փր., Արտաս. 10կ՝ն.

Dimanche 22 Septembre 1946 Կիրակի 22 Սեպտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4808-Նոր շրջանի թիւ 447 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԿԱՊՆ ԱԼ ԹՈՅԼ

Իւրաքանչիւր գաղութ ինքն իր գլխուն մնացած ըլլալով, մտաւոր ճիգն ալ փոխանակ տարածուելու, կը լճանայ։

Արժէքաւոր հրատարակութիւններ լոյս տեսան ամէն գաղութի մէջ, պատերազմի ընթացքին։

Արտադրութիւնները կը շարունակուին ազատագրութենէն ասդին ալ։ Անշուշտ աւելի պատ եւ ճոխ։ Ոչ միայն գիրքեր, այլեւ գրական – գեղարուեստական պարբերականներ։

Եւ սակայն, մէկ երկիրէն միւսը, հազիւ նմոյշներ կ'անցնին բախտաւորներու ձեռքը։

Նախ, թերթերու խմբագրութիւններն են որ կը տեսնեն անոնց երեսը։ Եւ, ընդհանրապէս, իրենց պարտականութիւնը կատարած կը սեպեն «Ստացանք»ով մը։

Յետոյ, ափ մը գրասէրներ պտոյտ մը կատարելով գրատունէ գրատուն, կը գնեն իրենց նախասիրած հատորը կամ հանդէսը։

Իսկ բուն «ընթերցող հասարակութի՞ւնը»։

Ան իր շրջանին թերթն ունի, թերեւս քանի մը հատոր ալ գիրք, միշտ իր գաղութէն։ Մնացեալով կրնայ հետաքրքրուիլ, եթէ շատ բացառիկ, «զգայացունց» պարագայ մը ներկայանայ։

Նոյն իսկ երիտասարդութիւնը վարակուած է այս «տեղական գրասիրութեամբ»։

Այնպէս որ, իւրաքանչիւր հեղինակ ստիպուած է իր հրատարակութեան սպառումը ապահովել տեղւոյն վրայ։ Որքան ալ բարձր արժէք ունենայ իր ստեղծագործութիւնը։

Բնականաբար, որ եւ է արտադրութիւն ամէնէն առաջ իր տեղին վրայ կը սպառի։

Բայց, ինչպէս տնտեսական կեանքը, մշակոյթի ասպարէզն ալ ունի արտածումի եւ ներածումի օրէնք մը։ Այլապէս շարժումը կանգ պիտի առնէր, եւ մարդիկ պիտի հարկադրուէին սնանիլ միայն տեղական բոյսերով։

«Ցուսաբեր» վերջերս կը յիշեցնէր տարրական պահանջ մը,— փրկութիւն, պաշտպանութիւն Հայ Մտքի։

Ըսել կ'ուզէր թէ պարտաւոր ենք մոռացութեան փոշիներէն փրկել հայ հեղինակներու վաստակը։ Եթէ անոնց գիրքերը արդէն հրատարակուած եւ սպառած են, նորէն տպենք։ Եթէ թերթերու կամ դարակներու մէջ մնացած են, միջոցներ ճարենք եւ հրատարակենք։

Մէկ խօսքով, հայ ժողովուրդը պէտք է «տէր կանգնի հայ գրքին, իբրեւ հոգեկան հաց եւ մտքի սնունդ»։

Այս բոլորը ճիշդ են։ Բայց, ի՞նչպէս ընել որ, գիրքը երբ հրատարակուի, անմիջապէս եւ լայնօրէն դառնայ այդ նոյն ժողովուրդին սեփականութիւնը։ Այսինքն անոր ձեռքն անցնի, տարածուի եւ սպառի։ Փոխանակ մնալու այս կամ այն գաղութի գրատան մէջ։

Մեծ սփոփանք մը պիտի չըլլար դէզերով գիրք տպել, եւ սպասել որ ուրիշ գաղութէ գրավաճառ մը բարեհաճի 10—20 օրինակ ապսպրել, իր յաճախորդներուն ծախելու համար։

Հարկ է միջոց մը գտնել վառ պահելու համբային հետաքրքրութիւնը։

Տարիներ առաջ, երբ հայ ժողովուրդ ունէինք Թուրքիոյ մէջ, եւ այսօրուան Սթամպուլը մշակոյթի լուսապայծառ կեդրոն մը կը կազմէր, Կովկասի հրատարակութիւններն անգամ լայնօրէն կը տարածուէին բոլոր հայաշատ քաղաքներուն մէջ։ Վառ էր մտքի կապը եւ տեւական, Թիֆլիսէն Պոլիս, Պոլսէն մինչեւ Տրապզոն, Կարին, Տարօն, Վասպուրական կամ Տիգրանակերտ։

Իսկ այսօր, լուսացնցուղ Փարիզի մէջ, շատ քիչեր գաղափար ունին Ամերիկայի, նոյնիսկ հարեւան Սուրիա- Լիբանանի մշակոյթի մասին։

Սուրիա – Լիբանանը, եւ ուրիշ արեւելեան գաղութներ շատ աւելի հետաքրքրութիւն կը ցուցնեն փարիզեան հրատարակութեանց մասին, քան մեր Լոյս – Քաղաքին մեծապատիւ ամենագէտները։

Այս վերջինները ապահովաբար լուր անգամ չունին Պէյրութի եւ Հալէպի գրական վաստակներէն, այնքան այլազան եւ հարուստ։

Առանց միացեալ ճիգերու եւ սերտ կապերու, Մշակոյթն ալ պիտի լճանար գաղութէ գաղութ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆՈՆՔ ԵՒ ՄԵՐԻՆՆԵՐԸ

Երկու երիտասարդներ էին։

Երկուքն ալ Սուրիայէն։ Պատանիներ՝ 18—20 տարեկան, որոնք եկեր են բարձրագոյն կրթութիւն ստանալու, հայրենիք երթալով ծառայելու իրենց ժողովուրդին։

Սովորական բա՞ն։

Շատ ալ սովորական չերեւցան ինծի այդ երկու հայորդիները իրենց խօսուածքով, շարժուձեւերով, կրթութեամբ եւ յայտնած գաղափարներով։

Նախ իրենց հայերէնը չէր նմաներ մեր «անուշ ջուրի» երիտասարդներու բարբառած մայրենիքին։

Ի՜նչ յստակ ու մաքուր դուրս կուգային բառերը առանց թարգմանութեան ճիգի։ Ոչ մէկ բան որ յիշեցնէր սա «սոսինկ» եւ «փագու» ծորելուկները։ Կրնային իրենց հետ խօսիլ շատ մը ազգային խնդիրներու մասին։ Անհրաժեշտ չէր իրենց յիշեցնել Հայ մնալու, իրենց պատմութիւնը, մշակոյթը ճանչնալու պարագան։ Անոնք շատ աւելին կընային ըսել, իրենց հետ «առժամեայ հայրենիք»էն բերած պաշարով մը որ տուն տուաւ շարք մը խորհրդածութեանց։

Նախ մտքովս երկար ատեն փնտռեցի եւ չկրցայ գտնել երկու ֆրանսահայ նոյն տարիքի տղաներ, որոնք իրենց հասուն, հայեցի եւ ազգային դաստիարակութեամբ գոհացնէին զիս։

Յետոյ մտքով պտոյտ մը կատարեցի մինչեւ Պէյրութ եւ Հալէպ, վայրկեան մը շնչելու համար Տաւրոսէն փչող հովը, տեսնելու մայրամուտը Անարգաւիայի հեռաւոր բլուրին վրայ, ննջեցեալներու շուքը Սիսի մայրավանքին նոր աւերակներուն ստորոտը։ Անոնց շնորհը չէ՞ր հրաշքը այս երկու հայ երիտասարդ նմոյշներուն։

Եւ կանչ մը թռաւ բերնէս.

— Ի՜նչ լաւ ըրած կ'ըլլայիք, եթէ անոնցմէ առաջ մերիններն տանէիք երկիր, մերինները՝ նոր տեսակի նմոյշներ, թերխաշ ու երերուն։

ՍՕՍԻ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

×

Հայոց աշխարհ, Հայոց երկիր, Հայոց հող,
Լայն աշխարհում քո գրկի մէջ ապրեմ թող,

Դու ժայռակուռ մի ամրոց ես հնաւանդ,
Աշտարակներդ՝ Արագածն ու Արարատ,

Թող ես լինեմ աշտարակիդ ագաւնին,
Շուքըդ դառնայ իմ սպաւէն հովանին.

Ո՛ւր էլ թռչեմ, ինչ աշխա՛րհ էլ թափառեմ,
Նորից հոտ գամ, քո կտուրում ծւարեմ.

Ու թէ մեռնեմ, քո գրկի մէ՛ջ մեռնեմ թող
Հայոց աշխարհ, Հայոց երկիր, Հայոց հող...

×

Սիրտըս հողի սի՛րտն ունենար,
Սիրտըս հողի նմա՛ն լինէր.
Եւ երբ մարդը խոփով յամառ
Պատռէր կուրծքս ու սերմ ցանէր,—
Ես՝ վէրքերիս միջից կրկին
Ծիլե՛ր տայի, ծիծաղէի,
Ու կրծքիս մէջ խո՛փ խրողին
Բերք ու բարիք պարգեւէի։

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ առեւտրական նախարարը, Ուալըս, որ այնքան աղմուկ հանած էր իր վերջին յայտարարութեամբ, ստիպուեցաւ հրաժարիլ, նախագահ Թրումընի առաջարկով։ Այսպէս զոհացում կը ստանայ արտաքին նախարարը, Պըյրնզ, որ դժուարին կացութեան մը մատնուած էր Փարիզի մէջ։ Նախագահը մասնաւոր յայտարարութեամբ մը բացատրելով այս պարագան, կը յայտնէ թէ կառավարութեան քաղաքականութիւնը կը մնայ անփոփոխ եւ թէ դահլիճին անդամներէն ո եւ է մէկը իրաւունք չունի տարբեր յայտարարութիւն ընելու։ Հրաժարեալ նախարարը տեղի տալով հանդերձ, կը յայտնէ թէ «պիտի շարունակէ իր պայքարը խաղաղութեան համար»։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ խիստ ծանուցագիր մը ստացաւ անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութիւններէն, ծանր ամբաստանութիւններով

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ե. ԿԱՐԱՒԱՆԸ ՊԱԹՈՒՄ ՀԱՍԱՒ

Պէյրութէն մեկնող հինգերորդ կարաւանը որ կը բաղկանայ 2400 հոգիէ, Պաթում հասած է երէկ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆՈՐ ՀՈԳԵՐԸ

Աւելորդ է բացատրել թէ Ֆրանսա ծանր տագնապի մը մատնուած է նորէն, թէ քաղաքական եւ թէ տնտեսական - ելմտական պատճառներով։ Քաղաքական կացութիւնը, որ արդէն փափուկ էր, նոր Սահմանադրութեան առթիւ ծագած վէճերուն հետեւանքով, աւելի բարդացաւ՝ Զօր. տը Կոլի նոր յայտարարութեամբ։

Թերթերը կը գրեն թէ զօրավարը մտերմական խօսակցութեան մը մէջ բացատրած է թէ՝ նոր պատերազմի մը պարագային Ֆրանսա նորէն կրնայ գրաւուիլ եւ տարագիր կառավարութիւն մը կազմելու ստիպուիլ։ Արդ, իր կարծիքով, նոր Սահմանադրութիւնը այնպէս մը խմբագրուած է որ, այդպիսի պարագայի մը մէջ հանրապետութեան նախագահը չի կրնար օրինաւոր կառավարութիւն մը կազմել Ֆրանսայէն դուրս։ Նոր Սահմանադրութեամբ, միայն Ազգ. Ժողովը կրնայ օրինաւոր կառավարութիւն մը հաստատել։ Ուրեմն, երբ Ֆրանսան նորէն գրաւուի, Ազգ. Ժողովը պիտի չկրնայ գործել, հետեւաբար եւ կառավարութիւն մը հաստատել։ Եզրակացութիւն,— հանրապետութեան նախագահը պէտք է լայն իրաւասութիւններ ունենայ գործելու։

Այս առթիւ իրազեկներ դիտել կուտան թէ զօր. տը Կոլ մասնաւորապէս կը պնդէ այս կէտին վրայ, հիմնուելով 1940 Յունիսի դէպքերուն վրայ։ Այդ փորձառութիւնը այնքան ազդած է իր վրայ որ, վեց ամիս հանրային կեանքէ քաշուելէ վերջ, ահա նորէն ասպարէզ կ'իջնէ, իր տեսակէտները արժեցնելու համար։

Ամէն պարագայի մէջ, երկիրը կը գտնուի շատ բարդ կացութեան մը առջեւ։ Վարչապետը, Պ. Ժորժ Պիտօ, որ Դիմադրական Ճակատի վարիչն էր բուն իսկ Ֆրանսայի մէջ, եթէ տեղի տայ զօր. տը Կոլի տեսակէտներուն առջեւ, իր դէմ պիտի հանէ միւս երկու հոսանքները,— ընկերվարական եւ համայնավար։ Իսկ եթէ անտեսէ զօրավարին քննադատութիւնները, իր հոսանքը, M. R. P. կրնայ ծանր պարտութիւն մը կրել յառաջիկայ ընտրութեանց մէջ։ Լաւատեսներ կը կարծեն թէ կարելի պիտի ըլլայ միջին ճամբայ մը գտնել։

Վերջին պահուն կառավարութեան դիրքը զօրացաւ Ազգ. Ժողովին առջեւ, ուր վստահութեան քուէ ստացաւ 12ի դէմ 537 ձայնով։

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Սահմանադիր Ժողովը որոշած էր որ պէտ հաշիւ վճարումներ ըլլան Հոկտեմբեր 1էն սկսեալ, պետական պաշտօնեաներու թոշակներուն վրայ։ Վարչապետը վճռապէս յայտարարեց ժողովին առջեւ թէ կառավարութիւնը չի կրնար որ եւ է վճարում կատարել։ «Կառավարութիւնը գիտէ որ տաժանելի է պաշտօնեաներուն վիճակը, բայց գանձին կացութիւնը կը հարկադրէ անխախտ պահել իր նախկին որոշումները։ Կառավարութիւնը միայն մէկ բացարձակ պահանջ կը ճանչնայ,— պետութիւնը, որուն ծառաներն ենք բոլորս ալ, եւ ոչ թէ տէրերը»։

Թեր ու դէմ վիճաբանութիւններէ վերջ, որոնք բաւական աղմկալի հանգամանք ունէին, քուէարկուեցաւ հետեւեալ բանաձեւը,— «Ազգ. Սահմանադիր Ժողովը վաւերացնելով առժամեայ կառավարութեան յայտարարութիւնները, կը վերահաստատէ իր վստահութիւնը եւ կ'անցնի իր օրակարգին»։

Գործադուլին հետեւանքները

Ինչպէս յայտնի է, պետական պաշտօնեաներու միայն մէկ մասը գործադուլ հռչակած է, 100.000 հոգի,— ուրիշ խօսքով՝ ելմտական նախարարութեան պաշտօնեաները։ Եւ սակայն, այս մասնակի գործադուլն անգամ տարօրինակ կացութիւն մը ստեղծած է։

Այսպէս, մաքսային պաշտօնեաները ամէն աշխատանք դադրեցուցած ըլլալով, հարիւրաւոր ճամբորդներ սահմանագլուխը կ'անցնին առանց պայուսակները բանալու։ Այս կացութենէն կ'օգտուին մաքսանենգներն ալ, ծխախոտ, դոհարեղէն, ամէն տեսակ արգիլուած ապրանքներ փախցնելով մասնաւորապէս Զուիցերիայէն, Պելժիայէն, եւ փոխադարձաբար։ Ճամբորդները ազատ կ'անցնին, պաշտօնեաներու անտարբեր աչքերուն առջեւ։ Անշուշտ այս կացութիւնը նախատեսելով էր որ Պ. Պիտօ կ'ազդարարէր, Սահմանադիր Ժողովին առջեւ.

— «Ճիշդ այս պահուն, երբ ձեզի կը խօսիմ, մեր սահմաններուն վրայ կէտեր կան ուրկէ դրամագլուխը կրնայ հոսիլ երկրէն դուրս։ Այսպիսի պայմաններու մէջ, ո՛վ որ ուժ կուտայ պետական պաշտօնեաներու այս ընթացքին, կը նպաստէ պետութեան տկարացման»։

Բազմաթիւ ճամբորդներ դժգոհ են որ իրենց մեծ պայուսակները կը մնան սահմանագլուխի կայարաններուն մէջ։ Լոնտոնի թերթերն ալ, որոնք օդանաւով կուգան, ժամերով մնացին կայարանը։

Գործադուլին հետեւանքով, ջաւառի մէջ կա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԱՐԺԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երկու շաբաթէ ի վեր եգիպտահայ գաղութի մէջ սկսած են ներգաղթի արձանագրութիւնները: Թաղային զանազան յանձնախումբեր կը գործեն և մեր հայրենակիցները, անոնք՝ որ պատրաստ են, կ'երթան արձանագրուելու: —

Արձանագրուողներու թիւը անցած է քանի մը հարիւրը: Անշուշտ, լաւ պիտի ըլլար որ, ատեն ատեն, զեկոյց մը տրուէր հասարակութեան, յառակից, կարելի եւ անհրաժեշտ լուսաբանութիւններով եւ նոր կոչերով ալ:

Հասկնալի է որ, առայժմ, դեռ շատ մեծ չըլլայ թիւը արձանագրուողներուն, տրուած ըլլալով ամառնային եղանակը, ներգաղթի թուականին անորոշութիւնը եւ յարակից այլ պարագաներ: Բայց չենք կասկածիր որ, ժամանակի ընթացքին, պիտի աւելնայ այդ թիւը, եւ մեր հայրենակից — ները գունդ ի գունդ պիտի դիմեն արձանագրու — թեան: Եգիպտահայութիւնը ոչ մէկ կերպով վար կամ ետ կը մնայ հայրենասիրութեան մէջ, այլ գաղութներու Հայերէն, հետեւաբար, պէտք է սպասել այդ զգացումին լաւագոյն արտայայտու — թեան:

Ներգաղթը մեր գաղութին մէջ կրնայ լաւագոյն արդիւնքներու հասնիլ, հակառակ կազմա — կերպումի թերիներուն, եթէ գոնէ արձանագրութիւններու ընթացքին անխտրական եւ զուտ ազգային ոգի մը ցոյց տրուի: Եթէ անտեղի ու անիմաստ հարցումներ չըլլան, մտքերը պղտորող, եթէ «գոյնի», «դաւանանքի» եւ նման անմիտ հետաքրքրութիւններ չցուցաբերուին, որոնց արձագանգը կը հասնի մեզ: Ներգաղթի կոչը եղած է բոլոր Հայերուն համար. հրաւէրը ուղղուած է «բոլորին», հետեւաբար, երբ մէկը արձանագրուելու կ'երթայ, մաս կը կազմէ այդ «բոլոր»ին, անկախ իր գոյնէն կամ համոզումներէն:

Հայը իր հայրենիքին մէջ պէտք է ապրի, — ա՛յս պէտք է ըլլայ բոլորիս սկզբունքը: Հիմա որ դէպքերու բարեբաստիկ բերումով, հայրենիքը կոչ կ'ընէ իր տարագիր զաւակներուն, այլեւս խնդիր չի մնար «կողմնակի» հետաքրքրութիւններու: Հայերուն, այսինքն՝ հայրենիքի զաւակներուն կը մնայ պատասխանել հրաւէրին: Անոնք որ կըր — նան, անոնք որ կ'ուզեն, անոնք պէ՛տք է պատասխանեն: Իսկ մեր բոլորին բաղձանքը պէտք է ըլլայ այն՝ որ ուզողները շատ ըլլան, երթալ կրցողները բազմաթիւ:

Մեր հայրենիքը պէտք ունի զօրանալու, պէտք ունի վերաշինութեան, մշակուելու եւ ծաղկելու: Նոր ոյժեր եւ զանգուածներու ջանքը եւ ներկայութիւնը այդ ուղղութեամբ մեծ դեր կրնան կատարել:

Միւս կողմէ, մեր բազմահազար հայրենակիցները, ցրուած աշխարհի չորս ծագերուն, նախ՝ իրաւունք ունին իրենց հայրենիքին մէջ ըլլալու և ապրելու, ապա պարտականութիւն ունին, աջակցելու հայրենիքի բարգաւաճութեան: Ամբողջ քառորդ դար, խօսեցանք ու վիճեցանք հայապահ — պանման մասին. Հայը Հայ պահելու մասին: Կոթնեցանք մեր լեզուին, գրականութեան, մշա — կոյթին, դպրոցին, հայրենիքի զգացումին, քանի որ չէինք կրնար ուրիշ բան ընել: Այդ շրջանին, լուռ էր հայրենիքը, լուռ՝ ինքն իր մէջ եւ իրմէ դուրս, բովանդակ հայութեան համար: Մեր կոչերուն իսկ պատասխան չունէր: Փոխուեցան ժամանակները եւ դէպքերը այնպէս բերին, որ խօսի հայրենիքը՝ ինքն իր մէջ եւ արտասահմանի հա — յութեան: Մէկ է հայութիւնը եւ անոր հայրենիքը. անոր դատը, որ արիւնոտ է, որ չէ լուծուած դեռ եւ որ սեղանի վրայ է, սպասելով մեծ ուժերու արդարութեան եւ հայութեան միահամուռ ուժերուն: Ամէն Հայ, անհատ թէ կազմակերպութիւն, իր գերագոյն ջանքը պիտի ընէ, պէ՛տք է ընէ, Հայկ. Դատի լուծման ու ամբողջական իրականացման համար: Ներգաղթը այս ջանքերէն մէկն է, քանի որ անով Հայը իր հայրենիքը կը վերադառնայ, կը զօրացնէ զայն: Քանի որ անով արտասահմանի հայութիւնը կը փրկուի տարա — գրութեան ու ապազգայնացման ստոյգ ու ճակատագրական վտանգներէն: Հայ ազգը կ'ամբողջանայ ու կը զօրանայ:

Պարզ ու յստակ պէտք է մտածել. հայրենիքը հայութեանն է, անոր պապերուն, այսօրուան զաւակներուն եւ վաղուան թոռներուն. բոլորի՛նը, անխտիր: Հայրենիքը, այսինքն Հայաստանը՝ կար արդէն, շատ առաջ, քան Հնչակեանը, Դաշնակցականը, եւ շատ աւելի առաջ՝ քան համայնավարը: Ու պիտի ըլլայ, եթէ այս բոլորը չըլլան եւ ուրիշ անուններ ու վարչակարգեր գան: Ուրեմն, ներգաղթին առթիւ, աւելորդ են նման խտրութիւնները: Ներգաղթը հայահաւաքում մըն է, ամէն Հայու սրբազան պարտքն է հաւաքուիլ իր հայրենիքին մէջ: Առնուազն աջակցիլ հայահաւաքումին: Կեանքի պայմաններ, դժուարութիւններ, հաշիւներ, գործեր ու կարգադրութիւններ եւն., եւն., կրնան ըլլալ, կրնան ուշացնել մեզ, բայց այս բոլորին մէջ տիրական տեղ պէտք է բռնէ հայրենատիրական զգացումը: Ան է որ պէտք է առաջնորդէ մեզ, առանց սակարկութեան: Այս զգացումով կը մօտենանք ներգաղթի հարցին, առանց նկատի ունենալու այլեւս սառ անոր ըսած խօսքը:

Պիտի ուզէինք, որ մեր հայրենակիցներն ալ այս ոգիով մօտենային, հաղորդութեան մը նման, արձանագրութեան տոմարներուն, անոնց մէջէն տեսնելով հայրենիքի դէմքը:

Առանց խուճապի, զգաստ ու գիտակից, արհամարհելով նոյնիսկ այն դէմքերը, որոնք միտք ու սիրտ կը պղտորեն, սեղաններուն շուրջը նստած:

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ՓԱԿԱԳԻԾԸ ԿԸ ԳՈՑԵՄ

Գարսամեան նոր մրցանիշ մը հաստատեց՝ երբ, վիճաբանութեան նիւթը ցրուելու մասնագիտական իր խաղերուն մէջ, չմոռցաւ քննադատել նոյնիսկ «անձկամիտ կուսակցամոլութիւնս», եւ այս՝ «Արեւմուտք»էն հեռանալուս առթիւ:

Թէ ինչո՛ւ դադրեցուցեր եմ «Արեւմուտք»ի աշխատակցութիւնս, կը հետաքրքրէ միայն զիս եւ «Արեւմուտք»ի խմբագրութիւնը: Անոնք տուին արդէն իրենց պատասխանը, բացատրեցին, անուշ բաներ ալ ըսին, «փառասիրութեանս» մասին գաղափար մը տուին ինծի, նոյնիսկ տասնեւհինգ տարիներու խմբագրական կեանքիս արմաղան բերին իրենց համեստ stageը,— այդ բոլորը անո՛նց իրաւունքն էր:

Եւ ես չուզեցի փոխ առնել պատասխանելու հին ձեւ մը, զոր տակաւին կը գործածէ Գարսամեան. «Պատասխանե՞լ թէ ոչ,— ինչո՞ւ պատաս — խանէի դրութեան մը, որուն կարգ մը կէտերը լրջութենէ հեռու կը գտնէի» («Արեւմուտք», թիւ 60): Ո՛չ, պէտք չտեսայ նման ձեւերու: Եթէ պիտի պատասխանէի, կը պատասխանէի՝ հո՛ս, նետուելով: Զպատասխանեցի, որովհետեւ պիտի հարկադրուէի յուզել քաղաքական հարցեր, մինչդեռ իմ տեսակէտս այն է թէ լռութիւնը կամ զաղտնապահութիւնը մեծագոյն առաքինութիւնն է քաղաքական կեանքի մէջ,— վերջապէս սխալ պիտի ըլլար հետեւիլ, օրինակի համար՝ սա ապուշ — ներուն, որոնք ներգաղթի նման ներքին հարցի մը մասին խօսելու համար՝ տանիք բարձրացած են, իբրեւ թէ «հակահայաստանեան» տրամադրու — թիւններու դէմ պայքարով մը բա՛ն հասկցնելու համար Թուրքերուն(*):

Քաղաքական վիճաբանութիւնները չեմ սիրեր, երկրորդ, անոր համար՝ որ գիտեմ թէ ի՛նչպէս կը գրուին յօդուածները եւ ո՛ւր: Մատենադարանի պտուղ չեն այդ գրուած բաները, այլ պարզապէս phraséologie:

Վերջապէս, գրական վիճաբանութիւններու մէջ՝ կրնանք պարպել մեր մտածումները եւ մեր ծանօթութիւնները, բայց նոյն բանը չենք կրնար ընել քաղաքական վիճաբանութիւններու մէջ:

Զպատասխանեցի «Արեւմուտք»ին եւ հարցը փակուեցաւ:

Գարսամեան անհրաժեշտ գտաւ գրաղիլ այդ միջադէպով, «Արեւմուտք»էն զիս հեռացնող պատճառներով: Ճիշդ է թէ գրեր էի, որ մեր վէճը կը փոխադրեմ Յառաջի մէջ,— Գարսամեան իրաւունք ունէր, անշուշտ, պատասխանելու ինծի ուրկէ՛ որ կ'ուզէր: Բայց ըսել, նախ, թէ «իրեն համար գոյութիւն ունին, ամէն բանէ առաջ, բարեկամութեան եւ հայ մարդու նուիրական զգացումներ»՝ վէճը շարունակելու համար այն թերթին մէջ ուր սկսաւ, բայց ըսել, երկրորդ, թէ ինք «անձկամիտ կուսակցամոլ մը չէ եւ չէ եղած»,— զիս կը զայրացնէ շատ:

Առաջին բացատրութիւնը ճիշդ չէ, ընդհակառակն սո՛ւտ է: Բայց ինքզինքիս թոյլ չեմ տար այստեղ արձանագրել իր մէկ յայտարարութիւնը, «Արեւմուտք»ի աշխատակցութեան մասին: Այդ յայտարարութեան մէջ պատճառաբանութիւնը շատ անձնական է, ուստի իր գիտնալիք բանն է, — կ'անցնիմ:

Երկրորդ բացատրութիւնը, սակայն, իր գիտնալիք բանը չէ, այլ մե՛ր գիտնալիք բանն է: Ի՞նչպէս կը յանդգնի «անձկամիտ կուսակցամոլ» կոչել տեւէ Դաշնակցական, երբ չի հանդուրժեր Դաշնակցութեան դէմ բացուած խաչակրութեան: «Անուշ ջուրի Դաշնակցակա՞նն» է կուսակցականի իր մտատիպարը, որ աղօթքի կենայ ճակատը արեւելքին կամ արեւմուտքին, հարաւին կամ հիւսիսին: Բայց ի՞նչ raison d'être ունի «անուշ ջուրի Դաշնակցականը»,— չքերթի մէջ, ինչպէս կ'ըսեն ի Հայաստան, խայտաճամուկ պաճուճապատանքի տե՞ղ ծառայելու համար, սալոններու մէջ՝ փաշայի երեսներով դիմանկարի տե՞ղ կախուելու համար պատերէն:

Իմ գիտցածս այն է, որ Դաշնակցականը պայքարի մարդ է, յեղափոխական և յառաջդիմական, — մարդ մը որ ամէն բան կը զոհէ, ե՛ւ հարստութիւն, ե՛ւ հանգստութիւն, յանուն հայ ժողովուրդին ամէնէն արդար ցանկութիւններուն եւ Հայոց պատմութեան ամէնէն գեղեցիկ ներշնչումներուն, որոնք դարձած են Հ.Յ.Դաշնակցութեան հանգանակը: Իմ գիտցածս այն է, որ հայ ժողովուրդը ամբողջական մէկ կուսակցութիւն միայն ստեղծած է,— ուրիշ «կուսակցութիւններ» նախափորձեր են միայն,— եւ այս կուսակցութիւնը չի ներեր որ թերահաւս կամ աւերակ կազմակերպութիւն մը եղէ հայրենասիրութեան դաս տայ իրեն: Զի ներեր մանաւանդ այն մտաւորականին, կակուղ Դաշնակցական կամ կուսակցական՝ «պարապ վախթի», որ գաղափարական պայքարի մը մէջ ելլէ յայտարարէ թէ «անձկամիտ կուսակցամոլ»ի վէճ է կատարուածը: Ո՛չ, եւ ես՝ որ համերաշխութեան դէմ են այն մտքով որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը չի կրնար նստիլ համագործակցութեան եւ Ազգային Ընդհ.Միութեան սեղանին շուրջ՝ առանց հաւասարէ հաւասար իրաւունքներ վայելելու, — բան մը որ կը գլանան հիմակ ոմանք,— պատիւով կ'ընդունիմ կուսակցամոլութիւնը, բայց Գարսամեանի կը վերադարձնեմ անձկամտութիւնը, ամէ՛ն ասպարէզի մէջ (թելադրելով որ այսուհետեւ գործածէ անձկամտութիւն բառին տեղ՝ նեղմտութիւն, որովհետեւ առաջին բառը յատուկ է միայն ախտաբանական հողերանութեան):

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Եւ ոչ մէկ խելքի կուգայ այս մարդիկը, որպէսզի թերթերու մէջ չգրուի թէ ի՛նչ կը մտածէ այս կամ այն գրագէտը, այս կամ այն կուսակցականը, այս կամ այն առեւտրականը, պատասխանատու կամ ոչ,— ինչո՞ւ Թուրքը իմանայ մեր ներքին տրամադրութիւնները եւ զաղտնիքը, ինչո՞ւ նոյնիսկ հայ միամիտ ժողովուրդը լսէ միտք պղտորող կասկածելի յայտարարութիւններ: Եթէ իմ ձեռքս ըլլար, ես կ'արգիլէի Հայաստան փոխադրուած Հայոց թիւերն ալ հրատարակել: Ինչո՞ւ Թուրքը իմանայ թէ քանի՛ հոգի տարուած է: Ինք, Թուրքը չէ՞ որ, զաղտնի պահելու համար Թուրքիոյ բնակչութեան իսկական թիւը, սխալ մարդահամարներ կը հրատարակէ ժամանակ առ ժամանակ:

Հծծահաւը որ ապրեց այս ձմեռ

Այնպէս պատահեց, որ մի անգամ ձմեռը մի հծծահաւ չհեռացաւ մեր տան շրջակայքից Ֆրէզ — նոյում, Կալիֆորնիա:

Պատմեմ ձեզ այդ մասին:

Մեր փողոցի միւս կողմում մեր տան դիմացն՝ ապրում էր ծեր Տիգրանը, որ դրեթէ կոյր էր: Նա ութսունն անց էր, իսկ իր կինը միայն մի քանի տարով փոքր էր իրանից: Նրանք ունէին տը — նակ, որ որքան կոկիկ էր ներսը, նոյնքան սովո — րական էր դրսից,— բացի ծեր Տիգրանի պարտէ — զից, որ լաւագոյնն էր աշխարհում: Տունկեր, թփեր, ծառեր՝ բոլորն ուժեղ թաղուած անուշ, սեւ, խոնաւ հողի մէջ, որի պահապանն էր ծեր Տիգրանը: Երկնքից եկող բոլոր բաները սիրում էին այդ կէտը մեր շրջակայքում եւ ծեր Տիգրանը սիրում էր նրանց բոլորին:

Մի ցուրտ կիրակի ձմեռնամիջին, երբ ես տուն եկայ կիրակնօրեայ դպրոցից, տեսայ ծեր Տիգրանը, որ կանգնած փողոցի մէջտեղը, ճգնում էր նշմարել իր ձեռքի մէջ եղածը: Փոխանակ տուն մտնելու եւ տաքանալու, ես կանգնեցի մեր պա — տշգամբի աստիճանների վրայ եւ սկսեցի դիտել ծերունուն: Նա ինքն իր շուրջն էր դառնում եւ մէկ վեր՝ դէպի ծառերն, ապա վար՝ իր ձեռքի ափին էր նայում: Մօտ երկու րոպէ նա կանգնած մնաց փողոցում, յետոյ եկաւ դէպ ինձ:

Ձեռքն ինձ մեկնելով, նա հարցրեց հայերէն:

— Այս ի՞նչ է.

Ես նայեցի:

— Դա հծծահաւ է, ասացի ես կէս անգլերէն, կէս հայերէն: Հծծահաւն անգլերէն ասացի, որովհետեւ դրա հայերէն անունը չգիտէի:

— Ի՞նչ է դա, հարցրեց ծեր Տիգրանը.

— Մի փոքրիկ թռչնիկ, ասացի ես. գիտես, այն որ ամառը գալիս է, կախւում օդի մէջ եւ ապա չնչմակի սլանում հեռուն: Այնքան արագ է թափահարում իր թեւերը, որ չես կարող տեսնել: Այդ թռչնիկն է քու ձեռքում: Նա մեռնում է:

— Արի՛ ինձ հետ, ասաց ծերունին: Ես չեմ տեսնում, իսկ իմ պառաւս եկեղեցումն է: Ես զգում եմ սրա սրտի զարկը: Շա՞տ դէշ է. մէկ էլ նայիր:

Ես երկրին նայեցի: Տխուր բան էր տեսնել ամառուան այդ սքանչելի փոքրիկ էակը ծեր դիւղացու կոշտ ձեռքի մէջ: Եւ այդ խեղճ արարածը ձմեռուան այն ցրտին, բացարձակապէս անօգնական ու սրտաճմլիկ, ոչ թէ ամէնից կենսալի էակն է, այլ ամէնից անօգնականը եւ սիրտ մաշողը:

— Նա մեռնում է, ասացի ես: Ծերունին ձեռ-

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

Ամէն շրջան իր նորոյթը...

« Աս ինչտար ջու՜ր, աս ինչտար տաշտ», կը բացագանչէ գիւղացի մը, որ առաջին անգամ ծով եւ նաւակ տեսնելու անակնկալը կ'ունենար :

Ես ալ, ամիսներէ ի վեր կարդալով «Հրաժարականներու տեղատարափ»ը՝ բացագանչեցի—«Աս ինչ կուսակցութի՜ւն, աս ինչտա՜ր անդամ»...

Քառասուն օր, քառասուն գիշեր տեղատարափ անձրեւ եկաւ եւ կուլ տուաւ երկիրը, կ'ըսէ Ս. Գիրքը:

Կուսակցութենէ «հրաժարականներու տեղատարափ»ին քով, կաթիլ մը ջուրի հաւասարեցաւ Ջրհեղեղը: Պարզապէս տղայական խաղի վերածուեցաւ Եհովայի Ջրհեղեղը՝ մեր «հրաժարատարափ»ին մօտ:

Գոնէ Նոյ Նահապետի դերդաստանը ազատեցաւ այդ Ջրապատիժէն: Վախ կայ, որ «հրաժարականի տեղատարափ»ը ամբողջ գաղթահայութիւնը խեղդելէ ետքը, Հայաստանի ժողովուրդն ալ կուլ պիտի տայ...

Բայց եւ այնպէս, այս «տեղատարափ»ը զուարճալի կողմեր ալ ունի:

Հետաքրքրութեամբ կը հետեւիմ այդ «տեղատարափ»ի ցանկերուն եւ այդ առթիւ բանաձեւուած պատճառագրութիւններուն: Ի՜նչ զուարճալի բաներ կան անոնց մէջ :

Հրաշագործութիւններ կան հոն, որ կրնան շուքի մէջ ձգել Նազովրեցի Յիսուսը: Տասնեակ տարիներու «կոյր»երուն աչքերը բացուած են այդ առթիւ: Հիմա, կը տեսնեն եղեր իրենց քալած ճամբան: Ակնաբոյժները պէտք է ուսումնասիրեն այս երեւոյթը եւ եթէ ունին կոյր հիւանդներ, որոնք անբուժելի նկատուած են, կրնան բուժել զանոնք՝ ենթարկելով «տեղատարափ»ի :

Եւ զարմանալի կերպով, «Եփրատ»էն դուրս կուգայ այդ հրաժարողներու «տեղատարափ»ը : Արդեօ՞ք հայկական ջարդերու ատեն, Եփրատի մէջ խեղդուածներու մարմիններն են անոնք :

« Հրաժարեալ Դաշնակցական » Թղթակից մը, որ իր գրութիւնը կը սկսի «Հրաժարիմք ընկերներ» Հնչակեան քայլերգով, այս «տեղատարափ»ը կը տանի եւ մինչեւ 17րդ դարէն փաստ մը կը կապէ : Փասքալ եւ Տէքարթ փիլիսոփաներէն օրէնքներ կը մէջբերէ: «Մարդը եղէգ մըն է, սակայն մտածող եղէգ մը», ըսած է Փասքալ փիլիսոփան: Ուրեմն, ըսել կ'ուզէ «հրաժարեալ» թղթագիրը, որ եթէ իր միւս ընկերներն ալ չհրաժարին Դաշնակցութենէն, անմիտ եղէգներ պիտի ըլլան:

Փասքալէն երկու հազար տարի առաջ սակայն, մեր «Գողթան երգիչներ»ը Վահագնի համար օրհներգած են, «ընդ եղեգան փող, բոց ելանէր եւ ի բոցոյն պատանեկիկ վազէր, նա հուր հեր ունէր...: Ոչ-հրաժարեալ ընկերներն ալ կրնան այս եղէգին տակ ապաստանիլ, որ գոնէ հայկական է:

Թղթակիցը ինք, իրաւունք չունի, ո՛չ Փասքալեան եւ ո՛չ ալ Գողթնեան եղէգի դասակարգին պատկանելու, այն, պարզ եղէգով մը պէտք է գոհանայ որ ամէն հովէ կը տատանի: Իր «Հրաժարիմք ընկերներ» խորագիրը կը վկայէ, որ ժամանակին Հնչակեան կուսակցութեան պատուհանէն գլուխ ցոյց տուած է: Վերջէն ափ առած է Դաշնակցութեան դուռը, եւ հիմա, անկէ դուրս գալով նոր աւազան մը կը փնտռէ մկրտուելու համար...

Ան, իր ընկերներուն ալ կ'աղերսէ, կը պաղատի, որ «ուշքի գան, դուրս գան այդ թմրեցուցիչ շրջանակէն»:

Այս վերջին պարբերութիւնը կասկած կը ներշնչէ քիչ մը: Երբ «տեղատարափ»ը սկսած է եւ բոլորը գունդագունդ ինքնիրենը վար կը թափին, ի՞նչ հարկ աղերսանքի — պաղատանքի ...

Ամէն պարագայի մէջ, տեղատարափեալ հրաժարումները բաւական մտածել կուտան:

Ամիսներէ ի վեր տեղատարափով դուրս կը թափին Դաշնակցութենէն եւ սակայն վերջը չի գար: Ի՜նչ բազմահամար կուսակցութիւն:

Հապա՜ հրաժարագիրներու պէսպիսութի՜ւնը: «Արուեստ հրաժարագրութեան», որուն վրայ կարելի է փոխադրել «Գարասմեան – Նարդունի դրավէճ»ը իբրեւ հայ մատենագրութեան մէջ, գրական նոր սեռ մը: Բայց ի՞նչ հարկ, այս մանուածապատ տեղատարափագրութեան: Կարելի է թելադրել, առ որ անկ է, որպէսզի անցագիրներուն մէջ, տպագիր աքոմիք ոճով հրաժարականի պարբերութիւն մը աւելցնեն որուն տակ կը ստորագրէ ամէն մէկ ներգաղթող անխտիր :

Այս կերպով թէ խնայողական կ'ըլլայ եւ թէ օրինաւոր հանգամանք կը ստանայ «տեղատարափ»ը :

Կ. ՊԵՏՐՈՍ

քը տարաւ դէպի իր բերանը եւ իր տաք շունչը փչեց փոքրիկ էակի վրայ իր ձեռքի մէջ, որ ինքը նոյնիսկ տեսնել չէր կարող :

— Ապրի՛ր, ասաց նա հայերէն. շատ չմնաց մինչեւ ամառը. ապրի՛ր արագաթռիչ եւ անուշիկ:

Մենք մտանք իր փոքրիկ տնակի խոհանոցը եւ, մինչ նա շարունակում էր իր տաք շունչը փչել թռչնիկի վրայ, ասաց ինձ, թէ ինչ պիտի անեմ:

— Մի թէյի դգալ մեղր բռնիր կրակի վրայ եւ լցրու իմ ձեռքը, բայց, տե՛ս որ շատ տաք չլինի:

Այդ կատարուեց :

Մի վայրկեան չանցած թռչնիկն սկսեց կեանքի նշաններ ցոյց տալ: Սենեակի ջերմութիւնը, տաք մեղրի գոլորշին եւ, ինչո՛ւ չէ, ծերունու կամքն ու սէրն արին այդ: Շուտով ծերունին կարող էր այլեւս զգալ փոփոխութիւնն իր ձեռքի մէջ. մէկ վայրկեան յետոյ թռչնիկն սկսեց կտցահարել մեղրը :

— Սա կ'ապրի, ասաց ծերունին, սպասիր եւ կը տեսնես :

Կերպարանափոխութիւնն անհաւատալի էր: Ծերունին լայն բացած պահեց իր ձեռքը եւ ես ակնկալեցի, որ անօգնական թռչնիկը նրա ձեռքից դէպի վեր կը սլանայ, կը կախուի տարածութեան մէջ եւ ինձ ափ ի բերան կը թողնի — ինչ որ ճիշդ ու ճիշդ տեղի ունեցաւ: Փոքրիկ թռչնիկի նոր կեանքը սքանչելի էր: Նա թռուըրտաց փոքրիկ խոհանոցում, նետուելով մէկ դէպի պատուհանը, ապա յետ գալով դէպի վառարանը, կախուելով, շրջաններ անելով,—այնպէս, կարծես թէ յամառ էր եւ ինքն իր կեանքում երբեք աւելի լաւ չէր զգացել :

Ծերունին նստեց աթոռին՝ կոյր եւ ուշադիր: Նա ուշի ուշով ունկնդրում էր եւ ճգնում տեսնել, բայց, ի հարկէ, չէր կարող: Եւ շարունակ հարց ու փորձ էր անում թէ ինչպէս է երեւում թռչնիկը, արդեօք տկարանալու նշաններ ցոյց չի՞ տալիս, ի՞նչպէս է տրամադրութիւնը, կամ արդեօք անհանգիստ չի՞ երեւում :

Ես էլ նկարագրում էի թռչնիկը:

Երբ թռչնիկն սկսեց անհանգստութեան նշաններ ցոյց տալ եւ ուզեց դուրս թռչել, ծերունին ասաց.

— Բա՛ց պատուհանը եւ թող որ երթայ :

— Պիտի ապրի՞, հարցրի ես:

— Նա ողջ է այլեւս եւ ուզում է գնալ, ասաց ծերունին, բա՛ց պատուհանը:

Ես բացի պատուհանը, թռչնիկը թռչուըտեց այս ու այն կողմ, դէպի ցուրտը փորձեց, կախուեց բաց պատուհանի տարածութեան մէջ, այս ու այն կողմ սլացաւ եւ ապա չքացաւ:

— Փակիր պատուհանը, ասաց ծերունին:

Մենք խօսեցինք մէկ երկու րոպէ եւս եւ ես տուն գնացի:

Ծերունին պնդում էր որ հծծահաւն ապրեց այդ ձմեռ, բայց ես շատ էլ վստահ չէի: Երբ ամառն եկաւ, ես կրկին տեսայ հծծահաւերը, բայց չէի կարող տարբերել նրանց մէկը միւսից :

Ամառուան մի օր ես հարցրի ծերունուն:

— Ապրե՞ց :

— Փոքրիկ թռչնի՞կը, ասաց նա:

— Այո՛, ասացի ես, այն որին մենք մեղր տուինք. յիշում էք, փոքրիկ թռչնիկը, որ մեռնում էր ձմեռը: Ապրե՞ց նա:

— Նայիր շուրջդ, ասաց ծերունին, տեսնո՞ւմ ես թռչնիկը :

— Ես տեսնում եմ հծծահաւեր, ասացի ես:

— Դրանցից ամէն մէկը մեր թռչնիկն է, վրայ բերեց ծերունին: Ամէն մէկը, ամէն մէկը, ասաց նա արագ եւ քնքոյշ :

ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

Թարգմ. Վ. Ա. (Հայրենիք)

Յունահայ գաղութին հոգերը

Սելանիկէն կը գրեն մեզի, Սեպտ. 11 թուականով.—

Մենք հոս կ'ապրինք քաղաքական փափուկ շրջանի մը մէջ:

Ներգաղթը մեր հակառակորդներուն ձեռքը դարձած է քաղաքական պրոպականտի միջոց: Արձանագրութիւնները շատ անկանոն կ'երթան: Այս կացութիւնը դուռ բացած է չահամոլութիւններու, կուսակցական ու հատուածականնկատումներու: Ժողովուրդը սկսած է բողոքներ եւ քննադատութիւններ ընել ամէն կողմ: Խնդիրը հասած է մինչեւ Բարեգործականի Ներգաղթի Կեդր. Յանձնախումբին :

Գաղութը անհամբեր հերթի կը սպասէ: Ամէն մարդ փուշի վրայ կեցած է: Շատերը բեռները պատրաստած, ծախած են ամէն բան :

Ստեղծուած խառնակութեան մէջ պատասխանատուութեան մեծ բաժին ունի նաեւ Աթէնքի Ներգաղթի Կեդր. Յանձնախումբը: Օրինակ, նկատի չեն առած այս շրջանի հայութեան փափուկ վիճակը: Դեռ ժամանակը չէ լայնօրէն պարզելու համայնավարներու եւ զանազան դիմակաւոր խմբակցութեանց խաղերը: Մասնակի եւ կողմնակի թելադրութիւններով ցանկերէն դուրս կը ձգուին ընտանիքներ, որոնք ամէնէն աւելի պէտք ունէին առաջին հերթին մեկնելու Խ. Հայաստան: Ներգաղթի գործը մենաշնորհի վերածուած է կարգ մը մարդոց ձեռքը: Օրինակ՝ ոմն Դաքէսեան, խմբագիր Աթէնքի մէջ:

Դժբախտաբար Ներգաղթի պատուիրակները պահանջուած լրջութիւնը եւ մանրազննութիւնը ցոյց չտուին, ենթարկուելով զիրենք շրջապատող մարդոց :

Մեկնած են մինչեւ այսօր նոր Յունաստանի շրջանէն հազար հոգի, Սելանիկէն մօտաւորապէս 600 հոգի: Բ. կարաւանով կը պատրաստուէին մեկնելու մօտաւորապէս 1600 հոգի, ամբողջ այս շրջանէն: Բ. կարաւանին մեկնելէն վերջ, պատկերը կը ներկայանայ հետեւեալ ձեւով.—

Տիմոթիքայէն մինչեւ Սէրէզի շրջանը կը մընան 1600է աւելի հայութիւն մը: Ասոնք անմիջական վտանգի տակ են, տեղահան ըլլալու մղձաւանջով :

Սելանիկի հայութենէն կը մնան մօտաւորապէս 4400 հոգի, մատնուած մտահոգութեան:

Յունաստանի համար ներքին եւ արտաքին փափուկ կացութիւնը չափազանց զգայուն դարձուցած է օրուան վարիչները: Կը լսենք թէ զինուորական եւայլ նկատումներով, հրահանգուած է ի հարկին տեղահան ընել սահմանամերձ շրջաններու հայութիւնը: Նկատի առնուած է նաեւ Սելանիկի հայութիւնը: Անպաշտօն բերաններ կ'ըսեն,— ճամբան բաց է, քանի որ ամէնքդ ալ Հայաստանի համար արձանագրուեցաք, կրնաք երթալ:

Այս բոլոր տագնապներուն մէջ պատասխանատուութեան մեծ բաժին ունին մեր փանջունիները, որոնք խառնուեցան Յունաստանի ներքին խնդիրներուն եւ բացարձակ դիրք բռնեցին: Այսօր երբ կացութիւնը փոխուած է, օր առաջ պրծելու կ'աշխատին :

Անցեալ շաբթու Քսանթիէն 40 ընտանիքներու հրաման տրուեցաւ հեռանալ քաղաքէն եւ երթալ ուր որ կ'ուզեն: Հայկական դեղարանները ժամանակ մը գոցել տուին:

Եթէ ներգաղթը կանգ առնէ, դժուար է նախատեսել մնացեալ հայրենակիցներուն վիճակը, — գործազրկութիւն, աշխատանքի արգելքներ եւն.:

Ճամբու վրայ

Ճամբու վրայ, կեանքի դերբուկները քննելով, կը քալեմ մտամոլոր, ոլոր ու մոլոր փողոցներէ: Քաղաքին ժխորը խլացուցիչ է: Սեպտեմբերեան արեւը իր շաղերով հորիզոնն ի վեր կը մագլցի, եթերային գողտրութիւնը իր երախէն փրփուր կը կաթկթէ երկրին :

Ցուցահանդէս կայ քաղաքէն դուրս, կատարեալ եռուզեռ: Մարդիկ նորութիւն կը սիրեն, զիրար կը հրմշտկեն բան մը տեսնելու ցանկութեամբ, անկուշտ աչքերով: Քիչ անդին մեռելակառք մը երփներանգ ծաղկեպսակներով հարուստ: Յուղարկաւորներ կռճկուած՝ կը քալեն ծխելով ու շաղակրատելով: Չորս հոգի միայն կ'ողբան եւ արցունք կը սրբեն սեւ թաշկինակով :

Ահա հանրակառքը, հոս ալ հրմշտուք: Չէ՞ որ արագութեան դար է, հարկ է վազել շուտ հասնելու համար անսպասելիին: Սակայն ո՞ւր, անշուշտ վերջաւորութիւնը իր տխուր յանկերգն ունի:

Քաղաքին մշտատեւ աղմուկէն հեռու՝ կեանքը նոր պատմուճանով կը ներկայանայ, ծափ ու ծնծղայ, գիւղական եկեղեցիներու զանգակներու հեշտօրօր ղօղանջիւնը զգայնիկ հոգիներու մէջ կը թափանցեն խորապէս: Տօնական օր, օրհներգութիւն աստուածավայել: Հունա, քանի մը մայրապետներ եկեղեցիէն փախեր, ստուերախիտ ծառերու տակ նստած, սպիտակ սագերու նման հեզաճկուն, կ'աղօթեն հա կ'աղօթեն: Քանի մը մանուկներ մըտիկ կ'ընեն ու կը խաչակնքեն երկիւղածութեամբ, Նազովրեցիի մարդեղութեան փառաբանանքը լսելով երգի զիլ ձայնով:

Ահա Սեպտեմբերեան հովը, որ կը կուժուըտայ անսանձ, ծառերը երկրպագուներու հանգոյն՝ կը խոնարհին եւ դեղնած տերեւները ճիւղերէ բաժնուելով գետին կ'իյնան :

Պատերազմը ամէն բան փոխած է, եղանակները իրենց պաշտօնը չեն կատարեր, աշունը կանխահաս է: Կը քալեմ շարունակ, տանջուած հոգիս պտըտցնելու համար բնութեան գեղաշնորհ ոլորտներուն մէջ: Կը հանդիպիմ հայ մանուկներու, արեւելք բուրող սեւաչեայ եւ գանգրահեր տղոց, որոնք հայերէն կը բարբառին: Հոգիս կ'ուռի, այժմ հպարտ եմ, արեւելեան մորթը կը պսպղայ աչքիս առջեւ, ուրախութիւնս թեւ կ'առնէ, իսկ սիրտս կը զեղու ապագայ յոյսերով :

— Պարոն, այս երեկոյ, Նոր Սերունդը դասախօսութիւն ունի այս շրջանին մէջ, կը յարէ 16 տարեկան հայորդի մը ֆրանսական շեշտով:

Կը հետաքրքրուիմ ու կը հետեւիմ անծանօթ հայորդւոյն:

Դասախօսութիւն եկեղեցիին մէջ, Նազովրեցիի տունը հայ նոր սերունդի դաստիարակութեան վայր: Գեղեցիկ վարագոյր մը ծածկած է խորանը: Լոյսերը վառ, իսկ պառաւ մը քուրտ աւելով մաքրութեամբ կը զբաղի :

Դասախօսը երիտասարդ մըն է, իսկ նիւթը «Հայերէն լեզուն»:

Կը խօսի վաւերուն, տակեղէն լեզուն կը փառաբանէ, օտարներ վկայութեան կը կանչէ, այն

եւրոպացի գրողները որ մեր լեզուն սորված են եւ սքանչացած անոր գեղեցկութեանը:

Նոր սերունդը գոհ է այս դաստիարակիչ դասախօսութենէն, եւ կ'ունկնդրէ 'ուշի ուշով:

Անկիւնէ մը, պատանի մը ձայն կ'ուղէ:

— Պարոն, Հայաստանի մէջ ալ այս արեւմտեան բարբառով կ'արտայայտուի՞ն :

— Այո՛, կը պատասխանէ դասախօսը:

Դուրսը խոր լռութիւն, աշխատաւոր հայ եղբայրներու ցածլիկ տուներ: Հայոց աշխարհէ քաղցրածպիտ կեանքն է որ կը յորդի օտար հորիզոնի տակ:

Վարագուրուած խորանին առջեւ կատարուած դասախօսութիւնը կը լրանայ, տղաքը ոգեւորուած կը մեկնին: Կը մնամ մինակ ու կը շարունակեմ պտոյտս խաղաղ մթնոլորտի մէջ: Դաշտերու մերկութիւնը ողբ մը ունի կարծես, սուգի են նստած բնութեան տարրերքին՝ երկրպագուի հանգոյն:

Թանձրամշուշ երեկոն չուշանար: Հանրակառքերը կը բանին, նոյն հրմշտուքը քաղաք երթալու համար:

Այս խառնիճաղանճ բազմութեան մէջ ինկած՝ կը հետեւիմ ես ալ մտամոլոր, սակայն ոգեւորուած Հայոց նոր ծլած ու ծաղկած եւ միշտ Հայ մնալու երդում բրած մեր աշխոյժ ու կայտառ նոր սերունդին ազգաշէն հմայքով, յոգնատանջ մարմինս կլկին կը յանձնեմ քաղաքի ժխորին :

Գտոյտս հոգւոյս մէջ ներարկեց ապագայ յոյսերու չէնչող աւիւն, ու ես գոհ եմ մեր ներկայ սերունդէն, վասնզի ան Հայ է ու Հայ կը մեծնայ ահաւոր պատերազմէն ետքն ալ, մինչեւ որ օր մը, բարի օր մը Հայաստան երթայ եւ ընծիւղի ազատ երկինքի տակ, արեւահամ օդն ու ջուրը ըմբոշխնելով :

Ապրի՛ Ֆրանսայի հայ Նոր Սերունդը:

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

բելի չէ ծիախոտ ստանալ, կենսաթոշակներ դանձել եւ ուրիշ գործողութիւններ կատարել: Եթէ գործադուլը երկարի, Փարիզի մէջ ալ նոյն դըժուարութեանց պիտի մատնուին: Ոզելից ըմպելին անգամ դժուար կը ճարուի:

Վերջին լուրերու համաձայն, վախ կայ որ գործադուլը ծաւալի, թէեւ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը ջանայ ելք մը գտնել:

Լեռնակուտակ ապրանքներ դիզուած են Մարսէյլի եւ Գոտոյի նաւահանգիստներուն մէջ, ինչ որ կը վնասէ երկրին տնտեսական գործունէութեան :

Ձանգուածային մաքրագործում Խ. Միութեան մէջ

Խորհրդային մամուլը մանրամասն տեղեկութիւններ կը հրատարակէ այն մաքրագործումներու մասին որ կը կատարուին Կոլխոզներու մէջ, համաձայն կառավարութեան եւ Կեդր. Կոմիտէին հրամաններուն: Մոսկուայի անթելն ալ օրը օրին տեղեկութիւններ կը հաղորդէ երեւան հանուած անկանոնութեանց մասին: Գերագոյն Խորհուրդը հրամանագրով մը պատուիրեց անմիջապէս արձակել եւ դատել բազմաթիւ պետական պաշտօնեաներ: Ուրիշ հրամանագրով մը կը յանձնարարուի կուսակցութեան վարիչներուն կարգ ու կանոն հաստատել Կոլխոզներու վարչութեան մէջ :

«Փրավտա», կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, ուժգնօրէն կը քննադատէ Կոլխոզներու շատ մը նախագահներուն «կամայականութիւնները» եւ գիտել կուտայ թէ անոնք անտեսած են պետութեան, ինչպէս եւ կոլխոզներու բանուորներուն շահերը: «Շատ մը նախագահներ, փոխանակ ապահովելու հաւաքական սեփականութիւնը իբրեւ հիմ կոլխոզներու կազմակերպութեան, անամօթաբար իւրացուցած են հասարակաց սեփականութիւններ»: Թերթը կը պահանջէ յանցաւորները պատժել ամենայն խստութեամբ:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, ահագին գումարներ մսխուած են եւ հողագործական մեքենաներ ծախուած առանձնաշնորհեալ անձերու, իրենց արժէքէն շատ վար գիներով :

Հրամանագիրը կը մատնանշէ հետեւեալ ապօրէն արարքները.— Խախտում Կոլխոզներու ժողովրդապետական հիմքերուն.— Բանուորներու ապօրէն տեղափոխութիւն, ինչ որ պատճառ եղած է հողագործական բանուորներու անբաւականութեան.— Դրամներու խարդախ իւրացում.— Խարդախութիւն հաշուական տոմարներու մէջ.— Իւրացում արջառներու, ցորենի եւ ուրիշ հողագործական արտադրութեանց :

«Փրավտա» խմբագրականով մը կը բացատրէ թէ արմատական մաքրագործումի այս հրամանագիրը «քաղաքական առաջնակարգ նշանակութիւն ունի»: Պարզելով կատարուած աւարառութիւնները, թերթը կը դրէ թէ ամենածանր արարքներէն մէկն եղած է Կոլխոզներու ծախքերուն յաւելումը: «Ճշմարիտ աւարառութիւն մը կազմակերպուած է յաճախ տեղական Կոլխոզին եւ շրջանային վարչութեանց նախաձեռնութեամբ»: Ցիշելով Քուիպիշեւի շրջանին պարագան, կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կ'ըսէ թէ 1945ին կատարուած մասնակի քննութիւն մը երեւան հանած է 7607 յափըշտակութիւններ, իսկ 1946ի առաջին վեցամսեակին այդ կարգի դէպքերու թիւը հասած էր 11.760ի :

★ Մաքրագործումը կը շարունակուի ուրիշ ասպարէզներու մէջ ալ: Բանակին օրկանը, «Կարմիր Աստղ» բուռն քննադատութիւն մը հրատարակեց երաժիշտներու եւ երգահաններու դէմ, «որոնք փոխանակ յետպատերազմեան ընտիր երգեր յօրինելու, անձնատուր կ'ըլլան անհամ վալսերու, յոռետես եւ երազուն, փղշտական ճաշակով »:

ԹՐԻԷՍԹԷԻ մասին Եուկոսլաւիոյ առաջարկած սահմանային փոփոխութիւնը մերժուեցաւ քաղաքական յանձնաժողովին կողմէ: Այս առթիւ Եուկոսլաւիոյ պատուիրակը յայտարարեց թէ իր երկիրը պիտի չենթարկուի այդ որոշման: Ամբողջ խնդիրը առկախ կը մնայ տակաւին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԷՄՒՒ, Թատրոնի եւ շարժանկարի այնքան ժողովրդական արուեստագէտը, մեռաւ Փարիզի ամերիկեան հիւանդանոցին մէջ, բժշկական գործողութեան մը հետեւանքով: Սիրտը տկար էր արդէն եւ չդիմացաւ, թէեւ արիւն ներարկած էին: 63 տարեկան էր եւ 40 տարիէ ի վեր կը ծառայէր բեմին: Իր ամէնէն կարեւոր դերն էր Մարսէյ Փանեոլի «Մարիուս»ը, թատրոնի թէ շարժանկարի մէջ: Գրաւման ատեն Գերմանները յաճախ փորձած էին օգտագործել, բայց Ռէմիւ միշտ խուսափած էր, հիւանդ ձեւանալով :

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ 22 ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒՆ վճիռը պիտի արձակուի հիմնուելով չորս հիմնական կէտերու վրայ,— ինչպէս ճշդուած էր Լոնտոնի մէջ: Մահավճիռներու գործադրութիւնը հրապարակային պիտի չըլլայ: Անոնք որ բանտարկութեան պատիժ կը ստանան, պիտի բանտարկուին Պերլինի մէջ :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ Հայֆայի կայարանը մասամբ քանդուեցաւ, ուժգին պայթումի մը հետեւանքով :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ձախակողմեան սպաներէն 33 հոգի կղզիները պիտի աքսորուին: Ասոնց մէջ կան հինգ զօրավարներ: Նախապէս աքսորուած են 53 սպաներ: Կառավարութիւնը աքսոր չի նկատեր այս գործողութիւնները, այլ տեսակ մը «տեղափոխութիւն» Այս առթիւ կ'ըսեն թէ սպաները աւելի աժան պիտի ապրին կղզիներուն մէջ...

ՌՈՒՍԻՈՅ եւ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ միջեւ պատերազմ մը «ոչ միայն ապուշութիւն, այլեւ կատարեալ աղէտ մը պիտի ըլլայ», յայտարարեց Գ. Լասքի, Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան նախկին նախագահը :

ԲՈՒՌՆ ՓՈԹՈՐԻԿ մը շատ ծանր վնասներ պատճառեց, առջի օր, Փարիզի, հիւսիսային գաւառներու եւ Անգլիոյ մէջ :

50 ՖՐԱՆՔԻ ճաշ պիտի տրուի ճաշարաններու մէջ: Ջեռք մը հացուստ՝ 7000 ֆրանքի, համաձայն նոր կարգադրութեանց :

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ս. Ն. Միութիւնը իր 15 Սեպտ. 1946ի ընդհ. ժողովին մէջ վերակազմուելով միաձայնութեամբ վաւերացուց իր նպատակը,—Զարկ տալ Խորհ. Հայաստանի մէջ կառուցուած Նոր Սեբաստիա աւանին վերաշինութեան եւ օգնել ներգաղթին:

Ընտրեց իր կեդր. վարչութիւնը.— Նախագահ եւ դանձապահ՝ Տօքթ. Արշակ Պօղոսեան, քարտուղար՝ Տրդատ Նշանեան, հաշուապահ՝ Զարեհ Մինասեան, խորհրդականներ՝ Արմենակ Կիւրեղեան եւ Պետրոս Կէմճեան :

Այս առթիւ վարչութիւնը կոչ կ'ընէ Սեբաստիոյ նահանգին բոլոր հայրենակիցներուն բոլորուիլ Միութեանս շուրջ եւ նոր թափով ու եռանդով լծուիլ մեր պանծալի հայրենիքին շինարարական աշխատանքներուն: Հասցէ՝ D. Nichanian, 29 rue Pixérécourt, Paris (20):

ԿՈՄԻՏԱՍ Վ.Ի ԾՆՆԴԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ պիտի տօնուի Սալ Կավոյի մէջ, Դեկտեմբեր 15ին, նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հայկ. Երգչախումբին: Փայլուն համերգ մը ղեկավարութեամբ Արա Պարթեւեանի:

Երգչախումբին փորձերը տեղի կ'ունենան երեքշաբթի եւ ուրբաթ, Mutualitéի սրահը, ուր կրնան դիմել անոնք որ մասնակցիլ կ'ուզեն:

Ս. ԷԹԻԷՆԻ ազգ. դպրոցի դասերը պիտի վերսկսին 2 Հոկտեմբերին, ըստ առաջնոյն: Հոգաբարձութիւնը կը խնդրէ ծնողներէն իրենց զաւակները արձանագրել տալ Սեպտ. 22էն սկսեալ, կիրակի օօրերը, առաւօտեան ժամը 10—12, Հայոց մատուռը :

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ
ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Սեպտեմբեր 1էն սկսեալ թերթին գինը բարձրացած է 4 փրանքի, իսկ բաժանորդագրութիւնը Ֆրանսայի համար տարեկան 1000 փրանք, վեցամսեայ 500 փրանք, եռամսեայ 300 փրանք:

Արտասահմանի տարեկան (10 տոլ.) 1200 ֆր.:

Այս առթիւ կը խնդրուի մեր բաժանորդներէն որ իրենց յետնեալ պարտքերը փութան փակել Սեպտեմբեր 30էն առաջ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՆԻԷՌ, Գուա Քոլոմպի Արամ ենթակոմիտէին ժողովը յառաջիկայ չորեքշաբթի, 25 Սեպտեմբեր ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ 28 Սեպտ. շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ընկերվարականներու սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այսօր, շաբաթ, Գույվառ Օտտոյի ենթակոմիտէն, կիրակի՝, Ընկեր Կարօ ենթակոմիտէն, երկուշաբթի՝ Սէն Լուի ենթակոմիտէն, երեքշաբթի՝ Սէնթ Մարկրիթի խումբը, չորեքշաբթի՝ Սէնթ Անն, ուրբաթ՝ Սէն Ժէռոմ, կիրակի (29 Սեպտ.) Քաղաքի եւ էքսի խումբերը, կիրակի կէս օրէ վերջ Կարտանի խումբը :

Հ. Յ. Դ. ԻՍԻԻ Զաւարեան կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Հրանտ Մինասեանի, իր տիկնոջ՝ ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ ղառնաղէտ մահուան առթիւ եւ ընկերները 500 ֆրանք կը նուիրեն Վեթերաններու ֆոնտին: Ստանալ «Յառաջ»էն :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը յայտարարէ թէ իր դպրոցը կը վերաբացուի, հինգշաբթի Սեպտ. 26, առաւօտեան ժամը 9ին Sociétés Savantesի սրահին մէջ, Օր. Ա. Չէյթունեանի ուսուցչութեամբ: Կարող ուսուցիչ մը պիտի տայ Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան դասեր չափահասներուն համար :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ նորակազմ երկսեռ երգչախումբին համերգը տեղի կ'ունենայ 8 Դեկտեմբերին, Casa d'Italiaի մէջ, Վ. Սարգսեանի ղեկավարութեամբ: Նոր անդամներ կ'ընդունուին մինչեւ Սեպտեմբերի 30ը, Salle Mazenod, ժամը 19—20:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, Փր., Արտաս. 10կծով.

Mardi 24 Septembre 1946 Երեքշաբթի 24 Սեպտեմբ.

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18 Année N° 4809-Նոր շրջան թ. 448 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Փր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ.

ԿԷՍ ՃԱՄԲԱՆ ՉՄՆԱԼ

Հետզհետէ աղւոր կ'երեւան թերթերու մէջ, Ֆրանսահայ դպրոցական դասընթացքներու վերաբացման մասին:

Անշուշտ այս այն վերամուտը չէ որուն վարժուած էինք Պոլսոյ մէջ եւ այլուր:

Ինչ որ դասընթացք, ծաղկոց կամ դպրոց կը կոչենք, ընդհանրապէս կը բաղկանայ պարբերական դասախօսութիւններէ, շաբաթը մէկ - երկու անգամ (հինգշաբթի եւ կիրակի): Սակաւաթիւ են այն բախտաւոր համրանքները որ կրնան դպրոց պահել ամէն օր, հոգ չէ թէ քանի մը ժամ:

Այս բոլորը հետեւանք են տեղական պայմաններու, որոնք բացատրութեան չեն կարօտիր:

Ամէն պարագայի մէջ, գնահատելի ճիգ մըն է որ կը փորձուի, տարիներէ ի վեր, պուտ մը հայերէն սորվեցնելու համար նոր սերունդին:

Այս ճիգը աւելի զգալի դարձաւ պատերազմէն վերջը: Աճեցան հայերէնի դասընթացքները: Աշակերտ - աշակերտուհիներու թիւն ալ կազդուրիչ պատկեր մը կը ներկայացնէ: Դասընթացքներուն կը հետեւին ոչ միայն մանուկներ, այլեւ չափահասներ, 18—25 տարեկան:

Բոլոր երեւոյթները կը ցուցնեն թէ այս տարի ալ նոյն թափով պիտի շարունակուի աշխատանքը, յանուն սերունդի փրկութեան:

Դժբախտութիւն պիտի ըլլար, եթէ վէճեր ծագէին այս ճակատին վրայ եւս:

Եթէ պարագաները կը ստիպեն անջատ ծաղկոցներ բանալ, ատիկա պատճառ մը չէ գժտուելու: Թող իւրաքանչիւր կողմ ջանայ կարելի եղածին չափ շատ փրկել, տոգորուած՝ բարի նախանձով եւ հայրենասիրութեամբ:

Փրկուելիքներու թիւը այնքան մեծ է, որ փրկիչները իրարմէ «յաճախորդ» կորզելու պէտք չունին: Իրենց աշխատանքէն կախում ունի ձեռնարկին յաջողութիւնը

Եթէ երէկ 150—200 էին աշակերտները, միասին ըլլալով, թող այսօր իւրաքանչիւրը նոյնքան ճարէ, գումարը բարձրացնելով 300—500ի:

Եւ այս բոլորը այն գիտակցութեամբ թէ սերունդին փրկութիւնը ոչ ժամանց է, ոչ քմայք, ոչ ալ աջի եւ ձախի խնդիր, այլ հիմնական պարտականութիւն մը: Մանաւանդ հիմա որ հայրենիքին դուռները բացուած են եւ ներգաղթի կարգը մեր գաղութին պիտի գայ 1947ին:

Աններելի բան պիտի ըլլար անճրկիլ նիւթական հոգերու առջեւ:

Այս ժողովուրդին զաւակները հոսուն առուներ կը բանան, երբ իրական գործ տեսնեն:

Մնաց որ, նորէն իրար կը հրմշտկեն բազմաթիւ Միութիւններ: Բոլորն ալ բարենպատակ:

Ո՞ր մէկուն համար տարրական հող մը չէ կազմեր սերունդին փրկութիւնը:

Ահա, օրինակ, Կապոյտ Խաչը, որ այնքան կենդանի դեր մը կը կատարէ Փարիզէն դուրս: Մանաւանդ համեստ համրանքներու մէջ:

Անոր գործունէութեան մէջ լայն տեղ մը կը բռնէ կրթական գործը:

Ո՜րքան լաւ պիտի ըլլար, եթէ աւելի ընդլայնէր այդ գիծը, քանի որ ուրիշ աղբիւրներ չեն պակսիր, նիւթատարութեան համար (կարօտ, անկար, հիւանդ եւն.):

Եւ մինչեւ սահմանափակուիլ միայն ծաղկոցներով,— կանգ առնելով տարրական դասարաններու կամ որոշ տարիքներու վրայ:

Զափահասներու բազմութիւն մը ունինք որ նոյնքան եւ աւելի կարօտ է փրկութեան:

Պատանիներ եւ երիտասարդներ՝ թերխաչ հայերէնով: Եւ աղջիկներ որ կը կարծեն թէ իրենց հայրն ու մայրը Նորմանտացի կամ Ալզասցի են, իսկ իրենք պատահաբար Հայ ծնած ...

Կէս ճամբան չմնալ, այս հիմնական ճակատին վրայ: Ո՛ր եւ է պատրուակով:

Անհրաժեշտ է հաւատքով փարիլ այս գործին ալ, նոր միջոցներ խորհելով անոր զարգացման համար:

Անշուշտ Երիտասարդական Միութիւններն ալ աւելի եռանդով պիտի գործեն նոր տարեշրջանին: Ամէն բանէ առաջ՝ իրենց իսկ անդամներուն փըրկութեան համար:

Ի՞նչ իմաստ ունի հայերէնի կամ գրականութեան դասընթացքներ սարքել, եթէ անդամները իրենք պիտի ներկայանան իբրեւ հիւր կամ հիւրընկալ ...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի ՊԷՏՍ ՉԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

«Ցառաջ»էն իմացայ թէ Ալպանիոյ կրթական նախարարը շրջուն դպրոցներ բացած է, գրել - կարդալ սորվեցնելու համար:

Այս շրջուն դասարանները պիտի այցելեն մինչեւ հեռաւոր լեռներն ու գիւղերը: Այնպէս որ, վեց տարեկան մանուկներու հետ, միեւնոյն սեղանին առջեւ կ'երեւան մինչեւ վաթսուն տարեկան հովիւներ:

Ալպանացիին անունն է եղեր փրրեւ «ֆիթապսըզ»:

Իսկ մենք ի՛նչ գրող - բրոցներ ունինք որ տարիներով դպրոց գացած, թերթ կարդացած, նոյնիսկ թուղթ մրոտած են, եւ սակայն···

Խմբագրութեան հետ համաձայնելով, ես ալ որոշեցի շրջուն դպրոց մը բանալ այս էջերուն մէջ: Նպատա՞կս.—

1. Պարբերաբար մատնանշել այն կոպիտ սխալները, որ կը գործուին ամէն օր, մանաւորապէս թերթերու մէջ:

2. Հայերէն բառեր սորվեցնել Երեւանցիներուն որպէսզի քիչ մը կարճ կապեն «օկուպացիա»ները եւ «սէսիա»ները:

3. Արձանագրել բառեր որոնց հայերէնը չունինք, որպէսզի ծնողները մտքի ճիգ մը փորձեն եւ հնարեն, որքան կարելի է:

Անմիջապէս յայտարարեմ որ՝ երբեք յաւակնութիւն չունիմ հայկաբանութեան դասեր տալու կամ ողբացեալ Տարագին տեղը բռնելու:

Պարզապէս ծուռն ու շիտակը պիտի մատնանշեմ, յայտարարելով, յիշեցնելով ինչ որ անվիճելի է:

Եթէ քննութեան կարօտ խնդիրներ ծագին, կը յանձնենք մասնագէտներու:

Մեղաւորը ես պիտի չըլլամ, եթէ դասարանին զանգը ամէնէն առաջ հնչէ անոնց գլխուն որ թերթ կը խմբագրեն, յօդուած կը գրեն կամ Հ. Ս. Ս. «Ռեսպուբլիքա»ն կը կառավարեն:

ՎԱՀԷ

Գործադուլը կը շարունակուի

Պետական պաշտօնեաներու գործադուլը ոչ միայն չէ դադրած, այլեւ կը սպառնայ տարածուիլ եւ երկարաձգուիլ:

Պաշտօնեաներու ընդհ. թիւն է 1.530.000, բայց գործադուլին կը մասնակցին 100.000 հոգի, — ելմտական, մաքսային եւն. պաշտօնեաներ: Տեղ տեղ ուրիշ ասպարէզի պատկանողներ ալ միացած են շարժումին: Թելադրողներ կան որ պայքարը շարունակուի մինչեւ ծայրը: Կ'ըսուի թէ այս շաբթու ոստիկանութեան եւ սեղանաւորական հաստատութեանց պաշտօնեաներն ալ գործադուլ պիտի հռչակեն: (Սեպտեմբեր 25ին, վաղը):

Աւելորդ է ըսել թէ այս գործադուլը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ կառավարութեան: Թէեւ վարչապետը վստահութեան քուէ շահեցաւ Ազգ. Ժողովին մէջ, մերժելով տեղի տալ պաշտօնեաներու պահանջին, բայց եւ այնպէս թէ կառավարութիւնը եւ թէ արհեստակցական Միութիւնները կը ջանան ելք մը գտնել, որովհետեւ շարժումը անհաշուելի վնասներ կը պատճառէ երկրին: Ներքին սահմանները բաց են, և ահագին գործողութիւններ կը կատարուին մաքսանենգներու կողմէ: Եթէ գործադուլը շարունակուի, պետական պաշտօնեաները թոշակ պիտի չստանան, ինչ որ կրնայ մնացեալներն ալ գործադուլի մղել:

Իրազեկներ դիտել կուտան թէ կուսակցական մրցակցութիւններն ալ մեծ դեր կը կատարեն այս շարժումին մէջ: Ընկերվարականները եւ համայնավարները ազդեցութեան պայքար մը կը մղեն Աշխատանքի Դաշնակցութեան մէջ:

Գալով կառավարութեան, երկրին ելմտական վիճակը այնպէս է որ չի կրնար անհաշիւ վճարումներ կատարել: Արդէն իսկ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ թղթադրամի յաւելումը: Ոսկիի գիները նորէն կ'աւելնան սեւ շուկային մէջ: Մեծաքանակի գինը, որ 571 էր յուլիսին, օգոստոսին բարձրացաւ 700ի: Ապրուստի սղութիւնն ալ հետզհետէ զգալի կը դառնայ:

Գործադուլին շարունակութիւնը եւ ծաւալումը կրնան վտանգել Ֆրանքը:

ԿԵՂԾ ՀԱՐԻՒՐՆՈՑՆԵՐ ելած են: Ուշադրութիւն:

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄ ԱՄԷՆ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱՅ

Մոսկուայի պաշտօն. թերթերն ալ կը քննադատուին

Խորհրդային մամուլը եւ ռատիոն կը շարունակեն ընդարձակ տեղեկութիւններ հաղորդել նոր մաքրագործումներու մասին որ կը կատարուին բոլոր ճակատներուն վրայ,— հաւաքական տնտեսութիւն, կոլխոզ, գրականութիւն, թատրոն, շարժանկար, մամուլ եւն.: Խիստ գործողութիւններ կատարուած են մանաւորապէս Ուկրայնայի մէջ, ուր կուսակցական պաշտօնեաներու իբր. 50 առ հարիւրը ճամբուած են, համաձայն վերջին լուրերու:

Մոսկուայէն կը հեռագրեն Սեպտ. 21 թուականով.— Կեդր. կոմիտէին քարոզութեանց օրկանը, «Մշակոյթ եւ Կեանք» երկար խմբագրականով մը խստօրէն կը քննադատէ խորհրդային մամուլին մեծ մասը թէ պէտք եղածին պէս չի լուսաբաներ ժողովուրդը միջազգային խնդիրներու շուրջ: Թերթը դիտել կուտայ թէ նոյնիսկ «Իզվեստիա» (կառավարական պաշտօնաթերթ), «Կարմիր Աստղ» (բանակ), «Կոմսոմոլսկայա Փրավտա» (Երիտասարդական) եւ «Թրուտ» (արհեստակցական) թերթերը շատ ողորմելի կերպով կազմակերպած ըլլալու են իրենց արտաքին բաժինները, քանի որ չեն կրնար ժամանակին հրատարակել օրուան լուրերը եւ պէտք եղածին պէս չեն մեկներ միջազգային դէպքերը: «Զարիա Վոստոքա» (Արեւելքի Արշալոյսը) թերթին նախկին խմբագիրը, Գրիգորեան որ ծանօթ լրագրող մըն է, կը քննադատէ «Իսվեստիա»ն, ըսելով թէ ան պատշաճ պատասխաններ չի տար այն հարցումներուն որոնք կրնան մտահոգել ընթերցողը:

«Ընթերցողը կ'ուզէ կարդալ յօդուածներ Խորհրդավար Միութեան արտաքին քաղաքականութեան մասին, կ'ուզէ իմանալ թէ արտասահմանի մէջ ինչ հակախորհրդային անուանարկիչ քարոզութիւն կը կատարուի եւ միջազգային յետադիմութիւնը ինչ դաւեր կը լարէ խաղաղութեան դէմ, կը գրէ Գրիգորեան: Այս եւ ասոր նման հրատապ հարցերու մասին «Իսվեստիա» կատարեալ պատասխան չի տար իր ընթերցողներուն: Իր յօդուածները, լուրերը կամ հեռագիրները արտաքին աշխարհէն, միշտ օրուան քաղաքական հրատապ խնդիրներուն մասին չեն: Ասիկա անարդարանալի է եւ կարելի է բացատրել անով որ թերթին խմբագրական կազմը կը վարանի մշակել միջազգային ... խնդիրները: «Իզվեստիա»ն շատ քիչ անգամ ստորագրուած քաղաքական յօդուածներ կը հրատարակէ եւ կը գոհանայ միայն «Թաս» գործակալութեան հեռագիրներով ու պաշտօնական զեկոյցներով»:

Գրիգորեան կը քննադատէ «Իզվեստիա»ն թէ սեփական կարծիք չի յայտներ շատ մը խնդիրներու մասին եւ օտար մամուլէն մէջբերումներ կ'ընէ, ընթերցողին ձգելով որ գուշակէ թերթին տեսակէտը:

Գրիգորեան կը գանգատի նաեւ որ «Իզվեստիա»ն յօդուածներ չի հրատարակեր յետպատերազմեան միջազգային տնտեսութեան, ինչպէս նաեւ Ամերիկայի, Անգլիոյ եւ ուրիշ երկիրներու ներքին կացութեան մասին եւ կ'եզրակացնէ թէ այս թերութիւնները հետեւանք են այն երեւոյթին որ խմբագիրները պէտք եղած ձեռնհասութիւնը չունին: Ցօդուածագիրը կը քննադատէ «Իզվեստիա»ն նաեւ ներքին ճակատին վրայ — թերթը շատ քիչ բան կը գրէ ճարտարարուեստի կամ գիտութեան մարզերուն մէջ կատարուած նուաճումներուն մասին: «Խորհրդային մամուլը պէտք եղած քարոզչական նիւթերը եւ յօդուածները չունի Մարքսի եւ Լէնինի վարդապետութիւնները տարածելու համար, կ'եզրակացնէ Գրիգորեան:

Նոր ուղեգիծ Խորհրդ. գրագէտներու համար

Զօր. Ժտանով Լենինկրատի Խորհ. Գրագէտներու Միութեան եւ կուսակցական ժողովներու առջեւ դասախօսութիւններ տալով, պարզեց նոր ուղեգիծը խորհրդային գրագէտներու համար: Ահաւասիկ այդ նոր ուղեգիծը.

— «Ամէն գիտակից խորհրդային գրողի պարտականութիւնն է նկարագրել խորհրդային ժողովուրդին բարձր եւ նոր յատկութիւնները, ներկայացնել մեր ժողովուրդը ոչ միայն այնպէս, ինչպէս որ է այս օր, այլեւ ինչպէս որ պիտի ըլլայ վաղը, եւ օգնել լուսարձակով մը լուսաւորելու ճամբան դէպի յառաջ: Գրագէտը չի կրնար դէպքերու ետեւէն քաշկռտուիլ, իր պարտականութիւնն է ըլլալ ժողովուրդին յառաջացեալ շարքերուն վըրայ եւ պարզել զարգացման ուղին: Գրագէտը իր գործին մէջ պէտք է գործադրէ ընկերվարական իրականութեան մեթոտը, պէտք է գիտակցօրէն եւ ուշադիր ուսումնասիրէ մեր իրական կեանքը, պէտք է ջանայ խորապէս թափանցել մեր զարգացման գործին խսկութեան մէջ, եւ այսպէս դաս-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՍԱԿԱՐԱՆԱԿԱՆ ԽՈՒՃԱՊԻՆ ԱՌԹԻՒ

Սեպտ. 3ին, Նիւ Եորքի սակարանին մէջ (Ուոլ Սթրիթ) տարիներէ ի վեր չտեսնուած խուճապ մը առաջ եկաւ: Մեծաքանակ արժեթուղթեր հրապարակ նետուեցան: Մէկ օրուան մէջ ծախուեցան 2.600.000 արժեթուղթեր, այնպէս որ հարկ եղաւ նիստը պահ մը դադրեցնել, կարենալ կատարելու համար այսքան բազմաթիւ թուղթերու վաճառման ձեւակերպութիւնները: Բնականաբար, գիներն ալ ինկան. կարգ մը թուղթեր մինչեւ 15—17 տոլար կորսնցուցին: Նոյն վիճակը կրկնուեցաւ յաջորդ օրը. ծախուած թուղթերու թիւը 3.600.000ի հասաւ:

Մէկ օր ետքը կացութիւնը բարուոքեցաւ. գիները բարձրացան քիչ մը. վաճառուած թուղթերու թիւն ալ իջաւ 2.360.000ի: Եւ սակայն, Սակարանը մնաց ծանր տպաւորութեան մը տակ: Մէկ շաբթուան մէջ, գիները ինկան ընդհանուր կերպով. Տօու Ճօնսի Daw Jones ցուցանիշերուն (indices) համաձայն, ճարտարարուեստական արժեթուղթերու ցուցանիշը որ 190,03 էր 28 Օգոստոսին, իջած էր 176,72ի 4 Սեպտեմբերին, Երկաթուղիներունը՝ 57,59էն 52,44ի, Հանրային Սպասարկութեանց թուղթերը՝ 39,98էն 36,12ի: Այս անկումները ազդեցին նաեւ մասնաւորաբար Լոնտոնի եւ Փարիզի սակարաններուն վրայ:

Ուոլ Սթրիթի խուճապը մեծ մտահոգութիւն պատճառեց ամէն կողմ, որովհետեւ կարծուեցաւ թէ նախաբանն է 1920ի եւ 1929ի տագնապներուն նման համատարած տնտեսական մեծ տագնապի մը: Տեսնենք թէ ի՛նչ պայմաններու տակ ծագում առին այս տագնապները, բաղդատութիւն մը ընելու համար ներկայ կացութեան հետ:

1918ի զինադադարէն ետք, եկաւ պահ մը ուր կարելի չեղաւ գոհացում տալ ապրանքի խնդրանքներուն: Պատերազմին հետեւանքով տառապող ժողովուրդները ետեւէ եղան հաճոյքի եւ պերճանքի. շատ մը երկիրներու մէջ տիրող էնֆլասիոնը (թղթադրամի առատութիւնը) դիւրաւ կրցաւ գոհացում տալ անոնց փափաքներուն: Ասկէ առաջ եկաւ գիներու արագ բարձրացում: Այնպէս կարծուեցաւ որ ժողովուրդներու գնման կարողութիւնը անսահման է, ու որ եւ է ապրանք իր գնորդը պիտի ունենայ: Ուժ տրուեցաւ ուրեմն արտադրութեան. գիները սկսան միշտ աւելի արագօրէն բարձրանալ. վաճառականները ապրանք մթերեցին, աւելի վերջը ծախելու եւ աւելի՛ շատ շահելու համար: Եղան նաեւ վարկի չափազանցութիւններ:

Այս երեւութական բարգաւաճումը երկար չտեւեց: Տագնապը՝ որ 1920ի գարնան Ճափոնի մէջ ծայր տուած էր, անցաւ Գերմանիա. անկէ ալ տարածուեցաւ աշխարհի գրեթէ բոլոր երկիրներուն վրայ, նոյնիսկ հասաւ Մ. Նահանգներ, հակառակ անոր որ այս երկիրը պատերազմի միջոցին անօրինակ եւ իրական բարգաւաճման մը հասած էր: Բնականաբար, ամէն երկիր զանազան պատճառներով ազդուեցաւ տագնապէն, եւ առաւել կամ նուազ արագօրէն դուրս ելաւ անկէ: Այսպէս, Ամերիկա քիչ ատենէն գտաւ իր նախկին բարօրութիւնը, մինչդեռ Եւրոպայի ժողովուրդները տարիներ ետքը միայն կրցան դարմանել իրենց կորուստները:

1929ի տագնապը Մ. Նահանգներէն սկսաւ, և դարմանալի զուգադիպութեամբ մը, այս ամսու տագնապին նման, դարձեալ Երեքշաբթի օր մը (22 Հոկտ.): Սակարանին մէջ յանկարծ ծախու հանուեցան մեծաքանակ արժեթուղթեր, որոնց թիւը 6 միլիոնի հասաւ յաջորդ օրը, եւ 13 միլիոնի, օր մը վերջը. 29 Հոկտեմբերին ալ 16½ միլիոնի: Արժեթուղթեր եղան որոնք իրենց արժէքին կէսը կորսնցուցին, մէկ օրուան մէջ: Ասիկա ազդանշանը եղաւ համատարած տնտեսական մեծ տագնապին, ամենամեծը՝ որ երբեք ծագած ըլլայ 100—150 տարիէ ի վեր:

Տագնապը հետզհետէ տարածուեցաւ աշխարհի բոլոր երկիրներուն վրայ, համաճարակի նման: Մարդկային գործունէութեան բոլոր ճիւղերը — Սակարան, Ճարտարարուեստ, Վաճառականութիւն եւ Երկրագործութիւն — ամէնքն ալ ազդուեցան անկէ: Մ. Նահանգներու մէջ միայն, 10.000 դրամատուններ սնանկացան 1929էն մինչեւ 1933: Ամերիկեան ճարտարարուեստը՝ որ 9 միլիոնի մօտ գործաւոր կը բանեցնէր 1929ին, 5½ միլիոն միայն կ'աշխատցնէր 1932ին: Նոյն համեմատութեամբ վնասուեցան նաեւ միւս երկիրները: Այդ տարիներուն, աշխարհի մէջ 36 միլիոնի մօտ անգործ կար:

Նիւ Եորքի Սակարանի 1929ի խուճապը տագնապին դրդիչը եղաւ: Անոր բուն պատճառները աւելի բարդ էին, եւ շատ աւելի հեռուներէն կուգային: 1925էն ի վեր սկսած գերարտադրութեան հետեւանքով, ապրանքներու մթերքները կուտակուեցան, աստիճանաբար իջեցնելով գիները: Ասկէ զատ, արհեստագիտական յառաջդիմութեանց չնորհիւ, գործաւորներու արտադրողական կարողութիւնը հետզհետէ աւելցաւ, եւ պատճառ դարձաւ գործազրկութեան: Ամերիկայի մէջ վարկի առատ բաշխում ամենահամեստ բանուորներու եւ հասարակներու անգամ (instalment selling դրութեամբ), ինքնաբաւ տնտեսութեան հաստատում բազմաթիւ երկիրներու մէջ. — ահա՛ մէկ քանին 1929ի համաշխարհային տագնապին պատճառներէն:

Նիւ Եորքի մէջ այս ամսու առաջին տասնօրեակին պատահող սակարանական խուճապը պիտի ունենա՞յ արդեօք 1929ի տագնապին խորունկ եւ համատարած բնոյթը:— Չենք կարծեր: Որովհետեւ անոր պատճառները զուտ տնտեսական ըլլալէ աւելի, սակարանական են: Պատերազմի ընթացքին, արժեթուղթերու գիները անընդհատ բարձրացան, այնպէս որ անոնք իրենց ներկայացուցած առեւտրական, ճարտարարուեստական եւ ելմտական ձեռնարկներու տարեկան շահերուն մեծութեան հետ սկսան անհամեմատական ըլլալ: Այս պայմաններուն տակ, որ եւ է ատեն եւ որ եւ է երկրի մէջ, սակարանի գիները անխուսափելիօրէն պիտի իջնային, ինչ որ ահա պատահեցաւ Նիւ Եորքի մէջ: Այն շահադէտները՝ որոնք ժամանակին շատ աժան գնած էին իրենց արժեթուղթերը, փութացին իրենց շահը գանձել, իրենց գուշակած գիներու անկումը չսկսած: Այս կերպով մեծաքանակ թուղթերու հրապարակ նետուելովը գիները ինկան, եւ սկսաւ խուճապը:

Ճիշտ է որ միջազգային քաղաքական մտահոգութիւններն ալ նպաստեցին այս խուճապին: Ամերիկայի եւ Խ. Միութեան միջեւ պատերազմի մը հաւանականութեան մասին շրջած լուրերը անհանգիստ ըրած էին վերջերս շահադէտները՝ որոնք կանխել ուզեցին նոր պատերազմի մը յառաջ բերելիք աղէտալի հետեւանքները սակարանական գործերու վրայ, եւ խոհեմութիւն սեպեցին, հիմակուընէ իսկ, ազատել արժեթուղթերու գնման յատկացուցած իրենց դրամագլուխները:

Զարամիտներ կամ բանգէտներ կը հաւաստէին թէ՝ Ամերիկայի Առեւտրական նախարար Ուալըսի 13 Սեպտեմբերին խօսած ճառը Մոսկուայի հանդէպ հաշտարար քաղաքականութեան մը հետեւելու մասին, ուրիշ նպատակ ունեցած չէ, այլ պարզապէս անգլեւսաքսոն եւ ռուս հաւանական պատերազմի մը մտահոգութիւնները փարատելով, պաշտպանել դրամատէրերն ու շահադէտները, հետեւաբար եւ կանխել սակարանական նոր տագնապ մը:

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՊԱՏՄԱԳԻՏԱԿԱՆ

Առաջին եկեղեցիները ու հերձուածողները

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ)

Քրիստոնէական առաջին եկեղեցիներու հերձուածողները երկու ճիւղերու կը բաժնուին: Առաջին ճիւղին կը պատկանին նախնական հերետիկոսները, որոնց մէջ.—

Ա. Հրեայ-քրիստոնեաները: Ասոնք հրէական սովորութիւնները կը խառնէին քրիստոնէական կրօնքին:

Բ. Գնոստիկեաները: Ասոնք ծանօթ են նաեւ իբր նոր պղատոնական-իմաստասէրներ:

Գ. Մոնթանները: Ասոնք իրենց հիմնադիր Մոնթանը կը նկատէին իբր միջնորդ Ս. Հոգիին, ու շատ անմերող ոգի կը սնուցանէին մեղաւորներուն հանդէպ:

Այս երեքէն զատ դեռ կային կարգ մը երկրորդական հերձուածողներ:

Հերձուածողներու երկրորդ գլխաւոր ճիւղին կը պատկանին, մեծ կամ գլխաւոր հերետիկոս ճանչցուածները, որոնք երկար դարեր վրդովեցին Եկեղեցւոյ անդորրութիւնը:

Երբ քրիստոնէական եկեղեցին հալածանքի կ'ենթարկուէր, ընդհանրապէս միացեալ ճակատ կը կազմէր ընդդէմ հեթանոս թագաւորներու յարձակումներուն: Բայց երբ հակաքրիստոնէական արտաքին հալածանքը վերջ գտաւ ու քրիստոնեաները հանգստացան, այն ատեն միայն սկսան իրարու դէմ պայքարիլ ու զիրար հալածել:

Եկեղեցւոյ այս գլխաւոր հերձուածողները հետեւեալներն էին,— Արիոս, Մակեդոնիոս, Ապողինարիոս, Նեստորիոս եւ Եւտիքէս:

Այս հինգ հերձուածողներուն յարուցած վէճերը, եկեղեցւոյ ներքին անդորրութիւնը վրդովեցին 3րդ դարէն մինչեւ 5րդ դար:

Աւելի վերջերը նորանոր վրդովեցուցիչ հարցեր ծագում առին, հերձուածողներու թիւը հետզհետէ աւելցաւ, ու երեւան ելան միակամեաններ և պատկերամարտները:

Այս բոլոր վէճերուն վերջ տալու համար գումարուեցան Տիեզերական Ժողովներ, որոնց մասնակցեցան աշխարհիս բոլոր եկեղեցիները իրենց ներկայացուցիչներով — կամ եթէ ներկայ չգտնուեցան՝ գէթ վերջէն ընդունեցին ու հպատակեցան այս Տիեզերական Ժողովներու վճիռներուն:

Տիեզերական Ժողովներու առաջին երեք գումարումներու ընթացքին վիճաբանուեցան ու վճռուեցան դաւանական կարեւորագոյն խնդիրներ, որոնց ամենագլխաւոր հարցերը հետեւեալներն էին.—

1) Սուրբ Երրորդութիւնը, 2) Քրիստոսի փրկագործութիւնը, 3) Քրիստոսի մարդեղութիւնը, 4) Մարիամ կոյսին «Աստուածածին» ըլլալը.

Տիեզերական այս երեք առաջին ժողովներուն յաջորդեցին ուրիշներ ալ՝ Ե. Զ. Է. դարերուն մէջ, որոնք դաւանական հարցերէ աւելի, զբաղեցան վարդապետական հարցերով ու դահատիրական խնդիրներով, ու նշաւակ եղան կարգ մը եկեղեցիներու փառամոլական ու տիրանենգ ձգտումներուն:

Յոյներ ու Լատիններ, իրենց ցեղային մրցակցութիւնները խթանեցին կրօնական անվերջ պայքարներ ստեղծելով: Այնչա՜փ որ, կրօնական դիմակին տակ անոնք երբեմն իրարու հետ արիւնոտ կռիւներ մղեցին: Իւրաքանչիւր եկեղեցի իր նախասիրած ու վճռած գաղափարները ջանաց իբր դաւանանք ընդունելի դարձնել: Ու այս կարգի վարդապետական հարցերը վճռող գումարումներուն՝ «Տիեզերական Ժողով» անունը տուին, թէեւ յոյն եւ լատին եկեղեցիներու միջեւ մղուած վիճաբանութիւնն էր, որ տեղի կ'ունենար: Յետոյ Լատինները, 9րդ դարէն սկսեալ՝ աւելի առաջ երթալով սկսան առանձինն ժողովներ գումարել լատինածին կամ լատինական ըմբռնումները կամ իրենց հաճելի եղած գաղափարները տիրական դարձնելու համար միշտ «Տիեզերական Ժողով» անունով, այնպէս որ, յոյն եկեղեցին ունի եօթը, իսկ լատին եկեղեցին 21 «Տիեզերական» ժողովներ, մինչդեռ իրականութեան մէջ իսկական Տիեզերական Ժողովներու թիւն է երեք:

Հայաստանեայց Եկեղեցին, ուրեմն, կը ճանչնայ միայն Տիեզերական երեք ժողովներ, ուր վճռուած էին բոլոր հարցերը, քրիստոնէական անապակ մթնոլորտի մը տակ: Որո՞նք են այս Տիեզերական առաջին երեք իրական ժողովները.—

Տիեզերական Առաջին Ժողովը.— Անոր վայրն էր Նիկիա քաղաքը ու թուականը՝ 325: Այս ժողովը գումարուեցաւ ու յետոյ վաւերացուեցաւ Մեծն Կոստանդիանոս կայսեր կողմէ: Տիեզերական Ա. ժողովին ներկայ գտնուեցան 318 եպիսկոպոսներ: Այս ժողովը սկսաւ 20 Մայիս 325ին ու վերջացաւ 25 Յուլիս 325ին: Արիոս հերձուածող հռչակուեցաւ ու անոր վարդապետութիւնը արգիլուեցաւ: Ժողովին մէջ խմբագրուեցաւ Հաւատոյ Հանգանակին առաջին 7 կանոնները: Ժողովը վճռեց որ Որդի Աստուածը համազօր ու համագոյ է Հայր Աստուածին: Այսինքն, Յիսուս եւ իր Հայրը նոյն բնութիւնը ունին, իբր հայր ու որդի աստուածութիւններ:

Տիեզերական Առաջին Ժողովին հրաւիրուեցան Հայաստանի Մեծն Տրդատ թագաւորը եւ կաթողիկոս Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչը, որոնք չգացին, բայց իրենց կողմէ պաշտօնապէս գնաց Արիստակէս հայրապետը: Ներկայ գտնուեցան աշխարհիս մեծագոյն աստուածաբանները, որոնց կարգին Աթանաս յոյն նշանաւոր Սարկաւագը, որ վերջէն եղաւ պատրիարք Աղեքսանդրիոյ, ինչպէս եւ Նիկոմիդիոյ ու Կեսարիոյ երկու Եւսեբէոս եպիսկոպոսները, ու Արեւմուտքէն՝ Կորդուայի Հոսիոս եպիսկոպոսը, որ հռչակաւոր աստուածաբան մըն էր:

Տիեզերական Երկրորդ Ժողովը.— Անոր վայրն էր Կոստանդնուպոլիս մայրաքաղաքը ու թուականը՝ 381: Զայն գումարող ու վաւերացնող վեհապետն էր Մեծն Թէոդոսիոս: Տիեզերական Բ. Ժողովին ներկայ գտնուեցան 150 եպիսկոպոսներ:

Ժողովը՝ Մակեդոնիոսը ու Ապողինարիոսը հերձուածողներ հռչակեց: Հոս լրացաւ նաեւ Հաւատոյ Հանգանակին խմբագրութիւնը, ու վաւերացուեցան Նիկիա գումարուած Տիեզերական Ա. Ժողովին դաւանաբանական բոլոր կէտերը:

Տիեզերական Բ. Ժողովը վճռեց Սուրբ Հոգիին հօրմէն բխիլը ու անոր Հայր Աստուծոյ ու Որդի Աստուծոյ հետ խակակից ու էակից ըլլալը: Այս ժողովին որոշումները ընդունեց Ասպուրակէս Հայրապետը, որ դեռ նոր բարձրացած էր Լուսաւորիչին գահը:

Տիեզերական Երրորդ Ժողովը.— Անոր վայրն էր Եփեսոս քաղաքը ու թուականը՝ 431: Զայն վաւերացնող կայսրն էր Թէոդոսիոս Փոքր: Տիեզերական Գ. Ժողովին ներկայ գտնուեցան 200 եպիսկոպոսներ: Այս ժողովը սկսաւ 22 Յունիս, 431ին: Նեստոր պատրիարքը հերձուածող հռչակուեցաւ, ու անոր վարդապետութիւնը (պատմութեան ծանօթ իբր «Նեստորականութիւն») բոլորովին արգիլուեցաւ: Այս ժողովին մէջ Քրիստոսի երկու բնութեանց մասին յուզուած հարցը քննուեցաւ եւ Աղեքսանդրիոյ Կիւրեղ պատրիարքին նախագծած տեսակէտը ուղղափառութեան հիմունք ընդունուեցաւ: Կիւրեղ Աղեքսանդրացիին բանաձեւը այս է.— «Մի բնութիւն բանին մարմնացելոյ» (որուն յունարէն բնագիրն է՝ Միա փիսիս տու լոգու սէսարքօմէնի): Ու այս հիմունքը ցարդ պահուած է Հայաստանեայց ուղղափառ եւ առաքելական եկեղեցիին մէջ:

Տիեզերական Գ. Ժողովը բացատրեց որ Յի-

Թուժանավարները

ԽՄԲ.— Հալէպի «Արեւելք»ը դիտել կուտայ խորին դառնութեամբ (8 Սեպտ.).—

Պարկեշտութիւն կոչուած մարդկային յատկութիւն մը կայ, որ մարդոց եւ հաւաքականութեանց ամէն կարգի գործունէութեան ցցմանքն եւ անուարդելը կը կազմէ, առանց այս ազդակին, անկարելի է որ մարդիկ կարենան յաղթահարել կիրքի թելադրանքներուն, եւ կեանքի ամէնօրեայ հրապոյրներուն ու գայթակղութեանց։

Եթէ կը բացակայի այս առաքինի յատկութիւնը, ոեւէ մարդու մօտ կամ ոեւէ գործի մէջ, անոնք՝ այդ մարդիկն ու գործերը, դատապարտուած են չարիք դառնալու այն հաւաքականութեան, որուն մէջ կ'ապրին ու կը կատարուին, եթէ նոյնիսկ սկզբնական շրջանին, բարի կամեցողութիւնն ըլլայ շարժառիթն ու մեկնակէտը տուեալ գործին։

Այսպէս է որ հայ կեանքին ծառայելու պիտակով հրապարակ ինկած թերթեր եւ «յառաջդիմական կազմակերպութիւններ», փոխանակ օգտակար ծառայութեան, անդարմանելի չարիքի աղբիւր կը դառնան, քանի կը յամառին անգիտանալ պարկեշտութեան անհրաժեշտութիւնը, հանրային գործունէութեան մէջ, եւ գառնուկի մորթով ծպտուած, կոկորդիլոսի արցունքներով թաթաւուն «կոչ»եր կ'ուղղեն «Հալէպահայ ժողովուրդին», ճչալու համար թէ «ներգաղթի եւ ազգահաւաքումի կենսական ձեռնարկին դէմ տարուած պայքարին ամլութիւնը տեսնող այդ կուսակցութիւնը (հիմա Դաշնակցութիւնը) այժմ փարած է իր նախասիրած մեթոտին՝ տէրորիզմի»։

Ի՞նչ է տուն տուողը, այս ողորմելիներու ապիրողորմ ճիչին։

«Բուէյք»ի (Եփրատ թերթը, ռամկավար) օգնական խմբագիրը ծեծ կերած է անծանօթ մարդոցմէ, որոնք՝ ինչպէս կ'երեւի, ուզած են մնայուն յիշատակ մըն ալ ձգել Պ. օգնական խմբագիրին քնքոյշ մարմնին վրայ, տարաձայնութիւններէն կը հասկնանք, որ այս արարքը, պատասխան մըն է «Բուէյք»ի անպարկեշտ մէկ հրատարակութեան, ուր՝ հայ ցեղի համեստ ու պարկեշտ աղջիկները որակուած էին «կոմիթներու կեր», եւ որովհետեւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի տուեալ տողանցքին կը մասնակցէին հարիւրէ աւելի Արծուիկներ, զարմանալի ոչինչ կայ, եթէ անոնցմէ մէկուն պարագաները, վրդովուած այս տմարդի եւ ամենագռեհիկ հայ մարդուն իսկ չվայլող հրատարակութենէն, փորձած ըլլան վրէժխնդիր դառնալ իրենց ընտանեկան պատուին։

Զարմանալին հոն է, որ «ամէն դէշ արարք չէզոքացնելու» համար հայ ժողովուրդին «արթնութիւն» յանձնարարող, եւ «թաղերու բնակչութեան ներքին անդորրութեան» նախանձախնդիր այս «յառաջդիմական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները», սուտ խուլ ձեւացան եւ պարկեշտութիւնը չունեցան նման ելոյթ ցուցահանելու, երբ.

1.— 30 Օգոստոս 1946ին առաւօտեան ժամը 9ին, Ազիզէի իր խանութին առջեւ յարձակումի ենթարկուեցաւ Դաւիթ Պէրպէրեան պատանին, երեք հոգիներու կողմէ, որոնց ինքնութիւնը ծանօթ է։

2.— Սուրէն Մանուկեան պատանին, առանց ոեւէ պատճառի ապտակուեցաւ ոստիկան Ռուբէն Թամզարեանի կողմէ, նոյն 30 Օգոստոս 1946ին, կէսօրէ առաջ, եւ Դաւիթ Պէրպէրեանի միջադէպէն քիչ յետոյ։

3.— 29 Օգոստոս 1946ին, Դամասկոսի մէջ, Խորէն Գաթըկեան պատանին, յարձակումի ենթարկուեցաւ 10—15 համայնավարներու կողմէ, կուրծքին վրայ Հ.Մ.Ը.Մ.ի նշանատառը կրելուն համար։

4.— 1 Սեպտեմբեր 1946ին, Կիրակի երեկոյեան, Հ.Մ.Ը.Մ.ի ակումբին վրայ յարձակելու ցուցական փորձ մը կատարուեցաւ, եւ որ էականը, այս փորձին յառաջապահ ըլլալով բերուեցան խալամ Արաբներ, անդարմանելի բարդութիւններ յառաջ բերելու յետին եւ զզուելի նպատակներով։

Ասոնք յարձակումներ չէին, քաւ լիցի, այլ պարզ քաղաքավարական եւ փաղաքշական չփումներ, որոնք «թաղերու բնակչութեան ներքին անդորրութիւնը խանգարելու» բնոյթ չունէին եւ այդ իսկ պատճառով կարելի էր լռելեայն անցնիլ անոնց վրայէն։

Պատճառներ կայի՞ն Դաւիթ Պէրպէրեանը խոշտանգելու, եւ խեղդամահ ընելու աստիճան սեղմելու անոր կոկորդը, ուր ճիրաններու հետքերը մնացին օրերով։

Իր ո՞ր արարքին եւ յանցանքին? համար ապտակուեցաւ Սուրէն Մանուկեանը, ոստիկան Ռուբէն Թամզարեանի կողմէ, որ իր համազգեստին ապաւինած, անձեռնմխելի ըլլալ կը կարծէ։

Ո՞վ Իրաւունք տուաւ համայնավար աղբարիկներուն բռնաբարելու մարդոց անհատական ազատութիւնը, եւ արգիլելու զանոնք՝ իրենց նախասիրած նշաններու եւ տարազներու գործածութենէն։

Ի՞նչ արդարացի պատճառ կար յարձակում գործելու Հ.Մ.Ը.Մ.ի ակումբին վրայ, արաբ յառաջապահներով. եւ երբ այս վերջինները կ'աղմկէին ակումբին առջեւ, զարմանալի ո՞ր զուգադիպութեամբ երեւան ելան քովնտի փողոցներէն տասնեակ հերոսներով ??? զոյգ խումբերը, ճանչցուած առաջնորդներու գլխաւորութեամբ։

Սակայն այս հարցումները, կ'արժէ ուղղել միայն պարկեշտ մարդոց։ Գիտենք թէ, նաեւ անուղղայ են մեր հակառակորդները. կը գրենք որպէսզի հասարակութիւնը չմոլորի այս մարդոց «օյինպազ»ութենէն, որոնք կը ձգտին փոթորկուն պահել հայ կեանքը, պարտկելու համար իրենց ձախաւերութիւնը։

սուս երկու անձ ունի, բայց միայն մէկ բնութիւն։ Սուրբ Մարիամ կոյսը, այս ժողովին մէջ, անուանուեցաւ «Աստուածածին»։

Երբ Եփեսոսի ժողովը կը գումարուէր, Հայոց կաթողիկոսն էր Մեծն Սահակ Պարթեւ։ Այս կաթողիկոսին աշակերտներէն վեցը՝ Յովսէփ, Ղեւոնդ, Եզնիկ, Արձան ու Կորիւն Կոստանդնուպոլիս մեկնած էին 426 թուականէն առաջ, իրենց ուսումը շարունակելու ու թարգմանութիւններ ընելու համար։ Յունաց պատրիարք Մաքսիմիանոս (որ Նեստորին յաջորդած էր), մեր այս աշակերտներուն յանձնեց Տիեզերական Գ. Ժողովին գրաւոր որոշումները, որպէսզի տանին ու յանձնեն Հայոց կաթողիկոսին։ Աշակերտները Հայաստան վերադառնալով՝ Սահակ Պարթեւ կաթողիկոսին ու Մեսրոպ Մաշտոցին հանդիպեցան Տարօն գաւառին մէջ (Աշտիշատ)։ Կաթողիկոսը ընդունեց Տիեզերական Գ. Ժողովին որոշումները ու նզովեց Նեստորի հերձուածը։

Այս առթիւ Սահակ Պարթեւ կաթողիկոսը տեսնելով որ Եփեսոսի ժողովին մէջ նիւթ չէր եղած Թէոդորոս Մոպսուեստացիին գրուածքները, որոնց հետեւած ու օգտուած էր ինքը Նեստոր, Մեսրոպ Մաշտոցին հետ զգուշական ու մտերմական դաւանական թուղթ ղրկեց Մաքսիմիանոսին յաջորդող Պրոկղ հայասէր յոյն պատրիարքին։ Այս թուղթը յետոյ շատ կարեւոր նկատուեցաւ ու դաւանական հիմունք նկատուեցաւ, երբ ապագային 553 թուականին գումարուեցաւ Կոստանդնուպոլսոյ Բ. ժողովը, որ յոյն ու լատին եկեղեցիներու կողմէ ճանչցուած հինգերորդ «Տիեզերական» ժողովն է, եւ ուր դատապարտուեցան «երեք գլուխները»։ Սահակ Պարթեւին գրած դաւանական թուղթը այս ժողովին մէջ մեծ ուշադրութեամբ կարդացուեցաւ՝ իբր ուղղափառութեան փաստ մը։

Ե. «տիեզերական» կոչուած ժողովին դատապարտած «երեք գլուխներ»ն էին՝ Թէոդորոս Մոպսուեստացիին, Թէոդորիտոս Կիւրացին ու Իբաս Եդեսիացիին գրութիւնները, որոնք Նեստորի նպաստաւոր էին ու Եփեսոսի ժողովին վճիռներուն հակառակ էին ու քաղկեդոնական դաւանութեան ալ համաձայն էին։

Այս երեք Տիեզերական ժողովներուն յաջորդող միւս ժողովները՝ վարդապետական հարցերու բացատրութիւններ, կամ պատրիարքներու դահատիրական փառասիրութիւններուն արդիւնք համարուելով՝ նկատի չառնուեցան Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կողմէ, որ ցարդ իբր տիեզերական կը ճանչնայ Նիկիոյ, Կոստանդնուպոլսոյ ու Եփեսոսի մէջ գումարուած առաջին երեք մեծ ժողովները, որոնք, աշխարհիս բոլոր եկեղեցիներուն կողմէ իրապէս «տիեզերական» ճանչցուած էին։

Նախնական եկեղեցիին միամնականութիւնը վրդովուեցաւ, Եփեսոսի ժողովին յաջորդող ու Քաղկեդոնի մէջ գումարուած խռովայոյզ ժողովին պատճառաւ, որ պատմութեան ծանօթ է իբր «չորրորդ տիեզերական» կամ «Քաղկեդոնի ժողով», որ բնաւ չճանչցուեցաւ հայ եկեղեցիին կողմէ՝ շատ արդարանալի ու բանաւոր պատճառներով։

ՆՈՒԳԱՐ ՄԱԳՍՈՒՏԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆ.— Աշխարհաւեր պատերազմէն առաջ Լիոնի մէջ կար «Համազգային Միութիւնը», որուն ջանքերուն շնորհիւ ամենամօտիկ թաղամասերուն մէջ բացուած էին գիշերային դասընթացքներ։ Դասերուն հետեւեցան 18—20 տարեկան տղաք եւ աղջիկներ, եւ այսօր շատերը թէ հայերէն կը խօսին, թէ կը կարդան եւ թէ նամակ կը գրեն։

Այդ օրէն անցեր է արդէն 7-8 տարի. Նոր սերունդ մը մեծցաւ, բացարձակապէս անտեղեակ իր մայրենի լեզուին։ Ահա երկու տարի կ'ընէ որ այս երկիրը ազատագրուած է. դժբախտաբար չգտնուեցաւ Միութիւն մը որ զբաղէր այս կենսական հարցով։ Ի՞նչ պիտի պատասխանենք վաղը, երբ մեր զաւակները հարցնեն թէ մենք ո՞վ ենք եւ ինչո՞ւ հոս եկեր ենք։ Դեռ պիտի շարունակենք մեր անտարբերութիւնը, որպէսզի «Յառաջ»ի խմբագիրը երկրորդ անգամ ըսէ թէ «Լիոնի մէջ ծառ չի բուսնիր»։

Կարելի չէ՞ դիմումներ կատարել եւ կրկին գիշերային դասընթացքներ հաստատել պետական դպրոցներուն մէջ, ինչպէս կ'ընէր պատերազմէն առաջ Համազգայինը։ Միայն 7րդ թաղամասին մէջ մօտ 30—35 փոքրիկներ կան՝ 8—14 տարեկան որոնք հայերէն չեն գիտեր։ Թերթերու մէջ կը կարդանք այս կամ այն գաղութին ծաղկոցներու վերաբացումը, իսկ Լիոնէն ձայն չկայ տակաւին։

Կ. Յովակիմեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԴԷՊԻ ԼԻԹՈՒԱՆԻԱ

Յուլիս 17ի իրիկունը, սովորականին պէս՝ հաւաքուեցանք մեր նեղլիկ սենեակը։ Հինգ Ֆրանսացիներ էինք, բոլորս ալ՝ կապարագործներ։ Իրիկունը, ուշ ատեն, մեր գործատէրը ներս մտաւ ու երկու թուղթեր երկնցուց, մէկը՝ ինծի համար, իսկ միւսը՝ Միքէին։ Միքէն մեր երէց ընկերներէն էր,— Փարիզի շրջանէն. բուն անունով Ժորժ, սակայն, յաւելուած անունը մենք տուինք, եւ այդպէս ալ շարունակեցինք մինչեւ վերջը։

— Վաղը առտու ժամը 9ին պատրաստուեցէք։

— Ինչո՞ւ համար։

— Բան չկայ, պէտք է խրամափորներու կարաւանին միանաք վաղը առտու, Հիւսիսային կայարանը...

Գործատիրոջ հաղորդած լուրը ծանր էր թէ՛ ինծի, եւ թէ՛ Միքէի համար։ Ուրեմն, Քէօնիկսպերկ քաղաքը պիտի ձգէինք ու երթայինք դէպի անծանօթ վայրեր։ Միքէն բողոքեց, ըսելով որ ինքը արդէն յիսուն տարեկան է, ուժէ ինկած, մանաւանդ որ, յօդացաւի պտոյտներ կան իր մարմնին վրայ։ Գործատէրը խնդաց ու անպատկառ ձեւով պատասխանեց.— Ֆրանսան կորսնցուց պատերազմը, պէտք է որ աշխատիք, եւ յետոյ, ես չէ որ կ'ուզեմ ղրկել, այլ՝ «փարթի»ն։

Եւ դուրս ելաւ։ Մեր քաշածները չէին բաւեր, ահա նոր հոգ մը։ Միքէն զայրացաւ, պոռաց, հայհոյեց, ու դառնալով ինծի ըսաւ.— Կը տեսնե՞ս անիրաւութիւնները, ես որ հիւանդ եմ, տկար եմ, ոտքերուս վրայ չեմ կրնար կենալ, կ'ուզեն որ խրամ փորեմ, ան ալ այս դէշ երկրին մէջ, ուր հովը մարդուն ոսկորները կը սառեցնէ։

Ինչ ալ ըսելու ըլլար Միքէն, բան չէր փոխուեր կացութենէն։ Ինկած էինք երկրի մը մէջ՝ ուր իշխողը միշտ իշխող էր, ու անկարելի էր ընդդիմանալ միահեծան պետութեան մը օրէնքներուն։ Պէտք էր հնազանդիլ, այլապէս...։

Յաջորդ օրը, Յուլիս 18ին՝ մեր ունեցածները հաւաքեցինք, կապեցինք ու առտուն հրաժեշտ տալով մեր միւս ընկերներուն, քալեցինք դէպի Հիւսիսային կայարանը։ Բազմութի՜ւն, բազմութի՜ւն, ծովածաւալ՝ փողոցներուն մէջ, կայարանին հրապարակը, եւ սպասման սրահներու մէջ։ Հոն կը գտնես Ֆրանսացին, Լեհը, Ուկրանացին, Ռուսը, Զեխը, Սերպը, Իտալացին, Պելճիքացին, Հոլանտացին, Դանիացին ու կովկասեան ազգերէն շատերը։ Շատերուն ուսերուն վրայ արդէն կ'երեւայ թիի կամ բրիչը։ Կը սպասենք շոգեկառքի կազմութեան, ես՝ Միքէին հետ կը խորհրդակցիմ մեր ընելիքներու մասին, եթէ առիթը ներկայանայ։ — Այո՛, կ'անցնինք միւս կողմը, ա՛լ կը բաւէ, կը բաւէ՛ մեր կրած տառապանքը, զրկանքները, մեր հեռաւորութիւնը՝ մեր սիրելիներէն, պէտք է փախչիլ...

Շոգեկառքը կը սուլէ, թուխ շապիկաւորները մեզ կարգի կը շարեն ու մարդկային զանգուածը կը շարժի հրմշտկելով, խըռնուելով։ Ժամը 9ին շոգեկառքը սկսաւ շարժիլ։ Լեհերը, որ միշտ խենթ հովեր ունին՝ սկսան երգել, Ռուսերը եւ Ուկրայնացիները պատասխանեցին իրենց երգերով՝ աւելի դող ու աղմկալի։ Մոռցած իրենց տառապանքը, այս ժողովուրդները կ'ապրէին իրենց վայրենական երգերով, յիշատակներով ու ահաւոր գերութեան մը ծանրութենէն ազատելու յոյսերով։ Իտալացիները ետ չէին մնար, նախանձելով Լեհերու եւ Ռուսերու երգերէն, իրենք ալ սկսան երգել, մելամաղձոտ, տըխուր ու դեղնած երեսներով Պատոլիոյի բանակներուն այս մնացորդները գութ կը շարժէին իրենց վրայ։ Ժողովուրդներու համայնապատկեր մըն էր որ կ'երեւար մեր աչքերուն առջեւ։ Պատերազմի ահաւորութիւնը կը կարդացուէր ասոնց աչքերուն մէջ, երեսներուն վրայ ու իրենց երգերուն ելեւէջներուն մէջ։ Ֆրանսացիները լուռ էին, եւ կ'ատէին ոչ միայն Գերմանացիները որ զիրենք գերեվարած էին մինչեւ Արեւելեան Փրուսիա, այլեւ սա երգող բազմութիւնները, որոնք իրենց տանջանքները մոռցած՝ կ'երգէին ու կը բացագանչէին։ Ծերեր, երիտասարդներ, կիներ ու աղջիկներ մաս կը կազմէին մարդկային այս հոծ զանգուածներուն, որոնք կ'առաջնորդուէին դէպի Պալթեան երկիրները։— Տե՛ս, սա խենթերը, կ'ըսէր բարեկամս Միքէն,— կ'երեւի հարսնիքի կ'երթանք, այսքան ալ տխմարութիւն...

— Թերեւս ասոնք իրաւունք ունին. ինչո՞ւ միշտ լալ, տխրիլ, խորհիլ ու յուսահատութեան գիրկը իյնալ, բան կրնա՞նք փոխել մեր լռութեամբ, ըսէ՛, Միքէ, ինչո՛ւ միշտ տխուր մնալ։

— Մեր երգը շատոնց կորուած է, կը յարէ բարեկամս. այն օրէն, երբ Փարիզը գերութեան տակ ինկաւ։ Ո՛չ, ո՛չ, Ֆրանսացին չի կրնար երգել, մանաւանդ հիմա, որ կ'երթանք մեր թշնամիին համար խրամներ փորելու. վայրենինե՛ր, վայրենինե՛ր, կուգայ օըը...

Թ. ՀԵՐՈՅԵԱՆ

(1)

տիրապէս ժողովուրդը եւ զինք զայն գաղափարականօրէն։ Ջանազանելով խորհրդային ժողովուրդին լաւագոյն զգացումները եւ յատկութիւնները, ցոյց տալով անոր իր ապագան, պէտք է միեւնոյն ատեն ցուցնենք մեր ժողովուրդին թէ ինչ պէտք չէ ըլլայ։ Պէտք է պարզենք անցեալի այն մնացորդները, որ կը խափանեն խորհրդային ժողովուրդին ճամբան դէպի յառաջ։ Խորհրդային գրագէտները պէտք է օգնեն ժողովուրդին, պետութեան, կուսակցութեան որ մեր երիտասարդներուն սորվեցնեն ըլլալ քաջ, վստահ իրենց ուժին վրայ եւ չվախնան որեւէ դժուարութենէ »։

Զօր. Ժտանով, որ Սթալինի հաւանական յաջորդը կը նկատուի, ապա յորդորեց ուկնդիրները, միշտ միտք պահել խորհրդային մշակոյթին «ուժը եւ առաւելութիւնը» եւ ըսաւ թէ գրողները պէտք է կարենան շատ աւելի լաւ գրականութիւն արտադրել քան անցեալի ամենամեծ գրագէտները։

Այս առթիւ բացագանչեց։— «Մե՞նք ենք որ պիտի քծնինք ամէն օտար բանի առջեւ եւ կրաւորական դիրք մը բռնենք։ Եթէ աւատականութիւնը եւ աւելի վերջը քաղքենի դասը իրենց ամէնէն ծաղկեալ շրջաններուն կրցան արուեստ եւ գրականութիւն ստեղծել, գովաբանելով այդ դրութիւններուն ծաղկումը, ապա ուրեմն մեր ընկերվարական նոր դրութիւնը խտացնելով մարդկային քաղաքակրթութեան եւ մշակոյթի պատմութեան լաւագոյն տարրերը, կրնայ ամէնէն յառաջացած գրականութիւնը ստեղծել որ շատ ետ պիտի ձգէ հին ժամանակներու ամենալաւ արտադրութիւնները »։

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

2.600.000 ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐ Չեխոսլովաքիայէն վտարուելով Գերմանիա փոխադրուած են։

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ.— «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի 22 Սեպտ. 1896ի թիւէն — Թուրքերը դժգոհ են որ Անգլիացիները դրգռութիւն կը յարուցանեն Սուլթանին դէմ։ Կը սպառնան Պոլիսը կրակի տալ, եթէ պետութիւնները շարունակեն գործել այնպէս մը որ իբր թէ մահմետական իշխանութիւնը Վոսփորի վրայ իր վերջին օրերը կ'ապրի։

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ դահլիճը ներկայիս կը քննէ մահապատիժի դրութիւնը ջնջելու առաջարկ մը։ Ներքին նախարարը կ'առաջարկէ հինգ տարուան համար վերցնել մահապատիժը։ Դահլիճին միւս անդամները տակաւին որոշ կարծիք չունին։ Այս առթիւ դիտել կուտան որ եթէ մահապատիժի դրութիւնը ջնջուի, անգլիացի դատաւորները ինչպէ՞ս կրնան մասնակցիլ, ապագային, պատերազմական ոճրագործներու դատավարութեան, եթէ միւս դաշնակից երկիրները մահուան դատապարտեն ամբաստանեալները ։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՑ կառավարութիւնը նոր օրինագիծ մը կը պատրաստէ, հիմնադրամ մը ստեղծելու համար ի նպաստ Հրեաներուն։ Այս օրինագիծով, Հրեաները պիտի վերստանան իրենց քաղաքացիական իրաւունքները ։

ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՈՒՄ .— ՄԻՍ՝ 150 կրամ (ոսկորով) BJ եւ FK կտրոններով։ 150 կրամ (ոսկորով) առանց կտրօնի։ 100 կրամ խոզի միս Սեպտեմբերի CH կտրօնով։ Ցաւելուածական 100 կրամ յղի կիներուն, արիւն տուողներուն եւ հիւանդներուն։

ՊԱՆԱՆ .— Սեպտեմբեր 23էն սկսեալ, 400 կրամ E, J1, J2, J3 դասերուն համար՝ Սէնի, Սէն է Ուազի եւ Սէն է Մարնի նահանգներունմէջ, Սեպտեմբերի SA կտրօնով ։

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՆԱՒԱԲԱԺԻՆ մը որ վերջերս կը յածի արեւելեան Միջերկրականի ջուրերուն մէջ, չարաթ օր Յունաստան Նաւփլիա նաւահանգիստը մտաւ ։

ԱԹԷՆՔԻ թերթերը կը գրեն թէ զինեալ հրոսախումբ մը, որ յունական սահմանը անցած էր, հիւսիսային Սելանիկի լեռնային շրջանէն, ցիրուցան եղաւ։ Ուրիշ հրոսախումբ մը որ կը գործէր Թեսալիոյ մէջ, պաշարուած է։ Անիշխանական գործունէութիւնը սաստկացած է արեւմտեան Մակեդոնիոյ մէջ ուր գիւղապետ մը եւ իր ընտանիքը ամբողջովին ջարդուեցան։ Կառավարական շրջանակներէ կը հաղորդեն թէ շատ մը ձախակողմեան ամբաստաններ անձնատուր կ'ըլլան։ Համայնավարական թերթի մը խմբագիրներէն երկուքը բանտարկութեան եւ տուգանքի դատապարտուեցան, ամբաստանուած ըլլալով թէ անկարգութիւն քարոզած եւ անվստահութիւն սերմանած են։

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐՈՒ արագութիւնը պիտի աւելնայ Հոկտեմբեր 7էն սկսեալ, մեծապէս պակսեցնելով ճամբորդութեան տեւողութիւնը։ Այսպէս ճեպընթացը Փարիզէն Պորտօ պիտի հասնի 6 ժամ 10 վրկ., Փարիզէն Մարսէյլ տասը ժամ 28 վայրկեան, Փարիզ Լիոն (օթորայլ) 5 ժամ 30 վայրկեան եւայլն ։

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ խորհրդաժողովին իտալական դաշնագրին յանձնաժողովը միաձայնութեամբ հաստատեց Երկոտասան կղզիներուն յանձնումը Յունաստանի։ Հակառակ կարգ մը նպաստաւոր երեւոյթներու, խորհրդաժողովին կացութիւնը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ։ Թրիէսթէի խնդիրը միշտ կը մնայ առկախ։ Ոչ ապագայ սահմանադրութեան եւ ոչ ալ սահմանագլուխներու հարցը կարգադրուած է։

ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ժողովը վաւերացուց սահմանադրութեան նախագիծը, բայց անհրաժեշտ համարուեցաւ երկրորդ ընթերցում մը կատարել, վերջնապէս հաստատելու համար։ Հանրաքուէն պիտի կատարուի Հոկտեմբեր 13ին։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ խորհրդային զինուորական իշխանութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց ամերիկեան զինուորական վարչութեան թէ Խորհ. Միութեան բանակը այսուհետեւ կարմիր բանակ պիտի չկոչուի ոչ ալ նաւատորմը կարմիր տորմիղ, այլ խորհրդային բանակ եւ խորհրդային տորմիղ ։

ՇԻՐԱԶԻ ՄԷՋ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ պատահած ըլլալով, Թէհրանի կառավարութիւնը զինուորական ուժ մը ղրկեց այդ շրջանները՝ ապստամբ հրոսախումբերը զսպելու համար։

ԱՆԳԼԻՈՑ պաշտօնական դահիճը Ալպըրթ Փիէրփոյնթ Վիէննա հրաւիրուած է գործադրելու համար 8 չարագործներու մահավճիռը, ինչպէս նաեւ «սորվեցնելու» արագօրէն կախելու գաղտնիքը։ (Աւստրիոյ մէջ քսան վայրկեան կը տեւէ, Անգլիոյ մէջ՝ հազիւ երկու երկվայրկեան)։

ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ Հոկտ. 18ին Փարիզ պիտի հասնի եւ անմիջապէս խորհրդակցութիւններ պիտի ունենայ Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանի զինուորական իշխանութեանց հետ ։

ԵՐԷԿՈՒԸՆԷ ՍԿՍԵԱԼ ԱՆԳԼԻՈՑ թերթերը աւելի մեծ ծաւալով կը հրատարակուին։ «Թայմզ» տասը էջ; երբեմն 12 էջ։

ԻՐԱՔԻ ԵՒ ԱՆԴՐՅՈՐԴԱՆԱՆԻ կառավարութիւնները ծրագիր մը կը մշակեն երկու երկիրներուն միջեւվարչական միութիւն մը ստեղծելու համար։ Անգլիա տեղեակ է անցուդարձին եւ համաձայն։ Այս առթիւ բանակցութիւններ կատարուած են Իրաքի խնամակալին եւ Անդրյորդանանի թագաւորին միջեւ։ Իւրաքանչիւր երկիր պիտի պահէ իր վեհապետական իրաւունքները, բայց զինուորական, քաղաքական, մշակութային եւ արտաքին գործերու մէջ պիտի հաւանի միանալ ընկերակից պետութեան հետ։ Տակաւին յայտնի չէ թէ Պաղեստին ինչ պէտք պիտի բռնէ այս ծրագրին հանդէպ ։

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ չարաթ օրուան նիստին մէջ մերժեց հետեւանք տալ Ուկրայնայի կողմէ Յունաստանի դէմ եղած բողոքին ։

ԿԱՐԳ ՄԸ ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՐԳԵՐ որոնք արձանագրուած են հարմոնիքի մը առթիւ, այսօր, երեքշաբթի, ժամը 12—12ուկէս պիտի հաղորդուին Chaîne Parisienneի վրայ։

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Օտտօ եւ Գափուսէլ թաղերու հայերէնի դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 1ին։ Արձանագրութիւնները՝ Սեպտեմբեր 24էն 30, իրիկունները ժամը 6.30էն 8.30, 9 Traverse de la Cabucelle, Campagne Nègre, հին թէ նոր աշակերտներու համար։

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ Կեդր. Վարչութիւնը կը խնդրէ ծանուցանել թէ Ընկերութեան Տարեկան Ընդհ. Ժողովը պիտի գումարուի Նոյեմբեր 30ին, 295 Fifth Avenue, New York, N. Y.։ Եթէ առաջին անգամ օրինական մեծամասնութիւն չգոյանայ, ներկայս պիտի նկատուի իբր երկրորդ հրաւէր եւ ըստ այնմ նիստը մօտաւորապէս պիտի գումարուի Դեկտեմբեր 14ին, Hotel Pennsylvania, 7th Avenue et 33rd Street, New York: Օրակարգ .— 1. Ընդհանուր տեղեկագիր 40րդ (1945) տարեշրջանի։ 2. Վաւերացում 1945 տարեշրջանի հաշուեկշիռին։ 3. Անուանում հաշուեքննիչի 1947 տարեշրջանի համար։ 4. Ընտրութիւն կեդր. վարչ. ժողովի վիճակաւ դադարեալ անդամներուն տեղ։ 5. Առաջարկ Քալիֆորնիոյ շրջ. յանձնաժողովին անջատման։ 6. Ուղերձներ ։

ԼԻԼԱՅԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ դպրոցը կը վերաբացուի հինգշաբթի 3 Հոկտեմբեր, 15 rue des Bruyères ։

ՎԱԼԱՆՍԻ Մարզական Միութեան 9 ամսուան բարոյական եւ նիւթական զեկուցումը՝ այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Դպրոց սրահին մէջ, 10 rue Bayard։

Գ. ԶՕՊԱՆԵԱՆ իր գրական դասախօսութիւնները պիտի վերսկսի Սեպտ. 28ի չարաթ օրը, ժամը 5ին, Նուպարեան մատենադարանին մէջ, 11 Square Alboni։ Յառաջիկայ տարեշրջանի ընթացքին, պիտի աւարտէ իր դասախօսութեանց շարքը «Հայ ժամանակակից բանաստեղծներու» մասին։ Իր առաջին դասախօսութիւնները նուիրուած պիտի ըլլան Վահրամ Սվաճեանի, Յ. Գ. Մըմրեանի, Վահան Թէքէեանի, Ատոմ Եարճանեանի, Դանիէլ Վարուժանի, Թլկատինցիի, Ռուբէն Զարդարեանի, Եղիշէ Դուրեանի, Արտաշէս Յարութիւնեանի, Վահան Տէրեանի, Եղիշէ Չարենցի, եւայլն ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ
ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Սեպտեմբեր 1էն սկսեալ թերթին գինը բարձրացած է 4 ֆրանքի, իսկ բաժանորդագրութիւնը Ֆրանսայի համար տարեկան 1000 ֆրանք, վեցամսեայ 500 ֆրանք, եռամսեայ 300 ֆրանք։

Արտասահման տարեկան (10 տոլ.) 1200 ֆր.։

Այս առթիւ կը խնդրուի մեր բաժանորդներէն որ իրենց յետնեալ պարտքերը փութան փակել Սեպտեմբեր 30էն առաջ ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՆԻԷՌ, Պուա Քոլոմպի Արամ Երկոմիտէին ժողովը յառաջիկայ չորեքշաբթի, 25 Սեպտեմբեր ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ ։

Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ 28 Սեպտ. չարաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ընկերվարականներու սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. ԶԱՒԱՐԵԱՆ կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 8.30ին, Խրիմեան դըպրոցին մէջ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այսօր, Գչ. Սէնթ Մարկրիթի խումբը, Դչ. Սէն Անն, ուրբաթ՝ Սէն Ժէռոմ, կիրակի (29 Սեպտ.) Քաղաքի եւ Էքսի խումբերը, կիրակի կէս օրէ վերջ Կարտանի խումբը ։

ՎԱԼԱՆՍԻ Մարզական Միութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Պ. Տիգրան Աղամեանի որ նուիրեց 12 նոր շապիկներ, մեր Ա. խումբին, նոյնպէս Պ. Մ. Ճէվահիրճեանի որ մեր դաշտի համար նուիրեց անհրաժեշտ փայտերը եւ ձողերը ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը յայտարարէ թէ իր դպրոցը կը վերաբացուի, հինգշաբթի Սեպտ. 26, առաւօտեան ժամը 9ին Sociétés Savantesի D. սրահին մէջ, Օր. Ա. Զէյթունլեանի ուսուցչութեամբ։ Կարող ուսուցիչ մը պիտի տայ Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան դասեր չափահասներուն համար ։

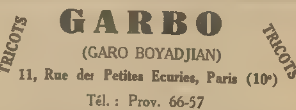
Գ Կարօ Սարեան

Ջութակահար կը վերսկսի իր ներկայացումները նոր նուագախումբով մը որ այնքան յաջողութիւն ունեցաւ Cercle Militaireի եւ հիմա Hotel Windsorի մէջ ։

Նուագախումբը տրամադրելի է հարսնիքներու, նշանտուքներու, խնջոյքներու եւ հանդէսներու համար։ Մասնաւոր գին ։ Դիմել՝ G. Sarian, 33 rue Bayen, Paris (17)։ Tél. Gal. 67-61 ։

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԵՑԷՔ

« Բազմավէպ»ին Վենետիկի Մխիթարեաններուն գրական, գեղարուեստական հանդէսին։ Տարեկան բաժնեգին 1000 ֆրանք։ 1940)45 բացառիկ թիւերը 2000 ֆրանք։ Հասցէ Rédaction Pazmaveb St. Lazare, Venise (Itali)։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme — 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 -
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mercredi 25 Septembre 1946 Չորեքշաբթի 25 Սեպտ.

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4810-Նոր շրջանի իւ [redacted] Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՕՆՋԵԼԻ

Կարելի՞ է այս մէկ բառով խտացնել միջազգային քաղաքական մթնոլորտը :

Ամէն պարագայի մէջ, օրուան ջօջերը իրենք են որ հետզհետէ աւելի դժուար կը շնչեն, մանաւոր զրոյցներու թէ ընդհանուր ժողովներու մէջ: Մանաւանդ այն օրէն ի վեր որ Փարիզի մէջ կը տքնին 21 պետութեան ներկայացուցիչները, խաղաղութեան ճամբան հարթելու համար:

Իրականին մէջ, 21էն միայն չորս – հինգն են որ վճռական դեր պիտի կատարեն: Մնացեալները պարզապէս խորհրդատուներ են, բուն բառով մատներ, քուէները այս կամ այն կողմ դարձնելու համար :

Խորհրդաժողովը իր վերջին օրերը կ'ապրի արդէն: Պիտի ջանայ ամէն աշխատանք վերջացնել մինչեւ Հոկտեմբեր 17, որպէսզի կարելի ըլլայ մասնակցիլ Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին, որ պիտի գումարուի Հոկտեմբեր 23ին, Նիւ Եորքի մէջ :

Անտարակոյս շատ աւելի պերճախօս երեւոյթներ պիտի պարզուին այդ խորհրդաժողովին մէջ, ուր պիտի բազմին 51 ազգերու ներկայացուցիչները :

Մթնոլորտը պիտի պայծառանա՞յ, թէ աւելի պիտի թանձրանայ, ամերիկեան երկնքին տակ :

Աւելորդ է գուշակութիւններ փորձել :

Կը բաւէ յիշել թէ՝ բոլորն ալ, մեծ թէ փոքր, լրջօրէն կը սարսափին նոր պատերազմի մը հեռանկարէն: Բոլորն ալ կ'ըմբռնեն թէ այդպիսի աղէտ մը պիտի յանգէր կատարեալ փլուզումի:

Այս պատճառով ալ, անոնք ամէն միջոց կը փորձեն, ոչ միայն այդ արհաւիրքը կանխելու, այլեւ անոր մղձաւանջը, կասկածն անգամ փարատելու համար :

Մնաց որ, օրուան հզօրները եթէ ուզէին իսկ, դժուար թէ կարենային նոր սպանդի մը առաջնորդել ժողովուրդները, երկրորդ Աշխարհամարտէն վերջը :

Ճիշդ է, ամէն տեղ ալ ականներու կճրտոց է որ կը լսուի: Ցետոյ զինարշաւ, ռազմական արուեստի հին եւ նոր գաղտնիքներով: Դիւային երկունք մըն է որ տեղի կ'ունենայ տարրալուծարաններու մէջ, հեռաւոր լեռներու կամ ջուրերու վրայ :

Եւ սակայն, ոչ ոք պիտի համարձակէր նախայարձակ հանդիսանալ: Գոնէ երկար ատեն: Ամէնքն ալ, իրենց սպառազինութիւնները բազմապատկելով հանդերձ, կարօտն ունին խաղաղութեան:

Եւ ամէն օր կը տեսնենք թէ ինչպէս լեզու կը թափեն նախկին թէ ներկայ նախարարներ, թիւրիմացութիւնները փարատելու, մերձեցում հաստատելու, եղած կապերը ամրապնդելու համար:

Ցայտնի է որ լայն եւ շատ խոր անջրպետ մը բացուած է անգլեւսաքսոն պետութեանց եւ Խ. Միութեան միջեւ :

Այս դժբախտ իրողութիւնը աչքի կը զարնէ ամէն միջազգային ժողովի մէջ եւ ամէն առիթով : Շահերու բացորոշ ընդհարում՝ աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ :

Հսկայական աշխարհակալութիններ են որ իրար կը խաչաձեւեն ծովու թէ ցամաքի վրայ: Իւրաքանչիւր կողմ ունի իր կուսակիցները, հովանաւորեալ կամ արբանեակ : Մէկ խօսքով, Եւրոպան, եթէ ոչ ամբողջ աշխարհը բաժնուած է երկու ճակատներու :

Ո՞ւրքը: Խաղաղութիւն, խաղաղութիւն ամէն բանէ առաջ: Խաղաղութիւնը ամէն բանէ վեր :Մանաւանդ փոքր ժողովուրդներուն համար, որոնք դատապարտուած են ճզմուելու, եթէ մարդոց խելագարութիւնը նորէն արիւն հոսեցնէ :

Խաղաղութեան ճամբան հարթած ատեն, մարդիկ յաճախ կը յետաձգեն բազմաթիւ արդար դատեր եւ խնդիրներ:

Արդեօք ատո՞ր համար է որ կը գոհանան բարեացակամ արտայայտութիւններով, երբ կը խօսուի, օրինակ, հայկական պահանջներու մասին:

Կրնայ ըլլալ: Բայց մենք շատոնց վարժուած ենք ճեղքելու ամէնէն անշնչելի մթնոլորտն ալ: Եւ այս անգամ չէ որ պիտի անճրկէինք :

Մանաւանդ այս անգամ, երբ ամբողջ տարագիր բազմութիւնները միեւնոյն բանը կը պահանջեն, մայր - հայրենիքին հետ :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Զսպառեցի նիւթս սա՛մեր երկու Սուրիացի պատանիներուն առիթով որոնք այնքան մտածել տուին ինծի, մե՛ր, ֆրանսահայ երիտասարդներու եւ իրենց խատուտիկ Միութիւններու մասին:

Ի՞նչ մնաց ըսելիք: Շատ բան :

Ո՞ր մէկը, սկսած իրենց շատ գործնական — քիչ մը շատ գործնական — մտայնութենէն մինչեւ իրենց ազգային կամ քաղաքական հասկացողութիւնը, իրենց առեւտրական նոր ըմբռնումներէն մինչեւ Փարիզի համալսարանէն օգտուելու ձեւերը ,իրենցՄիութիւնները կազմելու կամ անդամակցելու ազգային պարտականութիւններուն գործադրումէն մինչեւ...

Ժամանակին փունջ փունջ ուսանողներ կը հաշուէինք Եւրոպայի զանազան մայրաքաղաքներու մէջ: Կ'ուսանէին եւ կը վերադառնային Պոլիս, Թիֆլիզ կամ ուր եւ է գաւառական գլխաւոր քաղաք, իբրեւ բժիշկ, փաստաբան, ուսուցիչ, երկրաչափ կամ ատամնաբոյժ:

Այսօր պարապ է Փարիզի Ուսանողական Տունը: Պարապ՝ համալսարանական դասարանները հայ ուսանողներէ:

Ի՞նչ աւելորդ յոգնութիւն, բան սորվիլ, համալսարանական կրթութիւն ստանալ: Որո՞ւ, ի՞նչ բանի համար: Չէ՞ որ «մտաւորականները անօթի կը մեռնին», իսկ...

Այսպէս է այսօր, դժբախտաբար: Իբրեւ մարդ սորվելէ, պատրաստուելէ, ամբարելէ առաջ, պէտք է մտածել ու սորվիլ դրամ վաստկելու ձեւը: Հարստանալու արուեստը:

Ու կը մնանք հոն ուր էինք Անատոլուի խորը, հոս Փարիզի «լուսաւոր վառարանին» ճիշդ կեդրոնը :

Ո՞ր ժողովուրդը եկեր է ձգած պատմութեան մէջ իր նիւթական հարստութեամբ, երբ այդ նիւթը չէ ծառայած իր մշակոյթին բարձրացման :

Եկուր եւ բացատրէ մեր տղոց որոնց հարիւրին ութսունը վարակուած են տեսակ մը տենդէ: Սորվելո՞ւ, քա՛ լիցի:

Հապա՞ ազգային - քաղաքակա՞նը : Համբեցէք որքան որ կ'ուզէք գոյզգոյն Միութիւններ երիտասարդական :

Իմ մասիս, ես պիտի նախընտրէի քանի մը հատ պակաս ատոնցմէ, միւս կողմէ քանի մը հատ աւելի «ազնիւ տեսակի» մարդոցմէն, լուսաւոր ու բարձր :

ՍՕՍԻ

ԱՆԳԼԻՈՅ նախկին արտաքին նախարարը, Պ. Իտըն, ճառ մը խօսելով, յոռետեսութիւն յայտնեց Փարիզի խորհրդաժողովին անցուդարձի մասին: «Ցիմարութիւն պիտի ըլլար նուազեցնել կացութեան ծանրութիւնը, որ վրդովիչ է խորապէս: Անշուշտ այնքան ծանր չէ որ ես պատերազմի մը վտանգ տեսնեմ: Անմիջական վտանգը այդ չէ: Բայց, ով որ կը կարդայ Փարիզի խորհրդաժողովին լուրերը, կրնայ ինքն իրեն համար գտնել թէ ո՛րքան աճած է հակամարտութիւնը մէկ շաբաթէն միւսը»: Նախարարը եզրակացուց թէ անհրաժեշտ է մերձեցում եւ «անկեղծ հասկացողութիւն» հաստատել Խ. Միութեան հետ:

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ լիագումար նիստ պիտի ունենայ այս շաբթու: Ցանձնաժողովներու համար պայմանաժամ որոշուած է մինչեւ Հոկտեմբեր 5: Ուրեմն անոնք իրենց տեղեկագիրները պիտի կրնան ներկայացնել Հոկտեմբեր 7—8ին, եւ ընդհ. ժողովը զանոնք քննելու ժամանակ պիտի ունենայ մինչեւ Հոկտեմբեր 17, իր առաջարկները բանաձեւելու եւ Զորս Մեծերուն ներկայացնելու համար :— Խորհրդաժողովին քաղաքական յանձնախումբը առջի օր քննեց իտալական դաշնադրին 17րդ յօդուածը, որուն համաձայն Իտալիա պարտաւոր է հրաժարիլ Ափրիկէի բոլոր գաղթավայրերէն: Իտալական պատուիրակը նախ շնորհակալութիւն յայտնեց Ֆրանսայի եւ Խորհ. Միութեան որ առաջարկած էին այդ գաղթավայրերուն խնամակալութիւնը յանձնել Իտալիոյ : Այս առթիւ բացատրեց թէ «Իտալիոյ համար իր գաղթավայրերուն վերադարձը պիտի չըլլայ այդ, այլ պատիւ մը, զանոնք անկախութեան առաջնորդելու համար»: Եգիպտոսի եւ Եթովպիոյ պատուիրակները հակառակեցան այս առաջարկին, եւ իւրաքանչիւրը իր բաժինը պահանջեց աւարէն: Խնդիրը նորէն պիտի քննուի :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Ելմտական նախարարութեան պաշտօնեաներուն գործադուլը, որ կը տեւէր չորս օրէ ի վեր, վերջացաւ երեքշաբթի առտու: Այժմ ջանքեր կը թափուին որպէսզի հանրային կրթութեան, փոխադրութեանց, սեղանաւորական հաստատութեանց եւ հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեանց պաշտօնեաներն ալ վերսկսին աշխատանքը:

Բանթողները տեղի տուին, լսելով ելմտական նախարար Պ. Ռոպէր Շումանի յորդորը: Կ'ըսուի թէ գործադուլի հրամանը ետ առնուած է մէկի դէմ 21 ձայնով (վեց ձեռնպահ): Ելմտական նախարարը, որ Ամերիկա պիտի երթայ մասնակցելու համար միջազգային ժողովի մը, իր ճառին մէջ յայտարարեց թէ անձամբ պիտի քննէ պետական պաշտօնէութեան ընդհանուր վերակազմութեան ծրագիրը, որպէսզի ձգձգումներ տեղի չունենան: Այս ճառէն վերջն էր որ նախարարութեան պաշտօնեաներու դաշնակցութիւնը ժողով գումարելով, որոշեց հրահանգել որ աշխատանքները վերսկսին Սեպտեմբեր 24ին:

Զրոյցի մը համաձայն, զօր. տը Կոլ շրջապատէն հասկցուցեր են որ եթէ գործադուլը ծաւալի, վարակելով ոստիկանութիւնը եւ ուրիշ կենսական սպասարկութիւններ, զօրավարը կրնայ միջոցներ ձեռք առնել, ազդարարելու համար թէ «ազգը վտանգի մէջ է»:

Երկուշաբթի օր, երկու կարեւոր նախարարութիններ, ելմտականը եւ կրթականը, բոլորովին ամայացած էին: Ելմտական նախարարութիւնը փակուած էր անցեալ ուրբաթէն ի վեր, կրթականը փակուեցաւ Բշ. կէս օրէն ի վեր: Միայն ելմտական նախարարին գրասենեակին մէջ լոյս մը կը վառէր :

ՆՈՐ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐ

Ելմտական պաշտօնեաներու գործադուլը վերջացած ըլլալով, մաքսային քննութիւնները վերսկսան սահմանագլուխներուն վրայ, ինչպէս եւ ուրիշ գործողութիւններ: Բայց խլրտումները դեռ կը շարունակուին Փարիզի եւ գաւառի մէջ, զանազան հաստատութեանց պաշտօնեաներուն կողմէ: Այսպէս, հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեան երկրաչափները գործադուլի ցոյց մը սարքեցին 24 ժամուան համար: Նոյնպէս փոխադրութեանց պաշտօնեաները: Մարսէյլի մէջ ալ հանրօգուտ շինութեանց պաշտօնեաները գործադուլ հռչակեցին երկուշաբթի օր, իսկ ոստիկանները որոշած են գործադուլ յայտարարել հինգշաբթի օր, եթէ գոհացում չստանան: Ալժերիոյ մէջ ալ փռապանները դադրեցուցին քանի մը տեսակ հացերու պատրաստութիւնը, իբրեւ բողոքի ցոյց, յայտարարելով թէ կատարեալ գործադուլ պիտի հռչակեն Սեպտ. 29ին, եթէ գոհացում չստանան: Նաւաստիները եւ ձկնորսներն ալ չեն աշխատիր :

Սեղանաւորական հաստատութեանց պաշտօնեաներուն գործադուլը կը ծաւալի հիւսիսային գաւառներու մէջ :

Ոստիկանական վերատեսչութեան պաշտօնեաներէն պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ ելմտական նախարարին, իր դանդատները յայտնելու համար: Այսօր ժողով պիտի գումարեն, որոշելու համար թէ անհրաժե՞շտ է գործադուլ հռչակել :

Մաքրագործում ամէն ճակատի վրայ

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ ՊԻՏԻ ԲԱՑՈՒԻՆ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն Սեպտ. 23 թուականով.— Ընդհանուր մաքրագործման գործողութիւնները կը շարունակուին ամէն ճակատի վրայ : Գաղափարական ոգին վերահաստատելու համար, որոշուեցաւ կուսակցական դպրոցներ բանալ Նոյեմբեր 1ին: Ասոնք վարիչներ պիտի պատրաստեն կուսակցութեան եւ կառավարութեան համար, գիւղերու եւ շրջաններու մէջ: Դպրոցները պիտի գործեն 50 գլխաւոր քաղաքներու մէջ եւ պիտի բաղկանան երկու մասերէ,— մէկը՝ կուսակցութեան, միւսը՝ կառավարութեան համար: Ուսման շրջանը պիտի տեւէ երկու տարի, հետեւեալ ծրագրով.— Պատմութիւն համայնավար կուսակցութեան, պատմութիւն Խ. Միութեան, ընդհանուր պատմութիւն, քաղաքական տնտեսութիւն, միջազգային յարաբերութիւններ եւ Խ. Միութեան արտաքին քաղաքականութիւնը, տնտեսական եւ քաղաքական աշխարհագրութիւն Խ. Միութեան եւ օտար պետութեանց, ռուսերէն լեզու եւ գրականութիւն, խորհրդային տնտեսութեան հիմնական սկզբունքները եւ ազգ. տնտեսութեան զանազան ճիւղերու կիրարկումը, կուսակցութեան կազմակերպութիւնը, հանրային իրաւունք եւ լրագրութեան խորհրդային կազմակերպումը :

Խ. ԳՐԱԳԷՏԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մոսկուայի թերթերը շաբաթ օր հրատարակած էին կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարին՝ Ժտանովի տեղեկագիրը՝ խորհրդային մամուլի եւ գրականութեան դերի մասին: Ժտանով կը յայտարարէ այդ զեկուցումին մէջ.

— «Մեր երկրին գրականութիւնը չի կրնար ապաքաղաքական ըլլալ: Չի կրնար ըլլալ արուես-

(Նուրբերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ԱՐՋԸ ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ԳԱՅԼԸ

Ինչպէս եւ պէտք էր ակնկալել, Թուրքերը չափէն աւելի սիրտ առած են անգլեւամերիկեան պաշտպանութենէն: Անգլեւամերիկեան բարեկամութենէն ոգեւորուած Թուրք մամուլը, ամերիկեան թերթերու հաղորդագրութեանց համաձայն, ցնծութենէ անցած է յոխորտանքի եւ սպառնալիքներու Խորհրդային Միութեան հասցէին :

Թրքական ազդեցիկ թերթերէն Ճումհուրիէթ կը դրէ, թէ «չի բաւեր մերժել ռուսական պահանջները: Խորհրդային Միութեան պէտք է՛ ըսուի, որ ետ քաշուի այն ամէն տեղերէ, ուր մտած է առանց իրաւունքի»: Իսկ «Թանին», քայլ մը առաջ երթալով, կ'աւելցնէ.— «Մարդկութեան խաղաղութեան եւ ապահովութեան համար անհրաժեշտ է որ ռուսական արջին ակռաները եւ ճիրանները անվնաս դարձուին: Աշխարհ այդ գործը կատարելու ճամբուն վրայ է եւ Թուրքիա պատրաստ է իր բաժին գոհողութիւնն ընելու մարդկային ընդհանուր գործին համար »:

Թուրքերու այս մեծխօսիկ յոխորտանքները, պարզ է որ, չեն բխիր իրենց ոյժի գիտակցութենէն, այլ անգլեւամերիկեան զօրութեանը կռթնած ըլլալու իրողութենէն :

Թուրքիոյ սահմանակից փոքր ժողովուրդներու եւ յատկապէս հայկական ազգային շահերու անկիւնէն դիտուած ողբերգական երեւոյթ է, որ միջազգային քաղաքական ներկայ կացութեան մէջ անգլեւամերիկեան շահերը զուգադիպած են թրքական շահերուն: Տեղին է հոս մատնանշել, որ Թուրքիան անգլեւամերիկեան խմբակցութեան գիրկը նետելու պատասխանատուութեան մեծագոյն բաժինը կը ծանրանայ նոյնինքն Խորհրդային Ռուսիոյ ուսերուն: Խորհրդային Միութեան ծաւալողական քաղաքականութիւնը Արեւմուտքի մէջ եւ դեմոկրասիի հանդէպ բռնած անհաշտ դիրքը պատճառ եղան որ Թուրքիա անվերապահօրէն յարի Արեւմտեան մեծ պետութիւններուն: Եւ իր բովանդակ պատմութեան ընթացքին իր երկրի մէջ եւ շուրջը միայն արիւն ու աւեր սփռած գիշատիչ Թուրքիան այսօր ինկած է Միացեալ Նահանգներու եւ Անգլիոյ նման քաղաքակիրթ, յառաջդէմ, ժողովրդավար եւ ազատասէր երկիրներու բանակին մէջ: Իր ամբողջ էութեամբ Փաշական Թուրք Հանրապետութեան տեղը նացիական Գերմանիոյ կողքն ըլլալու էր, ինչպէս որ եղաւ Համաշխարհային Առաջին Պատերազմի ընթացքին : Դէպքերը, դժբախտաբար, այնպէս ընթացան, որ, այս անգամ Թուրքիա խուսափեցաւ իր արժանի ճակատագրէն: Ատոր փոխարէն Փաշական Թուրքիա այսօր կը վայելէ Միացեալ Նահանգներու եւ Անգլիոյ լիակատար հովանաւորութիւնն ու պաշտպանութիւնը:

Թուրքերը, սակայն, պէտք չէ որ մոռնան կարգ մը իրողութիւններ եւ հաւանականութիւններ :

Նախ այն որ իրենց գեղեցիկ աչքերուն՝ այլ խօսքով պատմութեան ընթացքին իրենց կատարած «քաղաքակրթական» դերին համար չէ, որ Թուրքերն արժանացած են Միացեալ Նահանգներու եւ Անգլիոյ բարձր հովանաւորութեան, այլ շահերու այսօրուան դասաւորութեան հետեւանքով: Բայց շահերու զուգադիպումը անփոփոխ չէ: Այսօրուան բարեկամը վաղը կրնայ թշնամի դառնալ եւ հակառակը: Ատոր ապացոյց է պատմական այն իրողութիւնը, որ այսօր Թուրքիոյ պաշտպան կեցած նոյն Անգլիան Ռուսիայէն ոչ պակաս մեծ դեր կատարած է Օսմանեան Կայսրութեան անդամահատման գործին մէջ: Անգլիան էր որ ուղղակի ինք կամ ուրիշ միջոցով Օսմանեան կայսրութենէն խլեց Մալթան, Կիպրոսը, Եգիպտոսը, Տրիպոլին, Երկոտասան Կղզիները, Իրաքը, Սաուտի Արաբիան, Անդրյորդանանը, Եմէնը, Պաղեստինը եւ Սուրիան: Այս պարագան արժէ որ չմոռնան Թուրքերը, վասնզի այս իրապաշտ աշխարհին մէջ պաշտպանեալը պէտք է որ վճարէ իր պաշտպանութեան գինը :

Թուրքերը պէտք չէ որ մոռնան ո՛ւրիշ պարագայ մը եւս:

Խորհրդային Ռուսիան էր, որ 1918ին Պրէսթ Լիթովսքի դաշնագրով Թուրքիոյ ձգեց Պաթումը, Կարսը, Արտահանը եւ Սուրմալուն: Դարձեալ նոյն Խորհրդային Ռուսիան էր, որ 1921ին նախ Կարսի եւ ապա Մոսկուայի դաշնագիրներով վերահաստատեց Կարսի, Արտահանի եւ Սուրմալուի գիջումը Թուրքիոյ: Եւ վերջապէս 1920ին երբ Քէմալական Թուրքիա կը ճգնէր ոտքի ելլել եւ իր գոյութիւնն ապահովել, ամէնէն աւելի Խորհրդային Ռուսիան էր, որ կռնակ կեցաւ Համաշխարհային Առաջին պատերազմի մէջ ջախջախուած Թուրքիոյ: Այնուհետեւ, հակառակ իր տնտեսական ծանր կացութեան, Խորհրդային Ռուսիա ահագին դեր կատարեց Թուրքիոյ ճարտարարուեստացումի եւ տնտեսական վերակառուցման մէջ : Կարելի է ըսել որ ներկայ Թուրքիան իր գոյութեամբ առաւելապէս պարտական է Խորհրդային Ռուսիոյ, որու դէմ այսօր նիզակ կը ճօճէ :

Ոչ ոք աւելի լաւ կը ճանչնայ Թուրքը քան մենք՝ Հայերս: Դժբախտաբար իր ատենին, ռուսթրքական բարեկամութեան օրերուն, ի զուր անցան հայ քաղաքական գործիչներու եւ հայ մամուլի նախազգուշացումները, թէ օժանդակելով Թուրքիոյ, Ռուսիա օձ մըն է, որ կը տաքցնէ իր կուրծքին վրայ :

Այսօր Թուրքիա թրքավարի կը հատուցանէ իր երախտագիտութիւնը Ռուսիոյ :

Թուրքերը սակայն, պէտք չէ մոռնան վերջին պարագայ մը եւս :

Խորհրդային Ռուսիա կրնայ սխալներ գործել եւ կը գործէ, կրնայ շեղիլ արդարութեան եւ ազատութեան ուղիներէ եւ, թերեւս, ծանր վտանգներու ենթարկել թէ ինքզինք, թէ աշխարհի խաղաղութիւնը: Մէկ բան, սակայն, ակներեւ է: Գալիքն ինչ ալ պահած ըլլայ իր ծալքերուն մէջ Ռուսիոյ համար, բարեբախտաբար, ռուսական արջն այնքան զօրաւոր է, որ կը յուսանք թէ կըրնայ յօշոտել թրքական գորշ գայլը

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔի)

«Դուք փառքն էք մեր մարզական շարժումին»

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Ցառաջ»ի)

Սիրելի «Ցառաջ», այս տարբեր պատմութիւն է, «էպոպէա», եւ «դրամա»: Լաց եւ քրքիջ : Բայց միշտ հետեւանք այն ընդհանուր անփչխանութեան, որ սկսաւ լիազօրներու ժամանումէն վերջ, ու կը խորանայ օրէ օր :

Տեղացիներու պայքարին առիթով, ամբողջ Սուրիա տօն ու ցնծերգ էր 27—30 Օգոստոս: Մասնաւորաբար Հալէպ, ուր թժշկական համագումար մըն ալ ունէին արաբական երկիրները, կը պարզէր բացառապէս հանդիսաւոր օրերու վիճակ: Նախագահ Շիւքրիւ Քուաթլի, Վարչապետ Ճապրի, նախարարներ, երեսփոխաններ, եւ քոյր երկիրներու հարիւրաւոր ներկայացուցիչներ,— մօտ 700 հոգի, Եգիպտացի, Իրաքցի, Պաղեստինցի, Թունուզցի: Ցիշէ բոլոր արաբ հողերը: (Ի դէպ, եգիպտացի բժիշկներու հետ՝ նաեւ ընկ. Խաթանասեան, երիտասարդ եւ համակրելի «հայրիկը») :

Հալէպի կուսակալութիւնը, ի պատիւ հիւրերուն, կազմակերպած էր փառաւոր թափոր մը : Այս առթիւ, սկաուտական արաբ թէ օտար բոլոր կազմակերպութիւններու ղեկավարութիւնը յանձնուած էր Հալէպի «Հ. Մ. Ը. Մ.»ի վարչութեան, ու, յականէ անուանէ, եղբայր Լեւոն Պապլոզեանի (սկաուտապետ): Հոս պէտք էր ըլլայիք, հրճուելու եւ հպարտանալու համար: Արաբ, տեղացի քրիստոնեայ, յոյն եւ կաթոլիկ բոլոր սկաուտական կազմակերպութեանց գլուխ, Հալէպի Հ. Մ. Ը. Մ.ը, իր հազարէ աւելի սկաուտներով, մարզիկներով, ֆութպոլիստներով եւ արծուիկներով, անգամ մը եւս արժանացաւ սուրիացի եւ օտար աւագանիին ու մտաւորականութեան անվերապահ հիացումին: Ջեմ ընդլայներ պատկերը : Հաւանօրէն հասան մանրամասնութիւնները, ու քաղեցիք հատուածներ: Կրկնենք միայն Հանրապետութեան նախագահ Քուաթլիի խօսքերը.

— « Դուք փառքն էք Սուրիոյ մարզական շարժումին: Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներն ու մարզիկները պիտի դառնան կորիզը մեր ապագայ սերունդներուն »:

Պաղեստինէն երկար ու բարակուկ բժիշկ մը, որ քովիկս կեցած էր «Տիքսի»ի մէջ, աթոռի մը վրայ բարձրացած, չկրցաւ զսպել իր խանդավառութիւնը, երբ տեսաւ հարիւրէ աւելի հայ արենոյշներու թարմ ու գեղեցիկ փունջը: Բառերը յորդեցան իր շրթունքներէն: Մոռցաւ իր յուսախաբութիւնը՝ ի տես տասը վայրկեան առաջ անցնող խաժամուժին, ու ամբողջ հրճուանք դարձաւ:

« Ցառաջդիմական » ջոկերը, այս առթիւ եւս քացախ խմեց: Համայնավարներու աղբիւրէն պղտոր ջուր կրող Հ. Մ. Ը. Մ.ականներ մերժեցին Հ. Մ. Ը. Մ.ի հրամանին տակ մասնակցիլ ընդհ. թափորին: Ու պաշտօնական հանդիսութիւններէն վերջ ձեւական ցոյց մը կատարեցին ... շիջած ջահերով: — Նիչեւօ: Դարձանք տուն, յոգնած - դադրած, ու քնացանք :

Ցաջորդ առաւօտ, — շքադրամին միւս կողմը:

Տեղական աղբանոցին մէջ («Եփրատ»), արիւնայ մը հետեւեալ տողերով կ'ողջունէր Հ. Մ. Ը. Մ.ի արծուիկներու թափորը .

— « Կամիթներու տակ բռնչացող արծուիկներ, բոլորն ալ...: Համով պատառ...» :

Ջեմ շարունակեր լպիրշ տողերու ցուցահանդէսը: Մարդիկը ճաթեր էին, ու անշուշտ դուրս պիտի թափէր իրենց ամբողջ զարշահոտութիւնը: Մենք, մեր քիթերը բռնած անցանք, բայց անոնք՝ որոնք իրենց հարազատ քոյրերուն ուղղուած այս անարգանքը չէին կրնար մարսել, ուղղակի կ'ընդվզէին: Հակառակ ամէն միջամտութեան, կարելի չեղաւ զսպել, մէկ 2 երիտասարդներ տաքարիւն, որոնք փողոցին մէջ, օր - ցերեկով, եւ քաղաքին ամէնէն բանուկ հրապարակին վրայ, Թրքական հիւպատոսարանին առջեւ ափեցին Թուրքէ մը աւելի գարշելի հեղինակը այդ տողերուն: Երկու ամիսէ ի վեր, դէպի այս «լուծում»ը մղելու համար 20—30 տարեկան Հ. Մ. Ը. Մ.ական երիտասարդութիւնը, մեր հակառակորդները ճիգ ու ջանք չխնայեցին: Ահաւասիկ առաջին անդրադարձումը: Պիտի չփափաքէինք, որ նախերգանք մը դառնար այս ազդարարութիւնը: Ցարդ ամէն ճիգ փորձեցինք կիրքերը մարելու, ընդվզումը սանձելու : Բայց կը թուի, թէ անոպաները միտք ու տրամադրութիւն չունին անդրադառնալու դժբախտութեան:

Տակաւին մէկ շաբաթ առաջ ալ, երկու տաքգլուխ Արաբներ զրկեր էին Ակումբ, հրձիգութեան փորձելու համար: Քիչ էր մնացեր, որ յաջողէին, բայց, կարելի եղաւ առաջքը առնել չարիքին :

Ջեմ ուզեր աւելի դառն վկայութիւններ մէջ բերել, բայց կը տեղեկացնեմ:— Սուրիոյ թէ Լիբանանի մէջ, Դաշնակցութեան թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հանդէպ սարքուած պայքարի այս ձեւը, կրնայ յանգիլ շատ աւելի դառն եղբակացութիւններու..:

Հասկցողին շատ բարեւ :

Մ.

Խ. Հայաստանի տնտեսական ուղացքը

ԽՄԲ.— Vie Soviétiqueի մէջ Ի. Գուրեւիչ կը գրէ այս խորագրին տակ (20 Սեպտ.).—

Խ. Հայաստանի Հանրապետութիւնը կը գրաւէ լեռնադաշտ մը որ հիւսիսէն իբրեւ սահման ունի Կովկասը, իսկ հարաւէն՝ վէտվէտուն լեռնաշղթայ մը, երկարաձգումը Փոքր Ասիոյ սարերուն:

Հոկտեմբերի յեղափոխութենէն առաջ Հայաստանը ռուսական կայսրութեան յետամնաց շրջաններէն մէկն էր: Պղինձի երկու անշան հիմնարկութիւններէ, ալքոլի գտարանէ մը եւ քանի մը կաշիի գործարաններէ կը բաղկանար ամբողջ ճարտարարուեստը երկրի մը որ, սակայն, ունի անսահման հարստութիւն մը զոր կ'արժէր շահագործել — քարիւղը:Երկրագործութիւնն ալ, ճարտարարուեստին նման, շատ ետ մնացած էր: Բարեբեր հողեր շատ կային, բայց ոռոգումի պակասէն, գրեթէ ոչինչ կ'արտադրէին:

Սթալինի նախապատերազմեան հնգամեակներուն ատեն էր որ Հայաստանի արդիւնաբերութիւնը մեծ զարկ ստացաւ ու կը շարունակուի առանց կանգ առնելու:

Շինուեցան մեծ գործարաններ, որոնց կարգին հիւսուածեղէնի, քիմիական, կրաղիւսի, արուեստական ձգախէժի, շինութեանց մեքենաներու, պահածոյ մսեղէններու գործարանները, ինչպէս նաեւ երկրորդական կարեւորութիւն ունեցող բազմաթիւ գործարաններ՝ թեթեւ ճարտարարուեստի եւ ուտեստեղէններու համար: Պղինձի ձուլարանները ընդարձակուեցան կամ վերաշինուեցան : Կեդրոնական ջրելեկտրակայաններու շինութեան հետ զուգընթաց, յառաջ տարուեցան ոռոգումի աշխատանքները որոնց՝ շնորհիւ հարիւր հազարաւոր հէքթար անբարեբեր կամ աղային հողեր պարտէզներու, բամպակի մշակութեան կամ արօտավայրերու վերածուեցան:

1946—50ի հնգամեակը կը նախատեսէ ոչ միայն շարունակութիւնը, այլեւ աճումը այս տնտեսական բարգաւաճման որուն հետ զուգահեռաբար պէտք է յառաջդիմէ երկրին մշակութային կեանքը: 1950ին Հայաստանի ճարտարարուեստի արտադրութիւնները պէտք է կրկնապատիկը ըլլան 1940ի արտադրութեանց: Այս բարգաւաճումը կախում ունի, նախ եւ առաջ, հանրապետութեան բնական ուժերու օգտագործումին համար թափուած աշխատանքներուն ատրճանական զարգացումէն: Կեդրոնական ջրելեկտրակայաններու ուժը պիտի աւելնայ 102.000 քիլովաթ:Ելեկտրական ուժի օգտագործման այս յաւելումին շնորհիւ պիտի զարգանայ անշուշտ պղինձի, ալիւմինիումի կամ մոլիպտէնի արտադրութիւնը: Աժան գնով ելեկտրական ուժի այս արտադրութիւնը պիտի նպաստէ Հայաստանի ազգային տնտեսութեան միւս ճիւղերուն ազատ զարգացման: Արուեստական ձգախէժի արտադրութիւնը պիտի քառապատկուի, օշնանադի (սօտա) արտադրութիւնը պիտի կրկնապատկուի: «Սիփէրֆօսֆաթ»ի եւ ազօտի գործարանները պիտի կրնան արտադրել բաւականաչափ պարարտանիւթ՝ երկրագործութեան համար:

Մետաղագործութիւնը մեծ քանակութեամբ եւ ամէն տեսակի արտադրութիւն պիտի ունենայ,— օրինակ, գործիքներ, արօրներ, ճնշիչ մեքենաներ, երկրագործական մեքենաներ, հեծանիւներ, ինքնաշարժերու բաղկացուցիչ մասեր եւ այլն:

Շինութեան մէջ եղող գործարաններ ու զանազան շէնքեր պիտի աշխատին շուտով: Այս պարագան ալ ուրիշ ազդակ մըն է արդիւնաբերութեան զարգացման համար: Մօտ ատենէն պիտի աւարտի Երեւանի կերպասեղէնի գործարանին շինութիւնը, ինչպէս նաեւ Լենինականի գունաւորումի նիւթերու գործարանը: 1950ին բամպակեղէններու արտադրութիւնը պիտի ըլլայ 45 միլիոն մեթր, այսինքն 1940ի արտադրութենէն հարիւրին 68 աւելի: Թեթեւ ճարտարարուեստի արտադրութիւնը պիտի անցնի նախապատերազմեան քանա-

Գ. Կառվարեցի վերջին օրերը

ԽՄԲ.— Ողբացեալ քանաստեղծին աղջիկը՝ Մառին նետեւեալ նամակը ուղղած է «Յառաջ»ի խմբագրին, այնքան սիրուն հայերէնով մը.—

Միլանո, 11 Սեպտ.— Սիրելի Գ. Միսաքեան, ստացանք ձեր նամակը: Առանց անոր ալ արդէն պիտի գրէի ձեզի, տալու համար տեղեկութիւններ այնքան վաղաժամօրէն մեկնած անուշիկ հօրս մահուան մաթիւ:

Ինչպէս միշտ, չորեքշաբթի իրիկուն Սեպտ. 4 ժամը 7ին գացեր էի գիւղին կայարանը զինքը դիմաւորելու: Շոգեկառքին ելլողներուն մէջ կը փնտռէի զինքը, երբ յանկարծ ականջիս զարկաւ իր ձայնը: Իսկոյն նշմարեցի պատուհանէն դուրս հանած կապոյտ գտակով գլուխը, պայծառ դէմքը, յաւերժական ժպիտով: Իջաւ, քալեցինք դուրս կայարանէն բռնելով գիւղին ճամբան: Ուրախ էր անզուգական պապաս, որովհետեւ տան համար ուտելիք գնած էր: Ուզեցի պայուսակը առնել ձեռքէն, զինքը թեթեւցնելու համար, բայց չտուաւ. «ձգէ, աղջիկս ըսաւ, լեցուն պայուսակին ծանրութիւնը չեմ զգար»:

Ամպոտ էր երկինքը եւ օդը խոնաւ, անձրեւը թրջած էր հողը, եւ աշնանային թեթեւ հով մը կը թօթվէր դեղնած տերեւները ծառերուն: «Տես, Մարի, ըսաւ, աշունը եկաւ, տերեւները դեղին, դեղին կը թափին»:

Ի՞նչ խորհրդածութիւններ պատած էին միտքը:

Կը սոսկար օրուան անստուգութենէն, ի մասնաւորի ձմեռէն: Ո՞վ կրնար ըսել որ իր ալ կեանքին աշնան վերջին ժամերը կ'ապրէր: Տուն հասանք:

Ճաշէն յետոյ ըստ իր սովորութեան սկսաւ կարդալ մեծ հաճոյքով Տօքթ. Այվազեանին «Նարդեան Շիթերը»: Ընթերցումը շարունակեր է մինչեւ ժամը 11: Գիշերը ոչ մէկ բացառիկ անհանգստութիւն, քնացաւ անդորր, շատ հանգիստ: Առտուն ժամը 7ին ոտքի էր, ածիլուեցաւ, նախաճաշեց ու մեկնեցաւ: Կայարան հասած կը մտնէ սպասման սրահը հանգստանալու: Հազիւ միկարկէթ մը չինելու վրայ, տուփը ձեռքէն կ'իյնայ եւ գլուխը պատին կը հանգչեցնէ: Անմիջապէս հոն գտնուող բժիշկի մը քննութեան կ'ենթարկուի եւ կը հաստատեն թէ ամէն ինչ վերջացած է: Մնացեալը ձեզի կը թողում գուշակել, Շաւարշ հօրեղբայրս կը սոսկար մեզմէ բաժնուելէ: Միակ մխիթարութիւնը որ ունինք, մեկնեցաւ առանց զգալու բաժանման ցաւը: Միշտ յարգանքով

Մ. Գ. ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

կութիւնը: 1950ին երեք անգամ աւելի կօշիկ պիտի շինուի քան 1940ին: Կիներու եւ այրերու գուլպայի արտադրութիւնը պիտի ըլլայ հարիւրին 60 աւելի:

Հնգամեայ ծրագիրը կը նախատեսէ սննդեղէններու արդիւնաբերութեան յաւելումը: Շաքարի գործարանին շինութիւնը պիտի աւարտի, ալքոլի նոր զտարան մը պիտի շինուի, իսկ պահածոներու գործարանը պիտի ընդարձակուի: Սննդեղէններու եւ ապառումի թեթեւ առարկաներու տանեակներով գործարաններ պիտի աշխատին շուտով:

Գորգաշինութիւնը որ այնքան տարածուած է Հայաստանի մէջ եւ հասած է այնքան բարձրրթէքնիքի մը, հինգ անգամ աւելի կարեւոր ճարտարարուեստ մը պիտի վերածուի 1950ին: Շինութեանց նիւթերու արտադրութիւնն ալ պիտի շատնայ:

Նոր հնգամեակը մեծ փոփոխութիւններ պիտի մտցնէ երկրագործութեան մէջ: Ցանելի հողերու տարածութիւնը որ միայն 346.000 հեքթար էր 1913ին, պիտի բարձրանայ 512.000ի: Բամպակի, ճակընդեղի եւ ծխախոտի մշակութեան յատկացուած հողերը պիտի ընդարձակուին: Ոռոգման կարեւոր աշխատանքներ պիտի կատարուին: Հնգամեակը կը նախատեսէ, մասնաւորաբար, Արագածայանի տափաստաններու ոռոգումը: Մինչեւ 1950, 23.500 հէքթար տարածութիւն մը պիտի ոռոգուի:

Գալով անասնաբուծութեան, մեծ ջանք պիտի թափուի ո՛չ միայն արջառին համրանքը բարձրացնելու, այլեւ տեսակը ազնուացնելու համար, մասնաւորաբար բրդոտ ոչխարները որոնց բուրդի 'որակը այնքա՜ն լաւ է: Արօտավայրերու տարածութիւնը որ 4000 հէքթար էր 1913ին, պիտի բարձրանայ 9800ի 1950ին:

Հայաստանի տնտեսական, ճարտարարուեստական եւ երկրագործական զարգացման զուգընթաց, ժողովուրդին կենցաղին մակարդակն 'ու մշակոյթը կարեւոր յառաջդիմութիւն պիտի կրեն ներկայ հնգամեակին:

Դպրոցականներու թիւը պիտի բարձրանայ 295.000ի, այսինքն ութն անգամ աւելի քան 1913ին: Առողջապահութեան մարզին մէջ, ժողովուրդը պիտի ստանայ բժշկական խնամք. հիւանդանոցներու անկողիններուն թիւը պիտի ըլլայ 6700: Կառավարութիւնը իր ծախքով շինել պիտի տայ բնակարաններ աշխատաւորներուն համար, 284.000 քառ. մեթր տարածութեան վրայ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ԴՊՐՈՑ – ՍՐԱՀԸ

ՊՈՄՈՆ, 19 Սեպտ. (Յառաջ).— Մարսէյլի ամէնէն հայաշատ մէկ թաղն է Պօմոնը, իր 750 տուն հայրենակիցներով որոնց մեծագոյն մասը սեփականատէր: Հանգուցեալ Գալաքեան արքեպիսկոպոսի շնորհիւ, ինչպէս ուրիշ արուարձաններ, մենք ալ ունեցանք մեր մատուռը, Ս. Գր. Լուսաւորիչ, որ կը մատակարարուի թաղականութեան կողմէ: Ներկայ թաղականութիւնը պաշտօնի կոչուած է 1942 Սեպտ. 6ին եւ չորս տարիէ ի վեր խղճմտօրէն կը վարէ իր պաշտօնը:

Երկու տարի առաջ, եկեղեցւոյ կից շինեւ տուաւ թաղեցիներու նիւթական օժանդակութեամբ խորհրդարան մը որ կը ծառայէ նաեւ բանկալի: Իսկ այսօր եկեղեցւոյ նիւթական հասոյթներու խնայողութեամբ, ինչպէս եւ կամաւոր նուիրատուներու օժանդակութեամբ շինել կուտայ սրահ-դպրոց մը, որուն տարածութիւնն է 200 քառակուսի մեթր. մեծ շէնք մը, որ պատիւ միայն կրնայ բերել մեր թաղին ու թաղականութեան:

Սրահը պիտի օգտագործուի ցերեկները իբրեւ մանկապարտէզ, գիշերները՝ իբրեւ դասարան չափահասներու, իսկ շաբաթ եւ կիրակի օրերը իբրեւ լսարան կամ թատրոն, որով եկեղեցին կ'ունենայ հասութաբեր կալուած մը: Նախ քան սրահին շինութեան ձեռնարկուիլը գտնուեցան անհատներ, որոնք ուզեցին իրենց քիթը կոխել, յառաջիկային օգտուելու մտադրութեամբ: Անոնք կարգ մը խորհրդակցական ժողովներ ունեցան թաղականներուն հետ եւ խոստացան իրենց անվերապահ օժանդակութիւնը, նիւթական թէ բարոյական: Սակայն յետոյ չյարգեցին իրենց խոստումը, եւ փորձեցին վիժեցնել գոյացած համաձայնութիւնը, նոյնիսկ հրապարակաւ խաչակրութեան ձեռնարկել, հանրային կարծիքը մոլորեցնելու համար, մոռնալով որ իրենք (Հայաստանասէրնե՛ր) Փարիզի մէջ ութ միլիոն տրամադրեցին խոշոր շէնքի մը որուն պատէն դամ մը անգամ քաշելու իրաւունքը չունին, իսկ հոս, Մարսէյլի մէջ աւելի քան երեք միլիոն վճարելով շէնք մը վարձեցին իբրեւ կեդրոն...

Հակառակ ի գործ դրուած բոլոր քսութիւններուն, այսօր դպրոց-սրահի շէնքը կոթողի պէս կանգնած է: Պոմոնի հայութիւնը հպարտ անով, լայն բացաւ իր քսակը ու քաջալերեց թաղականութեան կատարած հանգամանակութիւնը: Գործին յաջող ընթացքը կարգ մը շոշորթներու քունը փախցուցած է: Անոնք խծրծանքներ գրել կուտան փախուկի մը, աս ու ան մրոտելու համար. բայց ոչինչ. կարաւանը կը քալէ::

Յ. Նիկողոսեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԻԷՆ, 17 Սեպտ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. եւ Բ. խումբերը եղանակի առաջին մրցումները կատարեցին կիրակի 15 Սեպտ., իրենց սեփական մարզադաշտին վրայ: Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութպոլի յանձնախումբը այդ օրը հրաւիրած էր Ֆրանսական C. S. ChaponneyԱ. եւ Բ. խումբերը եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Բ. խումբը որ կազմուած է 16էն 18 տարեկան պատանիներէ:

Մրցումը սկսաւ ժամը 3ին Հ. Մ. Ը. Մ.ի յարձակումով: Ֆրանսական խումբը լաւ դիմադրեց: Հ. Մ. Ը. Մ.ի Բ. խումբը գեղեցիկ յաղթանակ մը տարաւ 3—0: Ժամը 5ին սկսաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբի մրցումը C.S. Chaponney Ա. խումբին դէմ: դատաւորի սուլիչին վրայ երկու խումբերը դաշտ ելան եւ անմիջապէս Ֆրանս. խումբը յարձակողականի սկսաւ: Քանի մը վտանգաւոր յարձակումներ, բայց այդ օրը Հ. Մ. Ը. Մ.ի պաշտպանողական գիծը կատարեալ պատնէշ մըն էր: Գրնդակը մէկ բերդէն միւսը կ'երթար: Առաջին նշանակէտը շահուած էր արդէն: Առաջին խաղամասը վերջանալու տասը վայրկեան մնացած 3 նշանակէտ եւս շահեցանք.— Հ. Մ. Ը. Մ. 4, C. S. Chaponney 0:

Երկրորդ խաղամասին Ֆրանսական խումբը սկսաւ նեղել Հ. Մ. Ը. Մ.ի բերդը, բարեբախտաբար Հ. Մ. Ը. Մ.ի բերդապահը իր վարպետութիւնը ցոյց տուաւ: Ազատի մէկ գեղեցիկ փասին վրայ շահեցանք 5րդ նշանակէտը: Ֆրանսական խումբը ի զուր յոգնեցաւ:—Խաղը վերջանալումօտ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջապահները երկու նշանակէտ եւս նշանակեցին: Ուրեմն խաղը վերջացաւ փայլուն յաղթութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ը 7, C. S. Chaponney 0: Այս յաղթութեան համար Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլիստները բոլորն ալ արժանի են ջերմ շնորհաւորութեան:— Մարզիկ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ

Կարճ գրել տեղական հանդէսներու նկարագրութիւնները եւ ժողովի հրաւէրները: Յստակ գրել, թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով:

Օրը օրին հաղորդել կարեւոր դէպքերը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԴԷՊԻ ԼԻԹՈՒԱՆԻԱ

Ինծի համար անկարելի էր համոզել Միքէն, անիկա իր կեանքին մէջ ո՛չ աքսոր տեսած էր, ոչ ալ սաանկ դերութիւններ: Սակայն, կ'արժէ յիշել որ ինքը կամաւոր գործի եկած էր, եւ երրորդ անգամ ըլլալով: Առաջին անգամ զինքը գրկած էին Մէց: Երկրորդ անգամ՝ Շթութկարտ, իսկ երրորդ անգամին՝ Փրուսիոյ մայրաքաղաքը՝ Քէօնիկսպերկ: Ինչո՞ւ սակայն երեք անգամ կամաւոր՝ այս ծերուկ բարեկամիս Գերմանիա աշխատելու փափաքը:

— Միքէ, շատ մի՛ տրտնար, քանի որ դուն քու ձեռքովդ ըրած ես, պէտք չէ որ նեղուիս: Դուն 1914—18ի ռազմիկներէն էիր, ինչո՞ւ եկար, ո՞վ ստիպեց:

— Թշուառութիւնս, բարեկամ:

— Ֆրանսա գործ չկա՞ր քեզի համար:

— Կար, բայց չէր բաւեր: Ետքը, կային ուրիշ խնդիրներ: Քիչ մը ծիծաղելի է: Օր մը որսի գացեր էի. շատ պտտեցայ, եւ ձեռնունայն տուն կը վերադառնայի, բայց ճամբուս վրայ քանի մը ագռաւներ տեսայ, եւ հրացանս ուղղելով՝ կրակեցի: Մէկ հատը գետին փռուեցաւ, գացի, վերցուցի եւ երբ տոպրակս դնել կ'ուզէի՝ յանկարծ մէկը ետեւէս պոռաց. ի՞նչ տեսնեմ, ոստիկան մը: Անունս առաւ եւ վերջը դատաւորները գլխ երեք հազար ֆրանք տուգանքի մը դատապարտեցին:

— Ագռաւի՞ մը համար:

— Այո՛, ագռաւի մը համար, մեծ պատերազմին խաչեր կը բաժնէին ինծի, իսկ ագռաւ մը ուտելու համար՝ երբ անօթի էի, ծանր տուգանքի ենթարկեցին զիս:

— Խնայած դրամ չունէի՞ր, տուգանքը վճարելու համար:

— Ունէի, բայց ոչ այդքան. յետոյ, կ'արժէ՞ր ագռաւի մը համար երեք հազար ֆրանք վճարել: Հապա կնոջս ըսի-ըսաւները: Չեմ ուզեր պատմել, անտանելի, անպատմելի՛...: Ու խորհուրդ կուտայ ինծի որ բնաւ չամուսնանամ, եթէ կ'ուզեմ ազատ ապրիլ:

— Ամէն կին դէշ չըլլար:

— Բոլորն ալ մէկ խմորէ շինուած են, կը պնդէ Միքէն, աչքերը խոշոր մը վրաս բացած:

Մեր խօսակցութիւնները շարունակեցինք երկար ատեն: Միակ ուրախութիւնը եւ մխիթարանքը որ ունէինք՝ ծխելն էր, սեւ օրերու ամէնէն սփոփիչը, ծանր մտածումներու միակ դարմանը: Սիրտը կը հանգչի՝ երբ գլանիկ մըկը ծխես ուանոր մուխը աչքերուդ դիմաց վեր կը բարձրանայ. մանաւանդ մեզի նման մարդոց համար, խլուած մեր տուներէն, զերի՝ մեր կեանքով, մեր մտածումներով, մեր հոգիներով ու երազներով ...

Դուրսը, մեր աչքերուն առջեւ՝ փռուած են կանանչ դաշտերը, խումբ խումբ կովեր՝ մարգերուն վրայ, արագիլնե՛ր, արագիլնե՛ր, որոնք հայրենի յիշատակներ կ'արթնցնեն: Կէսօրէ վերջ մեր կառախումբը կանգ կ'առնէ Թիլսիթի կայարանը. 110 քիլոմեթր ճամբան կտրուած էր ու մարդկային հեղեղ մը դուրս կը թափէր կառքերէն: Մեզ հաւաքեցին ու շարան-շարան սկսան քշել դէպի Մէմէլ գետը: Գետեզերքն ենք արդէն: Ածխատար նաւեր շարուած են գետն ի վեր, 700 հոգի փոխադրելու դէպի Լիթուանիա: Գերման վերին հրամանատարութիւնը պատրաստութիւններ կը տեսնէր ռուսական ձմեռնային յարձակում մը կանխելու, ատոր համար աւելի քան չորս հարիւր հազար օտար բանուորներ փռած էր Պալթեան երկիրները եւ Լեհաստանի արեւելեան սահմանագլուխը: Այս գործը գլուխ հանելու համար հիթլէրական կուսակցութիւնը իր ուժերը լարած էր և պիտի փութացնէր խրամներու լրացումը՝ ձմեռէն առաջ: Մեզ տեղաւորեցին նաւերուն մէջ, խլուած իրարու վրայ, ճիշտ ոչխարի հօտի մը նման՝ իրար կպած: Քիչ մը երկննալու տեղ անգամ չունէինք: Կենդանիներու հօտ մըն էր, զոր բռնի կը տանէին, շատեր անօթի կամ ծարաւ: Ցուլիսի տաք արեւ մը անտանելի կը դարձնէր մեր վիճակը, մանաւանդ որ խմելու ջուր անգամ չունէինք: Խմելու մաքուր ջուր կար, սակայն մեզի համար չէր, այլ Գերմաններուն, «Գերմանիա ամէն բանէ վեր»... Կռիւ եւ գողութիւններ ալ պակաս չէին, մասնաւորապէս Լեհերու եւ Ռուսերու միջեւ: Գողութեան ամէնէն թանկագին բանը ուտելիքն էր, որուն համար ընկեր-ընկերոջ թշնամի կը դառնար, եւ յաճախակի կռիւներ անպակաս էին խեղճ տարագիրներու մէջ:

Միքէին հետ քով քովի, կծկուած ու տանջահար, կը սպասէինք մեր ելքին: 34 ժամ տեւեց մեր տաժանելի ճամբորդութիւնը: Առտու մը, Մէմէլի եզերքը, Եուպարգաս անուն մեծ գիւղի մը առջեւ էինք արդէն.

— Լիթուանիա՛, Լիթուանիա՛, աղաղակեց բազմութիւնը:

Թ. ՀԷՐՈՅԵԱՆ

(2)

տը արուեստին համար: Ան կոչուած է յառաջապահի մեծ դեր մը կատարելու հանրային կեանքին մէջ: Խորհրդային ժողովուրդը իր գրագէտներէն կը սպասէ խակապէս գաղափարական գործեր: Ընկերվարութեան խնդիրը կը գտնուի շատ մը երկիրներու օրակարգին վրայ: Բացորոշ է թէ թէ այս պարագան տհաճութիւն կը պատճառէ ամէն տեսակ աշխարհականներու համար որոնք կը վախնան մեր ընկերվարական երկրէն, քանի որ ան տիպար մըն է ամբողջ յառաջապահ մարդկութեան համար: Աշխարհականները եւ անոնց շահերուն ծառայողները կը զրպարտեն մեր ընկերվարական պետութիւնը, ամբողջովին խեղաթիւրելով անոր կերպարանքը: Այս պայմաններուն մէջ, խորհրդային գրականութեան պարտականութիւնն է ոչ միայն ուժգնօրէն պատասխանել ամէն տեսակ սուտ զրպարտութեանց, խորհրդային գրականութեան եւ ընկերվարութեան դէմ եղած յարձակումներուն, այլեւ ձաղկել քաղքենի «պուրժուա» մշակոյթը որ մատնուած է ծիւրումի եւ անկումի »:

★ «Սովետսքօյէ Իսկուստվօ» (Խորհրդային Արուեստ) հանդէսն ալ կարգի կը հրաւիրէ արուեստագէտները, դիտել տալով թէ ազդուած են «արեւմտականութեան վատառողջ ազդեցութիւններէն» եւ թէ անհրաժեշտ է վերակազմել Երգահաններու Միութեան աշխատանքները: Թերթը այս առթիւ խորհրդային երաժիշտներուն երեսին կու տայ այն թերութիւնները որ մատնանշուած են գրական, թատերական, շարժանկարի եւ մարզական ասպարէզներուն մէջ,— շեղում գաղափարական գիծէն, ապաքաղաքականութիւն, եւ անոնց երաժշտական արտադրութեանց մէջ կը տեսնէ կապկութիւնը օտար դպրոցներու, ամէն տեսակ «իստ»երով (էմփրէսիոնիստ, էքսփրէսիոնիստ եւն.): Այս առթիւ մասնաւորապէս կը մատնանշուին երկու երիտասարդ երաժիշտներու՝ Վայնպէրկի եւ Լէվտինի արտադրութիւնները, որոնք «արեւմտականութեան ներքինացած լեզու մը ունին »:

«Փրավտա», կուսակցական պաշտօնաթերթը, խօսելով Ժտանովի զեկուցման վրայ, կը բացատրէ թէ ան կը ցուցնէ ճշմարիտ ուղին բոլոր աշխատաւորներու համար, գաղափարական ճակատի վրայ: Յետոյ կ'եզրակացնէ թէ տրուած որոշումները խորապէս յուզած են հանր. կարծիքը խորհրդային ժողովուրդին մէջ եւ թէ կարելի չէ թերագնահատել կատարուած գործողութեան կարեւորութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉՈՐՍ ՄԵԾԵՐԸ խորհրդակցութիւն մը կատարեցին, երէկ, փութացնելու համար հաշտութեան դաշնագիրներու քննութիւնը: Ամիսներէ ի վեր առաջին խորհրդակցութիւնն է այս: Նախապէս խօսակցութիւններ տեղի ունեցան Մոլոթովի եւ Պէվինի, եւ միւս նախարարներուն միջեւ: Պըրնզ եւ Պիտօ եւս զրոյց մը ունեցան: Կը կարծուի թէ այս խօսակցութեանց մէջ շօշափած են նաեւ գերմանական խնդիրը, որ պիտի քննուի: Վայրը չէ որոշուած տակաւին:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԹԵՐԹԵՐԸ խստօրէն կը քննադատեն Չըրչիլի վերջին ճառը, դիտել տալով թէ Մեծն Բրիտանիա կը փորձէ Գերմանիան գործիք մը դարձնել անգլօսաքսոն պետութիւններու ձեռքին մէջ: «Փրավտա», կուսակցական պաշտօնաթերթը, կը քննադատէ նաեւ Ֆրանսան, գանգատելով թէ ան նոր պայքար մը կը սարքէ համայնավարութեան դէմ: Մոսկուայի անթէլն ալ հաղորդեց այս յօդուածին ամփոփումը, «անվայել» անուանելով բացուած պայքարը: Խորհրդային թերթը կը բացատրէ թէ «անոնք որ Ֆրանսան կառավարեցին եւ երկիրը աղէտի առաջնորդեցին, էապէս կը պահեն ազդեցիկ դիրքերը: Ծանր ճարտարարուեստի նախկին տէրերը, «Քոմիթէ տէ Ֆորժ»ը այսօր ալ կը վարեն դրամատունները, մետաղագործական հաստատութիւնները եւ ելեկտրական ընկերութիւնները: Երկու հարիւր ջոջ ընտանիքները ամբողջապէս տեղաւորուած են իրենց դիրքերուն մէջ եւ յարձակողականի կը պատրաստուին ընդդէմ ժողովրդապետութեան »:

ԱՅՍ ՁՄԵՌ աւելի շատ ուտելիք, հագուստ-կապուստ, ածուխ եւ աւելի լաւ աշխատանք պիտի ունենանք, համաձայն պաշտօնական շրջանակներէ քաղուած տեղեկութեանց: Գինին ալ պիտի աւելնայ յունուարին, իսկ ծխախոտի վաճառումը ազատ պիտի հռչակուի գարնան: Ամէնէն աւելի մտահոգութիւն կը պատճառէ կաթը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ Հայֆա նաւահանգիստին առջեւ 50 հրեայ գաղթականներ, որոնք ցամաք ելլել կ'ուզէին առանց արտօնութեան, ծովը նետուեցան, իրենց նպատակին հասնելու համար լողալով: Անգլիացի զինուորներ բոլորն ալ ազատելով, ուրիշ նաւ մը դրին եւ Կիպրոս ղրկեցին: Երուսաղէմի Հրեաները նոր գործադուլ մը կը պատրաստեն, բողոքելու համար ներգաղթի արգելքին դէմ:

40 ՇԷՆՔԵՐ, որոնք վնասուած էին պատերազմի ռմբակոծութիւններէն, փլան Ֆրանքֆուրթի մէջ, հովին ուժգնութենէն: Ինը հոգի մեռան, 24 հոգի վիրաւորուեցան:

ԱՆԳԼ. ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ վար ինկաւ Հոմսի մօտ (Տրիպոլիս): Եօթը օդաչուները եւ 17 ուղեւորները մեռան:

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ ԵՒ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ պայմանագիր մը ստորագրեցին, բնակիչներու փոխանակութեան համար: Այս պայմանագրին համաձայն, 40.000 Հունգարներ կրնան հեռանալ Եուկոսլաւիայէն, պայմանաւ որ նոյնքան թուով Եուկոսլաւներ իրենց հայրենիքը երթան Հունգարիայէն: Գործողութիւնները պիտի վերջանան երեք տարիէն: Հունգարները կը յուսան նոյնիմաստ պայմանագիր մը կնքել Չեխոսլովաքիոյ հետ, 200.000 Մաճառներու մասին (Չեխերը կ'ուզեն վտարել զանոնք Սլովաքիայէն):

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ բարեկարգութեան նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ 17 հոգի սպաննուած են երկուշաբթի օր, զանազան դէպքերու հետեւանքով: Հարաւային Պելոպոնէսի մէջ երկու զինեալ հրոսախումբեր սպաննած են ութ գիւղացիներ: Եօթը ոստիկան-զինուորներ սպաննուած եւ 10 հոգի վիրաւորուած են, ծուղակն իյնալով եւն.: Սելանիկի մէջ գնդակահարուեցան չորս հոգի, որոնք մահուան դատապարտուած էին, զէնք պահած ըլլալով: Նախկին վարչապետ Ցուտէրիս կը մեղադրէ թէ միապետական կառավարութիւնը իր քաղաքականութեամբ համայնավարներուն գիրկը պիտի նետէ ժողովուրդը: Հրոսախումբերը այժմ կը բաղկանան 100—250 հոգիէ:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԻՐԱՆԻ մէջ բուռն կռիւներ կը մղուին, գրաւելու համար Շիրազը: Հեռագրի մը համաձայն, Պուշիրը արաբ ապստամբներուն ձեռքը ինկած է: Կառավարական զօրքը կը ջանայ զսպել ապստամբութիւնը օդանաւերով եւ հրասայլերով: Ապստամբները զէնք կը ստանան Պարսից ծոցէն:

ԻՐԱՔԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ Փարիզ հասաւ Բշ. օր: Ոստիկանութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած էր, որպէսզի չլուսանկարուին Թագաւորին երկու քոյրերը եւ մայրը, թէեւ երկու իշխանուհիները եւրոպական տարազ հագած էին:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ Իզմիրէն ճամբայ ելած է անծանօթ ուղղութեամբ: Թրքական թերթ մը Սեպտեմբեր 18ին կը ծանուցանէր թէ ցամաքային, ծովային եւ օդային ուժերը պիտի մասնակցին կարեւոր ռազմափորձերու, բրիտանական նաւատորմին եւ օդատորմիղին հետ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը յայտարարէ թէ իր դպրոցը կը վերաբացուի, հինգշաբթի Սեպտ. 26, առտուան ժամը 9ին Sociétés Savantesի D. սրահին մէջ, Օր. Ա. Զէյթունլեանի ուսուցչութեամբ: Կարող ուսուցիչ մը պիտի տայ Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան դասեր չափահասներուն համար:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի համար, այս կիրակի բացուեցաւ Փարիզի Ֆութպոլի ախոյենական մրցումներուն շարքը:

Ուրախալի պարագայ մը, այս առթիւ.— Ալֆորվիլի եւ Փորթ տ'Իթալիի խումբերուն միաձոյլ երեւումը դաշտին վրայ: Զոյգ վարչութիւններու փոխադարձ հասկացողութենէն ծնունդ առած գործողութիւն մըն է այդ, որմէ, անպայման օգուտ պիտի քաղէ ամբողջ Հ. Մ. Ը. Մ.ը:

A. S. Vanvesի դէմ մրցումը տեղի ունեցաւ: Մեր երկրորդը յաղթեց 1—0ով: Իսկ առաջին խումբին մեր տղաքը, երկրորդ կիսախաղին նշանակեցին առաջին կէտը:

Անկասկած մեր յաղթանակով պիտի վերջանար, եթէ հակառակորդին ակնբախ մէկ սխալը (obside) դատաւորը ճշդէր: Արդիւնք 1—1:

Իրարու հետ խաղալու անվարժութիւնը յաճախ նեղեց մեր մարզիկները: Բայց յաջորդաբար միայն պիտի զգանք ձուլումին առաւելութիւնները:

Շրջանը նոր կը սկսի: Կամք եւ յարատեւութիւն: Կիրակի, 29 Սեպտեմբեր Հ. Մ. Ը. Մ. կը հանդիպի U. S. Melunին:— Զ. Մուրատեան

Ընտանեկան մեծ խնջոյք

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Լիոնի «Սիամանթօ» խումբին, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի, տեղի կ'ունենայ 29 Սեպտեմբեր, 1946, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14էն 24, Թոյներուն սրահը, 5 rue Bonnefoi,— Paul Bertի անկիւնը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, հայկական պարեր Կ. Խաչի Սանուհիներուն կողմէ: Ժամը 19էն վերջ եւրոպական պար, մասնակցութեամբ ընտիր ճազի: Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ
ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Սեպտեմբեր 1էն սկսեալ թերթին գինը բարձրացած է **4** ֆրանքի, իսկ բաժանորդագրութիւնը Ֆրանսայի համար տարեկան **1000** ֆրանք, վեցամսեայ **500** ֆրանք, եռամսեայ **300** ֆրանք:

Արտասահման տարեկան (**10** տոլ.) **1200** ֆր.:

Այս առթիւ կը խնդրուի մեր բաժանորդներէն որ իրենց յետնեալ պարտքերը փութան փակել Սեպտեմբեր **30**էն առաջ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԾՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՆԻԷՌ, Պուա Քոլոմպի Արամ ենկոմիտէին ժողովը այսօր չորեքշաբթի, 25 Սեպտեմբեր ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ 28 Սեպտ. շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ընկերվարականներու սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՉԱՒԱՐԵԱՆ կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 8.30ին, Խրիմեան դըպրոցին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այսօր, Չորեքշաբթի Սէն Անն, ուրբաթ՝ Սէն Ժէռոմ, Կիրակի (29 Սեպտ.) Քաղաքի եւ Էքսի խումբերը, կիրակի կէս օրէ վերջ Կարտանի խումբը:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Պանեէօ Քաշանի Արծիւ ենթակոմիտէին նախորդ ժողովի շարունակութիւնը՝ այս ուրբաթ ժամը 8.30ին, Ակումբի սրահը:

ՎԱԼԱՆՍԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի, Ռոմանի, Սէն Ժիւլիէի եւ Փոն տ'Օպնայի բոլոր ընկերները այս կիրակի, առտուան ժամը ճիշդ 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Վալանսի Ա. Ահարոնեան ակումբը, 11 Ave. Gambetta, Valence: Ընտրութիւն պատգամաւորի:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հինգշաբթի օրերու դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 4ին, հինգշաբթի, ուսուցչական նոր կազմով: Ինչպէս նաեւ չափահասներու գիշերային դասընթացքները երեքշաբթի եւ հինգշաբթի երեկոները: Կանոնաւորութեան համար հոգաբարձութիւնը կը խնդրէ ծնողքներէն որպէսզի իրենց զաւակները առաջին օրէն իսկ դպրոց առաջնորդեն:

ԾԱԽՈՒ Է Շէլ Կուռնէի մէջ, փավիյոն մը, երկու յարկ, 4 սենեակ, խոհանոց, ընդարձակ պարտէզ մը, 1500 քառ. մեթր, զանազան պտուղներով, լաւ ցանկապատ, անմիջապէս բնակելի: Երթեւեկութիւն՝ Gare de l'Est et Chateau de Vincennes, Otobus թիւ 113, 25 վայրկեան: Դիմել Մուրատեանի, 13 rue Saulnier, Paris, tel. Pro. 41-29:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Jeudi 26 Septembre 1946 Հինգշաբթի 26 Սեպտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4811–Նոր շրջան թիւ 450 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԱԽԸ ՓԱՐԱՏԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ինչպէս գիտել կուտայինք երէկ, Մեծերը իրենք են որ, ամէնէն առաջ, անշնչելի կը դարձնեն քաղաքական մթնոլորտը:

Անոնք նոյնքան մտահոգ են, որքան իրենց կառավարած ժողովուրդները: Ապա ուրեմն, իրենց սպառնալիքները բազմապատկելով հանդերձ, կը ջանան փարատել նոր պատերազմի մը մղձաւանջը:

Այս տեսակէտէն, նշանակալից են Սպարապետ Սթալինի յայտարարութիւնները, իբրեւ պատասխան անգլիացի թղթակցի մը հարցումներուն:

Հատիկ - հատիկ պատասխանելով, բառերը կշռելով, Սթալին հրապարակաւ կը յայտարարէ թէ 1. Չի հաւատար նոր պատերազմի մը վտանգին.— 2. «Հիւլէական ռումբերը չեն կրնար վճռել պատերազմը մը ելքը»:

Այս երկու յայտարարութիւնները նշանակալից են անոր համար որ, վայրկեան մարդիկ նոր պատերազմի մը մասին խօսած ատեն, միշտ կը յիշեցնեն թէ ընդհարումը տեղի պիտի ունենայ Խ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ:

Ծանօթ է որ այս վրդովիչ զրոյցները շրջան կ'ընեն երկիրէ երկիր: Այն աստիճան որ, պատասխանատու մարդիկ ստիպուեցան ասպարէզ իջնել, թեր ու դէմ կարծիքներ յայտնելու համար:

Այդ երեւելիներէն մէկն էր Մ. Նահանգներու առեւտրական նախարարը, Պ. Ուալըս, որուն վերջին ճառը իր գլուխը կերաւ:

Նախարարը, անհրաժեշտ գտնելով ռուսեւամերիկեան սերտ գործակցութիւնը, կը քննադատէր իր երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը: Արտաքին նախարարը արժանապատուութեան խնդիր դարձուց այս ճառը, եւ նախագահը հարկադրուեցաւ Պ. Ուալըսի հրաժարումը խնդրել:

Ուրիշ կարեւոր դէմք մը, Լասքի, Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան նախորդ նախագահը, պարզ սեպեց հրապարակաւ յայտարարել թէ կատարեալ աղէտ մը պիտի ըլլայ նոր պատերազմը Խ. Միութեան եւ Անգլեւսաքսոններու միջեւ, անդարմանելի փլուզումի մը վերածելով ամբողջ աշխարհը:

Եւ ահաւասիկ նոր ձայն մը,— այս անգամ զինուորական: Զօր. Այզընհաուըր, Եւրոպայի դաշնակից բանակներուն նախորդ սպարապետը, որ Եւրոպա կուգայ մասնաւոր պաշտօնով, կը յայտարարէ տեսակցութեան մը առթիւ:

— «Ես համոզուած եմ թէ աշխարհը չի կրնար դիմանալ ուրիշ պատերազմի մը: Ոչ ոք մտքէն կ'անցընէ զէնք վերցնել: Հասարակ մահկանացուն կ'ատէ պատերազմը: Պէտք է մշակենք, ծաւալենք այդ ատելութիւնը, որպէսզի նոր ընդհարում մը չպայթի»:

Եւ իբրեւ միջոց, կ'առաջարկէ այդ ատելութեամբ դաստիարակել նոր սերունդը, օգտագործելով ձայնասփիւռը եւ ուրիշ արդիական միջոցներ:

Դեռ կրնայինք յիշել Անգլիոյ նախորդ արտաքին նախարարին՝ Իտընի յայտարարութիւնը, որ կը թելադրէ «նոր ոգի մը եւ նոր մերձեցում» հաստատել արեւմտեան պետութեանց եւ Խ. Միութեան միջեւ: Թունդ պահպանողական, Իտըն կ'ըսէ.

— «Որ եւ է պատճառ չկայ որ համայնավար կարգուսարքը եւ դրամատիրական իրաւակարգը չկարենան խաղաղութեամբ ապրիլ կող կողի, եթէ անոնց իւրաքանչիւրը հաւանի իր կուսակիցները չխրախուսել միւսին հողին վրայ: Ասիկա կրնայ դժուար համարուիլ գործնականին մէջ. բայց շատ մեծ բան չէ. իբրեւ գին՝ խաղաղութիւնը պահպանելու համար»:

Թէ նախկին նախարարը եւ թէ ուրիշներ միշտ ալ կը շեշտեն թէ՝ վտանգը կանխելու համար, ամէն բանէ առաջ անհրաժեշտ է փարատել փոխադարձ կասկածները եւ վստահութիւն ներշնչել:

Արդարեւ, այդ կասկածամտութիւնն է չարիքին գլխաւոր աղբիւրը: Մանաւանդ որ, բոլորին մէջ ալ վառ կը մնան աշխարհակալութեան, գերակայութեան տենչերը:

Երէկ օրուան Զօքերը կրցան պարտկել իրենց դաղտնի ախորժակներն ու ատելութիւնները, խորտակելու համար հասարակաց թշնամին:

Մաղթենք որ նորէն կարենան միացեալ ճակատ կազմել, անիծեալ մղձաւանջը վերջնապէս փարատելու համար:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀՐԵՇԱՅԻՆ

«Անահիտ»ի վերջին թիւին մէջ, Պ. Ա. Չօպանեան յանդգնա՛ծ էր շատ զգոյշ, գրեթէ վախկոտ ձեւով մը հարցնել թէ ի՛նչ եղած են Ակսէլ Բակունցները, Ե. Չարենցները, Զապէլ Եսայեանները եւ Ալազանները:

Եւ ահա պատասխանը ծանօթ Աթոսէն,—մե՛ղք որ Վասպուրականի ջուրն է խմեր.

— «Տարիներով ըսինք Պ. Չօպանեանի թէ Գերմանիոյ սպառնալիքին մղձաւանջին պատճառաւ Միութեան սահմաններուն մէջ ազգայնական գրականութիւնը կը հակասէր Խ. Միութեան վարած քաղաքականութեան, թէ այդ գրականութեան ազատ ասպարէզ տալը կրնար Թուրքը մղել Խ. Միութեան վրայ ճնշող գերմանական սպառնալիքին կռնակի թշնամի մը դառնալու, թէ ցորչափ գերմանական սպառնալիքը գոյութիւն ունէր, Խ. Միութիւնը պարտաւոր էր զգուշաւորութիւն եւ բարեացակամութիւն ցոյց տալ այդ կռնակի թշնամիին հանդէպ»:

Արդ, Պ. Չօպանեան «փոխանակ շնորհակալ ըլլալու այդ նախազգուշական միջոցներու համար, որոնց զանցառումը կրնար կռնակի սարսափելի հարուածի մը ենթարկել մեր սիրեցեալ հայրենիքը, իր Բակունցներով եւ Չարենցներով, նորէն կը շարունակէ իր նէյնիմը երգել»:

Ճիշդ ասոր պէս բան մը կարդացած չէ՞ք թուրք թերթերու մէջ:

Խնդիրը նորէն հայ մտաւորականներու բնաջնջման մասին էր: Թուրքը կ'արդարացնէր Ապրիլեան եղեռնը սա բառերով.— Հայ մտաւորականները, Վարուժան, Զարդարեան, Զոհրապ կամ Սիամանթօ իրենց հայրենաշունչ գրուածքներով կը վտանգէին պատերազմի մեր ճգնաժամային բոպէներուն երկրին ապահովութիւնը: Երկրին մէջ կարգապահութեան եւ օրինապահութեան պահպանումը կառավարութեան պարտականութիւնն է: Հետեւաբար ...

Բաղդատեցէք եւ լացէք, լացէք, եթէ արցունք մնացած է ձեր աչքերուն մէջ, ռամկավար ծերուկին այս որքան ապուշ նոյնքան հրէշային ելոյթին առթիւ:

ՍՕՍԻ

Զուարճալիք

Այս երկտողը պիտի չգրէի, եթէ փողոցը՝ չկարդայի, խենդ Պետոյի մը երկու «Կը հրաժարիմ»ները, մէկը Պետրոս Պալոյեան, իսկ միւսը Յովհաննէս Համալեան անունով: Այս փախուկը աշխարհաքաղաքացի էր, որ քաղաքացիին հանդիպէր, այդ քաղաքացին կը դառնար ինքն ալ եւ կ'ըսէր.— Հայրս մայրս չեմ ճանչնար: Գիշեր ցորեկ կը խմէր, փողոցները կը պառկէր, օրուան տասներկեց ժամը թղթախաղին շուրջն էր, մէկ պարզուտի (երկու ղրուշ թրքական) համար ընկերը կը վիրաւորէր դանակով, (Պէյրութի քէմփին մէջ ընդունուած սովորութիւն):

Ուրիշ երկու կեղծուած, սուտ՝ «Դաշնակցութենէն կը հրաժարիմ»ներ ալ կարդացած էի քանի մը շաբաթառաջ, բայց կարեւորութիւն չէի տուած, ըսելով՝ շունն է հաջեր, հովն է տարեր:

Առաջինը Մկրտիչ Թօմրուքճեան (Ատանալը Մկր), երկրորդը Կարօ Փոսթօլան, երկուքն ալ վերը յիշուածին պէս խմող, խաղացող, Թուրքերէն հայհոյութեանց մրցանիշը կոտրող տիպարներ: Բնաւ Դաշնակցական չեն եղած, այլ համայնավար, նոյնիսկ անգամ մը զորս դու պատուիրեցեր տփոցի մը արժանացան իրենց մէկ ընկերոջը հետ որ Փարիզ կը բնակի այժմ:

Ուրիշ պարագայ մը եւս.— Ներգաղթի Կոմիտէի նախագահը (Հալէպ՝ Հայկազեան վարժարանը զինքը կը կոչէինք Ուղտապան), ձեռքին տակ ունի Հալէպի շրջանէն Գամըշլի, Հասիճէ, Արապփունար եւայլն քրտախօս Ասորիներու, Քաղդէացիներու անուանացանկեր, զոր կը գործածէ իբր հում նիւթ՝ Դաշնակցութենէն «կը հրաժարիմ»ներու: «Վերոյիշեալները Հայաստան երթալու համար իրենց մականունները հայացուցած են՝ անուններու վերջաւորութեան կցելով եան մը):

Ահա կեղծուած «կը հրաժարիմ»ներու քանի մը նմոյշներ: Եթէ մէկ խենդ կը ստորագրէ երկու հրաժարագիր, ապա խելացի մը (եթէ կայ) քանի՞ հատ պիտի մրոտէ:

Ասոնք իմ ճանչցածներս են: Մնացեալ«Կը հրաժարիմ»ներու վաւերականութիւնն ալ կը թողում իրագէկներուն:

ԹՈՐԳՈՄ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

«ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎՏԱՆԳ ՉԿԱՅ», Կ'ԸՍԷ ՍԹԱԼԻՆ

Հիւլէական ռումբն ալ վախ չի պատճառեր

Լոնտոնի «Սընտէյ Թայմզ» թերթին թղթակիցը մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցած է սպարապետ Սթալինի հետ, որ պատասխանած է գրաւոր: Մոսկուայի անթելն ալ նոյնութեամբ հաղորդեց հարց - պատասխանին:

Տեղ շահելու համար, թղթակցին հարցումները զանց առնելով, կ'ամփոփենք Սթալինի պատասխանները, որոնք շատ խոր եւ նպաստաւոր տպաւորութիւն գործած են քաղաքական շրջանակներու մէջ:

Պատասխան առաջին հարցումին.— «Ես չեմ հաւատար նոր պատերազմի մը իրական վտանգին: Գլխաւորաբար զինուորական եւ քաղաքական տեղեկատու սպասարկութեանց գործակալները, ինչպէս եւ իրենց քաղաքացի սակաւաթիւ բարեկամներն են որ զրոյցներ կը տարածեն «նոր պատերազմի մը» մասին: Այդ զրոյցները անհրաժեշտ են իրենց համար, թէկուզ,— Ա. պատերազմի ուրուականով ահաբեկելու համար կարգ մը միամիտ պոլիտիկոսներ եւ այսպէս օգնելու իրենց պատկան կառավարութեանց, աւելի զիջումներ կորզելու համար կողմերէն.— Բ.) Ատենի մը համար խափանելու իրենց երկիրներու զինուորական ելմտացոյցներուն կրճատումը.— Գ.) Սանձելու զօրացրումը եւ, այսպէս,արգիլելու գործազրկութեան արագ աճումը: Հարկ է որոշ զանազանութիւն մը դնել նոր պատերազմի մը ներկայ զրոյցներուն եւ նոր պատերազմի մը իրական վտանգին միջեւ որ գոյութիւն չունի ներկայիս:

Պատասխան երկրորդ հարցումին.— Ես չեմ կարծեր թէ Մեծն Բրիտանիոյ եւ Մ. Նահանգներու վարիչ շրջանակները պիտի կրնային գլուխ հանել «Խ. Միութեան դրամատիրական պաշարումը», նոյնիսկ եթէ ուզէին, բան մը որուն չեմ հաւատար:

Գալով գերմանական հարցին (երրորդ հարցում), ես անկարելի կը գտնեմ որ Խ. Միութիւնը Գերմանիան գործածէ արեւմտեան Եւրոպայի եւ Մ. Նահանգներուն դէմ: Անկարելի կը գտնեմ այդ ոչ միայն անոր համար որ Խ. Միութիւնը Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի կապուած է փոխադարձ աջակցութեան դաշնագրով մը ընդդէմ գերմանական նախայարձակման, եւ Մ. Նահանգներուն հետ՝ Փոցտամի խորհրդաժողովին որոշումներով, այլեւ անոր համար որ, Գերմանիան արեւմտեան Եւրոպայի եւ Մ. Նահանգներուն դէմ գործածելու քաղաքականութիւնը պիտի նշանակէր թէ Խ. Միութիւնը կը հրաժարի իր ազգային հիմնական շահերէն: Կարճ խօսքով, Խ. Միութեան քաղաքականութիւնը Գերմանիոյ հանդէպ հետեւեալն է,— Զինաթափ ընել Գերմանիան եւ ժողովրդապետութիւն հաստատել, ինչ որ, իմ կարծիքով, էական երաշխիքներէն մին կը կազմէ հաստատուն եւ տեւական խաղաղութեան մը:

— Ի՞նչ կը խորհիք այն ամբաստանութեան մասին թէ արեւմտեան Եւրոպայի երկիրներուն համայնավար կուսակցութեանց քաղաքականութիւնը կը թելադրուի Մոսկուայի կողմէ:

Սթալին.— Իմ կարծիքով անհեթեթ է այդ ամբաստանութիւնը, փոխ առնուած՝ Հիթլէրի եւ Կէօպէլսի զինարանէն որ սնանկացաւ:

Սպարապետը կը հաւատայ Խ. Միութեան եւ արեւմտեան ժողովրդապետութեանց «բարեկամական եւ տեւական գործակցութեան, հակառակ գաղափարական տարակարծութեանց»: Այս առթիւ, պատասխանելով Անգլիոյ մասին եղած հարցումի մը, յայտարարեց.

— Ես իրապէս կը հաւատամ թէ կարելի է բարեկամական յարաբերութիւններ հաստատել Խ. Միութեան եւ Մեծն Բրիտանիոյ միջեւ: Քաղաքական, առեւտրական եւ մշակութային կապերու ամրապնդումը այդ երկու երկիրներուն միջեւ մեծապէս պիտի նպաստէ այդպիսի յարաբերութեանց հաստատման:

Սթալին ապագայ խաղաղութեան համար անհրաժեշտ կը գտնէ որ ամերիկեան զինուորները անյապաղ հեռանան Չինաստանէն: Գալով հիւլէական ռումբին, թղթակիցը հարցուց.

— Կը կարծէ՞ք թէ հիւլէական ռումբին իրական մենաշնորհը, որ Մ. Նահանգներուն ձեռքն է այժմ, գլխաւոր սպառնալիքներէն մին կը կազմէ խաղաղութեան համար:

Սթալին.— Ես հիւլէական ռումբը այնքան լուրջ ուժ մը չեմ նկատեր ինչպէս կարգ մը պոլիտիկոսներ: Հիւլէական ռումբերը սահմանուած են ահաբեկելու անոնք որոնց ջիղերը տկար են, բայց չեն կրնար վճռել պատերազմի մը ելքը, ո–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ

(Մահուան 80 ամեակին առթիւ)

ԽՄԲ․— «Ս․ Հայաստան» ամսագրի 1946 Ապրիլ–Մայիս թիւէն, մեր խայերէնով․—

Հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարի և հայ նոր գրականութեան պատմութեան տարեգրութիւններու մէջ 1866 Ապրիլ 12ը ազգային մեծ կորուստի մը թուականն է։ Այդ օրը Սարատովի նահանգին Կամիշին քաղաքը տանջամահ եղաւ հայ յեղափոխական – ռամկավար մտքի առաջին մեծ ջահակիրը, Միքայէլ Նալբանդեան ։

Նալբանդեանի կարճատեւ բայց փոթորկուն կեանքը եւ բեղնաւոր գործունէութիւնը ամենապայծառ էջերէն մէկն է հայ կեանքի և մշակոյթի պատմութեան մէջ 19րդ դարուն։

Նալբանդեանի կեանքը անընդհատ «մի պատերազմ էր խաւարի ընդդէմ»։ Առաջին շրջանին (մինչեւ 1859 թուականը, արտասահման ուղեւորութիւնը) հանդէս գալով նախ՝ իբրեւ բանաստեղծ ու արձակագիր, ապա նաեւ հրապարակախօս ու քննադատ, Նալբանդեան իր գործունէութեան բոլոր կողմերով ձգտում է դէպի մէկ հիմնական նպատակ, հայ ազգային կեանքի վերանորոգութիւնը եւրոպական քաղաքակրթութեան հիմունքներով։

Նալբանդեանի լուսաւորական ծրագիրը իր ընկերային–քաղաքական առաջադրութեամբ հայ ժողովուրդի ազգային զարթօնքի, իր բառերով հայ «Ազգութեան ջարդուած մեքենայի վերանորոգութեան» ծրագիրն էր։

Ընդունելով որ հասարակ ժողովուրդէն կազմուած է ազգութեան մեքենան, Նալբանդեան այդպէսով իր ընդհանուր լուսաւորութեան ծրագրին մէջ նկատի ունէր նոյն այդ հասարակ ժողովուրդը։ Բայց անիկա չէր բաւականանար ժողովուրդին տարրական գրագիտութեամբ, մայրենի լեզուին ուսուցմամբ ։

«Անտարակոյս — կը գրէ Նալբանդեան — մի միայն Հայոց լեզուի ուսանելը մի մեծ բան չէ եւ եւ դրանով դեռ ազգը չլուսաւորուեց․․․ Դա առաջին աստիճանն է լուսաւորութեան սանդուխքի…»։ Բայց այդ «մեր ազգին ուսման եւ լուսաւորութեան հետքից հարկաւոր է տալ կանոնաւոր տնտեսական եւ վաճառական գիտութիւնք, որպէսզի հաստատ հիմքի վրայ կանգնի նրա թէ երկրագործութիւնը եւ թէ վաճառականութիւնը»։

Ազգային լուսաւորութեան գաղափարն է Մ․ Նալբանդեանը եւ Ստ․ Նազարեանը ոգեւորողը որպէսզի ձեռնարկեն իրենց «Թախծի Օրգան»ի՝ «Հիւսիսափայլ»ին հրատարակութեան, որ երկու մեծ լուսաւորիչներու համատեղ գործունէութեան ամէնէն նշանակալից էջն է, իր բացառիկ մեծ կարեւորութեամբ 19րդ դարու հայ գրական եւ հանրային մտքի պատմութեան մէջ։

«Հիւսիսափայլ»ը կը կոչուի «Օրագիր ընդհ․ ազգային լուսաւորութեան ու դաստիարակութեան։ Եւ իրօք այդպէս էր ան։ Թէ խմբագրին եւ թէ անոր մեծ գրչակցին «հիւսիսափայլում» գործունէութիւնը իր բոլոր կողմերով կ՚ընդգրկէր «ընդհանուր ազգային լուսաւորութիւնը», ժամանակի ամենակենսական պահանջներու առաջադրութեամբ ։

Անկասկած «ընդհ․ ազգ․ լուսաւորութեան» յառաջապահը Նալբանդեանի արտայայտութեամբ «նահատակ Աբովեանն» էր։ Աբովեանը սկսաւ, սկզբնաւորեց այդ գործը որու հաստատուն ընթացքը իր համազգային ընդգրկումով ծաւալեցաւ «Հիւսիսափայլ»ի օրով։

«Ընդհ․ ազգ․ լուսաւորութեան» իր ծրագրով Նալբանդեան վճռական նշանակութիւն էր տուած աշխարհաբար լեզուին և նոր գրականութեան դատի պաշտպանութեան։ Նազարեանի հետ միասին եւ անկէ ալ աւելի հետեւողական, Նալբանդեան գրաբարամոլներու կատաղի յարձակումներէն պաշտպանեց նորաբողբոջ աշխարհաբար գրականութիւնը եւ պարզեց անոր յաղթական դրօշը Աբովեանի հայրենաշունչ «Վէրք Հայաստանի»ով սկսուած քարքարուտ ճանապարհին։

Արձագանգ տալով Աբովեանի աղեկտուր կանչին, «Ա՜խ, լեզո՜ւն, լեզո՜ւն որ չլինի, մարդ ընչի նման կըլի»։—Նալբանդեան կըպատասխանէ․—«Լեզուն է այն սարսափելի ուժը, որի ընդդէմ տկար են նաեւ միլիոնաւոր բարբարոսների սուինները»․ «Լեզուն է ազգ․ դրօշակը, լեզուն է նոցա որպիսութեան եւ վիճակի յայտարարը (Հ․ 11. 494)» ։

Հրատարակելով «Հիւսիսափայլ»ը հայկական օրագիր աշխարհաբար լեզուով, հասարակին հասկանալի» — Նալբանդեան ու Նազարեան հիմնական նպատակ եւ ցանկութիւն ունեցած են — ինչպէս կը գրէ Նալբանդեան, «ժողովուրդին մօտեցնել փոքր ինչ դպրութեան հետ, նիւթ եւ սնունդ դնել հայկական չոր ու ցամաք դպրութեան մէջ եւ ինչպէս մի կողմից լեզուն, միւս կողմից եւ նոյն ինքն դպրութեան հոգին եւ ուղղութիւնը, որքան կարելի է չինենք ժողովրդական, ազատելով աբեղայականութիւնից» (Դիւան 68—71)։

Այդ նպատակին են ծառայել Նալբանդեանի բանաստեղծութիւնները, «Մեռելահարցուկը , Ցիշատակարանը, Կոմս Էմմանուէլի Օրագրական Թերթերից» եւայլն գրական եւ հրապարակախօսական յօդուածները՝ տպուած «Հիւսիսափայլ»ի մէջ եւ ամէնէն առաջ «Հիւսիսափայլ»ը իր եռանդուն գործունէութեամբ։ Նալբանդեանն է, Աբովեանէն վերջ, հայ նոր գրականութեան երկրորդ մեծ ռահվիրան որ վճռական ազդեցութիւն է ունեցել նորին յաղթութեան մէջ։

Բացի հայ նոր գրականութեան լեզուին դատի պաշտպանութենէն, Նալբանդեանի (նաեւ Նազարեանի) «Հիւսիսափայլ»ի գործունէութեան մէջ շատ կարեւոր կէտ եւս կար, այն է «Հիւսիսափայլ»ը անոնց կողմէ կը դիտուէր իբրեւ «ազգի հարազատ որդիների»նախաձեռնութիւն, որով մշակոյթի նոր օճախ կը հիմնուէր ։

Նալբանդեան վճռաբար կը յայտարարէ որ պէտք է հերքել այն կարծիքը «թէ միմիայն Վենետիկը եւ Վիեննան կամ թէ նորերումս Փարիզը կարող են դաստիարակել ազգը»։

Նալբանդեանը իբրաւացի կերպով նկատի ունէր այն նոր երիտասարդութիւնը, գրական այն նոր սերունդը որ կը համախմբուէր «Հիւսիսափայլ»ի շուրջ, սերունդ մը որ իրօք 60ական եւ յետագայ թուականներուն լայնօրէն ծառայեց «ազգային ընդհ․ լուսաւորութեան գործին»։

Հարկ է աւելցնել որ Նալբանդեանի գաղափարական պայքարը հայ կեանքի ու մշակոյթի վրայ, պապականութեան ունեցած ազդեցութեան դէմ ա՛լ աւելի եռանդով կը շարունակուի անոր յետագայ յեղափոխական գործունէութեան տարիներուն եւս, նոյնիսկ Պետրոպավլովսկի բերդին մէջ գրած երկերուն մէջ։

Ուշագրաւ է որ Վատիկանի յետադիմական քաղաքականութեան ազդեցութեան վերացման խնդիրը Նալբանդեանը սերտօրէն կը կապէ Իտալիոյ ազգային ազատագրական շարժման յաղթանակի հեռանկարին հետ։

Ա․ Ս․ ԱՍԱՏՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Յեղափոխական դէմքեր

Ո՞վ է Հօ Շի Մինը որուն ձեռքը կը գտնուի Ֆրանսական Հնդկաչինի անմիջական ապագայի բանալին եւ որ իր պարզ արտաքինին մէջ, այսօր Փարիզի մէջ շրջապատուած է շռայլ ընդունելութիւններով Ֆրանսացիներուն կողմէ, մինչդեռ տակաւին քանի մը ամիս առաջ, ան զինեալ պայքար կը մղէր Ֆրանսայի դէմ։ Վիէթ Նամի (Աննամ) առաջնորդն է, եւ նախագահը։ Կ՚ուզէ Ֆրանսայի հետ խզել Վիէթ Նամի կապերը, ունենալ առանձին ելմտական դրութիւն մը, եւ արդէն նոր դրամ կոխած է, որ կը կրէ իր պատկերը։ Կ՚ուզէ իր երեսփ․ ժողովը ունենալ, իր բանակը եւ նաւատորմը եւ արդէն այս բոլորը գոյութիւն ունին։

Ֆրանսացիները տեղի տուին իր շատ մը պահանջներուն, բայց առարկեցին, երբ միւս պետութիւններուն հետ միջազգային յարաբերութեանց մէջ ուզեց բոլորովին անկախ ըլլալ եւ ունենալ իր աթոռը Միացեալ Ազգերուն մէջ։ Եւ երբ Քոչինչինի իր դրացի հողամասին վրայ իր պահանջները դրաւ իբրեւ Վիէթ Նամի անբաժան մասը, Ֆրանսա «ոչ» պատասխանեց ։

Թէյի, բրինձի եւ ռետինի այս հարուստ շրջանը արդէն Ֆրանսական զինուորական իշխանութիւններուն կողմէ հաստատուած է իբրեւ անկախ հանրապետութիւն մը։

Մարտ 6ի համաձայնութեամբ Հնդկաչինի պետերուն հետ՝ Քոչինչին հանրաքուէով պիտի որոշէ իր կառավարութիւնը։ Ֆրանսական ծրագիրն է Քոչինչինը Հնդկաչինի Դաշնակցութեան անդամ նկատել որ նմանապէս պիտի պարունակէ Վիէթ Նամը, Քամպոճը եւ Լաօսը, բոլորն ալ Ֆրանսական տիրապետութեան տակ։ Ասոր է որ Հօ Շիմինը կ՚ընդդիմանայ՝ ըսելով թէ Քոչինչինը միշտ ալ Վիէթ Նամի մաս կազմած է ; Ֆրանսա խակոյն ժողով մը հրաւիրեց Տալաթի մէջ։ Հօ Շի Մինը զօրաւոր դիրք մը ունի եւ գիտակից է ասոր։ Անոր ուժին յեղաշրջումը նոր դարաշրջան մը կը բանայ Ֆրանսայի գաղթային պատմութեան մէջ։

Եւրոպական դաստիարակութիւն մը ունի։ Իր քաղաքականութիւնը համայնավարական է։ Ցաճախած է Մոսկուայի մէջ յեղափոխական առաջնորդներ պատրաստող դպրոցը։ Սիամի, Չինաստանի եւ Վիէթ Նամի մէջ գաղտնի քաղաքական խռովութիւններ կազմակերպած է, եւ կ՚ըսուի թէ կեանքին մէկ չորրորդը անցուցած է բանտերուն մէջ։ Ծանօթ է եւրոպական շատ մը լեզուներու ։

Իր քաղաքական ամէն մէկ յեղաշրջումին նոր անուն մը կ՚որդեգրէ, Նկուէն Էնքօք (հայրենասէր) անունով է որ Մարսիլիա հասաւ Ա․ Մեծ Պատերազմէն վերջ։ Փարիզի մէջ պատկերահանի մը քով աշխատած ատեն՝ կը հետաքրքրուէր քաղաքական գործերով, ընկերվարականներու ժողովներուն կ՚երթար ուր գաղթային հարցերու շուրջ կը խօսէր իբրեւ մասնագէտ։ Օր մը Քլիւպ տիւ Ֆոպուրի ձախ թեւ մտաւորականներուն առջեւ ճառ մը խօսեցաւ որու շնորհիւ իր ընկերվարական ընկերներու կողմէ պատգամաւոր նշանակուեցաւ Թուրի համաժողովին։ Հոն կարեւոր դատախօսութիւններ տալէ վերջ՝ նշանակուեցաւ գիւղացիներու Միջազգային Համագումարի ներկայացուցիչ։ Հասաւ Մոսկուա ուր կը կոչուէր Սօնկ Մէն Չօ եւ մնաց եօթը տարի։ Կ՚ըսուի թէ Սովետ քաղաքացի է հիմա։

Ուրիշ անունով մը, իբրեւ Նկուէն Թան Թհան դարձաւ առաջնորդը Վիէթ Մինի, հայրենասէրներու Միացեալ Ճակատ մը՝ որ պայքարեցաւ Ճափոնը եւ Վիշիի Ֆրանսացիները դուրս քշելու։Այս պայքարին մէջ Չինացիները օգնեցին մինչեւ որ մէջտեղ ելաւ թէ ան միեւնոյն անձն էր զոր ձերբակալած էին ատենօք ուրիշ անունի մը տակ։

Թէեւ Ճափոնցիները պարտուած էին, եւ Վիշիի կառավարութիւնը այլեւս չկար, սակայն ինք եւ իր հետեւորդները շարունակեցին պայքարի Բրիտանացիներու եւ Ազատ Ֆրանսացիներու դէմ այս անգամ իր վերջին անունով, Հօ Շի Մին։

1945 Սեպտեմբեր 2ին է որ հռչակուեցաւ Վիէթ Նամի հանրապետութիւնը որուն նախագահ ընտրուեցաւ Հօ Շի Մին։ Ֆրանսայի հետ անմիջապէս բարեկամական յարաբերութիւններ չունեցաւ։ Սայկոնի մէջ խռովութիւններ ծագեցան եւ մարտ 6ին միայն Ֆրանսան ճանչցաւ Վիէթ Նամի հանրապետութիւնը։

Ն․ Ե․ Հ․

Մեկուկէս տարի վերջը

ՄԱՐՍԷՅԼ․ — Հազիւ մէկուկէս տարի եղաւ, Թորգոմը, Վահանը, Սմբատը, Գէորգը, Արմենակը, Զաւէնը, Ցարութիւնը, Ժիրայրը, Արգուն, Այվազը, Ցակոբը, Ցովսէփը քով քովի եկած՝ կ՚որոշեն հիմը դնել Հ․Ց․Դ․ Պուլվար Օդդոյի Նոր Սերունդին, որ այսօր կը կոչուի Խատիսեան խումբ։

1945ի գարնան օր մըն էր, բացիկ մը կը ստանամ — Անպայման այս երեկոյ պէտք է ներկայ ըլլաք Պուլվար Օդդոյի Հ․Ց․Դ․ Գրադարանը։ — Ա՛յսքան։ Որոշուած ժամուն կ՚երթամ գրադարան, եւ, ո՜վ զարմանք, փոխան ընկերներուս (ես կը կարծէի թէ կուսակցական ընկերներս է որ զիս կը կանչեն), հոն կը գտնեմ համեստ սեղանի մը շուրջ բոլորուած տասնեակ մը պատանիներ․ հոն են նաեւ Վռամեանի վարչութեան անդամներէն Տիգրանը, Մկրտիչը եւ Խաչիկը։ Բոլորն ալ լուռ են։ Վերջապէս լռութիւնը խզելով կը հարցնեմ ընկերներուն թէ ի՞նչ է ժողովին նպատակը։ — Չենք գիտեր, կը պատասխանեն։

— Ընկերներ, թոյլ տուէք ձեզ այսպէս կոչենք։ Մենք ներկայ տղաքս քանի մը անգամ քով քովի եկած, խօսած եւ վճռապէս որոշած ենք կազմել Պուլվար Օդդոյի մէջ Հ․Ց․Դ․Նոր Սերունդի խումբ մը։ Ձեզ կանչեցինք որպէսզի մեզ հարկ եղած ուղղութիւնը եւ թելադրանքները ընէք։

Խօսողը Գէորգն էր։

Քանի մը խօսքով կը պարզեմ իրենց ընտրած ասպարէզին դժուարութիւնները։

— Վահանը պիտի խօսի մեր կողմէն, ձայն կուտան բոլորը մէկ։ Ճիշտ է, մենք մեր ազգի անցեալէն շատ բան չենք գիտեր, բայց գոնէ այսքանը գիտենք որ մենք ժառանգորդներն ենք Տիգրաններու, Արտաշէսներու, Վարդաններու եւ Անդրանիկներու․ գիտենք որ մեր ազգը փառաւոր անցեալ ունի եւ ատով հպարտ ենք։ Մենք չենք ուզեր որ ապագայ սերունդը մեզ անարգանքի սիւնին գամէ։ Մենք կ՚ուզենք մեր պապերու կիսատ ձգած գործը շարունակել, ինչքան ալ ճամբան փշոտ ըլլայ։ Կ՚ուխտենք, մենք պիտի քալենք աներկիւղ, առանց կանգ առնելու ոեւէ խոչընդոտի առջեւ։

Ահա այսպէս հիմը կը դրուէր Հ․Ց․Դ․ Պուլվար Օդդոյի Նոր Սերունդի Խատիսեան խումբին։ Արժեցուցի՞ն իրենց խոստումը այս տղաքը։ Այո՛, եւ տասնապատիկ տոկոսով։ Տասնեակ մը պատանիներու տեղ մէկուկէս տարի վերջ «Խատիսեան» խումբը ունի 110 անդամ-անդամուհիներ, բոլորն ալ բոցավառ հայրենասիրական ոգիով։ Անոնք գիտեն ապատամբ Զէյթունը, հերոս Սասունը, Խանասորի արշաւանքը, Պանք Օթօմանի գրաւումը եւ մանաւանդ Սարդարապատ – Ղարաքիլիսէի փառապանծ յաղթական ճակատամարտները։

Տղաքը նախքան իրենց արձակուրդը, վերջին ժողովի մէջ որոշեցին եւ համեստ նախագիծ մըն ալ պատրաստեցին յառաջիկայ տարուան իրենց գործունէութեան մասին։ Այսպէս — ամիսը մէկ ընդհ․ ժողով, երկու դասախօսական ժողով, մէկ վիճաբանական ժողով, մէկ երգի դաս։ Շաբաթը մէկ մարզական զանազան խաղեր եւ շաբաթական մէկ օր հայերէնի դաստիարակութիւն։

Սիրելի «Յառաջ», չկարծես թէ այս հաւատաւոր հայորդիները դիւրաւ յառաջ տարին աշխատանքը։ Ո՛չ։ Անոնք ալ հանդիպեցան շատ մը տմարդի արգելքներու, բայց ոչինչ, չէ՞ որ խոստացած էին ոչ մէկ խոչընդոտի առջեւ կանգ չառնել։ Եւ չառին։ Վստահ եմ որ յառաջիկային ալ կանգ պիտի չառնեն ։

Ձեր հոգուն մատաղ, հոգի տղաք։

Արամ Արմաղանեան

Կապոյտ Խաչի սաները Ալպեան լեռներու մէջ

Կապոյտ Խաչին Ալպեաններու օդափոխութեան կայանը վերջացաւ շատ գոհացուցիչ պայմաններու մէջ, մեծ յաջողութեամբ:

Մէկ ամիսը երազի մը նմանեցաւ փոքրիկներուն համար, որոնք հրաժեշտի պահուն այնքան տխրութեամբ բաժնուեցան այդ գեղեցիկ շրջանէն:

Անոնք յանձնուած անձնուէր Խաչուհիներու խնամքին եւ հարազատ գուրգուրանքին՝ միշտ խանդավառ տրամադրութեամբ՝ մեծապէս օգտուեցան բնութեան կեանքէն, որոնց հմայքը շատ շատերու մեծ հիացում պատճառած է: Ինչպէս ըսեր Ա. Բէօզեան իր օդափոխութեան շրջանին, յաճախ կայան այցելելով կ'ըսէր — Եղբայր այս հովիտին մէջ տղեղ տեղ չկայ, մէկը միւսէն գեղեցիկ են սա լեռնային հրաշալիքները, որոնց ազդեցութիւնէն մարդկային հոգին կը բերկրի: Իրապէս ալ Գուլուպրուս իր շրջաններով կը ներկայացնէր գեղազարդ պատկեր մը կանաչախիտ բլուներու ծոցին մէջ եւ կապոյտ երկնքին տակ:

Բնականաբար միջավայրին այդ գեղեցկութիւնները մեծապէս ազդեցին փոքրիկներուն ֆիզիքականին եւ մանաւանդ հոգեբանութեան վրայ: Անոնք օգտուելով ընտիր առատ սնունդէն, մաքուր օդէն ու ջուրէն եւ կենսատու արեւէն, քաջառողջ վիճակի մը մէջ կը փայլէին: Շնորհիւ երկու մանկավարժ խաչուհիներու, անոնք այդ կարճ շրջանին սորվեցան սահուն եւ մաքուր հայերէն խօսիլ, երգել, արտասանել, ինչպէս նաեւ մանկական մարզանքներ: Երկու մանուկներ՝ որոնք տասը հայերէն բառ իսկ չէին գիտեր, աղչեցուցիչ յառաջդիմութեամբ մը միւսներուն մրցանիշն ալ կոտրեցին: Հայորդիներուն սրտերուն մէջ սկսած էր բոցավառիլ ազգ. նախանձախնդրութեան կայծը: Անոնք վարժուեցան խօսիլ հայերէն առանց օտար բառ մը գործածելու, շնորհալի բարեկրթութեամբ պատասխանելով «շնորհակալ եմ, տիկին՝ պարոն եւ օրիորդ», ամէն ուղղուած հարցումի կամ ընծայուած փոքր ծառայութեանց համար: Եթէ օր մը չտեսնէի, կը կարօտնայի մեր անուշիկ հրեշտակները: Յաճախ բոլոր գործերս լքելով կայան կը մեկնէի, միասին տանելով քաղցրահամ պտուղներ եւ թարմ բանջարեղէն: Հոն հասնելուս փոքրիկները ուրախութեամբ կ'ըսէին իրարու,— Այսօր շատ ուտելիք բերաւ, տակաւին պիտի չմեկնինք: Վերջին շաբաթը գիս բոլորովին պարապ տեսնելով՝ անհամբեր ու դժգոհ զարմացումով մը կը հարցնէին — Պարոն, ինչո՞ւ ուտելիք չբերիք, ուրեմն պիտի մեկնի՞նք: Բոլորն ալ լճացած աչքերով ջերմօրէն կը խնդրէին որ մեկնումը յետաձգուի:

Կիրակի, պարոններ՝ Թիւթէլեան եւ Գեորգեան կայան եկած էին տղոցը ընկերանալու մինչեւ Մարսէյլ: Վերջինը փոքր պարկ մը բերած էր թարմ կաղին յեցնելու: Կէսօրէ վերջ երեքս միասին ժամերով պտտեցանք անտառներու մէջ, կարծելով թէ պարկը շուտով պիտի լեցուի, բայց մեր չարաճճիներուն անցած ճամբաներէն կարելի՞ էր արդեօք երբեւ նմոյշ կաղին մը գտնել:

Իրիկունը պտոյտէ վերադարձին տեսանք որ խորովածները կը դառնային կարմիր կրակին շուրջը: Կաթսայի մը մէջ կ'եռար համեղ կաթնապուրը: Խաչուհի մը անկիւն մը առանձնացած մեծ խնամքով կը պատրաստէր համով «քէօֆթէ»ները, ուրիշ մը մեծ ամաններու մէջ մածուն կը մակարդէր, այս բոլորը մեկնելէ առաջ եւ ճամբու ընթացքին ուտելու համար:

Յաջորդ օրը, երկուշաբթի, մեծ ինքնաշարժը հասաւ: Կարգապահութեամբ եւ ներդաշնակութեամբ Ֆրանսական եւ հայկական, քայլերգները երգուելէ վերջ, ի յարգանս տեղացիներուն, կառքը շարժեցաւ: Յուզիչ էր տեսարանը: Ճամբան սկսաւ երգերու տեղատարափ մը՝ որուն քաղցրահնչուն արձագանգը մեղմօրէն կը լուէր ժայռերու խորէն: Անդադար երգեցին սոխակներու նման մինչեւ Մարսէյլ: Նպաստաւոր օդի մը շնորհիւ ճամբորդութիւնը շատ հաճելի եղաւ: Կէս ճամբան մարգագետնի մը վրայ հսկայ բարտիներու հովանիին տակ տրուեցաւ ճոխ եւ առատ նախընթրիք մը, որմէ ժամ մը վերջ ինքնաշարժը ուղղուեցաւ դէպի Մարսէյլ, ուր «Յառաջ»ին միջոցաւ ժամադրավայր մը որոշուած էր իրիկուան ժամը 7ին Allée Léon Gambetta: Որոշեալ ժամէն 10 վայրկեան առաջ հասանք: Ինքնաշարժը երեւալուն առաջին ողջոյնները տրուեցան երգերով: Խանդավառութիւնը աննկարագրելի էր: Բազմաթիւ հայրենակիցներ ինչպէս նաեւ Խաչուհիներ եկած էին սաները դիմաւորելու, որոնք կառքէն վար կ'իջնէին վարդագոյն այտերով: Յուզումի եւ ուրախութեան ազդեցութեան տակ գիրկընդխառն համբոյրներ: Կարօտցած էին անոնք իրենց հարազատ սրտակիցները: Բաժանման պահուն շատերը կ'ըսէին—Պարոն, անգամ մըն ալ ե՞րբ պիտի երթանք այնտեղ: Տակաւին չէին կրցած յագենալ Ալպեաններու հրապոյրներէն, որոնք այնքան ազդած էին մեր հայորդիներուն վրայ:

Այս գեղեցիկ ձեռնարկը ունեցաւ իր բազմակողմանի եւ բացառիկ օգտակարութիւնները որոնցմով կրնայ հպարտանալ Կապոյտ Խաչը:

Կեցցեն Խաչուհիները եւ մեր սաները:

Եր. Գոչունեան

Յ. Գ.— Շնորհակալութիւններ Տէր եւ Տիկին Վարագեաններուն, որոնք ազնուաբար օգնեցին կայանին:

Գիտական անկիւն

Ֆրանսացի բնագէտ Ալպէր Նոտօն առաջին անգամ ըլլալով երեւան հանեց անդր-թափանցող ճառագայթներուն գոյութիւնը, որոնց անդր – Ք. (Ultra X) ճառագայթներ անունը տուաւ:

Ամերիկացի Միլլիքան գիտնականը, շնորհիւ իր խոր հմտութեան եւ նիւթական լայն միջոցներուն որոնց մենաշնորհը ունին Միացեալ Նահանգները, առաջ տարաւ ու կատարելագործեց յիշեալ ճառագայթներուն ուսումնասիրութիւնը:

Անդր Ք. ճառագայթները, օժտուած ըլլալով չափազանց տկար ալիքի երկայնութեամբ, ունին թափանցումի այնպիսի զօրութիւն մը, որ Ք. ճառագայթներէն շատ աւելի ուժեղ է, այսինքն՝ կըրնան դիւրութեամբ թափանցել 5 մեթր թանձրութիւն ունեցող կապարի կտոր մը: Անոնց արտահոսումը միջին հաշուով 50 միլիոն վօլթի ոյժին կը համապատասխանէ:

Ո՞ւրկէ կուգան այդ ճառագայթները: Աստղերու կորիզներուն մէջ թէեւ գոյութիւն ունին անդր Ք. ճառագայթներ, սակայն անոնք ծծուելով աստղերու արտաքին խաւերը կազմող նիւթերէն, չեն կրնար դուրս ելել անկէ: Կը կարծուի թէ միջմոլորակային միգաստղերը կ'արտադրեն զանոնք: Այսպէս, ճամբորդելով անջրպետին մէջէն, կուգան երկիր եւ կ'ազդեն մեր գործարանային յօրինուածութեան վրայ:

Հաստատուած է թէ անդր–Ք. ճառագայթումները իրենց թափանցումի ուժով երբ հիւլէի մը հանդիպին, կը փճացնեն զայն: Այդ պատճառով անխուսափելի կը նկատուի մեր մարմնին մէջ գտնուած միլիոնաւոր հիւլէներուն բնաջնջումը: Այդ բնաջնջումն է որ դանդաղօրէն ու յարատեւօրէն մեզի դէպի մահ կ'առաջնորդէ:

Ըստ այսմ, մենք շրջապատուած ենք թաքուն ուժերու եւ անտեսանելի ալիքներու անխորտակելի ցանցով մը, որուն մարդկային միտքը անկօր է թափանցելու:

Հօրմօնները քիմիական արտադրութիւններ են, որոնք կը պատրաստուին մեր մարմնին մէջ գտնուած մեծ ու փոքր գեղձերու կողմէ: Շատերը կը թափին արեան մէջ, ուրիշներ՝ իրենց հիւթը դուրս կը վանեն մարմինէն, կամ կ'արտադրեն գործարաններուն մէջ, ինչպէս՝ քրտնային գեղձերը, լորձնային գեղձերը, մարսողական զանազան հիւթերը, եւն.:

Մեր գործարանային յօրինուածութիւնը կարելի է նմանցնել փսկական տարրալուծարանի մը, ուր բջիջներու խումբեր, կազմելով ներքին հիւթանջատման գեղձեր, կը պատրաստեն շարք մը մասնայատուկ արտադրութիւններ: Ներքին բնալուծարանին մէջ հաւասարակշռութիւն պահելու համար, անհրաժեշտ է որ այդ արտադրութիւններուն որակն ու քանակը ներդաշնակօրէն մասնակցին մարմնի աճումին, բջիջներու նորոգումին, արեան շրջանի կանոնաւորութեան, սննդական արտադրութիւններու օգտագործումին, փոխակերպութեան եւ մթերումին, որոնցմէ կախում ունի մարդուն առողջութիւնը:

Երբ այդ հաւասարակշռութիւնը խախտի, անցողական կամ տեւական խանգարումներ առաջ կուգան:

Ուղեղին մէջ գոյութիւն ունի «kypophyx» անուն գեղձ մը, որ երեք որոշ մասերէ կը բաղկանայ եւ արեան մէջ երեք տեսակ հօրմօններ կը ղրկէ. անոնց մէկը կը կանոնաւորէ մարմնին ընդհանուր աճումը: Երբ ան չափէ աւելի արտադրէ, անհատը հսկայ մը կ'ըլլայ:

Վիզին մէջ գտնուած վահանակերպ գեղձը քիմիապէս ծանօթ հօրմօն մը կ'արտադրէ: Երբ այդ գեղձը չզարգանայ, տղան թզուկ կը մնայ, իսկ երբ չափէ աւելի զարգանայ, կրնայ խպիպ (goître) առաջ գալ եւ ծանր խանգարումներ պատճառել:

Գերերիկամային պատուտակները (capsules surrénales) առոէնալին կը շինեն, որ արեան անօթներուն առաձգականութիւնը անվթար կը պահէ:

Հօրմօններու փոխադարձական համեմատութիւններէն կախում ունին կենսական երեւոյթներուն էական, մարմնին աճումը, ծերութիւնը, անհատի մը բնաւորութիւնը, նկարագիրը, եւն.:

Հօրմօններու քննութիւնը գիտնականներու կողմէ տակաւին կարօտ է յուրջ ուսումնասիրութեան:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ

Կարճ գրել տեղական խնդիրներու եկամուտ փոխադրութիւնները եւ ժողովի հրաւէրները: Յստակ գրել, թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով:

Օրը օրին հաղորդել կարեւոր դէպքերը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԴԷՊԻ ԼԻԹՈՒԱՆԻԱ

Ինկատպէս որ Լիթուանիա հասեր էինք, գետային յոգնեցուցիչ ճամբորդութենէ մը վերջ: Երբ նաւերէն վար կ'իջնէինք՝ արդէն ուժասպառ վիճակ մը ունէինք: Յոգնած, քնատ, կէս անօթի ու անհանգիստ՝ վերջապէս հասանք... Մեր կարաւանը երկու մասի բաժնեցին, նախ՝ կիներն ու աղջիկները առանցին մեզմէ: Անոնք, մարդկային այն դժբախտները, պէտք էր որ առանձին աշխատէին:

Մեր խումբը մնաց մօտաւորապէս 400 հոգի, երեք – երեք կարգի շարած, մեզ քշեցին դէպի գիւղը:

Գիւղը պարպուած էր, եւ տուները՝ գրաւուած գերման զինուորներով: Քանի մը գիւղացիներ սակայն չէին հեռացեր, եւ անոնք էին որ մեզի տաք սուրճ կուտային ու ջուր կը բերէին: Անոնք, այդ խեղճ Լիթուանցիները՝ ապշահար կը դիտէին մեր վիճակը, չէին խնդար, եւ յայտնի էր որ դժգոհանք մը կար իրենց երեսներուն վրայ: Նայուածքներով ու շարժուձեւերով մեզի կ'իմացնէին իրենց տխուր վիճակը: Իրենք տեսեր էին պատերազմը, 1941ին, երբ գերման բանակները դրոհ տուին մեծ յարձակողականով մը, Պալթեան երկիրներէն մինչեւ Ֆինլանտա եւ Պալքանները: Թնդանօթի ահեղ ռմբամարտ մը տեղի ունեցեր էր իրենց երկրին մէջ ու տուներու կիսաւեր շէնքերը այդ կ'ապացուցանէին:

— Գո՞հ էք Գերմաններէն, հարցուցի գիւղացիի մը որ սուրճ կը բաժնէր մեզի:

Պատասխանի փոխարէն ուսերը թօթուեց եւ դէմքը տխուր երեւոյթ մը առաւ: Հակառակ մեր դժբախտութեան, սկսանք խղճալ այս գիւղացիներուն վրայ, որոնց տուներն ու տեղերը բռնի գրաւուած էին Գերմանացիներէն: Ի՞նչ ունէին սա խեղճերը, որո՞ւն դէշութիւններ ըրած, որո՞ւն սպառնացեր էին որ իրենց խաղաղ երկիրը ռմբային պատերազմի թատերաբեմ կը դառնար, այլեւ տեղահանուած էին ու քշուած հեռաւոր եւ անհարազատ երկիրներ: Աչքիս առջեւ կը ներկայանային տկար ժողովուրդներու անպատմելի զարհուրանքը, անոնց դաղթը, եւ դաշտերու ու անտառներու ամայութիւնները: Կը ցաւէի իրենց խեղճ վիճակին, — որովհետեւ ես ալ փոքրիկ ժողովուրդի մը զաւակն էի, ու կեանքի ամէնէն մեծ երկունքները տեսած: Գիւղին մէջ երկար չմնացինք, զինուորական ձեւով տեսակ մը դադար էր ու երբ ժամանակը եկաւ՝ թուխ չապիկաւորները սկսան պոռալ.

— Շրնե՜լ, շընե՛լ... (շո՛ւտ, շո՛ւտ):

Դարձեալ մեզ կարգի շարեցին: Հակառակ մեր «սիվիլ» ըլլալուն՝ Գերմանները կ'ուզէին մեզ ենթարկել զինուորական կարգապահութեան: Ու ի՜նչ հպարտութիւն իրենց համար, որ մեզ վերածելով ոչխարներու հօտի՝ կը բանեցնէին, կը ծեծէին, կը սպառնային, եւ եթէ ծայրայեղութեան գար՝ կը սպաննէին...

Կը քալենք շարք - շարք, փոշոտ ճամբէ մը, աւազուտ ու թաթաւուն: Հատ հատ տուներ՝ հոս ու հոն, անտառներ կան անծայրածիր եւ ամայութեան ովկիանի մը մէջէն է որ կ'անցնինք:

Երբեմն, հարց կուտայինք իրարու, թէ՛ ո՛ւր է այս երկրի ժողովուրդը, ո՛ւր գնաց արդեօք: Փոշին արդէն նստած մեր երեսներուն վրայ, ծծրակ ու ականջ, աչքերու բիբեր՝ ճերմկցեր են: Ու քրտինք մը կը ծորայ մեր այտերէն, մեր մազերէն, մեր սրունքներէն ու դաստակներէն:

Լիթուանական ամառ, ի՜նչքան հրակէզ, փոշոտ ու անյագութեան ինչ ծարաւ:

Իտալացիները, որ առ հասարակ՝ գլխարաց վարժութիւններ ունին ու խնամքով իրենց մազերը կը յարդարեն՝ դարձեր էին ջաղացպաններ... Ալ չէին երգեր: Լեհերը եւ Ռուսերը աւելի գոհ կ'երեւային, չեմ գիտեր ինչու:

Միքէն, Ֆրանսացի ընկերս, կողքիս կը քալէր լուռ ու շնչասպառ Կը զգայի որ յոգնած է, սակայն, չէի կրնար իրեն օգնել, մանաւանդ որ ես իրմէն աւելի բեռ ունէի: Մտահոգ էր, ու միշտ կը վախնար որ մեր կաշին Լիթուանիա պիտի մնայ:

— Մի՛ վախնար, Միքէ, աս ալ կ'անցնի, կ'ըսէի:

— Դուն Գերմանացին չես ճանչնար, կը պատասխանէր:

— Կը ճանչնամ, թերեւս քեզի չափ:

Տրամադրութիւնը բարելաւելու համար՝ կը կատակէի ու երբեմն, գլանիկ մը կուտայի իրեն: Քովս կար կէս քիլօ լեհական ծխախոտ: Լեհերը ծխախոտի սեւ շուկայ կ'ընէին: Միքէն, երբեմն կը հարցնէր ինծի թէ արդեօք լիթուաներէն չե՞մ հասկնար: Ու երբ ոչ կ'ըսէի՝ կը զարմանար: Իրեն համար Հայ մը կարծես ամէն լեզուներն ալ գիտէ ու կը կարծէր թէ, մեր երկիրը նմանութիւն մը ունի Պալթեան երկիրներու հետ

— Ոչ, ոչ, Ֆրանսայի վիճակը ինչ ալ եղած ըլլայ՝ կը նախընտրեմ հոն մեռնիլ: Այս էր իր միտքը:

Երբեմն կը յիշեցնէի թէ ժամանակին, Ֆրանսական բանակները անցած են այս շրջաններէն:

Թ. ՀԷՐՈՅԵԱՆ

(3)

րովհետեւ բացարձակապէս անբաւական են, այդ նպատակին հասնելու համար: Անշուշտ, հիւլէական ռումբի գաղտնիքին մենաշնորհեալ սեփականութիւնը սպառնալիք մը կը կազմէ, բայց, առնուազն երկու դարմաններ կան ատոր համար,— Ա. Հիւլէական ռումբին մենաշնորհեալ սեփականութիւնը չի կրնար երկար տեւել.— Բ. Պիտի արգիլուի հիւլէական ռումբին գործածութիւնը :

— Կը կարծէ՞ք թէ, Խ. Միութիւնը որքան յառաջանայ դէպի համայնավարութիւն, պիտի չնուազին հնարաւորութիւնները խաղաղ գործակցութեան մը արտաքին աշխարհին հետ: Համայնավարութիւնը կարելի՞ է միայն մէկ երկրի մէջ :

Սթալին.— Ես չեմ տարակուսիր թէ խաղաղ գործակցութեան հնարաւորութիւնները փոխանակ նուազելու, պիտի աւելնան: Համայնավարութիւնը միայն մէկ երկրի մէջ կատարելապէս կարելի է, մանաւանդ Խ. Միութեան պէս երկրի մը մէջ :

★ Սթալինի այս յայտարարութիւնները մեծ հաճոյք պատճառեցին Մ. Նահանգներու նախորդ արտաքին նախարարին, Ուալըսի, որ կը պարծենայ թէ իր ակամայ հրաժարումը բանի մը ծառայեց: Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ ալ գոհ կ'երեւան Սպարապետին հաւաստիքներէն :

Սահմանադրութեան տագնապը եւ ուրիշ հոգեր

Երկիրը ծանր տագնապ մը կ'անցընէ, նոր սահմանադրութեան առթիւ ծագած վէճերուն եւ ելմտական տագնապին հետեւանքով: Սահմանադրութեան նախագծի յանձնաժողովին առջի օր տեւած նիստին մէջ, 21ի դէմ 21 ձայնով մերժուեցաւ հանրապետութեան նախագահը գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրելու բանաձեւը: Ասոր վրայ Ժողովրդական Շարժումի (M. R. P.) երեսփոխանները ձգեցին գացին, իսկ տեղեկաբերը, որ նոյնպէս անդամ է այդ կազմակերպութեան, յայտարարեց թէ պիտի հրաժարի: Երեսփ. ժողովին նախագահը, Գ. Վէնսան Օրիոլ միջամտեց, ելք մը գտնելու համար: Ընկերվարական կուսակցութիւնը առաջարկեց որ բոլոր խմբակցութեան նախագահները ժողով մը գումարեն, սահմանադրութեան նախագծի աշխատանքները օր առաջ վերջացնելու եւ կարելի եղածին չափ լայն մեծամասնութեամբ քուէարկել տալու համար:

Զրոյցի մը համաձայն, աշխատանքները այնքան յառաջ պիտի տարուին որ, կարելի ըլլայ հանրաքուէ կատարել այս կիրակի ...

★ Ելմտական նախարարը, Գ. Ռոպէռ Շուման, երկար զեկուցումով մը պարզեց երկրին վիճակը: Ընթացիկ նախահաշիւը 210—221 միլիառ ֆրանքի բաց մը կը ցուցնէ. իսկ պետութեան ընդհանուր բացը կը հաշուեն 400 միլիառ, որուն 80 միլիառը տարեկան ծախքեր: Հակառակ այս իրողութեանց, նախարարը կը յուսայ թէ կարելի պիտի ըլլայ գոցել 1947ի ծախքերը եւ կանխել թղթադրամի յաւելումը: Իր կարծիքով, եկամուտները 20 առ հարիւր աւելի պիտի ըլլան 1947ին, առանց նոր տուրքերու: Վերաշինութեան ծախքերը հոգալու համար փոխառութիւններ պիտի կնքուին, որոնց գումարը կը նախատեսուի 462.000.000 սթերլին :

Վիճաբանութեանց ընթացքին, նախկին վարչապետ Փոլ Ռէնօ խստօրէն քննադատեց կառավարութեան ելմտական քաղաքականութիւնը: Կառավարութիւնը 67 միլիառ ֆրանքի յաւելուածական վարկ մը կը պահանջէ, որուն 50 միլիառը քաղաքային ծախքերու համար:

★ Ելմտական եւ կրթական նախարարութեանց պաշտօնեաներուն գործադուլը վերջացաւ, բայց սեղանաւորական հաստատութեանց պաշտօնեաներուն գործադուլը կը ծաւալի ամբողջ երկրին մէջ: Շատ մը քաղաքներու մէջ դրամատունները փակուած են: Տեղ տեղ ուրիշ հաստատութեանց պաշտօնեաներն ալ բանթողներուն միացած են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻԱՆ ԻՆՔՆԱՎԱՐ շրջան մը պիտի կազմէ: Նախարարական խորհուրդը վաւերացուց կազմական կանոնագիրը, որ այս շաբթու պիտի քննուի Ազգ. Ժողովին կողմէ: Նոր ծրագրով, Ալժերիան պիտի ունենայ երեսփ. ժողով մը, բաղկացած 90 անդամներէ, վեց տարուան համար: Ընտրութեանց պիտի մասնակցին թէ իսլամները եւ թէ ոչ իսլամները: Ժողովը պիտի ընտրէ իր գործադիր իշխանութիւնները, բայց Ֆրանսացի կուսակալը պիտի մնայ, որոշ իրաւասութիւններով :

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԻ ՄԸ հետեւանքով, 40 հոգի սպաննուեցան, հարիւր հոգի վիրաւորուեցան Յունաստանի մէջ, Ալպանիոյ սահմանագլուխին վրայ, ինչպէս կը հաղորդեն Աթէնքէն: Երեք կառք լեցուն ոստիկան - զինուորներ ծուղակն ինկան Սպարտայի մօտ: Սպայ մը եւ վեց զինուորներ սպաննուեցան, երկու սպաներ եւ 7 զինուորներ վիրաւորուեցան: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ համայնավարները կամուրջ մը քանդեցին Քալամաթայի մօտ: Ալպանիոյ սահմանագլուխի դէպքին առթիւ, կառավարութեան տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ ճակատամարտ մը տեղի ունեցաւ 2000 համայնավարներու եւ ոստիկան – զինուորներուն միջեւ :

ԶՕՐՍ ՄԵԾԵՐԸ իրենց առջի օրուան նիստին մէջ որոշեցին փութացնել հաշտութեան խորհրդաժողովին աշխատանքները, ժողովը փակելով հոկտեմբեր 15ին: Վիճաբանութիւնները կրճատելու համար, ճառերը պիտի սահմանափակուին եւ յանձնաժողովներու նախագահները իրաւունք պիտի ունենան ի հարկին փակելու վիճաբանութիւնները: Անշուշտ շատ մը պատուիրակութիւններ պիտի բողոքեն այս որոշումներուն դէմ, բայց Զօրս Մեծերը որոշած են տեղի չտալ: Յանձնախումբերը իրենց աշխատանքները պիտի վերջացնեն հոկտեմբեր 5ին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ԻՐԱՔԻ միջեւ բանակցութիւնները պիտի վերսկսին հոկտեմբերին, տնտեսական խնդիրներու համար: Կ'ըսուի թէ Սուրիան ալ պիտի հրաւիրուի այս ժողովին:

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻՆ զինուորական յանձնախումբը, որ կը քննէ պուլկարական դաշնագիրը, բուռն վիճաբանութիւններէ վերջ քուէարկեց Յունաստանի մէկ բանաձեւը որով կ'արգիլուի ամրացնել յոյնեւպուլկար սահմանագլուխը: Վիճաբանութեանց ընթացքին Ուկրայնայի ներկայացուցիչը իբրեւ ժողովրդապետութեան օրինակ ցոյց տուաւ Պուլկարիան: Յունական պատուիրակը պատասխանեց թէ «դեմոկրասի» բառը յունարէն ըլլալով, ինք աւելի լաւ կը հասկնայ անոր իմաստը:

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ 200 կառք լեցուն զինուորներ Շիրազ մեկնեցան օդանաւերով եւ հրասայլերով, ապստամբութիւնը զսպելու համար: Վերջին լուրերու համաձայն, ըմբոստ ցեղերը 20.000 զինուոր ունին: Խորհրդարանը գիշեր ցերեկ նիստ կը գումարէ, Հարաւ. Իրանի դէպքերէն ի վեր: Ապստամբները կը պահանջեն հրաժարեցնել բոլոր նախարարները, մանաւանդ ձախերը (Թիւտէհ): Պուշիրի մէջ կառավարական զօրքեր երկու քիլոմեթր ետ քաշուած է: Իրանի ուրիշ մասերուն մէջ ալ խլրտումներ կը տիրեն: Առեւտրականները կը բարձրացնեն գիները, սովի եւ քաղաքային պատերազմի լուրեր տարածելով :

ԼԻՈՆԻ մէջ սկսան դատել նախկին սպայ մը, Լէքիւսան, որ ամբաստանուած է թէ սպաննած է աշխարհահռչակ գիտունը, Վիքթոր Պաշ եւ կինը, գրաւման շրջանին: Ամբաստանեալը կ'ուրանայ ամէն բան, Գերմաններուն վրայ ձգելով ամբողջ մեղքը :

ՏԷՍԻՆ.— Գ. Բիւզանդ Փափազեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վահան Հիւսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Հիւսեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Գ. Արամ Հիւսեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Բագրատ Բարայեան եւ զաւակները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Ալեքսան եւ զաւակները (Սէն Մորիս), իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն Հ. Յ. Դ. Տէսինի եւ Լիոնի կոմիտէներուն, Նոր Սերունդին, Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն, Վասպուրականի Մարսիլիոյ Հայր. Միութեան, Տէսինի Վասպուրականցիներուն եւ Տիգրանակերտի Լճէ գիւղի Հայր. Միութեան եւ բոլոր անոնց, որոնք մամուլով, նամակով եւ անձամբ իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին՝ մեր սիրեցեալ կնոջ, աղջկան եւ հարսին՝ ՏԻԿԻՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ վաղաժամ մահուան առթիւ :

ՎԻԷՆԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔԸ՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին: Գեղարուեստական ընտիր բաժին: Ներկաները պիտի հիւրասիրուին Խաչուհիներու եւ սանուհիներու կողմէ, զանազան խմիչքներով եւ ուտելիքներով : Վայրը եւ ուրիշ մանրամասնութիւններ տեղւոյն վրայ :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ առաջնորդ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ, այս կիրակի 29 Սեպտ. Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, rue du Parc, թիւ 31—33: Ժամերգութիւն՝ ժամը 8ին, Ս. պատարագ՝ 10ին: Շոգեկառք Gare du Nordէն ժամը 8.46 եւ 9.46, իջնել Villiers le Bel :

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԵՑԷՔ

« Բազմավէպ»ին Վենետիկի Մխիթարեաններուն գրական, գեղարուեստական հանդէսին: Տարեկան բաժնեգին 1000 ֆրանք: 1940)45 բացառիկ թիւերը 2000 ֆրանք: Հասցէ Rédaction Pazmaveb St. Lazare, Venise (Itali):

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ Georges Vի շքեղ հիւրանոցներուն մէջ, ներկայութեամբ դիւանագիտական մարմնի ներկայացուցիչներուն, տեղի կ'ունենայ, շաբաթ, 9 Նոյեմբեր ժամը 22էն մինչեւ լոյս :

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ 28 Սեպտ. շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ընկերվարականներու սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ԶԱՒԱՐԵԱՆ կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 8.30ին, Խրիմեան դըպրոցին մէջ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս Ուր. Սէն Ժէռոմ, կիրակի (29 Սեպտ.) Քաղաքի եւ էքսի խումբերը, կիրակի կէս օրէ վերջ Կարտանի խումբը :

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Գանեէօ Քաչանի Արծիւ ենթակոմիտէին նախորդ ժողովի շարունակութիւնը՝ այս ուրբաթ ժամը 8.30ին, Ակումբի սրահը :

ՎԱԼԱՆՍԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի, Ռոմանի, Սէն Ժիւլիէի եւ Փոն տ'Օպնայի բոլոր ընկերները այս կիրակի, առաւուան ժամը ճիշդ 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Վալանսի Ա. Ահարոնեան ակումբը, 11. Ave. Gambetta, Valence: Ընտրութիւն պատգամաւորի :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առտու ժամը 9ին, Café Noaillesի սրահին մէջ: Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը, 137 rue Paul Bert: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւուան ժամը 9ին, «Մուրատ» Ակումբին մէջ (Սէն Մարթէն): Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը յայտարարէ թէ իր դպրոցը կը վերաբացուի, հինգշաբթի Սեպտ. 26, առաւուան ժամը 9ին Sociétés Savantesի D. սրահին մէջ, Օր. Ա. Զէյթունլեանի ուսուցչութեամբ: Կարող ուսուցիչ մը պիտի տայ Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան դասեր չափահասներուն համար :

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Կ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ, իրենց ողբացեալ եղբօր՝ Գ. Պօղոս Աճէմեանի եւ աներորդիին յիշատակին կը նուիրեն 300 ֆրանք Տիգրանակերտի Հայր. Միութեան կարօտեալներուն, 3000 ֆր. Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի դարմանատան :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Աղեքսանդր Կիւլպէնկեանի, իր եղբօրը՝ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆի մահուան առթիւ :

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Vendredi 27 Septembre 1946 Ուրբաթ 27 Սեպտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4812–Նոր շրջան թիւ 451 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ «ԼԻԿՎԻՏԱՑԻԱ»Ն

Խորհրդային մամուլը եւ անթելը կը շարունակեն մանրամասն զեկուցումներ եւ տեղեկութիւններ հաղորդել նոր «մաքրագործումներու» մասին :

Սպասելով որ ձեռքի տակ ունենանք այդ բոլոր հրատարակութիւնները, որոնց գլուխն անցած է կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրավտա», փորձենք ամփոփել մինչեւ հիմա հաղորդուած տեղեկութիւնները :

Ինչպէս 1936ին, այս անգամ ալ մաքրագործումը տեղի կ'ունենայ բոլոր ճակատներուն վրայ,— տնտեսական, քաղաքական, գրական-գեղարուեստական, թատերական, մարզական, արհեստակցական եւն. : Գլխաւոր ամբաստանութիւնը,— շեղում ուղիղ գիծէն, ինչպէս եւ բազմաթիւ զանցառութիւններ եւ զեղծումներ :

Լախտի ամէնէն ծանր հարուածն իջաւ կոլխոզներու գլխուն (հաւաքական հողագործութիւն), որոնց նախագահներուն եւ ուրիշ պատասխանատու վարիչներուն կը վերագրուի կամայականութիւն, մսխում, գոյքերու եւ դրամներու իւրացում, խարդախութիւն հաշուական տոմարներու եւայլն : Այս առթիւ հրատարակուեցաւ մասնաւոր հրամանագիր մը, խստօրէն պատժելու համար յանցաւորները :

Նոյնքան ծանր հարուած մը՝ գրական գեղարուեստական ճակատին վրայ :

Հաշուեյարդարը սկսաւ Լէնինկրատէն, ուր սեւ ցանկը անցան երկու գրական հանդէսներ, «Լէնինկրատ» եւ «Աստղ» եւ անմիջապէս վտարուեցաւ ժողովրդական գրագէտ մը, Միխայիլ Զօշչէնկօ, իբրեւ «խորթ անհատ մը խորհրդային գրականութեան» :

Տարիներէ ի վեր երգիծական պատկերներ կը հրատարակէր խորհրդային գրականութեան ...աստղը, եւ ահա մէկ անգամէն կը դառնայ մասնագէտ մը «դռեհիկ եւ սնամէջ գործերու», մէկը որ «փտած վարդապետութիւններ քարոզեց» եւ ապաքաղաքական գաղափարներ տարածեց, խորհրդային երիտասարդութիւնը «մոլորեցնելու եւ անոր գիտակցութիւնը թունաւորելու համար» :

Նոյնքան ծանր դատապարտութիւն մը կրեց հռչակաւոր բանաստեղծուհին, Աննա Ախմատովա, իբրեւ «քերթողուհի նախապատերազմեան ազնուապետական սալոններու» ; Մէկը որ նուիրուած էր «ճղճիմ տեսութեան մը,— արուեստը արուեստին համար» ;

Կուսակցութեան բանադրանքին հետ մրցումի ելլելով, Գրողներու Միութիւնը իր կարգին սեւ ցանկն անցուց նշանաւոր բանաստեղծ մը եւս, Բորիս Պաստերնակ եւ վիպագիր մը, Ալեքսանդր Կլատկով (հեղինակ՝ «Կրաշաղախ» == Ցիմենտ վէպին) :

Մաքրագործումը աւելի խիստ եղաւ Ուկրայնայի գրականութեան մէջ, որ կ'ամբաստանուէր իբրեւ անջատողական : Գլխաւոր ամբաստանեալը Նորէն բանաստեղծ մըն է, Զուկովսկի, որուն մանկական ոտանաւորները բերնուց սորված են բոլոր խորհրդային մանուկները :

Խարազանը նոյն ուժգնութեամբ իջաւ խորհրդային մամուլին վրայ, որուն գլխաւոր օրկաններէն «Իզվեստիա»ն, Մոսկուայի կառավարական թերթը, ամէնէն կծու խօսքերը լսեց, մասնաւորապէս արտաքին քաղաքականութեան մասին : Եւ քննադատը Հայ մըն էր, ծանօթ հրապարակագիր :

Նոյն մեղադրանքները Մոսկուայի երիտասարդական, արհեստակցական եւ զինուորական օրկաններու մասին :

Երբ այսքան սուր սլաքներ կ'արձակուին կեդրոնական օրկաններու, կուսակցական եւ կառավարական պաշտօնաթերթերու դէմ, անշուշտ հաշուեյարդարը շատ աւելի խիստ պիտի ըլլայ գաւառական շրջաններու մէջ : Եւ իւրաքանչիւր հանրապետութեան մէջ առանձին :

Տակաւին չխօսեցանք թատերական մաքրագործումի մասին, ուր Կեդր. Կոմիտէն նոյնքան ծանր թերութիւններ գտած է :

Որո՞նք են այդ մեղքերը : Առաջին.— Խորհրդային նիւթերը շատ փոքր տեղ մը կը գրաւեն Մոսկուայի մեծ թատրոններուն մէջ անգամ : Արտիստական Թատրոնին եւ Մալի Թատրոնին (Մոսկուա) վարիչները նախապատուութիւն կուտան արեւմտեան ողբերգութեանց : «Խորհրդային իրականութենէն բխած սակաւաթիւ թատերախաղերն ալ տկար, գաղափարէ զուրկ տարրեր են» : **Շ.**

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՅԼԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մեծառքանչին մասնագէտներուն կը թողում որ խաչուեն թէ քանի տեսակ հայերէն ունինք արտասահմանի մէջ :

Հայաստանի հայերէնը տեսակ մըն է ինքն իր մէջ : Ես կը ճանչնամ Արշակ Սաֆրաստեանի հայերէնը որուն մէջ կան գրաբար, վաներէն, արեւելահայերէն եւ արեւմտահայերէն : Կը ճանչնամ նաեւ ամերիկահայերէնը իր *թընէ*րով, *պռոնտ*երով, *քանկրէս*ներով, *քանֆըրընս*ներով, *թէնք*երով, *էթամիք պոմպ*երով եւ *էթլէնթիք Չարթըր*ներով :

Այս արտառոց «հայերէն»էն ի՞նչ կը հասկնան մեր խոնարհ բազմութիւնները, չեմ գիտեր : Ամէն պարագայի մէջ, ես բան հասկցած չունիմ :

Չեմ հասկցած մանաւանդ սա *պետական քարտուղար* բացատրութիւնը որուն համար այնքան սիրտ - փոր հատցուց այդ թերթը, ժամանակին :

Մեր ամերիկահայ բարեկամները որքան ալ պնդեն, ինչ որ «պետական քարտուղար» կը կոչեն, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարն է, «պետական Բաժանմունք»ն? ալ՝ արտաքին գործերու պաշտօնատունը : Աշխարհի բոլոր թերթերն ալ այդպէս կը գրեն, Փարիզէն մինչեւ Պոլիս :

Անգլիացի Պէվինը եւ ամերիկացի Պըրնզը կը վարեն միեւնոյն տեսակի գործերը — արտաքին քաղաքականութիւն, ուրեմն երկուքն ալ արտաքին նախարարներ են :

Իմաստակութիւն է տառական մանրամասնութեանց վրայ կոթնելով՝ երկուքին տարբեր տիտղոսներ տալ :

Ո՞վ ըսաւ թէ Պաղեստինի «մարզպանը», մեր հին օրերու մարզպանին պաշտօնն ունի :

Եթէ ամերիկահայերէնին հետեւինք, այն ատեն Անգլիոյ առեւտրական նախարարին պէտք է ըսենք «նախագահ Առեւտուրի Ատեանին», ներքին նախարարին «Տանի Քարտուղար», վարչապետին՝ «Առաջին Նախարար», երեսփոխանական ժողովին, «Համայնքներու Տուն» եւայլն :

Ինչո՞ւ «նախագահ» ըսենք Թրումընին, երբ շատ լաւ գիտենք որ ուրիշ հանրապետութեանց նախագահներուն պաշտօնէն շատ տարբեր են անոր իրաւասութիւնները :

Երբ Հայաստանի «վիցէ - պրեզիդենտ»ը կամ «էվակուացիա»ն կը ծաղրենք, մենք ալ ուրիշ այլանդակութիւններ չթխենք :

ՃԱՆԿ

Յունահայերու Բ. կարաւանը

Աթէնքի թերթերէն կ'իմանանք թէ՝ ներգաղթի Բ. կարաւանը, որ մեկնեցաւ Սեպտեմբեր 20ին, կը բաղկանար 2450 անձերէ : Բաժանումը եղած է հետեւեալ ձեւով.— Գավալա 65 ընտանիք (205 անձ), Սէրէզ 83 ընտանիք (274), Տրամա 45 ընտանիք (155), Նիկրիտա 34 ընտանիք (142), Սելանիկ 702 անձ, գումար 1600 հոգի : Հին Յունաստանի զանազան քաղաքներէն 440, Աթէնքի շըրջանէն՝ 410 հոգի :

Գացողներուն մէջ կը գտնուին ծանօթ ջութակահար Գր. Ֆարաճեան եւ երգիչ - խմբավար Յովհ. Վերանեան : Այս անգամ ալ թերթերը հրատարակած էին գացողներուն ցանկը :

ԹՈՔԱՏԻ ՄԷՋ (Թուրքիա) ծանր ողողումներ պատահելով, 10 տուներ փլած, հարիւր տուներ անբնակելի դարձած, 300 տուներու եւ խանութներու բոլոր կարասիները փճացած են : Երեք հոգի ալ խեղդուած են : 38 տարիէ ի վեր այսպիսի հեղեղ չէր տեսնուած : Ամբողջ սալայատակներ եւ այգիներ քանդուած են : Ընդհ. վնասը մէկ միլիոն ոսկի կը հաշուեն :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐՈՒ ճակատագիրը պիտի վճռուի մէկ տարիէն : Այսպէս որոշեց հաշտութեան խորհրդաժողովին քաղաքական յանձնախումբը, միաձայնութեամբ :— Ֆինլանտական դաշնագիրը պիտի վաւերացուի այս շաբթու : Միւս չորս դաշնագիրներուն մէջ շատ մը կէտեր վիճելի են տակաւին :

«ՈՍԿԻԻ ԱՏԵԱՆ ՄԸ» պիտի գումարուի Պրիւսէլի մէջ, բաժնելու համար Գերմանիոյ մէջ գտնուած 220 թոն ոսկին (50 թոն ալ Զուիցերիոյ մէջ) : Ֆրանսա կարեւոր բաժին մը պիտի ստանայ այս աւարէն :

ՔԻՂԵՐՈՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Օտարնե՞ր են որ կը խանգարեն Յունաստանի խաղաղութիւնը

Շատ ծանր են Աթէնքէն հասած վերջին լուրերը : Արդէն իսկ երեք վաշտ զինուորներ կը գործեն արեւմտեան Մակեդոնիոյ մէջ, զանազան հրոսախումբերու դէմ : Վարչապետ Ցալտարիս ճառ մը խօսելով Սելանիկի մէջ, յայտարարեց թէ «օտար ազդեցութիւններ» են որ կը խրախուսեն այս խառնակութիւնները հիւսիսային շրջաններուն մէջ : «Ցերեկուան լոյսին պէս պայծառ է թէ զինեալ հրոսախումբեր պատերազմ կը սարքեն Յունաստանի մէջ ի շահ անոնց որ ելք մը կը փնտռեն Եգէականի վրայ, եւ վեթոյի իրաւունքը կը գործադրուի Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, բուն անցուդարձը ծածկելու համար : Յունաստանի թշնամիները Եպիրոսը, Մակեդոնիան եւ Թրակիան նշանակէտ ընտրած են իրենց կեդրոնացեալ յարձակողականին համար» :

Վարչապետին կարծիքով, Յունաստանի հանրային բարեկարգութիւնը շատոնց կարգադրուած պիտի ըլլար, եթէ միայն ներքին խնդիր մը ըլլար : Մինչդեռ կացութիւնը արագօրէն վատթարանալով, քաղաքացիական պատերազմի կը վերածուի. Զարամիտ Յոյներ կը շարունակեն գործել ազգին դէմ : Անոնք կը գործակցին Յունաստանի թշնամիներուն հետ, կազմակերպութիւններ ստեղծելով օտար հողի վրայ : Մինչեւ հիմա իրենց ջանքերը ի դերեւ ելան, շնորհիւ յոյն ժողովուրդին հայրենասիրութեան : «Մենք չենք ուզեր որ եւ է բան ծածկել : Մեր պայքարը, որ տեղի կ'ունենայ բաց դուռներու մէջէն, լոյսի պայքարն է խաւարին դէմ : Մենք նորէն կ'ապրինք 1940ի եւ 1941ի սեւ օրերը : Այս միջոցին ջլամարտ մը կը մղուի մեզի դէմ եւ մենք պէտք է դիմադրենք մեր հոգիներուն բոլոր ուժով» :

★ Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ կառավարական ուժերը ընդհարում մը ունեցան զինեալ հրոսախումբերու հետ, Տէսքաթիի շրջանին մէջ : Այս վերջինները յարձակեցան ու քանի մը ժամ կռուելէ ետք, գրաւեցին Տէսքաթին : Վերջին լուրերուն համաձայն կանոնաւոր ուժերը վերագրաւած են այդ քաղաքը : Գերիներուն մէջ կան 100 Ալպանացիներ :

ԿԱՐՍ - ԱՐՏԱՀԱՆ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Ամերիկեան մեծ գործակալութիւնը, «Էսօշիէյթըտ Փրէս», տեսութիւն մը հրատարակելով Պալքաններու մէջ մղուած ջլամարտի մասին, կ'ըսէ թէ Աթէնքի դաշնակից զինուորական վարիչները բացէ ի բաց կը յայտարարեն որ պիտի չզարմանան, եթէ տեսակ մը արշաւանք կատարուի Յունաստանի վրայ, ձմեռէն առաջ (ձմեռը անկարելի է կռուիլ հիւսիսային լեռներուն մէջ) : Նոյն գործակալութիւնը տեղեկութիւններ հաւաքած է հինգ մայրաքաղաքներէ, հետեւեալ եզրակացութեամբ.— Աթէնքի եւ Սթամպուլի մէջ կացութիւնը լարուած է, Հռոմ արթուն կը հսկէ, Պելկրատ եւ Սոֆիա հանդարտ են :

Լոնտոնի մէջ, Թուրք բանբեր մը յայտարարեց առանց բառերը ծամծմելու .

— « Եթէ Ռուսերը ստանան Կարսն ու Արտահանը, պիտի տիրապետեն արեւելեան դրան վրայ դէպի Անատոլուի բարձրաւանդակը, բանալով ճամբան դէպի Ալէքսանտրէթ, Իրաք եւ արեւելեան Միջերկրական, վտանգելով ամերիկեան եւ անգլիական քարիւղը : Թուրքիա միակ ֆիզիքական պատուարն է Միջին Արեւելքի ռուսական տիրապետութեան դէմ » :

Գալով Յունաստանի կացութեան, համաձայն Լոնտոնի յունական լաւատեղեակ աղբիւրներու, «կը թուի թէ Եուկոսլաւիա եւ Խ. Միութիւնը կը ջանան կռիւներ յարուցանել : Բազմաթիւ փաստեր կան եւ մենք զանոնք պիտի ներկայացնենք Ապահովութեան Խորհուրդին :

Դաշնակից զինուորական աղբիւրներէ կը հաստատուի թէ Ալպանիոյ 80.000նոց բանակին մեծագոյն մասը կեդրոնացած է Յունաստանի սահմանագլուխին վրայ : Ռուսական աղբիւրէ չափազանցուած կը համարին այն լուրերը թէ 2 խորհրդային զօրաբաժիններ կը գտնուին Եուկոսլաւիոյ եւ Ալպանիոյ մէջ : «Ճիշդ է որ շատ մը Ռուսեր կը գտնուին Ալպանիոյ մէջ, բայց անոնք մասնագէտներ են, ալպանական բանակը մարզելու համար» :

★ Յունաստանի ձախակողմեան տարրերը անգլ. զօրքին ներկայութեան կը վերագրեն ներկայ խռովութիւնները : Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ անգլ. զօրքը պիտի չմիջամտէ, եթէ յունական կառավարութիւնը ինք չպահանջէ : Թագաւորը Աթէնք կը հասնի այս շաբաթ օր :

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ.— Նիւ Եորք Հէրըլտի 1896 Սեպտեմբեր 26ի թիւէն.— Արիկ Էֆէնտի (Ունճեան), մեծահարուստ Հայ մը որ կառավարական հայթայթիչ է, ձերբակալուեցաւ Պոլսոյ մէջ, ռումբի արհեստանոց մը գտնուած ըլլալով Ղալաթիոյ հայկական մէկ եկեղեցիին մէջ :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ

(Մահուան 80 ամեակին առթիւ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նալբանդեանի յեղափոխական գործունէութիւնը որոշ կերպով սկսած է անոր արտասահմանեան առաջին ուղեւորութեամբ 1859 թուականի սկիզբը, երբ ան էմսի հանքային ջուրերը եկած էր բուժուելու եւ անկէ անցած Եւրոպայի գլխաւոր կեդրոնները՝ Վարշաւա, Լոնտոն, Վիէննա, Պերլին, Համպուրկ, Փարիզ եւ Վենետիկ: Այսճամբորդութեան միջոցին է որ Նալբանդեան իր «Ազգային Լուսաւորութեան» ծրագիրը կը լրացնէ ազգային ազատագրական պայքարի գաղափարով, իբր օրինակ ունենալով գլխաւորապէս Իտալիոյ ազատագրական շարժումը, անոր բառերով՝ «Սուրբ Գարիբալտիի եւ Ս. Մածինիի» գլխաւորութեամբ:

Բայց Նալբանդեանի յեղափոխական գործունէութեան բուն շրջանը անոր արտասահմանեան երկրորդ ճամբորդութեան տարիներն են (1860—1862), երբ մօտէն կը ծանօթանայ ռուսական յեղափոխութեան ռամկավար ականաւոր գործիչներուն, «Լոնտոնի պրոպականդիստներին» հետ, մտնելով անոնց շարքերէն ներս եւ իր գործունէութիւնը համաձայնեցնելով Ալեքսանդր Հերցէնի ու Միքայէլ Բակունինի յեղափոխական գործունէութեան ծրագրին ու գործելակերպին հետ: Իր երկրորդ ուղեւորութեամբ Նալբանդեան ալ կը դառնայ «Լոնտոնի պրոպականդիստներից» մէկը, անոնց յայտնի «արեւելեան բարեկամը», հաւատարիմ զինակիցը ու ընկերը, յեղափոխական գործին «սրբութեան համող» չափով, նուիրուած ու անչահախնդիր զինուորը Մերձաւոր Արեւելքի եւ կովկասեան ճակատներու վրայ:

Իր երկրորդ ճամբորդութեան Նալբանդեան հայ ժողովուրդի ազգային ազատագրական պայքարը կը միացնէ համառուսական եւ եւրոպական ազատագրական պայքարին, այս վերջինին արեւելեան ճակատը սուլթանական ու ցարական բռնակալութիւններու դէմ:

Եւ Նալբանդեանի գործունէութեան մէջ ամենէն ուշագրաւ ամենանշանակալիցը ճիշտ այդ է, — հայ ժողովուրդի ազգային ազատագրութեան բախտը ռուսական յեղափոխական ռամկավարութեան հետ օրկանապէս կապելը, Հայաստանի քաղաքական ազատութիւնը ու անկախութիւնը, ապագայ Նոր Ժողովրդավար Ռուսաստանի հետ կապելը՝ սուլթանական Թուրքիոյ դէմ:

Որքան հետաքրքրական է Նալբանդեանի տեսակէտը ազգութեան մասին, որ մեր օրերուն ալ կը պահէ իր շահեկանութիւնը, երբ աշխարհակալներուն լուծի տակ ճնշուած ժողովուրդներ ամէն տեղ կը ձգտին թօթափել բռնութեան լուծը, տէր դառնալ իրենց կեանքին ու հայրենիքին:

«Ամենօրեայ հացի» նշանակութիւն տալով ազգութեան գաղափարին, Նալբանդեան կը գտնէ որ «ճնշուած մարդերի համար ազգութիւնն է միակ դրօշը որ կարող է բացուել բռնակալութեան դէմ» (Երկրագործութիւն էջ 101):

Եւ որքան որ ազգերու գոյութեան «պատմական իրողութիւնը» կայ, «որքան որ ուրիշը կրում է իր սեփական ազգութեան դրօշը», «մեր ամէնքիս պարտքն է մինչեւ այն ժամանակ մնալ ազգութեան դրօշի տակ»: Ազգութիւնը օգտակար է ու հարկաւոր այն ժամանակ, երբ զգալի է ոչ որպէս մի բարոյական շռայլութիւն, այլ որպէս կարիք, որպէս իրաւունք, որպէս բողոք երկրագնդի վրայ մի կտոր հող ձեռք բերելու համար, որպէսզի այդ ազգութեան անդամները ապահովեն իւրեանց ապրուստը որպէսզի ղերի եւ ստրուկ չլինեն ուրիշին» — գրում է Նալբանդեան: Ահա միայն այս իմաստով «ազգութիւնը անմեղադրելի է եւ ամենայն ընդունելութեան արժանի. եթէ նա խոստովանի միւս, ուրիշ ազգութիւնքը անխտիր նոյնպիսի իրաւանց ժառանգ, որպիսին ստացել է ինքը» եւ «որ ազգութիւնը անմեղադրելի է եւ տանելի իսկ, եթէ նա ընդհանուր մարդկութեան գործը թեթեւցնել աշխատի, իւր հաւաքական անձնաւորութեան անունով ձեռք բերելով եւ նոյն իրաւունքը եւ արտօնութիւնքը հաւասարապէս իւր անդամներին բաշխելով» (Ն. տ. 101):

Նալբանդեանի ազգութեան նկատմամբ ունեցած հայեացքները, ըստ էութեան ոչ այլ ինչ են եթէ ոչ ճնշուած ժողովուրդի, հալածուած ազգի ազատագրական պայքարի գաղափարախօսութիւն ուղղուած ազգերու անիրաւ անհաւասարութեան քաղաքականութեան դէմ:

Կարեւոր է աւելցնել նաեւ որ Նալբանդեանի «ազգութեան քարոզը» ելնում է «հասարակ ժողովուրդի» իբրեւ ազգ ունեցած հիմնական ըմբռնումէն, եւ կը դառնայ նոյն այդ ժողովուրդի կենսականշահերու պաշտպանութիւնը:

«Երբեւիցէ խօսելով ազգի վերա, միշտ մեր աչքի առջեւ ունինք Հայոց հասարակ ժողովուրդը, եւ ազգ ասելով չենք իմանում այն մի քանի մարդիկը որ արծաթէ սանդուխքով վեր էին բարձրացել ազգի մակերեւոյթից...»: «Ազգութեան հաստարանը եւ լծակն է հասարակ ժողովուրդը: Մի ազգ, թող որքան կամի հարուստ լին երեւելի մարդերով, այնուամենայնիւ այդ ազգի ազգութեան մեքենան շարժում է հասարակ ժողովուրդի վերա, սա է այդ մեքենայի առանցքը, լծակը եւ հաստարանը» — կ'ըսէ Խմմանուէլը իր «Ցիշատակարանում»:

Նոյն այդ միտքն է, գրեթէ նոյն բառերով արտայայտուած նաեւ «Երկու տող»ի ու «Երկրագործութեան» մէջ, «Կրիտիկա»ի մէջ եւայլն: «Ազգ ասելով հասկանում ենք հասարակ ժողովուրդը» — ասում է Նալբանդեան «Կրիտիկա»յի մէջ (էջ 101), նոյնը եւ «Երկրագործութեան» մէջ թէ՝ «Ազգ ասելով պիտի իմանալ հասարակ ժողովուրդը եւ ոչ նորա միջից, նորա քրտինքով եւ նորա արիւնով յառաջացած մի քանի մեծատունք» (էջ 45—46):

Այս իմաստով էլ ահա, Նալբանդեանը ազգին պաշտպանութիւնը ըսելով, կը հասկնայ նոյն այդ «հասարակ ժողովուրդի պաշտպանութիւնը, ինչպէս օտար բռնակալներու եւ ճնշողներու նոյնպէս եւ ազգակից, «արիւնակից» տէրերու «հայակերպ եւ գիշերազէմ վամպիրներ»ի դէմ» Հետեւաբար ազգասիրութիւն ըսելով Նալբանդեան կը հասկընայ ժողովրդասիրութիւն, նուիրում հասարակ ժողովուրդի շահերուն պաշտպանութեան գործին, հայրենիքի ու ժողովուրդի ազատութեան եւ երջանկութեան գործին:

Ահա այսպէս ազգասիրութեան կրակով է բոցավառուած Նալբանդեանի ազնիւ սիրտը: Այդ ազգասիրութեամբ է տոգորուած անոր ամբողջ գործունէութիւնը Խալիբով — Այվազեան-կղերաազնուական «գիշերազէմ մարդերի» յետադիմական բանակի դէմ ունեցած եւ լոյթներից սկսած մինչեւ «Լոնտոնի պրոպականդիստների» մարտական շարքերու մէջ զինուորագրուիլը ու այդ «յանցանքի» համար բանտարկուիլը, նաեւ բանտարկութեան օրերուն և անկէ վերջ մինչեւ իր հերոսական կեանքի վերջին վայրկեանը:

«Մենք ազատակամ նուիրեցինք մեզ հասարակ ժողովրդի իրաւունքի պաշտպանութեան: Մեր անձը եւ գրիչը ընծայեցինք հարուստներին, նոքա իւրեանց արծաթէ թումբերի տակ միշտ անխոցելի են նաեւ բռնակալների իշխանութեան մէջ: Բայց այն խեղճ Հայը, այն հարստահարուած, ողորմելի աղքատ, մերկ եւ քաղցած Հայը, ոչ միայն ճնշուած օտարներից եւ բարբարոսներից, այլեւ իւր հարուստներից, իւր հոգեւորներից եւ կիսագրագէտ ուսումնական կամ փիլիսոփայ ասուածներից, ահա՛ այն Հայը ամենայն արդարացի իրաւունքով գրաւում է մեր ուշադրութիւնը եւ նորան դարձնել առանց եւ վայրկենական երկմտութեան նուիրեցինք մեր բոլոր կարողութիւնը»:

Պաշտպանել այն Հայի առաթուր կոխուած իրաւունքը՝ է մեր կեանքի բուն խորհուրդը եւ նպատակը («Երկու Տող» էջ 24—25):

Նալբանդեանը ահա իր գործունէութեան այդ վսեմ «խորհուրդով ու նպատակով» կը ներկայանայ մեզ եւ կը միանայ մեր օրերուն: Ան իր մեծ կեանքով ու հերոսական մահով «պայծառ յիշատակներ կտակեց ժառանգներին», որոնք յետոյ անոր իսկ գծած ուղիով բարձրացուցին անոր պարզած «ազգութեան դրօշը», հասցնելով զայն իր երազած յաղթութեան կատարը ժողովուրդներու ազատագրութեան մեծ կուի Լենինեան — Սթալինեան դարաշրջանին:

Մ. ԱՍԱՏՐԵԱՆ

(Թեկնածու բանասիրութեան)

Խոսրով մեծ եւ Տրդատ թագաւոր

Երկրորդ դարու վերջերուն Հայաստանի գահը բարձրացաւ Տիգրան Գ.ի որդին Վաղարշակ: Արտաքին պատմութիւնը կը նոյնացնէ զայն Պարթեւաց Արտաւան Դ.ի եղբօր Վաղարշին հետ: Վաղարշակի շուրջ քսանամեայ գահակալութեան ընթացքին, Հայաստանի մէջ, քաղաքական կարեւոր իրարանցումներ տեղի չունեցան: Խորենացին զայն կը գովէ իբրեւ խոհական իշխանութիւն վարող եւ երկրին բարգաւաճման նուիրուող թագաւոր մը:

Վաղարշակի յաջորդեց իր որդին՝ Խոսրով Մեծ, որուն թագաւորութեան շրջանին էր որ տեղի ունեցաւ Սասանեան մեծ յեղափոխութիւնը Պարսկաստանի մէջ:

Աղեքսանդր Մակեդոնացիի յաղթանակներուն առջեւ, Պարսից Դարեհի աշխարհակալութիւնը կործանելէ վերջ, Պարթեւները հետզհետէ տիրապետած էին Պարսկաստանի եւ շրջականերուն: Մինչեւ Խոսրովի ժամանակ, մերձաւորապէս երկուքուկէս դար էր որ Պարթեւները նաեւ եկած խառնուած էին մեր Արշակունիներուն՝ հիմնելով Պարթեւ-Արշակունեանց հարստութիւն մը: Խոսրովի հայրը, եթէ Պարթեւ մը չէր, անուրանալի է թէ ազգակից մըն էր:

Արտաշիր Սասանեան, 224ին բարձրացուց ապստամբութեան դրօշը, եւ երկու տարուան յեղափոխութեամբ յաջողապէս կործանեց հինգ դարէ ի վեր Պարսկաստանի տիրապետող Պարթեւաց հարստութիւնը: Արտաշիր, ջնջելով Պարթեւաց հարստութեան ճիւղերը Պարսկաստանի մէջ եւ վերահաստատելով Սասանեան բնիկ Պարսիկ հարստութիւնը, ձեռնարկեց ոչնչացնել նաեւ Հայաստանի ճիւղը: Այս նպատակին իրագործման համար, Արտաշիր դիմեց զինուորական ուժին, բայց անյաջող եղաւ: Պատերազմները իրեն համար գէշ կերպով ձախողեցան: Խոսրով զօրացած՝ մտածեց դաշնակցութիւն մը կազմել դրացի երկիրներու հետ եւ կործանել նոր վերահաստատուած Սասանեան իշխանութիւնը, կամ գոնէ Արտաշիրի ձեռքէն ազատել իր ազգակիցներէն ողջ մնացածները: Ագաթանգեղոսի պատմածին համաձայն, Խոսրով մեծ յաղթանակներ տարաւ, սակայն Պարսկաստանի Պարթեւական իշխանութեան մնացորդները ընթացք չտուին իրեն: Անոնք նախամեծար համարեցան համաձայնիլ ու հպատակիլ վերականգնած իշխանութեան քան ոգեւորուիլ Խոսրովի նպատակներով եւ յաղթանակներով:

Պարսից բանակներն ու սահմանները սարսափեցնող Խոսրով, ժամանակի մը համար, փոխեց իր ծրագիրները: Քանի մը տարի խաղաղութիւն տիրեց: Բայց անդին, Պարթեւական բոլոր ճիւղերը արագ ջնջելու հետամուտ՝ Սասանեան գահակալը, երբ ինքզինքը այլեւս բացարձակօրէն ապահով զգաց իր երկրին մէջ, խորհեցաւ նենգութեամբ սպաննել տալ Խոսրովը, տիրապետել Հայաստանի, փճացնել նաեւ հոն ապաստանող բոլոր Պարթեւեանց փախստականները: Ըստ Ագաթանգեղոսի եւ Խորենացիի Պարթեւազանց թագաւորական դերդաստանէն Անակ Պահլաւունի անուն մէկը յանձն առաւ Արտաշիրի առաջարկը կատարել:

Անակ, իր ստանձնած վատ առաքելութեամբ ճամբայ ելաւ Պարսկաստանէն եւ Կորդուաց նահանգի սահմանագլուխէն մտաւ Հայաստան իբրեւ Արտաշիրէն նեղուած ու Պարսից զօրքերէն հալածուած փախստական մը: Խոսրով սիրալիր ընդունելութիւն ցոյց տուաւ: Անակ մտերմացաւ եւ երկու տարի ապրեցաւ անոր մօտ: Ու այն ատեն երբ Խոսրով մտարերեց Արտաշիրի վրայ քալել, Անակ եւ անունը անյայտ իր եղբայրը, պատճառանքով մը, Խոսրովի հետ մեկուսացան Վաղարշապատի մէջ, ուր, իրենց իսկ սուրերով մահացու կերպով վիրաւորեցին զայն եւ փոխան արշաւասոյր: Հայ զունդեր հասան անոնց ետեւէն եւ սպաննեցին զանոնք Արտաշատի կամուրջին վրայ:

Խոսրով, իր վերջին շունչը չտուած, հրամայեց կոտորել Անակի ազգատոհմը: Եւ զարմանալի է որ նենգութեամբ զարնուած Խոսրովի պէս մեծ թագաւորի մը վերջին հրամանը գործադրուելով մէկտեղ, Անակ ոճրագործին երկու փոքրիկներն ալ կ'ազատուին, արտասահման կը փոխադրուին եւ անոնց մէկն ալ, Գրիգոր շատ կանուխ տարիքին կը վերադառնայ Հայաստան, առանց իր ինքնութիւնը յայտնելու կը յաջողի մտնել Խոսրովի որդւոյն՝ Տրդատի արքունիքը, կը տիրանայ աւագ քարտուղարի պատասխանատու պաշտօնին, տարիներով կը գործակցի թագաւորին, կը մասնակցի կրօնական եւ աշխարհական հանդէսներուն «աշխատեցայ ընդ իս ի մանկութենէ վաստակովք»: Եւ օր մը, յանկարծ, կ'ուրանայ հին հաւատքը ու տարօրինակ չարչարանքներ յանձն առնելով, կը դառնայ Լուսաւորիչը Նոր հաւատքի:

Խոսրովի մահով, Արտաշիր առիթ գտաւ անգլուխ մնացող Հայաստանին տիրել եւ ջնջել Պարթեւական տոհմին մնացորդները: Արտաւազդ Մանդակունի սակայն, կը յաջողի Խոսրովի որդին՝ փոքրիկ Տրդատը, փախցնել արտասահման եւ անոր մէկ քոյրն ալ՝ Խոսրովիդուխտ կ'ազատուի Օտա Ամատունի նախարարին ձեռքով:

Տրդատ, երբ Հայաստանէն փախցուցին, հազիւ երկու տարեկան եղած ըլլալու է: Ան, իր երիտասարդութիւնը Հռոմէացիներուն մօտ անցուց, եւ Պրոբոս ու Կարոս կայսրերու ժամանակ ծառայեց հռոմէական բանակին, ուր ցոյց տուած քաջութիւններով աչքի զարկաւ:

Մեր պատմիչները, Խորենացի եւ Ագաթանգեղոս կը չափազանցեն Տրդատի քաջագործութիւնները, համահաւասար այն առասպելական պատմութիւններուն, զրոյցներուն եւ երգերուն, որ Հայոց մէջ գոյութիւն ունէին Տորք Անգեղի, Հայկի եւ ուրիշներու մասին: Մասնաւորապէս ագաթանգեղոս, որ ինքզինքը Տրդատի պալատական քարտուղար կը կոչէ, եւ սակայն, այլեւս շատ որոշ հաստատուած է թէ Ե. դարու գրող մըն է, այդ առասպելական վարկածներուն աւելի բացորոշ ու չէշտուած կնիք մը կը դնէ:

Խոսրովի սպանութենէն ետքը, Հայաստան, Պարսից ազդեցութեան տակ, ատեն ատեն Հռոմէացիներու կողմը զօրացաւ, բայց վաղանցուկ յաջողութիւններ եղան մինչեւ Կարոսի մեծ յաղթութիւնը: Այդ միջոցին Հայաստանի գահին վրայ կը յիշուի Արտաւազդ անուն թագաւոր մը, նշանակուած Պարսից կողմէն, որ յայտնի չէ թէ դեռ կը թագաւորէ՞ր 274ին տեղի ունեցած Աւրելիանոսի յաղթութեան ատեն թէ ոչ ուրիշ մըն ալ յաջորդած է:

Աւրելիանոս Հայաստանը իր հովանաւորութեան տակ առնելով՝ թագաւոր կարգեց Խոսրովի որդին Տրդատը: Երկու տարի ետք, Վռամ Բ. նորէն յաջողեցաւ գրաւել Հայաստանը, Տրդատ ստիպուեցաւ հեռանալ, վերստին ապաւինիլ Հռոմէացիներու օգնութեան:

Պարսիկներու զօրութեան առջեւ, Հռոմէացիներու համար, տեսակ մը ինքնապաշտպանութեան գործ էր պաշտպանել Հայաստանը, որ թումբ մը կը կազմէր երկու կայսրութեանց միջեւ: Առանց Հայաստանի, Պարսիկները կրնային դիւրութեամբ վտանգել Հռոմէական սահմանները: Բայց անոնք, ժամանակի մը համար ի վիճակի չեղան օգնելու

Հայ օդաչուներուն սխրագործութիւնները

Ռուս մեծ ժողովուրդի եւ սովետական եղբայրական միւս ժողովուրդներու Սթալինեան բազէներու հետ, Հայրենական Պատերազմի ահեղ ճակատամարտներուն մէջ ոսկի էջեր են գրեր նաեւ հայ ժողովուրդի զաւակ հարիւրաւոր օդաչուները։ Անոնք կռուեցան Մոսկուայի, Լենինկրատի, Սթալինկրատի, Օդեսայի, Սեւաստոպոլի, Կովկասի, Ուկրանիոյ, Բելոռուսիոյ, Լատվիայի եւ Լիտվիայի համար։ Հայ օդաչուները մարտական փառքի անթառամ նոր դափնիներ հիւսեցին ի պատիւ ազատասէր հայ ժողովուրդի։

Կրկնակի հերոսի փառքի հասաւ օդանաւորդութեան փոխ գնդապետ Նելսոն Ստեփանեանը, որուն Լէնինկրատցիները «Մրրկահաւ» անունը տուած են։ Ան իր զինուորական գործողութիւններու ընթացքին 1941 Յունիսէն մինչեւ 1944 Օգոստ. 18 ունեցեր է 239 մարտական թռիչք։ Այդ ժամանակամիջոցին խորտակած է 13 գերմանական նաւ, ոչնչացնելով 5000 գերման զինուոր եւ սպայ, 600 ինքնաշարժ կառք, 40 դաշտային թնդանօթ, 60 հակօդային թնդանօթ, 130 գնդացիրի կէտ, 40 վակոն եւ մէկ վայրաշարժ։

Սովետ. Միութեան հերոս Սերգէյ Բուռնազեանը Ստալինկրատի պաշտպաններէն է։ Առաջին օրէն ճակատ մեկնելով, ան կարճ ժամանակամիջոցի մէջ ձեռք կը բերէ խիզախ եւ փորձուած օդաչուի համբաւ։ Դրուագ մը՝ իր մարտական կեանքէն.— Տասը «Մէսէրշմիտ» եւ վեց ռմբաձիգ օդանաւորդ կը փորձեն ռմբակոծել Լիխայա կայարանը։ Բուռնազեանի ղեկավարութեամբ սովետ օդաչուները յարձակելով անոնց վրայ, վար կ՚առնեն ինը օդանաւ։ Բուռնազեան մէկուկէս տարուան ընթացքին կատարեր է 250էն աւելի մարտական թռիչք. եւ անձամբ վար առած է 29 օդանաւ։

Հազարապետ Սամսոն Մկրտումեանի անունը յայտնի դարձաւ դեռ պատերազմի առաջին օրերուն։ Ստալինկրատի տակ, մառախլապատ օր մը երբ թշնամին յարձակման՝ չէր սպասեր, Մկրտումեանը գորշ ամպերուն մէջ այնքան անսպասելի երեւաց Նպատակակէտի վրայ որ Գերմանները յանկարծակիի եկան։ Ան կայծակի նման ռումբերը թափեց թշնամի բանակի խոշոր օդակայանին վրայ, ոչնչացնելով անոր հինգ օդանաւն ու վառելանիւթի պահեստները։

Ան ունեցեր է 319 թռիչք ու միշտ ալ յաղթանակով ու փառքով դուրս է եկեր։ Իր անօրինակ սխրագործութիւններուն իբրեւ վարձատրութիւն Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութիւնը անոր շնորհեց Սով. Միութեան Հերոսի տիտղոսը։

Սովետ. Միութեան Հերոս օդաչու—հարիւրապետ Գ. Աղամիրեանը կռուած է Ստալինկրատի եւ Լէնինկրատի պաշտպանման ծանր օրերուն եւ իր օդատորմիղով վիթխարի կորուստ պատճառեր է թշնամիին։ Ունեցած է 400 մարտական թռիչք։

Սով. Միութեան հերոս օդանաւային հեռաւոր գործողութիւններու օդաչու հազարապետ Աշոտ Գասպարեանը գիշերային թռիչքի վարպետ է։ Ան երեք հերոս քաղաքներ՝ Օտեսան, Սթալինկրատը եւ Լէնինկրատը պաշտպանող խիզախներէն է։ Օտեսայի պաշտպանութեան օրերուն ան ունեցեր է 156 մարտական թռիչք։ Լէնինկրատի ծանր օրերուն անընդհատ գրոհ տուեր է գերմանա-ֆաշական աւարառուներու վրայ։ Կատարած է 510 մարտական թռիչք, 60 անգամ իջեր է ուկրայնական ըմբոստներուն մօտ, անոնց հասցնելով ռազմանիւթ։ Իրեն շնորհուած է Սով. Հերոսի կոչում։

Երեւանի հացի փուռին նախկին հացթուխ Յակոբ Մանուկեանը աւարտելով Սեւաստոպոլի օդանաւային վարժարանը, գործօն կերպով մասնակցեր է օդային կռիւներուն, եւ վար իջեցուցեր է քսան եւ վեց գերմանական օդանաւ։ Մանուկեանը բարձրացած է օդանաւային հարիւրապետի աստիճանին եւ Արժանացած Հերոսի կոչումին։

Ամբողջ երկիրը գիտէ Սթալինեան բազէներ՝ հարիւրապետ Ստեփան Մամիկոնեանը, տեղակալ Պատրիկ Գազազեանը, փոխ-տեղակալ Ռաֆայէլ Գաբրիէլեանը, հարիւրապետ Վարդգէս Վարդանեանը, տեղակալներ Պետրոսեանը եւ Բուռնազեանը, որոնք հայրենական պատերազմի օրերուն իրենց օդաչուական բարձր յատկութիւններով դարձեր էին երկնքի տիրակալներ։

Անթիւ են հայ օդաչուներուն մարտական սխրագործութիւնները։ Անոնք ռուս, ուկրայնացի, բելոռուս, ղազախ, վրացի ու ատրբէջանցի օդաչուներուն հետ միասին երկնքէն հարուածելով թշնամին՝ հարթեր են վերջնական յաղթանակի ճամբան մինչեւ Պերլին։ (Ս. Հայաստան)

Հայերուն եւ անգամ մըն ալ Պարսիկներէն ազատելու հայ հայրենիքը, մինչեւ որ Դիոկղետիանոս կայսր հռչակուեցաւ 284ին։

Խորենացին, իր պատմութեան մէջ իբրեւ «մանրախուզիւ» քննութեամբ մը կը հաստատէ թէ Տրդատ, Դիոկղետիանոսի կայսերական աթոռ բարձրանալէն երեք տարի վերջ, 287ին ուրեմն, վերջնականապէս կը գրաւէ իր հայրենական գահը, նախկին գահակալութենէն 13 տարի վերջ։

ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՑԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ ՔԱՆԻ ՄԷՋ

Սեպտեմբեր 20ին բացուեցաւ Շարժանկարի փառատօնը (Ֆէսթիվալ) Ֆրանսայի ամէնէն գեղեցիկ ափերուն վրայ, Cannesի մէջ։ Իր տեսակին մէջ առաջինն է այս, պատերազմէն ի վեր։

Կը մասնակցին 19 ազգեր,— Արժանթին, (երկու ժապաւէն), Պելժիա (նոյնպէս), Տանըմարքա (նոյնպէս), Միացեալ Նահանգներ (չորս մը)։ Անգլիա պիտի ունենայ փաստանկարներ (documentaire) եւ սիրային պատմութիւններ, որոնց երեքը գունաւոր։ Մեքսիքա, Լեհաստան, Փորթուգալ, Շուէտ, Չեխոսլովաքիա, Խորհրդային Միութիւն, Քանատա, Եգիպտոս, Իտալիա, Նորվեկիա, Հոլանտա, Ռումանիա, Զուիցերիա, Ֆրանսա (վեց ժապաւէններ որոնց 5ը բնաւ ներկայացուած չեն)։ Ֆրանսացիները հպարտ են որ ներկայ փառատօնը տեղի կ՚ունենայ իրենց երկրին մէջ։

La Bataille du Railէն զատ որ արդէն շատ ծանօթ է եւ մեծապէս գնահատուած հասարակութեան կողմէ, պիտի ներկայացուին նաեւ ուրիշ հինգ ժապաւէններ։

Այս հինգ ժապաւէններէն մէկն է Անտրէ Ժիտի, La Symphonie Pastoraleը որ, հեղինակին գլուխ գործոցներէն կը համարուի, La Belle et la Bête որուն հեղինակն է Ժան Քոքթօ, ինչպէս նաեւ ժապաւէնը պատրաստողը, Patrie որուն մէջ կը գտնենք Pierre Blancharը կամ Un Revenantը որուն բեմադրիչն է Քրիսթիան Ժաք։ Ցետոյ կայ Le Père Tranquilleը, ծանօթ եւ սիրուած Նոէլ Նոէլին խաղարկութեամբ։ Մեծ յոյս կայ որ այս շարժանկարները յաջողին, շնորհիւ պատմութեանց հեղինակին, շարժանկարը պատրաստողին կամ դերակատարներուն։

Արդիւնքը պիտի որոշուի մասնաւոր մարմինի մը կողմէ որուն մէջ իւրաքանչիւր երկիր ունի մէկ մասնագէտ ներկայացուցիչ։ Շահող երկիրները պարգեւ պիտի ստանան 28 ծանօթ նկարիչներու գործերէն։ Փառատօնին ամբողջ տեւողութեան ընդունելութիւններ տեղի պիտի ունենան համաձայն ֆրանսական հիւրընկալութեան աւանդութեանց։ Եւ փառատօնը պիտի փակուի Հոկտեմբեր 5ին մասնաւոր ընդունելութիւնով մը որ տեղի պիտի ունենայ Hôtel Miramarի մէջ, վարչապետ Գ. Պիտոյի հրաւէրով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԻԷՆ, 23 Սեպտ. (Յառաջ). — Հ.Մ.Ը.Մ.ի մասնաճիւղի վարչութեան Ֆութպոլի յանձնախումբը կազմակերպած էր Ֆութպոլի մրցում Սեպտ. 22ին, հրաւիրելով Փոն տը Շէրիւի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը կատարելու համար բարեկամական մրցում մը, ընդդէմ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ա. խումբին, իսկ Հ.Մ.Ը.Մ.ի պատանի մարզիկները Ֆրանսական Փոնթ էվէքի Բ. խումբին դէմ։

Մրցումը տեղի ունեցաւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի մարզադաշտին վրայ։ Ժամանակէն առաջ մարզասէր հոծ բազմութիւն մը եկած էր քաջալերելու համար հայ մարզիկները։ Խաղը սկսաւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի պատանիներու խումբը ընդդէմ Փոնթ էվէքի Բ. խումբին, դատաւորութեամբ Յ. Մաթոսեանի։ Խաղը շատ հետաքրքրական եղաւ։ Հայ մարզիկները բոլորն ալ պատանիներ էին, որոնք եռանդուն խաղարկութեամբ յաղթեցին Փոնթ էվէքին 6-2ով։

Ապրիք, տղաք, դուք Հ. Մ. Ը. Մ.ին պատիւը պիտի բարձրացնէք օտարներուն առջեւ, ձեր լաւագոյն խաղերով եւ կարգապահութեամբ։

Ցետոյ դաշտ իջաւ ժամը 4ին Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ա. խումբը իր լաւագոյն կազմով, խաղալու համար, Փոն տը Շէրիւի Հ.Մ.Ը.Մ.ի խումբին դէմ։ Խաղը սկսաւ Փոն տը Շէրիւի յարձակողականով, բայց մեր վերջապահներուն եւ բերդապահին ճարպիկ խաղարկութեամբ գնդակները ետ կը մղուէին։ Երկուստեք լաւ խաղարկութիւն ցոյց կուտային. Վիէնի վերջապահին մէկ սխալէն օգտուելով, Փոն տը Շէրիւ շահեցաւ առաջին նշանակէտը։ Տասը վայրկեան վերջ Վիէն շահեցաւ հաւասարեցուցիչ նշանակէտը։ Առաջին կիսախաղը լրացաւ Փոն տը Շէրիւի Հ.Մ.Ը.Մ.ի յաղթութեամբ 2—1ով։

Քառորդ ժամ դադարէն վերջ սկսաւ երկրորդ կիսախաղը։ Վիէնի Հ.Մ.Ը.Մ.ը գեղեցիկ խաղարկութեամբ շահեցաւ հաւասար նշանակէտը։ Խաղը աւելի հետաքրքրական կը դառնար։ Փոն տը Շէրիւ կ՚ուզէր շահիլ եւ յաղթական նշանակէտը, սակայն Վիէնի Հ.Մ.Ը.Մ.ը վարպետ խաղարկութեամբ շահեցաւ երրորդ նշանակէտը։ Խաղը վերջացաւ Վիէնի Հ.Մ.Ը.Մ.ի յաղթութեամբ՝ 3-2ով։ Երկու խումբերն ալ կարգապահ խաղարկութեամբ ժողովուրդին գնահատութեան արժանացան։

Վիէնի Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ա. եւ Բ. խումբերը այս կիրակի 29 Սեպտ. պիտի մրցին C. S. O. V. Ա. եւ Բ. խումբերուն դէմ, Հ.Մ.Ը.Մ.ի ծանօթ մարզադաշտին վրայ։ Այս առթիւ սիրով կը հրաւիրենք մարզասէր հայ հասարակութիւնը, քաջալերելու համար հայ մարզիկները։ Ցաջողութիւն։

Յ. Մաթոսեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԴԷՊԻ ԼԻԹՈՒԱՆԻԱ

— Նափոլէօ՞նը… = Այո, Պոնափա՞րթը… = Խենդը… = Խենդ չէր։

— Հապա ի՞նչ էր, ի՞նչ հարկցաւ մինչեւ հոս գալով, Ֆրանսան չէ՞ր բաւեր մեզի, ի՞նչ գործ ունէր հոս, եւ մինչեւ Մոսկուա երթալու։

— Զինուորական յաղթանակներ, ազգերու նուաճում, կայսրութիւններ։

— Ի՞նչ մնաց իր փառքերէն. ըսէ՛։

— Պատմութիւնը իր մեծութեան։

— Եւ փլուզումը ահաւոր։

— Իբրեւ Ֆրանսացի պէտք է որ սիրես Նափոլէոնը։ = Ոչ։ Ես կ՚ատեմ բռնակալները, նոյնիսկ Ֆրանսացի, պատասխանեց Միքէն։

— Գիտե՞ս Միքէ, երբ որոշուած տեղը հասնինք, պիտի ներկայանամ իբրեւ մսագործ, խոհանոցը աշխատելու համար։

— Եթէ ընդունին՝ գէշ չէ։

— Պիտի փորձեմ։ = Փորձէ, թերեւս ինծի ալ կրնաս օգնել։ — Անշո՛ւշտ։ Երրորդ Ֆրանսացին, որ կը քալէր մեզի հետ՝ սկսաւ հետաքրքրուիլ, մանաւանդ որ՝ արհեստով խոհարար է եղած։

Որոշեցինք ուրեմն, որ երբ մեր տեղը հասնինք՝ պիտի դիմէինք գերման պարենաւորման կեդրոնը որ ուտելիք կը հայթայթէր խրամափոր բանուորութեան։ Եթէ ընդունէին …

Քալեցինք երկար, հեւքոտ, յոգնած, քրտնած ու ծարաւ՝ կտրեցինք 20 քիլոմեթր ճամբայ մը, փոշիներու մէջ թաղուած։ Կարաւանը կանգ առաւ անտառի մը եզերքը, լիթուանական գիւղ մը՝ չորս տուներով։ Չորս տունէն գի՛ւղ… Թուխ շապիկաւորները, որոնց թիւը հազիւ 50 հոգիի կը հասնէր, նախ իրենց համար սենեակներ ճարեցին, յետոյ՝ պարէնի պահեստին եւ բացօթեայ խոհանոցին տեղը որոշելով, կաթսաները կառքերէն վար իջեցուցին։ Մեզի համար տեղը որոշուած էր արդէն.— մարագները, ցախերու վրայ։

Ինչ գեղեցիկ կեա՜նք, փոշիներու մէջ, տախտակէ պատեր՝ որոնց ճեղքերէն հովը կը սուրար փչփչալէն։ Իրիկուները մուկերը եւ առնէտները կը պտտին, կ՚ելլեն հացի տոպրակներուն մէջ, ու երբեմն, մեզի հետ այնքան կը մտերմանան որ՝ գիշերը, պառկած ատենդ՝ երեսիդ վրայէն կ՚անցնին։ Վարժուեցանք իրենց հետ ու ամէն գիշեր, անոնց խշխշոցը կը լսէինք։ Մեր ճամբորդութեան ընթացքին ի՛նչ որ որոշած էինք, յաջողեցանք։

Ես, չորս ուրիշ Ֆրանսացի ընկերներու հետ՝ կերակուր կը պատրաստէի չորս հարիւր բանուորներու համար։ Փայտ կոտրելու համար երկու հոգի եւս ուզեցինք, մէկը՝ Լեհ, միւսը ճերմակ Ռուս։ Ուկրայնացիները, առհասարակ իրենք զիրենք «ճերմակ» Ռուս կ՚անուանէին։ Գերմաններուն համակրութիւնը շահելու համար էր որ անոնք այդ քայլը կ՚առնէին։ Չորս տուներէն մէկուն մէջ կ՚ապրէր Լիթուանցի գիւղացի մը, իր ընտանեկան պարագաներով։ Ծեր էր։ Ունէր անչափահաս զաւակներ եւ կաղ մշակ մը, Լենինկրատէն։ Բարեկամութիւն հաստատեցինք իրենց հետ. շատ բարի էին ու միամիտ, երկրագործութիւն կ՚ընէին։ Ունէին կովեր ու խոզեր, մանաւանդ այս վերջինէն։

Երկիրը աւազոտ է, ներքին խորերը՝ ջուրի պակասը զգալի։ Հորեր ունին, որոնց շատերը ամառը կը ցամքին։ Կը նեղուին կօշիկի եւ հագուստեղէնի համար։ Պարզ գիւղացիներ շատ կան։ Գաղտնի իրենց կուտայինք շաքար, լուցկի եւ սուրճ։ Սուրճը գերմանական արուեստական սուրճն էր, որ նեղ օրերուն կը փնտռուէր։

Բանուորները առտուան ժամը 6ին կ՚երթային եւ իրիկունը ժամը 5ին կը վերադառնային։ Ամէն իրիկուն ջրոտ ապուր մը կը պատրաստէինք իրենց, թէեւ միս կը մանրէինք ապուրին մէջ, բայց ջուրը միշտ ալ պատուի էր։ Երբեմն, քիչ մը գետնախնձոր կը խառնէինք, սակայն, ոչ մեծ քանակութեամբ։ Կար նաեւ «ծեծած», զոր Գերմանացիները «կրիւց» կ՚անուանէին։ Հաց, մարգարին, երբեմն ալ պանիր կը բաժնէինք առտուան նախաճաշին համար։ Փաստօրէն օրը մէկ անգամ կերակուր կուտային։ Այսպիսի ուտելիքով առիւծ մը կրնար ամառնային գայլի մը երեւոյթն առնել։ Ֆրանսացիները շատ սրամտօրէն «ռեժիմ կանտի» կ՚անուանէին. կատարեալ միջոց նիհարնալու համար։ Ու երբ հարիւրաւոր բանուորներ պոչ կը բռնէին երկու շերեփ ապուրի համար, կռիւը եւ իրար հրմշտուքը անխուսափելի կը դառնար։ Լեհերը, սանկ գործերու մէջ մէկ հատիկ են։ Այսպէ՛ս, անոնք խորամանկօրէն պոչ բռնելու առաջինները կ՚ըլլային, ու երբ իրենց բաժինը շուտ մը ուտելու ըլլային՝ կրկին պոչ կը բռնէին, ու ասոր համար, յաճախ, կերակուրի կաթսան կը պարպուէր, բայց պոչը դեռ կար ու կը սպասէին կերակուրի։

Թ. ՀԵՐՈՅԵԱՆ

(4)

Ինչպէս պիտի արձակուի պատժական վճիռը

Նիւրընպէրկի միջազգային ատեանը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ 22 ամբաստանեալներու դատավճիռները պիտի արձակուին երկուշաբթի օր, 30 Սեպտեմբեր: Առաջին օրը դատախազները աչքէ պիտի անցընեն ամբողջ դատավարութիւնը որ տեւեց ինը ամիս: Երկրորդ օրը պիտի արձակուին վճիռները 22 ամբաստանեալներուն եւ եօթը կազմակերպութեանց դէմ: Այս վերջիններու մասին տրուելիք վճիռը պիտի ըլլայ հետեւեալը.— Այդ կազմակերպութիւնները ոճրագործակա՞ն են թէ ոչ: Այդ հիման վրայ պիտի դատուի նոյն կազմակերպութեանց ո եւ է մէկ անդամը, եթէ ատեան կանչուի: Այդ եօթը կազմակերպութիւններն են.— S. S., S. D., S. A., Կէստափօ, քաղաքական ղեկավարութիւն, ընդհ. սպայակոյտ եւ վերին հրամանատարութիւն, եւ գերմանական դահլիճը:

Եթէ գործողութիւնները չվերջանան Հոկտ. 1ին, պիտի շարունակուին մինչեւ երրորդ օրը: Դատավճիռները պիտի հաղորդուին անթելի միջազգային ցանցով, բայց ոչ ուղղակի դատասրահէն:

Միջազգային Ատեանը Օգոստոս 31ին լսեց ամբաստանեալներուն վերջին յայտարարութիւնները: Ամէնքն ալ ըսին թէ անմեղ են: Շատերը խնդրեցին խնայել գերման ժողովուրդին եւ պատեհութիւն ընծայել վերաշինելու իր երկիրը:

★ Գերմանիոյ Միջդաշնակցային վերստուգիչ յանձնաժողովին որոշումով, 22 ամբաստանեալներէն անոնք որ մահուան կը դատապարտուին, պէտք է կախուին կամ գլխատուին մահավճիռին արձակման 15րդ օրը: Մահավճիռներուն գործադրութիւնը տեղի պիտի ունենայ առանց հրապարակային ցոյցի, կախաղանով կամ գլխատումով: Եթէ 15րդ օրը կիրակի ըլլայ, վճիռը պիտի գործադրուի յաջորդ օրը: Եթէ, ինչպէս կը յուսացուի, վճիռները արձակուին Հոկտեմբեր 1ին, 15րդ օրը պիտի ըլլայ չորեքշաբթի, 16 Հոկտեմբեր: Զորս օր պայմանաժամ պիտի տրուի ամբաստանեալներուն, վերաքննութեան դիմելու համար: Ամբաստանեալները կրնան բողոքել միայն վճիռին դէմ, եւ ոչ թէ յանցապարտութեան կամ անմեղութեան մասին:

Ամբաստանեալներէն անոնք որ բանտարկութեան կը դատապարտուին, անմիջապէս պիտի փոխադրուին որոշուած բանտը:

Իրականին մէջ 21 ամբաստանեալներ կը գտնուին Նիւրընպէրկի մէջ, 22րդը, Պորման — Հիթլէրի մտերիմը, պիտի դատուի ի բացակայութեան:

Յնդիր է թէ թոյլ պիտի տրուի՞ որ զինուորական ամբաստանեալները, Կէօրինկ, Եօտլ, Ռատէր, Տէօնից եւ Քայթըլ մեռնին իբրեւ զինուորներ, այսինքն գնդակահարուին, փոխանակ կախուելու կամ գլխատուելու:

Մահավճիռներու գործադրութեան վայրը կրնայ ըլլալ Նիւրընպէրկ կամ Պերլին: Գործողութեանց ներկայ պիտի ըլլան ամերիկեան, անգլիական, խորհրդային եւ ֆրանսական բանակներու ներկայացուցիչները եւ զինուորական լուսանկարիչներ:

Սահմանադրութեան քննուկը

Թերթերը կը գրեն թէ կարելի եղած է միջին ճամբայ մը գտնել, երեք մեծ հոսանքներու միջեւ ծագած անհամաձայնութիւնը փարատելու համար: Ժողովրդային Շարժումը (M. R. P.), որուն ներկայացուցիչները առած քալած էին, յայտնեցին թէ համաձայնած են ընկերվարականներուն եւ համայնավարներուն հետ, հանրապետութեան նախագահի ընտրութեան եղանակի մասին: Բայց կան ուրիշ կէտեր որոնց մասին համաձայնութիւն չէ գոյացած:

Շատ բան կախում ունի զոր. տը Կոլի կիրակի օրուան ճառէն: Լէոն Պլում անգամ մը նկատած է քննադատել զօրավարին բռնած դիրքը: Եթէ ընդհանուր պատահի զօրավարին եւ Ազգ. Ժողովին միջեւ, երկիրը երկու մասի պիտի բաժնուի, ինչ որ կրնայ շատ ծանր հետեւանքներ ունենալ:

Ֆրանսական գործակալութեան տեղեկութեանց համաձայն, եթէ Սահմանադիր Ժողովը քուէարկած չըլլայ նոր սահմանադրութիւնը, տը Կոլի բանախօսութեան առթիւ, զօրավարը պիտի բաւականանայ պարզելով իր նախընտրած սահմանադրութեան գլխաւոր գիծերը: Եթէ նախագիծը քուէարկուած ըլլայ կարեւոր բարեփոխումներով, պիտի առաջարկէ որ ազգը «այո» պատասխանէ: Եթէ քուէարկուած Սահմանադրութիւնը միայն աննշան փոփոխութիւններ կը պարունակէ, զօրավարը պիտի պահանջէ «ոչ» պատասխանել:

★ Ոստիկանութիւնը եւ ուրիշ պետական պաշտօնեաներ որոշեցին գործադուլ չհռչակել: Սեղանաւորական հաստատութեանց պաշտօնեաներուն գործադուլը կը շարունակուի:

---

197 ՀՌԳԻ զոհ գացած են օդանաւային արկածներու, մէկ ամսուան մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆ արտասահման մեկնող ճամբորդները իրաւունք պիտի ունենան 75 սթերլին դուրս հանելու երկրէն՝ 12 ամսուան համար, յառաջիկայ Նոյեմբեր 1էն սկսեալ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ընդծովեայ պատերազմի բաժնին պետը, Սթայըր յայտարարեց որ եթէ նոր պատերազմ մը ծագի, Ամերիկա առաջին գիծի վրայ պիտի հանէ բոլորովին արդիական սուզանաւ մը: «Պիտի ունենանք սուզանաւեր որ կրնան ռմբակոծել: Պիտի ունենանք սուզանաւեր — օդանաւակիր — որոնց ռումբերը ռատիոյի ալիքներով պիտի շարժին: Պիտի ունենանք նոյնպէս օդանաւեր առանց վարիչի որոնց կայանը անյայտ պիտի մնայ»:

ՍԹԱԼԻՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ առթիւ, թեր ու դէմ կարծիքներ կը յայտնուին միջազգային մամուլին մէջ: Փարիզի ձախակողմեան թերթերը ընդհանրապէս գոհ կ'երեւան: Թունդ հակաբոլշեւիկ թերթ մը, L'Epoque, կը հարցնէ որ «եթէ Սթալին չի հաւատար պատերազմի վտանգին, Խ. Միութիւնը ինչո՞ւ դադրեցուցած է զօրացրումը, ինչո՞ւ գերման զոր. Փաուլուս եւ Ֆրանսացի զոր. Փնիօ կը գործածուին մարզերու կարմիր բանակը: Եթէ Սթալին չի հաւատար հիւլէական ռումբին, Ռուսիա ինչո՞ւ տենդագին կը շահագործէ իւրանիումի պահեստները Քանդալաքայի մէջ (Թուրքեստան), Հարաւ. Պայքալի եւ Եոհաքիմշթալի մէջ (Չեխոսլովաքիա): Անգլեւսաքսոն մամուլն ալ գոհունակութիւն յայտնելով հանդերձ, որոշ վերապահութիւն կը ցուցնէ:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՆՐԱՏՈՒՆՆԵՐԸ վերջնապէս պիտի փակուին Հոկտեմբեր 13ին, համաձայն ապրիլ 13ի օրէնքին: Շատ մը փոքր տուներ փակուած են արդէն, եւ կը մնան 58 մեծ հաստատութիւններ:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ նախկին սպայ Լէքլուօն, իբրեւ սպանիչը Վիքթոր Պաշի (80 տարեկան) եւ իր կնոջը, ինչպէս եւ իբրեւ կազմակերպիչը շարք մը ոճիրներու:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ Արաբները եւ Հրեաները վերջնապէս մերժեցին մասնակցիլ Լոնտոնի խորհրդաժողովին:

ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԵՐԸ, որոնք մինչեւ ժամը 23 կը բանին, երթեւեկը պիտի շարունակեն մինչեւ ժամը 0.15, Հոկտեմբեր 1էն սկսեալ:

ՏԽՐՈՒՆԻ — ՊԱՐՈՅՐ ՔԷՉԵԱՆ

Պոլսոյ թերթերէն ցաւով կ'իմանանք թէ մեռած է Բիւզանդ Քէչեանի երէց որդին ալ, Պարոյր: (Քանի մը տարի առաջ մեռած էր միւս եղբայրը, Աշոտ, իսկ վերջերս՝ երրորդը՝ Արշակ):

Ուսանող Սանասարեան (Կարին) եւ Պէրպէրեան (Պոլիս) վարժարաններու, Պարոյր Քէչեան կանուխէն մտած էր լրագրական ասպարէզը, իբրեւ խմբագիր իր հօրը հիմնած օրաթերթին՝ «Բիւզանդիոն»ի: Անոր փակումէն ի վեր (անցեալ գինադադարին), կը զբաղէր ուսուցչութեամբ, միեւնոյն ատեն աշխատակցելով զանազան թերթերու: Ունէր տոկուն հմտութիւն, թէեւ պահպանողական էր, ինչպէս հայրը:

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ՝ բոլոր ծանօթներուս եւ բարեկամներուս կուզամ յայտարարել որ ճաշարան-սրճարանս փոխադրած եմ, 31 rue Bernard du Bois, Marseille:

Ե. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Գեղարուեստական շքեղ երեկոյթ

Բանաստեղծութեան, Պարի եւ Երաժշտութեան, կազմակերպուած Ռ. Ասլանեանի եւ Ե. Կիւլիւմեանի կողմէ, Շաբաթ 12 Հոկտեմբեր, ժամը 20.30ին, Salle d'Iénaի մէջ (10 Ave. d'Iéna):

Կը մասնակցին Փարիզի քոնսէրվաթուարի առաջին մրցանակները, Րաֆֆի Պետրոսեան, Ռէժին Յովհաննէսեան, Միշէլ Մալխասեան եւ երիտասարդ արուեստագէտներու հոյլ մը, որոնցմէ Օր. Մ. Էֆիզեան եւ Օր. Հ. Խտշեան, Օր. Ա. Տիւմէճեան: Տոմսերու գիները՝ 75, 100, 150 եւ 200 Ֆր.: Նախապէս տոմսերը հայթայթել սովորական վայրերէն: Սահմանափակ տոմսեր:

ՎԻԷՆԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽԸՆՋՈՅՔԸ՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն: Գեղարուեստական ընտիր բաժին: Ներկաները պիտի հիւրասիրուին Խաչուհիներու եւ սանուհիներու կողմէ, զանազան խմիչքներով եւ ուտելիքներով: Վայրը եւ ուրիշ մանրամասնութիւններ տեղւոյն վրայ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ նորակազմ երկսեռ երգչախումբին համերգը տեղի կ'ունենայ 8 Դեկտեմբերին, Casa d'Italiaի մէջ, Վ. Սարգսեանի ղեկավարութեամբ: Նոր անդամներ կ'ընդունուին մինչեւ Սեպտեմբերի 30ը, Salle Mazenod, ժամը 19—20:

La Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 17

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ 28 Սեպտ. շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ընկերվարականներու սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՋԱՒԱՐԵԱՆ կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 8.30ին, Խրիմեան դըպրոցին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս Ուր. Սէն Ժէռոմ, կիրակի (29 Սեպտ.) Քաղաքի եւ Էքսի խումբերը, կիրակի կէս օրէ վերջ Կարտանի խումբը:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Գաննէօ Քաշանի Արծիւ ենթակոմիտէին նախորդ ժողովի շարունակութիւնը՝ այս ուրբաթ ժամը 8.30ին, Ակումբի սրահը:

ՎԱԼԱՆՍԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի, Ռոմանի, Սէն Ժիւլիէի եւ Փոն տ'Օպնայի բոլոր ընկերները այս կիրակի, առտուան ժամը ճիշդ 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Վալանսի Ա. Ահարոնեան ակումբը, 11 Ave. Gambetta, Valence: Ընտրութիւն պատգամաւորի:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առտու ժամը 9ին, Café Noaillesի սրահին մէջ: Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առտուան ժամը 9ին, «Մուրատ» Ակումբին մէջ (Սէն Մարթէն): Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Հ. Յ. Դ. ԿՐԸՆՈԲԼԻ Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՎՐԻՊԱԿ.— Տէր եւ Տիկին Կ. Յակոբեանի կողմէ Տիգրանակերտի Հայր. Միութեան նուիրուած գումարն է 3000, եւ ոչ թէ 300 Ֆրանք:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ հինգշաբթի օրերու դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 4ին, հինգշաբթի, ուսուցչական նոր կազմով: Ինչպէս նաեւ չափահասներու գիշերային դասընթացքները երեքշաբթի եւ հինգշաբթի երեկոները: Կանոնաւորութեան համար հոգաբարձութիւնը կը խնդրէ ծնողքներէն որպէսզի իրենց զաւակները առաջին օրէն իսկ դպրոց առաջնորդեն:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Samedi 28 Septembre 1946 Շաբաթ 28 Սեպտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4813—Նոր շրջանի թիւ 452 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԳՐԵԼ ԵՒ ԽԱՂԱԼ ՉԱՓԻ ՎՐԱՅ

Ընդհանուր մաքրագործումին առթիւ, Մոսկուայի պաշտօնաթերթը մասնաւոր խստութեամբ խարանեց խորհրդ. թատրոնին թերութիւնները։

Ինչպէս բացատրեցինք երէկ, առաջին մեղքն այն է որ՝ խորհրդային իրականութենէն ներշնչուած նիւթերը շատ փոքր տեղ կը գրաւեն արդիական ներկայացումներուն մէջ։ Եւ եղածներն ալ «տկար գործեր են, գաղափարներէ զուրկ»։ Եւ յետոյ, այնպիսի գործեր ուր խորհրդային քաղաքացիները «հրէշային ծաղրանկարներու վերածուելով, կը ներկայացուին իբրեւ նախնական եւ անմշակ մարդիկ, Փղշտացիներու ճաշակներով եւ բարքերով»։

Փրավտա բարձրաձայն կը յայտարարէ թէ խորհրդային կեանքն ալ խեղաթիւրուած է այդ խաղերուն մէջ, թէ լեզուն չիտակ չէ, իսկ բեմադրութիւնը ողորմելի է, յաճախ յանձնուած ըլլալով միջակ բեմավարներու ։

Աւելի ծանր պարագայ մը.

— Տնօրէններուն մէջ տակաւին կուսակիցներ կան այն տեսութեան որուն համաձայն թատրոնը պէտք է զարգանայ իրեն յատուկ օրէնքներով, որոնք որ եւ է կապ չունին երկրին քաղաքական կեանքին հետ։ Այս մարդիկը չեն հետաքրքրուիր ժողովուրդին կեանքով եւ ծուռ ճամբու մը վրայ կ'առաջնորդեն խորհրդային թատրոնը»։

Ուրիշ ի՞նչ մեղքեր կը մատնանշուին։

Առաջին.— Զարմացնող չափ են պատմական թատերախաղերը։ Եւ յետոյ, կան պատմական խաղեր «որոնք իբրեւ գաղափարական պատկեր կը ներկայացնեն ցարերու, խաներու, տանուտէրներու կեանքը»։

Այս մեղադրանքին իմաստը հասկնալու համար, կը բաւէ ըսել թէ պատերազմէն առաջ եւ մանաւանդ պատերազմի ընթացքին լոյս տեսան բազմաթիւ պատմական վէպեր եւ թատերախաղեր, բոլոր հանրապետութեանց մէջ։ Ռուսերը ունեցան իրենց «Իվան Ահեղ»ը, «Մեծն Պետրոս»ը, «Իշխան Մինին»ը եւ Ալեքսանդր Նեվսկին։ Ինչպէս Հայաստանը իր «Գայլ Թագաւորը», «Վարդանանք»ը եւ «Արայ Գեղեցիկ»ը։

Երկրորդ.— Խորհրդային թատրոնը չափէն աւելի տեղ կուտայ օտար թատերախաղերու, «գռեհիկ եւ առեւտրական խաղեր, որոնք բացէ ի բաց քաղքենի կարծիքներ եւ քաղքենի (պուրժուա) բարոյական կը քարոզեն»։

Պաշտօնաթերթը կը յիշէ այդ խաղերուն գըլխաւորներն ալ,— «Վտանգաւոր տարիքը» (Փինէրօ), «Փոքր Սրճարանը» (Թրիսթան Պէրնառ), «Անցեալու փուշը» (Լապիշ) եւայլն, որոնք բոլորն ալ կըլլատագովեն դրամատիրական կարգուսարքը, վարդագոյն կը ներկայացնեն քաղքենի ընկերութիւնը» եւն.։

Կարճ խօսքով, Արեւմուտքի վարչութիւնն ալ ամբաստանելի աթոռին վրայ դամուած է, «փորձած ըլլալով թունաւորել խորհրդային քաղաքացիներու գիտակցութիւնը, վերակենդանացնել դրամատիրութեան մնացորդները, քաղաքացիներու միտքին եւ բարքերուն մէջ»։

Օրուան լուրերէն իմացանք թէ ի՛նչ կը հրամայէ ամենազօր Կեդր. Կոմիտէն, մատնանշուած թերութեանց առթիւ, տնտեսականէն մինչեւ գրական-գեղարուեստականը ։

Պատուէրները շատ խիստ են, եւ պարտաւորիչ՝ Խ. Միութեան մէկ ծայրէն միւսը։ Ամենամեծ հանրապետութենէն մինչեւ յետին ինքնավար շրջանը։

Գրել եւ խաղալ չափի վրայ։ Կեդր. Կոմիտէին պարտադրած գիծն է գերագոյն օրէնքը՝ թ՛է խմբագրին, թ՛է գրագէտին թ՛է բանաստեղծին համար։ Եւ տեսանք որ բոլորն ալ երեսնկեալ խոնարհեցան անոր սաստերուն առջեւ, մեղայականներ ստորագրելով։ Ինչպէս 1936—37ին։

Այսօր մանր լուր մը պիտի կարդաք Վրաստանի մէջ կատարուած մաքրագործումի մասին։

Մաղթենք որ մեր միւռոնաբար Հայաստանն ալ ժամն ազատի այս նոր հաշուեյարդարէն։

Չե՞ն բաւեր 1936—37ի զոհերը,— մեծ մասով ծնունդ խորհրդային կարգուսարքի ։

Մարդիկ ընդհանրապէս աւելի մոլեռանդ կ'ըլլան ծայրագաւառներու մէջ։ Կամ ստորադաս պաշտօններու վրայ ։

Երանի՛ թէ իմաստակ մարդիկ «վազէ» չհասկնան, երբ Մոսկուան «քալէ՛» կ'ըսէ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԻՐՔ ԵՒ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

— Խելք մը սորվեցուցէք, մեծ մտմտուքի մէջ եմ ...

— Պատմէ՛ տեսնենք։

— Քանի մը հարիւր կտոր գիրք ունիմ. սենեակիս մէկ անկիւնը գրադարանի պէս բան մը շինել կ'ուզեմ. կը չափեմ, կը ձեւեմ, մէջէն չեմ կրնար ելլել ...

— Ա՛տ ալ մտածելիք բան ըլլար, մէկ - երկու կտոր տախտակ, քիչ մը գամ, յղկիչ մը, սղոց մը, եղաւ լմնցաւ։ Գիրքերդ քով-քովի կը շարես եւ կ'ունենաս աղուոր գրադարան մը ...

— Բանը դիւրին է. եթէ գիրքերս ֆրանսերէն կամ անգլերէն ըլլային, հրաւ ալ բան մը չէր, բայց եկուր տես որ ես միայն հայերէն գիրք ունիմ ։

— Լեզուն գրադարանին հետ ի՞նչ կապ ունի, եղբայր, գիրքը գիրք է...

— Շատ կը սխալիք. հայերէն գիրքերը ձեւ չունին։ Գիրքեր ունինք մէկ միլիմեթր հաստ, երեսուն սանթիմեթր բարձր, չորս սանթիմեթր լայն. գիրքեր ունինք Ցառաջի մէկ քառորդին ծաւալով եւ տասնըվեց էջ։ Գիրքեր ունինք քառակուսի եւ բարակ։ Գիրքեր ունինք քառակուսի և հաստ։ Վենետիկը կը հրատարակէ գիրքեր որ կը կորսուին ափիդ մէջ։ Ամերիկայէն կուգան գիրքեր որոնք չէքի տետրակի ձեւ ունին։ Մանինկ Պէրպէրեանի «Արձակ երգերը» ի՞նչպէս կրնամ վահրամ Սօֆեանի «Նոր Գարուն»ին քով դնել։ Եզնիկն ու Ղազար Փարպեցին ի՞նչպէս Ա. Ալպօյաճեանի «Կեսարիա»յին քովը շարեմ. հապա՞ պարբերաթերթե՞րը. խենթենամ պիտի ...

Իրաւ ալ խենթենալիք բան է։

Եթէ այսպէս շարունակենք, մօտ ատենէն կ'ունենանք եռանկիւն, կլոր, բազմանկիւն գիրքեր։ Քիչ մը եւս, եւ լոյս պիտի տեսնեն հայերէն գիրքեր որոնք վարէն վեր պիտի կարդացուին ... առաջին էջն ալ հատորին ետեւը.

Արդիական ենք, վերջապէս ...

ՃԱՆԿ

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄԸ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի «Փրավտա» եւ «Իզվեստիա» թերթերը կը գրեն թէ Սեպտեմբեր 17ին վերջացած է Վրաստանի գրողներու համագումարը։ Այս առթիւ խստօրէն քննադատուած են քանի մը գրողներու սխալները։ Դատապարտուած է «զուտ քնարերգութիւնը» որ պատճառ է դարձած «ապոլիտիկ» (ապաքաղաքական) եւ գաղափարազուրկ գրուածքներու հրատարակութեան։

Դատապարտուած են բանաստեղծ Մաշաշւիլին իր Թախծոտ, իսկ երկու ուրիշ բանաստեղծներ՝ յոռետես ստեղծագործութիւններու համար։

★ Հայ գրողներու համագումարին առթիւ՝ պետական հանր. գրադարանին մէջ պատրաստուած է մեծ ցուցահանդէս մը հայ գրքի առաջին տպագրութենէն մինչեւ մեր օրերը։ Պիտի ցուցադրուին նաեւ հայկական հնագոյն ձեռագիրները ։

1939Ի ՌՈՒՍՈ-ԳԵՐՄԱՆ ԳԱՂՏՆԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ պիտի հրատարակուին Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան կողմէ։

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ զինադադար մը կնքուած է Շիրազի ապստամբներուն եւ կառավարութեան միջեւ։ Ուրիշ լուրի մը համաձայն ապստամբները կը սպառնան Շիրազի ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ կոլխոզներու մաքրագործումը կը շարունակուի։ Նախարարական խորհուրդը հաստատած է մասնաւոր յանձնախումբին տեղեկագիրը, որուն համաձայն «եղեռնական գործեր կատարուած են, արջառի, ոչխարի, հաւերէնի եւ ուրիշ արտադրութեանց բացայայտ գողութենէն մինչեւ պետական հողերու ապօրէն բաշխում անհատներու» եւն.։ Դատի յանձնուած են ութ շրջանային բարձրաստիճան պաշտօնատարներ ։

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ առջի օր պաշարեց աւազակներու որջ մը Շամփինյիի մէջ (Փարիզի մօտ), ղեկավարութեամբ ոստիկանութեան վերատեսուչին։ Զարագործներէն մէկը սպաննուեցաւ, մէկը վիրաւորուեցաւ, եօթը ձերբակալուեցան, երեքը փախան։ Որջը սրճարան մըն էր, յարակից շէնքով։ Աւազակները փոխանակ անձնատուր ըլլալու, կրակ բացած էին գնդացիրներով եւ հրացաններով։ Կը կարծուի թէ այս այն աւազակախումբն է որ վերջերս յարձակեցաւ Թղթատարական կառքերու վրայ ։

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ֆրանսայի «Երեք Մեծերը», Ժողովրդական Շարժում (M. R. P.), ընկերվարական եւ համայնավար, վերջապէս համաձայնեցան Սահմանադրութեան նոր նախագծի մասին, տքնաջան բանակցութիւններէ վերջ։ Հինգշաբթի օր, Ազգ. ժողովին Սահմանադրութեան Ցանձնաժողովը 33 ձայնով վաւերացուց նոր նախագիծը։ Ձեռնպահ մնացին վեց հոգի, զանազան հոսանքներէ (արմատական եւն.) ։

Այս համաձայնութեամբ կը փարատի ծանր մղձաւանջ մը, որ շաբաթներէ ի վեր կը ճնշէր թէ Ազգ. Ժողովին եւ թէ հանրային կարծիքին վրայ։ Վերջին լուրերէն կը հետեւի թէ Ազգ. Ժողովը նոր նախագիծը պիտի քուէարկէ շաբաթէն կիրակի, ուրիշ խօսքով՝ զօր. տը Կոլի կիրակի օրուան ճառէն առաջ։ Իսկ հանրաքուէն տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 13ին ։

Գոյացած համաձայնութիւնը մեծ յաջողութիւն մը կը համարուի վարչապետին՝ Պ. Պիտոյի համար։ Նախապէս երեք գլխաւոր հոսանքները կը խորհէին յետաձգել իրենց որոշումը, սպասելով տը Կոլի ճառին, բայց վերջին պահուն ընկերվարականները եւ համայնավարները փոխեցին իրենց դիրքը։ Մինչ այս մինչ այն, նոր խօսակցութիւններ տեղի ունեցած էին զօր. տը Կոլի խորհրդականին հետ։ Երկար խորհրդակցութիւններէ վերջ, ընկերվարականները եւ համայնավարները այն եզրակացութեան յանգեցան թէ նոր յետաձգումը պիտի ծառայէ աւելի պահանջկոտ դարձնելու Ժողովրդական Շարժումը, հետեւաբար նախընտրեցին համաձայնիլ կարգ մը զիջումներ կատարելով, քան թէ ձգել որ Ժող. Շարժումը զօր. տը Կոլի կողմն անցնի, անոր խօսելիք ճառէն վերջը։ Մնաց որ, Ժող. Շարժումն ալ գոհ է համաձայնութենէն, որովհետեւ կարգ մը շօշափելի զիջումներ ստացաւ. իսկ ինչ որ աւելի կարեւոր է, կը հաւատայ թէ եղած զիջումները կրնան գոհացնել զօրավարը։ Իրենց կարծիքով, հաւանական է որ զօրավարը ետ առնէ իր բացասական դիրքը նոր Սահմանադրութեան մասին։

Ինչ կը վերաբերի զօրավարին տեսակէտներուն, լուրերը հակասական են։ Իր մտերիմներէն մէկն ըսեր է.— «Իմ տպաւորութիւնս այն է թէ զօրավարը դարձեալ «ոչ» պիտի ըսէ». մանաւանդ որ արմատականները եւ Կոլեան խմբակցութիւնը վճռապէս մերժած են ընդունիլ Երեք Մեծերուն միջեւ գոյացած համաձայնութիւնը։ Անոնց կարծիքով, քուէարկուած նախագիծը էական երաշխաւորութիւններ չընծայեր սահմանադրական ազատութեանց մասին ։

Ամէն պարագայի մէջ, վիճակը ձգուած է։ Երեք մեծ հոսանքները վերջնապէս համաձայնած ըլլալով, եթէ զօր. տը Կոլ նորէն ընդդիմանայ, այն ատեն լուրջ փորձի մը պիտի ենթարկուին իր անձնական հմայքը եւ ժողովրդականութիւնը, Հոկտեմբեր 13ի քուէարկութեան ատեն։ Կարգ մը թերթեր արդէն չեշտակի դիրք բռնած են զօրավարին դէմ։ Դիմադրական Ճակատի օրկաններէն Franc Tireur երէկուան թիւով կ'ազդարարէր հետեւեալ խորագիրներուն տակ, երեք սիւնակի վրայ.—

« Զօր. տը Կոլ վտանգ մըն է Հանրապետութեան համար։ Այլեւս կասկած չկայ այս մասին.ան կը տենչայ անձնական իշխանութեան եւ կը պատրաստէ իր գահակալութիւնը։ Ժամանակ է որ հանրապետական կուսակցութիւնները միանան եւ գործեն, եթէ կ'ուզեն փակել դիկտատուրայի ճամբան »։

★ Քուէարկուած Նախագծին համաձայն, հանրապետութեան նախագահը պիտի ընտրուի դաղտնի քուէարկութեամբ, ինչպէս կը տրամադրէ 1875ի սահմանադրութիւնը։ Երկրորդ ժողովը, Հանրապետութեան Խորհուրդ, պիտի ընտրուի երկաստիճան քուէարկութեամբ։ Վարչապետը նախապէս խորհրդարանին պիտի ներկայացնէ իր կազմելիք դահլիճին քաղաքականութիւնը, եւ գործի կրնայ ձեռնարկել երբ վստահութիւն շահի հրապարակային քուէարկութեամբ եւ մեծամասնութեամբ, բայց այն արտակարգ պարագաներէն ուր կարելի չէ գումարել Ազգ. Ժողովը եւն.։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ փոխ - վարչապետը, Սթանիսլաս Միխոլայչիք, նախագահ գիւղացիական կուսակցութեան, յայտարարեց թէ «պիտի կռուի մինչեւ վերջը, որպէսզի Լեհաստան ունենայ ազատ ընտրութիւններ։ Ամբաստանելէ ետք թէ ոստիկանութիւնը ու բանուորական կուսակցութիւնը սկսած են սարսափի նոր պայքար մը, Միխոլայչիք ըսաւ թէ իր կուսակցութեան անդամներէն շատերը առեւանգուած, յարձակումի ենթարկուած կամ ձերբակալուած են ։

ՍԹԱԼԻՆԻ «համայնավար կուսակցութեան պատմութիւնը» որ լոյս տեսաւ 1938 Հոկտեմբերին, ութ տարուան մէջ ծախուած է 31.317.000 օրինակ։ Թարգմանուած է 61 խորհրդային եւ 16 օտար լեզուներու ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ).

ՎԱՀԱՆ ՄԻՆԱԽՈՐԵԱՆ

ԽՄԲ.— Վերջերս առիթ ունեցանք հաղորդելու այս դժբախտ մտաւորականին մահուան պարագաները, Պելկրատի մէջ (1944 Յունիս 6): «Ցօստարեր» եւ «Հայրենիք» այս առթիւ բազմաթիւ թիւեր նուիրեցին իր յիշատակին:

Ստորեւ՝ «Հայրենիք»ի խմբագրականը, որ կը պարզէ անոր կեանքին գլխաւոր գիծերը (23 Օգոստոս).—

Վահան Մինախորեան ծնած է Գանձակի մէջ 1884ին եւ իր պատանեկութիւնն ու երիտասարդութիւնը զուգադիպած են մէկ կողմէ Ռուսիոյ քաղաքական եւ ընկերային յեղափոխական շարժման ամէնէն եռուն շրջանին, իսկ միւս կողմէ Կովկասի եւ Թրքահայաստանի մէջ հայ ազատագրական շարժման ամէնէն բուռն օրերուն: Ռուսիոյ մէջ քաղաքական եւ ընկերային յեղափոխութեան դրօշակիրն էր այդ շրջանին առաւելապէս սոցիալիստ-յեղափոխականներու կուսակցութիւնը, մինչ Կովկասի մէջ հայ ազգային ազատագրական շարժման ղեկավարն էր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Այդ երկու կուսակցութիւններու գաղափարական հզօր շունչին տակն էր որ հասակ կը նետէր 900ական թուականներու հայ գաղափարապաշտ սերունդը: Վահան Մինախորեան այդ սերունդի փայլուն ներկայացուցիչներէն մէկն էր:

Մինչեւ 1903 թիւը Հ.Յ.Դաշնակցութիւնը իր բովանդակ ուժով նուիրուած էր միայն ու միայն Թրքահայ Դատին: Այդ թուականին էր, որ հայ եկեղեցական կալուածներու բռնագրաւումի դէմ կռուելու համար Հ.Յ.Դաշնակցութիւնը պայքարի նոր ճակատ բացաւ ընդդէմ ցարական բռնակալութեան: Թէեւ ցարական կառավարութեան դէմ բացուած պայքարը ազգային գետնի վրայ էր, սակայն իր այդ քայլով Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, բնականաբար, մասնակից կը դառնար համառուսական յեղափոխական շարժումին: Իսկ այդ շարժումին մէջ յեղափոխական շեշտը դրուած էր որքան քաղաքական, նոյնքան եւ ընկերային խնդիրներու վրայ:

Համառուսական շարժման ազդեցութիւնը Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրայ պատճառ եղաւ որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան երիտասարդական շարքերու մէջ սկսին խմորումներ, որոնք արտայայտուեցան այսպէս կոչուած «անջատական» շարժումով, որուն պարագլուխներէն մին էր Վահան Մինախորեան: Այդ շարժումի մասին մեր ընթերցողները տեղեկութիւններ կը գտնեն «Հայրենիք»ի այսօրուան թիւի միւս էջերուն վրայ: Անջատական շարժումի ձախողանքէն յետոյ Վահան Մինախորեան հեռացաւ Յ. Հ. Դաշնակցութենէն եւ յարեցաւ ռուս սոցիալիստ—յեղափոխականներու կուսակցութեան, յետագային դառնալով հիմնադիրներէն մին հայ սոց.-յեղափոխականներու փոքրաթիւ կազմակերպութեան:

Սկզբունքի տարակարծութիւնով Հ. Յ. Դաշնակցութենէն հեռանալէ ետքն էր, որ աւելի ցայտուն կերպով արտայայտուեցաւ գաղափարական մարդու զմայլելի նկարագիրը Վահան Մինախորեանի մէջ: Համոզուած ընկերվարական եւ մոլեռանդ հայ հայրենասէր Վահան հայ ժողովուրդի արիւնոտ դատը չստորադասեց իր գաղափարական սկզբունքներուն: 1909ին Վահան ցարական կառավարութեան կողմէ Սիպերիա աքսորուեցաւ: Աքսորավայրէն փախչելով ան վերադարձաւ Կովկաս, ուրկէ ապա անցաւ Թրքահայաստան ծառայելու հայ ժողովուրդին: Հաստատուելով Սամսոն մարմնամարզի ուսուցչի համեստ պաշտօնի մէջ, Վահան իր մաքուր նկարագրով եւ հանրային գործին գաղափարական նուիրումով շատ կարճ ժամանակի ընթացքին դրաւեց ընդհանուրի յարգանքն ու սէրը: 1915ին Սամսոնի հայութեան հետ Վահան բարձրացաւ Հայկական Գողգոթան, ուրկէ թէեւ հրաշքով ազատեցաւ, բայց ֆիզիքապէս ջախջախուած եւ կէս անդամալոյծ:

1917ին, Սամսոնի ռուսական գրաւումի շրջանին Վահան անցաւ Կովկաս: 1918էն մինչեւ 1920 Վահան Մինախորեան մասնակցեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան պետականկեանքին, նախ իբրեւ անդամ Հայաստանի Խորհրդարանի ընդդիմադիր խմբակի եւ ապա իբրեւ նախարար: Ընդդիմադիրի իր դերը Վահան Մինախորեան կ'ըմբռնէր այնպէս, ինչպէս «Նորին Մեծութեան ընդդիմադիրները», ժողովրդապետութեան դասական երկրին Անգլիոյ մէջ:

Հայաստանի Հանրապետութեան գոյութեան ընթացքին Վահանի ընդդիմադրութիւնը նոյնքան շինարար էր, որքան Հայաստանի ժողովուրդի ճնշող մեծամասնութեան կամքը ներկայացնող եւ պետութեան ղեկը վարող Հ.Յ.Դաշնակցութեան:

1921ին Վահանն ալ, բազմաթիւ ուրիշներու հետ ձեռք առաւ տարագրութեան ցուպը դէպի Պարսկաստան, դէպի Ջեխոսլովաքիա եւ Բուլկարիա, ուրտեղ, Պելկրատի մէջ անցան իր կեանքի վերջին օրերը:

Հ. Յ. Դաշնակցութենէն հեռանալու վայրկեանէն մինչեւ իր մահը, Վահան Մինախորեան իր հանրային կեանքի բովանդակ ընթացքին երբեք, վայրկեան մ'իսկ չպայքարեցաւ Հ.Յ.Դաշնակցութեան դէմ, որու անվերապահ նուիրումը հայ արիւնոտ Դատին ամէն կասկածէ վեր էր Վահանի համար: Վահան Մինախորեանի այս ազնուական կեցուածքը փոխադարձուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ այնպիսի անսահման վստահութեամբ, որուն արժանացած չէ Հ.Յ.Դաշնակցութեան և ոչ մէկ ուրիշ հակառակորդ: 1914ին, Համաշխարհային Ա. Պատերազմի նախօրեակի ճակատագրական օրերուն Կարինի մէջ գումարուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ընդհանուր Ժողովը: Վահան Մինախորեան հրաւիրուեցաւ եւ մասնակցեցաւ մեր Ընդհանուր Ժողովին ու կրկին մեկնեցաւ իր պաշտօնատեղին, Սամսոն, երբ պատերազմը արդէն պայթած էր:

Վահան Մինախորեանի ճշմարտասիրութիւնը, արդարամտութիւնը, այլասիրութիւնը եւ զգայուն սիրտը՝ հմայած եւ գրաւած են սէրը ոչ միայն հայ ընկերներու եւ ծանօթներու, այլեւ բոլոր այն օտարներու, որոնց հետ շփումի եկած է Վահան Բագուէն մինչեւ Սիպերիոյ աքսորավայրերը, եւ Պրակայէն մինչեւ Պելկրատ: Եւ այսօր, մեզ հետ միասին այդ օտարները անկեղծ կերպով կը սգան կորուստը այդ զմայլելի հայ հանրային գործիչի:

ՎԵՐՋԻՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Կը պատմուի թէ Հարուն - էլ - Րաշիտ, գաղափար մը կազմելու համար Պաղտատի բնակիչներուն քաջութեան մասին, գիշեր մը կը ծպտուի, կը զինուի եւ կ'երթայ կը մտնէ տունէ մը ներս, որ կարծես քէն ըրեր՝ քաղաքին դրան մօտ էր ապաւիներ: Կը մտնէ ներս զէնքը ձեռքը, տպաւորաքին,— Հասան աղա, սեղանին վրայ, պատառը բերանը կը մնայ ու կը քարանայ: Հարուն էլ Րաշիտ, ամենայն լրբութեամբ, կը բռնէ Հասան աղայի կնկան մազերը, խուրձ մը կը շինէ ու կը կտրէ, յետոյ օջախէն խանձած փայտ մը կ'առնէ եւ երկար պեխ մը կը գծէ աղջկանը շրթներուն վրայ: Ի վերջոյ համբոյր մը կնիկէն, համբոյր մը աղջիկէն, եւ թէմէննահ մը Հասան աղայի քաջութեան ի պատիւ, ու կը մեկնի:

— Մա՛րդ, կ'ըսէ կնիկը իր էրկան, չամչցա՞ր, ի՞նչպէս թոյլ տուիր որ անպատուէ մեզ, դէթ օգնութիւն պոռայիր՝ եթէ քաջութիւն չունէիր:

— Ի՞նչ կ'ըսես, կնի՛կ, կը պատասխանէ Հասան աղա, մազերդ կտրած եւ երեսդ համբուրած ժամանակ՝ անա՛նկ մը սեղմեցի ակռաներս, որ մարդուն ոսկորները ճաթեցան կարծեմ ...:

Մեր այս վէճին մասին խօսելով, ոմանք դիտել տուին ինծի թէ շա՛տ անգութ եւ անողորմ կը վարուիմ հայ գրականութեան միա՛կ ախոյեան (ի՛ր խոստովանութեամբ) յարգամեծար Գարսամեանի հետ,— յիշեցի ... Հարուն էլ Րաշիտը:

Բայց քանի կը կարդամ Գարսամեանի պատասխանները, կը հասկնամ որ ե՛ս եմ ծեծ ուտողը՝ ոսկորներս ճաթելու աստիճան,— ու կը յիշեմ ... Հասան աղային ակռաները:

Արդարեւ, Գարսամեան կը գրէ.—

*« Ես պիտի չուզէի երբեք Նարդունին տեսնել ա՛յնքան նկուն» (*Արեւմուտք, *թիւ 80): Ա՛յ մարդ, ի՞նչպէս նկուն չըլլամ, շատ ուժով կը զարնես եւ ոսկորներս կը ջախջախես, այնքան որ խորհեցայ կուսակցութեան դիմել, որպէսզի քեզի արգիլեն այլեւս յարձակիլ վրաս: Դիմել խմբագրութեան, որպէսզի տեղ չտան այլեւս յօդուածներուդ: Շարժման մէջ դնել բարեկամներս, որպէսզի գան համոզեն քեզ դադրեցնելու համար քննադատութիւններդ:*

Ի՞նչ ընեմ, ի՞նչ ըսեմ:

Կը կարծէի թէ հայ գրականութիւնը Քէլ Հասանին այգին է, ուր կարելի է մտնել վերէն ու վարէն, տակէն ու վրայէն: Ես երբեք միտքէս չէի կրնար անցընել թէ վտանգաւոր է հայ գրականութեան հետ խաղալ, եւ առանց նախապէս պատրաստուելու կամ հմտութիւն ամբարելու՝ ինքզինքիս տալ հեղինակութեան մը ազատութիւնը: Դուն, սակայն, վրայ հասար, հրապարակեցիր «գրական նուիրական յիշատակներու հանդէպ» գործած մեղքերս եւ մեր գրականութեան վարպետներուն հասցէին ուղղած «նախատինքներս»: Երեւան հանեցիր «հին առելութիւններս եւ ճաշակներս» զորս դրեր էի իմ գրական քննադատութիւններուս մէջ: Հաստատեցիր որ «լուրջ» չեմ եւ «ինքնագովութիւն» կ'ընեմ: Զմեղքցար վրաս, երբ յանցանքս թեթեւցնելու համար՝ «ուրանալու» ելայ նախապէս յայտնած տեսակէտներս:

Ահաւասիկ «խայթուած մարդու մը պէս աջ ու ձախ կը զարնուիմ», որովհետեւ «կարեկցութեան արժանի» ըրիր զիս: Արար - աշխարհի հասկցուցիր որ «ծիծաղելի դառնալու զգայութիւնը (!!!) կը պակսի» մէջս եւ «չափի զգացումը կորսնցուցեր եմ ամէ՛ն բանի մէջ»: Ութ յեզուով բառարան գրելու յանդգնութիւնը կ'ունենամ, կը խայտառակես զիս: Ամէնուն կը յայտարարես, որ «մերկ» եմ եւ ամբողջ ապրանքս մէջտեղը կը թափես::

Կը խոստովանիմ, որ «պարտուած էի արդէն առաջին օրէն*»(!!!), նոյնիսկ աւելի՛ առաջ: Եւ ահա «խղճահարութենէ բռնուած եմ» ու «նահանջի մասին կը մտածեմ»: Բայց դուն, անողո՛րմ վարժապետ, հանգիստ չես ձգեր իս,— տո՛ւր որ կուտաս: Ուրիշ գրագէտներու հետ եւս վիճաբանելու ժամանակ «լուտանք միայն» թափեր եմ, ամէնուն կ'իմացնես: «Դժգոհութեան ալիքներ» բարձրացեր են ինծի դէմ, եւ ընթերցողներս «ձանձրոյթ» զգացեր են ինծմէ (ապահովաբար քեզի գրեր են գաղտնօրէն, դաւաճաննե՛րը), եւ դուն թերթին մէջ կը գրես: Ահա թէ ինչո՛ւ «նաւաբեկեալի մը պէս փրկութեան աղաւաղուար գօտի մը» կը փնտռեմ:*

Վա՜յ ինծ, վա՜յ ինծ,— մինչ դուն եւ համակիրներդ կը ջանայիք «հայ հոգիին հարազատութիւնն ու անկախութիւնը պահել», ես աշխատեցայ օտար գաղձերը թափել հայկական սեղանին վրայ, առանց գիտնալու թէ «ժողովուրդէն աւելի մտաւորակա՛նն է որ դժբախտաբար, ամէն առեն եւ բոլոր երկինքներու տակ, այլասերման գահավէժին վրայ կը գտնուի»: «Մենք պէտք չունինք այդ (օտար) պատուաստումին» կը պատգամես,— չէի գիտեր, բայց հիմա գիտեմ: «Նուիրական բաներու զգացումը» չունէի, դո՛ւն տուիր ինծի: Լքեցի մեր ածուն, եւ «Ֆլօպէրի հանգիստը խռովելու եւ անոր աշխատութեան արդէն մոռցուա՜ծ *(!!!) մեթոտներուն յիշատակութիւնն ընելու» գացի, խաբուելով օտարներէն՝ որոնք, յիմարնե՜ր, տակաւին ու տակաւին կը հիանան այդ «մոռցուած» մեթոտներուն վրայ: Ես, «չտես մտաւորական», «աշխարհի իմացական բոլոր ակերէն ջուր լեցուցի սափորիս մէջ»՝ ծախելու համար իբրեւ «իմ սեփական հարստութիւնս», երեւա՛ն հանեցիր դուն:*

Ի լրումն աւարտման բանին խղճահարելոյս, կը խոստովանիմ որ Հայ - Բոյծի կողքին վրայ կատարեցի այնպիսի գայթակղութիւններ, որոնք բարի մարդոց սիրտերուն մէջ նախանձ լեցուցին եւ կործանեցին զանոնք:

Այլեւս յուսահատեցայ, այսօր օ՛րն է «մեղայ» ըսելու:

Կը խնդրեմ ընկերներէս, համակիրներէս եւ ընթերցողներէս, որ չմիջամտեն: Դուք չպաշտպանեցիք զիս ժամանակին, այսօր ուշ է այլեւս: Այսօր «մեղայ» պիտի ըսեմ, ուրիշ ճար չկայ:

... Եւ Քամպռոնի բառը, ճի՛շդ տեղին:

... Հազար անգամ ըսի Գարսամեանին, որ չկրադի անձնականութեամբ, հազար անգամ ըսի, որ չցրուէ վիճաբանութեան նիւթը, հազար անգամ ըսի թէ բուն նիւթին մասին պիտի բերեմ տեսակէտներս՝ բայց պարտաւոր է նախ սրբագրել իր կարգ մը սխալները: Օրինակ, ինծի վերագրած էր «հին առելութիւններ եւ ճաշակներ» իր առաջին *յօդուածով,— գրական իմ վերլուծումներուս եւ վերագնահատութիւններուս մէջ «հին առելութիւններ եւ ճաշակներ» տեսնել* ամենամեծ անարգանքն *է, որ երբ եւ իցէ մէկը կրնայ ուղղել ինծի: Շատ քիչ կը հետաքրքրէ զիս անձը, ես արժէքը կը տեսնեմ միայն գործին մէջ: Մարդու մը բարոյական ինկածութիւնը բան չի պակսեցներ իր գործէն՝ եթէ յաջող է գործը: Այնպէս որ ամէնէն պատկերաւոր հայհոյութիւնն իսկ չի կրնար զիս խոցել այնքան, որքան վատ ակնարկ մը իմ գործիս նուիրումին: Հրաւիրեցի Գարսամեանը բարեկամաբար, ընկերաբար, մտերմաբար, որ սրբագրէ այդ սխալ գնահատութիւնը, (այդ առթիւ՝ ակնարկս իմ զոհողութիւններուս մասին, ամէն բան հայ գրականութեան նուիրուելու կամքով): Յատկապէս մատնանշեցի թէ* ծանրակշիռ *է իր վերագրումը: Ծանրակշիռ՝ որովհետեւ կեա՛նքս է հայ գրականութիւնը,— ես գրագէտ եմ ո՛չ միայն պատրաստութեամբ եւ կոչումով, այլեւ* ուխտով, *(թող Գարսամեան այս մէկն ալ աւելցնէ ինքնագովութիւններուս ցանկին վրայ, պահ՝ մը խորհրդածելէ ետքը ուխտ բառին վրայ): Հայոց գրականութեան հետ մեր երկուքին յարաբերութեան ճամբաները խոտոր կ'ընթանան, սկիզբէ՛ն ի վեր: Փաստ որ ամէնէն արդար նուիրումին մէջ հաշիւ կը տեսնէ, եւ առանց կատարուած անարգանքին անդրադառնալու՝ կոճկուած մարդու դիւրազգածութիւններով զոհի ձեւեր կ'առնէ: Արդ, գիտէ՞ք թէ ի՛նչ պատասխանեց Գարսամեան,— մեղքդ երե՛ք անգամ աւելի ծանր է, ըսաւ: Մարդը ոչ միայն ետ չառաւ իր վերագրումը, այլեւ ընդհակառակն եռապատկեց մեղքս:*

Գրականութեան այս կամ այն շրջանին, հիներուն կամ նորերուն մասին կրնամ ունենալ տեսակէտներ, զորս իրաւունք ունի վիճելի համարելու եւ սխալ հռչակելու: (Երբ գերմաններէնի իր սխալին առթիւ իրաւունք կուտայ ինքզինքին ապաստանելու իր «հասկացողութեան» ետեւը, ինչպէս կը զլանայ նոյն իրաւունքը ուրիշներուն, իրմէ աւելի qualifié*): Բայց երբ կ'ըսէ թէ տեսակէտներուս մէջ դեր ունին «հին առելութիւններ», հարցը կը փոխուի կարծեմ,— Գարսամեան հայերէն կը հասկնա՞յ թէ ոչ: Գարսամեան գաղափար ունի՞ թէ ի՛նչ կը նշանակէ զոհողութիւն, կամ պատրաստութիւն, կամ հմտութիւն: Գարսամեան կը յաւակնի՞, ուրեմն, թէ կրնայ հակառակ թեզ մը պաշտպանել գրական որեւէ հարցի մէջ, երբ, ինչպէս Իզմիրթի նշանաւոր առաջնորդը կ'ըսէր իր քարոզին մէջ՝ Թուրքիոյ պատերազմի յայտարարութեան առթիւ, «թիւֆէնկ չունիս, թօփ չունիս, է՛ Եպէկիէ, ...»:*

Կը տեսնենք:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Շարունակութիւնը վաղը)

Յունահայերու նոր տագնապը

ԽՄԲ․— «Ազատ Օր»ի մէջ կը կարդանք (Աթէնք, 27 Օգոստոս).—

Ընթերցողները կարդացին անշուշտ երէկուան թիւով մեր հաղորդած ցաւալի մէկ լուրը, որուն համաձայն՝ մեր հայրենակիցներէն 10 դեղագործներու կ'արգիլուի ոչ միայն իրենց արհեստը ի գործ դնել, այլեւ դեղարան պահելու իրաւունքն ալ։ Պէտք է նկատի ունենալ, որ այս Հայերը Թրակիոյ բնիկներն են,- յունական գրաւումէն շատ առաջ հոն հաստատուած եւ հելլէն հպատակութիւնը ընդունած առաջին իսկ օրէն։ Յաջորդական զանազան պատերազմներու ընթացքին եւ անոնց յաջորդող դժբախտ օրերուն, մեր այդ դեղագործ հայրենակիցները չեն վարանած իրենց կարելին փորձել, մեղմելու համար տիրող թշուառութիւնները եւ օգնութեան ձեռք կարկառելու ամէն անգամ, որ հրաւէր եղած է այդ ուղղութեամբ տեղական իշխանութիւններէն կամ հելլէն կազմակերպութիւններէն։ Անոնցմէ մէկն է միայն, որ — ան ալ անփորձ կերպով — թշնամիին հետ գործակցած ըլլալու յանցանքով դատապարտուած է։

Երէկ, պարզ աշխատաւոր դասին էր որ կ'արգիլուէր աշխատանքը, ջնջելով անոնց աշխատանքի արտօնագրերը, երկրորդ օրը հայ արհեստաւորն էր, որ կ'արգիլուէր իր արհեստը ի գործ դնելու, ուրիշ օր մը մասնակի տեղահանութեան ենթարկուեցան արեւելեան Մակեդոնիոյ գիւղերէն ոմանց մէջ տարիներէ ի վեր տեղաւորուած մեր երկրագործները։ Այսօր կ'արգիլուի մեր դեղագործներուն ի գործ դնել իրենց արհեստը, վաղը անշուշտ, կարգը պիտի գայ բժիշկներուն եւ վաճառականներուն, որոնց դէմ արդէն լռելեայն սկսուած է մասնակի արգելիչ միջոցներ ձեռք առնուիլ։

Թէ այս բոլոր հակահայ քայլերն ու ձեռնարկները պիտի տարածուի՞ն նաեւ Թրակիայէն եւ Մակեդոնիայէն դուրս գտնուածներուս դէմ, կարելի չէ այժմէն վճռականապէս յայտարարել։

Ինչպէս ուրիշ առիթներով ալ ըսած ենք, ձեռք առնուած այս պաշտօնական եւ անպաշտօն խիստ միջոցները, ուղղուած հիւսիս․ Յունաստանի սահմանամերձ շրջաններու մեր հայրենակիցներուն դէմ,— որոնք բնիկներն են այդ վայրերուն — իրենց խոր պատճառները ունին, որոնց պէտք է լաւ կերպով թափանցած ըլլայ իւրաքանչիւր Հայ, մասնաւորաբար Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ մեր եղբայրները։

Կրնա՞նք դատապարտել եղածը,— չենք կարծեր, երբ իրողութիւնները դիտենք ներկայ միջազգային կացութեան եւ հելլէն կառավարութեան հետեւած ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան դիտարանէն։ Չարիքը արգիլելու կամ կանխելու գլխաւոր միջոցը ներգաղթն է անշուշտ։

Ուրախ ենք, որ մեր լրագրողները լիապէս գիտակ՝ Հիւսիսի մեր հայրենակիցներուն հանդէպ ստեղծուած խիստ տագնապալի կացութեան, որոշած են ներգաղթի երկրորդ կարաւանը ամբողջութեամբ կազմել անոնց շարքերէն, ինչպէս մենք բազմիցս պահանջած էինք այս սիւնակներէն։ Արեւելեան Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ ներգաղթի ցանկերուն մէջ արձանագրուած մեր 4000 հայրենակիցներէն արդէն մօտաւորապէս 1000 հոգի մեկնած էին, եթէ 2000 մը եւս երկրորդ կարաւանով մեկնի, արդէն տագնապը բաւականին կանխուած կ'ըլլայ։ Մնացեալ հազարը մեծ թիւ մը չէ եւ եթէ նոյնիսկ երրորդ կարաւանով մը անոնց ալ հայրենիք առաքումը հնարաւոր չըլլայ, կարելի է միջոցներ խորհիլ, յառաջիկայ ձմեռուան ընթացքին անոնց համար տանելի կեանք մը ստեղծելու։

Իսկ հազարի մօտ մեր այն Թրակիոյ եւ Արեւելեան Մակեդոնիոյ հայրենակիցները, որոնք չեն արձանագրուած ներգաղթի ցանկերուն մէջ, պէտք է որ լրջօրէն խորհին այն միջոցներու մասին, որոնք պիտի փրկեն զիրենք աւելի անախորժ եւ տագնապալի կացութենէ մը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ․ Մ․ Ը․ Մ․

ՄԱՐՍԷՅԼ․— Սէնթ Անթուանն ալ ունեցաւ Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ի իր սկաուտական կազմը, երեսունի հասնող արենոյշներով (կայտ) եւ գայլուկներով, որոնք այս անցեալ յունիսէն ի վեր կը հետեւին կանոնաւոր դասընթացքներու, խմբապետ Պերճ Ֆէրհատեանի ղեկավարութեամբ։ Սկաուտական ծնողական խորհուրդը այս տարի կրցաւ բանակումի ղրկելու 34 փոքրիկներ Սէն Սիրի գեղածիծաղ ափերուն վրայ, տասնութ օրուան համար, հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ի ենթաշրջանի աւագ խմբապետ Մ․ Փափազեանի եւ խմբապետ Պերճ Ֆէրհատեանի։ Այս բանակումին մասին ժամանակին գրուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ։ Մեր տղաքները վերադարձան կազդուրուած ֆիզիքապէս եւ բարոյապէս, շնորհիւ ծնողական խորհուրդի անդամներէն Տէր եւ Տիկին Գալուստ Ահարոնեանի հոգատարութեան։

Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ը Սուրիա-Լիբանանի մէջ

ԽՄԲ․— Հ․Մ․Ը․Մ․ի Սուրիա-Լիբանանի Շրջ․ Վարչութիւնը ետեւեալ շրջաբերականը հաղորդած է մամուլին,—

Հ․Մ․Ը․Մ․ի Շրջանային Վարչութիւնը ցաւով ականատես կ'ըլլայ եւ կը նկատէ թէ Ներգաղթի առթիւ քաղաքական կուսակցութեան մը դէմ շղթայազերծուած պայքարին մէջ Հ․Մ․Ը․Մ․ը թիրախ կը հանդիսանայ կարգ մը անարդար եւ անտեղի վերագրումներու։ Իբրեւ հետեւանք ասոր, Երկիր վերադառնալ փափաքող իր եղբայրներուն կը պարտադրուին հրաժարականներ, որոնց մէջ անընդունելի բառերով կ'որակուին Միութեանս իր անդամներուն ջամբած հայեցի կրթութիւնը, եւ որոնք ենթականերուն անհատականութիւնը և արժանապատուութիւնը վիրաւորելու հանգամանք ունին։

Մեր համոզումով, Մայր Հայրենիքը, լայն բացած իր դռները բոլորին, նախանձախնդիր պիտի ըլլայ իր զաւակները տեսնելու նկարագրի եւ բարոյականի ուժեղ կազմակերպութեամբ։

Շրջանային Վարչութիւնս կուզայ անգամ մը եւս հաստատել թէ Հ․Մ․Ը․Մ․ը իր հիմնադրութեան թուականէն իսկ եղած է ու կը մնայ այսօր ալ հեռու բոլոր քաղաքական հոսանքներէ եւ պայքարներէ, գերազանցապէս համազգային կազմակերպութիւն մը եւ ազգապահպանման անժխտելի ու թանկագին ազդակ մըն է Սփիւռքի մէջ, իբր հիմնական առաջադրութիւնը ունենալով իր խնամքին վստահուած հայ երիտասարդութիւնը կրթել, ֆիզիքապէս եւ բարոյապէս, որպէսզի ան առաւելագոյն հնարաւորութիւններով օժտուի, ծառայելու համար Մայր Հայրենիքին։

Կ'աւելցնենք նաեւ թէ, իբր ազգային մարմնակրթական կազմակերպութիւն, Հ․Մ․Ը․Մ․ը ոչ մէկ ատեն դէմ եղած է Ներգաղթին եւ կրնայ մտածել դէմ ըլլալ անոր։ Մեր եղբայրներն ու քոյրերը արձանագրուած են արդէն, ոմանք մեկնած եւ ուրիշներ պատրաստ մեկնելու։ Շրջանային Վարչութիւնս մեկնողներուն սրտանց բարի ճանապարհ եւ յաջողութիւն կը մաղթէ։ Ան վստահ եւ համոզուած որ անոնք Մայր Հայրենիքին մէջ լիովին պիտի արժեցնեն իրենց չզլացուած խնամքը, որուն փոխարէն պիտի հատուցանեն հոն իրենցմէ ակնկալուած բարոյական տուրքը աւելիով, հանդիսանալով տիպար քաղաքացիներ եւ առաւելագոյն չափով նպաստելով Երկրին գեղեցիկ վերելքին։

Հարկ կը զգանք նաեւ աւելցնել թէ Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ը ցարդ անհաղորդ չէր եւ չուզեր մնալ ազգային որեւէ կարեւոր ձեռնարկի եւ իր մասնակցութիւնը բերել համապատասխան այն մեծ վարկին որ իրը եղած է գաղթաշխարհին մէջ։ Գաղափարի այս զուգորդութեամբ է որ Միութիւնս փափաքեցաւ իր մասնակցութիւնը բերել ներգաղթի աշխատանքներուն ու դիմեց առ որ անկ է, բայց, մեր այս փափաքին ընթացք չտրուեցաւ այն պատճառաբանութեամբ թէ Ներգաղթը արդէն իսկ կազմակերպուած, լաւագոյնս կ'ընթանայ։

Վարչութիւնս սակայն իր առաքելութիւնը վերջացած չի նկատեր ու կը հաւատայ թէ, ժամանակի ընթացքին կը փարատի իրերամերժ պայքարին ստեղծած ծանր ու ճնշիչ մթնոլորտը եւ հնարաւորութիւն կը տրուի ամէն անկեղծ հայրենասէրի իր մասնակցութիւնը բերելու Ներգաղթի գործին։ Ու այս անգամ եւս Հ․Մ․Ը․Մ․ը իր եղբայրական ճիգերը ի սպաս դնելով, թեւ ու թիկունք կը հանդիսանայ իր միւս եղբայրներուն, համերաշխ մթնոլորտի մը մէջ գլուխ հանելու համար սկսուած պատմական ու հայրենասիրական մեծ գործը։

Անցեալ կիրակի, 22 Սեպտեմբեր, կէսօրէ վերջ Թաղս այցելեցին Փարիզէն, Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ի Կեդր․ վարչութեան անդամներէն ատենապետ Գ․ Շահինեան եւ ընդհ․ քարտուղար Ժպտունին։ Առաջինը պարզեց այս կազմակերպութեան ծառայութիւնները երեսունեւհինգ տարիներու ընթացքին եւ շնորհաւորելով այս փոքրիկ գաղութին ճիգերը, յորդորեց որ մեր հայ մանուկները ըլլան պարկեշտ Հայեր եւ հայրենասէր, սիրեն իրենց ազգը եւ հայրենիքը։ Ապա տասնեւհինգ հազար ֆրանք նուիրեց Թաղիս սկաուտական կազմին։ Նոյն ձեւով արտայայտուեցաւ նաեւ քարտուղարը, շեշտելով թէ Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ը զուտ մարմնակրթական եւ չէզոք միութիւն մըն է որ կը ջանայ Հայը Հայ պահել եւ պատրաստել առողջ մտքով եւ առողջ մարմնով սերունդ մը։ 500 ֆրանք ալ Գ․ Գազըճեանը նուիրեց։

Յետոյ խօսք տրուեցաւ Թաղիս ծնողական խորհուրդի ատենապետ Մ․ Խրալեանի որ շնորհակալութիւն յայտնելով եղած քաջալերանքներուն եւ նուէրներուն համար, ըսաւ թէ ամէն ջանք պիտի թափեն, որպէսզի մեր մանուկները սորվին մայրենի լեզուն, ըլլան առողջ մարմնով եւ արժանաւոր յաջորդները մեր ծնողքներուն որոնք իրենք կեանքը զոհեցին ազատութեան համար։ Խօսեցաւ նաեւ Գ․ Ս․ Տնկոյեան։— Սուրհանդակ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԴԷՊԻ ԼԻԹՈՒԱՆԻԱ

Կային որ երկու անգամ կուգային, իսկ ուրիշներ՝ բնաւ բան չկերած կը բողոքէին։ Այս խայտառակութիւնները չկրկնուելու համար՝ Գերմանացիները սկսան հսկել, փայտերը ձեռքերնուն մէջ։ Անօթութեան դէմ պայքար մը կար։ Ամէն մէկը իր հասկցած ձեւով կ'ուզէր անօթի չմնալ։ Շատերը արտերու մէջ կը թափառէին՝ գետնախնձոր ճարելու եւ նոյնիսկ կ'երթային հեռաւոր գիւղացիներու քով ճարպ կամ երշիկ մուրալու։ Պէտք էր ապրիլ, ամօթխածութիւնը կամ անհոգութիւնը աւելորդ բաներ էին։ Եւ օրեր կ'ըլլար, որ երբ չերեփով ապուր կը լեցնէինք Լեհի մը, Ռուսի մը կամ Իտալացիի մը ամանին մէջ, փսփսուք մը կը լսէինք․

— Մէկ չերեփ աւելի լեցուր, վաղը հինգ գլանիկ կուտամ։

Կամ աչքի խփումով կը հասկցնէին իրենց նպատակը։ Այդ բանը ամէն ատեն չէինք կրնար տալ, որովհետեւ գերման հսկիչ մը կար մեր վրայ։ Մեր օգնութիւնը կ'ընէինք գաղտնի, ան ալ «ծանօթ» բարեկամներու միայն։ Այդ օրերուն ռուսական օդային տորմիղները յաճախ կ'անցնէին մեր վրայէն դէպի Գերմանիա։ Թիլսիթ եւ ուրիշ քաղաքներ ռմբակոծուած էին արդէն, եւ շրջան ըրած զրոյցները մխիթարական էին մեզի համար, իսկ տխուր՝ Գերմաններուն։

Առաւօտ մը, իբրեւ ժամագործ, ձիակառքով գացինք շրջակայ գիւղերը կով կամ խոզ բերելու, երկու Լեհեր եւ Գերման մը միասին։ Գիւղ հասանք, Գերմանացին «շնապս» գտաւ եւ սկսաւ ճնկել։ Մեզի ալ կուտար երբեմն։ Ու քանի խմեց՝ աւելի սիրտը բացաւ,— աւելի ճիշդ՝ բերանը բացաւ եւ սկսաւ խօսիլ բաներ, որոնցմէ մենք լուր չունէինք։ Անկէ իմացանք թէ Հիթլերի դէմ մահափորձ սարքուած է ու կացութիւնը ծանրացած է։ Կար նաեւ գերման բանակներու նահանջը, որուն արդէն տեղեակ էինք։ Բան մը կը դառնար որ ուղղակի կապ ունէր մեր ճակատագրին հետ։ Ազատութեան եւ տուն վերադառնալու հաւատքն էր որ կ'ոգեւորէր մեզ, այնքան դաժան կեանք մը ապրելէ վերջ։

Մեզի հետ եկող Գերմանացին այնքան խմեց որ, արդէն ծունկերը կը ծալլուէին ու կը խօսէր գլուխը կախ։ Գիւղացին կով չունէր,— տարած էին, փոխարէն՝ երկու խոզեր տուաւ։ Պէտք էր սպաննել խոզերը։ Ատոր համար, Գերմանացին երկար - բարակ չմտածեց, հրացանը քաշեց եւ կրակեց խոզին վրայ։ Իր չար բախտէն՝ խոզը վիրաւոր սկսաւ խռնչել ու հոս - հոն ցատկել, դնդակը վրիպած ըլլալով կենսական տեղին։ Գինովը չորս դնդակով, հազիւ կրցաւ խփել խոզը։ Առաջին անգամն էր որ, հրացանով խոզ․․․ մորթելը կը տեսնէի։

Գինովին հետ միասին, դարձայ մեր կեդրոնատեղին։ Անիկա, խմիչքի ազդեցութեան տակ, շատ մը բաներ ըսաւ մեզի, նոյնիսկ գերման բանակներու անխուսափելի պարտութեան մասին կը խօսէր, հակառակ հիթլերական մը ըլլալուն։

Խմիչքը զինքը տաքցուցած ու անոր բերանը լայն մը բանալ տուած էր։ Լեհ ընկերներս ինծի կը նայէին ու գաղտնի կը հասկցնէին իրենց հրճուանքը, իրենց յոյսերուն իրականացումը։

Եօթը շաբաթ մնացինք Լիթուանիա։ Մեր բանուոր ընկերներէն վեց Լեհ, եւ երկու Ուկրայնացիներ՝ փախած էին եւ Գերմանացիները ի զուր փնտռեցին զիրենք։ Անոնք գացեր էին միանալու այն փախստականներուն որոնք գերման բանակներու համար պատուհաս դարձան իբրեւ «փարթիզան»։

Գերման զօրաբաժիններ նահանջի ճամբան բռնած ետ կը վերադառնային մեր աչքերուն առջեւ։ Թնդանօթի հնչիւնը սկսաւ լսելի դառնալ մեզի եւ վստահ էինք արդէն, ռուսական բանակները մօտ ատենէն Պալթեան երկիրները կը մտնեն։ Նոր դէպքերու նախօրեակին կ'ապրէինք։ Մեր հետ եղող Գերմանացիները տխուր էին ու ոչինչ բանի համար մարդ կը ծեծէին։

Իրիկուն մը, լիթուանացի գիւղացիին քով գացի, լուրեր առնելու համար։ Իրեն հետ բաւական խօսեցանք։ Ցարական կառավարութեան օրով զինուոր եղած էր եւ իր անցեալը չուրանալով հանդերձ՝ գոհ կ'երեւար։ Հարցուցի թէ գո՞հ է Գերմաններէն։

— Ոչ, պատասխանեց։— Ռուսերէ՞ն։ — Ոչ։ —Ինչո՞ւ։ — Ոչ մէկը, եւ ոչ ալ միւսը, մենք չենք ուզեր որ օտար ուժեր մեր երկիրը գրաւեն։

Հայրենիքի եւ ազատութեան գաղափարն էր որ արթուն կը մնար իր մէջ։ Ան կը ճանչնար երկուքն ալ․․․

Ինծի հետ աւելի բարեկամացաւ, երբ իմացուցի թէ ծագումով Հայ եմ ու մեր երկիրն ալ, իրենց հետ, ազատութեան խրախճանքի օրեր տեսած է։ Անկէ իմացայ թէ, հայ զօրավար մը, Բաղրամեան, ռուսական առաջին բանակին հրա-

ժանտատարն է՝ որուն զօրաբաժինները արդէն Էս-թոնիոյ դռները հասեր էին։

Ոգեւորուեցայ, ու յոյսով, թէ բախտը կ՚ու-նենամ իր զինուորները տեսնելու մօտ օրէն։ Սա-կայն, Գերմանները մեր երազը կտրեցին։ Այնքան արագ եղաւ մեր վերադարձը դէպի Գերմանիա, որ մենք իսկ զամացանք։

Ռուսերը կուգային, հետեւաբար կը մօտենար մեր ազատութեան օրը։ Ցնծութեան մէջ էինք բո-լորս ալ, մոռցած՝ մեր երէկի երկունքը։ Մեր կա-յարանը կը դառնար Քէօնիկսպէրկ։

1944ի ամառն էր...։

(Վերջ) Թ. ՀԵՐՈՑԵԱՆ

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱ՞ԶՄ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Անգլիա նոր զինուոր կը ղրկէ

Յունաստանի Թագաւորը տակաւին Աթէնք չհասած, վրդովիչ լուրեր հրջան կ՚ընեն իր երկրի կացութեան մասին։ Կը թուի թէ միապետութեան վերահաստատումը դուռ պիտի բանայ նոր դժ-բախտութեանց, այս բազմաչարչար եւ ուժասպառ երկրին համար։

Վերջին լուրերու համաձայն, կացութիւնը այնքան ծանրացած է որ, Անգլիա ոչ միայն իր զինուորները ետ քաշելու միտք չունի, այլեւ նոր զօրամասեր կը ղրկէ, Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ հրջանները, ուր կռիւները կը շարունակուին հրո-սախումբերուն եւ կառավարական ուժերուն մի-ջեւ։ Նոր զինուորները կը հասնին Պաղեստինէն եւ Եգիպտոսէն, ցամաք ելլելով զինուորական նաւա-հանգիստներու, մասնաւորաբար Սելանիկի մէջ։ Բոլոր երեւոյթները կը հաստատեն թէ անգլ. զօր-քը պիտի միջամտէ, եթէ կռիւները ծաւալին, յան-գելով քաղաքացիական պատերազմի։ Վարչապետ Ցալտարիս անգամ Սելանիկի ճառին մէջ խոստո-վանեցաւ թէ երկիրը կը գտնուի կէս-պատերազ-մական վիճակի մէջ։ Թէեւ անունները չյիշեց, բայց հասկցուեց թէ Նուկոսլաւիա եւ Պուլկարիա կրնան միջամտել։ Այս առթիւ բողոքներ յայտնեցին նախ-կին վարչապետ Ցուտէրոս եւ ձախակողմեան համ-բապետական Սոֆիոնոփուլոս, պահանջելով որ վարչապետը փաստեր ներկայացնէ, եթէ ունի, ար-տաքին միջամտութեան մասին, փոխանակ նոր զրգռութիւններ սերմանելու։ Երբ Թագաւորը Ա-թէնք հասնի (թերեւս այսօր, շաբաթ), Պ. Ցալ-տարիս իր հրաժարականը պիտի ներկայացնէ, ըստ սովորութեան։ Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ միայն ազգ. Միութեան դահլիճ մը կրնայ փրկել Յունաստանը, ներկայ պարագաներուն մէջ։

★ Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ եօթը յոյն սահ-մանապահ զինուորներ գերի բռնուելով Նուկոսլա-ւիա փոխադրուեցան։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, Քիլքիսի մօտ, Սելանիկի հիւսիսակողմը, ըմբոստ-ները 55 գիւղացիներ բռնեցին, որոնց երեքին դիակները գտնուեցան քիչ վերջը։

★ Աթէնքի ոստիկանապետը հրամայեց ամե-նախիստ միջոցներ ձեռք առնել այսօր, շաբաթ, Սոփոկլիս թագաւորին ժամանումին առթիւ։ Մաս-նաւոր հսկողութեան տակ պիտի առնուի մայր-եկեղեցին։ Սուսերամերթ զինուորներ պիտի համա-խմբուին Անծանօթ Զինուորի դամբարանին շուր-ջը։ Զէնքի արտօնութիւնը դադրած է եւ ո՛վ որ զէնքով բռնուի, պիտի պատժուի։ Ոչ ոքի թոյլ պիտի տրուի տանիքները բարձրանալ, թագաւո-րական թափօրը անցած ատեն, թէեւ կրնան դիտել պատուհաններէն։

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՓԱԽՉԻՆ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Թուրքեւյունական սահմանագլուխէն հասած լուրերու համաձայն, հարիւրաւոր Թուրքեր կը փախչին արեւմտեան Թրակիայէն, «խուսափելու համար յոյն համայ-նավար հրոսախումբերու հարստահարութենէն»։ «Ճիւմհուրիէթ» կը գրէ թէ 800 փախստականներ անցած են սահմանը, երեք օր առաջ։ Ամէն օր մի-ջին հաշուով 50—100 հոգի Թուրքիա կ՚ապաստա-նին, ձգելով իրենց բոլոր գոյքերը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ գաղտնի բա-նակցութիւններ կը կատարեն այս միջոցին, եթէ հաւատանք Paris Presseի, որ երէկ այս լուրը սա-հեցուցած էր, Մօտաւոր Արեւելքի եւ Միջերկրա-կանի նուիրուած գրութեամբ մը, «Փոքէր երեքով»։ Թերթին աշխատակիցը կ՚ըսէ թէ Անդարայէն պատուիրակութիւն մը հասած է Կրէմլին։

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ առջի օր-ուան լիագումար նիստին մէջ քուէարկեց Զօրս Մեծերու որոշումը, որուն համաձայն վիճարա-նութիւնները պիտի կրճատուին, որպէսզի կարելի ըլլայ ժողովը վերջացնել մինչեւ Հոկտեմբեր 15։— Քաղաքական Յանձնաժողովին մէջ, քուէարկուե-ցաւ բանաձեւ մը որով Իտալիա կը ճանչնայ Ալ-պանիոյ անկախութիւնը եւ հողային ամբողջու-թիւնը եւ կը հրաժարի իր բոլոր ստացուածքներէն եւ շահերէն, այդ երկրին մէջ։ Յունական պատ-ուիրակութիւնը պահանջած էր Յունաստանի յանձ-նել Սազէնօ կղզին, բայց որոշուեցաւ Ալպանիոյ դերիշխանութեան տակ դնել զայն։

Պ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ, անդամ Հաշտութեան խորհրդաժողովին խորհրդային պատուիրակու-թեան, առջի օր բուռն վիճաբանութիւն մը ունե-ցաւ տնտեսական յանձնաժողովին մէջ, Փրանսա-կան պատուիրակին հետ, որ կը ներկայացնէր վե-րաշինութեան նախարարը, Պ. Պիյու (համայնա-վար)։ Combat նկարագրելով միջադէպը, կը գրէ թէ Պ. Յարութիւնեան քաղաքական տնտեսու-թեան ուսուցչապետ է Մոսկուայի մէջ, «խորհըր-դաժողովին ամէնէն շահեկան դէմքերէն մէկը։ Երիտասարդ, մրագոյն, սեւսեւ մազերով, եւ բարկութեան եւ ծիծաղի տիրապետութեամբ, հրաշալի կերպով կը մարմնացնէ Սթալինալի կարգ մը հերոսներուն խէժը»։

1.500.000 ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ 22—26 տարեկան, տակաւին չեն կատարած իրենց զին-ուորութիւնը։ Նկատի առնելով երկրին տնտեսա-կան վիճակը, թերթերը կը գրեն թէ հաւանական չէ որ անոնք դրօշի տակ առնուին, եւ թէ կը խորհ-ուի պահեստի զինուորի մարզանք մը տալ անոնց, յառաջիկայ տարի։

ՍԵՂԱՆԱՒՈՐԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆՑ պաշ-տօնեաներուն գործադուլը կը ծաւալի գաւառի մէջ, եւ վախ կայ որ Փարիզի մէջ ալ տարածուի։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ, 22 Սեպտ.— Տրոմ եւ Արտէշ նա-հանգներու ախոյեան (1 serie) Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբը եղանակի ախոյենական Ա. մրցումը խաղաց այս կիրակի U. S. Dié խումբին դէմ, Փոլիկոնի մարզադաշտին վրայ, շուրջ երկու հազար մարզասէրներու ներկայութեամբ։

Խաղը սկսաւ Հայերու յարձակողականով։ Տիէցիներուն բերդը շատ անգամներ վտանգուե-ցաւ, բայց Հայերը առաջին կիսախաղի վերջաւո-րութենէն հազիւ երկու վայրկեան առաջ յաջո-ղեցան նշանակել Ա. կէտը։

Բ. կիսախաղի Diéի համար եղաւ աւելի կորս-տաբեր։ Հայերը յաջորդաբար նշանակեցին 6 կէ-տեր եւ խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթա-նակով 7—0։

Այս տարի Հ. Մ. Ը. Մ.ը ունի ֆութպոլի չորս խումբեր, Ա. խումբ, պահեստի, պատանիներ եւ կրտսերներ։

Կրտսերներու խումբը, նմանապէս ախոյեան ի-րենց դասակարգին մէջ Տրոմ եւ Արտէշ նահանգ-ներու, կիրակի օր խաղաց U. S. Grange les Valence Cadets խումբին դէմ եւ յաղթեց 9—1ով։— Կորիւն

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Ուստրի նահանգէն Պ. Յովհան-նէս Արթինեան (Քէսիրեկցի) կը փնտռէ իր եղ-բայրը Պ. Կարապետ Շիրինեանը, հօր անունը՝ Ա-ռաքել։ Յիշեալը մօտաւորապէս 20 տարիներ առաջ Հալէպէն Ֆրանսա եկած եւ ամուսնանալով երեք զաւակներու հայր եղած է։ Իմացնել՝ Prélature dse Armeniens, 57 rue Tapis Vert, Marseille։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Ֆ. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուի-րատուութիւնները.— Տէր եւ Տիկ. Քէշիշեանէ 1000 ֆրանք, իրենց զաւկին մկրտութեան առթիւ, Պ. Վարուժան Աւագեանէ 1000 ֆրանք իր եղբօր ա-մուսնութեան առթիւ։

★ Մասնաճիւղի սանուհիներէն Օր. Աւալեա-նի եւ Պ. Շատարեւեանի նշանախօսութեան առթիւ նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացուած են հե-տեւեալ նուէրները, ի նպաստ դպրոցի ֆոնտին, Պ. Շատարեւեան 2000, Պ. Բ. Նազարեան 1000, Պ. Աւալեան 1000, Պ. Մուրատեան հազար, Պ. Մութաֆեան հազար, Պ. Զէքեան հազար, Պ. Սխ-լեան հազար, ընդհ. գումար 18.000 ֆրանք։

Գեղարուեստական շքեղ երեկոյթ

Բանաստեղծութեան, Պարի եւ Երաժշտու-թեան, կազմակերպուած Ռ. Ասլանեանի եւ Ե. Կիւլլիւմեանի կողմէ, Շաբաթ 12 Հոկտեմբեր, ժա-մը 20.30ին, Salle d'Iénaի մէջ (10 Ave. d'Iéna)։

Կը մասնակցին Փարիզի քոնսէրվաթուարի ա-ռաջին մրցանակները, Րաֆֆի Պետրոսեան, Ռէժին Յովհաննէսեան, Միշէլ Մալխասեան եւ երիտա-սարդ արուեստագէտներու հոյլ մը, որոնցմէ Օր. Մ. Էֆիզեան եւ Օր. Հ. Խոշեան, Օր. Ա. Տիւմէ-ճեան։ Տոմսերու գիները՝ 75, 100, 150 եւ 200 Ֆր.։ Նախապէս տոմսերը հայթայթել սովորական վայ-րերէն։ Սահմանափակ տոմսեր։

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Daguerre – 13e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ 28 Սեպտ. շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ընկերվա-րականներու սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան են-թակոմիտէի ժողովին շարունակութիւնը, վաղը, կիրակի, ծանօթ հասցէին։

ՎԱԼԱՆՍԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժո-ղովի կը հրաւիրէ Վալանսի, Ռոմանի, Սէն Ժիւ-լիէնի եւ Փոն տ'Օպնայի բոլոր ընկերները այս կի-րակի, առաւօտեան ժամը ճիշդ 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Վա-լանսի Ա. Ահարոնեան ակումբը, 11 Ave. Gambetta, Valence։ Ընտրութիւն պատգամաւորի։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» են-թակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Café Noaillesի սրահին մէջ։ Ներկայ պի-տի ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Կարե-ւոր օրակարգ։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, «Մուրատ» Ա-կումբին մէջ (Սէն Մարթէն)։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ (Մարսէյլէն).— Այրի Տիկին Աննա Այվազեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Ճա-րայեան, Թագոյեան, Կոբոյեան, Գազլիկեան, Գասպարեան եւ Շէհրէքեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Հայ Ա-րիներու Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին եւ այն բոլոր անհատներուն, բարեկամներուն կամ հայրենակիցներուն, որոնք ծաղկեպսակներով, անձամբ կամ գրաւոր, ցաւակցութիւն յայտնեցին Պ. ԱՌԱՔԵԼ ԱՅՎԱԶԵԱՆի կսկծալի մահուան առ-թիւ, որ տեղի ունեցաւ 23 Սեպտեմբեր, երկու-շաբթի առաւօտ ժամը 4ին, Փրատոյի Սէն Ժոզէֆ հիւանդանոցին մէջ։

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ՝ բոլոր ծանօթներուս եւ բա-րեկամներուս կուգամ յայտարարել որ ճաշարան-սրճարանս փոխադրած եմ, 31 rue Bernard du Bois, Marseille։ Ե. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Dimanche 29 Septembre 1946 Կիրակի 29 Սեպտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4814–Նոր շրջան թիւ 453 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՓՈԽԱԴԱՐՁԱԲԱՐ

Դատելով մինչեւ հիմա հրատարակուած տեղեկութիւններէն, 35—40.000 տարագիրներ Հայաստան վերադարձած պիտի ըլլան այս տարի :

Գացողները տեղաւորուած են արդէն եւ աշխատանքի լծուած: Մնացեալներու փոխադրութիւնը հաւանաբար շարունակուի մինչեւ Հոկտեմբերի վերջը, ինչպէս կը նախատեսուէր սկիզբէն: Անուհետեւ ձմեռն է որ կը փակէ ճամբաները, եւ ներգաղթը մեքենաբար կը յետաձգուի յառաջիկայ տարուան :

Գացողներուն եւ երթալիքներուն մեծագոյն մասը կը պատկանի Իրանի եւ Սուրիա - Լիբանանի շրջաններուն: Կարեւոր համբաւներ փոխադրուեցան, նաեւ, Պուլկարիայէն, Յունաստանէն եւ Ռումանիայէն: Ֆրանսայի, Եգիպտոսի եւ ուրիշ բախտաւոր գաղութներու կարգը պիտի գայ 1947ին :

Այսպէս իրար կը խառնուին աշխարհի բոլոր ցամաքներէն համախմբուած բազմութիւններ, միասին տանելով իրենց դիտելիքներն ու սովորութիւնները :

Գացողները միայն աշխատաւորներ, արհեստաւորներ կամ առեւտրականներ չեն, այլեւ ուսումնականներ: Անշուշտ լրիւ տեղեկութիւններ պիտի հրատարակուին այս մասին, երբ կարաւաններու այս տարուան-շարքը վերջանայ :

Ուրիշ նշանակալից պարագայ մը,— գացողները մեծ մասով երիտասարդներ են: Զափահաս կամ անչափահաս մանուկներն ալ պատկառելի թիւ մը կը կազմեն :

Այս վերջինները, որ բաւական հայերէն սորված են, հիմա պիտի սորվին ուրիշ հայերէն մը :

Կը կարծենք թէ այնքան ալ խորթ պիտի չգան այդ լեզուն, դպրոցներու մէջ: Մանաւանդ եթէ ուսուցիչները ճոխ պաշար մը ունին հայերէնի եւ օժտուած են մանկավարժական յատկութիւններով:

Սկիզբէն ի վեր, Կովկասի մէջ դպրոցը չէ որ այնքան անպարտկելի չարիքներ գործած է, այլ այսպէս կոչուած «ինտելիգենցիան»:

Հայիւ ծխական դպրոց մը աւարտած, այդ ուսումնականները նետուելով ռուսական գիմնազիաները (ճեմարան) կամ համալսարանները, իրենց յատուկ հայերէն մը չինեցին: Եւ պարտադրեցին ալ, հանրային եւ քաղաքական գործունէութեամբ, հրապարակագրութեամբ, ճառախօսութեամբ:

Միայն կոչումով գրագէտներն էին որ, կրցան պահել չափը, առանց բոլորովին թօթափելու թարգմանութիւնները կամ լատինական, ռուսական եւ գերմանական կապկութիւնները :

Համայնավարութիւնը եկաւ շատ աւելի խառնելու, զունաւորելու խառնիճաղանճը:

Եթէ առաջ գինին ջուրով կը խմէին, այսօր ջուրին գինի կը խառնեն: Այսինքն միտք եւ սիրտ կը խառնեն :

Բուն գրականութեան եւ բանաստեղծութեան մէջ, երէցները եւ նորերը որոշ չափով կը պահեն լեզուին անկախութիւնը եւ հարստութիւնը: Ո՜րքան բանաստեղծութիւններ, անխառն եւ զուլալ հայերէնով :

Բուն գործածական, առօրեայ լեզուն է որ անճանաչելի դարձած է, թերթերու, գիրքերու թէ ճառերու մէջ: Այն աստիճան որ, ստիպուած ենք թարգմանել :

Այս չարիքին մէկ պատճառը եթէ ոգիտութիւնն է, միւսն ալ այն է որ այսօրուան Հայաստանը ինքն իր մէջ պարտկուած, հազիւ կը բաւէ հանելու աչքէ անցընել արեւմտահայ մշակոյթին նուաճումները, եթէ ոչ լրագրութեան հասատատումէն (150 տարի), գէթ 1860էն ի վեր :

Արդ, հիմա որ արեւմտահայ հոծ բազմութիւն մը կը խառնուի մայր-երկրի ժողովուրդին, տեղացիները պիտի յամառի՞ն պարտադրել իրենց քաղաքացած ունակութիւնները եւ այլանդակութիւնները, թէ պիտի ուզեն օգտուիլ եկուորներու անըսպառ պաշարէն:

Եւ այս վերջինները անմիջապէս պիտի կապկե՞ն լեռնակուտակ օտարաբանութիւնները, թէպէտ փորձեն հակազդել, օգնելով մայրենի լեզուին անկախութեան, զարգացման եւ արդիացման :

Օրուան նշանախօսքը պէտք է ըլլայ օգտուիլ փոխադարձաբար:

Արդար չէ որ մէկը տիրապետէ, պարտադրելով իր գիտցածն ու չգիտցածը, իսկ միւսը դառնայ պարզ կաղապար :

Դեռ պիտի խօսինք : — Շ.

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԿԱՆՉԸ

Այս առաւօտ երկինքն Հայոց ես տօնական, շքեղ տեսայ,
Զմրան հէքիաթ դարձած տեսայ գմբուխտ դաշտեր, տունն, գարուն…
Ասի—Մայի՞ս է վաղաժամ, թէ մի հրաշք տեսի՞լ է սա,
Ի՞նչ ծաղիկներ, ի՞նչ արբեցում, ի՞նչ այգաբաց մեր աշխարհում…
Ոսկէ դռներ տեսայ բացուած եւ կամարներ վեհատեսիլ,
Արարատի հովիտը պերճ սեղան տեսայ ուրախութեան,
Ամպի քուլայ տեսայ փարուած ճերմակ գահին մեծ Մասիսի,
Ասի — ուսկի՞ց հասար ամպիկ այս կատարը յաւերժութեան:
— Բարի համբաւ եմ ես բերել,— պատասխանեց ամպիկը լոյս.—
Գալստեան լուր եղբայրներից, որ փռուած են աշխարհով մէկ,
Քո հայորդի եղբայրներից, որ կարօտով մի սրտայոյզ,
Տուն են դառնում, հայրենի հող, հայրենական ազատ եզերք…
Ուրախութեան նրանց վեհտ արցունքներն իմ կրծում իմ մէջ,
Այնքան երազ, կարօտ ու տենչ, այնքան սէրեր, այնքան խրնդում,
Կեանք է դառնում հայ պանդուխտի բիւր դարերի իղձն անշէջ,
Թող Մայիսներ հիմա ծաղկեն Հայաստանի անմեռ սրտում…
Հիմա ես ի՞նչ խօսքեր ընտրեմ եւ ի՞նչ շունչ տամ իմ քնարին,
Տուն են դառնում աստանդական որդիներդ հին Նայիրի,
Թափառ որդիք հալածուած, անտուն ու որբ, անօթեւան,
Որ աքսոր են լացեր դարեր անհայրենիք, անհանգրուան…
Մի խօսք ունի մեր հին, մեր սուրբ, մեր ոսկեղար Հայոց լեզուն —
«Եղբայր» — այդ է խօսքը վերին, ցօղուած սիրով, կարօտակէզ,
Եղբարք ենք մենք, մի լոյս ունենք, մի սէր ունենք, մի հաց, մի ջուր,
Եղբայրաբար գրկում, գրկում եւ ծղբօր պէս կանչում են ձեզ:
Վերադարձէք… դարձէք դուք տուն, եկէք հողը ձեր աւետեաց,
Վերադարձէք հեռուներից, ուր դարձել էք ցաւի գերի,
Վերադարձէք եւ դէն նետէք աստանդական ցուպը մաշուած,
Թող ձեր ճակատն ամպակուռակ հայրենի հովը համբուրի:
Իմ տարագիր բիւր եղբայրներ, իմ հարազատ, իմ սրտակից,
Դարձէք կեանքի հովիտը պերճ, անմահութեան հողը մեր հին.
Վերադարձէք՝ գիրկս բաց է, աչքս բաց է ձեր կարօտից,
Սիրտս դրօ՛շ լինի թող ձեր վերադարձի ճանապարհին…

×

Այս առաւօտ երկինքն Հայոց ես տօնական, շքեղ տեսայ,
Զմեռն հէքիաթ դարձած տեսայ, զմրուխտ դաշտեր, տունն, գարուն…
Ասի — Մայի՞ս է վաղաժամ, թէ մի հրաշք տեսի՞լ է սա.—
Ի՞նչ ծաղիկներ, ի՞նչ արբեցում, ի՞նչ այգաբաց իմ աշխարհում:
Եւ Արարատ լեռը տեսայ հայրենական մեր ափերում…
Ծակտին՝ աստղը մեր գալիքի եւ պսակը հայրենի տան,
Կանչում էր նա որդիներին — դէպի արեւ, դէպի գարուն,—
Ասի — յաւերժ դալար մնաս Սովետական իմ Հայաստան…

ԳՈՒՐԳԷՆ ԲՈՐԵԱՆ

ԲԺԻՇԿՆԵՐՆ ալ գործադուլ հռչակելու կը պատրաստուին, ինքնաշարժ եւ անուագօտի (փնէօ) պահանջելով :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԿՈՉԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Մոսկուայի ռատիոն ուրբաթ գիշեր վերջին կոչ մը ուղղեց Թուրք ժողովուրդին, մասնաւորապէս ամբաստանելով յետադիմական շրջանակները թէ գործիք դարձած են անգլեւամերիկեան աշխարհակալներուն: Մասնաւորապէս շեշտեց թէ ոչ միայն ռազմական կայաններ հաստատուած են Նեղուցներուն մէջ եւ Սեւ Ծովու Թրքական ափերուն վրայ, թէ Անգլիացիներուն ձեռքն են Տարտանէլի եւ Պոլսոյ օդակայանները, այլեւ 5000է աւելի անգլիացի մասնագէտներ կը գործեն Թրքական բանակին մէջ եւն.:

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸՍԷ ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ

Ցաղթական կամարներ կառուցուած են Էփինալի մէջ (արեւելեան Ֆրանսա), ընդունելու համար զօր. տը Կոլը, որ քաղաքական ճառ մը պիտի խօսի այսօր, կիրակի: Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ զօրավարը շեշտակի պիտի յայտնէ իր տեսակէտները նոր Սահմանադրութեան մասին: Հիմա որ երեք մեծ հոսանքները համաձայնած են նոր Սահմանադրութեան նախագծի մասին, ամէնքն ալ անհամբեր կը սպասեն զօրավարին յայտարարութեան: «Այո՞» պիտի պատուիրէ թէ «ոչ»:

Տարակոյս չկայ թէ զօրավարը թեկնածու է հանրապետութեան նախագահութեան. բայց, կը թուի թէ դեռ բաւական չի նկատեր նախագահին տրուած իր[…]ասութիւնները: Վերջերս ժողովրդային քուէարկութիւն մը կատարուելով, երեւան եկաւ թէ 35 առ հարիւր կ'ուզեն որ հանրապետութեան նախագահ ընտրուի զօր. տը Կոլ, 11 առ հարիւր Լէոն Պլում, 11 առ հարիւր Մորիս Թորէզ, 10 առ հարիւր Ժոռժ Պիտօ (վարչապետը):

Երեք հոսանքներու համաձայնութեան շնորհիւ, նոր Սահմանադրութիւնը պիտի քուէարկուի ջախջախիչ մեծամասնութեամբ: Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը վախնան որ եթէ զօր. տը Կոլ ուժգնօրէն ընդդիմանայ Ազգ. Ժողովի ջախջախիչ մեծամասնութեան կամքին, ներքին խռովութիւններ կրնան ծագիլ:

Թերթերը կը գրեն թէ Էփինալի մէջ ժողովուրդը պիտի աղաղակէ, ընդունելութեան ցոյցերուն առթիւ,— «Կը պահանջենք հանրապետութեան նախագահ ընտրել զօր. տը Կոլը»: Զօրավարին մտերիմներէն մէկը յայտարարեց.

— «Որ եւ է բան չենք գիտեր իր ճառի մասին: Մինչեւ վերջին վայրկեանը յետաձգած է անոր սեւագրութիւնը: Այսօր ժամերով առանձին մնաց իր դրասենեակին մէջ»:

★ Franc Tireur, Դիմադրական ճակատին ամէնէն խիզախ օրկանը, կը շարունակէ պայքար մղել զօր. տը Կոլի դէմ: Երէկ ալ հետեւեալ խորագիրները դրած էր,— «Հանրապետութիւնը կը զգուշանայ զօրականներէն, եւ պատճառներ ունի ատոր համար: Ինչ որ տը Կոլ կ'ուզէ ընդունիլ տալ, պետի իշխանապաստ սկզբունքն է: Իր պահանջած իրաւասութիւնները իրեն համար են»: Քիչ անդին, ուրիշ քար մը կը գլորէ,— «Ատենախօս մը օր մըկ'ուզէր աստղերուն կապել պետական կառքը: Այսպէս էր որ ծնաւ Զօր. տը Կոլի քաղաքական փառասիրութիւնը »:

★ Սահմանադիր ժողովը երկրորդ ընթերցումով քուէարկեց Հանրապետութեան Խորհուրդին (Բ. ժողով) ընտրութեան վերաբերեալ յօդուածները: Խորհուրդը պիտի բաղկանայ 300 անդամներէ, որոնց 200ը պիտի ընտրուին տեղական ժողովներու կողմէ: 42 անդամներ պիտի ընտրուին Ազգ. Ժողովին կողմէ, ինչ որ պիտի օգնէ սերտ կապ մը հաստատելու երկու ժողովներուն կողմէ, մնացեալները՝ նահանգային ժողովներէն եւ գաղթավայրերէն :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Կ'երթա՞ն թէ կուգան

«Ազդակ»ի մէջ կը կարդանք (14 Սեպտ.) .—

Լիբանանի զանազան շրջաններուն մէջ հայ երիտասարդները ստուար թիւով դիմումներ կը կատարեն Դաշնակցութեան շարքերը մտնելու: «Շաբաթօրեակ»ի նախորդ թիւով անդրադարձած էինք Անդրնահրի շրջանին մէջ 47 նորագիրներու երդման արարողութեան: Սեպտեմբեր 11ին, Էշրէֆիէի ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ 15 երիտասարդներու երդման արարողութիւնը՝ ընկերներու հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ: Խօսք առին ղեկավար ընկերներ, բացատրելով Դաշնակցութեան ուղղութիւնն ու նպատակները: Ստեղծուեցաւ տաք եւ խանդավառ մթնոլորտ եւ հաւաքոյթը ընդհանուր ոգեւորութեան մէջ փակուեցաւ «Մշակ Բանուորով »:

Պ. ՊԵՏՐՈՍ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ ՄԵՐ ՄԷՋ

Երէկ պատիւ ունեցանք մեր խմբագրատան մէջ ընդունելու հնչակեան վաստակաւոր գործիչը, Պ. Պետրոս Տօնապետեան, որ Լոնտոնէն Փարիզ եկած է քանի մը օրուան համար: Հակառակ տարիներու ծանրութեան «Ձայն Տառապելոց»ի հեղինակը առոյգ երեւոյթ մը ունի: Դժբախտաբար աչքերը այնքան տկարացած են որ, չի կրնար առանձին քալել, ոչ ալ կարդալ:

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄ ԵՒ ԻՆՔՆԱՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ

Գրագէտները, լրագրողներն ու գեղարուեստագէտները Խ. Միութեան մէջ պարզ պաշտօնեաներ են։ Անոնք իրենց ընդունակութիւններն ու տաղանդը կրնան յայտնաբերել ու հանրութեան սեփականութիւն դարձնել միայն կառավարական օրգաններու թոյլտուութեամբ։ Ոչ ոք կրնայ տպագրութեան յանձնել որեւէ գրուածք, ցուցադրել, նուագել կամ բեմադրել արուեստիստագործութիւն մը, եթէ չունի համապատասխան մարմնի հաւանութիւնը։

Գեղարուեստի մշակները նիւթապէս փայլուն վիճակի մէջ են՝ համաձայն իրենց կարողութեանց։ Կը ստանան բարձր վարձատրութիւն եւ յաճախ կ'արժանանան պատուաւոր կոչումներու եւ շքանշաններու։ Անոնց ամէն կերպ ընդառաջ կ'երթան (խորհ. մամուլի մէջ յիշուեցան գրողներ, որոնք կանխավճարներ են գանձեր երբեք չգրուած պատմուածքներու կամ թատերգութիւններու համար)։ Ամբողջ Միութեան մէջ ամէնէն շատ դրամ կը շահէր վիպագիր Ալէքսէյ Տոլստոյ, որ մեռաւ երկու տարի առաջ։ Սակայն եթէ ապրուստի հոգը չկայ խորհրդային գեղարուեստագէտի համար, կայ պատասխանատուութեան հոգը։ Անոնք գիշեր ցերեկ եւ տարին տասներկու ամիս նստած են փուշերու վրայ։ Մէկ զոյգ աչքն ու ականջը բաւական չէ, զոյգ մը եւս փոխ պիտի առնեն՝ հսկելու համար իրենց գրչին ու լեզուին վրայ, որպէսզի չըլլայ թէ յանկարծ շեղին «գիծ»էն։

«Գիծը» այն է որ, արուեստագէտը իր անկախ մտքով ու զգացումով պիտի չապրի ու չարտադրէ, այլ պիտի ամբողջովին գործակցի կառավարութեան՝ իրականացնելու անոր անմիջական կամ հեռաւոր առաջադրութիւնները։ Օրինակ՝ բանաստեղծը պիտի չերգէ իր անհատական սէրը, երազանքն ու սքանչացումը, այլ սէրը դէպի Փաշականութեան դէմ պայքարող զինուորը, երազը՝ կոլխոզային դաշտէն երկու անգամ աւելի բերք ստանալու, սքանչացումը ելեկտրամեքենայի թրթռումին եւ այլն։

Ընդհանուր առումով, «գծի» մէջ մնալու լաւագոյն միջոցը կը համարուէր գովել ու փառաբանել ամէն ինչ որ կը կատարուի Խ. Միութեան մէջ և պախարակել ինչ որ կը կատարուի անկէ դուրս։ Ծանր էր միայն զաւեշտագիրներու և երգիծաբաններու վիճակը։ Անոնք ուզէին չուզէին պիտի ծաղրէին խորհրդային կեանքի պակասաւոր երեւոյթները։ Ծաղրը տեղի՞ն էր, արժէքաւոր թէ ոչ, — կախուած էր իշխանութեան քմահաճոյքէն։ Մտահոգ էին եւ սրտի բաբախումներ կ'ունենային նաեւ բոլոր խմբագիրները, իբրեւ անմիջական պատասխանատուներն իրենց յանձնուած պարբերականի, որու մէջ կրնար սպրդիլ «գիծ»ին դէմ ցցուած սլաք մը։

Վերջերս ստեղծուած էր վիճակ մը որուն կարծես համակերպած էին ամէնքը — փոքրիկ ազատութիւն զուտ գեղարուեստական ստեղծագործութեան, ազգային բաղձանքներու գրականութեան ծաւալում (մասնաւորապէս Ուկրայնայի մէջ), պատմութեան ուսումնասիրութիւն ոչ թէ Մարքսի վարդապետութեան, այլ փաստերու հիման վրայ։

Բայց յանկարծ արթնցաւ կուսակցութեան Կ. Կոմիտէն եւ տեսաւ, որ «ուղեգծի» գրական գեղարուեստական կառքին լծուած ձիերէն շատերը սանձակոտր գլուխներն առած կը վազեն այս ու այն կողմ։

Օգոստոսի կէսին Կեդր. Կոմիտէն հրատարակեց որոշում մը, որով կը խորտակուէին շեղում կատարողները, ոչ միայն գրականութեան, այլեւ բոլոր ասպարէզներու մէջ։Զանոնք յայտնաբերելու համար կը վերահաստատուէին տարիներէ ի վեր անհետացած քննադատութիւնն ու ինքնաքննադատութիւնը։

«Պրաւդա»ն, Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը կը գրէ.—

«Կ. Կոմիտէն մատնանշում է մասնաւորապէս այն կոպիտ քաղաքական սխալները, որ թոյլ են տուել իրենց «Լենինգրադ» եւ «Աստղ» թերթերը։ Դրանց մէջ տպագրուել են մի շարք գաղափարազուրկ, կեղտոտ, գեղարուեստական տեսակէտից անարժէք եւ խորհրդային ժողովրդի դէմ թշնամօրէն տրամադրուած գրուածքներ։ Մասնաւորապէս այդպիսին է Մ. Զօշչենկոյի (անուանի երգիծաբան) աղտոտ ու չարամիտ բամբասանքը խորհրդային մարդկանց եւ իրականութեան մասին, այդպիսին են Աննա Ախմատովայի (պառնասեան բանաստեղծուհի) բարոյալքող բանաստեղծութիւնները, որոնք ամբողջովին նախայեղափոխական անցեալի «ափսոսանքներ» են։

«Խմբագիրները պիտի իմանային, թէ ովքեր են Զօշչենկոն եւ Ախմատովան, ինչպիսի հանրային քաղաքական դէմք ունին նրանք, եւ ծառայաբար իրեց յանձնուած թերթերը ամպիոն չդարձնէին դարանամիտ երգիծաբանին եւ ստոր «սալոնային» բանաստեղծուհուն։

Երբ պատասխանատու համայնավար խմբագիրները լքում են իրենց սկզբունքի դիրքերը եւ սեփականացնում փտած ազատամտութիւնը, նրանք դաւաճանում են ժողովրդի, պետութեան եւ կուսակցութեան շահերին։

«Ծաղրը զօրաւոր զէնք է, բայց պէտք է գիտնալ օգտուիլ նրանից։ Օգտուելու համար պէտք է այդ զէնքը գտնուի քաղաքականապէս հասուն, մեր ժողովրդի առջեւ դրուած նպատակներին գիտակից մարդկանց ձեռքին։

Կիեւում հրատարակուող «Պերեց» (Պղպեղ) երգիծաթերթը լիքն է դատարկամիտ, սորիմաստ պատմուածքներով, որոնք ոչ մի առնչութիւն չունին մեր այժմեան առաջադրութեանց հետ։ Օրինակ, ահա «Հանգստացրեց» պատմուածքի բովանդակութիւնը։ Տնտեսական մասի վարիչը իր կառավարչի դագաղը դէպի գերեզման ճամբայ դնելիս նկատում է, որ դագաղի ծածկոցը աղտոտ է։ Նրան այդ բանը ցաւ է պատճառում։ Յաջորդ օրը տնտեսավարիչին կանչում է նոր կառավարիչը։ Ստորադաս պաշտօնեայի առաջին խօսքն է լինում իր պետին, որ երբ նա մեռնի, դագաղի վրայ մաքուր ծածկոց կը փռի։

Թերթում կան այսպիսի սրախօսութիւններ.—

«Սիմէոնին վռնդեցին կոլխոզից, որովհետեւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցչի զեկոյցի ժամանակ համարձակուեց փռշտալ»։

«Պրաւդա»յի առաջնորդողը կը յարձակի նաեւ Ուկրայնայի Կեդր. Կոմիտէին վրայ .

— «Լուրջ պակասութիւններ կան Կեդր. Կոմիտէի, կուսակցութեան ղեկավար տարրերի ընտրութեան, պատրաստութեան եւ պետական ու կուսակցական պաշտօնների նրանց յանձնումին մէջ։ Լրագրական յօդուածների, գրքերի, բանաւոր պրոպագանդի մէջ մենք տեսնում ենք Ուկրայնայում գաղափարական սխալներ, փորձեր արթնցնելու ազգային քաղքենի ըմբռնումներ։ Մի քանի գրողների մօտ նկատում ենք հեռացում այսօրուայ իրականութիւնից։ Միւսների մօտ ծայր է առել վնասակար, անիմաստ ու խորհրդային բարքերին խորթ մի «տեսակէտ», թէ գրողն իրաւունք ունի գաղափարական սխալներ գործելու։

«Ի՞նչ անել ու պայմաններում.— Դիմել լայն ինքնաքննադատութեան. անթոյլատրելի է ամենաչնչին փորձն անգամ՝ բթացնել ինքնաքննադատութեան զէնքը։ Ընդհակառակն, նա պէտք է լինի հատու եւ անվթար գործող։ Նա պիտի հարուածէ նրանց, ովքեր անձնատուր փտած ազատամտութեան եւ մանր քաղքենի թուլամորթութեան, դաւադրում են ժողովրդի եւ կուսակցութեան շահերի դէմ»։

Ուրեմն կը գտնուինք նոր մաքրագործումներու նախնական շրջանին մէջ։ Ինքնաքննադատութիւն կոչուած խաչակրութիւնը կրնայ հաշուեյարդար դառնալ այն մտաւորականութեան համար, որ կը խուսափի ենթարկուիլ համայնավար մտածողութեան ու արտայայտութեան կաղապարին եւ կը ձգտի դէթ սահմանափակ չափով ստեղծել բնականոն, այսինքն ազատ ապրելու պայմաններ։

Խորհրդային այս նոր ձիւնապուտը թաւալելով պիտի ուռճանա՞յ, թէ պիտի հալի ու անհետանայ,— այդ ցոյց պիտի տայ մօտիկ ապագան։

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Բ.

Հայ գրականութեան միա՛կ ախոյեանը, իր հմտութեան պատնէշները բարձրացնելու ժամանակ ինծի դէմ, տարօրինակ obsession մը ցուցադրեց առաջին օրէն, — «համբարձի զաչս իմ ի լերինս, ուստի եկեսցէ ինձ օգնութիւն»։

Զարտուելու վախ մը եւ օգնութեան աղաչանք մը՝ ճիշտ չնչահեղձի մը պէս որ «օ՛գ, օ՛գ, օ՛գ» կ'աղաղակէ։

Այսպէս Զարսամեան օգնութիւն սպասեց.

1 — Մտաւորական ընկերներէ։ «Կը սպասէի որ, կը գրէ, գրական շրջանակներ մեր վիճաբանութեան մասնակցէին, փոխանակ կրաւորական հանդիսատեսի դեր կատարելու» (Արեւմուտք, թիւ 66)։ Բայց «գրական շրջանակները ուս թոթուեցին՝ (sic !), եւ ոչ ոք խորհեցաւ բողոքի ձայն բարձրացնել» (թիւ 80)։ Մամո՛ւլն ալ արձագանգ չտուաւ իր «բողոք»ին։ Միայն Պոլսոյ Մարմարան էր, որ անմեղօրէն՝ արտատպեց իմ մէկ յօդուածս, ուր ցոյց կուտայի Զարսամեանի թարգմանական սխալները։ Կատղեցաւ Զարսամեան եւ քալեց Իսթանպուլի հայ մամուլին լեզուին վրայ։

2.— Իր ընթերցողներէն, որոնք «բերանացի եւ գրաւոր համակրանք» յայտներ էին իրեն։ Բայց... համակրանք միայն։ Հրապարակ չեկան։ Ինք շատ շողոքորթեց, ես ալ ուժ տալով իրեն՝ հեգնեցի այդ համակիրները, գրգռելու եւ օգնութեան ղրկելու համար հայ գրականութեան միա՛կ ախոյեանին։

Զարտուելու վախը այս անգամ զինք մղեց դիմելու անուղղակի միջոցներու.

1.— Ի՛մ ընթերցողներուս։ Գրեց թէ «ձանձրոյթ» կը յայտնեն եւ «դժգոհութեան ալիք» կը բարձրացնեն (Արեւմուտք, թիւ 80)։ Այսինքն թէ բա՛ն մը ըրէք, ձայն մը հանեցէք, թող լռէ...

2.— Շէրիաթճիութեան։ Ու գրեց. «Նարդունիին հոգիին մօտ կը կարծէի ինչ որ ժողովուրդէն կուգայ եւ ժողովուրդին համար է» (թիւ 76)։ Քիչ մնաց որ յայտարարէր թէ նախատեր եմ նաեւ հայ ժողովուրդը։

3.— Բառերը կարմրցուց հետղհետէ։ Սկիզբները մեղքս «հիներուն հանդէպ անարդարութիւն» էր միայն, այն ձեւով որ «գերադնահատեր էի» նոր սերունդը եւ «ստորադնահատեր» հինը (թիւ 45)։ Լաւ միտք պահեցէք թուականը, Յունուար 20։ Երբ դեռ Փետրուարի սկիզբն ենք, Զարսամեան պաղ է տակաւին եւ երբեք կռուազան. «Համաձայն եմ Նարդունիին։ Քննդուելիք բաներ շատ կան մեր մէջ»։ Եւ սերունդներու պայքարին մասին «Սկզբունքով կ'ընդունիմ, որ որ եւ է սերունդ պէտք է գերազանցէ իր նախորդը լեզուի զարգացման եւ արտայայտութեան մէջ» (թիւ 47)։ Յունիս 16, օդը այնքան ալ տաք չէ, եւ Զարսամեան, դեռ կանանչ, մեղքս «անիրաւութիւն» միայն կը համարի (թիւ 66)։ Եկանք հասանք Օգոստոս 25, տաք է եւ շա՛տ տաք, այնքան որ Զարսամեանի «հասկացողութեան» մէջ իմ մինուճար «մեղքս» կը դառնայ.. «հիւլէական ռումբ»; տեսէք թէ ի՛նչպէս. «Նարդունիի նպատակն էր գրականութեան մէջ ալ գործածել հիւլէական ռումբ, անով քարուքանդ ընելու համար ե՛ւ գրականութիւն ե՛ւ գրողներ։ (Արեւմուտք, թիւ 76)։ Բարեբախտաբար Զարսամեան փրկեց ե՛ւ գրականութիւնը, ե՛ւ գրողները ։ Երկու թիւ ետքը, կը գրէ թէ «նախատինք» մըն է բրածս հայ գրականութեան հասցէին։ Տակաւին վստահ չեմ թէ նոյն այդ «մեղքս» ի՞նչ պիտի ըլլայ վաղը։ (Մէկու մը հարցուցեր են իր անունը. — Մարկոս, պատասխաներ է։ Յաջորդ օրը՝ Մարտիրոս։ Յաջորդ օրը՝ Մատթէոս։ Երբ հարցուցեր են փոփոխութեան պատճառը, պատասխաներ է.— Աղբա՛ր, Հինգշաբթին Ուրբաթ կ'ըլլայ, Ուրբաթը Շաբաթ կ'ըլլայ, Մարկոսը ինչո՞ւ Մարտիրոս չըլլայ)։

Զարտուելու վախը զինք մղեց նաեւ խարդախութիւններու.

1.— Աղմկել, դիւրազգած երեւիլ, անձնականութեան տանիլ եւ ռուսական սալատ դարձնել վէճը, ի վերջոյ զիս այնքան կատղեցնել, որ կոտրեմ - թափեմ՝ մոռնալով իր սխալներուն ցուցադրութիւնը, եւ իմ վէճէն դուրս ելլէ զոհի մը պէս, կը բաւէ որ իր սխալները ցոյց չտրուին։ Նշմարեցի՞ք անշուշտ, մինչեւ վերջերս բաւական պաղարիւն էր եւ վէճը կը շարունակուէր տաք ու պաղ, գրեթէ հանդուրժելի։ Երբ սկսայ ցոյց տալ իր սխալները, (զորս բաժնած էի 4 խումբի. Ա.— Թարգմանական, Բ.— Հոգեբանական, Գ.— Լեզուական, Դ.— Տեսաբանական), եւ տակաւին երրորդ խումբին անցած չէի՝ մէջ նետուեցաւ, աղմկեց, փորձեց խանգարել (բըզըխնիութիւն ըրաւ՝ կ'ըսեն ռամկօրէն)։ Որպէսզի ցոյց չտրուին սխալները։

2.— Միտքերու մէջ շփոթութիւն ստեղծել։ Այսպէս գրեց թէ պարտուած եմ, կը նահանջեմ, տեսակէտներս կ'ուրանամ, անդրադարձած եմ չափազանցութիւններուս, դժգոհութեան ալիքներ, եւայլն։

3.— Իրար խառնել իմ գրածս եւ իր գրածը։ Երբ ցոյց տալու համար klug բառին սխալ թարգմանութիւնը՝ վկայութիւններ բերի զանազան աղբիւրներէ, Զարսամեան գրեց թէ «Թարգմանութեան բաղդատական պրպտումներու վայելքէն» չուզեր զրկել ինքզինք, ու թուեց այն բոլոր աղբիւրները եւ վկայութիւնները, զորս բերեր էի՝ ապացուցանելու համար իր սխալը։ Այնպէս ցոյց կուտայ թէ ծանօթ է այդ բոլորին, կամ թէ ի՛նք է որ կը փռէ առջեւդ։ Ու կ'աւելցնէ թէ ինք չէ որ «տարակոյսի պիտի ենթարկէր ԻՄ ցոյց տուած աղբիւրներուն վաւերականութիւնը» ։Ո՞ր աղբիւրներն են, որ ցոյց տուած է, ծանօթ չէ։ Յետոյ ինծի կ'ըսէ թէ «klug բառը երբեք տգէտ չի նշանակեր», բայց ես ե՞րբ եւ ո՞ւր ըսեր եմ թէ տգէտ կը նշանակէ, չէ՞ որ պնդեր եմ թէ կը նշանակէ éclairé ։ Նոյն ձեւով, ես որո՞ւ հարցուցեր եմ թէ «Օշականն իրա՞ւ կը ժխտէ նոր սերունդին արժէքները», չէ՞ որ հարցական այդ հեգնանքին քովիկը դրեր եմ բացատրական նախադասութիւն մը։ Զարսամեան դիտմա՞մբ խարդախած է թէ ակար է՝ հասկնալու համար իմ հայերէնս։ Այդ ալ խօ՞սք է, Զարսամեան խարդախեց նաեւ Կէօթէի մէկ պարբերութիւնը։ (Այս առթիւ թոյլ տուէք ըսել նաեւ թէ մեր գերմանագէտը չէ հասկցած Կէօթէի ծանօթ պարբերութեան մէջ գործածուած թոռ = անմիտ բառըն ալ,— այո՛, թոռ կը նշանակէ անմիտ, բայց այդտեղ անմիտ կը նշանակէ՞ անմիտ։ Հաւատացէք, այս հարցումս իսկ անհասկնալի պիտի թուի իրեն, որովհետեւ ծանօթ չէ գրական այն ձեւին, որ երբեմն բառերը կը գործածէ պարպուած իմաստով։ Տաղաչափութեան եւ արձակի մէջ այս ձեւը կը գործածուի երկու տարբեր նպատակներով)։

Բոլոր այս խաղերուն դէմ պահեցի հանդարտութիւնս, այնքան որ Լուարէն երիտասարդ մը գրեց ինծի թէ «առաջ զիս աւելի խիզախ կը ճանչնար քան հիմա»։ Ի՞նչ գրեցին ուրիշներ, կը թուի թէ շատ հետաքրքիր է Զարսամեան։ Կը պատասխանեմ գոհացում տալու համար հարցումին (Արեւմուտք, թիւ 78)։ Մարսէյլէն վաղեմի ուսուցիչ

ԼԱՊՏԵՐԸ

Երբ գիշերը գար այցի երթալու,
«Լապտերը վառէ՛», կ'ըսէր հայրըս ինձ,
(Ա՛հ, այդ օրերուն բերկրանքըս անբիծ),
Ու կարծես վերէն գար կայծ մը աղու,
Վառել պատրոյգը ու հոգիս տըղու ․․․:

Ափիս մէջ բանտած անուրջը անոր,
Մանկան ձեռքին պէս ջերմութեամբ եռուն,
Կը վազէի դուրս՝ դիտել շուքերուն,
Պատէ պատ խաղցնել փախուստը մոլոր,
Ու կ'ըլլայի հիւր աստղերուն բոլոր ․․․:

Հոգիիս վերեւ բաղեղի նըման ,
Կ'աղեղնար անձառ դիւթանքը մութին ,
Ըսպիտակ ուղին, սըրտէս՝ ծիրկաթին,
Կ'օրօրուէր արբշիռ բոյրէն գիշերուան,
Լապտերս ալ ծաղկած զերթ լոյսի խորան ․․․:

Բուրվառի պէս զայն շարժելով չորս դին,
Խաւարէն անվախ կ'երթայի յառաջ,
Ոգիներ կարծես անձայն, անհառաչ,
Փողոցէ փողոց կանչած մեր երթին,
Կ'ըլլային հաղորդ մեր խօսք ու խինդին ․․․:

Ցուներէն հոս հոն, երազներ առկայծ,
Ինձ կը թուէին կոյսեր մոլորուն,
Պարիկներու պէս՝ ծըփուն վարսերուն
Շոյանքը քընքուշ հովերուն տուած,
Հեւքով մը շուրջը կ'իյնային յանկարծ ․․․:

Ես կը կարծէի թէ քայլերուս տակ ,
Վարդեր կը տեղան երկինքին ծոցէն,
Ու լապտերիս յորդ շողերուն բոցէն,
Աղբիւրը թաղիս ժայթքում իր յըստակ ,
Կը ծորէր ոսկի վըտակ առ վըտակ ․․․:

Շարժում մը ձեռքիս ու ծիրերուն մէջ
Անմեղ հրճուանքին՝ սիրտըս կը հեւար ,
Հօծ ըստուերներու գըրկումը խեղառ ,
Կ'եռար գիրկէ գիրկ կայթերով անվերջ ,
Կ'ըսէի, ա՛յս է երազը անշէջ ․․․:

Ցեռոյ դառնալով այցէն դէպի տուն,
Դեռ համր բերնիս միրգերուն դէզ դէզ ,
Խաղը երազիս վերջ կ'առնէր այսպէս ․
Լապտերը մարած թողլով մէկ անկիւն,
Գիրքին մէջ քունին կ'իյնայի իսկոյն ․․․:

X

Հիմա օրերուս հեւքը ալեւոր ,
Ի զուր կ'ըսպասէ ձայներուն՝ որ իմ
Առջի վանկերուս եղան մըտերիմ ,
Ու գիշերներու խորհուրդին մէջ խոր,
Ցուշովը անոնց կը թեւեմ մոլոր ․․․:

Բայց կանթեղին պէս սուրբի մը առջեւ ,
Լապտերըս վառ է աչքերուս դիմաց,
Ծըպի՞տ մ'է արդեօք անհունէն արծարծ,
Կամ թէ երազին կոյսը լուսաթեւ,
Ան ամէն գիշեր կուգայ հեւ ի հեւ ․․․:

ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

մը խնդրեց որ քիչ մը կամաց զարնեմ,— «Հին էմէքտար է, ոսկորները չկտրես»: Գրիւէլլէն մտաւորական գործիչ մը թելադրեց ձգել մեր ախոյեանը՝ քանի այդքան արհամարհելի է իր գրական ծանօթութեանց պաշարով, եւ հարցը քննել ուսումնասիրութեան ձեւին տակ, եւ հարցը քննել ուսնական եղանակով մը, որու հեղինակի խաղերը , à la Պէրնըրտ Շօ, օգտակար չեն կրնար դառնալ մեր ժողովուրդին: Այսպէս առացայ բազմաթիւ նամակներ, մին ծափ կը զարնէր, միւսը հարցումներ կ'ուղղէր գրական ձեւերու եւ տեսութեանց մասին զորս կը յիշատակէի, ուրիշ մը կը խնդրէր որ շաբաթը 2—3 անգամ գրէի պատասխաններս եւ ոչ թէ կիրակիէ կիրակի: Երիտասարդ գրող մը փափաք կը յայտնէր վէճին մասնակցելու: Հին սերունդէն գրագէտ մը կ'ուզէր պաշտպանել Նոր սերունդին նուաճումները՝ եթէ անձնականութեան չտարուէր վիճաբանութիւնը: Վերջապէս ուրիշ գրագէտ մը սխալ եւ անխոհեմութիւն կը համարէր Պարսամեանի ճակատիլը ինծի դէմ :

Այս տեղեկատուութիւնը՝ Պարսամեանի համար: Երբեք չուզեցի ամբոխավարութիւն ընել ,— քանի՛ քանի՛ ընթերցողներ նամակներ գրեցին ինծի, զզուանք յայտնելու համար՝ երբ Պարսամեան կը զբաղէր իմ անձովս ու նկարագիրովս: Զգեցի որ Պարսամեան պարծենայ իր ընթերցողներով եւ համակիրներով, վստահ իմ ուժիս վրայ,— մանաւանդ որ ինքզինքս տմարդացած պիտի համարէի եթէ վայելէի իր այդ համակիրներուն գնահատութիւնը, համաձայն Կէրէնսկիի boutadeին:

Ահա վերջին պատմութիւնը: Վերջին յօդուածով մը՝ թէ ինչպէս կը վերջացնեմ այս վէճը,— չարաչար պարտութեամբը եւ դատապարտութեամբը հայ գրականութեան մի՛ակ ախոյեանին:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

Կարեւորը

«Ցառաջ»ի պատուոյ ամպիոնի բնակիչներէն. Սօսի, անցած օր, իբրեւ «ցաւալի երեւոյթ մը» կ'ողբերգէր, ըսելով թէ՝ հիմա համալսարանականներ չունինք Եւրոպայի վարժոցներուն մէջ : «Դժբախտաբար պարապ են դասարանները» : Ես պիտի ըսէի՝ «բարեբախտաբար»:

Համալսարանական կրթութի՞ւն: Աւելորդ ժամավաճառութիւն :

Երբ մեր երկիրն էինք, օ՛, ի՜նչ մեծ արժանիք էր գիր - գրոց մարդ ըլլալը: Սանկ գիւղին - քաղաքին դպրատունէն գլուխ ցոյց տուողը՝ թաղական կամ հոգաբարձու կ'ընտրէին :

Բոլորը, գրոց - մարդուն կը դիմէին խելք գնելու: Տէրտէրին չգիտցածը ան գիտէր: Եւ օր մը ինքն ալ Տէր Ոնուփրիոս մը կը դառնար: Երջանի՜կ ժամանակներ :

Եթէ քանի մը գիրք աւելի մաշեցնէիր, Ստամպուլէն եկած լրագիրը առանց կակազելու կարդայիր եւ բացատրէիր, իբրեւ ապագայ խոստացող տղայ, Պոլսոյ մեծ դպրոցները կը ղրկէին քեզ, ուսում - գիտութիւն խմելու համար :

Հոն խոշոր վաճառականի մը մօտ իբրեւ գրագիր «մարդ» կ'ըլլայիր: Կամ եթէ, բախտը թեւերը բացած վրադ թառած ըլլար եւ դուն Փարիզի մայթերը կոխելով համալսարան աւարտէիր, Պոլիս վերադարձիդ «մեծայարգ» ու «տաղանդաւոր» տիտղոսներով կ'աւետէին: Բերայի Թաղականութեան ատենապետ, Քաղաքականի կամ Ազգ. Ժողովի անդամ, Ս. Փրկչեան Հիւանդանոցի տնօրէն կամ բժշկապետի աթոռներն ալ դրկարաց քեզի կը սպասէին: Աղնուական, այսինքն հարուստ գեր - դաստանի հարսնցու մըն ալ քեզ խուրպան:

Երջանի՜կ օրեր, անցան ու գնացին, էլ չեն դառնալու...

Ներկայիս, Փարիզի համալսարանական թաղամասի մայթերը չափելը, շատ հասարակ բան է: Այդ թաղի սրճարանները մէկ մէկ համալսարան են մեզի համար: Մեր գրական - գեղարուեստական վէճերը հոն տեղուանքը կը լուծուին՝ գաւաթ մը գարեջուրի միջնորդութեամբ:

Այսօր, Սորպոնի սրահները ամէն Հայու տրամադրելի են: Զայն կուտան հոն հայ երգերն ու խօսքը մեր երեւելեաց յարգատօներու տաթիւ : Ժամադրութիւն կուտանք Գեղարուեստից վարժարանին կամ բժշկական փակուլտէի առջեւ, հագուստի կերպաս ընտրելու կամ ձիթապտուղ, տոլմայցու տերեւ, բէլ գատայիֆ գնելու հայ նպարավաճառէն...

«Գետնոց Ընկերակցութեան» սրահներուն մէջ կը հանդիպինք Մխըլը գիւղացի Մրտօյին, Զամքէօյցի Մելիտոս ամուրին կամ Սըմպլենց մանչուն՝ Կիւրեղին :

Հիմա, թաղական, հոգաբարձու, ազգային դէմք կամ Բարեգործականի տիար ըլլալու համար պէտք չունինք գիր - գրող իմանալու: Լիքը քսակ՝ արժանիք է հիմակ:

Եթէ ունիս փող եւ եթէ կրնաս, սանկ քիչ սխալով նամակ մը դողել կամ ստորագրել, առաջ անցիր, գի քո են ազգային բոլոր պատիւները : Անմիջապէս վիզէդ կը կախեն «պատւոյ նախագահութեամբ եւ հովանաւորութեամս ազգային ծանօթ դէմքերէն Տիար Կոսկոտեանի»ն:

« Վա՛յ մեզ. վա՛յ մեզ», պիտի աւաղէր անճարակ բարոյագէտը:

Իսկ ես կ'ըսեմ,— նախընտրելի է, օրական քանի մը մուրճ զարնելով, մարդոց ոտքերուն համար պատսպարաններ շինել, կամ մուկի աչքի մեծութիւնով զմրուխտ մը ծախելով, ամբողջ տարեկան ծախքդ գրպանել քան թէ, քանի մը փրոֆէսէօրի ստորագրութիւնով նախշուած՝ համալսարանի վկայականի ետեւէ վազելով՝ ապրուստի եւ «ազգային դէմք» ըլլալու պատիւէն զրկուիլ:

Եթէ ազգ մը իր համալսարանականներով կը փրկուի, փառք Հօրն Երկնաւորի, առատ է հունձքը մանաւանդ Հայաստանի մէջ, ուր փակուլտէտները անընդհատ կ'արտադրեն անկէ երկու սեռով: Հոն, մեր հայրենիքին մէջ, ընտանիք գլուխ, մէկ ինտէլիգենտ բաժին կրնայ իյնալ կարծեմ:

Մօտիկ ապագային, Հայոց ազգին մէջ, հասարակ ժողովուրդի սով կը նախատեսուի:

Եթէ կ'ուզենք օգտակար ըլլալ մեր հայրենիքին, ապա ուրեմն, օր առաջ ձեռնարկենք պատրաստելու ոչ թէ համալսարանականներ, այլ պարզ եւ հասարակ քաղաքացիներ Հայաստանի համար :

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Ի խորոց սրտի...

Երբ թուղթին կուտանք այս տողերը, Հայաստանի մէջ բացուած է, թերեւս, Հայ Գրողներու Բ. Համագումարը :

Ըստ էութեան, տարակոյս չկայ՝ թէ ձեռնարկը շինարար քայլ է առաւելապէս ձեռնարկողին համար, որ, քառորդ դարէ ի վեր, կռնակը տուած Սփիւռքին, ու քիթը քաշած վերմակին տակ, տարրական գաղափար իսկ չունի արտասահմանեան շարժումներու մասին, գիրքէնմինչեւքանդակ:

Անմիջապէս ճշդենք սակայն, որ ներկայ ձեւով թէ ոգիով կազմակերպուած հանդիպում մը, ոչ միայն խեր պիտի չունենայ գաղութներուն, այլեւ,— գրեցէ՛ք պատին վրայ,— մեր մտաւորականութեան սահմանափակ բոլորակէն ներս եւս փուշ ու տատասկ պիտի բուսցնէ: Տարբեր խօսքով՝ պիտի սպաննէ, չափով մը առողջ բնազդը մեր գրողներուն, որոնք ենթարկուին հաւանօրէն կազմակերպուած ու օտար դասի մը չարիքներուն:

Կ'ենթադրենք, թէ գէթ այս կալուածին վրայ, ներելի չէ աւելի երկար ինքնախաբութիւն մը, այն յոյսով՝ թէ ձեռնարկը կը միտի կապ ստեղծել արտասահմանի ու բնաշխարհի գրական շարժումներուն միջեւ, ու որդեգրել պատուաստի դրութիւնը: Տեսանք, թէ ինչ փերեզակային ոգիով գործեց «Արտասահմանի հետ Մշակութային Կապի ընկերութիւնը», որ գաղութներու մէջ փնտռեց ու գտաւ ամէնէն գարշահոտ կրպակները, անոնց խողովակով հաղորդուելու եւ հաղորդելու համար: Ֆրանսայէն մինչեւ Արժանթին, հայ մտաւորականութեանկարկառուն դէմքերը մոռացութեան տրուեցան, ու հայ մամուլի թէ ընթերցարաններու դոյութիւնը դարձաւ տեսակ մը «աչքի փուշ», ենթակայ՝ տեւական հսկողութեան:— «Ցետադիմական մամուլը ի՞նչ թերթեր ու հանդէսներ ունի ձեր գաղութին մէջ, յետադիմական ո՞ր գրողները կ'աշխատակցին այդ հանդէսներուն, ի՞նչ դիրք որդեգրեցին անոնք հայրենական պատերազմի ընթացքին»: Ու, տակաւին, «մշակութային» այս աշխատանքներ, որոնց գործիք դարձան «մտաւորական» կամ «գրող» սափրիչի աշկերտներ, հայ գրականութեան անտաղանդ փիկիւրաններ , ու Կոմկուսի փեսուրներուն տակ արիւն ծծող մակաբոյծներ, կը կարծենք, որ դէթ այս մեղադրանքին մէջ՝ բաց պատուհան չեն գտներ Երեւանի «Արտասահմանի հետ Մշակութային Կապի Ընկերակցութեան» վստահելիները, որոնք եթէ խակ մնացին գիրի եւ գրքի շարժումին մէջ, ապահովաբար վարժուեցան շահեկան թղթածրարներ կազմելու:

«Հայ Գրողներու Համագումարը», կերպով մը պսակումը պիտի դառնայ երկու տարիէ վեր ծայր տուող աշխատանքին: Եթէ ուշադրութիւն դարձնէք ընտրութեան ձեւին թէ ոգիին, պիտի հաստատէք, թէ որդեգրուած սկզբունքը հեռու է վարդագոյն հեռանկարներ պարզելէ, եւ ուղկանին մէջ ինկած են այնպիսի մարդիկ՝ որոնց համար Երեւանի մեծագոյն ամբաստանութիւնը պիտի կարենար ըլլալ «անվնաս» որակումը (Սարոյեան, Սիւրմէլեան): Արտասահմանեան «Ներկայացուցիչ»ներու մեծագոյն կոտորակը կը կազմեն... ատոք հասկերն ու բերրի հողերը, որոնք վաղը ծիլ ու ծղօտ պիտի արձակեն՝ երբ վերադառնան հայրենիքէն: Քիչ մը շատ դառն է մեր փորձառութիւնը այս կարգի «նուիրական» նախաձեռնութիւններէ, որոնց մէկ վիժուկը կարելի է սեպել Սուրիոյ թէ Լիբանանի մէջ ստեղծուած թունտ մթնոլորտը :

Երեւակայեցէք «Գրողներու Համագումար» մը՝ որուն մաս կազմող ներկայացուցիչներու 99 առ հարիւրը նշանաւոր անծանօթներ են արտասահմանի մէջ, կամ՝ ընդհակառակն, անուանի՝ իրենց ծանօթ եղանակով,— լործունք ու շողիք՝ Սթալինին, Մոլոտովին ու Ռեսպուբլիքային ... Բուսոց եւ տնկոց ջերմանոց: Կատարեալ բաղնիք, ուր, անշուշտ, նախ պիտի բանաձեւուի ողջոյնի գիր մը՝ Մարաջախտ հայրիկին, ապա պարսաւագիր մը՝ Օշականի հասցէին: Մարեցա՞ւ մեր ականջներուն մէջ արձագանգը Հայաստանի լիազօր պատուիրակ, Արդարադատութեան «մինիստր» Գառնիկ Նազարեանի ձայնին. «որքան շո՛ւտ ՄԱՔՐՈՒԻՆ անոնք (Օշականները), այնքան լաւ կը լինի հայրենիքին համար »...:

Կը յիշենք այս իրողութիւնները, ու կը թուենք այս հաւանականութիւնները, մէկ կողմէ բարեյոյս բարեկամներու լաւատեսութիւնը քանդելու , ու միւս կողմէ արձանագրած ըլլալու համար մեր բացարձակ ապահովութիւնը, թէ «Հայ Գրողներու Համագումար»ի պատրուակով գլուխ գլխի տուող խայտառակ նկարագիրներու այդ ցուցահանդէսէն՝ վաղը պիտի պարզուի նոր պայքարներու , երկպառակութեան նոր փորձերու, ապազգային ու անբարոյացուցիչ նոր քէներու դրօշ մը:— Կը բաւէ որքան պարզմիտ ու կոյս հոգիով մօտեցանքընդման նախաձեռնութիւններու: Կը աւէ բայսքանմեծանձնութիւն մարդոց դէմ՝ որոնք օր ցերեկով ոտք կը տնկեն մեր մտաւորականութեան դէմ, ու կ'անարգեն գաղութներու մէջ իրենց արիւնը կաթիլ կաթիլ քամող հայ մշակներու աչքին լոյսը...: ՕՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ակնբախ է, մենք զմեզ չխաբենք: Հաւատանք ի վերջոյ, թէ բարոյական կալուածէն մինչեւ ընթացիկ առօրեան , անդունդ կայ մեր ըմբռնողութեան եւ անոնց մտայնութեան միջեւ: Ու մանաւանդ, ու մանաւանդ խորհինք , այժմէն իսկ, Արտասահմանի մէջ Հայ Գրողներու Ընդհ. Միութիւն մը ստեղծելու կարելիութեան շուրջ:— Զինուորագրութիւն մը՝ հա՛յ մշակոյթին, հա՛յ գիրին ու գրքին, հայ հոգիին եւ արիւնին փրկութեան համար:

Ցուղաները անթիւ են: Պիղատոսներ չունենանք դէթ...

(Արեւելք, 15 Սեպտ.)

Յունաստան արիւն կուլայ

Յունաստանի Թագաւորը, Եօրկիոս Բ. Լոնտոնէն անգլ. օդանաւ մը նստելով իր երկիրը իջաւ ուրբաթ օր, իսկ Աթէնք մտաւ երէկ, շաբաթ։ Գիշերը մարտանաւի մը մէջ անցուցած էր։ Երկիրը խռովութեանց մատնուած ըլլալով, կառավարութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած էր։ Նոյն իսկ իր ժամանումը գաղտնի պահած էին։ Երբ օդանաւէն իջաւ, կառքով մը գաղտնապէս փոխադրուեցաւ Սալամինի ծոցը, ուր կը սպասէր մարտանաւ մը։

Կարգապահական միջոցները այնքան խիստ էին որ, Աթէնքի մայր – եկեղեցին անգամ պաշարուած էր, երբ Թագաւորը գնաց ներկայ ըլլալու գոհաբանական աղօթքին։

Մինչ կառավարութիւնը զբաղած էր Թագաւորին ընդունելութեամբ, արիւն կը հոսէր Մակեդոնիոյ մէջ։ Տասքաթիի շրջանին մէջ պաշարուած ապստամբները, որոնք «աւազակներ» կը կոչուին կառավարութեան կողմէ, նոյն օրը ճեղքեցին զինուորական շղթան եւ լեռները փախան։ Կառավարական զօրքը խստօրէն կը հետապնդէ փախստականները։ Կառավարական զեկոյցը կ'ըսէ.— Տասքաթիի շուրջ մղուած կռիւները տեւեցին չորս օր։ Աւազակներէն սպաննուեցան 61 հոգի, վիրաւորուեցան՝ 115 հոգի։ Ալպանական շրջուն պահակախումբ մը յարձակեցաւ յունական սահմանագլուխին վրայ, բայց ետ մղուեցաւ։— Չորս ոստիկան զինուորներ սպաննուեցան ընդհարումի մը միջոցին։ Զինեալ հրոսախումբ մը յարձակեցաւ գիւղի մը վրայ, ուրկէ մը՝ երկրորդ գիւղի մը վրայ։ Սպաննուեցան չորս աւազակներ եւ մէկ զինուոր։ Հիւսիսային Յունաստանի մէջ հրատարակուեցաւ 93 անձերու ցանկ մը։ Կառավարութիւնը պարգեւ կը խոստանայ անոնց ձերբակալութեան համար։

★ Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ անգլ. զինուորները սկսան քաշուիլ մայրաքաղաքէն, երկրին ներսերը երթալով։ Իրագէկներ 50.000 կը հաշուեն Յունաստանի անգլ. զօրքին թիւը եւ կը կարծեն թէ 35.000ի պիտի զեղչուի, մինչդեռ երէկ Լոնտոնի թերթերը կը հաղորդեն թէ նոր զինուոր կը ղրկուի։ Պուլկարիոյ ռուսական զօրքը կը հաշուեն 100.000։

★ Յունաստանի համայնավար կուսակցութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակեց որով հետեւեալ պայմանները կը դնէ, ներքին պայքարներուն վերջ տալու համար,— 1. Ընդլայնել կառավարութիւնը, ներս առնելով անդամներ բոլոր հոսանքներէն, մէջն ըլլալով ձախը (ձախակողմեան). 2. Պահանջել որ անգլ. զօրքը հեռանայ Յունաստանէն.— 3. Ընդհ. ներում շնորհել բոլոր քաղաքական եւ զինուորական յանցաւորներուն.— 4. Նոր ընտրութիւններ կատարել.— 5. Նոյն ընթացքը բռնել բոլոր պետութեանց հանդէպ եւ համաձայնիլ պալքանեան պետութեանց հետ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԷՀՐԱՆԷՆ պաշտօնապէս կը հաղորդեն թէ Թուշիրի եւ Պարսից ծոցի ապստամբապետները վերջնագիր մը ուղղած են վարչապետին, իրենց նահանգներուն համար պահանջելով այն միեւնոյն առանձնաշնորհները զոր կը վայելէ Ատրպատականը։ Պայմանաժամ տրուած է 48 ժամ։ Վարչապետը հեռագրով պատասխանեց թէ իրենց պահանջը նկատի պիտի առնուի, պայմանաւ որ դադրեցնեն ապստամբական շարժումները։ Ըմբոստները կեդրոնացած են Շիրազի մօտ եւ կը սպառնան խզել այն ճամբան որ մայրաքաղաքին կը կապէ քաղաքը։ Իրանի սպայակոյտին պետը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը ստուարաթիւ պահակազօրքեր ունի Շիրազի, Սպահանի եւ Ապատանի մէջ եւ պատրաստ է գործելու։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԲԱՆԱԿԸ պատրաստութիւններ կը տեսնէ, հիւլէական ռումբի փորձեր կատարելու համար Ալասքայի սառուցեալ շրջանին մէջ։ Ռումբերը փոքր պիտի ըլլան, որպէսզի երկու հոգի կարենան վերցնել եւ թռչուն բերդի մը շտեմարանին մէջ դնել։ Այս «սառուցեալ» ռազմափորձերուն առթիւ, բեւեռային ձմրան խստութեանց պիտի ենթարկուին Մ. Նահանգներու ցամաքային եւ օդանաւային ուժերը։

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻՆ աշխատանքները փութացնելու եւ հոկտեմբեր 15ին վերջացնելու համար, հետեւեալ որոշումները տրուեցան.— 1. Ո եւ է պատուիրակութիւն չի կրնար երկու անգամէն աւելի խօսիլ որ եւ է հարցի մասին ո եւ է յանձնաժողովի մէջ։ Առաջին անգամ պիտի խօսի միայն տասը վայրկեան, երկրորդ անգամ՝ հինգ։ Ամէն յանձնաժողովի նախագահ իրաւունք ունի վիճաբանութիւնները անմիջապէս փակելու եւ քուէարկութիւն պահանջելու։ Այս նոր պայմաններով կը յուսան յանձնաժողովներու գործը վերջացնել հոկտեմբեր 5էն առաջ, երբ կը սկսին լիագումար նիստերը, քննելու համար մշակուած տեղեկագիրները։— Քաղաքական յանձնաժողովը աւարտած է իտալական դաշնագրին քննութիւնը, բացի Թրիէսթէի հարցէն որ կատարեալ փորձանք մը դարձած է։ Կան ուրիշ երկու քաղաքական խնդիրներ ալ,— յոյնէպուլկարական եւ հունգարեւչեխական սահմանագլուխ։— Պալքանեան տնտեսական յանձնաժողովը սկզբունքով որոշեց 75 առ հարիւր հատուցում պահանջել Ռումանիոյ մէջ վնասուած կամ կորսուած դաշնակից ստացուածքներու համար։ Կորուստները կը հաշուեն 17.000.000 սթերլին Ռումանիոյ, 27.500.000 Իտալիոյ եւ 12.500.000 Պուլկարիոյ մէջ։

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նախարարը, Պ. Պեվին, ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ կատարելապէս համաձայն է Սպարապետ Սթալինի յայտնած կարծիքին,— Նոր պատերազմի մը վախ չկայ ներկայիս։ «Չկայ մէկը որ պատերազմ ուզէ. բայց, կա՛յ տեսակ մը պատերազմ որ պէտք է դադրի, եթէ խաղաղութիւն կ'ուզենք,— ջիղերու պատերազմը»։— Լորտ Վէնսիթարթ, Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան երբեմնի ամենազօր խորհրդականը բոլորովին տարբեր կարծիք ունի Սթալինի յայտարարութեանց մասին։ Ան բացէ ի բաց հաստատեց թէ մինչեւ որ Խ. Միութիւնը չդադրեցնէ իր բուռն պայքարը Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն դէմ եւ չմեղմացնէ իր դիրքը միջազգային ժողովներու մէջ, Սթալինի յայտարարութիւնները պիտի մնան պարզ բառեր։ Յետոյ, շեշտեց որ, «եթէ Սթալին կ'ուզէ անկեղծօրէն օգնել հաստատուն եւ տեւական խաղաղութեան մը կառուցման, պէտք է հրաժարի Տարտանէլի եւ Արեւմտեան Թրակիոյ մասին դրած պահանջներէն»։ Լորտը պարզապէս Ռուսիոյ մէկ արբանեակը, կամակատար պետութիւնը կը նկատէ Պուլկարիան։

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ միջազգային ատեանը իր վճիռը պիտի արձակէ վաղը, երկուշաբթի, եւ կամ երեքշաբթի, եթէ անակնկալ մը պատահի։ Ամէն միջոց ձեռք առնուած է, որպէսզի գաղտնիքը դուրս չելլէ։ Ամբաստանեալներուն կիները եւ զաւակները, որոնք Նիւրընպէրկ էին վերջին շաբթուն, պիտի հեռացուին, վերջին տեսակցութիւններն ունենալով այսօր, կիրակի։ Դատավճիռներուն յայտարարութեան ներկայ պիտի ըլլան նաեւ Դաշնակիցներուն կողմէ նշանակուած գերման «վարչապետներ»։ Աւստրիայէն ալ ծանօթ իրաւագէտ մը հրաւիրուած էր, սակայն վերջին պահուն անձնապաշտ եղաւ։

5000 ՖՐԱՆՔ ՏՈՒԳԱՆՔԻ դատապարտուեցաւ փարիզեան յարկաբաժնի մը տնտեսուհին (քոնսիէրժ), որ սովորութիւն ըրած էր վարձակալներէն մէկուն նամակները բանալ, պարունակութիւնը գրի առնել եւ հաղորդել անոր կնոջը։ Վարձակալը պատմեց թէ իր կինը սիրահարած է ուրիշի մը եւ իբրեւ «գրաքննիչ» կը գործածէր տնտեսուհին։

ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻՆ երեքշաբթի օր։ Տարրական դպրոցներու աշակերտներուն թիւը կը հաշուեն 4.200.000, որոնց 350 հազարը Սէնի նահանգին մէջ։ Դասագիրքերու տագնապը աննկարագրելի չափերու հասած է։

ԱՆԳԼ. ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ, որ կը փորձէր մրցանիշ կոտրել ժամը 1000 քիլոմեթրէն աւելի սուրալով, պայթեցաւ կէս ճամբան։ Օդաչուն ալ կորսուած կը համարուի։

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ ՊԱՐԵՆԱՏՈՄՍԵՐՈՒՆ մէջ պակաս են միսի կտրօնները։ Ձեռնհաս իշխանութիւնը կը յայտնէ թէ թուղթի խնայողութեան համար զանց առնուած է, եւ միսը պիտի բաշխուի ճարպեղէնի կտրօններուն վրայ, նախապէս յայտարարուելով։— Քաղաքի եւ աշխատանքի յատուկ կօշիկներուն վրայ 5 առ հարիւր զեղչ պիտի ըլլայ Հոկտ. 1էն սկսեալ, պայմանաւ որ առաջինին գինը 800ը եւ երկրորդինը 1000ը չանցնի։

ԼԵՀԱԿԱՆ հպատակութենէ զրկուեցաւ զօր. Անտէրս։ Մերժած է երկիր վերադառնալ իր բանակին հետ, դժգոհ ըլլալով անոր ներկայ կարգուսարքէն։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԵՒ ՎԱՃԱՌՈՒՄ ԵՆՔ՝

ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ԱՒԱԳԻ

Գործունէութեանը նուիրուած խօսքը.

Գրեց՝ Դր. ՍԷԴ

Գիրքը պարունակում է՝ 1.— Աւագի կենսագրականը, 2.— «Creo-Ergo Sum» — «Ստեղծագործում եմ, ուրեմն գոյութիւն ունեմ», 3.— Աւագի մասին թող խօսեն նրա գործերը.— ա) Բուժումներ Թէհրանում, բ) Բուժումներ տարածութեան վրայ, գ) Աւագի բուժումներն զանազան անբուժելի եւ բուժելի հիւանդների վրայ եւ դ) Հրաշագործութիւնները հեռաւոր տարածութեան վրայ, 4.— Լուսանկարներ՝ առողջացած հիւանդներից, Աւագի ընտանիքից եւ անձնական կեանքից։

Գրքի շապիկը զարդարուած է Աւագի մեծադիր եւ գունաւոր նկարով։ Գինն է՝ 1.80 սթերլին, կամ 5.50 տոլար։ Մեծաքանակ գնողներին՝ 10 առ հարիւր զեղչ։ Դիմել՝ Գրատուն Յովսէփեան եղբարք, 48 Պողոտայ Մարէշալ Սթալին, Թէհրան, (Իրան)։

ԿԱՐԴԱՑԻ՞Ք «Յառաջի Սաներ»ը։ Քանի չէ սպառած՝ դիմեցէք Մատուր Պէրպէրեանի, 17 rue Damesme, Paris (13)։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Բանաստեղծութեան, Պարի եւ Երաժշտութեան, կազմակերպուած Ռ. Ասլանեանի եւ Ե. Կիւլիւմեանի կողմէ, Շաբաթ 12 Հոկտեմբեր, ժամը 20.30ին, Salle d'Iénaի մէջ (10 Ave. d'Iéna)։

Կը մասնակցին Փարիզի քոնսէրվաթուարի առաջին մրցանակները, Րաֆֆի Պետրոսեան, Ռէժին Յովհաննէսեան, Օր. Գ. Իչքալացեան, Միշէլ Մաղխասեան եւ երիտասարդ արուեստագէտներու հոյլ մը, որոնցմէ Օր. Մ. Էքիզեան եւ Օր. Հ. Խոշեան, Օր. Ա. Տիւմէնեան, Պ. Ձ. Պոտոսեան։ Տոմսերու գինները՝ 75. 100, 150 եւ 200 ֆրանք։ Նախապէս տոմսերը հայթայթել սովորական վայրերէն։ Սահմանափակ տոմսեր։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գաւառ. ժողովին ընտրութիւնները պիտի կատարուէին Սեպտ. 29ին, սակայն Եւրոպայի թեմին հայրապետական լիազօր ներկայացուցիչ Արտաւազդ արք. իր 19 Սեպտ. 1946 թուակիրով կը հրահանգէ «անպայման ժամանակով յետաձգել ընտրութիւնները, մինչեւ որ ի վիճակի ըլլայ Եւրոպայի թեմը այցելելու յանուն վեհափառ կաթողիկոսի եւ ծանօթանալ թեմիս եկեղեցական եւ վարչական ընդհանուր վիճակին»։

Արդ, ընդառաջ երթալով այս հրահանգին, կը յետաձգենք երեսփ. ընտրութիւնները, ցնոր տնօրինութիւն։— Ի դիմաց յանձնախումբի՝ ատենադպիր՝ Յ. Տէօքմէճեան, փոխ ատենապետ՝ Բ. Միլտոնեան։

Le Gérant : H AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e